

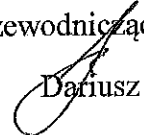
UCHWAŁA NR XXXVIII/242/2017
RADY GMINY KRZYWDA
z dnia 27 września 2017 r.

**w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Krzywdą
na lata 2017 – 2023**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, poz. 1579, poz.1948 i z 2017 r. poz. 730 i poz. 935) Rada Gminy uchwala, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Krzywdą na lata 2017 – 2023 w brzmieniu jak w załączniku do uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Krzywdą.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Wiceprzewodniczący Rady

Dariusz Sztyber

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY KRZYWDA NA LATA 2017-2023

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
1.1 STRUKTURA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI.....	6
1.2 POWIĄZANIA LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY KRZYWDA	7
2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA	13
2.1 ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW KRYZYSOWYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI	14
2.2.1 WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI OBJĘTEGO PROGRAMEM	17
2.2.2 SFERA SPOŁECZNA	27
2.2.2.1 NIEKORZYSTNE TRENDY DEMOGRAFICZNE – DEPOPULACJA I STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA	27
2.2.2.2 STAN ZDROWIA MIESZKAŃCÓW	37
2.2.2.3 BEZROBOCIE	41
2.2.2.4 WYKLUCZENIE SPOŁECZNE I UBÓSTWO	49
2.2.2.6 POZIOM SZKOLNICTWA	60
2.7 POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	66
2.2.2.8 PROBLEMY SPOŁECZNE – PODSUMOWANIE	69
2.2.3 WSPÓŁWYSTĘPOWANIE NEGATYWNYCH ZJAWISK, INNYCH NIŻ SPOŁECZNE	70
2.2.3.1 SFERA GOSPODARCZA	71
2.2.3.2 SFERA ŚRODOWISKOWA	78
2.2.3.3 SFERA PRZESTRZENNO-FUNCJONALNA	82
2.2.3.4 SFERA TECHNICZNA	84
2.2.3.5 POTENCJAŁY OBSZARU REWITALIZACJI	86
3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA	93
3.1 WIZJA I CELE REWITALIZACJI	94
3.1.1 OPIS WIZJI OBSZARU PO PRZEROWADZONEJ REWITALIZACJI	94
3.1.2 STRUKTURA CELÓW REWITALIZACJI	95
3.2 PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	121
3.2.1 LISTA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	121
3.2.2 CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH DOPUSZCZALNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	160
3.2.3 ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	189
4. CZĘŚĆ ZARZĄDCZA – WDRAŻANIE LPR	201
4.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ LPR	203

4.2 OPERATOR PROGRAMU I KOORDYNATOR REWITALIZACJI	205
4.3 ZESPÓŁ DS. OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI	206
4.4 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI W RAMACH ZARZĄDZANIA LOKALNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI	206
4.5 INFORMACJA I PROMOCJA	207
4.6 HARMONOGRAM REALIZACJI PROCESU REWITALIZACJI	208
4.6.1 ZADANIA DO KOŃCA 2017 ROKU	209
4.6.2 OKRES PEŁNEJ FUNKCJONALNOŚCI LPR (2018-2023)	210
4.7 MECHANIZMY INTEGROWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	210
4.7.1 KOMPLEKSOWOŚĆ LPR	212
4.7.2 KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA	213
4.7.3 KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA	214
4.7.4 KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA	215
4.7.5 KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA	216
4.7.6 REALIZACJA ZASADY PARTNERSTWA I PARTYCYPACJI	217
4.7.7 KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA	218
4.8 SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE LPR	219
4.9 MONITOROWANIE REALIZACJI LPR	226
4.10 OCENA POSTĘPÓW OSIĄGANIA CELÓW PROGRAMU	231
4.11 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA	232
5. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA	232
5.1 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE PRZYGOTOWANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	233
5.1.1 DIAGNOZA OBSZARU GMINY KRZYWDA	233
5.1.2 TWORZENIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	236
5.1.3 KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	243
5.2. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE REALIZACJI LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	243
5.2.1. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI	243
5.2.2. PARTNERSTWO – ZASADY WSPÓŁPRACY POMIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM	244
5.2.3. INSTRUMENTY WŁĄCZAJĄCE SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ W DZIAŁANIA REWITALIZACYJNE	245

5.2.4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE OCENY EFEKTÓW LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI.....	245
SPIS MAP	247
SPIS RYSUNKÓW	247
SPIS TABEL	247
SPIS WYKRESÓW	248
SPIS ZDJĘĆ	248
ZAŁĄCZNIK NR 1 KATALOG WSKAŹNIKÓW WDRAŻANIA LPR	249
ZAŁĄCZNIK NR 2 ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z PRZEPISAMI W ZAKRESIE OOŚ.....	256
ZAŁĄCZNIK NR 3 DIAGNOZA GMINY KRZYWDA SŁUŻĄCA DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI.....	264

WPROWADZENIE

Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023 skupia się na tzw. obszarze rewitalizacji, który obejmuje wyznaczony teren gminy Krzywda. Mimo, że niniejszy dokument odnosi się do wyznaczonego obszaru rewitalizacji, posiada on również niezwykle istotne znaczenie dla rozwoju całej jednostki samorządu terytorialnego. Jest to związane z tym, że, po pierwsze, doprowadzi do podjęcia wielu projektów i realizacji przedsięwzięć, z których będą korzystać nie tylko mieszkańcy obszarów poddawanych rewitalizacji, ale również pozostała ludność zamieszkująca gminę. Dodatkowo, jako skoordynowana wiązka zintegrowanych działań, które pod wpływem oceny (w tym ze strony mieszkańców) ich efektywności będą na bieżąco podlegać modyfikacjom, stanowiąc będzie inspirację dla podejmowania innych, kompleksowych i skutecznych interwencji na rzecz pozostałych obszarów, znajdujących się w granicach gminy Krzywda.

Podstawę formalno-prawną opracowania *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda na lata 2017-2023* stanowią:

- ❖ art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późniejszymi zmianami), który określa tytuł do uchwalania programów rewitalizacji;
- ❖ „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”;
- ❖ „Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim”;
- ❖ „Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”.

W świetle wytycznych¹ **program rewitalizacji** to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej, lub technicznej, lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023 stanowi podstawę do realizacji działań, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji, w szczególności tych, którzy są zagrożeni wykluczeniem z lokalnej społeczności, aby w konsekwencji doprowadzić do ich integracji społecznej.

Niniejszy *Program* zakłada realizację działań zgodnie z podstawowymi zasadami społecznymi: personalizmu, dobra wspólnego, pomocniczości i solidarności. Wszelkie przedsięwzięcia podejmowane w ramach tegoż *Programu* będą prowadzone w oparciu o oddolną aktywność obywatelską mieszkańców i partnerskie współdziałanie aktywnych podmiotów działających w gminie.

Niniejszy dokument spełnia wymagania stawiane przez wskazane powyżej wytyczne i zasady w zakresie nowego podejścia do programowania i prowadzenia procesu rewitalizacji. Zakłada

¹ „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”

on dążenie do tego, aby działania rewitalizacyjne miały kompleksowy i zintegrowany charakter, a przede wszystkim, aby skupiały się na człowieku, a więc na jakości życia mieszkańców. Niezwykle ważnym elementem tego podejścia jest założenie, że cały proces może zakończyć się sukcesem tylko i wyłącznie dzięki aktywnemu zaangażowaniu różnych partnerów (tzw. interesariuszy). W związku z tym przygotowanie i wdrażanie rewitalizacji musi odbywać się przy ciągłym zaangażowaniu partnerów (m.in. stałym dialogu i współpracy między interesariuszami). Ze strony praktycznej oznacza to niezbędność zapewnienia takich mechanizmów partycypacji społecznej, które służą wypracowaniu najlepszych rozwiązań i ograniczeniu ryzyka konfliktów w trakcie wdrażania programu. Mając na uwadze powyższe kwestie, zastosowana metodologia prac nad dokumentem *Lokalnego Programu Rewitalizacji* miała charakter ściśle partycypacyjny. Wartością nadrzędną było włączenie w proces tworzenia *Programu* jak najszerszego grona społeczności lokalnej, poznanie potrzeb i oczekiwań mieszkańców, użytkowników oraz innych interesariuszy danego obszaru oraz dążenie do spójności planowanych działań rewitalizacyjnych ze zdiagnozowanymi potrzebami i oczekiwaniami. Kolejnym wyznacznikiem realizacji zasady partnerstwa w rewitalizacji jest założenie, że środki unijne oraz budżet gminy nie stanowią wyłącznych źródeł finansowania tego procesu. Pożądanym jest, ażeby struktura finansowania procesu rewitalizacji, była złożona i obejmowała środki publiczne będące w dyspozycji różnych instytucji oraz środki prywatne.

Całość wyżej wymienionych aspektów znalazła odzwierciedlenie w sformułowanym zgodnie z aktualnymi wymaganiami niniejszym *Lokalnym Programie Rewitalizacji*. Struktura dokumentu oparta została na logicznym ciągu przyczynowo-skutkowym, rozpoczynającym się od wyznaczenia obszaru rewitalizacji (Część 1 - Wprowadzenie), następnie prowadzącym poprzez pogłębioną i szczegółową analizę problemów i potencjałów tegoż obszaru (Część 2 - Diagnostyczna), aż po zdefiniowanie wizji obszaru po rewitalizacji, do której przypisano cele programu oraz odpowiadające im kierunki działań i konkretne przedsięwzięcia (Część 3 – Planistyczna). Czwarta część *Programu* zawiera tematykę zarządczą, omawiającą system zarządzania wdrażaniem *Programu*, w tym mechanizmy integrowania przedsięwzięć, monitorowania i ewaluacji *Programu*, a także jego planowane ramy finansowe i czasowe. Ostatni element *Programu* (Część 5 – Partycypacja społeczna) zawiera mechanizmy włączania interesariuszy w cały proces rewitalizacji, począwszy od diagnozowania, poprzez programowanie, wdrażanie i monitorowanie *Programu*.

Przyjęcie takiego horyzontu czasowego dokumentu (lata 2017-2023) jest zgodne z przepisami prawa.²Ponadto, pozwala na jego dostosowanie do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej. Przyjęty horyzont wdrażania i monitorowania *Programu* pozwoli na pełniejsze osiągnięcie zakładanych rezultatów projektów współfinansowanych ze środków perspektywy finansowej UE w latach 2014-2020.

²Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy o rewitalizacji istnieje możliwość uchwalania po jej wejściu w życie nowych programów rewitalizacji w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy o samorządzie gminnym. Jednocześnie możliwość prowadzenia procesu rewitalizacji poza reżimem ustawowym ograniczona jest do końca roku 2023. Po tym terminie realizacja działań spełniających przesłanki rewitalizacji, musi odbywać się na zasadach ustawy.

1.1 STRUKTURA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Niniejszy dokument spełnia wymogi dotyczące struktury LPR określone w „Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”. Zawiera on:

- a. opis powiązań *Programu Rewitalizacji* z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy Krzywdą;
- b. diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych;
- c. zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji, tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium/terytoriów najbardziej wymagających wsparcia;
- d. wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji);
- e. cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk;
- f. listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji;
- g. charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową;
- h. mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji;
- i. indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE);
- j. mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów oraz grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji;
- k. system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji;
- l. system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu *Programu*.

1.2 POWIĄZANIA LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY KRZYWDA

Lokalny Program Rewitalizacji stanowi jeden z najważniejszych dokumentów strategicznych dla gminy Krzywda. Podejmuje on fundamentalne dla rozwoju, nie tylko samego obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy zagadnienia, swoistego mirażu przedsięwzięć inwestycyjnych (twardych) z projektami społecznymi (miękkimi), nastawionymi na przeciwdziałanie ważnym problemom społecznym. Cele oraz kierunki działań określone w LPR ściśle korespondują z głównymi kierunkami rozwoju gminy Krzywda, co zostało przedstawione poniżej.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY KRZYWDA NA LATA 2015-2024

*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Krzywda na lata 2015-2024*³ stanowi jedną ze strategii dziedzinowych, realizowanych na wielu poziomach planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego. Dla gminy strategia ta znajduje swoje miejsce jako operacjonalizacja strategii rozwoju w obszarze problematyki społecznej. Zapisy zawarte w „Lokalnym Programie Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023” nie tylko są spójne i zbieżne z zapisami ww., ale zawierają szereg szczegółowych odniesień do jej zapisów.

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba to najczęstsze przyczyny korzystania z pomocy społecznej w gminie Krzywda w roku 2016. Bezrobocie dotyka znaczną część społeczności, przyczyniając się do ubożenia rodzin i w efekcie ich marginalizacji społecznej. Z tego względu projektowane w LPR działania nakierowane zostały na przeciwdziałanie ww. problemom. Dzięki zaproponowanym działaniom w zakresie rozwoju ekonomii społecznej nastąpi zniwelowanie występujących problemów społecznych osób mających szczególne trudności na rynku pracy. Mając na względzie aktualne trendy demograficzne oraz prognozy w tym zakresie, nie bez znaczenia pozostają również kwestie związane z polepszeniem jakości życia oraz włączeniem społecznym osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami.

Szczególną korelację można zauważyć w zakresie celów obydwu dokumentów strategicznych, jak również odpowiadających im kierunków działań.

Określona w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji wizja obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji silnie koreluje z wizją gminy Krzywda, określoną w ww. SRPS: „**Gmina Krzywda dąży do tego, aby być gminą przyjazną dla mieszkańców i turystów, otwartą na oczekiwania społeczności lokalnej. Swoim mieszkańcom, rodzinom chce zapewnić jak najlepsze warunki życia i rozwoju. Gmina Krzywda jest gminą bezpieczną, zachowującą tradycje lokalne i historyczne, ze sprawnie działającą służbą zdrowia,**

³Uchwała Nr VIII/32/2015 Rady Gminy Krzywda z dnia 27 maja 2015 roku

instytucjami w tym socjalnymi, z rozwiniętą nowoczesną infrastrukturą, dbającą o ochronę środowiska i rozwój ekologicznego rolnictwa ”.

Niniejszy Program wpisuje się również w cele strategiczne i szczegółowe określone w analizowanej Strategii:

❖ **Cel strategiczny 1. Przeciwdziałanie bezrobociu, ubóstwu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom**

- Cel operacyjny 1. Wzrost kompetencji i wiedzy potrzebnej na rynku pracy
- Cel operacyjny 2. Pobudzanie lokalnych inicjatyw społecznych do rozwiązywania problemów rynku pracy
- Cel operacyjny 3. Poprawa samooceny, motywacji do zmian oraz aktywności życiowej
- Cel operacyjny 4. Ograniczanie marginalizacji spowodowanej ubóstwem
- Cel operacyjny 5. Ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie

❖ **Cel strategiczny 2. Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży**

- Cel operacyjny 1. Wzrost kompetencji rodzicielskich
- Cel operacyjny 2. Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży
- Cel operacyjny 3. Popularyzacja aktywnego wypoczynku poprzez sport i rekreację
- Cel operacyjny 4. Wspomaganie rodzin w procesie wychowania
- Cel operacyjny 5. Kształtowanie właściwych postaw społecznych
- Cel operacyjny 6. Promocja kultury
- Cel operacyjny 7. Ochrona i promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego
- Cel operacyjny 8. Poprawa funkcjonowania rodzin zagrożonych patologią
- Cel operacyjny 9. Wdrażanie do życia w rodzinie
- Cel operacyjny 10. Wychowanie zdrowotne

❖ **Cel strategiczny 3. Utrzymanie osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym**

- Cel operacyjny 1. Aktywizacja i integracja osób starszych i niepełnosprawnych
- Cel operacyjny 2. Świadczenie pomocy osobom niepełnosprawnym, starszym, przewlekle chorym
- Cel operacyjny 3. Poprawa funkcjonowania w środowisku
- Cel operacyjny 4. Zapobieganie zjawisku pogłębiania się niepełnosprawności

❖ **Cel strategiczny 4. Rozwój kapitału społecznego i ludzkiego**

- Cel operacyjny 1. Aktywizacja, integracja, wsparcie
- Cel operacyjny 2. Aktywizacja do działania na rzecz swojej społeczności poprzez zakładanie organizacji pozarządowych

Wizja ujęta w Lokalnym Programie Rewitalizacji współgra z wizją określoną w ramach „Strategii Rozwoju Gminy Krzywda na lata 2009-2020”⁴, która została skonstruowana w następujący sposób:

„Gmina Krzywda stanowi obszar:

- ❖ **Zamieszkiwany przez nowoczesne i aktywne społeczeństwo, które bez trudu odpowiada na wyzwania współczesności oraz realizuje własne plany i zamierzenia samodzielnie lub w ramach silnie rozwiniętego sektora pozarządowego.**
- ❖ **Aktywny gospodarczo, oferujący szereg ulg i preferencji dla miejscowych i zewnętrznych przedsiębiorców.**
- ❖ **Posiada wysokie walory środowiskowe i kulturowe, zarówno w rozumieniu duchowym, jak i materialnym – infrastrukturalnym (zasoby techniczne i wyposażenie), co czyni go miejscem atrakcyjnym do pracy, zamieszkania i spędzania wolnego czasu.”.**

Za cel generalny „Strategii Rozwoju Gminy Krzywda na lata 2009-2020” uznano:

„Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego poprzez poprawę konkurencyjności gminy oraz wszechstronny rozwój społeczności lokalnej”.

Zarówno wizja, jaki cel generalny, wskazane w niniejszym dokumencie oraz wizja zaprezentowana w ww. Strategii, koncentrują się na stworzeniu z gminy Krzywda miejsca przyjaznego mieszkańcom. Szczególny nacisk kładziony jest na konieczność zwiększenia poziomu życia mieszkańców oraz osiągnięcia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Oba dokumenty przewidują stworzenie miejsca atrakcyjnego nie tylko w skali lokalnej, lecz całego regionu, które będzie przyciągało nowych mieszkańców jak i turystów. Strategia i LPR mówią o potrzebie poprawy standardu życia wszystkich członków lokalnej społeczności, konieczności zapewnienia mieszkańcom gminy warunków sprzyjających osobistemu rozwojowi oraz eliminacji negatywnych zjawisk dotyczących lokalną społeczność.

Propozycje działań zawarte w niniejszym LPR są również spójne z celami operacyjnymi zdefiniowanymi na poziomie poszczególnych priorytetów analizowanej strategii:

❖ Priorytet I: Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz zwiększenie konkurencyjności gminy

- ✓ Cel operacyjny 1.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy
- ✓ Cel operacyjny 1.2 Stwarzanie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa

⁴Uchwała Nr XIX/138/08 Rady Gminy Krzywda z dnia 29 grudnia 2008 r.

- ✓ Cel operacyjny 1.3 Rozwój kontaktów zewnętrznych oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy
- ✓ Cel operacyjny 1.4 Rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na poziom życia mieszkańców
- ✓ Cel operacyjny 1.5 Poprawa jakości zarządzania gminą oraz podnoszenie kompetencji kadry urzędniczej
- ❖ **Priorytet II: Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizacja społeczności gminnej**
 - ✓ Cel operacyjny 2.1 Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców gminy
 - ✓ Cel operacyjny 2.2 Ograniczanie niekorzystnych zjawisk społecznych w gminie
 - ✓ Cel operacyjny 2.3 Wspieranie inicjatyw obywatelskich
 - ✓ Cel operacyjny 2.4 Poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych
- ❖ **Priorytet III: Ochrona i waloryzacja zasobów przyrodniczych i kulturowych**
 - ✓ Cel operacyjny 3.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska oraz edukacja ekologiczna mieszkańców
 - ✓ Cel operacyjny 3.2 Podniesienie atrakcyjności gminy pod względem różnorodności przyrodniczej i krajobrazowej
 - ✓ Cel operacyjny 3.3 Ochrona oraz promocja dziedzictwa kulturowego i dorobku kulturalnego gminy

PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA GMINY KRZYWDA NA LATA 2015-2020

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej to dokument strategiczny, który ma na celu wyznaczenie kierunków rozwoju gminy Krzywda w zakresie gospodarki niskoemisyjnej. Jego głównym zadaniem jest opracowanie szeregu działań, zarówno inwestycyjnych jak i nieinwestycyjnych, służących poprawie jakości środowiska naturalnego, w tym powietrza. Cele przedstawione w ww. Planie oraz cele LPR są ze sobą spójne i tożsame. Jeden z elementów zaprezentowanego obrazu obszaru zdegradowanego po przeprowadzonym procesie rewitalizacji, odnosi się do kwestii poprawy jakości środowiska naturalnego, wpływającego w znaczny sposób na jakość życia i zdrowie mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną obszaru.

Zgodnie z założeniami dokumentu „**Priorytetem Gminy Krzywda jest redukcja emisji dwutlenku węgla. [...] Celem strategicznym na rok 2020 jest ograniczenie poziomu emisji dwutlenku węgla o 16,92%. Zakładana redukcja poziomu emisji w roku docelowym (2020) wyniesie 5 895,18 Mg CO₂**”.

Jako cele szczegółowe wskazano:

- ❖ „Ograniczenie do roku 2020 emisji gazów cieplarnianych o 16,92% w stosunku do roku bazowego,
- ❖ Ograniczenie do roku 2020 zużycia energii o 7,21 %w stosunku do roku bazowego,
- ❖ Zwiększenie do roku 2020 udziału energii ze źródeł odnawialnych do 5,9% w końcowym zużyciu energii.

Osiągnięcie założonych wskaźników będzie możliwe jedynie dzięki systemowym działaniom władz samorządowym w zakresie zwiększenia efektywności energii, wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz edukacji społecznej.

Gmina Krzywdą, poprzez opracowanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, zobowiązała się do podejmowania wszelkich działań zmierzających do poprawy jakości powietrza na jej obszarze, a w szczególności do:

- ❖ redukcji gazów cieplarnianych,
- ❖ zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- ❖ redukcja zużycia energii finalnej poprzez podniesienie efektywności energetycznej.

W świetle analizowanego dokumentu cel strategiczny, sformułowany jako redukcja określonej ilości emisji CO₂, możliwy będzie do osiągnięcia poprzez realizację niżej zaprezentowanych celów szczegółowych. Zapisy Lokalnego Programu Rewitalizacji korelują z następującymi celami szczegółowymi; mającymi doprowadzić do urzeczywistnienia wyżej zaprezentowanego celu strategicznego gminy Krzywdą w zakresie gospodarki niskoemisyjnej:

- ❖ Wzrost liczby budynków komunalnych, mieszkalnych i użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji;
- ❖ Ograniczenie „niskiej emisji” z mieszkalnictwa;
- ❖ Podniesienie poziomu wykorzystania OZE w gospodarstwach indywidualnych i przedsiębiorstwach;
- ❖ Wzrost liczby zmodernizowanych systemów grzewczych i wprowadzonych w tym zakresie technologii wykorzystujących odnawialne źródła energii;
- ❖ Rozwój sieci dróg rowerowych w granicach gminy, wpływający na ograniczenie transportu samochodowego;
- ❖ Poprawa jakości dróg wpływająca na ograniczenie zużycia paliw;
- ❖ Kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy;
- ❖ Wprowadzenie nowoczesnych technologii w budownictwie;
- ❖ Poprawa bezpieczeństwa energetycznego i ekologicznego.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KRZYWDA - KIERUNKI

W SUIKZG główne kierunki rozwoju gminy Krzywda zostały sformułowane w następujący sposób:

- ❖ wielofunkcyjny rozwój wsi z modernizacją rolnictwa i terenów wiejskich, gdzie wskazany jest rozwój rolnictwa ekologicznego na terenach prawnie chronionych bądź przewidywanych do objęcia ochroną prawną,
- ❖ rozwój leśnictwa, a co za tym idzie poprawa ekologiczna środowiska,
- ❖ rozwój funkcji turystyki i rekreacji w oparciu o wyjątkowe walory przyrodnicze i kulturowe gminy, ze szczególnym zachowaniem drożności korytarzy ekologicznych oraz różnorodności biologicznej tychże obszarów.

W świetle zapisów dokumentu planistycznego równoległe z kierunkami rozwoju gminy należy dążyć do:

- ❖ podniesienia atrakcyjności gminy jako miejsca zamieszkania, pracy i rekreacji [...],
- ❖ rozwoju i poprawy powiązań komunikacyjnych w oparciu o zelektryfikowaną linię kolejową relacji Dęblin – Łuków – Terespol, z możliwością współpracy zagranicznej z Białorusią (wymiana gospodarcza, eksport płodów rolnych, eksport produktów finalnych lokalnego przemysłu),
- ❖ rozwój powiatowych i gminnych układów komunikacyjnych [...],
- ❖ zapewnienie odpowiednich walorów architektury nowej i przekształconej zabudowy zwłaszcza w obszarach najbardziej atrakcyjnych [...].

Przeprowadzona analiza dokumentu planistycznego prowadzi do wniosku, że zadania samorządu winny koncentrować się na podniesieniu poziomu życia mieszkańców oraz zapewnieniu trwałej bezkonkurencyjności gminy Krzywda poprzez wykorzystywanie walorów przyrodniczych i kulturowych. Działania w ramach LPR nawiązują do ww. płaszczyzn z uwagi na fakt, że rewitalizacja wykorzystuje naturalne zasoby i potencjały na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, tym samym zamożności mieszkańców.

Ponadto, dokument podkreśla, że gmina Krzywda posiada dość duży potencjał przyrodniczy, krajobrazowy i kulturowy, warunkujący rozwój różnych form rozwoju turystyki. Wśród kierunków rozwoju funkcji turystycznej znalazły się m.in. tworzenie ciągów turystyczno-rekreacyjnych, dróg rowerowych i pieszych. Zaleca się podniesienie atrakcyjności Krzywdy, jako centrum gminy, poprzez rewaloryzację jego zagospodarowania i zabudowy. Jednocześnie ofertę terenu należy ukierunkować pod adresem osób potencjalnie zainteresowanych osiedlaniem się w tej miejscowości z uwagi na biznes czy walory rekreacyjno-turystyczne. Przedmiotowe zapisy SUIKZP gminy Krzywda współgrają bezpośrednio z kierunkami nakreślonymi w ramach niniejszego dokumentu.

2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Zgodnie z wytycznymi⁵, diagnoza zawarta w programie rewitalizacji (o ile nie została dokonana w innym dokumencie strategicznym lub planistycznym gminy przyjętym uchwałą rady gminy) obejmuje analizę wszystkich 5 obowiązkowych sfer (tj. sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej) dla całego obszaru gminy oraz pogłębioną diagnozę obszaru rewitalizacji.

Szczegółowa diagnoza problemów występujących na terenie gminy Krzywda została wykonana odrębnie w ramach dokumentu „*Diagnoza obszaru gminy Krzywda służąca delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji*”; w jego ramach dokonano wyznaczenia obszaru rewitalizacji. Dla tak wyznaczonego (a więc także zdiagnozowanego) obszaru rewitalizacji sporządza się niniejszy *Lokalny Program Rewitalizacji*, którego integralną częścią jest ww. diagnoza (Załącznik nr 3).

Wobec takiego wskazania wytycznych niniejsza diagnoza – jakkolwiek w części opiera się o ustalenia poprzednio sporządzonej diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – różni się od niej zasadniczo trzema parametrami:

- **jest diagnozą wyznaczonego już obszaru rewitalizacji**, a nie całej gminy (do obszaru całej gminy odwołuje się jedynie kontekstowo, gdyż bez tego diagnoza samego obszaru rewitalizacji nie byłaby czytelna);
- **jest diagnozą szczegółową**, przez co rozumiemy, że musi ona wnikać w poszczególne fragmenty diagnozowanej materii na tyle głęboko i rozważać je na tyle dokładnie, aby dało się zakończyć każdy z merytorycznych fragmentów diagnozy precyzyjną konkluzją, która następnie posłuży do sformułowania jasnego celu rewitalizacji; dodatkowo, większe części diagnozy mogą być podsumowywane konkluzjami ogólniejszymi, z których da się wyprowadzić bardziej generalne cele strategiczne rewitalizacji (którym z kolei byłyby podporządkowane grupy bardziej szczegółowych celów operacyjnych, przyjętych poprzednio w odpowiedzi na szczegółowe konkluzje diagnozy);
- **jest na tym etapie już nie tylko diagnozą problemów, ale i potencjałów.**

Celem niniejszej diagnozy jest szczegółowe przeanalizowanie występujących na obszarze rewitalizacji problemów oraz potencjałów, i na podstawie tej analizy, sformułowanie wniosków (konkluzji) umożliwiających wyznaczenie następnie celów rewitalizacji. Wnioski wynikające z pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji przyczynią się do właściwego doboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Szczególnie istotne w tym kontekście jest rozpoznanie problemów społecznych, gdyż to właśnie ich rozwiązanie stanowi istotę rewitalizacji.

⁵„Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020” – Załącznik: *Cechy i elementy programów rewitalizacji*; podpunkt 2) punktu 5. *Minimalna zawartość (elementy) programu rewitalizacji*

2.1 ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW KRYZYSOWYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI

W celu wyznaczenia na terenie gminy Krzywda obszaru zdegradowanego⁶ i zaproponowania obszaru do rewitalizacji⁷ przeprowadzono dla obszaru całej gminy szczegółową diagnozę zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych.

Gmina Krzywda jest jedną ze 170 gmin wiejskich znajdujących się w województwie lubelskim. Położona jest w północno – zachodniej części województwa lubelskiego na terenie powiatu łukowskiego. Graniczy ona z następującymi gminami:

- Stanin (powiat łukowski) – od strony północnej;
- Adamów (powiat łukowski) – od strony południowo-wschodniej;
- Wojcieszków (powiat łukowski) – od strony wschodniej;
- Nowodwór i Kłoczew (powiat rycki) – od strony południowo-zachodniej;
- Wola Mysłowska (powiat łukowski) – od strony północnej.

Gmina Krzywda zajmuje obszar 160,95 km², co stanowi około 11,55% powierzchni całego powiatu łukowskiego oraz 0,64% powierzchni województwa lubelskiego. Powierzchnia gminy jest większa niż przeciętna powierzchnia gminy wiejskiej w województwie lubelskim, która wynosi 127 km².⁸ Gmina Krzywda jest jedną z 9 gmin wiejskich (Adamów, Krzywda, Łuków, Serokomla, Stanin, Stoczek Łukowski, Trzebieszów, Wojcieszków, Wola Mysłowska), które łącznie z dwiema gminami miejskimi (Łuków i Stoczek Łukowski), wchodzi w skład powiatu łukowskiego.

⁶ W świetle „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” **obszar zdegradowany** to obszar, na którym **zidentyfikowano stan kryzysowy**, spowodowany koncentracją negatywnych **zjawisk społecznych** (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: **gospodarczej** (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw), **środowiskowej** (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska), **przestrzenno-funkcjonalnej** (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych), **technicznej** (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

⁷ W świetle „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” **obszar rewitalizacji**, obejmuje całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację.

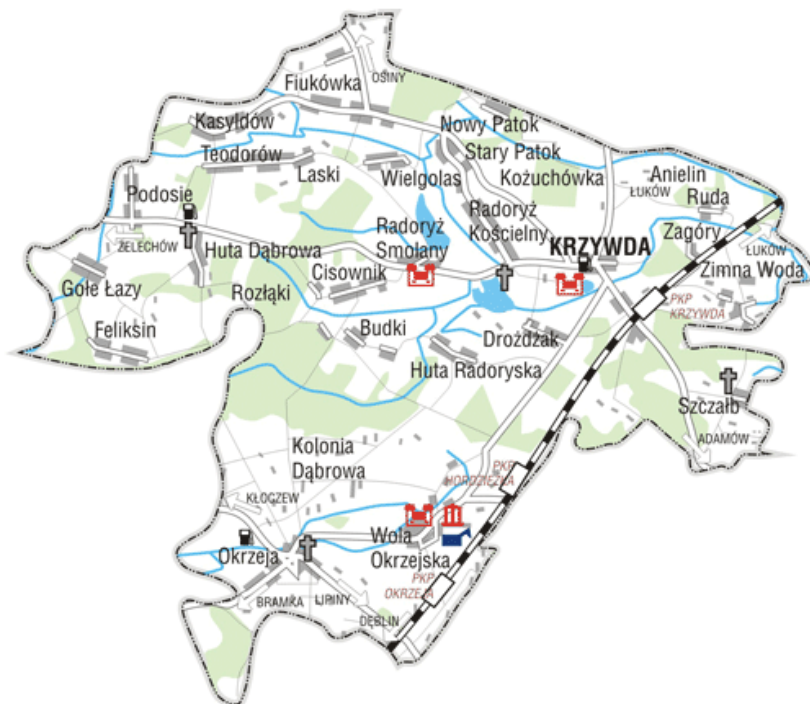
⁸ „Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2014 roku” GUS

Mapa 1 Położenie gminy Krzywda na tle województwa lubelskiego

Źródło: <http://pl.wikipedia.org>

Mapa 2 Usytuowanie poszczególnych miejscowości w gminie Krzywda

Źródło: Zaczepnięte z <http://gminakrzywda.com.pl>

Gmina Krzywda jest położona w oddaleniu od centrów rozwoju o znaczeniu ponadlokalnym i regionalnym. Siedzibą gminy jest miejscowość Krzywda, oddalona o 25 km od Łukowa – siedziby powiatu oraz 90 km od Lublina – stolicy województwa lubelskiego. Odległość

str. 15

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

miejsowości Krzywda, będącej siedzibą władz gminy, od innych znaczących ośrodków miejskich przedstawia się następująco:

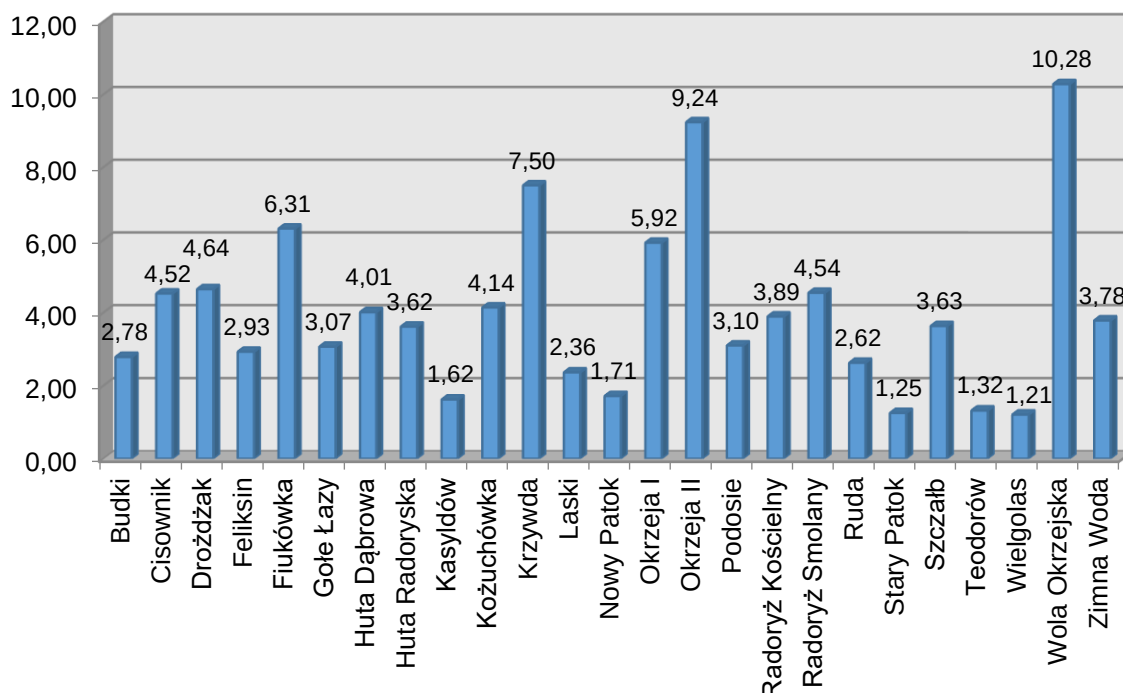
- Warszawa: 120 km;
- Biała Podlaska: 90 km;
- Siedlce: 51 km;
- Garwolin: 45 km.

Przez terytorium gminy Krzywda przebiega magistrała kolejowa Dęblin – Łuków. Na terenie gminy nie ma dróg krajowych. Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 78,2 km, z czego większość, bo aż 95,91%, stanowią drogi utwardzone. Łączna długość dróg gminnych wynosi 185,73 km. Z tego około 73,26% stanowią drogi utwardzone, a 26,74% nieutwardzone. Podstawowy układ komunikacyjny uzupełniony jest w poszczególnych miejscowościach przez ogólnodostępne drogi lokalne i wewnętrzne (nie zaliczone do żadnej z ww. kategorii dróg), pełniące rolę dojazdową do gruntów rolnych i leśnych, obsługujące tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowo-produkcyjnej.

Osadnictwo gminy Krzywda rozwijało się zasadniczo wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Zabudowa mieszkaniowa gminy ukształtowana została w oparciu o podstawową i tradycyjną funkcję gminy, jaką jest rolnictwo. Warunki glebowo - rolne sprzyjały wytwarzaniu się skupionych usługowo-produkcyjnych osad o niewielkim zaludnieniu. Znaczenie dla lokalizacji i formy zabudowy miały również obiekty kulturowe i sakralne. Obecnie miejscowości są jednostkami osadniczymi o różnej formie przestrzennej.

Sieć osadnicza ukształtowana jest w układzie pasmowym wzdłuż tras komunikacyjnych. W układzie przestrzennym gminy występują zarówno zwarte, jak i rozproszone formy osadnictwa. Dominuje zabudowa wiejska jednorodzinna z towarzyszącą zabudową związaną z działalnością gospodarczą mieszkańców. W większości sołectw dominuje charakter zabudowy jedno-ulicowej. W gminie występują również miejscowości typu rzędówka, ciągnące się wzdłuż prostej drogi z luźną zabudową, często występujące tylko po jednej stronie. Wielkość jednostek osadniczych jest bardzo zróżnicowana. Na poniższym wykresie przedstawiono udział powierzchni poszczególnych jednostek w całkowitej powierzchni gminy.

Wykres 1 Udział poszczególnych jednostek osadniczych w całkowitej powierzchni gminy (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Zabudowa mieszkaniowa gminy Krzywda ukształtowana została w oparciu o podstawową i tradycyjną funkcję gminy, jaką jest rolnictwo. Na jej obszarze dominuje budownictwo charakterystyczne dla osadnictwa wiejskiego pod względem zarówno formy, jak i funkcji - budynek mieszkalny jednorodzinny z towarzyszącą zabudową związaną z działalnością gospodarczą mieszkańców. Na terenie gminy występuje również zabudowa jednorodzinna, wielorodzinna i letniskowa (rekreacji indywidualnej). Lokalne zgrupowania osadnicze mają głównie zagrodowy charakter zabudowy, w którym zlokalizowane są ośrodki usług i miejsc pracy związanej z działalnością pozarolniczą.

2.2.1 WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI OBJĘTEGO PROGRAMEM

Pierwszym etapem opracowania *Diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji* było wyznaczenie na terenie gminy Krzywda jednostek referencyjnych, w ramach których prowadzona była analiza mająca na celu wskazanie jednostek wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych. Diagnoza objęła cały obszar gminy w podziale na ustalone jednostki referencyjne, a przeprowadzona została w oparciu o obiektywne i weryfikowalne mierniki oraz metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Wyznaczając granice poszczególnych jednostek referencyjnych kierowano się „Zasadami delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”. Zgodnie z ww. wytycznymi jako jednostkę referencyjną zastosowano sołectwo. Sołectwa, będące jednostkami pomocniczymi gminy, w sposób

str. 17

najbardziej adekwatny odzwierciedlają podział terytorialny gminy wynikający z uwarunkowań historycznych, przestrzennych i społecznych. Od strony praktycznej uzasadnieniem dla takiej metodologii był również fakt, iż zbieranie danych na potrzeby gminnych statystyk od lat opiera się właśnie na podziale na jednostki pomocnicze.

Diagnozę gminy Krzywda przeprowadzono w oparciu o analizę problemów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, infrastrukturalnej, przestrzennej w poszczególnych, dwudziestu pięciu sołectwach.

W związku z powyższym, dla celów niniejszej analizy, na obszarze gminy Krzywda wyznaczono 25 jednostek referencyjnych, których ogólną charakterystykę zaprezentowano w poniższym zestawieniu.

Tabela 1 Podział gminy Krzywda na jednostki referencyjne

Jednostka referencyjna	Miejscowość/ ulica	Powierzchnia w ha	Liczba mieszkańców w 2016 roku
Budki	Budki	448,07	167
Cisownik	Cisownik	728,02	369
Drożdżak	Drożdżak, Orle Gniazdo	747,25	413
Feliksin	Feliksin	471,08	174
Fiukówka	Fiukówka	1015,46	407
Gołe Łazy	Gołe Łazy	493,50	212
Huta Dąbrowa	Huta Dąbrowa, ul.: Ceglana, Długa, Handlowa, H. Sienkiewicza, Hutnicza, Krótka, Leśna, Miła, Nowa, Piaskowa, Południowa, Rozłuki Słoneczna, Spacerowa, Spokojna, Spółdzielcza, Wąska, Zachodnia, Zakładowa, Żelechowska, Żwirowa, Żytia	645,59	1257
Huta Radoryska	Huta Radoryska	581,89	292
Kasyldów	Kasyldów	260,42	171
Kożuchówka	Kożuchówka	666,38	314

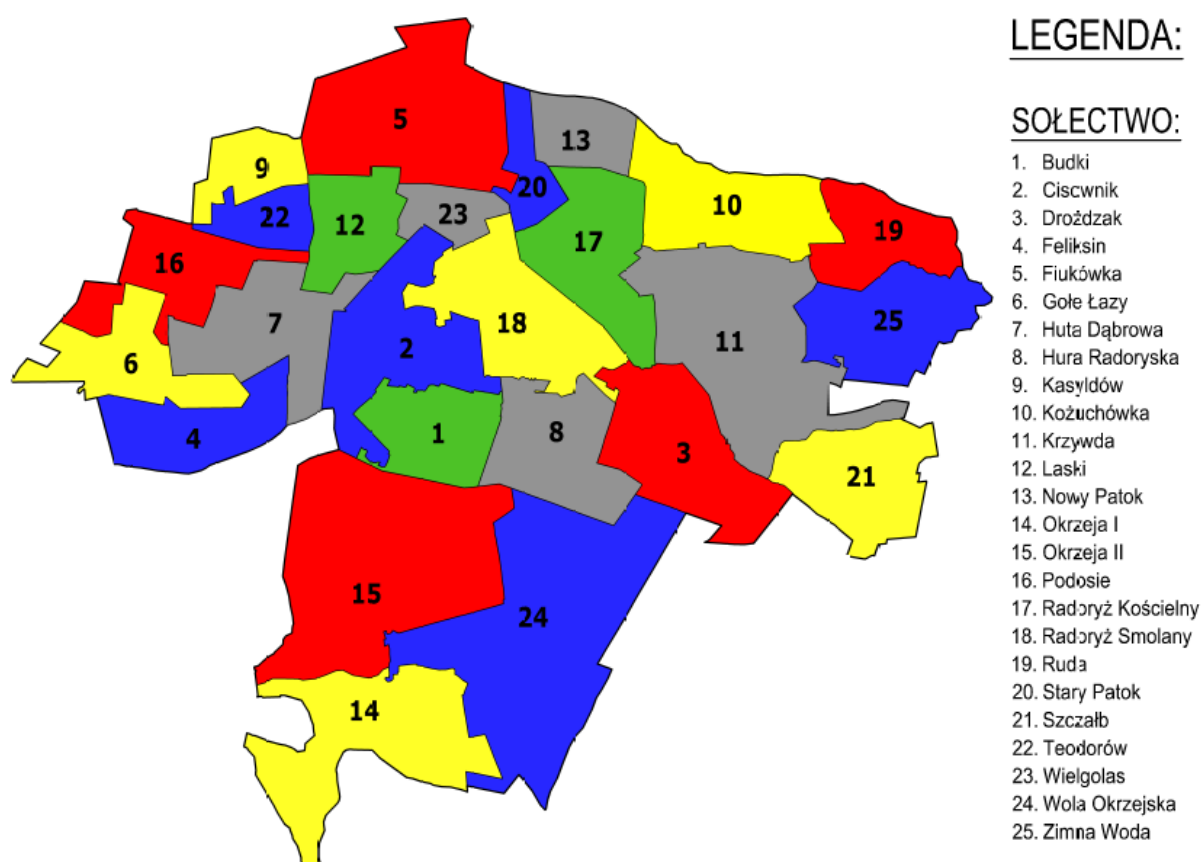
Jednostka referencyjna	Miejscowość/ ulica	Powierzchnia w ha	Liczba mieszkańców w 2016 roku
Krzywdą	Jasnosz, Krzywdą – ul.: Armii Krajowej, Cicha, Czerwonego Kapturka, Dolna, Dworska, E. Orzeszkowej, Gen. Kleeberga, H. Sienkiewicza, Kłosowa, Kolejowa, Krótka, Leśna, Łąkowa, Łukowska, Meblowa, Miodowa, Nowa, Ogrodowa, Osiedlowa, Partyzantów, Piaskowa, Piękna, Polna, Poprzeczna, Prosta, Przemysłowa, Słoneczna, Sosnowa, Spokojna, Sportowa, Strażacka, Szkolna, Towarowa, Wąska, Wiejska, Wodna, Wrzosowa, Zagłoby, Zagrodowa, Zwycięstwa, Żelechowska, Żwirowa, Żytnia	1206,98	1786
Laski	Laski	380,08	135
Nowy Patok	Nowy Patok	276,00	117
Okrzeja I	Okrzeja, ul.: 22 Lipca, H. Sienkiewicza, Jedności, Kolonia Gąszcze, Kolonia Szczepaniec, Krótka, Nowa, Ogrodowa, Oświatowa, Parkowa, Partyzantów, Południowa, Północna, Słoneczna, Stodolna, Szkolna, T. Kościuszki, Usługowa, Wąska, XXXV-lecia PRL	953,01	962
Okrzeja II	Okrzeja, ul.: Kolonia Dąbrowa I, Kolonia Dąbrowa II, Kolonia Dąbrowa III, Kolonia Rowiny	1486,52	635
Podosie	Podosie	498,68	375
Radoryż Kościelny	Radoryż Kościelny	626,54	390
Radoryż Smolany	Radoryż Smolany	731,30	554
Ruda	Ruda	422,29	211
Stary Patok	Stary Patok	201,34	97
Szczałb	Szczałb	584,48	231
Teodorów	Teodorów	212,07	174
Wielgolas	Wielgolas	194,16	88

Jednostka referencyjna	Miejscowość/ ulica	Powierzchnia w ha	Liczba mieszkańców w 2016 roku
Wola Okrzejska	Wola Okrzejska	1655,14	872
Zimna Woda	Zimna Woda	609,00	445
Razem		16095,27	10848

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Mapa 3 Sołectwa gminy Krzywda

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

W pracach nad zidentyfikowaniem obszaru zdegradowanego przyjęto analizę wielokryterialną, opartą na zestawie wskaźników, pozwalającą na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych obszarów gminy.

Na potrzeby delimitacji terenów problemowych wykorzystano podział gminy na 25 jednostek referencyjnych. Zagregowane na ich poziomie dane stanowiły podstawę do analizy wskaźnikowej przeprowadzonej dla 5 obowiązkowych sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Należy jednocześnie zaznaczyć, że wyniki otrzymane podczas badania metodą wskaźnikową zostały uzupełnione o analizę

jakościową z uwzględnieniem oczekiwań i potrzeb lokalnej społeczności wyrażonej podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Podstawę delimitacji obszarów zdegradowanych stanowią zgromadzone i przeanalizowane dane udostępnione przez następujące instytucje: Urząd Gminy w Krzywdzie oraz jednostki organizacyjne (m. in. GOPS, placówki oświatowe), Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie, Samorządowy Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krzywdzie, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, GUS w Lublinie.

Zastosowana metoda wielokryterialna zakłada użycie wybranych wskaźników dla ustalenia listy rankingowej oraz wyboru obszaru charakteryzującego się największym nasileniem cech kryzysowych (łącznie 37 wskaźników, w pięciu grupach). Duża liczba wskaźników rodzi pytanie o ich wagę w wyniku końcowym. Celem optymalizacji procesu wyboru, jak i uwzględnienia preferencji wynikających z „Wytucznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”, założono, że łączna wartość wskaźników społecznych wyniesie 60%, natomiast łączna wartość wskaźników w pozostałych 4 sferach wyniesie łącznie 40%. Przedmiotowe założenie wynika z konieczności oddania kierunku interwencji zapisanej w umowie partnerstwa zakładającej m.in.: konieczności wyznaczenia obszarów deficytowych z naciskiem na problemy społeczne.

W ramach analizy badania poddano następujące wskaźniki:

1. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w 2016 r. (%).
2. Zmiana udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 (%).
3. Udział ludności powyżej 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w 2016 r. (%).
4. Zmiana udziału ludności powyżej 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 (%).
5. Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2016 r. (%).
6. Zmiana udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2013-2016 (%).
7. Udział osób bezrobotnych powyżej 50 r. ż. (włącznie) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. (%).
8. Zmiana udziału osób bezrobotnych powyżej 50 r. ż. (włącznie) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 (%).
9. Udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. (%).
10. Zmiana udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 (%).
11. Udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. (%).
12. Zmiana udziału osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 (%).
13. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%).
14. Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 (%).

15. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%).
16. Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 (%).
17. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%).
18. Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 (%).
19. Udział dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 r. ż. (włącznie) w 2016 r. (%).
20. Zmiana udziału dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 r. ż. (włącznie) w latach 2013-2016 (%).
21. Udział mieszkańców niepełnosprawnych w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%).
22. Zmiana udziału mieszkańców niepełnosprawnych w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%).
23. Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł).
24. Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł).
25. Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł).
26. Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł).
27. Liczba organizacji pozarządowych przypadająca na 100 mieszkańców w 2016 r.
28. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasisty w latach 2012-2014 (%).
29. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 roku - RADA GMINY (%).
30. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 r.
31. Zmiana liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016 (%).
32. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 r.
33. Zmiana liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016.
34. Udział budynków mieszkalnych wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2016 r. (%).
35. Udział budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i/lub wymagających termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków użyteczności publ. w 2016 r. (%).
36. Udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki w 2016 r.
37. Udział obszarów, w obrębie których odnotowano w 2015 roku przekroczenie jakości powietrza w ogólnej powierzchni jednostki (%).

Z uwagi na różne jednostki miary poszczególnych wskaźników oraz szerokie spektrum obszarów problemowych przeprowadzono standaryzację zmiennych, w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, tzw. skali niemianowanej, czyli niezwiązanej z jednostką miary. Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danego obszaru średniej wartości dla wszystkich obszarów i podzieleniu przez odchylenie standardowe. Jest to zabieg konieczny z punktu widzenia poprawności obliczeń. W wyniku tej procedury wszystkie wystandaryzowane wskaźniki mają rozkład charakteryzujący się jednakową średnią i odchyleniem standardowym, co umożliwia ich logiczną interpretację. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla gminy i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które obszary odznaczają się wskaźnikiem kryzysowym wyższym od średniej dla gminy. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują obszary o najlepszej sytuacji, w których negatywne zjawiska w porównaniu ze średnią dla gminy odznaczają się mniejszym natężeniem.

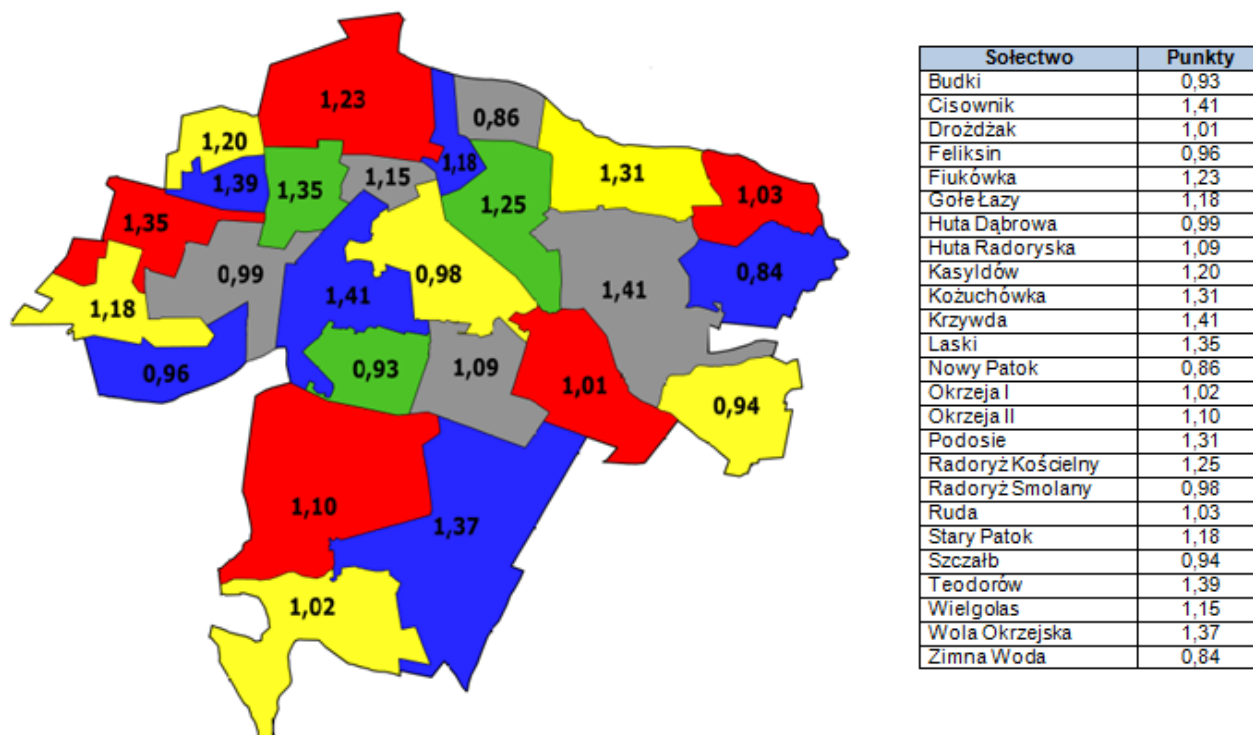
W trakcie standaryzacji zmiennych oznaczono również odpowiednio destymulanta i stymulanta. Jako stymulanta, na potrzeby wskazania obszarów zdegradowanych, przyjęte zostały zmienne, których wyższa wartość występowała w obszarach gminy kwalifikujących się jako obszary zdegradowane (np. udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców (%)). Natomiast destymulantami były zmienne, których niższa wartość oznaczała bardziej problemowy obszar (np. liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym).

Zestawionym i zestandaryzowanym dla każdego obszaru wskaźnikom, nadano odpowiednią liczbę punktów według następującego schematu:

- uzyskane wartości wskaźników ujednoliconych (po standaryzacji) podzielone zostały na kwartyle: które dzielą zbiorowość na 4 części: do 25% przypadków, do 50%, do 75% i do 100%;
- przyjęto następujące stopniowanie wskaźników ujednoliconych: dla wskaźników, których wartość mieściła się w 4 kwartylu przyznano 3 punkty; tych w 3 kwartylu przyznano 2 punkty; dla tych w 2 kwartylu przyznano 1 punkt, dla tych w pierwszym kwartylu przyznano 0 punktów;
- warstwy reprezentujące analizowane zjawiska (np. ubóstwo, bezrobocie) sklasyfikowano wartościami binarnymi 0 jeżeli nie spełnia wymogów wytycznych – nie przekracza wartości referencyjnej (średniej dla gminy); 1 jeżeli spełnia wymóg wytycznych – przekracza średnią referencyjną (średnia dla gminy);
- wartości otrzymane dla poszczególnych wskaźników we wszystkich obszarach referencyjnych przemnożono przez ustalone wcześniej wagi wskaźników.

Na kolejnej mapie zaprezentowano sumę punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg poszczególnych obszarów referencyjnych.

Mapa 4 Suma punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne

Źródło: Opracowanie własne

Po przeprowadzeniu analizy wskaźnikowej dla wszystkich obowiązkowych sfer za pomocą przyjętych miar (największa liczba punktów), dokonano wstępnego wyboru obszarów zdegradowanych. W dalszej kolejności wybrane wstępnie jednostki referencyjne poddano analizie jakościowej w zakresie dodatkowo zidentyfikowanych problemów. Wzięto również pod uwagę liczbę mieszkańców oraz wielkość powierzchni poszczególnych jednostek referencyjnych.

Trzeba również pamiętać o tym, że w świetle wytycznych, w przypadku gdy na terenie gminy występują obszary, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska w sferze społecznej, należy zbadać czy równocześnie występują negatywne zjawiska z zakresu sfery: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Obszary, gdzie zdiagnozowano tylko problemy społeczne nie powinny być objęte działaniami rewitalizacyjnymi, a działaniami sektorowymi w sferze polityki społecznej. Właśnie z tego powodu, pomimo występowania w niektórych jednostkach referencyjnych koncentracji problemów społecznych, nie wskazano tych miejsc jako obszarów zdegradowanych. Jednocześnie należy podkreślić, że na wyznaczenie obszaru zdegradowanego niezwykle istotny wpływ miały również oczekiwania lokalnej społeczności, która w sposób naturalny dokonała hierarchizacji potrzeb i problemów.

Jako próg punktów dających podstawę do zakwalifikowania danego obszaru referencyjnego do obszaru zdegradowanego przyjęto wartość 1,40. Obszarami, w obrębie których koncentrują się zarówno negatywne zjawiska w sferze społecznej, jak i zjawiska kryzysowe w innych

sferach, są sołectwa: Cisownik (łącznie 1,41 punktów) oraz Krzywda (łącznie 1,41 punktów). W związku z powyższym tereny tych sołectw wyznaczono jako obszar zdegradowany.

Biorąc pod uwagę ograniczenia wynikające z „Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” związane z maksymalną liczbą ludności zamieszkującą obszar rewitalizacji (maksymalnie 30% ludności gminy) oraz wielkością tegoż obszaru (maksymalnie 20% powierzchni całej gminy) cały obszar zdegradowany, wyznaczony na terenie gminy Krzywda na podstawie przeprowadzonej analizy uznano za obszar rewitalizacji.

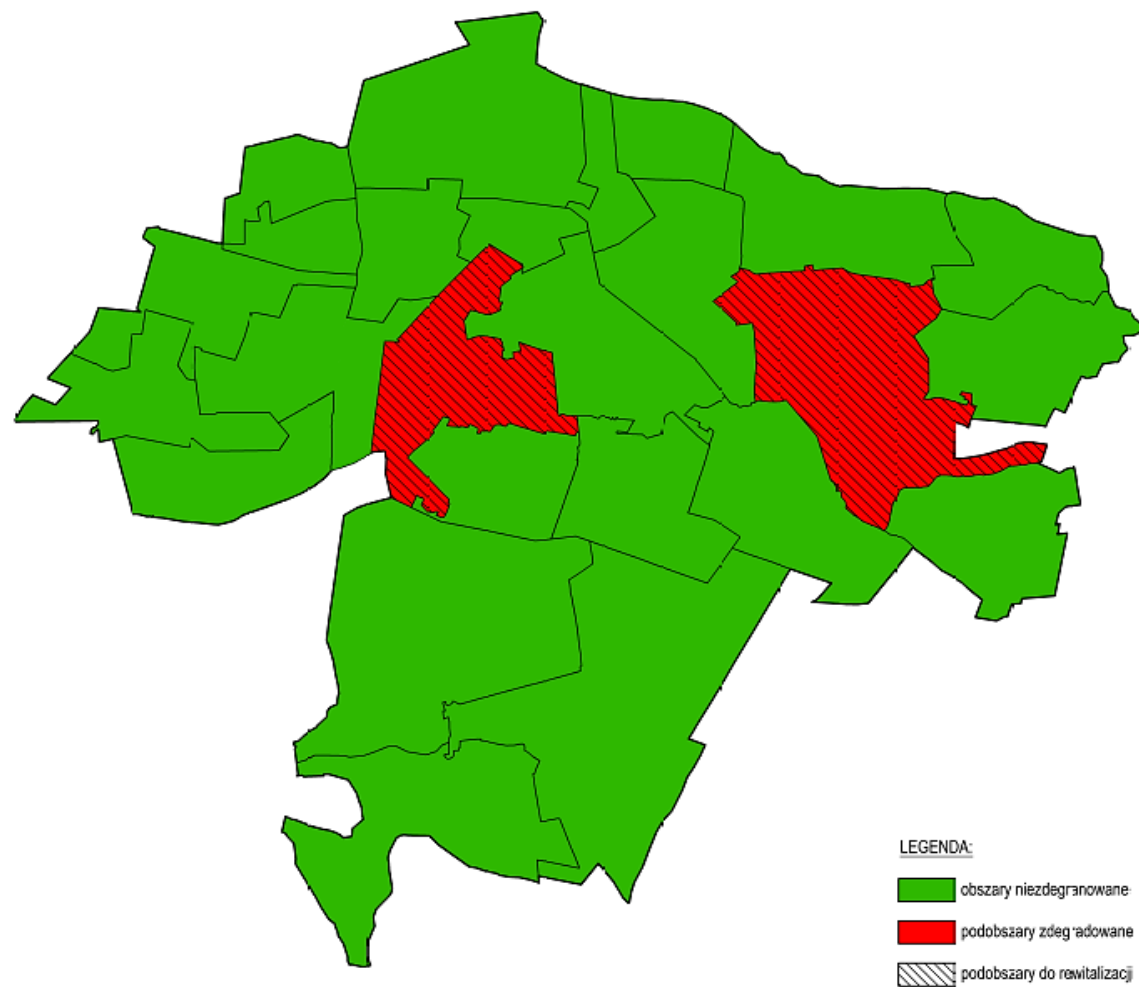
W celu prawidłowego określenia obszaru rewitalizacji posłużono się dodatkowymi kryteriami. Wzięto pod uwagę liczbę mieszkańców poszczególnych podobszarów zdegradowanych. Przeanalizowano również infrastrukturę (zdegradowane obiekty lub obszary), której przebudowa lub adaptacja, ukierunkowana na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych przyczyni się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów. Uwzględniono także obiekty, które same w sobie nie muszą być zdegradowane, ale w oparciu o ich infrastrukturę można prowadzić szereg działań i projektów służących celowi rewitalizacji. Niezwykle istotną kwestią były również potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności wyrażone podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Synteza wyżej wymienionych zagadnień doprowadziła do wyodrębnienia na obszarze gminy Krzywda obszaru rewitalizacji, który został podzielony na 2 podobszary:

1. sołectwo Cisownik;
2. sołectwo Krzywda.

Wyznaczony obszar rewitalizacji nie przekracza wymogów określonych co do jego powierzchni (nie więcej niż 20% powierzchni całej gminy) oraz liczby mieszkańców (nie więcej niż 30% ogólnej liczby mieszkańców gminy). Łączna powierzchnia wyznaczonego obszaru rewitalizacji wynosi 1935,00 ha co stanowi 12,02% powierzchni całej gminy Krzywda. Obszar ten jest zamieszkiwany przez 2155 osób, co stanowi 19,87% ogólnej liczby mieszkańców gminy Krzywda.

Mapa 5 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

2.2.2 SFERA SPOŁECZNA

Ukierunkowanie na zjawiska i problemy w obszarze życia społecznego mieszkańców jest szczególnie akcentowane w polityce rewitalizacyjnej gmin. Rewitalizacja ma bowiem na celu odnowienie społecznego potencjału wyznaczonych obszarów i sąsiedztwa, dzięki czemu miejscowe społeczności mają szansę na integrację z szerszym środowiskiem. Tym samym, przedmiotem rewitalizacji nie jest określona przestrzeń fizyczna, lecz społeczności lokalne oraz różne grupy interesariuszy, mieszkające lub użytkujące dany obszar. To właśnie aspekt społeczny jest fundamentem wyznaczania obszarów mających charakter zdegradowany oraz późniejszego projektowania działań rewitalizacyjnych. Problemy, z jakimi borykają się mieszkańcy oraz potrzeby, jakie wykazują w obszarze jakości życia, mają kluczowe znaczenie dla przyszłych decyzji rewitalizacyjnych.

W świetle *Wytycznych*⁹ diagnoza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych obejmuje w szczególności kwestie bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Analizy zjawisk zachodzących w sferze społecznej dokonano w następujących płaszczyznach:

A. TRENDY DEMOGRAFICZNE

B. POZIOM UBÓSTWA I WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

C. POZIOM BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

D. JAKOŚĆ EDUKACJI

E. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZEŃSTWA

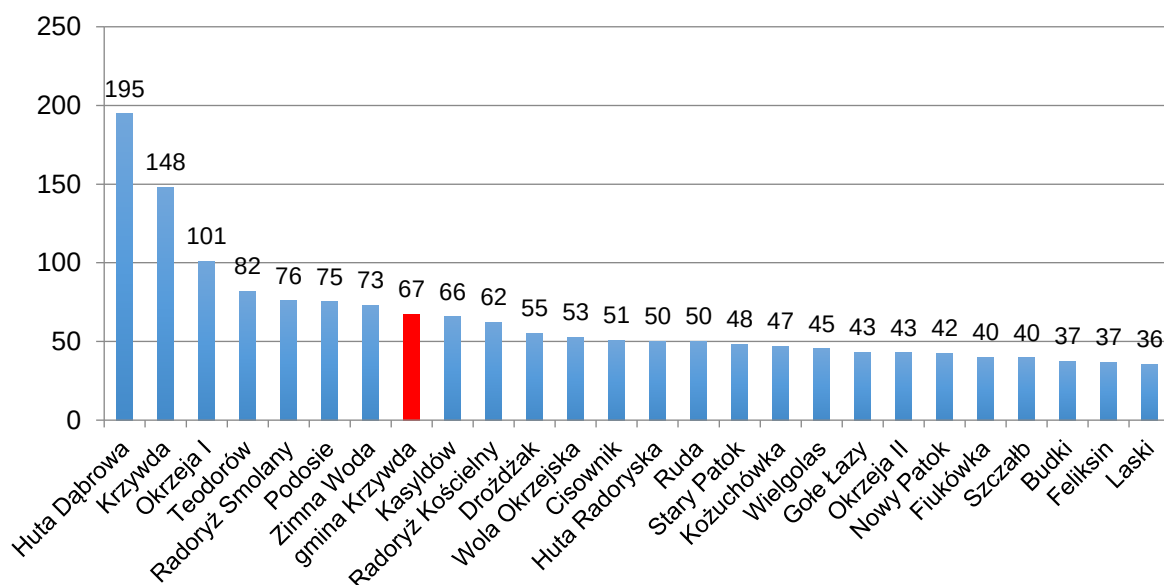
2.2.2.1 NIEKORZYSTNE TRENDY DEMOGRAFICZNE – DEPOPULACJA I STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Na koniec 2016 roku obszar gminy Krzywdą zamieszkiwało łącznie 10848 osób, w tym 49,94% stanowiły kobiety, a 50,06% mężczyźni (w Polsce średnio gminy zamieszkuje 52% kobiet).

Gęstość zaludnienia kształtowała się w gminie Krzywdą, w 2016 roku, na dość wysokim poziomie i wyniosła około 67 osób/km². Gmina charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem gęstości zaludnienia. Jednostką referencyjną, w której możemy zaobserwować najwyższy poziom gęstości zaludnienia są sołectwa: Huta Dąbrowa, Krzywdą oraz Okrzeja I. W 2016 roku na obszarze sołectwa Huta Dąbrowa średnio zamieszkiwało 195 osób na km², na terenie sołectwa Krzywdą – prawie 148 osób na km², a w sołectwie Okrzeja I – 101 osób/ km². Są to wartości zdecydowanie wyższe od średniej gminnej (67 osób/km²). Na taki stan rzeczy wpływa przede wszystkim charakter zabudowy sołectw - zwarte skupiska zabudowań na stosunkowo małym obszarze. Najrzadziej zaludnioną, w przeliczeniu na km², jednostką referencyjną było w 2016 roku sołectwo Laski (ok. 36 os./km²).

⁹ „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”

Wykres 2 Gęstość zaludnienia w poszczególnych jednostkach referencyjnych gminy Krzywda w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Jednym z niekorzystnych procesów demograficznych, które zachodzą na obszarze gminy Krzywda jest zjawisko systematycznego wyludniania się tego obszaru. Na przestrzeni lat 2013-2016 z terenu gminy Krzywda ubyło łącznie 164 mieszkańców. Ogólna liczba mieszkańców w badanym okresie zmniejszyła się więc o 1,49% (średnia dla gminy Krzywda). Uwzględniając populację poszczególnych jednostek referencyjnych możemy zaobserwować, że najmniej korzystna sytuacja miała miejsce w latach 2013-2016 w sołectwie Wola Okrzejska, gdzie nastąpił najwyższy, procentowy spadek liczby ludności. Wyniósł on 6,64%. Najlepszą sytuację odnotowano na terenie sołectwa Ruda, gdzie w analizowanym okresie wzrosła liczba ludności ze 198 w 2013 roku do 211 w 2016 roku, czyli o 6,57%.

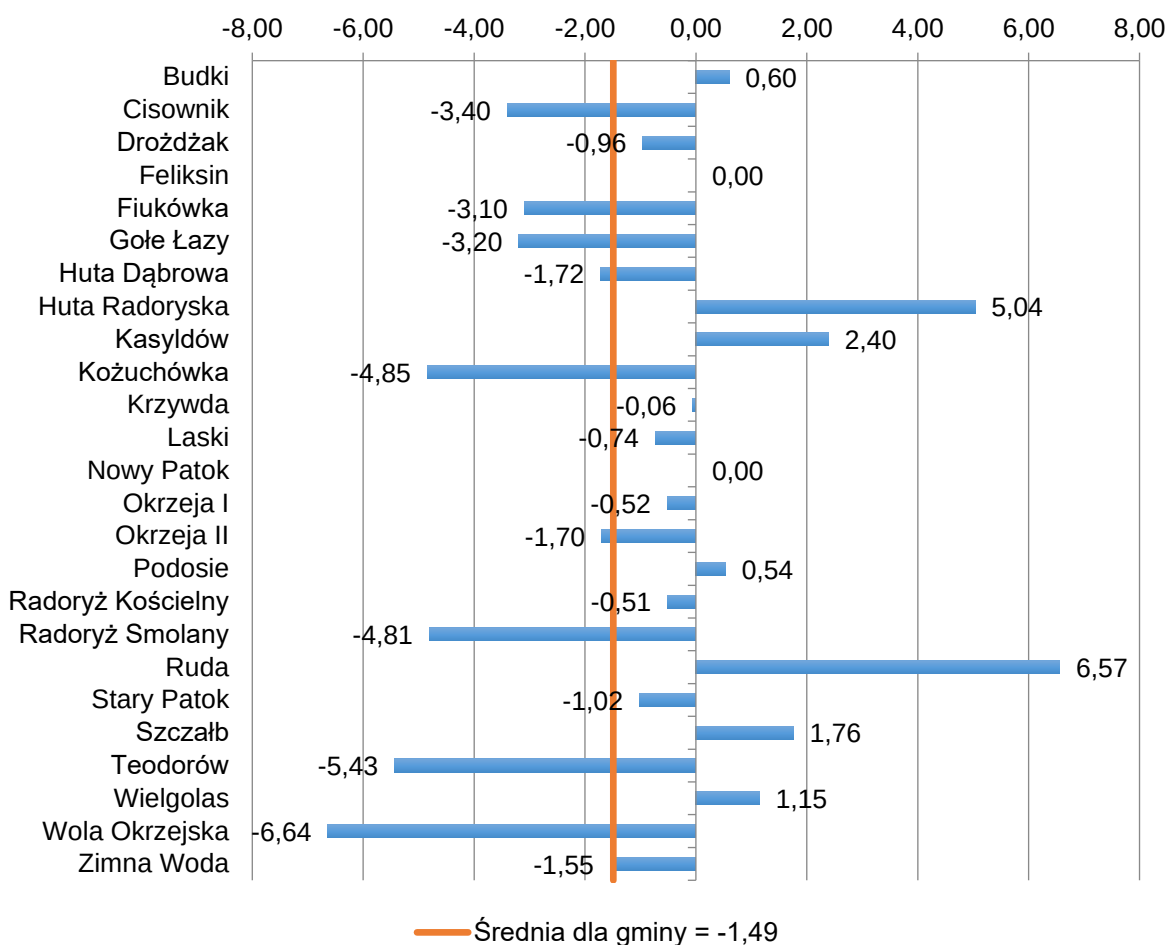
Tabela 2 Liczba ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne

Obszar analityczny	Liczba ludności			
	2013	2014	2015	2016
Budki	166	167	162	167
Cisownik	382	380	378	369
Drożdżak	417	409	409	413
Feliksin	174	172	172	174
Fiukówka	420	407	413	407
Gołe Łazy	219	215	213	212
Huta Dąbrowa	1279	1290	1278	1257

Obszar analityczny	Liczba ludności			
	2013	2014	2015	2016
Huta Radoryska	278	284	287	292
Kasyldów	167	164	167	171
Kożuchówka	330	323	321	314
Krzywda	1787	1782	1769	1786
Laski	136	138	134	135
Nowy Patok	117	114	116	117
Okrzeja I	967	961	959	962
Okrzeja II	646	658	651	635
Podosie	373	372	377	375
Radoryż Kościelny	392	393	399	390
Radoryż Smolany	582	598	566	554
Ruda	198	200	208	211
Stary Patok	98	97	97	97
Szczałb	227	224	229	231
Teodorów	184	178	176	174
Wielgolas	87	89	88	88
Wola Okrzejska	934	929	901	872
Zimna Woda	452	453	453	445
Suma	11012	10997	10923	10848

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Wykres 3 Zmiana liczby ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Na obszarze gminy Krzywda odnotowano w 2016 roku dodatnią wartość współczynnika salda migracji. Saldo migracji na 1000 mieszkańców wyniosło tutaj 7,19. Jednostką referencyjną, w której współczynnik ten przyjął najwyższą wartość było w 2016 roku sołectwo Budki (41,92). Najgorzej sytuacja wyglądała w badanym okresie czasu w sołectwie Cisownik, gdzie odnotowano ujemne saldo migracji na 1000 mieszkańców (-13,55). Na przestrzeni lat 2013-2016 współczynnik salda migracji utrzymywał się w gminie na zbliżonym, dodatnim poziomie (wyłączając rok 2014, w którym odnotowano najniższą wartość współczynnika), aczkolwiek wykazywał tendencję rosnącą. W 2013 roku współczynnik wyniósł wartość 5,90, w 2014 roku: 2,64, a w 2015 roku: 5,04. W analizowanym okresie czasu nastąpił wzrost zameldowań na teren gminy z 264 w 2013 roku do 286 w 2016 roku, czyli o 8,33%. Na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi uległa również liczba wymeldowań z obszaru gminy Krzywda. W 2016 roku wyniosła ona 208 osób i była o 4,52% niższa niż w 2013 roku (199 osób). Analizując powyższe dane należy również mieć na uwadze fakt, że dane te dotyczą oficjalnych zameldowań i wymeldowań z terenu gminy. Natomiast, jak wskazują przeprowadzone konsultacje społeczne, liczna grupa mieszkańców gminy osiedla się poza jej granicami (np. w większych ośrodkach miejskich lub zagranicą) i nie zmienia miejsca zameldowania.

Gmina Krzywda charakteryzuje się dodatnim przyrostem naturalnym. W 2016 roku współczynnik przyrostu naturalnego kształtował się na poziomie 0,37‰. W okresie tym

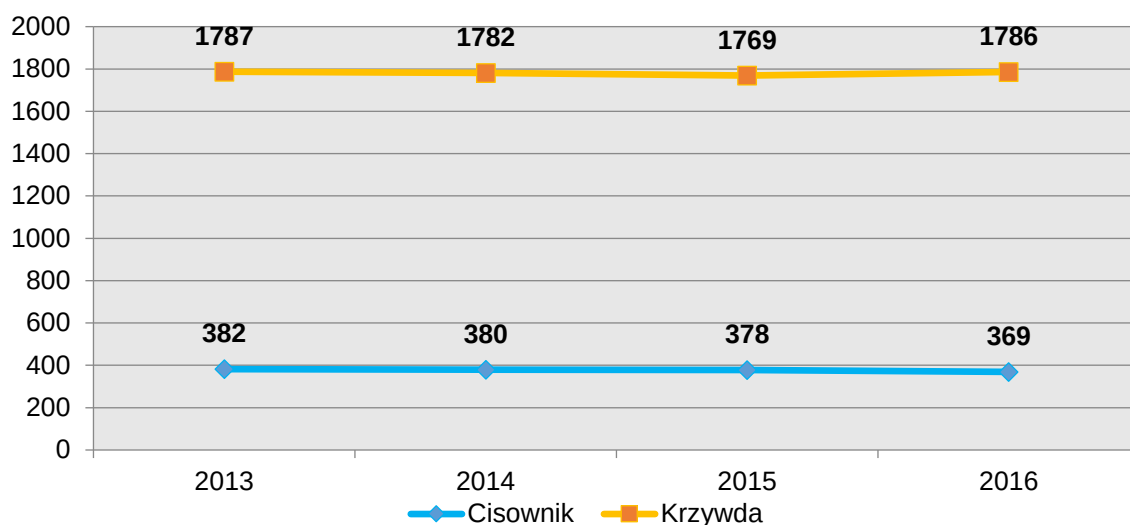
przyrost naturalny na 1000 mieszkańców kształtował się na najgorszym poziomie w sołectwach: Cisownik (-10,84‰), Fiukówka (-7,37‰), Huta Dąbrowa (-1,59‰), Okrzeja I (-6,24‰), Okrzeja II (-1,57‰), Podosie (-13,33‰), Stary Patok (-10,31‰) oraz Wola Okrzejska (-6,88‰). W obrębie sołectw: Gołe Łazy, Laski, Nowy Patok, Radoryż Kościelny, Ruda, Teodorów oraz Wielgolas wartość współczynnika przyrostu naturalnego wyniosła w 2016 roku wartość 0, gdyż liczba zgonów oraz urodzeń w badanym okresie kształtowała się w ww. sołectwach na analogicznych poziomach. W pozostałych jednostkach referencyjnych zaobserwowano dodatnie wartości współczynnika. Najlepiej sytuacja prezentowała się w sołectwie Huta Radoryska, gdzie współczynnik przyrostu naturalnego przyjął wartość 13,70‰. W latach 2013-2016 współczynnik przyrostu naturalnego dla gminy Krzywda przyjmował wartości dodatnie, aczkolwiek wykazywał tendencję spadkową: w 2013 wyniósł 3,45‰, w 2014 roku: 2,91‰, a w 2015 roku: 2,75‰. W 2016 roku przyjął on wartość (0,37‰) o 89,27% niższą niż w 2013 roku. Mimo, że w badanym okresie odnotowano dodatni przyrost naturalny na 1000 mieszkańców, widać jednak, że wykazuje on tendencję spadkową, po czym można wnosić, że na przestrzeni kolejnych lat liczba mieszkańców będzie nadal się zmniejszała. Wpływa na to również wysoki poziom emigracji zarobkowej mieszkańców gminy Krzywda.

Negatywny trend spadku liczby mieszkańców, charakterystyczny dla gminy Krzywda jako całości, został również odnotowany w analizowanym okresie czasu w wyznaczonych obszarach rewitalizacji. Na terenie sołectw Cisownik oraz Krzywda na przestrzeni lat 2013-2016 spadła liczba mieszkańców.

W obrębie sołectwa Cisownik liczba ludności spadła z 382 osób (w 2013 roku) do 369 (w 2016 roku), czyli o 3,40%. Na terenie badanego sołectwa odnotowano w 2013 roku współczynnik przyrostu naturalnego na poziomie -15,71‰, w 2014 roku: 0‰, w 2015 roku: -2,65‰, a w 2016 roku na poziomie -10,84‰. W 2013 oraz 2015 roku w sołectwie Cisownik zaobserwowano dodatnie saldo migracji (w 2013 roku saldo migracji na 1000 osób wyniosło 5,24, w 2015 roku: 13,23). W 2014 współczynnik salda migracji wyniósł 0, a w 2016 przyjął on wartość ujemną: -13,55 osób na 1000 mieszkańców.

Analogiczną sytuację w kontekście zmiany liczby mieszkańców odnotowano w latach 2013-2016 również na terenie drugiego sołectwa wyznaczonego jako obszar rewitalizacji. W obrębie sołectwa Krzywda liczba mieszkańców spadła w analizowanym okresie o 1, co oznacza spadek o 0,06% (w 2013 roku liczba mieszkańców tego sołectwa wynosiła 1787 osób, w 2014 – 1782 osoby, w 2015 – 1769, a w 2016 – 1786 osób). W przeciwieństwie do sytuacji w sołectwie Cisownik, w 2016 roku na terenie sołectwa Krzywda odnotowano dodatnią wartość współczynnika przyrostu naturalnego 4,48‰). W 2013 roku współczynnik przyrostu naturalnego kształtował się tutaj na poziomie 7,27‰, w 2014 roku: 6,73‰, a w 2015 roku: 6,22‰. We wszystkich latach analizy (2013-2016) sołectwo Krzywda charakteryzowało się dodatnim saldem migracji. Saldo migracji na 1000 mieszkańców wyniosło tutaj w 2013 roku: 12,87, w 2014 roku: 3,37, w 2015 roku: 1,13, a w 2016 roku: 21,28.

Wykres 4 Liczba ludności obszaru rewitalizacji w latach 2013-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

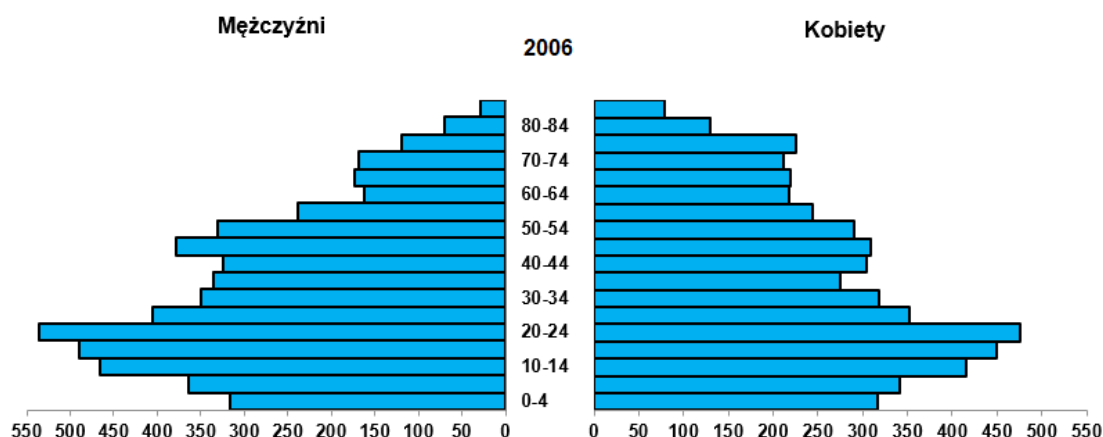
Prognoza demograficzna na lata 2014-2050¹⁰ opracowana przez GUS wskazuje, że na terenie województwa lubelskiego w 2050 roku liczba ludności wsi zmniejszy się w porównaniu z rokiem 2013 o 14,7%. Należy więc przyjąć, że podobne zjawisko spadku liczby ludności będzie obserwowane również na terenie gminy Krzywda, w tym na obszarze rewitalizacji. Mimo dodatniego przyrostu naturalnego oraz dodatniego salda migracji przewiduje się na terenie gminy Krzywda niekorzystne zmiany demograficzne prowadzące do szybkiego procesu starzenia się społeczności i dalszego spadku ludności.

Problem stopniowego starzenia się populacji, zauważalny na terenie gminy Krzywda, wskazują również piramidy wieku i płci, które zamieszczono poniżej. Niemal we wszystkich grupach wiekowych liczba mężczyzn jest większa niż kobiet. Jedynie w grupie wiekowej osób powyżej 55 roku życia liczebność kobiet przekracza liczebność mężczyzn (w szczególności powyżej 70 roku życia). Jest to zjawisko charakterystyczne dla całego kraju – zgodnie ze statystykami mężczyźni żyją krócej niż kobiety.

Kształt piramid wieku i płci mieszkańców analizowanej gminy na przestrzeni ostatniego 10-lecia wskazuje na stacjonarny (zastojowy) tryb społeczeństwa – przejściową fazę pomiędzy społeczeństwem młodym a starym. Porównując oba wykresy można zauważyć, że podstawa piramidy obrazującej strukturę ludności w 2016 r. uległa zmniejszeniu, rozszerza się natomiast wierzchołek piramidy, co wskazuje na systematyczne starzenie się społeczeństwa.

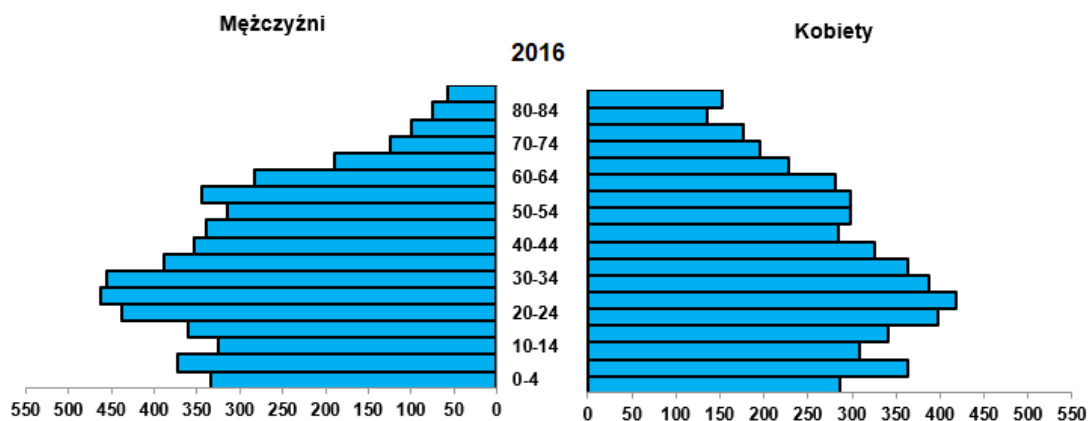
¹⁰ Prognoza demograficzna na lata 2014-2050 dla województwa lubelskiego

Wykres 5 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywdy w 2006 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 6 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywdy w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Banku Danych Lokalnych GUS

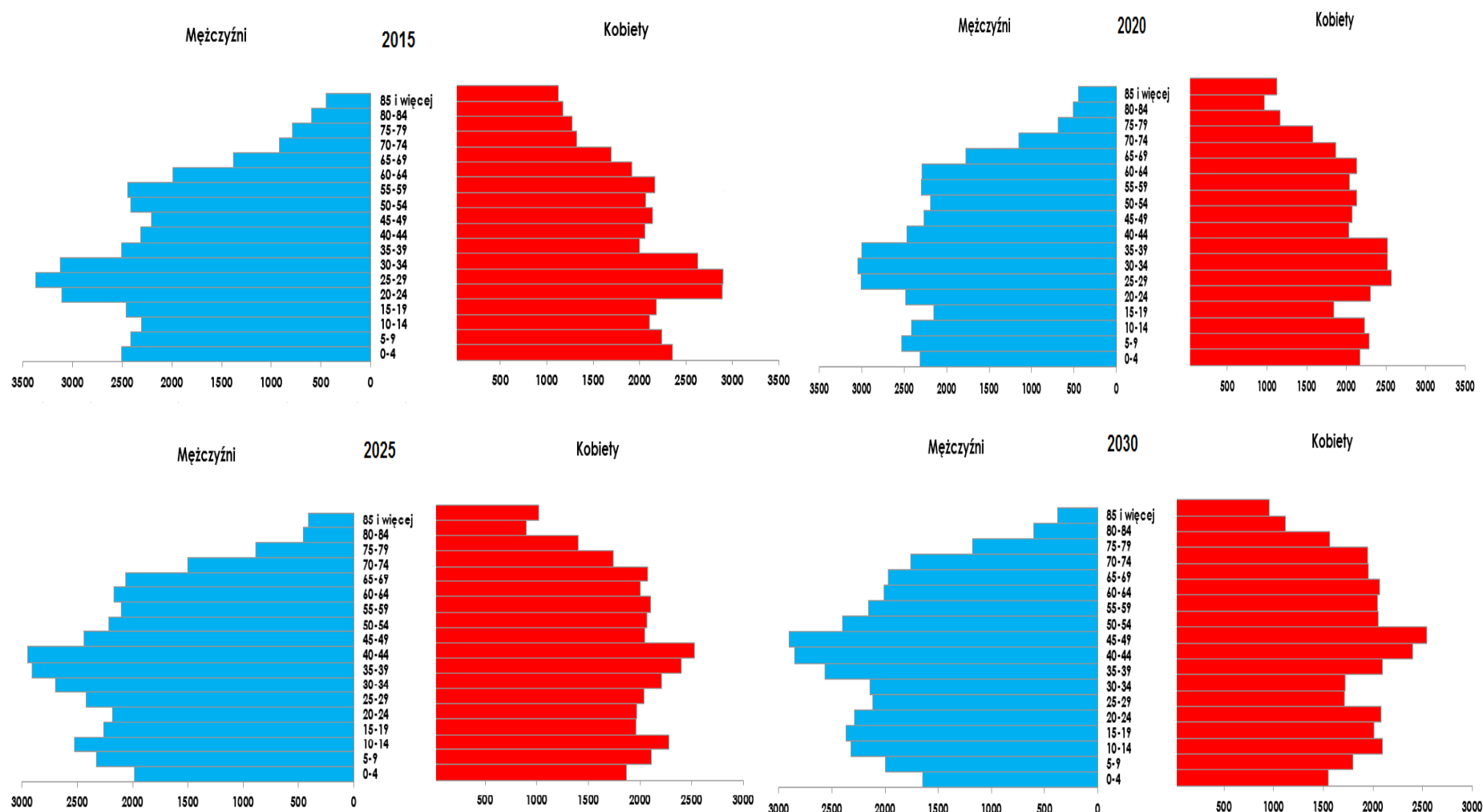
W zakresie wyludniania oraz starzejącego się społeczeństwa szczególnie niekorzystnie wyglądają prognozy GUS, w świetle których w Polsce procesy te będą się systematycznie nasilały. Z sytuacją taką będziemy również mieli do czynienia na terenach wiejskich powiatu łukowskiego. Zgodnie z danymi GUS liczba mieszkańców wsi zmniejszy się na przestrzeni kolejnych piętnastu lat o 5,7 % (z 73 559 w 2015 r. do 69 364 w 2030 r.). Dodatkowo, kształty zaprezentowanych poniżej piramid wieku ludności obrazują występowanie wyżów i niżów demograficznych w strukturze wieku kobiet i mężczyzn. Wraz z upływem lat podstawa piramidy (dzieci i młodzież) będzie się coraz bardziej zwężać, z kolei jej górna część (seniorzy) – będzie się rozszerzała. Na początku lat 50-tych XX wieku przeciętne trwanie życia wynosiło 47 lat, w 2011 roku – 65 lat, natomiast w 2050 roku życie ludzkie będzie trwało średnio 75 lat.¹¹ Wraz z procesem starzenia się społeczeństwa będzie postępował proces wyludniania. W efekcie będzie to skutkowało zmniejszającą się liczbą dzieci w wieku szkolnym, co wpłynie na

¹¹A. Dragan, *Starzenie się społeczeństwa polskiego i jego skutki*, Opracowania Tematyczne, OT-601, Biuro Analiz i Dokumentacji, Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych, Kancelaria Senatu, Warszawa 2011, s. 3.

konieczność ograniczenia sieci szkół i tym samym przyczyni się do pogłębienia degradacji społecznej i kulturalnej.

Wykres 7 Prognozowana struktura ludności według płci i grup wiekowych w powiecie łukowskim na obszarach wiejskich w roku 2015, 2020, 2025, 2030

Źródło: Opracowanie własne wg danych GUS

Wskaźnikiem pozwalającym na ocenę struktury demograficznej ludności zamieszkującej obszar gminy Krzywda, w tym także obszar rewitalizacji, jest wskaźnik udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności. W odniesieniu do całej gminy Krzywda wskaźnik ten w 2016 roku wyniósł 15,94%, a na przestrzeni lat 2013-2016 podlegał negatywnym tendencjom wzrostowym. W 2013 roku wyniósł on dla terenu całej gminy Krzywda 15,71%, w 2014 roku: 15,55%, a w 2015 roku: 14,79%. W 2016 roku udział ludności w wieku poprodukcyjnym wśród wszystkich mieszkańców gminy Krzywda był wyższy o 1,45% od danych za rok 2013.

Na terenie sołectwa Cisownik ww. wskaźnik również uległ w latach 2013-2016 wzrostowi. W 2013 roku udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności tego sołectwa wyniósł 15,71%, w 2014 roku: 16,32%, w 2015 roku: 16,67%, a w 2016 roku: 15,99%. W 2016 roku wskaźnik ten odnotował wzrost o 1,80% w stosunku do roku 2013. Jednocześnie, w latach 2013-2016 widoczny jest tutaj trend zmniejszającej się grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie). Liczba osób do 17 roku życia włącznie zamieszkujących sołectwo Cisownik spadła ze 101 (w 2013 r.) do 87 (w 2016 r.), czyli o 13,86%.

Na terenie sołectwa Krzywda, czyli drugiej jednostki referencyjnej wyznaczonej jako obszar rewitalizacji, w latach 2013-2016 również zauważono negatywny trend wzrostowy udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności. Udział ten wzrósł z 12,93% w 2013 roku do 14,50% w 2016 roku, czyli o 12,18%. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym wyniósł na terenie sołectwa Krzywda odpowiednio: 12,93% (2013 r.), 13,80% (2014 r.), 14,30% (2015 r.) oraz 14,50% (2016 r.). W odniesieniu do najmłodszej grupy mieszkańców, czyli osób w wieku przedprodukcyjnym, możemy zauważyć, że na przestrzeni lat 2013-2015 nastąpił spadek ludności do 17 roku życia włącznie. Spadek ten wyniósł 16 (z 373 osób w 2013 roku do 357 w 2015 roku), natomiast w roku 2016 nastąpił wzrost liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym do 374 osób.

Na obszarze rewitalizacji (zarówno na terenie sołectwa Cisownik, jak również Krzywda) widoczne jest zjawisko utrzymywania dorosłych dzieci przez rodziców z emerytur. Ze zjawiskiem tym równocześnie występuje problem alkoholizmu wśród zależnych finansowo dzieci.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że niekorzystne czynniki demograficzne (brak znaczącego wzrostu liczby urodzeń, ujemny przyrost naturalny – w przypadku sołectwa Cisownik, migracje), jak również niepokojący trwały trend spadku liczby ludzi młodych w połączeniu z przechodzeniem w wiek emerytalny osób będących obecnie w wieku produkcyjnym, będą w przyszłości pogarszać wskaźnik obciążenia demograficznego w obszarze rewitalizacji w perspektywie długookresowej. Proporcje te będą kształtować nie tylko sytuację ekonomiczną obszaru, ale wpłyną przede wszystkim na sytuację społeczną i konieczność zabezpieczenia w niedługiej przyszłości różnego rodzaju potrzeb związanych z organizacją systemu wsparcia dla starzejącego się społeczeństwa. Problem starzenia się populacji niesie ze sobą konieczność zmiany funkcji obiektów i przestrzeni, które powinny być coraz bardziej przystosowane do potrzeb coraz liczniejszej grupy seniorów.

REKOMENDACJE

- 1. Jako remedium na prognozy wskazujące, że obszar rewitalizacji będzie podlegał procesowi wyludniania się, należy wskazać działania mające na celu poprawę jakości życia na obszarze rewitalizacji oraz całej gminy Krzywda, a także polegające na podkreślaniu atutów związanych z życiem w gminie (np. dostęp do lepszej jakości infrastruktury społecznej, zwiększenie liczby miejsc pracy).**
- 2. Wśród niekorzystnych procesów demograficznych dotyczących obszar rewitalizacji oraz całej gminy znajduje się stopniowe starzenie się społeczeństwa, które generuje szereg innych problemów (m.in. zmniejszanie zasobu siły roboczej, osłabienie lokalnego kapitału ludzkiego czy pogarszanie struktury rynku pracy). Przedmiotowe zjawisko ma również skutki ekonomiczne dla systemu finansów publicznych w postaci wzrostu kosztów opieki zdrowotnej i opieki nad ludźmi starszymi. W kontekście tym działania rewitalizacyjne winny koncentrować się wokół działań prewencyjnych - związanych z promowaniem zdrowego stylu życia wśród osób młodych (ale też starszych), prowadzeniem prorodzinnej polityki gminy zachęcającej rodziny do posiadania większej liczby dzieci, czy wspomaganiem poprzez rozwój infrastruktury społecznej takiej jak m.in. lepszy dostęp do przedszkoli czy placów zabaw.**
- 3. Konieczne jest również zapewnienie seniorom zaspokojenia podstawowych potrzeb związanych zarówno z eliminacją barier infrastrukturalnych oraz potrzeb kulturalnych i edukacyjnych. Sugeruje się podjęcie działań mających na celu poprawę jakości życia seniorów, poprzez ich aktywizację społeczną, integrację ze społecznością i ciągłe diagnozowanie ich potrzeb.**

2.2.2.2 STAN ZDROWIA MIESZKAŃCÓW

Wśród negatywnych zjawisk w sferze społecznej, które sygnalizowały zarówno władze gminy Krzywda, jak również sami mieszkańcy gminy, znajdują się także problemy zdrowotne ludności. Niewątpliwie o istotności tego problemu świadczy fakt, że kłopoty ze zdrowiem odciskają swoje piętno nie tylko na pojedynczych osobach dotkniętych chorobą, ale również na ich rodzinach, otoczeniu, a co za tym idzie, całej społeczności lokalnej.

Na terenie gminy Krzywda opiekę zdrowotną zapewniają lekarze i pielęgniarki w Samorządowym Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej (SSPZOZ) w Krzywdzie. Obszarem działania SSPZOZ-u jest rejon gminy Krzywda. Siedziba zakładu mieści się w Krzywdzie przy ul. Żelechowskiej 11. W największych miejscowościach gminy, czyli Okrzei i Hucie Dąbrowie mieszczą się filie SSPZOZ-u. Zakład wykorzystuje do prowadzenia działalności przekazane w nieodpłatne użytkowanie nieruchomości i majątek komunalny. W SSPZOZ w Krzywdzie świadczeń zdrowotnych udzielają lekarze podstawowej opieki zdrowotnej oraz pielęgniarki i położne. Wszystkie gabinety Zakładu wyposażone są elementy niezbędne do ich funkcjonowania oraz sprzęt i aparaturę medyczną. Gabinet USG

mieści się w centrali zakładu w miejscowości Krzywdza, lecz obsługują także filie w Hucie Dąbrowie i Okrzei. Wszystkie te miejscowości oddalone są od siebie w odległości około 10 km. SSPZOZ w Krzywdzie współpracuje z instytucjami wykonującymi zadania w dziedzinie pomocy społecznej, organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, a także innymi zakładami opieki zdrowotnej na obszarze województwa i kraju.

W świetle danych udostępnionych przez SSPZOZ w Krzywdzie możemy zauważyć, że w 2016 roku na terenie całej gminy Krzywdza największa liczba mieszkańców chorowała na choroby układu krążenia. Na tego rodzaju choroby chorowało łącznie 299, czyli ok. 2.76% ludności gminy. Jednostkami referencyjnymi, w których odnotowano największą liczbę chorujących na tego rodzaju choroby były sołectwa Okrzeja I i Okrzeja II (łącznie 246 mieszkańców), a także Wola Okrzejska (4 osoby). Na przestrzeni lat 2013-2016 liczba mieszkańców gminy Krzywdza, chorujących na choroby układu krążenia uległa wzrostowi. W 2013 roku wynosiła ona 262, w 2014 roku – 281, w 2015 roku – 286, a w 2016 – 299, czyli wzrosła o 37 osób, tj. o 14,12%.

Kolejną grupą chorób, z którymi borykają się mieszkańcy gminy Krzywdza są choroby układu ruchu. W analizowanym okresie również i ta grupa pacjentów uległa wzrostowi. W 2016 roku liczba osób zamieszkujących teren gminy Krzywdza, którzy wg danych SSPZOZ w Krzywdzie podlegali leczeniu w związku ze zdiagnozowaniem chorób układu ruchu wynosiła 50 i była wyższa od danych za rok 2013 o 14 osób, czyli o 38,89%. Liczba mieszkańców gminy chorujących na choroby układu ruchu stanowiła około 0,46% ogółu ludności gminy.

Na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi uległa również liczba mieszkańców chorujących na choroby układu oddechowego i alergię. W 2013 roku wynosiła ona 21 osób, a w 2016 roku – 45 osób, czyli wzrosła o 24 osoby, tj. o 114,29%. W analizowanym okresie wzrosła również liczba mieszkańców chorujących na nowotwory. W 2016 roku liczba osób zamieszkujących teren gminy, którzy wg danych SSPZOZ w Krzywdzie podlegali leczeniu w związku ze zdiagnozowaniem nowotworów wynosiła 29 i była wyższa od danych za rok 2013 o 14 osób, czyli o 93,33%. Liczba mieszkańców gminy Krzywdza chorujących na choroby nowotworowe stanowiła w 2016 roku około 0,27% ogółu ludności.

W 2016 roku 23 mieszkańców gminy leczyło się z powodu zaburzeń lub chorób psychicznych, czyli ok. 0,21% populacji. Największa koncentracja tego problemu nastąpiła w sołectwach: Okrzeja I i Okrzeja II (w sumie 15 mieszkańców). W przeciwieństwie do pozostałych przyczyn korzystania ze świadczeń zdrowotnych świadczonych przez SSPZOZ, w analizowanym okresie spadła liczba mieszkańców chorujących na choroby i zaburzenia psychiczne. W 2016 roku liczba mieszkańców gminy leczących się z powodu zaburzeń czy chorób psychicznych spadła, w porównaniu z rokiem 2013, o 2 osoby (z 25 do 23), tj. o 8%.

Wśród dzieci i młodzieży do 15 roku życia, zamieszkującej teren gminy Krzywdza, w 2016 roku 0,94% stanowiły osoby, u których zdiagnozowano nadwagę lub otyłość (łącznie 19 osób). Liczba ta, w porównaniu z rokiem 2013 uległa spadkowi. Spadek ten wyniósł 4 osoby, czyli ok. 17,39%. Dzieci i młodzież do 15 roku życia łącznie, u których zdiagnozowano wady postawy i zaburzenia ruchu stanowiły w 2016 roku około 0,59% populacji w tej grupie wiekowej (12 osób).

Jak wskazują dane przekazane przez Samorządowy Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej (SSPZOZ) w Krzywdzie na terenie sołectwa Cisownik na przestrzeni lat 2013-2016 odnotowano dwóch mieszkańców, którzy podlegali leczeniu w związku ze zdiagnozowaniem chorób układu oddechowego lub alergii (2016 rok). W badanym okresie czasu nie odnotowano

ani jednego mieszkańca ww. sołectwa, który leczyłby się w związku ze zdiagnozowaniem chorób układu krążenia, chorób i zaburzeń psychicznych, chorób układu ruchu czy nowotworów. W latach 2013-2016 na terenie tego podobszaru rewitalizacji nie zdiagnozowano wśród mieszkańców do 15 roku życia włącznie ani jednego przypadku nadwagi lub otyłości. Ani jeden mieszkaniec w tej grupie wiekowej nie posiadał w badanym okresie zdiagnozowanej wady postawy lub zaburzeń ruchu.

Nieco gorzej sytuacja prezentowała się w obrębie drugiego podobszaru rewitalizacji, tj. sołectwa Krzywda. Co prawda, na przestrzeni lat 2013-2016, podobnie jak na terenie sołectwa Cisownik, nie zdiagnozowano tutaj ani jednego przypadku nadwagi i otyłości wśród dzieci i młodzieży do 15 roku życia, ale sporadycznie zdiagnozowano tutaj wady postawy i zaburzenia ruchu wśród mieszkańców w tej grupie wiekowej. W 2016 oraz 2015 roku zdiagnozowano w badanej grupie wiekowej po jednym takim przypadku, w 2014 roku – dwa takie przypadki, a w 2013 – 0.

Według danych SSPZOZ w Krzywdzie w 2013 roku na choroby układu krążenia chorowało łącznie dwóch mieszkańców sołectwa Krzywda. W latach 2014-2016 nie odnotowano ani jednego takiego przypadku. Na terenie tego podobszaru rewitalizacji na przestrzeni lat 2013-2016 liczba mieszkańców, u których zdiagnozowano choroby układu oddechowego i alergię utrzymywała się na podobnym poziomie (2013: 2 przypadki, 2014: 0, 2015 i 2016: po dwa przypadki). Liczba mieszkańców sołectwa Krzywda chorujących na choroby układu ruchu wyniosła w 2016 roku 2, w 2015 oraz 2014 roku po jednej osobie, a w 2013 – 0. W 2013 roku oraz 2016 roku liczba osób zamieszkujących teren sołectwa Krzywda, którzy wg danych SSPZOZ podlegali leczeniu w związku ze zdiagnozowaniem chorób i zaburzeń psychicznych wynosiła po 1, natomiast w latach 2014-2015 nie odnotowano ani jednego takiego przypadku. W badanym okresie czasu nie odnotowano ani jednego mieszkańca ww. sołectwa, który leczyłby się w związku ze zdiagnozowaniem choroby nowotworowej.

Analizując stan zdrowia mieszkańców gminy zwrócono również uwagę na fakt, że na przestrzeni lat 2013-2016 systematycznie przybywało w gminie mieszkańców z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. W 2016 roku ogólna liczba mieszkańców z niepełnosprawnościami wyniosła w gminie 125 czyli 1,15% ogółu ludności gminy. W latach 2013-2016 zwiększyła się ona o 26 osób, tj. o 26,26%. W 2016 roku największy odsetek wśród osób z niepełnosprawnościami stanowili mieszkańcy powyżej 18 roku życia włącznie – 74,4%. Dokonując analizy zjawiska niepełnosprawności na przestrzeni lat 2013-2016 można zaobserwować w obrębie gminy Krzywda negatywny trend wzrostowy tego zjawiska. W przeciągu badanych czterech lat udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców gminy uległ zwiększeniu o 28,17% (średnia w gminie Krzywda).

Na terenie podobszaru rewitalizacji obejmującego sołectwo Cisownik liczba osób niepełnosprawnych kształtowała się w latach 2013-2016 na następującym poziomie: 2013 i 2014 rok – po 3 mieszkańców, 2015 rok – 7 mieszkańców, 2016 rok – 6 mieszkańców. W 2016 roku udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa Cisownik wyniósł 1,63%, w 2015 roku: 1,85%, w 2014 i 2013 roku: po 0,79%. Jak pokazują powyższe dane, w analizowanym okresie czasu odnotowano tutaj negatywny trend wzrostowy zjawiska – udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej populacji sołectwa wzrósł w 2016 roku o 107,05% w stosunku do danych za 2013 rok.

Korzystniej sytuacja prezentuje się w drugim podobszarze rewitalizacji, tj. sołectwie Krzywda. Tutaj na przestrzeni lat 2013-2016 liczba mieszkańców z niepełnosprawnościami uległa spadkowi z 18 w 2013 roku do 8 w 2016 roku, czyli o 55,56%. W 2013 roku ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców tego sołectwa wyniósł 1,01%, w 2014 roku: 1,01%, w 2015 roku: 0,85%, a w 2016 roku: 0,45%. W badanym okresie odnotowano w sołectwie Krzywda pozytywny trend spadku udziału osób z niepełnosprawnościami w ogólnej populacji tego sołectwa. Spadek ten kształtował się na poziomie -55,53%.

Jak wskazywały konsultacje społeczne przeprowadzone z mieszkańcami gminy Krzywda, istotnym z problemów, z którym boryka się coraz większa część lokalnego społeczeństwa (w tym obszaru rewitalizacji), w dużej mierze dotyczy dzieci i młodzieży, jest otyłość lub nadwaga. W świetle informacji uzyskanych w trakcie opracowywania niniejszej diagnozy przyczyn problemu nadwagi czy otyłości dzieci i młodzieży należy upatrywać przede wszystkim w braku lub niewystarczającej ich aktywności fizycznej. Nie uprawiają oni na stałe żadnej aktywności ruchowej – przyzwyczajeni są do spędzania wolnego czasu przed telewizorem czy komputerem. Poza tym nie przestrzegają zasad zdrowego żywienia. Na taki stan rzeczy wpływ mają przede wszystkim ugruntowane, nieprawidłowe nawyki rodziców, którzy nie przywiązują wagi do zdrowego stylu życia pojmowanego w kontekście aktywności ruchowej oraz zdrowego żywienia. Przedmiotowe problemy powodują także szereg innych niekorzystnych zjawisk. Często osoby otyłe mają problemy czy zaburzenia emocjonalne (brak samoakceptacji, obniżone poczucie własnej wartości i wiary w swoje możliwości), jak również z tego powodu są stygmatyzowane czy nieakceptowane w środowisku rówieśniczym.

Poza tym zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest niska świadomość mieszkańców oraz niechęć i opór w stosunku do tematyki zdrowego stylu życia.

REKOMENDACJE

- 1. Dane dotyczące stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji przemawiają za tym, by w ramach działań rewitalizacyjnych podjąć inicjatywy prewencyjne związane z promowaniem zdrowego stylu życia. Winny one zarówno dotyczyć dzieci i młodzieży, jak i dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji. Oprócz działań wpływających na zmianę negatywnych przyzwyczajeń i nawyków żywieniowych i ruchowych, należy także tworzyć miejsca umożliwiające aktywność fizyczną, które będą stanowiły podstawę realizacji działań w zakresie promocji aktywnego i zdrowego stylu życia. Jednocześnie będą one stanowiły obszary integracji (w tym międzypokoleniowej) mieszkańców.***
- 2. Konieczne jest podjęcie takich działań, które będą zmierzały do poprawy stanu zdrowia i sprawności fizycznej oraz psychicznej, osób dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą lub niepełnosprawnością. Poza tym, niezbędne jest przeciwdziałanie wykluczeniu ww. osób oraz zapewnienie im dostępu do usług pielęgnacyjnych, opiekuńczych i rehabilitacyjnych w środowisku zamieszkania.***

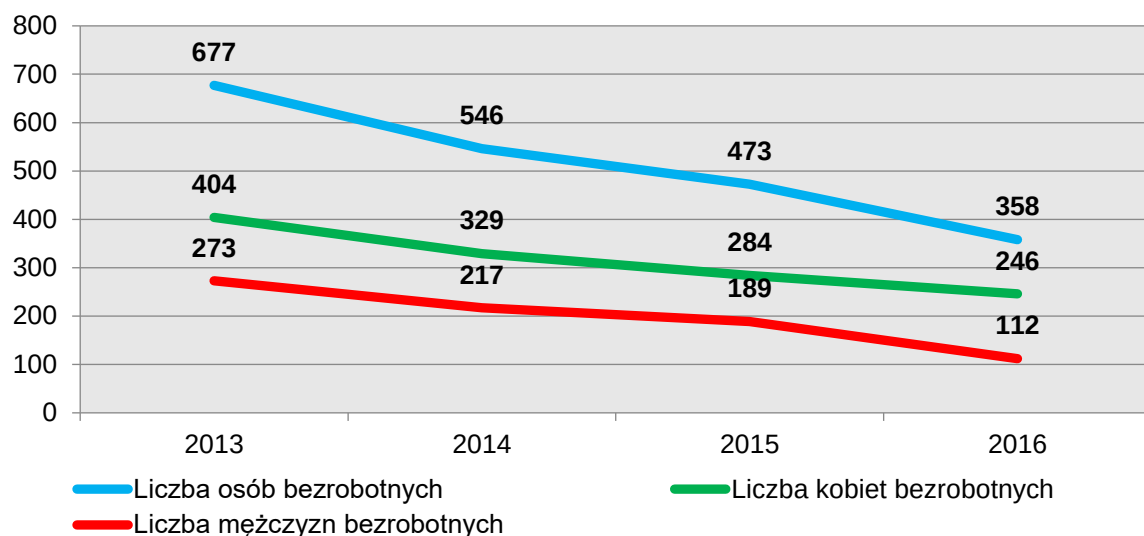
2.2.2.3 BEZROBOCIE

Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej w wyznaczonym obszarze rewitalizacji, silnie związanym z innymi negatywnymi procesami, jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Czynniki te bardzo często skutkują wzrostem ubóstwa, pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego (np. zanik posiadanych kwalifikacji zawodowych i trudności w przystosowaniu się do zmieniających się zasad funkcjonowania rynku pracy), a także mogą prowadzić do pojawienia się patologicznych zjawisk takich jak: nadużywanie alkoholu, przestępczość. Negatywne skutki bezrobocia odciskają również piętno na funkcjonowaniu rodziny osoby pozostającej bez pracy. W szczególności dotyczy to dzieci osoby bezrobotnej, które odczuwając własną sytuację materialną jako gorszą, w porównaniu do swoich rówieśników, stopniowo mogą izolować się, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Bezrobocie jest również przyczyną zaniechanie uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

Dane statystyczne udostępnione przez Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie odnoszące się do bezrobocia w latach 2013-2016 na terenie gminy Krzywda przedstawiają korzystny trend zjawiska. Na przestrzeni analizowanego okresu liczba osób bezrobotnych pochodzących z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, ulegała systematycznemu spadkowi. Na koniec 2013 roku wynosiła 677 osób, 2014 – 546, 2015 – 473, a w 2016 roku – 358. W 2016 roku liczba bezrobotnych spadła zatem, w porównaniu z rokiem 2013, o 319 osoby, co stanowi 47,12%-owy spadek. Bezrobotni z obszaru gminy Krzywda stanowili w 2016 roku około 12,07% wszystkich bezrobotnych z terenu powiatu łukowskiego, którzy zostali zarejestrowani w PUP w Łukowie. Według danych, na koniec 2016 roku, najliczniejszą grupę wśród wszystkich osób bezrobotnych z terenu gminy stanowili mieszkańcy sołectwa Krzywda (49 osób, co stanowiło ok. 13,69% ogółu bezrobotnych gminy), natomiast najmniejszą – mieszkańcy sołectwa Budki oraz Stary Patok (po jednej osobie bezrobotnej, czyli 0,28% spośród wszystkich bezrobotnych z terenu gminy). Z terenu sołectwa Nowy Patok ani jeden mieszkaniec nie był zarejestrowany w PUP w Łukowie.

Wśród bezrobotnych większość, we wszystkich latach analizy, stanowiły kobiety. W 2013 roku stanowiły one 59,68% ogółu bezrobotnych z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie. W 2014 roku 60,26%, w 2015 – 60,04%, a w 2016 roku – 68,72%.

Wykres 8 Bezrobotni w gminie Krzywda na przestrzeni lat 2013-2016

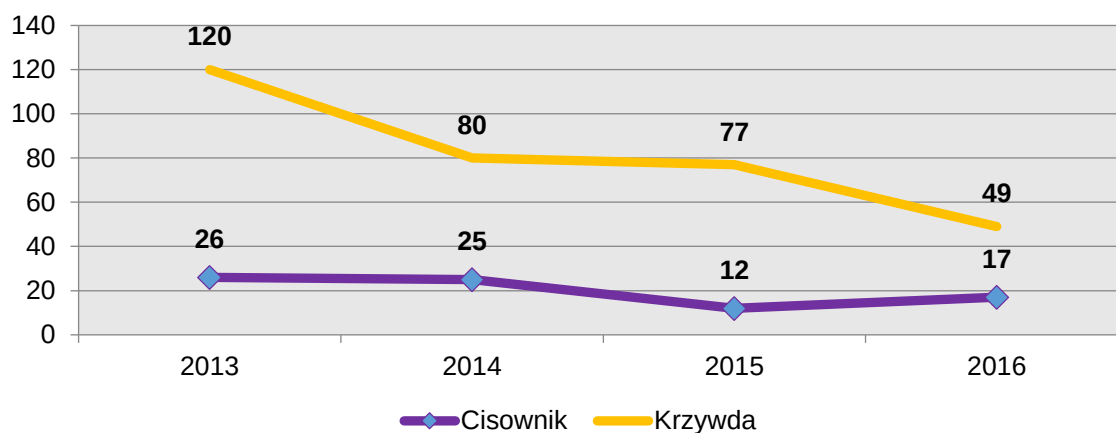

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Gdy zjawisko bezrobocia poddano analizie przez pryzmat potencjału ludnościowego gminy Krzywda zaobserwowano, że bezrobotni mieszkańcy gminy Krzywda zarejestrowani w PUP w Łukowie stanowili w 2016 roku 5,64% wszystkich osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących gminę. Na przestrzeni lat 2013-2016 odnotowano w tym zakresie korzystny trend spadkowy – udział bezrobotnych mieszkańców gminy Krzywda zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym uległ spadkowi o 46,44%.

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Łukowie, zamieszkujących obszar rewitalizacji, na przestrzeni czterech analizowanych lat również uległa zmniejszeniu. Na terenie sołectwa Cisownik liczba ta spadła z 26 w 2013 roku do 17 w roku 2016. Oznacza to 34,62%-owy spadek. W obrębie sołectwa Krzywda odnotowano zaś spadek 59,17%-owy, liczba osób bezrobotnych spadła ze 120 w 2013 roku do 49 w 2016 roku.

Wykres 9 Liczba bezrobotnych mieszkańców na obszarze rewitalizacji na przestrzeni lat 2013-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Uwzględniając potencjał ludnościowy każdego z podobszarów rewitalizacji okazuje się, że bezrobotni mieszkańcy sołectwa Cisownik zarejestrowani w PUP w Łukowie stanowili w 2016 roku aż 8,06% wszystkich osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących to sołectwo. Na przestrzeni lat 2013-2016 odnotowano w tym zakresie korzystny trend spadkowy – udział osób bezrobotnych z terenu sołectwa Cisownik zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym uległ spadkowi o 33,69% (w 2013 roku udział ten wyniósł 12,15%, w 2014 roku: 11,68%, a w 2015 roku: 5,85%).

Trend spadkowy w stosunku do udziału bezrobotnych mieszkańców zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym odnotowano również w drugim podobszarze rewitalizacji – sołectwie Krzywda. W 2016 roku udział badanej grupy mieszkańców w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł 4,50% i był niższy w stosunku do roku 2013 o 58,57% (w 2013 roku udział ten wyniósł 10,85%, w 2014 roku: 7,27%, a w 2015 roku: 7,12%).

Bezrobotni mieszkańcy sołectwa Cisownik stanowili w 2016 roku 4,75% wszystkich bezrobotnych z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, w 2015 roku – 2,54%, w 2014 roku – 4,58%, a w 2013 roku – 3,84%. Bezrobotni z drugiego podobszaru rewitalizacji, tj. sołectwa Krzywda, stanowili w 2016 roku aż 13,69% wszystkich osób bezrobotnych zamieszkujących gminę (w 2013 roku stanowili – 17,73%, w 2014 roku – stanowili 14,65%, a w 2015 roku stanowili – 16,28% wszystkich bezrobotnych mieszkańców gminy Krzywda).

Dane dotyczące zmniejszającej się liczby osób zarejestrowanych w PUP należy interpretować jednak ostrożnie. Po pierwsze, dokonując analizy danych dotyczących liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w dłuższej perspektywie czasowej zauważyć można, że w chwili obecnej ich liczba jest sporo większa niż jeszcze kilka lat temu. Poza tym, z informacji uzyskanych podczas diagnozowania obszaru rewitalizacji wynika, że zmniejszenie się liczby bezrobotnych nie jest wynikiem wzrostu liczby miejsc pracy, a przede wszystkim migracjami w celach zarobkowych. Spadek liczby bezrobotnych nie wynika z pozytywnych zmian na lokalnym rynku pracy, tj. nie jest skorelowany z powstaniem nowych miejsc pracy na obszarze gminy, ale, z dużym prawdopodobieństwem, jest następstwem zjawiska odpływu mieszkańców. Część z mieszkańców zdecydowało się na wyjazd i podjęcie pracy za granicami kraju, jednocześnie nie wymeldowując się z terenu gminy. Ponadto statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia ukrytego oraz powszechności „pracy na czarno”. Poza tym, liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne spada w okresie letnim oraz wiosenno-jesiennym. Ma to związek z popytem na pracowników w okresie tzw. prac sezonowych (prace w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i budownictwie).

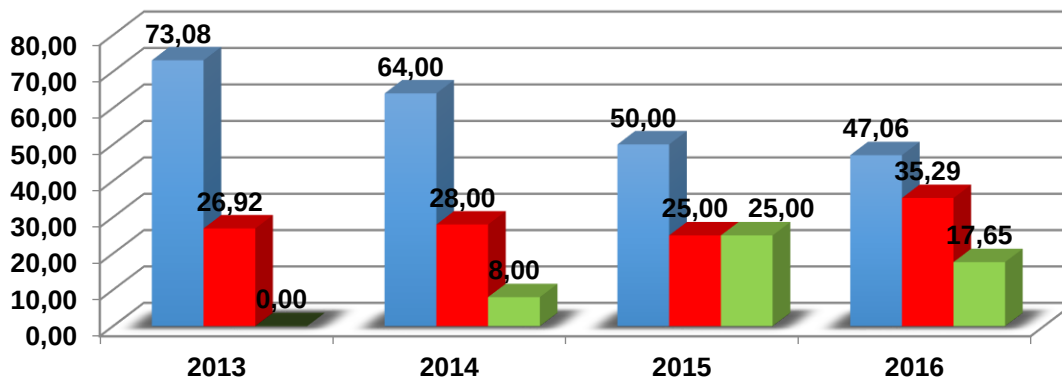
Zgodnie z danymi statystycznymi przekazanymi przez Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie możemy zaobserwować, że wśród wszystkich bezrobotnych mieszkańców gminy Krzywda, zarejestrowanych w PUP, znaczącą większość, we wszystkich latach analizy (2013-2016), stanowiły osoby bezrobotne do 40 roku życia (włącznie). W 2013 roku ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych z gminy Krzywda zarejestrowanych w PUP w Łukowie wyniósł 73,56%, w 2014 roku – 72,71%, w 2015 roku – 71,46%, a w 2016 roku – 68,16%. Jednostką referencyjną, w obrębie której nie odnotowano żadnej osoby bezrobotnej poniżej 40 roku życia (włącznie) było w 2016 r. sołectwo Nowy Patok.

Podobnie sytuacja prezentowała się w badanym okresie na obszarze rewitalizacji obejmującym teren sołectwa Cisownik. Najbardziej liczną grupę osób bezrobotnych z tego sołectwa, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, stanowili mieszkańcy poniżej 40 roku życia (włącznie). W 2013 roku ich liczba wyniosła 19, w 2014 roku – 16, w 2015 roku – 6, a w 2016 roku – 8, co stanowi odpowiednio: 73,08%, 64%, 50% oraz 47,06% ogólnej liczby bezrobotnych z sołectwa Cisownik. Jak pokazują powyższe dane liczba bezrobotnych z tej grupy wiekowej o spadła o 57,89%. Udział bezrobotnych poniżej 40 roku życia (włącznie), zarejestrowanych w PUP w Łukowie, w ogólnej liczbie bezrobotnych z tego sołectwa na przestrzeni lat 2013-2016 odnotował korzystny trend spadkowy. W tym okresie udział osób bezrobotnych poniżej 40 roku życia (włącznie) w ogólnej liczbie mieszkańców pozostających bez pracy spadł o 35,60%. Drugą co do wielkości grupę wiekową bezrobotnych stanowili na przestrzeni lat 2013-2016 mieszkańcy pomiędzy 41 a 49 rokiem życia. W 2016 roku stanowili oni 35,29% ogółu bezrobotnych z terenu sołectwa Cisownik, w 2015 roku: 25%, w 2014 roku: 28%, a w 2013 roku: 26,92%. A zatem ich udział wzrósł o 31,09%.

Zgodnie z danymi statystycznymi dla drugiego podobszaru rewitalizacji, czyli sołectwa Krzywda, liczba bezrobotnych w grupie wiekowej do 40 roku życia (włącznie) wyniosła na tym terenie: w 2013 roku – 84 osoby, w 2014 – 55 osób, w 2015 roku – 56 osób, a w 2016 roku – 29 osób. Zatem, na przestrzeni lat 2013-2016 liczba bezrobotnych mieszkańców sołectwa Krzywda, którzy posiadali 40 i mniej lat spadła o 65,48%. Gdy analizie poddamy udział osób bezrobotnych poniżej 40 roku życia (włącznie), zarejestrowanych w PUP w Łukowie, w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców sołectwa Krzywda, możemy zaobserwować, że udział ten kształtował się w 2016 roku na poziomie 59,18%, natomiast w porównaniu do 2013 roku udział tej grupy osób w ogólnej liczbie bezrobotnych spadł o 15,46%. W przeciwieństwie do pierwszego podobszaru rewitalizacji, tj. sołectwa Cisownik, na terenie sołectwa Krzywda drugą co do wielkości grupę wiekową bezrobotnych stanowili na przestrzeni lat 2013-2016 mieszkańcy powyżej 50 roku życia (włącznie). W 2016 roku stanowili oni 22,45% ogółu bezrobotnych z terenu sołectwa Krzywda, w 2015 roku: 14,29%, w 2014 roku: 17,5%, a w 2013 roku: 15%.

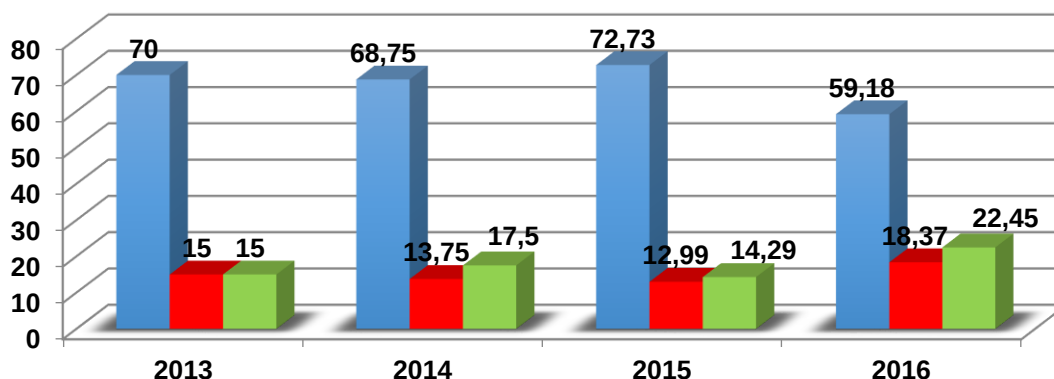
Wykres 10 Udział osób bezrobotnych z poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w latach 2013-2016 na obszarze rewitalizacji (%)

sołectwo Cisownik

■ bezrobotni do 40 r. ż. (włącznie) ■ bezrobotni pomiędzy 41-49 r. ż. ■ bezrobotni powyżej 50 r. ż. (włącznie)

sołectwo Krzywda

■ bezrobotni do 40 r. ż. (włącznie) ■ bezrobotni pomiędzy 41-49 r. ż. ■ bezrobotni powyżej 50 r. ż. (włącznie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Badając problem bezrobocia na terenie gminy Krzywda oraz w ujęciu jednostek referencyjnych podlegających rewitalizacji, analizie poddano również udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych wyznaczonych do rewitalizacji. Wysoki udział osób bezrobotnych nieposiadających kwalifikacji zawodowych jest jednym z markerów wskazujących na trwały charakter procesu pozostawania bez pracy. Wskaźnik ten wskazuje na ogół na wysoki związek pomiędzy kwalifikacjami zawodowymi bezrobotnych oraz okresem, w którym pozostają oni bez pracy. Aktywizacja tej grupy osób bezrobotnych jest bardzo trudna i czasochłonna.

W 2016 roku wskaźnik udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców był dość wysoki i wyniósł dla obszaru całej gminy Krzywdą 41,34% (średnia gminna). Najwyższy odsetek bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w stosunku do wszystkich bezrobotnych odnotowano na terenie sołectwa Stary Patok, gdzie 100% bezrobotnych nie posiada żadnych kwalifikacji zawodowych.

Na terenie sołectwa Cisownik, który został wytypowany jako jeden z podobszarów rewitalizacji, liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych wyniosła w 2013 roku 11, w 2014 roku: 13, w 2015 roku: 5, a w 2016 roku: 7. Jak pokazują powyższe dane na przestrzeni lat 2013-2016 liczba bezrobotnych nieposiadających kwalifikacji zawodowych spadła o 4 osoby, czyli o około 36,36%. Analizując procentowy udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, zamieszkujących sołectwo Cisownik, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, w ogólnej liczbie bezrobotnych z tego sołectwa, możemy zauważyć, że w 2016 roku udział ten kształtował się na poziomie 41,18%, w 2015 roku: 41,67%, w 2014 roku: 52%, a w 2013 roku: 42,31%. Udział ww. mieszkańców w ogólnej liczbie bezrobotnych z sołectwa Cisownik uległ zatem pozytywnemu trendowi spadkowemu. Spadek wyniósł 2,67%.

Pozytywną tendencję spadkową zjawiska odnotowano również w badanym okresie na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji, tj. sołectwa Krzywdą. Tutaj liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w Łukowie wyniosła w 2016 roku 18 i była mniejsza o 60,87% w stosunku do danych za rok 2013 (46 osób). Niepokojący jest fakt, że w 2016 roku bezrobotni mieszkańcy nieposiadający kwalifikacji zawodowych stanowili aż 36,73% ogółu bezrobotnych w analizowanym sołectwie. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych na przestrzeni lat 2013-2016 uległ spadkowi o 4,17% (w 2013 roku wyniósł 38,33%, w 2014 roku: 32,50%, a w 2015 roku: 37,66%).

Na terenie sołectwa Cisownik w 2016 roku aż 41,18% bezrobotnych mieszkańców, zarejestrowanych w PUP w Łukowie posiadało wykształcenie średnie lub zawodowe. W 2015 roku ich udział w ogólnej liczbie ludności sołectwa Cisownik wyniósł 50%, w 2014 roku – 56%, a w 2013 roku – 53,85%. Jak pokazują powyższe dane, udział bezrobotnych mieszkańców sołectwa Cisownik posiadających wykształcenie średnie lub zawodowe w ogólnej liczbie bezrobotnych z tego rejonu uległ spadkowi w latach 2013-2016. Spadek ten wyniósł 23,53%.

Wysoki udział osób bezrobotnych z wykształceniem średnim lub zawodowym w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców odnotowano również w obrębie drugiego podobszaru rewitalizacji, czyli sołectwa Krzywdą. W 2013 roku udział osób bezrobotnych z wykształceniem średnim lub zawodowym w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców tego sołectwa, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, kształtował się na poziomie 65,83%, w 2014 roku – 60%, w 2015 roku – 19,48%, a w 2016 roku – 63,27%. Udział badanej grupy bezrobotnych wśród ogólnej liczby bezrobotnych z terenu sołectwa Krzywdą spadł w 2016 roku o 3,89% w stosunku do roku 2013.

Celem dokładnej identyfikacji obszarów, na których bezrobocie przyjmuje charakter trwałej postawy społecznej części mieszkańców analizie poddano udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) w ogólnej liczbie ludności pozostającej bez pracy. W 2016 roku liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na terenie gminy Krzywdą wynosiła 223, co stanowiło 62,29% wszystkich bezrobotnych z obszaru gminy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie. W okresie od 2013 r. do 2016 r. liczba bezrobotnych długotrwale obniżyła się o 148 osób (o 39,89%). Odsetek osób

długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w 2016 roku kształtował się na poziomie 62,29% (średnia gminna).

W obrębie obszaru rewitalizacji mieszkańcy długotrwale bezrobotni stanowili praktycznie we wszystkich latach analizy (2013-2016; wyłączając dane za rok 2015 z terenu sołectwa Krzywda) większość wśród wszystkich osób bezrobotnych. Na terenie sołectwa Cisownik udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) wśród wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Łukowie wyniósł w 2013 roku 53,85%, w 2014 roku – 52%, w 2015 roku – 66,67%, a w 2016 roku – 64,71%. Jak pokazują powyższe dane, na przestrzeni lat 2013-2016 udział ww. grupy wśród ogólnej liczby bezrobotnych z terenu sołectwa Cisownik uległ wzrostowi o 20,17%. Równie niekorzystnie sytuacja prezentuje się na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji, czyli sołectwa Krzywda. Tutaj odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych uległ na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi o 11,65% (w 2013 roku wyniósł – 56,67%, w 2014 roku – 61,25%, w 2015 roku – 46,75%, a w 2016 roku – 63,27%).

Na obszarach przewidzianych do rewitalizacji bezrobocie dotyka osoby młode lub w starszym wieku, nieposiadające kwalifikacji zawodowych. Widoczny jest również problem "ucieczki" ludzi młodych i dobrze wykształconych do miast i za granicę. Z tego względu istotne wydaje się podjęcie działań rewitalizacyjnych na tych obszarach, mających na celu aktywizację osób bezrobotnych i przeciwdziałanie bezrobociu długotrwałemu. Problemy te mogą przyczynić się do pogłębiania wykluczenia społecznego, generować trudności w integracji z innymi mieszkańcami, a także wprost wiązać się z popadaniem w nałogi osób nieporadnych życiowo.

Pod względem średniego wynagrodzenia brutto gmina Krzywda (2015 r. – 3 065,51 zł) sytuuje się znacznie poniżej średniej dla kraju (4 151 zł) oraz województwa lubelskiego (3 699 zł).¹² W związku z tym należy zakładać, że oprócz problemu bezrobocia na jej terenie występuje również niekorzystne zjawisko niskiej jakości zatrudnienia. Potwierdzają to informacje zebrane od mieszkańców obszaru rewitalizacji – deklarują oni, że zauważalny jest problem tzw. ubogich pracujących: osób, które z uwagi na bardzo niski dochód znajdują się w strefie ubóstwa.

Bez wątplenia, mieszkańcy terenów wiejskich są w bardziej niekorzystnej sytuacji na rynku pracy niż osoby zamieszkujące miasta. Charakterystyczne dla osób pracujących są dojazdy do pracy poza miejsce zamieszkania, stanowiące często jedyny sposób na podjęcie zatrudnienia. Bezrobocie na takich terenach ma też inny charakter. Jest bardziej trwałe, a rynek pracy mniej elastyczny. W świetle przeprowadzonej diagnozy kwestia zatrudnienia, a raczej jego braku jest najczęstszą i najważniejszą przyczyną większości problemów społecznych występujących na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Bezrobocie oraz brak pracy znajduje się na pierwszym miejscu listy problemów występujących w obrębie analizowanego obszaru. Z problemem braku pracy na lokalnym rynku ściśle powiązany jest kolejny problem o bardzo wysokim natężeniu - migracje – wyjazdy mieszkańców poza obszar gminy i za granicę. Dotyczy to szczególnie młodych i utalentowanych ludzi. Poza tym bezrobocie wpływa na pojawienie się wielu problemów społecznych, przede wszystkim ubóstwa. Dlatego niezwykle istotne jest dążenie do dostosowywania oferty rynku pracy dla

¹²Na podstawie danych: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Krzywda

mieszkańców, a jednocześnie podnoszenie ich kwalifikacji i umiejętności w celu wykorzystania okazji do podjęcia pracy.

Zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest niewystarczająca liczba podmiotów ekonomii społecznej¹³ umożliwiających zatrudnienie osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, do których klasyczne instrumenty aktywizacji zawodowej (np. szkolenia, zatrudnienie subsydiowane) są niewystarczające. Tego rodzaju inicjatywy z jednej strony wpływają na integrację społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z drugiej zaś wzmacniają potencjału sektora obywatelskiego. Ekonomię społeczną od gospodarki prywatnej odróżnia przede wszystkim to, że jej podmioty nie są nastawione na zysk, lecz na realizację celów społecznych, z których najważniejszym jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Jej specyfika tkwi w tym, że społeczne są cele działania jej podmiotów i mechanizmy kontrolowania działalności. Ekonomia społeczna: generuje miejsca pracy o wysokiej jakości i ulepsza poziom życia, oferuje ramy dla nowych form przedsiębiorczości i pracy, odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju lokalnym i spójności społecznej, bierze udział w tworzeniu stabilności i pluralizmu ekonomii rynkowej.

REKOMENDACJE

1. *W obszarze rewitalizacji potrzebne są działania na rzecz bezrobotnych znacznie oddalonych od rynku pracy, wspierające podjęcie przez nich zatrudnienia.*
2. *Potrzebny jest również rozwój ekonomii społecznej, w tym wsparcie dla jej podmiotów poprzez m.in. preferencyjne zlecanie im zadań publicznych. To samo dotyczy organizacji pozarządowych działających na rzecz aktywizacji zawodowej.*
3. *Niezbędne jest również promowanie i wspieranie trwałego zatrudnienia wysokiej jakości oraz wspieranie inicjatyw wpływających na zwiększenie liczby miejsc pracy na obszarze rewitalizacji.*
4. *Rekomenduje się również podjęcie działań w celu promocji postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, wsparcie osób podejmujących samozatrudnienie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej lub spółdzielni socjalnej oraz wykorzystanie potencjału gminy do stworzenia warunków umożliwiających powstawanie nowych miejsc pracy.*

¹³Według www.oecd.org/dataoecd/46/0/34955534.pdf (s. 2): **Ekonomia społeczna**, często kojarzona z pojęciami takimi jak trzeci sektor i sektor non-profit, odnosi się do szerokiej gamy organizacji usytuowanych pomiędzy państwem a rynkiem, które realizują misję zarówno ekonomiczną, jak i społeczną, i których ostatecznym celem jest nie redystrybucja zysków, lecz reinwestowanie ich w organizację w celu poszerzenia i ugruntowania jej działalności oraz jej ogólnej misji. Formy organizacyjne przyjmowane przez podmioty ekonomii społecznej zależą od krajowych ram prawnych i obejmują stowarzyszenia, tradycyjne spółdzielnie, spółdzielnie społeczne, instytucje charytatywne, fundacje oraz inne typy organizacyjne. Niezależnie od różnych definicji i form organizacyjnych elementem łączącym ten zróżnicowany zbiór podmiotów jest ich rola we wspieraniu spójności społecznej w obszarach, w których tradycyjne schematy działania prywatnego lub publicznego mają ograniczoną możliwość skutecznego działania. Organizacje ekonomii społecznej działają głównie na szczeblu lokalnym, ponieważ mają one korzenie w społecznościach lokalnych, opierając się na i przyczyniając się do rozwoju formalnych i nieformalnych sieci ludzi, wiedzy i zasobów.

2.2.2.4 WYKLUCZENIE SPOŁECZNE I UBÓSTWO

Diagnozy w zakresie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarze rewitalizacji dokonano na podstawie danych statystycznych dotyczących liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz powodów przyznania pomocy społecznej, udostępnionych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie. Ich zakres umożliwił zarówno opis stanu najbardziej aktualnego (status quo), odpowiadającego stanowi na rok 2016, jak również porównanie dynamiki zachodzących procesów poprzez porównanie zmian w latach 2013-2016. W tym celu analizie poddano liczbę osób, które uprawniane były do korzystania ze świadczeń ogółem oraz tych, które uprawnione były do pomocy z tytułu: ubóstwa, niepełnosprawności, bezrobocia, alkoholizmu lub narkomanii, długotrwałej lub ciężkiej choroby, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, wielodzietności. Badaniem objęto również dzieci i młodzież do 17 roku życia włącznie korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w Krzywdzie. Taka analiza zjawiska pozwoliła na dokonanie obserwacji, zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i jakościowym, które ze zjawisk stanowi największy problem w skali gminy Krzywda oraz obszaru rewitalizacji.

Dane źródłowe, które zostały przekazane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie pokazują, że ogólna liczba mieszkańców gminy wymagających wsparcia organizowanego przez gminę ulegała spadkowi na przestrzeni lat 2013-2016. W 2016 roku wyniosła ona 652 osoby, co stanowi 6,01% wszystkich mieszkańców gminy Krzywda. Ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Krzywda spadła o 136 osób na przestrzeni lat 2013-2016 (przy ogólnym spadku liczby mieszkańców o 164 osoby), co oznacza spadek o 17,26%. Analizując szczegółowo sytuację przez pryzmat poszczególnych jednostek referencyjnych, możemy zauważyć, że w większości sołectw odnotowano spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej charakterystyczny dla całej gminy (sołectwa: Cisownik, Drożdżak, Feliksin, Huta Dąbrowa, Huta Radoryska, Kasyldów, Kożuchówka, Krzywda, Laski, Okrzeja I, Okrzeja II, Podosie, Radoryż Kościelny, Radoryż Smolany, Ruda, Szczałb, Teodorów, Wielgolas oraz Zimna Woda). W czterech sołectwach na przestrzeni lat 2013-2015 nastąpił wzrost liczby mieszkańców objętych różnego rodzaju formami wsparcia z GOPS: Budki (z 5 w 2013 roku do 8 w 2016 roku), Fiukówka (z 14 w 2013 roku do 15 w 2016 roku), Stary Patok (z 5 w 2013 roku do 6 w 2016 roku) oraz Wola Okrzejska (z 79 w 2013 roku do 88 w 2016 roku). W sołectwach: Gołe Łazy oraz Nowy Patok liczba mieszkańców korzystających w 2016 roku z pomocy społecznej nie uległa zmianie w stosunku do roku 2013. W poniższej tabeli zaprezentowano szczegółowe dane dotyczące liczby osób korzystających z różnych form pomocy społecznej w latach 2013-2016 z podziałem na miejsce ich zamieszkania.

Wykres 11 Liczba osób mieszkających na terenie gminy Krzywda, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni lat 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne

Jednostka referencyjna	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej			
	2013	2014	2015	2016
Budki	5	4	8	8
Cisownik	36	25	24	20
Drożdżak	33	29	23	19
Feliksin	28	24	24	20
Fiukówka	14	8	14	15
Gołe Łazy	12	16	16	12
Huta Dąbrowa	89	97	102	83
Huta Radoryska	39	33	32	28
Kasyldów	15	9	12	11
Kożuchówka	43	47	41	37
Krzywda	82	84	85	61
Laski	16	15	13	15
Nowy Patok	4	4	4	4
Okrzeja I	74	76	73	63
Okrzeja II	49	52	49	42
Podosie	21	24	25	18
Radoryż Kościelny	18	22	19	14
Radoryż Smolany	38	41	38	33
Ruda	27	24	20	16
Stary Patok	5	6	6	6
Szczałb	20	11	15	9
Teodorów	16	10	13	11
Wielgolas	7	6	7	4
Wola Okrzejska	79	84	99	88
Zimna Woda	18	22	22	15
Suma	788	773	784	652

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

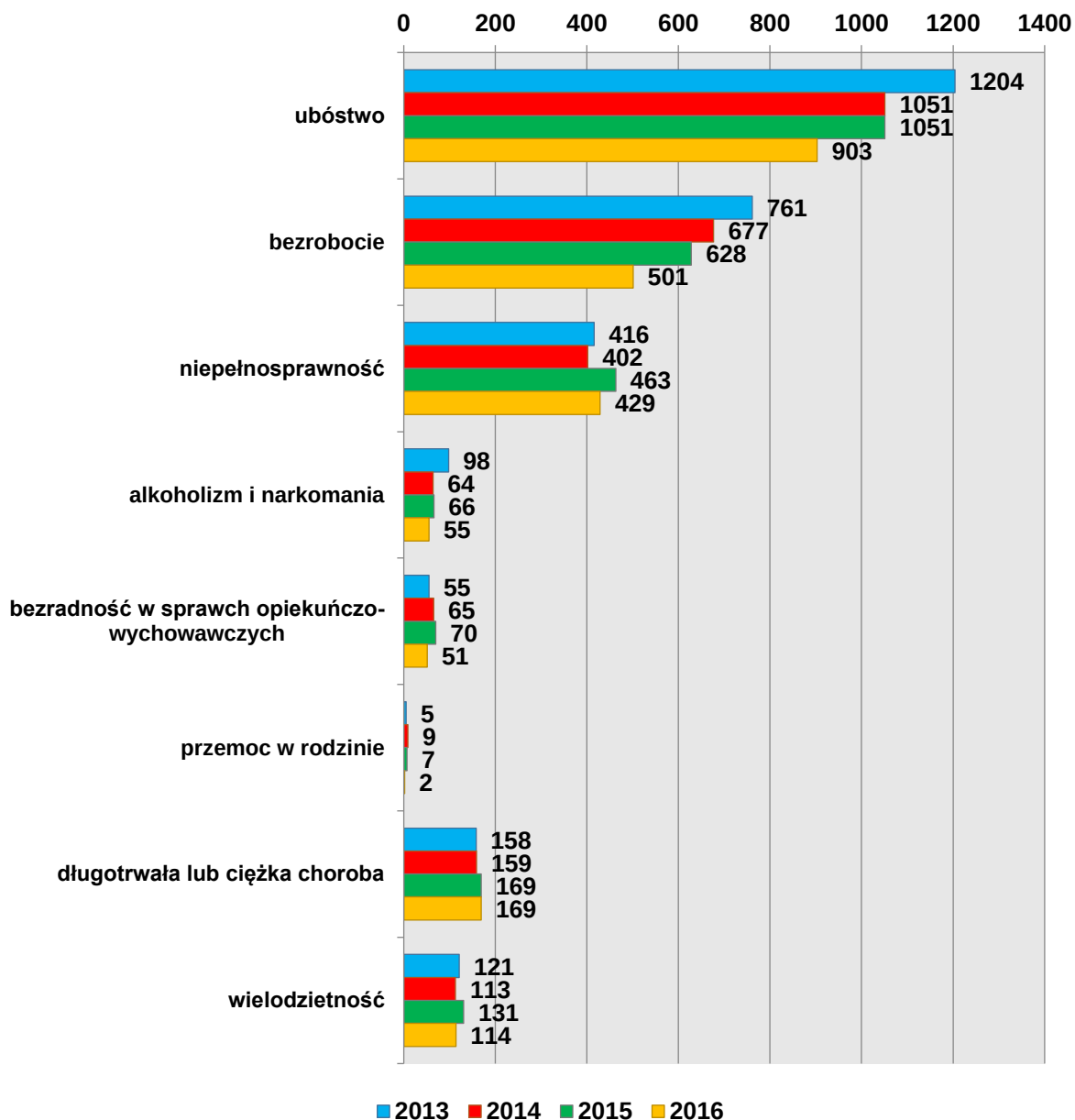
Na terenie gminy Krzywda średni udział beneficjentów pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Krzywdzie wśród ogólnej liczby mieszkańców kształtował się w 2016 roku na poziomie 6,01%. Dynamika zmiany udziału beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców gminy pokazuje, że na przestrzeni lat 2013-2016 udział tych osób w ludności gminy Krzywda uległ spadkowi. W 2016 roku udział osób korzystających z różnych form wsparcia GOPS w ogólnej liczbie mieszkańców spadł o 16,01% w stosunku do roku 2013 (średnia dla gminy Krzywda).

Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się średnią koncentracją mieszkańców wymagających wsparcia z pomocy społecznej. Liczba osób zamieszkujących teren sołectwa Cisownik, będącego podobszarem rewitalizacji, objętych wsparciem GOPS w Krzywdzie wynosiła: w 2013 roku – 36, w 2014 roku – 25, w 2015 roku – 24, a w 2016 roku – 20. Jak widać, w latach 2013-2016 liczba beneficjentów GOPS w Krzywdzie wykazywała tendencję spadkową. Uległa spadkowi o 16 osób, czyli o 44,44%. Gdy na to zjawisko spojrzymy przez pryzmat potencjału ludnościowego sołectwa Cisownik, sytuacja również prezentuje się korzystnie. Beneficjenci pomocy społecznej zamieszkujący obszar sołectwa Cisownik stanowili w 2013 roku 9,42% wszystkich mieszkańców tej jednostki. W 2014 roku ich udział w badanej grupie wyniósł 6,58%, w 2015 roku – 6,35%, a w 2016 roku – 5,42%. Po uwzględnieniu potencjału ludnościowego sołectwa Cisownik zaobserwowano, że w 2016 roku udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa był niższy od danych za rok 2013 o 42,49%.

Na podobszarze rewitalizacji obejmującym sołectwo Krzywda na przestrzeni lat 2013-2016 również odnotowano pozytywny trend spadkowy w kontekście liczby beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Krzywda. W 2013 roku liczba mieszkańców sołectwa Krzywda korzystających ze wsparcia GOPS wyniosła 82, w 2014 roku wzrosła do 84 osób, w 2015 roku wynosiła 85, a w 2016 roku spadła do 61 osób. Mieszkańcy badanego sołectwa, korzystający z pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Krzywdzie stanowili w 2013 roku 4,59% wszystkich mieszkańców tego sołectwa, w 2014 roku – 4,71%, w 2015 roku – 4,80%, a w 2016 roku – 3,42%. Na przestrzeni lat 2013-2016, podobnie jak w przypadku sołectwa Cisownik, na terenie sołectwa Krzywda odnotowano spadek udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa. Spadek ten wyniósł 25,57%.

Analiza przyczyn przyznawania pomocy społecznej na terenie gminy Krzywda pozwala stwierdzić, że na przestrzeni lat 2013-2016 głównym problemem trudnej sytuacji mieszkańców gminy korzystających ze świadczeń było ubóstwo, bezrobocie oraz niepełnosprawność. W badanym okresie czasu możemy zaobserwować spadek liczby osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa i bezrobocia. Spadek ten nie jest jednak wynikiem polepszenia sytuacji życiowej beneficjentów GOPS, ale raczej następstwem emigracji zarobkowej w poszukiwaniu pracy lub pracy lepiej płatnej, przez co zmniejsza się również liczba beneficjentów GOPS (odpływ ludności z terenu gminy, w tym również tej, która korzystała ze wsparcia pomocy społecznej). Jak pokazuje zamieszczony poniżej wykres na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi uległa liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności (z 416 do 429, czyli o 3,13%). Niepokojący jest również utrzymujący się, wysoki poziom świadczeń udzielanych z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, co jest niewątpliwie spowodowane starzeniem się społeczności. Bardzo liczna grupa beneficjentów pomocy społecznej to osoby wielodzietne oraz zagrożone uzależnieniami (alkoholizmem i narkomanią).

Wykres 12 Powody przyznania świadczeń pomocy społecznej wśród mieszkańców gminy Krzywda korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzydzie

Analizując powody przyznania świadczeń z pomocy społecznej należy mieć na uwadze, że wśród osób objętych pomocą nie występuje tylko jeden rodzaj dysfunkcji. Najczęściej jest ich kilka i są ze sobą skorelowane, np. istnieje wyraźna zależność pomiędzy bezrobociem a zagrożeniem popadnięcia w ubóstwo. W związku z powyższym, przeważająca większość beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Krzywda występuje o kilka rodzajów świadczeń, podając różne przyczyny uprawniające do przyznania konkretnego świadczenia.

Przyglądając się szczegółowo udziałowi osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców, przy uwzględnieniu podziału

gminy na jednostki referencyjne, możemy zaobserwować, że w 2016 roku największa koncentracja mieszkańców borykających się z problemem ubóstwa występowała w sołectwie Feliksin. Wartość wskaźnika osiągnęła w tym sołectwie poziom 21,26%, czyli prawie 2,5 razy wyższy niż średnia w gminie Krzywda (8,32%). W 2015 roku średni udział mieszkańców gminy Krzywda korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców gminy wyniósł 9,62%, w 2014 roku – 9,56%, a w 2013 roku – 10,93%.

W obrębie podobszaru rewitalizacji, obejmującego sołectwo Cisownik, na przestrzeni lat 2013-2016, z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa korzystało odpowiednio: 54, 41, 28 oraz 17 mieszkańców tego sołectwa. W 2013 roku stanowili oni 14,14% ogółu mieszkańców sołectwa, w 2014 roku – 10,79%, w 2015 roku – 7,41%, a w 2016 roku – 4,61%. Jak pokazują powyższe dane udział mieszkańców sołectwa korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa uległ na przestrzeni lat 2013-2016 spadkowi o 67,4%

Na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji – sołectwa Krzywda – liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa spadła o 28 na przestrzeni lat 2013-2016, (2013 – 107, 2014 – 74, 2015 – 95, 2016 - 79), jednakże ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa kształtował się na niższym poziomie w porównaniu z sołectwem Cisownik. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców wyniósł w 2016 roku na terenie sołectwa Krzywda 4,42% i był niższy od danych za rok 2013 o 26,21%, co oznacza, że w latach 2013-2016 odnotowano tutaj pozytywny trend spadkowy zjawiska.

Dane GOPS w Krzywdzie wskazują, że kolejnym, często występującym, czynnikiem w strukturze udzielania pomocy mieszkańcom gminy Krzywda jest kwestia bezrobocia. Z tego tytułu świadczenia z pomocy społecznej pobierało w 2016 roku 501 osób zamieszkujących teren gminy Krzywda, co stanowi 4,62% wszystkich mieszkańców gminy. Na terenie gminy Krzywda z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia korzystało w latach 2013-2016 odpowiednio: 761, 677, 628 oraz 501 osób, co oznacza, że w analizowanym okresie odnotowano spadek beneficjentów GOPS z powodu bezrobocia o 260 osób, czyli o 34,17%. Patrząc na analizowany problem z perspektywy potencjału ludnościowego gminy Krzywda, możemy zaobserwować, że mieszkańcy korzystający z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia stanowili w 2016 roku około 4,62% wszystkich mieszkańców gminy. W latach 2013-2016 odnotowano w tym zakresie pozytywny trend spadkowy – udział osób pobierających różnego rodzaju świadczenia z GOPS z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców uległ spadkowi o 33,14% (w 2013 roku wyniósł: 6,91%, w 2014 roku: 6,16%, w 2015 roku: 5,75%).

Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji obejmującym sołectwo Cisownik odnotowano pozytywny trend spadkowy w odniesieniu do liczby osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia. W 2013 roku ich liczba wyniosła 44, w 2014 roku – 41, w 2015 roku – 39, a w 2016 roku – 23. Odnotowano zatem 47,73%-owy spadek. Mieszkańcy analizowanego podobszaru rewitalizacji, korzystający w latach 2013-2016 z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia stanowili odpowiednio 11,52%, 10,79%, 10,32% oraz 6,23% wszystkich mieszkańców sołectwa. Na przestrzeni lat 2013-2016 odnotowano tutaj spadek o 45,92% udziału osób korzystających ze świadczeń z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców.

Równie korzystnie sytuacja prezentuje się w obrębie sołectwa Krzywda, będącego drugim podobszarem rewitalizacji. Na tym terenie liczba beneficjentów pomocy społecznej z tytułu bezrobocia wyniosła w latach 2013-2016 odpowiednio: 97, 69, 62 oraz 40 osób. Jak pokazują powyższe dane w 2016 roku liczba osób korzystających ze wsparcia GOPS z tytułu

str. 53

bezrobocia uległa spadkowi w stosunku do roku 2013. Mieszkańcy analizowanego podobszaru rewitalizacji, korzystający w latach 2013-2016 z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia stanowili odpowiednio 5,43%, 3,87%, 3,50% oraz 2,24% wszystkich mieszkańców sołectwa Krzywda. Na przestrzeni lat 2013-2016 udział mieszkańców sołectwa korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców tej jednostki uległ spadkowi o 33,14%.

Analizując problemy społeczne, które na przestrzeni lat 2013-2016 były zauważalne na obszarze gminy Krzywda, w tym również na obszarze rewitalizacji, zwrócono także uwagę na zjawisko niepełnosprawności. W 2016 roku ogólna liczba beneficjentów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności wyniosła w gminie Krzywda 429, czyli o 3,13% więcej niż w 2013 roku (416 osób). Dane w tym zakresie, udostępnione przez GOPS w Krzywdzie, analizowane przez pryzmat potencjału ludnościowego gminy wskazują, że w 2016 roku udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców gminy wyniósł 3,95%, w 2015 roku: 4,24%, w 2014 roku: 3,66%, a w 2013 roku: 3,78%. W skali całej gminy odnotowano zatem negatywny trend wzrostowy udziału mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej populacji gminy Krzywda. Wzrost ten wyniósł 4,68%.

Tendencje wzrostowe charakterystyczne dla gminy Krzywda nie zostały odnotowane w analizowanym okresie (2013-2016) na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Na terenie sołectwa Cisownik liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności wynosiła w 2016 roku 16 i spadła w porównaniu z rokiem 2013 o jedną osobę (z 17; w 2014 roku wyniosła 13, a w 2015 – 24 osoby). Udział ww. beneficjentów GOPS w Krzywdzie w ogólnej populacji sołectwa Cisownik również uległ na przestrzeni lat 2013-2016 pozytywnemu trendowi spadkowemu. W 2016 roku udział ten wyniósł 4,34% i był niższy od danych za rok 2013 (4,45%) o 2,57%.

Analogicznie do sytuacji, która miała miejsce w sołectwie Cisownik, na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji – sołectwa Krzywda – udział mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie ludności sołectwa również uległ w badanym okresie czasu spadkowi. W 2016 roku udział ww. grupy beneficjentów GOPS wśród populacji sołectwa Krzywda wyniósł 1,46%, w 2015 roku – 2,15%, w 2014 roku – 2,47%, a w 2013 roku – 2,35%. Spadek, który odnotowano wyniósł 38,06%.

W latach 2013-2016 pomocą społeczną związaną z występowaniem problemów odnoszących się do uzależnień od alkoholu lub narkotyków objętych było odpowiednio: 98, 64, 66 i 55 mieszkańców gminy Krzywda. Jak widać, ich liczba w badanym okresie spadła o 43 osoby, tj. o 43,88%. W 2016 roku udział osób korzystających z różnego typu świadczeń przyznawanych przez GOPS z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców gminy wyniósł 0,51% i był niższy od danych za rok 2013 o 43,03%.

Na obszarze rewitalizacji, obejmującym tereny sołectwa Cisownik oraz sołectwa Krzywda, również odnotowano w latach 2013-2016 pozytywny trend spadkowy zjawiska. W sołectwie Cisownik liczba beneficjentów pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii wynosiła w 2013 i 2014 roku po 10, a w 2015 roku – 2 osoby. W 2016 roku nie odnotowano tutaj ani jednego mieszkańca, który korzystałby z pomocy społecznej w związku z alkoholizmem lub narkomanią. Udział ww. beneficjentów GOPS w Krzywdzie w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa Cisownik kształtował się w latach 2013-2016 na następującym poziomie: 2,62%,

2,63%, 0,53% oraz 0. Jak pokazują powyższe dane odnotowano tutaj w latach 2013-2016 spadek udziału mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej populacji sołectwa. Spadek ten wyniósł 100%.

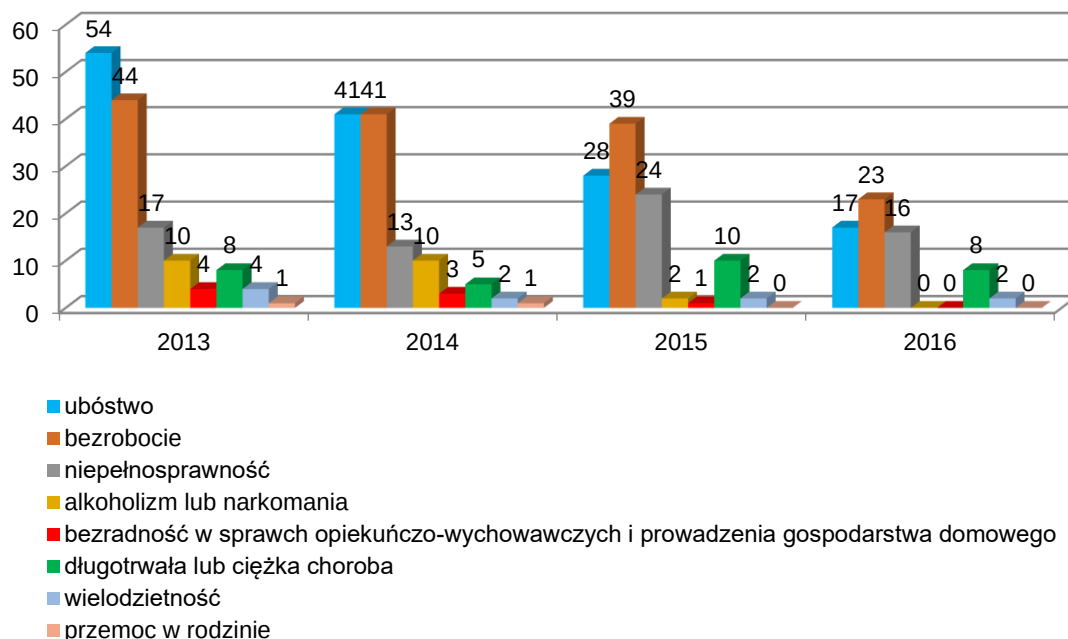
Na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji, czyli sołectwa Krzywda, liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii również uległa spadkowi na przestrzeni lat 2013-2016. W 2016 roku wyniosła ona 9 osób i była niższa od danych za 2013 rok o 5 osób, czyli o 35,71%. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy sołectwa Krzywda możemy zaobserwować, że w 2016 roku mieszkańcy tego sołectwa, którzy korzystali z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii stanowili 0,50% ogólnej liczby mieszkańców, w 2015 roku – 0,62%, w 2014 roku – 0,62% oraz w 2013 roku – 0,78%. W badanym okresie nastąpił 35,68%-owy spadek udziału mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej populacji sołectwa

Kolejnym z negatywnych zjawisk zauważalnym na obszarze gminy Krzywda są problemy mieszkańców związane z długotrwałą lub ciężką chorobą. Liczba osób korzystających w gminie Krzywda z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby na przestrzeni lat 2013-2016 wynosiła odpowiednio: 158 osób (2013 r.), 159 osób (2014 r.), 169 osób (2015 r.) oraz 169 osób (2016 r.). Jak widać, w 2016 roku ogólna liczba mieszkańców gminy Krzywda korzystających z GOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby była wyższa od danych za rok 2013 o 11 osób. Gdy spojrzymy na analizowane zjawisko przez pryzmat potencjału ludnościowego gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych również zauważymy nasilenie się tego problemu. W 2016 roku udział osób korzystających z różnego typu świadczeń przyznawanych przez GOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców gminy wyniósł 1,56% i był wyższy od danych za rok 2013 o 9,09%.

W 2016 roku liczba mieszkańców sołectwa Cisownik, będącego jednym z podobszarów rewitalizacji, którzy korzystali z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby wyniosła 8, analogicznie do danych za rok 2013. W 2014 roku ze wsparcia GOPS w związku z długotrwałą lub ciężką chorobą korzystało 5, a w 2015 roku 10 mieszkańców sołectwa Cisownik. Przyglądając się analizowanemu zjawisku przez pryzmat liczby ludności sołectwa zauważono negatywny trend wzrostowy. W 2013 roku udział beneficjentów pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby, zamieszkujących sołectwo Cisownik, w ogólnej liczbie ludności tego sołectwa, wyniósł 2,09%, w 2014 roku: 1,32%, w 2015 roku: 2,65%, a w 2016 roku 2,17%. Wzrost wyniósł 3,83%.

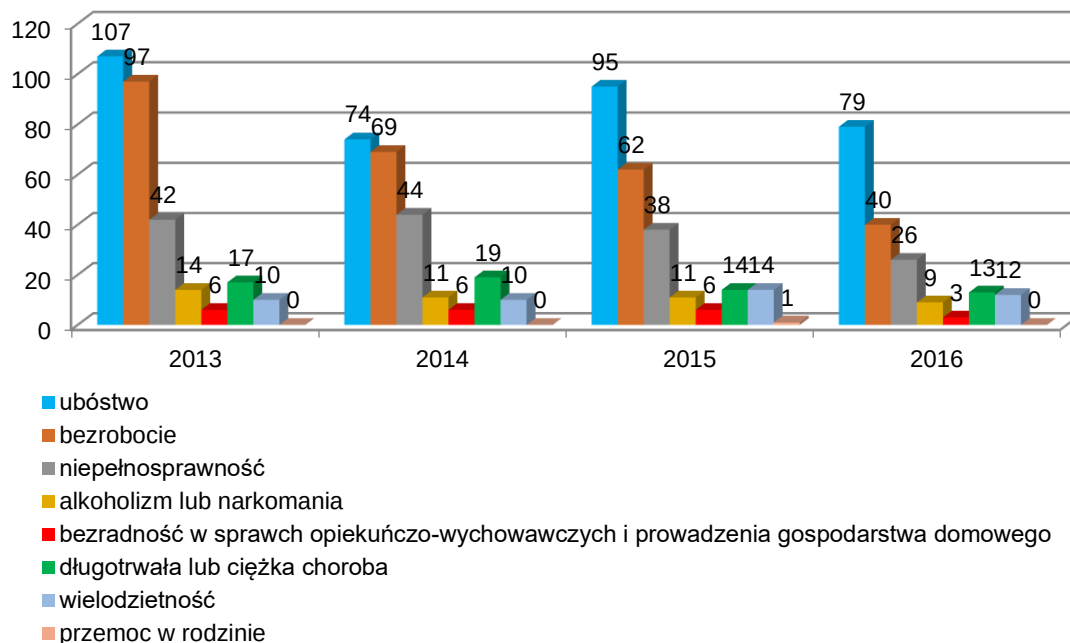
Korzystniej sytuacja prezentuje się w drugim podobszarze rewitalizacji – sołectwie Krzywda. Na przestrzeni lat 2013-2016 liczba mieszkańców tego obszaru korzystających z pomocy świadczonej przez GOPS w Krzywdzie w związku z długotrwałą lub ciężką chorobą spadła z 17 (2013) do 13 (2016), czyli o 23,53%. W 2013 roku mieszkańcy korzystający z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby stanowili około 0,95% ogólnej liczby ludności sołectwa Krzywda, w 2014 roku: 1,07%, w 2015 roku: 0,79%, a w 2016 roku: 0,73%. Jak pokazują powyższe dane w analizowanym okresie udział mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców spadł o 23,16%.

Wykres 13 Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Cisownik, korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016 wg powodów przyznania świadczeń

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Wykres 14 Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Krzywdą, korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016 wg powodów przyznania świadczeń

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Wykluczenie społeczne to niemożność uczestnictwa jednostki w pełnym życiu danej społeczności. Stanowi ono poważny problem dotyczący osoby znajdujące się z różnych przyczyn w trudnej sytuacji życiowej. Obok, ubóstwa i bezrobocia, przyczyną wykluczenia społecznego (lub zagrożenia takim wykluczeniem) jest długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność. Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na poziom wykluczenia społecznego jest dostępność przestrzeni. Ma ona znaczenie przede wszystkim dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej, w tym osób schorowanych, starszych, dzieci i osób z niepełnosprawnością.

Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano niedostateczny poziom usług publicznych świadczonych z myślą o osobach dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą oraz osobach niepełnosprawnych. Ze względu na fakt, że wzrasta liczba osób niepełnosprawnych, w tym w szczególności w starszym wieku, niezbędne będzie podjęcie konkretnych inicjatyw na rzecz tej grupy społecznej. Wśród przedsięwzięć służących włączeniu społecznemu i zawodowemu osób niepełnosprawnych znajduje się przede wszystkim inicjowanie powołania do życia podmiotów ekonomii społecznej.

Celem precyzyjnego uchwycenia problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego na terenie gminy Krzywda oraz wyznaczonego obszaru rewitalizacji analizie poddano kwestię pomocy finansowej skierowanej do dzieci i młodzieży do 17 roku życia włącznie, wychowujących się w rodzinach o niskich dochodach. Pomoc finansowa, o której mowa powyżej przyjęła formę dożywiania przyznawanego przez GOPS w Krzywdzie. Na przestrzeni lat 2013-2016 liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania wynosiła w gminie Krzywda odpowiednio: 500, 469, 521 oraz 439. Jak pokazują powyższe dane, przekazane przez GOPS w Krzywdzie, liczba dzieci i młodzieży korzystających z tej formy wsparcia zmniejszyła się w analizowanym okresie o 61 osób, czyli o 12,2%. W 2016 roku dzieci i młodzież do lat 17, korzystające z dożywiania przyznawanego przez GOPS stanowiły aż 18,64% wszystkich osób w tej grupie wiekowej. Trzeba jednak podkreślić, że w porównaniu z rokiem 2013 odnotowano na terenie gminy Krzywda spadek udziału dzieci i młodzieży do 17 roku życia korzystających ze wsparcia GOPS w postaci dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży w tej grupie wiekowej. Spadek ten kształtował się na poziomie 9,25%.

Trend spadkowy zjawiska, charakterystyczny dla całej gminy Krzywda, zaobserwowano również na obszarze rewitalizacji. Na terenie sołectwa Cisownik, pierwszego podobszaru rewitalizacji, liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania wynosiła odpowiednio w latach 2013-2016: 17, 16, 14, 12. Stanowiły one odpowiednio 16,83%, 16,16%, 14,58% oraz 13,79% wszystkich osób do 17 roku życia zamieszkujących na terenie całego sołectwa. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy badanego podobszaru rewitalizacji możemy zauważyć, że w 2016 roku udział dzieci i młodzieży do 17 roku życia korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie osób w tej grupie wiekowej był niższy od danych za rok 2013 o 18,05%.

Na terenie sołectwa Krzywda, drugiego podobszaru rewitalizacji, liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania spadła w analizowanym okresie o 9 osób (z 55 w 2013 roku do 46 w 2016 roku), czyli o 16,36%. Udział badanej grupy w ogólnej liczbie mieszkańców do 17 roku życia wyniósł w latach 2013-2016 odpowiednio: 14,75%, 12,74%, 16,25% oraz 12,30%. W 2016 roku udział dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 roku życia z terenu sołectwa Krzywda był niższy od danych za rok 2013 o 16,59%.

Łączna kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie na przestrzeni lat 2013-2016 uległa znacznemu spadkowi. W 2013 roku wynosiła ona 819898,69 zł, w 2014 – 880150,33 zł, w 2015 roku – 863952,13 zł, a w 2016 roku - 760251,84. Spadek wyniósł zatem 59646,85 zł, czyli około 7,27%. W 2016 roku średnia kwota świadczeń przyznanych przez GOPS w Krzywdzie przypadających na 100 mieszkańców wyniosła w gminie Krzywda 7008,22 zł, w 2015 roku wyniosła ona 7909,48 zł, w 2014 roku – 8003,55 zł, a w 2013 roku – 7445,50 zł. Jak pokazują ww. dane na przestrzeni lat 2013-2016 uległa spadkowi średnia kwota świadczeń przyznanych przez GOPS w Krzywdzie przypadających na 100 mieszkańców. Spadek ten wyniósł około 5,87%.

Analogiczny, spadkowy, trend odnotowano również w analizowanym czasie na obszarze rewitalizacji. W sołectwie Cisownik, pierwszym podobszarze rewitalizacji, łączna kwota świadczeń udzielonych z pomocy społecznej wyniosła w 2016 roku 30481,21 zł, w 2015 roku – 31977,72 zł, w 2014 roku – 35090,60 zł, a w 2013 roku – 32613,54 zł. Spadek wyniósł zatem 2132,33 zł, czyli około 6,54%. Kwota świadczeń, które zostały w badanym okresie przyznane przez GOPS w Krzywdzie wszystkim beneficjentom pomocy społecznej zamieszkującym sołectwo Cisownik w przeliczeniu na 100 mieszkańców tego sołectwa wyniosła w 2013 roku 8537,58 zł, w 2014 roku – 9234,37 zł, w 2015 roku – 8459,71 zł, a w 2016 roku – 8260,49 zł. Zgodnie z tymi danymi średnia kwota świadczeń przyznanych przez GOPS w Krzywdzie przypadających na 100 mieszkańców sołectwa Cisownik uległa spadkowi na przestrzeni lat 2013-2016. Spadek ten kształtował się na poziomie 3,25%.

Na terenie sołectwa Krzywda, będącego drugim podobszarzem rewitalizacji, łączna kwota świadczeń udzielonych mieszkańcom tego sołectwa przez GOPS w Krzywdzie wyniosła w latach 2013-2016 odpowiednio: 73804,63 zł, 88212,78 zł, 97265,61 zł oraz 72740,68 zł. Kwota ta zmniejszyła się w 2016 roku o 1063,95 zł w stosunku do roku 2013, czyli o 1,44%. Przeliczając łączną kwotę świadczeń przyznanych mieszkańcom sołectwa Krzywda z pomocy społecznej przez 100 osób zamieszkujących badane sołectwo możemy zaobserwować, że kwota ta w 2016 roku była niższa o 57,26 zł, czyli około 1,39% (w 2013 roku wyniosła 4130,09 zł, w 2014 roku – 4950,21 zł, w 2015 roku – 5498,34 zł, a w 2016 roku – 4072,83 zł).

Dodatkowym wskaźnikiem, który poddano analizie była kwota świadczeń przyznanych z GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na 1 beneficjenta pomocy społecznej świadczonej przez gminę. W 2016 roku kwota ta wyniosła w gminie Krzywda 1166,03 zł (średnia gminna). Na przestrzeni lat 2013-2016 kwota świadczeń wypłacanych przez GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na jednego klienta Ośrodka uległa negatywnej tendencji wzrostowej. Charakterystyczny dla gminy Krzywda wzrost (o 12,07%) odnotowano również na wyznaczonym obszarze rewitalizacji (sołectwo Cisownik oraz Krzywda).

Na terenie sołectwa Cisownik kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 beneficjenta GOPS wyniosła w 2016 roku 1524,06 zł i była wyższa od danych na rok 2013 (905,93 zł) o 68,23% (w 2014 wyniosła 1403,62 zł, a w 2015 – 1332,41 zł).

W obrębie sołectwa Krzywda kwota świadczeń wypłacanych przez GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na jednego klienta Ośrodka wyniosła w latach 2013-2016 odpowiednio: 900,06 zł, 1050,15 zł, 1144,30 zł oraz 1192,47 zł. Jak pokazują powyższe dane kwota ta w badanym okresie wzrosła o 292,41 zł, czyli około 32,49%.

REKOMENDACJE

- 1. W obszarze rewitalizacji rekomenduje się realizację programów aktywizujących i wspierających wychodzenie z bezrobocia, ubóstwa, przełamujących marazm i bezradność, wspierających oddolną samoorganizację, rozwijających wiarę we własne możliwości i potencjały. W szczególności niezbędne jest intensywne wspieranie różnego rodzaju form pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowane na przełamywanie zjawiska dziedziczenia ubóstwa oraz aktywizacja środowiska z wykorzystaniem instrumentów animacji kultury i pobudzania do aktywnego w niej uczestnictwa. Należy również podjąć interwencję w zakresie rozwoju różnego rodzaju form pracy z dziećmi i młodzieżą ukierunkowanych na rozwój cech indywidualnych (umiejętności werbalnych, towarzyskich, rozwijających mechanizmy samokontroli, kształtujących wysokie poczucie własnej wartości) i wpływających na umiejętność podejmowania świadomych decyzji.**
- 2. Dodatkowo, rekomenduje się zorganizowanie w obszarze rewitalizacji miejsc aktywności oraz zwiększenie oferty usług publicznych na rzecz osób niepełnosprawnych, będących ogniwem integracji i normalizacji życia społecznego, a także inicjatyw włączających ich społecznie. Jednocześnie należy pamiętać, iż wszystkie inicjatywy prowadzone w celu realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, na każdym ich etapie, winny być realizowane zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W efekcie czego zostanie zagwarantowany ich równy dostęp dla wszystkich mieszkańców.**
- 3. Wśród dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji należy podjąć działania w celu zmiany ich „mentalności” z zakresie spożywania alkoholu oraz propagowania prawidłowych wzorców.**

2.2.2.5 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Bezpieczeństwo publiczne jest nieodzownym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców i rozwój lokalnej społeczności. Na jego obniżenie wpływają w największej mierze zdarzenia, które związane są z łamaniem prawa. Przystępczość jest zjawiskiem, które może wywierać bardzo negatywny wpływ na funkcjonowanie lokalnej społeczności. Mimo, że problem ten stanowi margines życia społecznego, jednak częstotliwość i intensywność zdarzeń o tym charakterze może wpływać na postawy i zachowania mieszkańców danego obszaru. Warto również mieć na uwadze, że dla wielu osób świadomość życia w bezpiecznej okolicy stanowi istotną wartość, często decydującą o wyborze miejsca do osiedlenia się.

Problemy związane z poziomem bezpieczeństwa stanowią jeden z podstawowych obszarów kryzysowych sfery społecznej. O istotności tego zjawiska świadczy m.in. wymienienie ich wprost w wytycznych.¹⁴

Zgodnie z konsultacjami przeprowadzonymi wśród mieszkańców oraz pracowników gminy Krzywdą najważniejsze pozostają: zapobieganie i zwalczanie przestępczości pospolitej, (kradzieże, rozboje) oraz redukcja wykroczeń szczególnie uciążliwych (zaśmiecanie,

¹⁴Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w Województwie Lubelskim, grudzień 2015 r.

spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, zakłócanie spokoju, wybryki chuligańskie), oraz przestępstw przeciwko rodzinie (znęcanie, przemoc).

REKOMENDACJE

1. ***W obszarze rewitalizacji najważniejsze jest zapobieganie i zwalczanie przestępczości pospolitej, (drobne kradzieże) oraz redukcja wykroczeń szczególnie uciążliwych (zaśmiecanie, spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, zakłócanie spokoju, wybryki chuligańskie) oraz wykroczeń przeciwko rodzinie (znęcanie, przemoc).***

2.2.2.6 POZIOM SZKOLNICTWA

Potrzeby edukacyjne w gminie Krzywda w latach poddawanych analizie zaspokajały następujące publiczne placówki oświatowe:

1. Zespół Szkół w Woli Okrzejskiej , w skład którego wchodzi:
 - o Przedszkole,
 - o Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectwa Wola Okrzejska;
2. Zespół Szkół w Fiukówce, w skład którego wchodzi:
 - o Przedszkole,
 - o Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Fiukówka, Kasyldów, Laski, Nowy Patok, Stary Patok oraz Wielgolas;
3. Zespół Szkół w Hucie Dąbrowie, w skład którego wchodzi:
 - o Przedszkole,
 - o Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Feliksin, Gołe Łazy, Huta Dąbrowa, Podosie oraz Teodorów,
 - o Gimnazjum nr 1 – obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Feliksin, Fiukówka, Gołe Łazy, Huta Dąbrowa, Kasyldów, Laski, Podosie, Teodorów oraz Wielgolas;
4. Zespół Szkół w Radoryżu Smolanym, w skład którego wchodzi:
 - o Przedszkole,
 - o Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Budki, Cisownik, Huta Radoryska, Radoryż Kościelny oraz Radoryż Smolany;
5. Zespół Szkół w Krzywdzie, w skład którego wchodzi:
 - o Przedszkole,
 - o Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Drożdżak, Kożuchówka, Krzywda, Ruda, Szczalb oraz Zimna Woda;
6. Zespół Szkół w Okrzei, w skład którego wchodzi:
 - o Przedszkole,

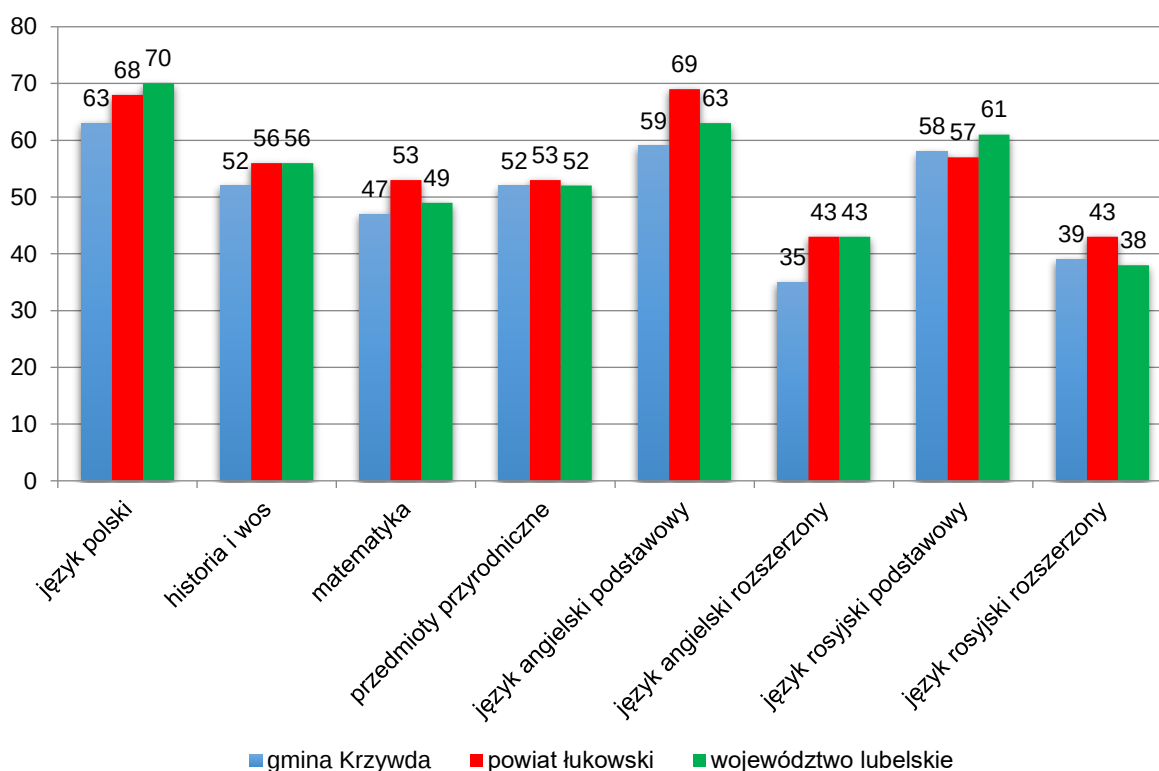
- Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Okrzeja I oraz Okrzeja II,
 - Gimnazjum nr 3 - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Okrzeja I, Okrzeja II oraz Wola Okrzejska;
7. Szkoła Podstawowa w Radoryżu Kościelnym - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Budki, Cisownik, Drożdżak, Huta Radoryska, Kożuchówka, Krzywda, Ruda, Szczalb, Stary Patok, Nowy Patok, Radoryż Kościelny, Radoryż Smolany oraz Zimna Woda.

Biorąc pod uwagę ww. informacje, na potrzeby niniejszej diagnozy zbadano poziom edukacji w odniesieniu do szkół gimnazjalnych oraz szkół podstawowych. Analizy dokonano na podstawie danych, które były możliwe do pozyskania z oficjalnej strony Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie. Dodatkowo, zebrane dane uzupełniono informacjami jakościowymi, uzyskanymi podczas przeprowadzonych w szkołach wywiadów.

Analizując dane OKE w Krakowie możemy zaobserwować, że w 2016 uczniowie uczęszczający do trzech gimnazjów zlokalizowanych w gminie Krzywda, osiągalni niższe wyniki od średniej powiatowej oraz średniej wojewódzkiej w części egzaminu gimnazjalnego z języka polskiego. Średnia gminna z tego przedmiotu była o 5 punktów procentowych niższa niż średnia w powiecie łukowskim oraz o 7 punktów procentowych niższa niż średnia w województwie lubelskim. Podobnie sytuacja prezentuje się w odniesieniu do wyników jakie osiągalni gimnazjaliści z terenu gminy Krzywda na egzaminie gimnazjalnym z historii i woś'u. Co prawda średnia jaką osiągalni oni w tej części egzaminu była niższa od średniej powiatowej i średniej wojewódzkiej, ale były to różnice na poziomie 4 punktów procentowych. Egzamin z matematyki również poszedł uczniom zamieszkującym gminę Krzywda nieco gorzej od średniej powiatowej oraz wojewódzkiej. Osiągnęli oni wynik o 6 punktów procentowych niższy od średniego wyniku w powiecie łukowskim oraz o zaledwie 2 punkty procentowe niższy niż średnia w województwie lubelskim. W 2016 roku uczniowie gimnazjów z terenu gminy Krzywda osiągnęli średni wynik egzaminu gimnazjalnego z przedmiotów przyrodniczych na poziomie 52%, czyli o 1 punkt procentowy niższy od średniej powiatowej oraz analogiczny do średniej wojewódzkiej (52%). Relatywnie wysokie wyniki uczniowie z gminy Krzywda osiągnęli z egzaminu z języka angielskiego zdawanego na poziomie podstawowym. W tym przypadku średni wynik jaki osiągnęli uczniowie wszystkich trzech gimnazjum w Krzywdzie wyniósł 59% i był niższy od średniej powiatowej o 10 punktów procentowych oraz od średniej wojewódzkiej o 4 punkty procentowe. Średni wynik z języka angielskiego zdawanego na poziomie rozszerzonym wyniósł w 2016 roku w gminie Krzywda 35%, czyli o 8 punktów procentowych mniej niż średnia powiatowa oraz o 8 punktów procentowych mniej niż średnia wojewódzka. Dość dobrze poszedł uczniom zamieszkującym gminę Krzywda egzamin z języka rosyjskiego, zdawany na poziomie podstawowym. Osiągnęli oni średni wynik na poziomie 58% i był on wyższy od średniej dla powiatu łukowskiego o 1 punkt procentowy oraz niższy od średniej dla województwa lubelskiego o 3 punkty procentowe. Średni wynik, jaki osiągnęli uczniowie gimnazjów w gminie Krzywda z języka rosyjskiego zdawanego na poziomie rozszerzonym był wyższy o 1 punkt procentowy od średniej wojewódzkiej oraz niższy o 4 punkty procentowe od średniej powiatowej. Analizując średnie wyniki z poszczególnych części egzaminu gimnazjalnego warto zauważyć, że uczniowie gimnazjów z terenu gminy Krzywda lepiej radzili sobie z przedmiotami humanistycznymi oraz językiem angielskim na poziomie podstawowym niż z przedmiotami ścisłymi i językiem angielskim zdawanym na poziomie rozszerzonym.

Wykres 15 Średnie wyniki z egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego w 2016 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie

Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że głównym problemem w zakresie szkół gimnazjalnych zlokalizowanych w gminie Krzywda, w tym również na obszarze rewitalizacji, są niskie ogólne wyniki w nauczaniu oraz gorsze wyniki nauczania w zakresie przedmiotów przyrodniczych oraz matematyki. Świadczy o tym chociażby fakt, że na przestrzeni lat 2014-2016 gimnazjaliści z terenu gminy (w tym również uczniowie zamieszkujący obszar rewitalizacji: sołectwo Cisownik oraz sołectwo Krzywda) zdobywali z matematyki i przedmiotów przyrodniczych mniej punktów niż z przedmiotów humanistycznych (język polski) czy języka angielskiego (na poziomie podstawowym). Uzyskiwane przez uczniów niskie wyniki z matematyki sugerują w konsekwencji niski poziom myślenia analitycznego i logicznego, będącego podstawą skutecznego nabywania wiedzy. Poza tym, dość negatywna ogólna postawa uczniów do matematyki, wynikająca z konkretnych wymagań programowych, stanowi istotny problem, który powinien zostać jak najszybciej rozwiązany. Konieczne jest podjęcie wszelkich działań celem zmotywowania uczniów do edukacji matematycznej, zwłaszcza tych, którzy kończą etap szkoły podstawowej, aby z pozytywną postawą do przedmiotów ścisłych, kontynuowali swą dalszą edukację. W świetle informacji uzyskanych z placówek oświatowych wynika, że przedmioty matematyczno-przyrodnicze kojarzą się z tradycyjnymi, wręcz nieatrakcyjnymi metodami nauczania, co przekłada się na niskie zainteresowanie nimi przez uczniów.

Znaczna część dzieci uczęszczających do szkół gimnazjalnych, zamieszkujących obszar rewitalizacji, pochodzi z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, o niskim statusie materialnym, korzystających z różnych form pomocy społecznej. Stanowi to poważną barierę edukacyjną. Słaba stymulacja środowiska rodzinnego, brak motywacji do pogłębiania nauki

i przeświadczenie o braku korzyści z niej płynących w przyszłości stwarzają poważne bariery w osiągnięciu sukcesu szkolnego, zaburzają prawidłowe funkcjonowanie uczniów i rzutują niekorzystnie na rozwój ich dalszej kariery szkolnej.

Kolejnym z zagadnień jest niewystarczająca oraz niedostosowana do potrzeb uczniów oferta zajęć pozalekcyjnych. W większości są to zajęcia o charakterze artystycznym: plastyczne oraz z przedmiotów humanistycznych i sportowe. Próba organizacji zajęć dodatkowych w dziedzinie matematyki nie cieszyła się zbytnim powodzeniem. Niewystarczająca jest również pomoc/aktywność szkoły w zakresie indywidualizacji pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Uczniowie wymagający wsparcia specjalistycznego są zmuszeni korzystać z takiej pomocy w oddalonych od gminy miejscowościach, co stanowi barierę finansową i czasową (zw. z pokonywaniem dużej odległości).

Zasadniczym problemem jest również brak bazy adekwatnej do standardów nowoczesnego procesu edukacyjnego. Sale do nauki przedmiotów matematyczno-przyrodniczych są bardzo słabo wyposażone; nauka chemii, fizyki, biologii oraz geografii prowadzona jest w sposób teoretyczny, co w bardzo dużym stopniu utrudnia uczniom przyswojenie wiedzy. Sale komputerowe wyposażone są w przestarzały sprzęt, co uniemożliwia prowadzenie ciekawych i rozwijających u uczniów zainteresowania z zakresu technologii ITC oraz programowania. Poza tym zdiagnozowanym problemem tego obszaru są niewystarczające kompetencje nauczycieli w zakresie wykorzystywania narzędzi TIK w nauczaniu przedmiotowym oraz prowadzeniu lekcji wykorzystując kreatywne myślenie uczniów.

Analizę wyników sprawdzianu szóstoklasisty przeprowadzono, podobnie jak w przypadku egzaminu gimnazjalnego, w oparciu o dane z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie. Ze względu na tryb publikowania danych przez OKE wnioskowanie przeprowadzono w oparciu o dane odnoszące się do sprawdzianów przeprowadzonych w latach 2014-2016.

W wyniku ww. analizy stwierdzono, że w 2016 roku uczniowie Szkoły Podstawowej w Radoryżu Smolanym, wchodzącej w skład Zespołu Szkół w Radoryżu Smolanym, do której uczęszczali szóstoklasiści z podobszaru rewitalizacji, obejmującego sołectwo Cisownik, osiągnęli we wszystkich częściach sprawdzianu szóstoklasisty (język polski, matematyka, język angielski) średnie wyniki niższe od średniej dla gminy Krzywda. Średni wynik z języka polskiego wyniósł tutaj w 2016 roku 62% i był niższy od średniej w gminie o 2 punkty procentowe. W przypadku wyników z matematyki uczniowie Szkoły Podstawowej wypadli gorzej o 12 punktów procentowych od uczniów z terenu gminy. Średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty z języka angielskiego kształtował się w Szkole Podstawowej w Radoryżu Smolanym na poziomie 47% i był niższy o 10 punktów procentowych od średniej gminnej.

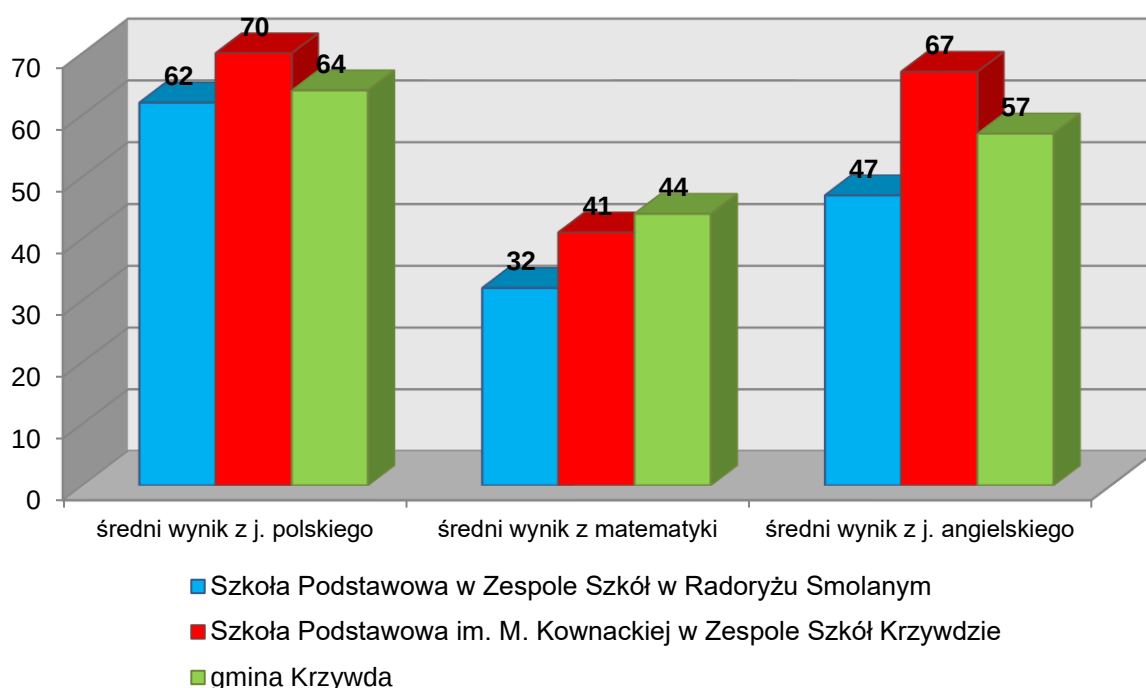
Gdy poddamy analizie uśredniony wynik sprawdzianu szóstoklasisty ze wszystkich zdawanych części na przestrzeni lat 2014-2016, okazuje się, że w 2016 roku wyniósł on w Szkole Podstawowej w Radoryżu Smolanym 47% i był taki sam jak w roku 2014 – również 47% (w 2015 średni wynik kształtował się na poziomie 63,2%). Dla wszystkich lat analizy średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty kształtował się na poziomie 52,4% i był niższy od danych dla gminy Krzywda o 6,24 punkty procentowe.

Szóstoklasiści zamieszkujący podobszar rewitalizacji obejmujący swoim zasięgiem sołectwo Krzywda, w przeciwieństwie do uczniów sołectwa Cisownik, osiągnęli w 2016 roku wyniki wyższe od średniej gminnej z języka polskiego oraz języka angielskiego, odpowiednio o 6 oraz 10 punktów procentowych. Średni wynik w części sprawdzianu z języka polskiego wyniósł w

2016 roku w Szkole Podstawowej w Krzywdzie 70%, a w części z języka angielskiego – 67%. Najgorzej poszedł uczniom z badanego podobszaru rewitalizacji sprawdzian w części matematycznej. W 2016 roku osiągnęli oni średni wynik na poziomie 41%. Był to wynik niższy od średniej gminnej o 3 punkty procentowe.

Zadowalającym jest fakt, że na przestrzeni lat 2014-2016 uśredniony wynik sprawdzianu szóstoklasisty ze wszystkich zdawanych części kształtował się w Szkole Podstawowej w Krzywdzie na poziomie wyższym niż średnia w gminie Krzywda. Wyniósł on 63,67% i był wyższy od średniej dla gminy o 5,03 punkty procentowe. W 2014 roku średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty odnotowany w Szkole Podstawowej w Krzywdzie wyniósł 65%, w 2015 roku – 67%, a w 2016 roku – 59%.

Wykres 16 Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty przeprowadzonego w 2016 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie

Pozostałe problemy zdiagnozowane w obydwu szkołach podstawowych, do których uczęszczały dzieci zamieszkujące obszar rewitalizacji, nie odbiegają od tych, rozpoznanych w zakresie szkół gimnazjalnych. Niewystarczający jest poziom jakości edukacji, co powoduje, że uczniowie osiągają słabe wyniki w nauce. Uczniowie znacznie lepiej radzą sobie z przedmiotami humanistycznymi niż ścisłymi. Spora część z nich pochodzi z rodzin o niższym statusie materialnym oraz wymaga indywidualizacji podejścia ze względu na obniżone wymagania edukacyjne.

Dane dotyczące dzieci i młodzieży do 17 roku życia włącznie, korzystających z dożywiania przyznanego przez GOPS w Krzywdzie, które zostały poddane analizie w części *Wykluczenie społeczne i Ubóstwo* niniejszego dokumentu, wskazują, że problem zubożenia rodzin jest spory. Niewystarczające środki finansowe stanowią poważną barierę edukacyjną. Uczniowie mający gorsze warunki do nauki (np. mieszkaniowe, rodzinne, materialne) osiągają

niższe wyniki w nauczaniu (w tym na egzaminach kończących dany etap nauki). Gorsze średnie wyniki egzaminów mogą wskazywać na istnienie pozaszkolnych czynników wpływających na efektywność kształcenia. Potwierdzeniem roli miejsca zamieszkania w procesie edukacyjnym jest korelacja niskich wyników testu uczniów zamieszkujących dany obszar, z danymi dotyczącymi np. udziału rodzin korzystających z różnych form pomocy społecznej, w tym dożywiania. Problem obniżonych szans edukacyjnych uczniów, w szczególności w kontekście obszaru rewitalizacji, jest w świetle diagnozy połączony współzależnością z procesem dziedziczenia ubóstwa: problemy edukacyjne są przeszkodą dla wyższych zarobków w przyszłości, co generuje ubóstwo, zaś z kolei ubóstwo osłabia w rodzinie potencjał wsparcia edukacyjnego dzieci w kolejnym pokoleniu.

W kontekście synergii między zjawiskiem ubóstwa i problemami edukacyjnymi pojawia się temat „edukacji przedsiębiorczej”, którą w obszarze rewitalizacji – należy ocenić jako niewystarczającą. Mowa tu o rozwijaniu postawy przedsiębiorczej wśród dzieci i młodzieży. „Przedsiębiorczość” w tym znaczeniu, to nie tylko prowadzenie przedsiębiorstwa, ale także postawa bycia przedsiębiorczym, samostereowność, gotowość do wyznaczania sobie samemu celów i podejmowania ryzyka. W dzisiejszych czasach niezwykle istotne są umiejętności radzenia sobie w świecie biznesu, konsekwentnego dążenia do realizacji celów biznesowych, finansowych, a także budowania zespołu, współpracy, nawiązywania dobrych relacji międzyludzkich opartych na zasadach etyki i uczciwości zawodowej, umiejętność panowania nad swoimi emocjami, łagodzenia sytuacji konfliktowych, itp. Niekwestionowane znaczenie w tym zakresie ma edukacja pozaformalna i nieformalna, adresowana głównie do młodzieży. Wiele kompetencji istotnych dla późniejszego osobistego sukcesu nie mieści się w szkolnych programach nauczania i powinny istnieć formy zdobywania ich poza szkołą. Istnieje również społeczne oczekiwanie w zakresie stworzenia oferty edukacyjnej również dla seniorów. W tym kontekście edukacja jest niezwykle ważna nie tylko dla samych seniorów, lecz również dla młodego pokolenia (tworząca wzorce dla młodzieży i propagowanie koncepcji Life Long Learning).

Niezwykle ważne jest również kontynuowanie wszelkich inicjatyw edukacyjnych na rzecz odbudowania poczucia tożsamości lokalnej, wspierającej świadomość zakorzenienia w historii gminy, w tym zwłaszcza obszaru rewitalizacji i lokalny patriotyzm. Wątek ten nie jest mocno rozbudowany w programach edukacji szkolnej. Tymczasem jak pokazują liczne opracowania, jednym z czynników nasilających trwałą emigrację – jest brak poczucia zakorzenienia i dumy ze swojej miejscowości.

Należy podkreślić, iż szkoła, w której uczniowie wypadają gorzej od innych nie jest dobrą wizytówką dla gminy. Poza uwarunkowaniami środowiskowymi i przebiegiem procesu kształcenia, ważne są też regionalne czynniki wpływające na osiągnięcia szkolne. Generalnie, uczniowie z dużych miast, lepiej wypełniają testy i częściej osiągają sukcesy szkolne, stąd należy dążyć do wyrównania szans edukacyjnych uczniów.

Zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest brak oferty edukacyjnej skierowanej do seniorów. Liczne badania wskazują, że przeciętna długość życia ulega wydłużeniu. Jednocześnie w obszarze tym coraz większy odsetek mieszkańców stanowią osoby starsze. Z roku na rok udział tej grupy w społeczności gminy rośnie. Tymczasem na chwilę obecną w gminie Krzywdą brakuje oferty edukacyjnej dedykowanej tej właśnie grupie społecznej. Dynamika współczesnego życia zmusza do nieustannego poszerzania wiedzy. Seniorzy coraz częściej poszukują takich propozycji, które pomogą im podejmować twórcze, aktywne

i rozwojowe działania, dzięki którym mogą świadomie wpływać na otaczającą ich rzeczywistość.

REKOMENDACJE

- 1. Drogą do maksymalizowania szans edukacyjnych uczniów powinno być znaczące wzmocnienie ich, zarówno poprzez inwestowanie w rozwój nowoczesnej bazy oświatowej (m.in. pracownie tematyczne, ICT), jak również rozbudowanie oferty edukacyjno-wychowawczej kierowanej do młodzieży. Istnieje szczególna potrzeba troski o jakość kształcenia na tym terenie i zaangażowania szkół również poza godzinami nauki.***
- 2. Bardzo ważne jest, aby promować i wzmacniać wśród młodzieży postawy przedsiębiorcze, także poprzez odpowiednie treningi i inicjatywy.***
- 3. Należy również wspierać edukację pozaformalną i nieformalną młodzieży oraz edukację dorosłych, w tym seniorów.***
- 4. Poprzez edukację należy odbudować poczucie tożsamości lokalnej, wspierać poczucie zakorzenienia i budować lokalny patriotyzm.***
- 5. Seniorom należy stworzyć możliwość podjęcia kontynuowania edukacji i rozwoju osobistego.***

2.7 POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Aktywność społeczną w obszarze rewitalizacji przeanalizowano przez pryzmat partycypacji wyborczej mieszkańców oraz ich chęci do podejmowania współpracy w ramach działalności organizacji pozarządowych.

Frekwencja wyborcza, jako podstawowa miara wskaźnika zaangażowania obywatelskiego, wskazuje stopień świadomości demokratycznej obywateli, ich uczestnictwo w rządzeniu, ocenę wpływu obywateli na procesy decyzyjne w państwie, w regionie, czy w środowisku lokalnym. Za miarę deficytu uczestnictwa w życiu publicznym przyjęto tu przede wszystkim: poziom korzystania z czynnego prawa wyborczego wyrażony frekwencją wyborczą.

Ze względu na brak możliwości pozyskania danych dotyczących frekwencji wyborczej jedynie dla obszaru rewitalizacji, przyjęto, że w przedmiotowym obszarze jest ona tożsama z frekwencją dla poszczególnych obwodów głosowania wyznaczonych na terenie gminy Krzywdą.

W przypadku wyborów do Sejmu i Senatu, które miały miejsce w 2015 roku, frekwencja wyborcza w gminie Krzywdą wyniosła 39,51% i była niższa od frekwencji w powiecie łukowskim (48,14%) o 8,63 punkty procentowe oraz o 9,51 punktów procentowych niższa od średniej dla województwa lubelskiego (49,02%). Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu, była w sołectwie Cisownik, stanowiącym jeden z podobszarów rewitalizacji,

minimalnie niższa od średniej w gminie Krzywda. Wyniosła ona w obrębie sołectwa Cisownik 39,25% (obwód głosowania nr 4) i była niższa od średniej w gminie o 0,26 punktów procentowych. Nieco lepiej sytuacja prezentuje się w drugim podobszarze rewitalizacji, czyli sołectwie Krzywda (obwód głosowania nr 6). Na tym podobszarze rewitalizacji frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu, które miały miejsce w 2015 roku, wyniosła 43,45% i była wyższa od średniej frekwencji w gminie Krzywda (39,51%) o 3,94 punkty procentowe.

Średnia frekwencja w przypadku wyborów samorządowych do Rady Gminy, które miały miejsce w 2014 roku, wyniosła w granicach gminy Krzywda 57,81% uprawnionych do głosowania. Porównując ten wynik do średniej dla województwa lubelskiego, możemy zaobserwować, że frekwencja w gminie Krzywda była sporo wyższa od frekwencji na poziomie województwa (o 7,93 punkty procentowe). W porównaniu z frekwencją w powiecie łukowskim (58,2%), gmina Krzywda osiągnęła nieco niższy poziom frekwencji (o 0,39 punktów procentowych).

Frekwencja w ww. wyborach wyniosła na podobszarze rewitalizacji obejmującym swoim zasięgiem sołectwo Cisownik 58,67% i była wyższa od średniej w gminie Krzywda (57,81%) o 0,86 punktów procentowych. W sołectwie Krzywda, będącym drugim podobszarem rewitalizacji, frekwencja wyborcza w analogicznych wyborach wypadła mniej korzystnie w porównaniu do sołectwa Cisownik oraz średniej frekwencji w gminie. W obwodzie głosowania nr 6, w obrębie którego znajdowało się sołectwo Krzywda, frekwencja w ww. wyborach kształtowała się na poziomie 52,82% i była niższa od średniej gminnej o 4,99 punktów procentowych.

Analiza powyższych danych może prowadzić do wniosku, że obszar rewitalizacji, obejmujący swoim zasięgiem sołectwa Cisownik oraz Krzywda, charakteryzuje się mniej wzmożoną, wobec pozostałych terenów gminy, aktywnością mieszkańców w zakresie życia społecznego. Jednocześnie z informacji uzyskanych podczas rozmów z przedstawicielami instytucji publicznych wynika, że mieszkańców nie tylko tego obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Krzywda, bardzo trudno zmobilizować do jakiegokolwiek aktywności obywatelskiej. Niechętnie i sporadycznie uczestniczą oni w spotkaniach wspólnoty (czy to podczas sesji Rady Gminy czy zebrań sołeckich). Mieszkańcy, jako główny powód małej aktywności w sprawach życia publicznego, wykazywali na brak przeświadczenia o rzeczywistej możliwości współdecydowania o losach wspólnoty lokalnej. Poza tym gro z nich jest przekonanych o tym, że „i tak nic się nie zmieni”. Zauważalny jest ogólnie panujący marazm w podejmowaniu aktywności obywatelskich. Wśród deklarowanych przyczyn nieangażowania się w jakąkolwiek aktywność społeczną znalazły się również: brak czasu, wiedzy czy pomysłów. Aktywność społeczna jest w odczuciu mieszkańców obszaru rewitalizacji przykładem zachowania nietypowego, które domaga się wyjaśnień i racjonalizacji. Część z nich wyrażała przekonanie, że zaangażowanie w sprawy społeczne wymaga wybitnych predyspozycji, które zazwyczaj budzą szacunek i uznanie. Inni skłonni byli podejrzewać takie osoby o interesowność i jakieś ukryte korzyści. Mieszkańcy nie czują się wspólnotą, w związku z tym zatracili wrażliwość na dobro wspólne, widziane w perspektywie wieloletniej, dlatego nie angażują się w sprawy publiczne w sposób dostateczny. Brak im również przeświadczenia, że mają realną możliwość współdecydowania o losach wspólnoty samorządowej i kształtowania otaczającej ich rzeczywistości.

Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się dość niską w skali gminy liczbą organizacji społecznych. Łącznie na jego obszarze funkcjonowało w 2016 roku 9 podmiotów z sektora

str. 67

organizacji społecznych działających w gminie Krzywdza (w sumie 39 organizacji). W obrębie sołectwa Cisownik będącego jednym z podobszarów rewitalizacji, działały w analizowanym okresie czasu 2 podmioty tego rodzaju: *Ochotnicza Straż Pożarna w Drożdżaku oraz Koło Gospodyń Wiejskich w Cisowniku*. W obrębie drugiego podobszaru rewitalizacji, tj. sołectwa Krzywdza, funkcjonowało w 2016 roku w sumie 7 organizacji społecznych: *Koło Gospodyń Wiejskich w Krzywdzie, Uczniowski Ludowy Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej im. Marii Kownackiej w Krzywdzie, Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej "SZANSA", Ochotnicza Straż Pożarna w Krzywdzie, Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Krzywdza "LEPSZE JUTRO", Ludowy Klub Sportowy "Unia" Krzywdza, Spółdzielnia Socjalna "Promyk Nadziei"*.

Działania ww. organizacji związane są m.in. wspieraniem i upowszechnianiem kultury fizycznej, ochroną dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz integracją międzypokoleniową. Nieduża liczba funkcjonujących organizacji pozarządowych na tym terenie świadczy o niskiej aktywności społecznej mieszkańców, którzy stosunkowo niechętnie angażują się w działania prowadzone przez te instytucje i korzystają z ich oferty. Należy jednak zwrócić uwagę, że w ramach organizacji społecznych funkcjonują zarówno te rzeczywiście lokalne (założonych przez bezpośrednich mieszkańców obszaru w celu działania na rzecz tego obszaru) oraz te, które nie posiadają siedziby w obrębie obszaru rewitalizacji, ale prowadzą na jego terenie swoje działania. W związku z powyższym bez wątpienia potencjałem są zarówno organizacje ściśle lokalne, jak i te mające tylko siedzibę albo prowadzące działalność na danym terenie.

Organizacje społeczne utrzymują kontakt bezpośrednio ze sobą, jak i samorządem. Współpraca odbywa się na bieżąco w miarę potrzeb. Prowadzoną, pomiędzy samorządem, a funkcjonującymi organizacjami współpracę należy określić jako dobrą.

Oczekiwania społeczności w zakresie analizowanej sfery dotyczą rozszerzenia działalności prowadzonych przez istniejące już oraz powstania nowych organizacji (np. organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami).

REKOMENDACJE

- 1. Bardzo istotne jest przywrócenie społeczeństwu obszaru rewitalizacji przekonania o roli aktywności obywatelskiej w rozwiązywaniu problemów wspólnoty. W tym celu należy podejmować wspólne inicjatywy sektora publicznego i mieszkańców wpływające na wzrost wzajemnego zaufania.**
- 2. Należy kontynuować i rozwijać dalej współpracę samorządu i organizacji społecznych służącą realizacji zadań publicznych.**
- 3. Biorąc pod uwagę zdiagnozowany deficyt usług na rzecz osób wykluczonych społecznie pożądanym jest dalszy rozwój spółdzielni socjalnych.**

2.2.2.8 PROBLEMY SPOŁECZNE – PODSUMOWANIE

W poniższej tabeli przedstawiono „skondensowane” zestawienie zdiagnozowanych problemów sfery społecznej na obszarze rewitalizacji, tj. sołectwach Cisownik oraz Krzywda.

Wykres 17 Niekorzystne zjawiska zachodzące na obszarze rewitalizacji w sferze społecznej - podsumowanie

Niekorzystne zjawiska zachodzące na obszarze rewitalizacji w sferze społecznej - podsumowanie		
Płaszczyzny analizy	Podobszar obejmujący sołectwo Cisownik	Podobszar obejmujący sołectwo Krzywda
Trendy demograficzne	- migracje mieszkańców (szczególnie młodych) poza gminę - spadek liczby ludności - starzenie się społeczności - spadająca liczba urodzeń	- migracje mieszkańców (szczególnie młodych) poza gminę - spadek liczby ludności - starzenie się społeczności
Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego	- wysoki poziom bezrobocia wśród mieszkańców - wysoki udział wśród osób bezrobotnych mieszkańców do 40 r. ż. (włącznie) - wysoki i rosnący odsetek wśród bezrobotnych osób nieposiadających kwalifikacji zawodowych - wysoki odsetek wśród bezrobotnych osób z wykształceniem średnim lub zawodowym - niska jakość zatrudnienia – zjawisko tzw. ubogich pracujących, osób które z uwagi na bardzo niski dochód są zagrożone ubóstwem - znaczący udział mieszkańców wymagających wsparcia z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności, w szczególności z tytułu ubóstwa i bezrobocia - niedostateczny poziom usług publicznych świadczonych wobec mieszkańców dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą - bezradność rodzin w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	- wysoki poziom bezrobocia wśród mieszkańców - wysoki udział wśród osób bezrobotnych mieszkańców do 40 r. ż. (włącznie) - wysoki odsetek wśród bezrobotnych osób nieposiadających kwalifikacji zawodowych - wysoki i rosnący odsetek wśród bezrobotnych osób z wykształceniem średnim lub zawodowym - niska jakość zatrudnienia – zjawisko tzw. ubogich pracujących, osób które z uwagi na bardzo niski dochód są zagrożone ubóstwem - znaczący udział mieszkańców wymagających wsparcia z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności w szczególności z tytułu ubóstwa i bezrobocia - niedostateczny poziom usług publicznych świadczonych wobec mieszkańców dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą - bezradność rodzin w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Niekorzystne zjawiska zachodzące na obszarze rewitalizacji w sferze społecznej - podsumowanie		
Płaszczyzny analizy	Podobszar obejmujący sołectwo Cisownik	Podobszar obejmujący sołectwo Krzywdza
	i prowadzenia gospodarstwa domowego - wysoka liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia włącznie wymagających wsparcia ekonomicznego w postaci dożywiania organizowanego przez GOPS w Krzywdzie	i prowadzenia gospodarstwa domowego - wysoka liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia włącznie wymagających wsparcia ekonomicznego w postaci dożywiania organizowanego przez GOPS w Krzywdzie
Jakość edukacji	- niskie wyniki uczniów z egzaminu gimnazjalnego oraz sprawdzianu szóstoklasisty z przedmiotów ścisłych (matematyka, przedmioty przyrodnicze) - niskie wyniki uczniów z egzaminu gimnazjalnego zdanego z języka angielskiego na poziomie rozszerzonym	- niskie wyniki uczniów z egzaminu gimnazjalnego oraz sprawdzianu szóstoklasisty z przedmiotów ścisłych (matematyka, przedmioty przyrodnicze) - niskie wyniki uczniów z egzaminu gimnazjalnego zdanego z języka angielskiego na poziomie rozszerzonym
Aktywność społeczeństwa	- niski poziom frekwencji wyborczej (m.in. w odniesieniu do wyborów parlamentarnych w 2015 roku) - niewystarczający udział mieszkańców w spotkaniach społeczności, podczas których podejmowane są ważne dla społeczności decyzje (np. podczas sesji Rady Gminy, zebrań sołeckich, itp.)	- niski poziom frekwencji wyborczej (m.in. w odniesieniu do wyborów samorządowych do Rady Gminy w 2014 roku) - niewystarczający udział mieszkańców w spotkaniach społeczności, podczas których podejmowane są ważne dla społeczności decyzje (np. podczas sesji Rady Gminy, zebrań sołeckich, itp.)

Źródło: Opracowanie własne

2.2.3 WSPÓŁWYSTĘPOWANIE NEGATYWNYCH ZJAWISK, INNYCH NIŻ SPOŁECZNE

Wytyczne¹⁵ wskazują, iż pierwszym krokiem niezbędnym do podjęcia działań rewitalizacyjnych jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Z kolei stan kryzysowy spowodowany jest koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału

¹⁵ „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”

społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- a. **gospodarczej** (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw);
- b. **środowiskowej** (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska);
- c. **przestrzenno-funkcjonalnej** (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych);
- d. **technicznej** (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Dlatego też w poniższych rozdziałach zaprezentowano informacje na temat zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji ze wszystkich z wyżej wymienionych sfer.

2.2.3.1 SFERA GOSPODARCZA

Gmina Krzywda należy do obszarów, w których sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców jest zdeterminowana gospodarką rolną, która stanowi główne źródło utrzymania ludności oraz pełni wiodącą funkcję rozwojową. Podstawowym źródłem dochodów osób zamieszkujących teren gminy jest, ze względu na jej rolniczy charakter, praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Inne, pozarolnicze sektory gospodarki, w tym np. usługowo-produkcyjne, mają jedynie znaczenie uzupełniające. Gmina Krzywda ma typowo rolniczy charakter. Dane dotyczące szczegółowego użytkowania gruntów na terenie gminy przedstawia poniższy wykres.

Wykres 18 Użytkowanie gruntów w gminie Krzywdą

Źródło: Zaczepnięcie ze *Strategii Rozwoju gminy Krzywdą na lata 2009-2020*

Szczególną rolę w odniesieniu do gospodarki pełni miejscowość Krzywdą. Stanowi ona bowiem czynnik oddziałujący na aktywność zawodową ludności, gdyż jest rynkiem pracy dla części mieszkańców gminy oraz ośrodkiem działalności firm handlowych i usługowych, a także instytucji sektora finansów publicznych. Podmiotami, które zapewniają na terenie gminy Krzywdą miejsca pracy są zakłady produkcyjno-usługowe oraz podmioty publiczne (np. Urząd Gminy, placówki oświatowe, itp.). Do pozostałych pracodawców na obszarze gminy można zaliczyć: SSPZOZ w Krzywdzie, Gminną Bibliotekę, Bank Spółdzielczy, Apteki oraz sklepy spożywcze, tekstylne i przemysłowe.

Gmina charakteryzuje się mało sprzyjającymi warunkami zewnętrznymi, które umożliwiałyby rozwój przedsiębiorczości na jej terenie. Aktualnie rozwój przedsiębiorczości opiera się głównie na wykorzystaniu własnego potencjału i zasobów gminy. Analizując dane możemy zauważyć, że w 2016 roku 82,55% podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (pozarolniczą). Przewaga wśród podmiotów prywatnych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, które nie dysponują kapitałem na rozwój i promocję, ani nie posiadają rezerw wystarczających na przetrwanie złej koniunktury gospodarczej, zdecydowanie obniża potencjał gospodarczy gminy Krzywdą.

Według danych z lipca 2017 roku na terenie gminy Krzywdą działalność gospodarczą prowadziło 312 osób fizycznych. Analiza struktury ww. podmiotów pod kątem przynależności do sekcji PKD wykazała, że największa liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Krzywdą funkcjonowała w branży: budownictwo (sekcja F; 31%), handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych (sekcja G; 21%), transport i komunikacja (sekcja H; 11%), przetwórstwo przemysłowe (sekcja C; 8%) oraz pozostała działalność usługowa (sekcja S; 7%).

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Urząd Statystyczny w Lublinie liczba aktywnych podmiotów gospodarki narodowej (osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej) zarejestrowanych w rejestrze REGON wynosiła w latach 2015-2016 na obszarze gminy Krzywdą odpowiednio: 540 oraz 573. Liczba ww. podmiotów gospodarki

narodowej wynosiła w obrębie sołectwa Cisownik, będącego jednym z podobszarów rewitalizacji, 11 w roku 2015 oraz analogiczną wartość w 2016 roku. Dużo wyższy udział w ogólnej liczbie aktywnych podmiotów gospodarki narodowej (osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej) zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarze całej gminy Krzywda posiadały podmioty z drugiego podobszaru rewitalizacji, czyli sołectwa Krzywda. W 2015 roku ich liczba wynosiła na terenie sołectwa Krzywda 159, a w 2016 roku – 169, co oznacza wzrost o 10 podmiotów, czyli około 6,29%.

Działalność gospodarcza zarówno na poziomie gminy Krzywda, jak również w odniesieniu do obszaru rewitalizacji, jest prowadzona przede wszystkim przez osoby fizyczne (nie w formie indywidualnego gospodarstwa rolnego). Wg danych GUS w Lublinie na terenie sołectwa Cisownik, zarówno w 2015 roku jak i w 2016 roku, po 100% wszystkich aktywnych podmiotów gospodarki narodowej na tym terenie stanowiły osoby fizyczne prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą.

W 2016 roku liczba osób fizycznych prowadzących na terenie sołectwa Cisownik działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wyniosła 5,21 i była niższa od średniej w gminie Krzywda o 2,24 punkty procentowe. Ww. liczba spadła na przestrzeni lat 2015-2016 o 2,84%.

W drugim podobszarze rewitalizacji, czyli sołectwie Krzywda, w 2015 roku zarejestrowanych było aż 130 osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, co stanowi 81,76% wszystkich aktywnych podmiotów gospodarki narodowej na tym terenie. W 2016 roku liczba tych podmiotów wzrosła w porównaniu z rokiem 2015 i wynosiła 137 (wzrost o 5,38%). Osoby fizyczne prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą stanowiły w 2016 roku około 81,07% wszystkich aktywnych podmiotów gospodarki narodowej na podobszarze rewitalizacji obejmującym sołectwo Krzywda.

Na terenie tego podobszaru rewitalizacji liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wyniosła w 2016 roku 12,57 i, w przeciwieństwie do sołectwa Cisownik, była wyższa od średniej gminnej (o 5,12 punktów procentowych). Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wzrosła tutaj na przestrzeni lat 2015-2016 o 4,51%.

Zgodnie z danymi Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej najliczniejsza grupa mieszkańców podobszaru rewitalizacji obejmującego sołectwo Krzywda prowadziła w lipcu 2017 roku działalność w zakresie transportu drogowego towarów (15 osób), fryzjerstwa i pozostałych zabiegów kosmetycznych (11 osób) oraz robót budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (9 osób).

W podobszarze rewitalizacji obejmującym sołectwo Cisownik w badanym okresie czasu po jednej osobie prowadziło działalność w zakresie: wykonywania pozostałych robót budowlanych, wykonywania instalacji wodno-kanalizacyjnych, cieplnych, gazowych i klimatyzacyjnych, niespecjalistycznego sprzątnia budynków i obiektów przemysłowych, fryzjerstwa i pozostałych zabiegów kosmetycznych, wykonywania konstrukcji i pokryć dachowych, sprzedaży detalicznej prowadzonej w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, tynkowania, robót związanych z budową dróg i autostrad, działalnością w zakresie telekomunikacji bezprzewodowej, z wyłączeniem telekomunikacji satelitarnej.

W poniższej tabeli zaprezentowano szczegółowe zestawienie rodzajów prowadzonej w obszarze rewitalizacji działalności gospodarczych oraz liczby osób je prowadzących.

Rodzaj prowadzonej działalności	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność	
	Cisownik	Krzywdza
Rozbiórka i burzenie obiektów budowlanych		3
Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieskalnych		9
Wykonywanie pozostałych robót budowlanych wykończeniowych	1	
Wykonywanie instalacji wodno-kanalizacyjnych, ciepłych, gazowych i klimatyzacyjnych	1	1
Niespecjalistyczne sprzątanie budynków i obiektów przemysłowych	1	
Fryzjerstwo i pozostałe zabiegi kosmetyczne	1	11
Wykonywanie konstrukcji i pokryć dachowych	1	
Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych	1	1
Tynkowanie	1	2
Roboty związane z budową dróg i autostrad	1	
Działalność w zakresie telekomunikacji bezprzewodowej, z wyłączeniem telekomunikacji satelitarnej	1	
Posadzkarstwo; tapetowanie i oblicowywanie ścian		1
Obróbka mechaniczna elementów metalowych		1
Działalność weterynaryjna		1
Transport drogowy towarów		15
Zakładanie stolarki budowlanej		1
Działalność w zakresie architektury		1
Działalność agentów i brokerów ubezpieczeniowych		2
Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane, gdzie indziej niesklasyfikowane		1
Pozostała działalność wspomagająca usługi finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych		1
Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona na straganach i targowiskach		1
Wydobywanie kamieni ozdobnych oraz kamienia dla potrzeb budownictwa, skał wapiennych, gipsu, kredy i łupków		3
Praktyka lekarska dentystyczna		2
Sprzedaż detaliczna odzieży prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach		2
Sprzedaż detaliczna owoców i warzyw prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach		1
Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli		6
Sprzedaż detaliczna artykułów używanych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach		3
Produkcja obuwia		1
Działalność związana z oprogramowaniem		2
Restauracje i inne stałe placówki gastronomiczne		2
Pozostałe badania i analizy techniczne		2
Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych		1
Sprzedaż detaliczna kwiatów, roślin, nasion, nawozów, żywych zwierząt domowych, karmy dla zwierząt domowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach		1
Pozostała sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach		2
Sprzedaż detaliczna dywanów, chodników i innych pokryć podłogowych oraz pokryć ściennych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach		1
Produkcja tkanin bawełnianych		1
Produkcja gotowych wyrobów tekstylnych		1
Praktyka lekarska specjalistyczna		1
Pozaszkolne formy edukacji z zakresu nauki jazdy i pilotażu		1
Wykonywanie fotokopii, przygotowywanie dokumentów i pozostała specjalistyczna działalność wspomagająca prowadzenie biura		1
Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy		1
Działalność usługowa związana z administracyjną obsługą biura		2
Wykonywanie pozostałych robót budowlanych wykończeniowych		1
Sprzedaż hurtowa wyrobów porcelanowych, ceramicznych i szklanych oraz środków czyszczących		1
Sprzedaż detaliczna kosmetyków i artykułów toaletowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach		1
Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki		1
Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej		1
Działalność usługowa związana z leśnictwem		2

Rodzaj prowadzonej działalności	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność	
	Cisownik	Krzywdą
Działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne		1
Działalność paramedyczna		1
Działalność usługowa wspomagająca transport lądowy		1
Pozostała działalność usługowa w zakresie informacji, gdzie indziej niesklasyfikowana		1
Sprzedaż hurtowa niewyspecjalizowana		1
Roboty związane z budową rurociągów przesyłowych i sieci rozdzielczych		1
Produkcja pozostałej odzieży i dodatków do odzieży		1
Sprzedaż detaliczna wyrobów farmaceutycznych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach		1
Pozostała sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach		1
Sprzedaż hurtowa drewna, materiałów budowlanych i wyposażenia sanitarnego		1
Działalność wspomagająca edukację		1
Działalność agentów zajmujących się sprzedażą paliw, rud, metali i chemikaliów przemysłowych		1
Przygotowanie terenu pod budowę		1
Razem	9	109

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CEIDG z lipca 2017 roku

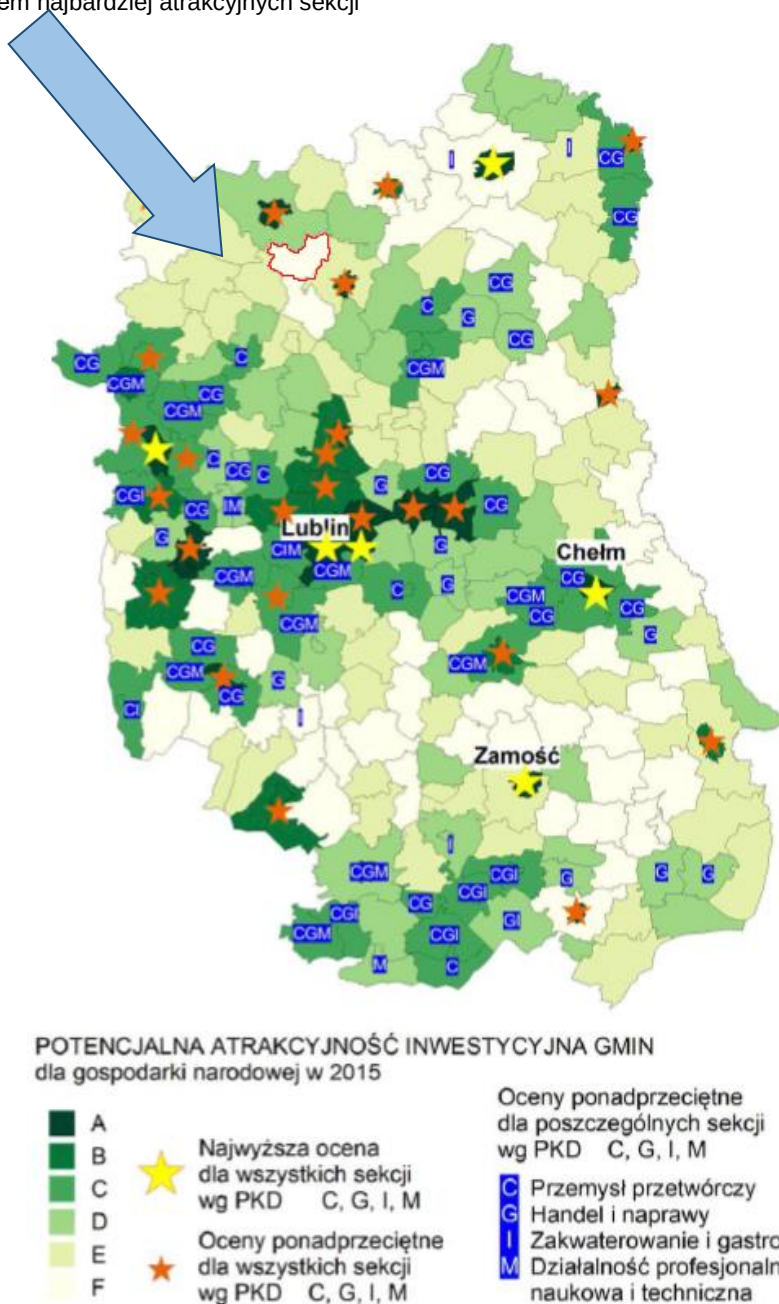
Wprawdzie na obszarze rewitalizacji liczba podmiotów gospodarczych rośnie (biorąc pod uwagę łączne dane dla sołectwa Cisownik i Krzywdą), to ich dochodowość i charakter sugeruje (głównie małe, jednoosobowe działalności gospodarcze), że są to przede wszystkim małe podmioty o ograniczonych możliwościach rozwoju. Poza tym, zauważalny wzrost nie jest zbyt wysoki i nie napawa optymizmem w dalszej perspektywie czasowej. Podmioty gospodarcze w większości prowadzą działalność w zakresie usług podstawowych, zaspokajających najpilniejsze potrzeby ludności. Zakres prowadzonej działalności pozwala przypuszczać, że właściciele tych niewielkich przedsiębiorstw nie dysponują odpowiednimi zasobami finansowymi, które pozwoliłyby na rozwój ich działalności. Dominujący jest tutaj udział mikro przedsiębiorstw, a co za tym idzie – ograniczone są też własne zasoby kapitałowe i zdolność kredytowa.

W świetle raportu „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2016. Województwo lubelskie” Lubelszczyzna plasuje się na przedostatnim miejscu w Polsce (przed świętokrzyskim) pod względem atrakcyjności inwestycyjnej, uzyskując najniższą notę w sześciostopniowej skali – „F”. W analizie poszczególnych jednostek administracyjnych brano pod uwagę m.in. takie wskaźniki, jak: sytuacja na rynku pracy, wyposażenie w infrastrukturę techniczną oraz społeczną, a także sytuację rynkową oraz uwarunkowania przyrodnicze jednostki samorządu terytorialnego.

Bardziej optymistyczne wyniki uzyskują jednostki administracyjne na poziomie gminy. W grupie powiatów najwyżej ocenione (klasy A i B) miasta na prawach to: Lublin, Zamość oraz powiat puławski i miasta: Biała Podlaska i Chełm. W grupie gmin miejskich najwyżej ocenione zostały: Biała Podlaska, Chełm, Lublin, Puławy, Świdnik, Zamość, Hrubieszów, Krasnostaw, Kraśnik, Lubartów, Łuków, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Stoczek Łukowski, Terespol, Tomaszów Lubelski, Włodawa. W grupie gmin miejsko-wiejskich najwyżej ocenione zostały: Janów Lubelski, Kazimierz Dolny, Łęczna, Opole Lubelskie, Poniatowa, Ryki. Jeśli chodzi o gminy wiejskie to wyróżniono: Jastków, Końskowolę, Lubartów, Niedrzwicę Dużą, Niemce, Puchaczów, Puławy, Wólkę. W ocenie autorów raportu gmina Krzywdą wydaje się

być terenem bardzo mało atrakcyjnym dla potencjalnych inwestorów - gmina uzyskała klasę – „E”¹⁶.

Mapa 6 Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: H. Godlewska-Majkowska, A. Komor, P. Zarębski, M. Czernecki, M. Typa, Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2016. Województwo lubelskie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2016

¹⁶Na podstawie: H. Godlewska-Majkowska, A. Komor, P. Zarębski, M. Czernecki, M. Typa, Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2016. Województwo lubelskie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2016

Na poziom lokalnej aktywności gospodarczej ma wpływ wiele czynników, m.in. takich jak: lokalny poziom rozwoju gospodarczego, lokalny rynek pracy oraz problemy ze znalezieniem stałego zatrudnienia, poziom dochodów mieszkańców i konsumpcja społeczna. Wątpliwości budzi także lokalna gotowość do podejmowania ryzyka gospodarczego. Chociaż obszar rewitalizacji wypada w tym zakresie lepiej w porównaniu do pozostałych jednostek gminy Krzywdą, należy pamiętać, że większość podmiotów gospodarki narodowej stanowią tutaj osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Na kondycję przedsiębiorstw wpływ mają zarówno zjawiska w skali makroekonomicznej, jak i zjawiska kryzysowe samego obszaru, m.in. zbyt duże koszty utrzymania lub wynajmu lokali, zbyt mała liczba klientów korzystających z ofert lokalnych przedsiębiorstw, ubóstwo potencjalnych klientów. Na kondycję lokalnych przedsiębiorców wpływają również niskie dochody mieszkańców wpływające na kształt i zakres lokalnego rynku zbytu.

Brak wystarczającej liczby miejsc pracy powoduje konieczność poszukiwania jej poza granicami gminy i zniechęcająca do osiedlania się na jej terenie. Stanowi to poważną barierę w rozwoju nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy. Dodatkowo konieczność emigracji w celach zarobkowych jest przyczyną szeregu innych problemów społecznych, takich jak np.: rozluźniające się więzi rodzinne, rozbieżność rodzin wielopokoleniowych, pozostawianie bez opieki najstarszych członków rodziny. Wśród problemów zgłaszanych przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych bardzo silnie akcentowano problem tzw. „eurosierot”. Część z mieszkańców obszaru rewitalizacji zdecydowała się na dłuższy pobyt poza granicami kraju w celach zarobkowych. W sytuacji takiej cierpią całe rodziny – dochodzi do rozpadu związków małżeńskich, przekazywane są nieprawidłowe wzorce rodzinne, dzieci pozostając często pod opieką jednego z rodziców lub dziadków mają trudności w nauce, są nieakceptowane w środowisku rówieśniczym, mają problemy emocjonalne. Jako przyczynę ograniczającą inicjatywę mieszkańców w zakresie prowadzenia własnego biznesu, wskazywali oni głównie brak przekonania i wiary we własne możliwości (strach przed procedurami, przepisami).

REKOMENDACJE

- 1. Jednym z głównych warunków polepszenia sytuacji mieszkańców obszaru rewitalizacji jest wsparcie lokalnej społeczności w zakresie rozwoju zawodowego i podejmowania inicjatyw przedsiębiorczości. W kontekście tym szczególnie istotne wydaje się być kształcenie mieszkańców z uwzględnieniem potrzeb lokalnego rynku pracy oraz lokalnych potencjałów.***
- 2. W celu rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji rekomenduje się wykorzystanie jego bezsprzecznego potencjału turystycznego i kulturowego.***
- 3. Szanse na rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji należy również upatrywać w specjalizacji produkcji rolnej oraz przetwórstwie rolno-spożywczym. Należy dążyć do dalszego rozwoju ekologicznych, certyfikowanych gospodarstw i tworzenia sieci dystrybucji oraz zbytu dla wytwarzanych produktów ekologicznych.***
- 4. Wśród kierunków rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji znajduje się także turystyka.***

2.2.3.2 SFERA ŚRODOWISKOWA

Wytyczne¹⁷ wskazują, że wśród negatywnych zjawisk środowiskowych należy w szczególności rozpatrywać (1) przekroczenie standardów jakości środowiska oraz (2) obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

Na etapie diagnozowania sytuacji gminy Krzywda, ze względu na brak punktów monitoringowych jakości powietrza, nie było możliwości pozyskania dokładnych danych dla poszczególnych obszarów referencyjnych - sołectw. W związku z tym analiza niniejszego obszaru została oparta o dane udostępnione przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie.

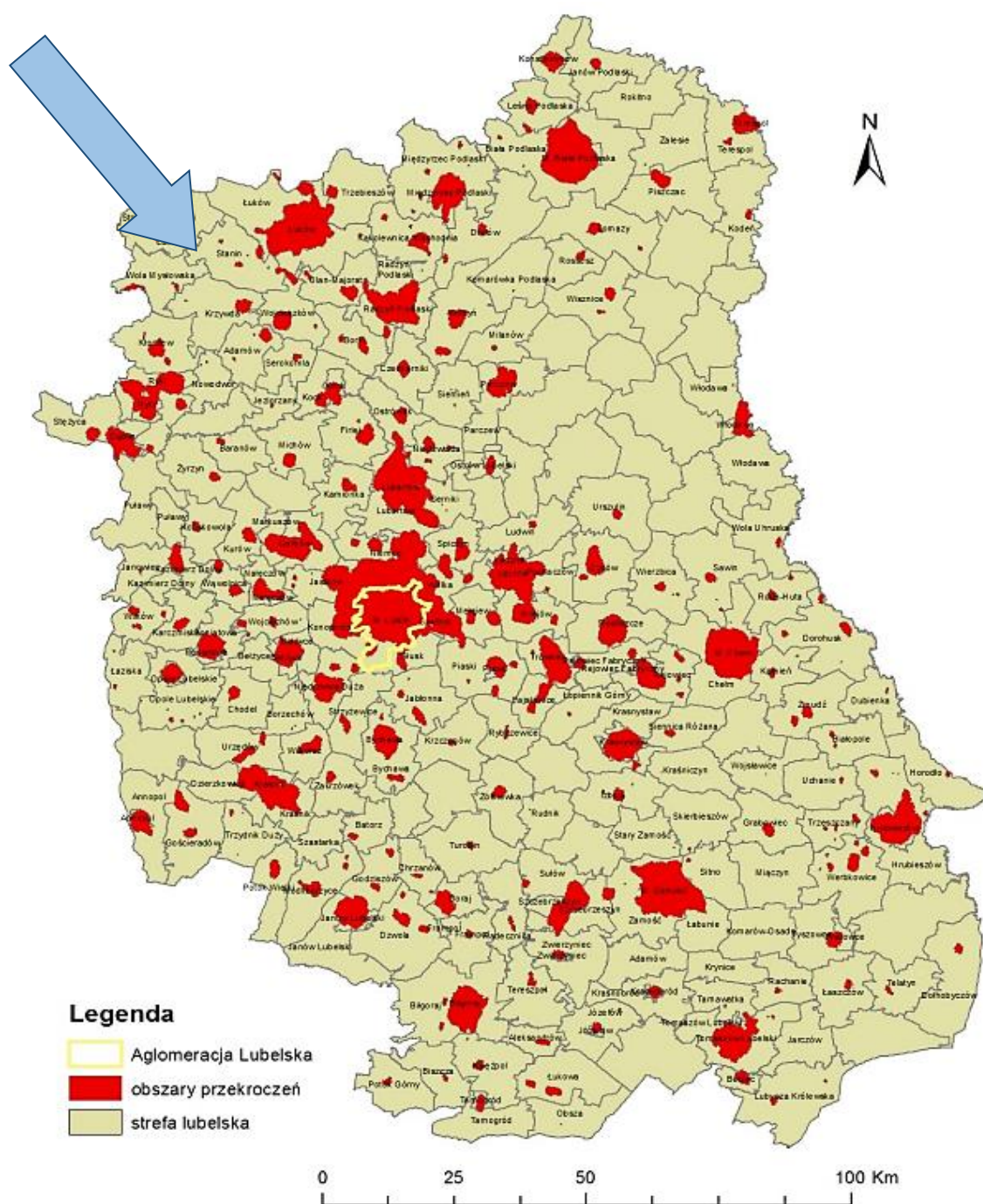
Na terenie gminy Krzywda nie ma dużych emitorów zanieczyszczeń do powietrza - brak jest zakładów o profilu produkcji szczególnie szkodliwym dla środowiska. Najbliższe punktowe źródła zanieczyszczenia powietrza zlokalizowane są w Łukowie, Radzyniu Podlaskim i Rykach.

Zgodnie z danymi WIOŚ w Lublinie, w 2015 roku, zarówno Aglomerację Lubelską, jak i strefę lubelską, zaliczono (kryterium ochrony zdrowia) do klasy C ze względu na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM₁₀ i benzo/a/pirenu w pyłe PM₁₀. Aglomeracja Lubelska została zaliczona również do klasy C ze względu na przekroczenia średniorocznych stężeń PM_{2,5}. Głównym źródłem tego typu zanieczyszczeń jest emisja z procesów grzewczych opartych na węglu, w tym tzw. niska emisja z indywidualnego ogrzewania budynków. Drugą przyczyną są niekorzystne warunki klimatyczne, rozumiane jako wystąpienie szczególnie niekorzystnej sytuacji meteorologicznej z punktu widzenia zanieczyszczenia powietrza. Dodatkowymi przyczynami jest emisja z zakładów przemysłowych, ciepłowni oraz emisja komunikacyjna. W strefie lubelskiej istotny udział ma emisja z rolnictwa (uprawy).

Na terenie gminy Krzywda nie odnotowano w 2016 roku przekroczeń dopuszczalnego poziomu 24-godz. pyłu PM₁₀. Obszarami najbliższymi zlokalizowanymi względem gminy Krzywda, w których w tym okresie odnotowano przekroczenia stężeń analizowanego rodzaju zanieczyszczeń są miasta Ryki, Łuków oraz Radzyń Podlaski. W miastach tych odnotowano również przekroczenia średniorocznych stężeń pyłu PM_{2,5}. W gminie Krzywda nie odnotowano przekroczenia tych zanieczyszczeń. Znacznie gorzej sytuacja wygląda w zakresie benzo/a/pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀. Przekroczenia tego rodzaju związków chemicznych zanotowano w dużej liczbie miejsc na obszarze województwa lubelskiego, w tym na obszarze gminy Krzywda.

¹⁷„Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”

Mapa 7 Obszary przekroczeń benzo/a/pirenu w województwie lubelskim w 2015 roku

Źródło: „Ocena jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok”

Analiza danych uzyskanych z WIOŚ¹⁸ w Lublinie pozwala zaobserwować, że jedynym obszarem gminy Krzywdą, w którym odnotowano w 2016 roku przekroczenia benzo/a/piranu były tereny sołectwa Krzywdą. Łączna powierzchnia obszarów przekroczeń w tym sołectwie wyniosła około 1,8 km², co stanowi około 14,91% ogólnej powierzchni tego sołectwa oraz

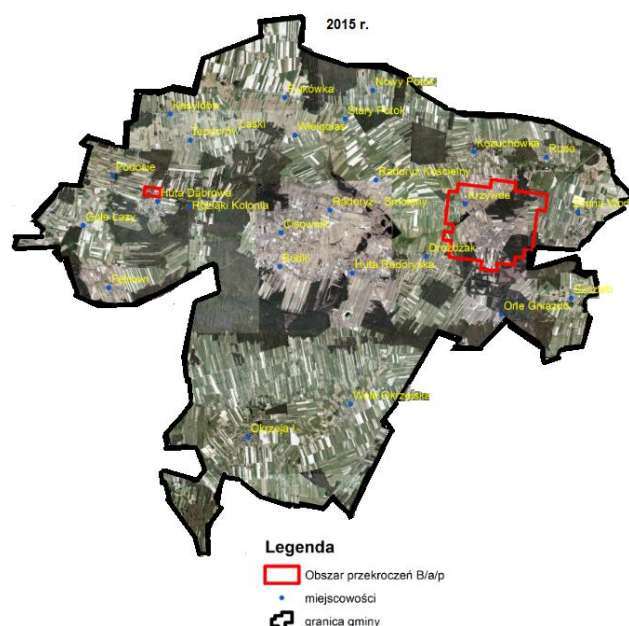
¹⁸ Pismo WIOŚ z dnia 3 lipca 2017 r. WMŚ.7016.31.2017

Mapa 8 Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Krzywdą w 2016 roku

str. 80

Mapa 9 Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Krzywdą w 2015 roku

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie

W świetle informacji WIOŚ w Lublinie główny wpływ na przekroczenia benzo/a/pirenu ma niska emisja, związana z ogrzewaniem budynków, pochodząca z lokalnych kotłowni węglowych oraz indywidualnych palenisk domowych (najczęściej o niskiej sprawności), opalanych węglem słabej jakości lub odpadami komunalnymi, wytwarzanymi w gospodarstwach domowych. Z tego względu natężenie zanieczyszczeń w powietrzu charakteryzuje wyraźna sezonowa zmienność i zależność od zapotrzebowania na ciepło, czyli ogrzewania. W związku z powyższym, problem złej jakości powietrza z większym natężeniem występuje w okresie grzewczym (zimą) i w przeważającej mierze koncentruje się na obszarach o nagromadzonej zabudowie mieszkaniowej, która ogrzewana jest przede wszystkim za pomocą indywidualnych palenisk. Istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest również emisja komunikacyjna, gdzie w wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory oraz pyły. Ruch odbywający się po drogach jest uciążliwy dla zabudowy istniejącej wzdłuż tych dróg i sprawia, że zabudowa ta znajduje się w zasięgu działania toksycznych składników spalin. Z drugiej strony, ruch komunikacyjny odbywający się głównymi drogami (np. drogami powiatowymi) i hałas z nim związany niesie ze sobą również zagrożenie klimatu akustycznego.

Wśród źródeł zanieczyszczeń powietrza obszaru rewitalizacji znajduje się także emisja komunikacyjna, gdzie w wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory oraz pyły. Ruch odbywający się po drogach jest uciążliwy dla zabudowy istniejącej wzdłuż tych dróg i sprawia, że zabudowa ta znajduje się w zasięgu działania toksycznych składników spalin. Z drugiej strony, ruch komunikacyjny odbywający się głównymi drogami i hałas z nim związany niesie ze sobą również zagrożenie klimatu akustycznego.

Problemem w zakresie sfery środowiskowej jest także świadomość mieszkańców obszaru rewitalizacji, która jest niewystarczająca. Pozytywnym w tym zakresie zjawiskiem jest wzrost

świadomość mieszkańców w zakresie korzyści płynących ze stosowania OZE. Choć nie bez znaczenia w tej kwestii pozostaje czynnik ekonomiczny (zmniejszenie kosztów zakupu nośników energii). Nadal jednak mała jest świadomość w zakresie proekologicznych i proklimatycznych postaw w życiu codziennym (np. nawyki w zakresie korzystania z energii elektrycznej). Niewystarczająca jest również wiedza w zakresie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych.

REKOMENDACJE

- 1. Biorąc pod uwagę, z jednej strony charakter gminy i obszaru rewitalizacji oraz określone cele i kierunki ich rozwoju (w tym m.in. turystyka i ekologiczna produkcja rolna), z drugiej natomiast informacje nt. przekroczeń jakości środowiska naturalnego, niezbędne jest podjęcie interwencji w zakresie przedsięwzięć (zarówno inwestycyjnych i nieinwestycyjnych) prowadzących do ochrony cennych i unikatowych obszarów, stanowiących bogactwo nie tylko lokalne, lecz również całego regionu.***
- 2. Na obszarze rewitalizacji rekomenduje się realizację przedsięwzięć umożliwiających dostęp gospodarstwom domowym do stosunkowo drogiej instalacji odnawialnych źródeł energii. Tego rodzaju inwestycje pozytywnie oddziałują na stan środowiska przyrodniczego i zdrowie mieszkańców, jak również na poprawę warunków ich życia (np. likwidacja uciążliwości związanych z dotychczasowym systemem pozyskiwania energii cieplnej czy elektrycznej). Pozostają także nie bez znaczenia dla potencjału turystycznego obszaru oraz sytuacji gospodarczej – wygenerowane w budżetach domowych (w związku ze zmniejszeniem ilości nośników energii) oszczędności mogą zostać wykorzystane na lokalnym rynku zbytu.***
- 3. Równorzędnie konieczne jest przeprowadzenie działań mających na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym w szczególności dzieci i młodzieży oraz kształtowanie prawidłowych nawyków wobec środowiska naturalnego.***
- 4. Należy również podjąć inicjatywy na rzecz zmniejszenia ilości odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.***

2.2.3.3 SFERA PRZESTRZENNO-FUNCJONALNA

Wytyczne wskazują, że wśród negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych należy przeanalizować m.in. (1) niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, (2) brak dostępu do podstawowych usług lub ich niską jakość, (3) niedobór lub niską jakość terenów publicznych.

Infrastruktura wodociągowa istniejąca na obszarze rewitalizacji nie w pełni zaspokaja potrzeby zamieszkującej tutaj ludności. W obrębie podobszaru rewitalizacji obejmującego teren sołectwa Cisownik dostęp do bieżącej wody posiada około 88,18% budynków mieszkalnych zlokalizowanych na tym obszarze. Nieco gorzej sytuacja prezentuje się na podobszarze

str. 82

rewitalizacji obejmującym sołectwo Krzywda, gdzie 83,46% budynków mieszkalnych jest podłączonych do wodociągu. Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę dla potrzeb socjalno - bytowych są wody podziemne.

Znacznie gorzej sytuacja prezentuje się w odniesieniu do sieci kanalizacji sanitarnej – na terenie gminy Krzywda zaledwie 18,87% budynków mieszkalnych korzysta z sieci. W obrębie sołectwa Krzywda podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej jest 46,41% budynków mieszkalnych. Dużo gorzej sytuacja prezentuje się w sołectwie Cisownik, gdzie nie funkcjonuje sieć kanalizacyjna. Rzadko stosowanym rozwiązaniem są przydomowe oczyszczalnie ścieków. Na chwilę obecną w takie oczyszczalnie wyposażonych jest ogółem 7 budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenie całej gminy Krzywda (czyli około 0,19% wszystkich budynków). Na terenie sołectwa Cisownik ani jeden budynek mieszkalny nie jest wyposażony w przydomową oczyszczalnię ścieków, a w obrębie sołectwa Krzywda zaledwie 2 (czyli 0,29% wszystkich budynków mieszkalnych na tym terenie). W większości gospodarstw ścieki są gromadzone w zbiornikach bezodpływowych, a następnie odwożone przez wozy asenizacyjne do oczyszczalni ścieków.

Analiza rozmieszczenia istniejących na obszarze rewitalizacji obiektów podstawowych usług tj. przedszkoli, szkół, obiektów ochrony zdrowia czy też kultury, nie wskazuje na brak dostępu do tychże obiektów. Wielkość i standard znacznej części z nich w pełni odpowiada potrzebom obsługi mieszkańców nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy. W zakresie poziomu i jakości świadczonych usług publicznych widoczne są problemy i braki. W szczególności mowa tutaj o usługach o charakterze sportowym. Wśród problemów obszaru rewitalizacji (oraz całej gminy) znajduje się deficyt dobrze wyposażonych obiektów sportowych umożliwiających przełamywanie negatywnych przyzwyczajeń i złych nawyków dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych (brak aktywności ruchowej, spędzanie czasu wolnego przed telewizorem czy komputerem) będących przyczyną różnego rodzaju schorzeń – otyłości, nadwagi, chorób układu ruchu, wad postawy, jak również chorób układu krążenia.

W obszarze rewitalizacji zdiagnozowano również problemy w zakresie niskiej jakości terenów publicznych. W szczególności mowa tutaj o:

- w sołectwie Krzywda:
 - zagospodarowania wymaga teren „Morskie Oko”, Miasteczko ruchu drogowego i bawimy się jak za dawnych lat.

W obrębie podobszaru rewitalizacji obejmującego swoim zasięgiem terytorialnym sołectwo Krzywda udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki wyniósł w 2016 0,06% (0,78 ha). Na drugim podobszarze rewitalizacji – sołectwie Cisownik – nie odnotowano w 2016 roku obszarów publicznych, które wymagałyby przeprowadzenia modernizacji/zagospodarowania itp.

W trakcie konsultacji wskazywano, że ww. przestrzenie i obiekty publiczne, jak również tereny wokół nich można wykorzystać do stworzenia miejsc rekreacji oraz wypoczynku zarówno dla mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz gminy Krzywda, jak również dla osób z zewnątrz, np. turystów. Takie działanie mogłoby podnieść walory turystyczne gminy. Dodatkowo, podkreślano, że na obszarze rewitalizacji istnieją „rozdrobnione” tereny o niskiej jakości, które nie tworzą zwartej całości, wymagające podjęcia interwencji. Do terenów tych należą między innymi obszary gdzie brakuje np. placu zabaw. Istnieje potrzeba zorganizowania i

uporządkowania terenów zielonych, zamontowania obiektów małej architektury, stworzenie skwerku z alejkami i oświetleniem.

REKOMENDACJE

- 1. Należy podejmować inicjatywy prowadzące do poprawy estetyki i funkcjonalności zdegradowanych przestrzeni publicznych. Zarówno dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, jaki i jego atrakcyjności niezwykle istotne jest przywracanie im wartości użytkowej.***

2.2.3.4 SFERA TECHNICZNA

W świetle Wytycznych¹⁹ obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej dodatkowego jednego negatywnego zjawiska. Wśród katalogu takich zjawisk znalazły się również zagadnienia techniczne, w szczególności: degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Jednym z mierników obrazujących problem braku rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów mieszkalnych w zakresie ochrony środowiska jest udział budynków mieszkalnych korzystających z odnawialnych źródeł energii. W zakresie tym obszar rewitalizacji wypada niezbyt korzystnie, podobnie jak cała gmina Krzywda. Na jej terenie nie odnotowano ani jednego budynku mieszkalnego, który korzystałby z odnawialnych źródeł energii.

Na obszarze gminy (w tym obszarze rewitalizacji) nie funkcjonuje system zbiorowego zaopatrzenia w energię ciepłą. Zaopatrywanie w ciepło odbywa się za pośrednictwem indywidualnych źródeł ciepła, zasilających odbiorców instytucjonalnych, przemysłowych i usługowych oraz gospodarstwa domowe. W większości źródła indywidualne są źródłami o bardzo niskiej sprawności, praktycznie nieposiadające urządzeń ochrony powietrza, oparte na wysokoemisyjnych paliwach stałych. Wielkość emisji z tych źródeł wykazuje dużą zmienność sezonową, związaną z okresem grzewczym. W gminie działają również kotłownie budynków użyteczności publicznej, podmiotów handlowych i usługowych oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, wytwarzających ciepło na potrzeby własne. Wyznacznikiem struktury zużycia nośników energii cieplnej są głównie względy finansowe oraz dostępność danego nośnika. Wśród nośników najczęściej wykorzystywanych do celów grzewczych są: węgiel kamienny oraz drewno. Pozostałe nośniki ciepła, takie jak: olej opałowy, czy gaz są wykorzystywane w nieznacznym stopniu. Oprócz gospodarstw

¹⁹Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020

domowych, z nośników tych korzystają również instytucje oraz podmioty prowadzące działalność na obszarze gminy.

Zabudowa mieszkaniowa, która na obszarze rewitalizacji składa się z zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej oraz w niewielkim stopniu wielorodzinnej charakteryzuje się wysokim zapotrzebowaniem energetycznym, zwłaszcza na energię do ogrzewania. Budynki mieszkalne jednorodzinne wyposażone są w indywidualne źródła ciepła wykorzystujące różnego rodzaju nośniki (głównie węgiel i drewno), natomiast w wyżej wymienionych budynkach wielorodzinnych wykorzystywane są kotłownie węglowe lub na ekogroszek, zaopatrujących w ciepło wszystkie znajdujące się w nich mieszkania.

Sektor mieszkaniowy jest największym odbiorcą energii cieplnej na terenie gminy. W ostatnich latach obserwuje się częściową wymianę źródeł na bardziej efektywne o wyższej sprawności. Niestety często tego typu inwestycje nie wiążą się ze zmianą nośników wykorzystywanych na potrzeby ogrzewania na bardziej ekologiczny głównie ze względów ekonomicznych. Poza tym, ze względu na stan zamożności lokalnej społeczności, jedynie niewielka część mieszkańców może pozwolić sobie na wymianę źródła ciepła w przypadku braku jego awarii.

Na obszarze rewitalizacji zlokalizowanych jest łącznie 5 budynków użyteczności publicznej: 1 w sołectwie Cisownik oraz cztery w sołectwie Krzywda. Stanowią one odpowiednio 2,63% oraz 10,52% ogólnej liczby wszystkich budynków tego typu w gminie (38). Większość z nich, zgodnie z danymi Urzędu Gminy Krzywda, wymaga przeprowadzenia niezbędnych prac termomodernizacyjnych i/lub dostosowania ich infrastruktury do potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców sołectwa. W sołectwie Cisownik liczba tych budynków wyniosła w 2016 roku 1, czyli stanowiła 100% budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych w analizowanym podobszarze rewitalizacji. Na terenie sołectwa Krzywda udział budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych i/lub wymagających przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych w ogólnej liczbie budynków użyteczności publicznej wyniósł 50%, czyli dwa budynki publiczne wymagają przeprowadzenia niezbędnych prac modernizacyjnych.

Obszar rewitalizacji to zarazem obszar skupiający obiekty dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy. Interesującymi obiektami na obszarze rewitalizacji są Dwór murowany z kolumnowym portykiem, łamanym dachem wybudowany w 1921 r. oraz park krajobrazowy otaczający dwór założony na początku XIX wieku.

Stanowi to znaczny potencjał dla kompleksowej rewitalizacji. Stan substancji zabytkowej jest bardzo zróżnicowany. Część zabytków wymaga podjęcia kompleksowej interwencji.

REKOMENDACJE

- 1. Mając na względzie zarówno jakość życia lokalnej społeczności obszaru rewitalizacji, jak i atrakcyjność terenu dla potencjalnych mieszkańców, należy kontynuować inicjatywy w zakresie rozbudowy i ulepszania istniejącej infrastruktury technicznej.***
- 2. W celu podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru niezbędne jest podjęcie działań w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego.***

2.2.3.5 POTENCJAŁY OBSZARU REWITALIZACJI

Ostatni podrozdział części diagnostycznej koncentruje się na opisie potencjałów obszaru rewitalizacji - zasobów i możliwości, które mogą przyczynić się do rozwiązywania wskazanych problemów. Analiza dotyczy przede wszystkim potencjałów lokalnych (umiejscowionych w granicach obszaru), jednakże w niektórych przypadkach o potencjale obszaru decydują także instytucje czy zjawiska ogólnie gminne.

Poniżej zaprezentowano w sposób syntetyczny wyniki przeprowadzonej, w zakresie potencjałów obszaru rewitalizacji, analizy:

1. KADRY INSTYTUCJI PUBLICZNYCH

W kontekście prawidłowości i efektywności prowadzenia procesu rewitalizacji, niezwykle istotnym potencjałem jest doświadczona kadra Urzędu Gminy w Krzywdzie oraz gminnych jednostek organizacyjnych (m.in. GOPS, placówek oświatowych). Pracownicy posiadają wieloletnie doświadczenie zarówno w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych (krajowych i zagranicznych), jak i realizacji szerokiego wachlarza przedsięwzięć (projektów i programów) służących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Fachowy system realizacji zadań publicznych determinuje całokształt działań rozwojowych, w szczególności planowania i realizowania inwestycji, w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, wdrażania nowych metod zarządczych oraz obsługi klientów (mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów itp.). To właśnie jakość pracy administracji w ogromnej mierze narzuca tempo rozwoju wspólnoty lokalnej. Podstawą wdrożenia w życie założeń LPR będzie partnerstwo i skonsolidowane podejście do obszarów problemowych. Skala i charakter wyzwań rozwojowych, przed jakimi stoi samorząd w zakresie wyznaczonego obszaru rewitalizacji, wymagają kompleksowego ich rozwiązywania oraz działania z wykorzystaniem efektu synergii (uzyskiwanie zwielokrotnionych korzyści dzięki umiejętnemu połączeniu części składowych całości).

2. KAPITAŁ LUDZKI

Jednym z najistotniejszych czynników, od których zależy poziom rozwoju lokalnego, jest kapitał ludzki (kapitał społeczny), który niejednokrotnie przesądza o porażkach i sukcesach przedsięwzięć podejmowanych w obrębie wspólnoty lokalnej. Zainteresowanie i zaangażowanie wszystkich podmiotów we wspólne sprawy społeczności lokalnej ma bezpośredni wpływ na tempo i kierunki przemian na poziomie lokalnym. Ułatwia nawiązywanie współpracy, wspólne rozwiązywanie problemów lokalnych. Przekłada się też na większą ilość podejmowanych działań przez mieszkańców i wzrost zaufania społecznego. Z kolei aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców świadczy o przekonaniu, iż ich działania mają realny wpływ na życie miejscowej społeczności.

Mobilizacja i współdziałanie mieszkańców to nie tylko tworzenie warunków predestynujących do nowych inicjatyw, ale także tworzenie warunków ograniczających i zapobiegających zjawiskom szczególnie zagrażającym (np. nadużywanie substancji psychoaktywnych, uzależnienia, procesy dezintegracyjne, patologia społeczna).

Jakość kapitału ludzkiego (społecznego) na obszarze rewitalizacji należy określić jako dobrą. Wyznaczony obszar jest już obecnie terenem dużej aktywności obywatelskiej - wzięto pod uwagę ilość organizacji pozarządowych, które pełnią niezwykle istotną funkcję w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego i aktywizowaniu jednostek na rzecz społeczności. Potencjał ten jest już na tym etapie zauważalny i będzie stanowił punkt wyjścia do planowania dalszych działań w obszarze.

Obszar rewitalizacji zamieszkiwany jest przez coraz większą liczbę osób starszych, co będzie miało wpływ na konieczność jego dostosowania do ich potrzeb. Z drugiej strony grupa ta stanowi o rozwoju nowych usług i funkcji, które mogą nadać nowe impulsy rozwojowe całej gminie.

3. INSTYTUCJE I OBIEKTY PUBLICZNE

W obszarze rewitalizacji umiejscowione są kluczowe w skali całej gminy instytucje i obiekty publiczne i jako takie stanowią one centra życia społecznego. W ich ramach niebagatelne znaczenie pełnią ośrodki wsparcia, które rozszerzają ofertę pomocy społecznej poza standardowy zakres.

4. POTENCJAŁ KULTUROWY I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Kapitał ten to w przypadku obszaru rewitalizacji w szczególności zasób chronionego dziedzictwa kulturowego, a także kapitał tkwiący w mieszkańcach obszaru. Krzywda cieszy się bogatą historią, która pozostawiła nie tylko zabytki materialne, ale również szerokie dziedzictwo niematerialne zachowane w zwyczajach, kulturze i przekazach mieszkańców obszaru. Historia dzisiejszego obszaru gminy Krzywda związana jest nierozdzielnie z historią Ziemi Łukowskiej, w tym miasta Kocka (które aktualnie znajduje się w powiecie lubartowskim). Na terenie gminy zlokalizowanych jest szereg obiektów zabytkowych, których efektywne wykorzystanie może stanowić istotny impuls, zarówno w rozumieniu gospodarczym, jaki i społecznym. Wśród potencjałów należy również wymienić mające miejsce na obszarze gminy wydarzenia historyczne - bitwa pod Kockiem, której etapy rozgrywały się również na terenie gminy Krzywda. Teren gminy był miejscem działań Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie”, dowodzonej przez gen. Franciszka Kleeberga. W gminie od lata organizowane są różnego rodzaju przedsięwzięcia odwołujące się do ww. wydarzenia historycznego. Ze względu na fakt, że na terenie gminy prowadzona była znaczna część działań militarnych związanych z tzw. „bitwą pod Kockiem” zasadne było aktywne włączenie się gminy w cykl imprez okolicznościowych, upamiętniających to wydarzenie. Do rozwoju oraz pełnego wykorzystania tego potencjału konieczne jest wzmocnienie roli dziedzictwa w budowaniu spójności społecznej oraz wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym.

Wśród najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego gminy Krzywda znajduje się:

- ❖ **Dwór i park krajobrazowy w Krzywdzie** - dwór zbudowany został w 1921 r. przez właściciela dóbr Szulc-Holnickiego. Obecnie tenże zabytkowy dworek jest siedzibą Urzędu Gminy. W skład dworu wchodzi również budynki gospodarcze i park otaczający centralnie położony dwór. Dworek jest idealnym przykładem tzw. stylu dworkowego, ukształtowanego w pierwszej dekadzie XX wieku. Stan techniczny dworu pozostawia wiele do życzenia.

Zdjęcie 1, Zdjęcie 2 Dwór w Krzywdzie

Źródło: <http://www.dwory.cal.pl>

- ❖ **Kościół parafialny pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Okrzei z dekoracją i ruchomościami oraz drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego** - kościół wzniesiony został przez właścicielkę dóbr Teresę Cieciszowską. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Przemienienia Pańskiego malowany przez J. Buchbindera w 1890 roku. W ołtarzu bocznym po stronie prawej jest umieszczony obraz przedstawiający Świętą Rodzinę malowany przez Franciszka Smuglewicza. Obraz Wniebowstąpienia Pańskiego pochodzi z kościoła ks. Dominikanów Obserwantów z Warszawy. W kancelarii parafialnej przechowywane są monstrancje i kielichy z herbem Cieciszowskich. Z lewej strony kościoła usytuowane są katakumby, w których spoczywają zwłoki właścicieli dóbr okrzejskich oraz fundatorów świątyni. Na cmentarzu parafialnym znajduje się grób matki Henryka Sienkiewicza-Stefanii z Cieciszowskich. Są tam także pamiątki z przeszłości bitewnej Okrzei: kwatera 31 żołnierzy, w tym 21 NN poległych 13 września-15 października 1939 roku, pomnik na grobie 8 Polaków rozstrzelanych 24 stycznia 1943 roku za udział w partyzantce i za udzielenie jej pomocy oraz grób 10 NN żołnierzy poległych w 1920 roku.
- ❖ **Zespół sakralny: kościół, plebania, dzwonnica w Radoryżu Kościelnym** - świątynia została wybudowana w latach 1907 - 1914 (poprawiona w 1937 roku przez Kazimierza Plewczyńskiego). Kościół wzniesiono w stylu neogotyckim. Budowli kościelnej nie zniszczono podczas I Wojny Światowej. Jedynie drzwi zewnętrzne zostały uszkodzone przez Niemców dnia 18 III 1915 roku, zostało podane do Komisji Strat Wojennych dnia 1 czerwca 1920 roku. Kościół został wykonany z cegły wypalanej, kształt ma podłużny

i składa się z następujących części: Prezbiterium, trzech Naw, Chóru, Zakrystii, Łoży, Przedsionka, Kaplicy. Wokół kościoła znajduje się chodnik z kostki brukowej.

- ❖ **Dwór, rządówka, park; zespół dworski: dawny spichlerz, dawna gorzelnia, dawne budynki gospodarcze** - w wieku XVI Radorzyscy zbudowali pierwszy pałac otoczony parkiem. Uległ on zniszczeniu w czasie "potopu szwedzkiego". Przed rokiem 1848 zbudowano dwór. Mury postawione zostały na glinę, a nie zaprawę wapienną. Ciągłym problemem była (i jest) wilgoć. Wokół dworu założony został park. Pod koniec XIX wieku wystrój parku poprawił znany ogrodnik Teodor Chrzastowski. Dumą dworu była, ciągle uzupełniana biblioteka. Uległa ona rozproszeniu w roku 1945.
- ❖ **Zespół podworski: oficyna I, część piwniczna oficyny II, park w Woli Okrzejskiej** - w dawnych czasach zespół dworski w Woli Okrzejskiej tworzyły dwa drewniane i otynkowane budynki o zbliżonych wymiarach, położone naprzeciwko siebie, w odległości ok. 50 m., zbudowane na planie prostokąta, parterowe z dachami czterospadowymi, pokryte gontem. Budynek północny pełnił funkcję dworu, położony centralnie względem całości założenia parkowego, pochodził prawdopodobnie z połowy XVII wieku, przebudowany na przełomie XVIII i XIX wieku. Budynek był przed wojną zamieszkały, od 1946 do 1971 roku pełnił funkcję szkoły podstawowej. Po przekazaniu nowego gmachu szkolnego uległ całkowitej dewastacji i został rozebrany. fundamenty rozebrano. Budynek południowy, dawniejsza oficyna dworska, miejsce urodzenia Henryka Sienkiewicza, po wojnie zamieszkały przez repatriantów. W latach 60-tych generalnie odrestaurowany. Wnętrze zostało zaadaptowane na potrzeby muzeum. Skromny niewielki dworek w Woli Okrzejskiej został odrestaurowany i utworzono w nim muzeum im. Henryka Sienkiewicza. W 1966 r., a więc w 120 rocznicę urodzin i 50 rocznicę śmierci pisarza, w wyremontowanej oficynie dworskiej otwarto Muzeum Biograficzne Henryka Sienkiewicza. Muzeum gromadzi wszelkiego rodzaju sienkiewicziana, ze szczególnym uwzględnieniem związków pisarza z rodzinnymi stronami. Ekspozycja obrazują dorobek literacki pisarza, jego związki z Podlasiem, pobyt w Ameryce i działalność patriotyczną. Pokazano liczne dokumenty związane z pisarzem i jego rodziną, a także dotyczące sypania kopca Henryka Sienkiewicza w Okrzei, fotografie, wydania dzieł pisarza, dzieła sztuki związane z jego twórczością. W tej ostatniej grupie wyróżnia się obraz Fryderyka Pautscha (1887-1950) przedstawiający Bohuna, akwarela Franciszka Kostrzewskiego przedstawiająca Janka Muzykanta, kolekcja rzeźb ludowych inspirowanych twórczością pisarza i zbiór ekslibrisów. W 1966 r. muzeum otrzymało nową aranżację wnętrz. W parku otaczającym dworek stoją: Zagłoba, Oleńka, Janko Muzykant, Azja, wyrzeźbieni przez artystów ludowych. Muzeum, mimo że jest małą placówką, stanowi istotny atut rozwojowy miejscowości.
- ❖ **Anielin** - dwór w Anielinie udzielał wszelkiej pomocy żołnierzom WP, a szczególnie ze zgrupowania SGO "Polesie" gen. F. Kleeberga. Od 1939 r. majątek Anielin stał się ośrodkiem konspiracji (SZP, ZWZ, AK). Już w 1939 r. cała rodzina Holnickich-Szulc była w latach 1940 - 1943 schronieniem dla rannych żołnierzy i oficerów AK oraz miejscem odpraw komendy Obwodu AK Łuków i bazą zaopatrzeniową. W latach 1942-1943 dwór przeżył kilkadziesiąt napadów bandyckich.
- ❖ **Kopiec Henryka Sienkiewicza w Okrzei** - Kopiec usypali mieszkańcy oraz wielu ludzi z całej Polski i z zagranicy. W latach 1932-1938 zwożono tu i przesyłano ziemię nawet z Ameryki i wielu miejsc związanych z pisarzem. Kopiec (podstawa i średnica 45 m,

str. 89

wysokość 15 m) usypano z 6 tys. metrów sześciennych ziemi. Na szczycie znajduje się pomnik z białego marmuru według projektu artysty siedleckiego Mariana Gardzińskiego o wysokości 2,7 m. Odsłoniła go w 1980 r. Zuzanna Sienkiewiczowa, synowa pisarza. Rozciąga się stąd wspaniały widok na pobliskie pola, lasy, park w Woli Okrzejskiej, cmentarz i kościół w Okrzei.

5. POTENCJAŁ NATURALNY I TURYSTYCZNO-REKREACYJNY

Gmina Krzywda należy do gmin o dużym bogactwie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i turystycznych, czego wyrazem była nagroda, jaką gmina otrzymała w 2015 roku - „Turystyczna Perła Regionu Lubelskiego”. Perły Turystyczne Regionu Lubelskiego to akcja promująca miasta i gminy regionu atrakcyjne dla turystów, połączona z plebiscytem lubelskich mediów, prowadzonym i promowanym podczas letniego sezonu wakacyjnego. Gmina wprawdzie nie ma jeszcze tak rozbudowanej bazy turystycznej, jak inne gminy z regionu wyróżnione w ramach plebiscytu, ale ma za to wspaniałą historię i wiele miejsc związanych z wybitnymi Polakami. Od 1966 roku w Woli Okrzejskiej działa muzeum Henryka Sienkiewicza, a pamiątki związane z nim i rodzinami Sienkiewiczów, Cieciszowskich i Lelewelów znajdziemy też w sąsiedniej Okrzei. Na terenie gminy znajdują się również: Kopiec Sienkiewicza i kościół z pamiątkami rodzinnymi. Oprócz miejsc związanych z noblistą, gmina szczyci się zespołami dworsko-parkowymi w Krzywdzie, Radoryżu Smolanym. Na terenie gminy od 1824 roku działa także Huta Szkła Gospodarczego „Dąbrowa” w Hucie Dąbrowie.

Obszar gminy Krzywda charakteryzuje się dość dobrze rozwiniętą siecią wodną. Przez teren ten przepływają następujące rzeki: Mała Bystrzyca, Okrzejka, Struga, Cisownik, Wilga. Występuje tutaj również kilka stosunkowo dużych obszarowo stawów rybnych: w miejscowości Radoryż Smolany o powierzchni około 160 ha, w Krzywdzie – 18 ha, w Okrzei – około 20 ha. Koło Radoryża Smolanego został zaprojektowany zaproponowany do wzięcia pod ochronę obszar o powierzchni 134 ha o nazwie „Stawy Radoryskie”. Jest to kompleks stawów z bogatą awifauną lęgową i zróżnicowanych zbiorowiskach szuwarowych i wodnych.

Wobec tak dużego potencjału niezbędne jest wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych w celu rozwoju obszaru rewitalizacji w zakresie obsługi ruchu turystycznego.

Wśród miejsc mogących stać się wizytówką obszaru rewitalizacji i ciekawą atrakcją turystyczną gminy Krzywda, należy wymienić:

- ❖ **zabudowę stacji kolejowej w Krzywdzie** – w chwili obecnej budynek stacji jest w bardzo złym stanie technicznym i nie jest w pełni użytkowany; z budynkiem tym związane są również wydarzenia historyczne (w budynku stacji 4 października 1939 gen. Franciszek Kleeberg, dowódca SGO "Polesie" w bitwie pod Kockiem, miał punkt dowodzenia); jednocześnie stacja jest miejscem o ogromnym potencjale, dlatego też niezbędne jest podjęcie interwencji w zakresie przywrócenia mu pierwotnych oraz nadania nowych funkcji użytkowych;

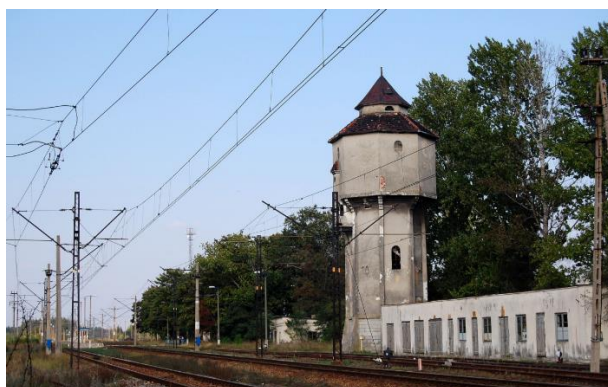
Zdjęcie 3, Zdjęcie 4 Budynek stacji kolejowej w Krzywdzie

Źródło: <https://pl.wikipedia.org>

- ❖ **wieżę ciśnień przy stacji kolejowej** – obiekt nie jest użytkowany; jego stan techniczny jest zły; jednocześnie posiada on ogromny potencjał, wobec tego niezbędne jest podjęcie interwencji w nadanie zdegradowanemu obiektowi nowej funkcji kulturowej poprzez stworzenie atrakcyjnego pod względem kulturalnym, turystycznym i gospodarczym obiektu, wpisującego się w otoczenie zrewitalizowanej przestrzeni dworca kolejowego.

Zdjęcie 5 Wieża ciśnień i pomieszczenie gospodarcze przy stacji w Krzywdzie

Źródło: <https://pl.wikipedia.org>

6. POTENCJAŁ INSTYTUCJI I ORGANIZACJI KULTURY

Na obszarze rewitalizacji działa kilka ważnych instytucji oraz organizacji zajmujących się krzewieniem kultury, których oddziaływanie obejmuje obszar całej gminy Krzywdą, m.in. Gminna Biblioteka Publiczna czy Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej „Szansa”. Posiadają one bogate, wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu społeczno-kulturalnych działań aktywizujących, integrujących i prorozwojowych. Wyżej wymienione instytucje, kładą nacisk na szeroką promocję dziedzictwa kulturowego i historycznego kultury.

7. POTENCJAŁ AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ

Potencjał ten to działające w obszarze podmioty gospodarcze, szczególnie mikro przedsiębiorstwa. Bardzo istotne jest dotychczasowe nabyte doświadczenie rynkowe oraz gotowość do podejmowania ryzyka. To elementy kapitału ludzkiego, które najtrudniej byłoby wytworzyć od zera.

3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

Przedmiotowa część Lokalnego Programu Rewitalizacji stanowi odzew na wyniki przeprowadzonej diagnozy wyznaczonego obszaru rewitalizacji. Jednocześnie należy zaznaczyć, że nie jest to jednak wyłącznie odpowiedź bierna. W szeregu z aspektów nie ogranicza się jedynie do tego, co wynika automatycznie z diagnozy problemów, lecz (opierając się na zdiagnozowanych potencjałach) wychodzi naprzeciw wyzwaniom i wyprzedza powstawanie problemów możliwych do przewidzenia w przyszłości. W związku z tym, LPR oprócz tego, że ma swe źródło w diagnozie, to opiera się na wizji, która stanowi projekcję przyszłości.

W perspektywie do roku 2023 naczelnym celem podejmowanych działań będzie powstrzymanie degradacji terenów znajdujących się w gorszym położeniu, poprawa jakości życia zamieszkującej tam ludności oraz przywrócenie obszarom wskazanym przez lokalną społeczność jako wymagających interwencji ich pierwotnych – ważnych z punktu widzenia lokalnego rozwoju – funkcji. Urzeczywistnienie przedmiotowych celów będzie odbywało się poprzez szereg mniejszych i większych projektów (zarówno infrastrukturalnych, jak i „miękkich”), realizowanych w równej mierze przez samorząd gminy oraz instytucje publiczne, jak i przez organizacje społeczne oraz przedsiębiorców i innych ważnych „aktorów” rozwoju lokalnego. Nadrzędną ideą przyświecającą tym działaniom i organizującą aktywność lokalnej społeczności jest wyprowadzenie wskazanego obszaru ze stanu kryzysowego poprzez usunięcie zjawisk, które spowodowały jego degradację. Cele, kierunki interwencji oraz konkretne zadania rewitalizacyjne mają doprowadzić do przemiany zdegradowanego terenu we wszystkich pięciu aspektach:

- ❖ **społecznym** – poprzez zapobieganie patologiom społecznym, takim jak alkoholizm czy przemoc w rodzinie, marginalizacji i wykluczeniu mieszkańców pozostających w „gorszej” sytuacji życiowej, kreowaniu zdrowych nawyków przeciwdziałających chorobom cywilizacyjnym dzieci i osób dorosłych, odbudowywaniu więzi społecznych i rodzinnych, aktywizacji osób starszych, zwiększeniu szans rozwojowych dzieci i dorosłych z mniejszych i peryferyjnych ośrodków; niezwykle istotne jest również rozwijanie i wzmacnianie trzeciego sektora, a poprzez to budowania społeczeństwa obywatelskiego;
- ❖ **gospodarczym** – poprzez stwarzanie warunków do tworzenia nowych miejsc pracy, rozpowszechnianie aktywności gospodarczej, lokowanie na obszarze rewitalizacji nowych przedsiębiorstw;
- ❖ **przestrzenno-funkcjonalnym** – w tym zachowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego stanowiącego potencjał lokalny;
- ❖ **technicznym** – poprzez dbałość o podstawową infrastrukturę techniczną (m.in. stopień skanalizowania, stan techniczny budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej) – jako elementu zwiększającego atrakcyjność zamieszkania i w pewnym stopniu ograniczającego odpływ ludności;
- ❖ **środowiskowym** – przede wszystkim poprzez poprawę stanu środowiska naturalnego i wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju, która ma zapewnić zaspokojenie potrzeb społeczności, z uwzględnieniem przyszłych pokoleń i priorytetowym znaczeniem zachowania, odtworzenia i rozwijania środowiska przyrodniczego.

3.1 WIZJA I CELE REWITALIZACJI

Zgodnie z wytycznymi Program Rewitalizacji zawiera w szczególności opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji, a także cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych poprzednio negatywnych zjawisk społecznych i powiązanych z nimi problemów gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych. Wizja oraz uporządkowany system celów rewitalizacji stanowią spójną całość. Każdy z celów rewitalizacji w sposób czytelny i nie budzący wątpliwości przyczynia się do realizacji określonego fragmentu wizji, jak również wizji jako całości.

3.1.1 OPIS WIZJI OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI

Poniżej zaprezentowano wizję stanu obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji w perspektywie roku 2023 i kolejnych lat. Została ona wypracowana w oparciu o odbyte konsultacje społeczne (17.08.2017 r.) deklarowane aspiracje lokalnej wspólnoty. Wypracowana przy współudziale społeczności lokalnej wizja obszaru rewitalizacji jest spójna z wizją rozwoju całej gminy definiowanej na poziomie obowiązujących dokumentów strategicznych. Świadczy to o spójności wizji rozwoju oczekiwanej przez społeczność lokalną, jak i definiowanej przez władze gminy.

Wizja została sformułowana jako zbiór procesów, których przebieg warunkuje nie tylko osiągnięcie doraźnych zmian, lecz tworzy także podstawę dla długofalowego ożywienia wyznaczonego obszaru rewitalizacji. W wizji uwzględniono wszystkie wymiary rewitalizacji, a także sformułowano specyficzne procesy, które powinny się toczyć w obszarze rewitalizacji.

W 2023 roku obszar rewitalizacji w gminie Krzywda jest obszarem:

- ❖ uporządkowanej i zagospodarowanej przestrzeni publicznej,
- ❖ dogodnych warunków życia dla zamieszkującej tam ludności,
- ❖ ograniczonego zjawiska wykluczenia społecznego,
- ❖ kumulacji „pozytywnej energii”, która przyciąga pozostałych mieszkańców gminy, jak i przyjezdnych,
- ❖ prężnie działającej i aktywnej społeczności lokalnej,
- ❖ zamieszkiwanym przez kreatywnych, przedsiębiorczych oraz dobrze wykształconych mieszkańców, mających dużą świadomość w zakresie prawidłowych postaw i zachowań ekologicznych, jak również zdrowego trybu życia,
- ❖ zamieszkiwanym przez operatywną i zintegrowaną społeczność wykorzystującą w pełni walory przyrodnicze terenu, jego zasoby naturalne oraz dziedzictwo kulturowe prowadzące do rozwoju społeczno-gospodarczego,
- ❖ konkurencyjnym pod względem gospodarczym i przyjaznym dla przedsiębiorców, zarówno już działających, jak i planujących założyć działalność gospodarczą.

Wizja obszaru zdegradowanego po przeprowadzonym procesie rewitalizacji jest wielowątkowa i wielowymiarowa. Zakłada ona odnowę obszaru rewitalizacji poprzez ożywienie i rozbudzenie potencjału tkwiącego w nim oraz zamieszkującej tam ludności, czego efektem będzie wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysu. Choć nie zostaną zupełnie zniwelowane zjawiska, które spowodowały jego degradację, to ich skala zostanie znacznie ograniczona. Działania podejmowane w ramach rewitalizacji będą przede wszystkim skupiały się na przeciwdziałaniu problemom społecznym. Pozostałe przedsięwzięcia o charakterze gospodarczym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym czy środowiskowym mają za zadanie wspomagać przeciwdziałanie problemom społecznym.

Skonkretyzowana wizja obszaru jest bardzo ambitna, ale jednocześnie możliwa do osiągnięcia. Jednocześnie należy podkreślić, że powodzenie całego Lokalnego Programu Rewitalizacji, w tym urzeczywistnienie wizji obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji, zależy w głównej mierze od mobilizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji w zakresie realizacji dużej liczby działań w „rodzimej” skali, zgodnych z celami Programu lub komplementarnych wobec nich, a dotyczących jakości prywatnego życia.

3.1.2 STRUKTURA CELÓW REWITALIZACJI

W świetle wytycznych, cele rewitalizacji winny być wytypowane w taki sposób, aby implikowały następnie kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk

str. 95

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

ujawnionych w diagnozie. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom powinno z kolei polegać na wykorzystaniu zidentyfikowanych potencjałów.

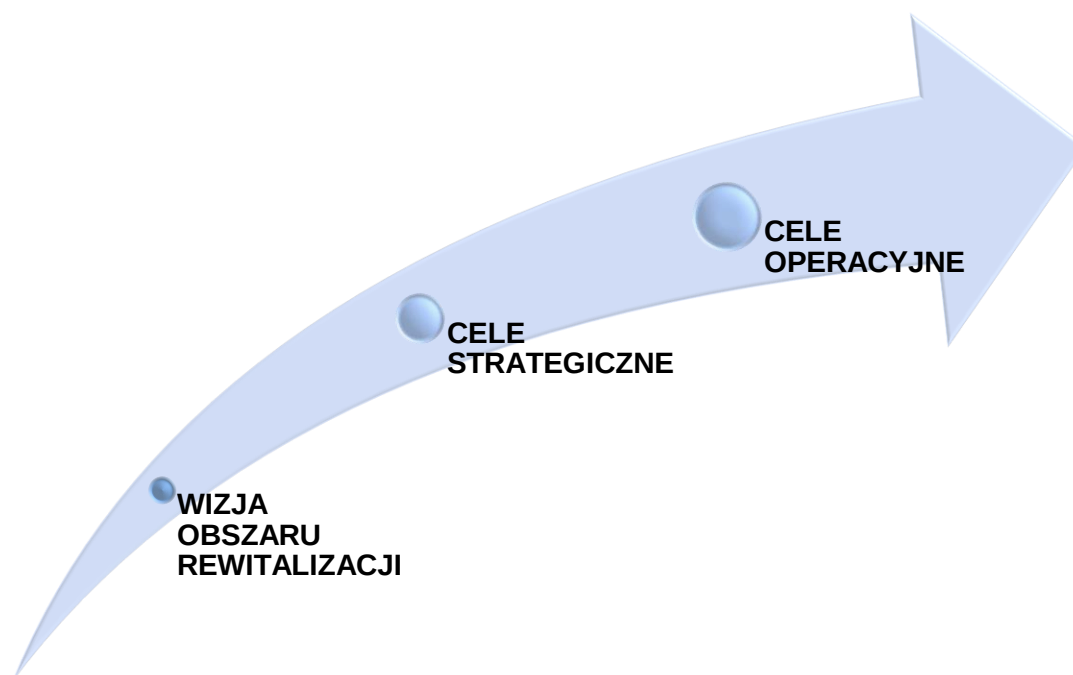
W ramach „Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywdą na lata 2017-2023” wskazano trójstopniową strukturę celów. Hierarchiczny układ celów, składający się z trzech poziomów:

- ❖ wizji obszaru rewitalizacji - stanowiącej cel nadrzędny działań strategicznych do osiągnięcia do 2023 roku,
- ❖ celów strategicznych, czyli priorytetów, pozwalających na strategiczne ukierunkowanie działań obszaru,
- ❖ celów operacyjnych, uszczegóławiających cele strategiczne i będących podstawą do zaplanowania działań realizacyjnych do 2023 roku.

Strukturę wizji obszaru rewitalizacji oraz celów strategicznych niniejszego dokumentu należy, w całym okresie jego obowiązywania, traktować jako stałą. W miarę możliwości powinna ona także być utrzymana w kolejnym programie opracowywanym po 2023 roku. Tymczasem cele operacyjne mogą podlegać zmianom (być dołączane lub wykreślane z programu po ich ewentualnym zrealizowaniu) w trybie śród-okresowej aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Struktura LPR jest spójna i została zbudowana w oparciu o elementy składowe wzajemnie sobie podległe w hierarchii ważności tj. obszary priorytetowe, cele i wynikające z nich działania. Przyjęte cele strategiczne są priorytetowymi obszarami interwencji, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi obszaru rewitalizacji w długofalowej perspektywie. Cele wynikają bezpośrednio z przyjętej wizji rozwoju i są odpowiedzią na główne wyzwania rozwojowe, przed którymi stoją samorządy i ich społeczność w perspektywie do 2023 roku.

Rysunek 1 Schemat struktury celów w ramach LPR dla gminy Krzywdą

Źródło: Opracowanie własne

Wizja obszaru rewitalizacji w 2023 roku oraz cele i kierunki jego rozwoju zostały wyznaczone na podstawie zidentyfikowanych problemów oraz potrzeb skumulowanych na obszarze zdegradowanym. Bezpośrednią inspiracją do ich powstania były wyniki prac mieszkańców podczas prowadzonych konsultacji społecznych. **Zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Zasadach delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego” w dniu 17 sierpnia 2017 r. w Urzędzie Gminy Krzywdy zorganizowane zostało spotkanie informacyjno- konsultacyjne, w ramach którego wypracowane zostały zarówno cele, jak i odpowiadające im kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji.**

Zdjęcie 6 Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 17.08.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR

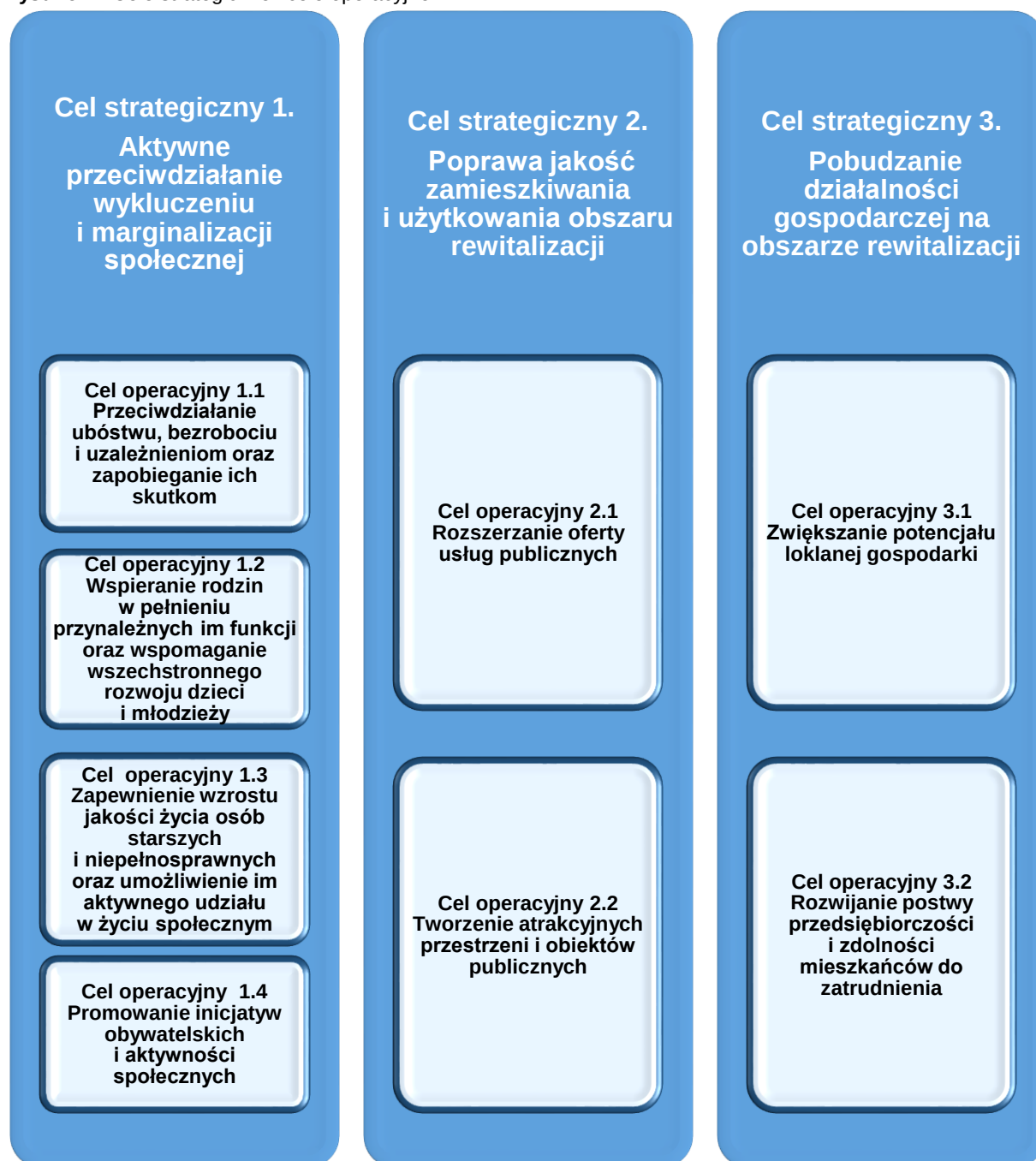

Źródło: Opracowanie własne

W ramach przedmiotowego rozdziału zaprezentowane zostały cele rewitalizacji dla gminy Krzywdy o charakterze strategicznym, które w istocie określają obszary szczególnego zainteresowania wszystkich interesariuszy z punktu widzenia potrzeb wynikających ze szczegółowej diagnozy obszaru wsparcia. Mając na względzie operacyjny (programowy) charakter opracowania, niniejsza część ma wymiar porządkowy - syntetyzujący treści wyartykułowane w docelowej wizji obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji. Z drugiej strony stanowi wprowadzenie do części projektowej zaprezentowanej w kolejnym rozdziale.

Łącznie wyznaczono 3 cele strategiczne oraz 8 celów operacyjnych. Struktura przyjętych w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji celów strategicznych i podporządkowanych im celów operacyjnych przedstawia się następująco:

Rysunek 2 Cele strategiczne i cele operacyjne

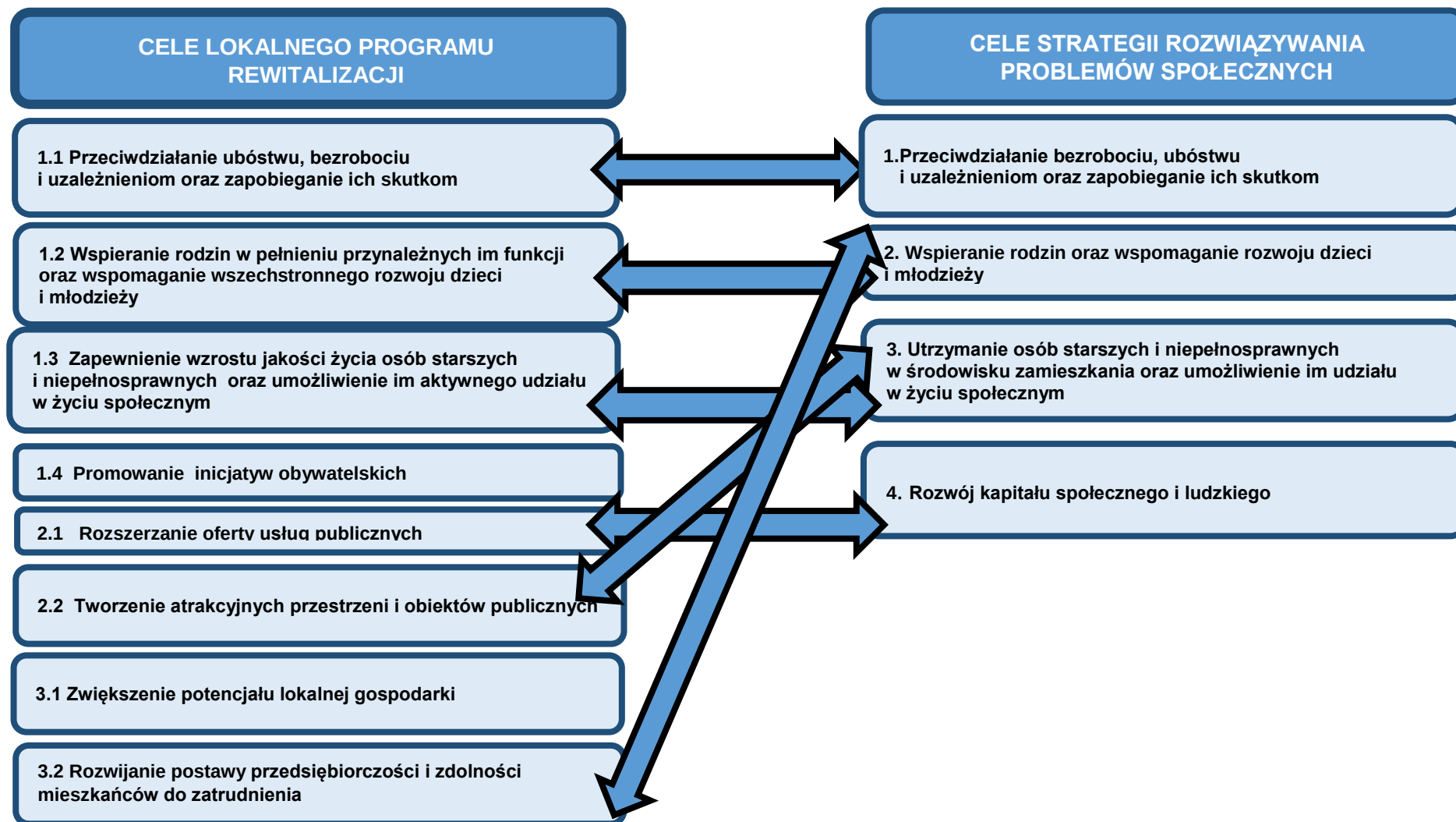

Źródło: Opracowanie własne na konsultacji społecznych

Wyżej zaprezentowane cele umożliwią ograniczenie rozpoznanych na obszarze rewitalizacji problemów społecznych oraz problemów pozostałych 4 sfer poddanych analizie.

Przy formułowaniu celów LPR wzięto również pod uwagę zalecenia zawarte w „Zasadach delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”, zgodnie z którymi co najmniej połowa celów Lokalnego Programu Rewitalizacji wynika z celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych i służy ich realizacji. Poniższy schemat prezentuje sieć współzależności celów zdefiniowanych w obu powyższych dokumentach.

Rysunek 3 Korelacja celów LPR i celów strategicznych „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Krzywda na lata 2015-2024”

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 1. AKTYWNE PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU I MARGINALIZACJI SPOŁECZNEJ

Pierwszy z celów strategicznych odnosi się bezpośrednio do najcenniejszego potencjału obszaru rewitalizacji – mieszkańców - i skupia się na budowaniu warunków do rozwoju kapitału ludzkiego. Kapitał ludzki (społeczny) rozumiany jest jako wynikająca z zaufania oraz obowiązujących norm i wzorów postępowania, zdolność do mobilizacji i łączenia zasobów, która sprzyja kreatywności oraz wzmacnia wolę współpracy i porozumienia w osiąganiu wspólnych celów.²⁰ Budowanie przedmiotowego kapitału winno odbywać się poprzez wydobywanie potencjałów osób, tak aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia.

W ramach pierwszego celu strategicznego planowana jest realizacja przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji społecznej mieszkańców; prowadzących do wzmocnienia kapitału społecznego. Wśród najważniejszych aspektów realizowanych przedsięwzięć znalazły się: przeciwdziałanie bezrobociu i walka z ubóstwem, poprzez podniesienie kompetencji osób bezrobotnych i wykluczonych społecznie, zwiększenie dostępności usług społecznych, integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, wspieranie osób niepełnosprawnych oraz aktywizacja seniorów. Działania w niniejszym celu będą również zorientowane na wspieranie rodzin w wypełnianiu przynależnych im funkcji, wyrównywaniu szans (edukacyjnych) oraz budowaniu atmosfery sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Ponadto, aby w pełni osiągnąć ww. cel podejmowane będą działania na rzecz walki z różnego rodzaju nałogami oraz przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej. W związku ze starzejącym się społeczeństwem, istotne jest inicjowanie działań stworzenia systemu usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych na rzecz seniorów. Dodatkowo, aby wzmocnić procesy rewitalizacji konieczne będzie budowanie zaangażowania obywatelskiego we wspólne dobro całej społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego.

CEL OPERACYJNY 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom

Aktywne przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, takim jak ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia oraz innego rodzaju patologie, stanowi odpowiedź na problemy oraz potrzeby zidentyfikowane zarówno na poziomie analizy danych obiektywnych, a w konsekwencji także przeprowadzonej delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji, jak również wyartykułowane w procesie uspołeczniania Lokalnego Programu Rewitalizacji na etapie jego tworzenia. Główne kierunki działań w sferze polityki społecznej

²⁰ „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”

będą zatem skierowane na skuteczne planowanie docelowych ścieżek ograniczających wykluczenie społeczne, jak i ubóstwo, które pomimo identyfikowania go jako problem, może być ujmowane w kategoriach skutku (np. bierności społecznej, zawodowej, zdrowotnej itp.).

Mając na uwadze złożoność zdiagnozowanych problemów społecznych, w obrębie powyżej sformułowanego celu operacyjnego, istotnym kierunkiem działań będzie wielowymiarowa poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Przedmiotowa poprawa nastąpić ma poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz poprawę dostępności usług publicznych. Cele społeczne w znacznej części zostaną osiągnięte w efekcie synergii i zintegrowania projektów społecznych z projektami inwestycyjnymi. Pośród najważniejszych elementów tego procesu znajduje się rozwój ekonomii społecznej. Kluczowe z punktu widzenia powodzenia procesu rewitalizacji są przedsięwzięcia na rzecz budowania systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju partnerstw i współpracy w celu upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej.

Przeprowadzona szczegółowa analiza danych statystycznych (dot. liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu uzależnień czy liczby wniosków zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych) może wskazywać, że na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, problemy związane z uzależnieniami mieszkańców nie są rozpowszechnione. W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych okazało się, że problemy tego rodzaju mają większy zasięg. Często są jednak bagatelizowane i umniejszane przez lokalną społeczność. O ich sporej skali świadczyć może również ujęcie ich w ramach „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Krzywda na lata 2015-2024” wśród najbardziej palących problemów całej gminy.

Biorąc pod uwagę powyższe kwestie, działania związane z polityką społeczną powinny być skoncentrowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów związanych z uzależnieniami. Wśród kierunków działań mających charakter prewencyjny znajduje się również rozwój oferty alternatywnych i atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież. Jednym z elementów przedmiotowego celu będzie rozwój systemu poradnictwa społecznego. Wobec zwiększającej się stale liczby mieszkańców borykających się z różnego rodzaju problemami i zaburzeniami o podłożu psychicznym, sporej liczby mieszkańców uzależnionych, rozwój tego rodzaju usług publicznych jest niezbędny. Podstawowym celem realizacji tego rodzaju poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja poczynań związanych z różnymi aspektami funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp.

Pośród narzędzi kształtowania właściwych postaw obywatelskich i społecznych, jak również przeciwdziałania patologiom społecznym (takim jak alkoholizm czy chuligaństwo) jest aktywność kulturalna, sportowa czy rekreacyjna. Tworzenie samej infrastruktury nie jest jednak wystarczające, konieczne jest również zapewnienie atrakcyjnej oferty, która wpłynie na zmianę niekorzystnych przyzwyczajeń i budowanie w kolejnych pokoleniach mieszkańców obszaru rewitalizacji „innej już świadomości”. Niezbędne są również działania w zakresie animacji społecznej o charakterze kulturalno-edukacyjnym oraz związanym z profilaktyką zdrowotną.

Kierunki działań celu operacyjnego 1.1

- ✓ promowanie wśród zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego aktywnych postaw oraz samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej
- ✓ realizacja działań na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych ubóstwem
- ✓ zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób z uzależnieniami
- ✓ zintensyfikowanie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie, w szczególności skierowanej do dzieci i młodzieży
- ✓ aktywne wspieranie wszelkich form pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowane na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa
- ✓ aktywne wspieranie inicjatywy na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu z życia społecznego i obywatelskiego grup defaworyzowanych
- ✓ tworzenie warunków do społecznej i zawodowej aktywności osób z grup marginalizowanych
- ✓ zmniejszenie poziomu uzależnienia od korzystania z pomocy społecznej
- ✓ wspieranie wszelkich form aktywizacji środowisk i osób, w tym poprzez animację kultury i sportu, oraz pobudzanie do żywego uczestnictwa w życiu społecznym: aktywności kulturowych, ekologicznych, sportowych, edukacyjnych, prozdrowotnych i profilaktycznych
- ✓ udzielanie poradnictwa specjalistycznego, pedagogicznego, prawnego i psychologicznego rodzinom, w szczególności dysfunkcyjnym
- ✓ profilaktyka i minimalizowanie zjawiska uzależnienia od alkoholu i narkomanii oraz innych uzależnień
- ✓ zapewnienie warunków organizacyjnych i kadrowych dla udzielania profesjonalnego wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin
- ✓ rozwój oferty alternatywnych, atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży

CEL OPERACYJNY 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci

Główną aspiracją niniejszego celu będzie intensywne rozwijanie i wspierane przedsięwzięć prowadzonych na rzecz wspierania rodzin w wypełnianiu przynależnych im funkcji. Mając na względzie dobro rodziny, która jest naturalnym środowiskiem rozwoju wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, konieczne jest wspieranie rodzin, w tych przypadkach, kiedy własne zasoby i możliwości nie wystarczają, aby pokonać sytuacje trudne lub kryzysowe. Całość działań prowadzonych w ramach przedmiotowego celu prowadzona będzie zgodnie z założeniem, że zamiast zastępować rodzinę w jej funkcji opiekuńczo – wychowawczej, należy ją wspierać i wspomagać tak, aby przywrócić prawidłowe funkcjonowanie.

Dzieci z rodzin ubogich materialnie oraz zaniedbanych wychowawczo bardzo często nie posiadają wystarczającej opieki, przeżywają wiele doświadczeń traumatycznych i należą do tzw. grupy ryzyka. W rodzinach tych często występują zaniedbania, brak opieki, alkoholizm oraz przemoc. Dzieci w takich rodzinach korzystają z różnych sposobów ucieczki od rzeczywistości w jakiej przyszło im funkcjonować w inne formy zachowań sprawiające wrażenie „lepszego życia” m.in. wagarowanie, przemoc rówieśniczą, sięganie po alkohol i narkotyki itp. Również na terenie gminy Krzywdą takie problemy występują. Jednym ze sposobów na ograniczenie problemów, na jakie narażone są dzieci, jest stworzenie świetlicy środowiskowej. Organizowane w niej zajęcia umożliwią dzieciom i młodzieży skorzystanie z opieki wychowawczej i dydaktycznej oraz realizowanych działań profilaktycznych.

Kolejnym z elementów przedmiotowego celu jest szeroko rozumiana edukacja; dająca mieszkańcom możliwość wszechstronnego rozwoju; zapewniająca zarówno „lepszy start” w dorosłe życie, jak i dłuższą aktywność zawodową oraz społeczną. Wykształcenie i kompetencje są ważnym wskaźnikiem szans życiowych. To właśnie dlatego edukacja jest jednym z podstawowych instrumentów zwiększania szans na rynku pracy i przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego. Dysponowanie odpowiednimi kompetencjami pełni coraz ważniejszą rolę na rynku pracy. Ma ono także szerszy wymiar, wiążący się z uczestnictwem w życiu społecznym i obywatelskim oraz szeroko rozumianą jakością życia. Nowoczesny model edukacji wymaga tego, ażeby umożliwić coraz większej liczbie osób nie tylko uzyskanie świadectwa lub dyplomu, ale zdobycie przez nich określonego zasobu wiedzy i umiejętności. Niezwykle istotne jest aby proces edukacyjny obejmował również zakres kompetencji wynikających z uzgodnionej przez Unię Europejską listy tzw. „kompetencji kluczowych”, obejmujących: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość oraz świadomość i ekspresję kulturalną. Sednem wyodrębnienia ww. kompetencji jest przeświadczenie, że decydują one o możliwości uczestniczenia w życiu społecznym, zawodowym i obywatelskim – służąc nie tylko powodzeniu jednostek, ale też przyczyniając się do budowania kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego. Bez wątpienia działania służące poprawie jakości nauczania służą spójności społecznej – przyczyniają się do poprawy umiejętności wszystkich uczniów, w tym również uczniów zagrożonych ryzykiem osiągania niskich wyników np. pochodzących z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym czy tych, którzy osiągają z różnych przyczyn słabe wyniki w nauce lub mają zdiagnozowane specjalne potrzeby edukacyjne. Poza tym działania instytucji edukacyjnych winny przyczyniać się do integracji społecznej grup i osób marginalizowanych.

Mając na uwadze powyższe, poprawa efektywności kształcenia i rozwijania potencjału uczniów, to jedno z głównych kierunków działań skupionych wokół niniejszego celu. W najbliższych latach prowadzony będzie stały rozwój bazy oświatowej. Stan techniczny budynków szkolnych, ich wyposażenia oraz dysponowanie odpowiednimi pomocami dydaktycznymi, to podstawowe czynniki współtworzące warunki organizacyjne szkoły. Odpowiednio wyposażone pracownie, wykorzystujące innowacyjne systemy multimedialne oraz innowacyjne pomoce dydaktyczne, pozwolą usprawnić i uatrakcyjnić zajęcia lekcyjne oraz bezpośrednio włączyć dzieci w proces edukacyjny.

Poza tym zostaną podjęte inicjatywy ukierunkowane na dostosowanie kompetencji uczniów do wymogów zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej oraz społecznej, związanych z koniecznością posługiwania się narzędziami IT, bardzo dobrą znajomością przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, znajomością języków obcych itp. Wsparcie będzie obejmowało realizację programów edukacyjnych, w formie dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, skierowanych do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, wychowawczymi, jak i uczniów szczególnie uzdolnionych. Rozwijanie kreatywności uczniów będzie się odbywało z wykorzystaniem np. debat szkolnych, edukacji medialnej, przy równoległym prowadzeniu działań rozwijających edukację kulturalną i artystyczną, a także rozszerzaniu cyfryzacji szkół.

W ramach zagadnienia procesu edukacyjnego pojawia się również wątek edukacji ekologicznej i zdrowotnej. Przeprowadzona diagnoza wykazała, że w sferze tej istnieją poważne braki. Zarówno mieszkańcy obszaru rewitalizacji, jak i pozostałej części gminy Krzywdą, charakteryzują się niewystarczającą świadomością ekologiczną. Negatywne przyzwyczajenia oraz nieprawidłowe postawy konsumenckie mieszkańców powodują problemy nie tylko w skali lokalnej (np. przekroczenia jakości powietrza w 2016 roku – benzo(a)pienu w pyłe zawieszonym PM10), lecz wywołują również skutki o charakterze globalnym. Niska świadomość nie pozostaje także bez konsekwencji zarówno dla życia mieszkańców, jak i ich zdrowia. Poza tym niezwykle istotnym elementem przedmiotowego celu będzie zwiększenie świadomości zdrowotnej mieszkańców poprzez prowadzenie działalności w zakresie promocji zdrowia (w tym zdrowia psychicznego, przeciwdziałanie uzależnieniom i różnego rodzaju chorobom cywilizacyjnym, profilaktyki nowotworów) oraz upowszechniania zachowań prozdrowotnych.

Kierunki działań celu operacyjnego 1.2

- ✓ promowanie prawidłowych modeli rodzin oraz edukowanie rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich
- ✓ rozwijanie poradnictwa specjalistycznego (rodzinnego, psychologiczno-pedagogicznego, prawnego, terapii rodzinnej)
- ✓ edukacja w zakresie zarządzania gospodarstwem domowym
- ✓ realizacja przedsięwzięć wspierające samodzielność rodzin
- ✓ prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz rodziny i dziecka poprzez stałą współpracę placówek oświatowo-wychowawczych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i służby zdrowia
- ✓ szczególne wsparcie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie
- ✓ pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju
- ✓ podnoszenie jakości kształcenia i wsparcia w placówkach oświatowych, m.in. poprzez doposażenie szkół w niezbędny sprzęt i rozwój zajęć pozalekcyjnych
- ✓ rozwijanie w ramach kształcenia ogólnego kluczowych kompetencji wśród uczniów (np. w zakresie informatyki, matematyki i nauk przyrodniczych) oraz tzw. kompetencji społecznych (kreatywność i logiczne myślenie, innowacyjność, praca zespołowa)
- ✓ realizacja przedsięwzięć ze szczególnym uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju
- ✓ kształtowanie świadomości ekologicznej nowych pokoleń mieszkańców obszaru rewitalizacji
- ✓ rozbudowanie systemu edukacji ekologicznej i zdrowotnej

CEL OPERACYJNY 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym

Zaprezentowane w analizie obszaru rewitalizacji niekorzystne tendencje demograficzne (m.in. zmniejszająca się na przestrzeni lat liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym) wskazują na problem starzejącego się społeczeństwa. Wobec tego planowane działania zostały ukierunkowane na potrzeby osób starszych. W tym celu wskazane jest uruchomienie programów aktywizujących osoby starsze oraz integrujących pokolenia, wspierane przez dostęp do placówek pomocy, ograniczenie barier architektonicznych, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury w przestrzeni publicznej oraz rozwijanie tzw. alternatywnych form opieki (pomoc sąsiedzką oraz wolontariat).

Zauważalne od wielu lat negatywne trendy demograficzne, dotyczące nie tylko obszar rewitalizacji, lecz całej gminy Krzywdą, stawiają duże wyzwanie w postaci konieczności dostosowania świadczonych usług do zmieniającej się struktury wiekowej społeczeństwa.

str. 105

Dlatego też, kierunki działań przewidziane w ramach niniejszego celu operacyjnego, uwzględnią aktualne trendy demograficzne oraz prognozy w ich zakresie. W efekcie pogłębiającego się zjawiska starzenia się społeczeństwa oraz wzrostu długości życia ludności, w naturalny sposób zwiększa się popyt na usługi z zakresu pomocy osobom niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania. Przewidziane w ramach niniejszego celu kierunki interwencji zakładają poszerzenie katalogu ofert usługowych dla zabezpieczenia potrzeb najstarszej grupy mieszkańców oraz działania wspierające utrzymanie jak najlepszej sprawności życiowej (pielęgnacja, pomoc w usługach domowych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zabiegi rehabilitacyjne w domu, pomoc w dokonywaniu zakupów, transport dla niepełnosprawnych, pomoc techniczna w gospodarstwie domowym, pranie). Bardzo ważne będzie tworzenie przestrzeni do spotkań i działań międzypokoleniowych, jak również kreowanie pozytywnego wizerunku osób starszych, jako aktywnych, dążących do doskonalenia swoich umiejętności, przy udziale administracji publicznej, sektora prywatnego i NGO, co wpłynie na przełamywanie negatywnych stereotypów związanych z fizycznymi aspektami starzenia się oraz będzie zapobiegać samotności i wykluczeniu osób starszych.

Wśród działań poprawiających dostęp do świadczonych usług oraz zwiększających ich jakość można wymienić: usługi zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo osób niesamodzielnych (np. likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, miejscach użyteczności publicznej oraz najbliższym otoczeniu), wsparcie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (aby osoby zależne mogły jak najdłużej funkcjonować we własnym środowisku). Jednym z głównych celów będzie upowszechnienie dostępu do usług społecznych poprzez wsparcie infrastruktury niezbędnej do jej sprawnego świadczenia. Jednak usługi te muszą być dostosowane do potrzeb zgłaszanych w ramach konsultacji przez mieszkańców. Szczególnie ważny będzie efekt osiągnięty dzięki podejmowanym przedsięwzięciom, czyli zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji (m.in. wzrost dostępności usług opieki nad osobami starszymi, chorymi). Osoby z otoczenia osób zależnych będą miały większą szansę na zatrudnienie, co kolei w dłuższej perspektywie czasu przyczyni się do redukcji ubóstwa.

Kolejnym aspektem podjętym w ramach niniejszego celu operacyjnego jest niepełnosprawność, która stanowi istotny czynnik negatywnie wpływający na stopień aktywności, położenie społeczno-ekonomiczne oraz wynikającą z tego sytuację życiową osób, których dotyczy. Jednocześnie stanowi zjawisko, które nabiera coraz większego znaczenia dla funkcjonowania współczesnych społeczeństw. Zgodnie z badaniami, udział osób niepełnosprawnych w ogólnej populacji ludności poszczególnych krajów, w zależności od zastosowanej definicji terminu „niepełnosprawność”, sięga od kilkunastu procent do jednej piątej ogółu ludności.²¹ W skali globalnej widać wyraźną tendencję wzrostu liczby osób z niepełnosprawnościami.

Przedsięwzięcia skupione w ramach przedmiotowego celu operacyjnego winny zakładać rozwój oferowanego wachlarza usług skierowanych z myślą o osobach z niepełnosprawnościami. W ich ramach należy jednocześnie odejść od koncepcji niepełnosprawności „indywidualnej” (pojmowanej w kategoriach problemu indywidualnego, z którym radzenie sobie polega na leczeniu, rehabilitacji medycznej i dostosowywaniu się do

²¹ „Polscy niepełnosprawni – od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej”, pod red. Barbary Gąciarz i Seweryna Runickiego; Wydawnictwa AGH; Kraków 2014

wymagań otoczenia każdego niepełnosprawnego osobno; gdzie zauważalny jest wyraźny podział na ludzi „innych” oraz „normalnych”; w konsekwencji niepełnosprawni, którzy nie dostosują się w wystarczający sposób do funkcjonowania w otoczeniu ogółu społeczeństwa, nie mogą uczestniczyć w zwykłych aktywnościach społecznych i w związku z tym znajdują się są poza głównym nurtem aktywności społeczeństwa, wobec czego kompensowane jest to im poprzez wyłącznie świadczenia finansowe i zinstytucjonalizowane formy opieki) na rzecz nowego modelu społecznego niepełnosprawności. W kontekście tym niepełnosprawność jest rodzajem dyskryminacji, której przezwyciężenie wymaga przede wszystkim działania społecznego, wysiłku zbiorowego, dokonania zmiany społecznej.

Przewidziano likwidację barier architektonicznych występujących w przestrzeni publicznej usuwających przed osobami z dysfunkcjami przeszkody uniemożliwiające im jej pełną i samodzielną eksplorację. W ramach przedmiotowego celu niezwykle istotną kwestią będzie to, ażeby przestrzenie, budynki i obiekty publiczne w obrębie obszaru rewitalizacji, były przyjazne dla wszystkich, czyli dostępne dla każdego i bez względu na jego sprawność ruchową lub poznawczą. Zważywszy na tendencje (zwiększająca się liczba osób starszych oraz niepełnosprawnych prawnie lub biologicznie), niezwykle istotne jest przygotowanie się do zaspokojenia potrzeb nie tylko obecnych, ale i przyszłych mieszkańców, którzy mogą mieć ograniczenia w mobilności. Szeroko rozumiana dostępność (accessibility) jest współcześnie jednym z kluczowych pojęć w tworzeniu spójnego, a jednocześnie otwartego społeczeństwa. Funkcjonalność oraz dostępność budynków i obiektów użyteczności publicznej wiąże się z oczywistą poprawą życia mieszkańców, w tym osób z niepełnosprawnościami. Poprzez ułatwiony dostęp do usług można stworzyć ludności warunki do realnego udziału w życiu społecznym. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym korzystania z oferty obiektów użyteczności publicznej będzie zapobiegało izolacji społecznej tych osób, a jednocześnie przełamywało funkcjonujące krzywdzące stereotypy i niechęć środowiska (bariery społeczne). Poza tym dobrze wyposażone obiekty czy budynki użyteczności stanowią podstawę do podniesienia jakości świadczonych usług. W związku z tym wskazane jest systematyczne modernizowanie oraz doposażenie obiektów i infrastruktury różnego rodzaju usług publicznych (społecznych, zdrowotnych, kulturalnych, edukacyjnych). Niezbędne będzie podejmowanie odpowiednio zaprojektowanych działań dostosowawczych w przestrzeni publicznej. Poza tym należy zwiększyć liczbę realizowanych przez NOG działań wspierających.

Ze względu na wzrastającą systematycznie liczbę osób z niepełnosprawnościami (w tym w szczególności w starszym wieku) wyjątkowo problematyczny jest zdiagnozowany w obrębie wyznaczonego obszaru rewitalizacji niewystarczający dostęp do sprzętu rehabilitacyjnego. Stan zamożności mieszkańców uniemożliwia zaspokojenie wszystkich niezbędnych potrzeb. Spora część z mieszkańców korzysta z różnego rodzaju świadczeń udzielanych przez GOPS. W świetle danych źródłowych, jak również prognoz, liczba osób starszych oraz niepełnosprawnych z roku na rok będzie coraz większa. Nie wszyscy mieszkańcy mogą pozwolić sobie na zakup nowego sprzętu, który z jednej strony jest niezbędny, a z drugiej bardzo kosztowny. Wiele osób mających trudności w samodzielnym poruszaniu się czy rehabilitacji i terapii, a których sprawność fizyczna wymaga stosowania specjalistycznego sprzętu, potrzebuje pomocy w pozyskaniu sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i terapeutycznego, dzięki któremu mogłyby sprawniej funkcjonować. Ponadto, niekiedy w życiu osób niepełnosprawnych, na skutek różnych uwarunkowań zdrowotnych czy

społecznych zdarzają się takie sytuacje, kiedy konkretny sprzęt jest potrzebny od zaraz. Jednakże określone procedury formalne w różnego typu instytucjach, jakie osoba niepełnosprawna musi pokonać w celu uzyskania nowego sprzętu są często dość długotrwałe. Wobec czego ważnym aspektem niniejszego celu będzie dążenie do maksymalnego poszerzenia zakresu samodzielności życiowej osób niepełnosprawnych i włączanie ich do głównego nurtu życia społecznego.

Kierunki działań celu operacyjnego 1.3

- ✓ poprawa dostępności i jakości usług opiekuńczych, obejmujących: pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną oraz zapewnienie kontaktów z otoczeniem
- ✓ przeciwdziałanie izolacji osób z niepełnosprawnościami
- ✓ organizowanie różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowej osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami, pozwalających na ich pełne włączenie w życie społeczne i obywatelskie
- ✓ organizacja akcji i imprez lokalnych służące integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych
- ✓ angażowanie osób starszych w inicjatywy wolontarystyczne sprzyjające wymianie międzypokoleniowej oraz kultywowanie tradycji i zwyczajów
- ✓ tworzenie warunków do przekazywania wiedzy i umiejętności przez seniorów młodszemu pokoleniu
- ✓ likwidowanie barier architektonicznych
- ✓ zwiększanie dostępności obiektów oraz oferowanych usług publicznych dla osób z niepełnosprawnościami
- ✓ realizowanie wszystkich zamierzeń niniejszego LPR zgodnie z zasadą uniwersalnego projektowania
- ✓ przeciwdziałanie stereotypowemu postrzeganiu osób z niepełnosprawnościami

CEL OPERACYJNY 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich

Przeprowadzona w drugim rozdziale niniejszego dokumentu diagnoza wyznaczonego obszaru rewitalizacji wskazuje na niewystarczający poziom integracji oraz aktywności lokalnej społeczności. Wobec tego, wśród kierunków interwencji wskazane jest prowadzenie działań zorientowanych na udzielanie wsparcia dla wszystkich organizacji społecznych i instytucji kultury w poszerzeniu ich działalności w zakresie integrowania społeczności.

Bardzo ważnym elementem, niezbędnym do budowania spójności społecznej²², jest aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji połączona z ich rzeczywistym zaangażowaniem w procesy współdecydowania o jego losach. Stanowi ona ważny czynnik integrujący tę społeczność; przyczyniający się jednocześnie do rozwoju kapitału społecznego i rozwiązywania lokalnych problemów społecznych. Aktywne i operatywne angażowanie się obywateli w życie publiczne winno dotyczyć nie tylko udziału w podejmowaniu decyzji, ale także wykonywaniu tych decyzji, a więc udziału w realizacji zadań publicznych. Konieczna jest bieżąca współpraca gminy z istniejącymi na jej obszarze organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie klimatu aktywności społecznej poprzez upraszczanie procedur związanych z zakładaniem nowych stowarzyszeń, fundacji.

Podstawowym kierunkiem interwencji będzie budowanie społeczeństwa obywatelskiego, rozumianego jako społeczeństwo świadome, z poczuciem odpowiedzialności, współpracujące na rzecz środowiska lokalnego i współdecydujące o kierunkach rozwoju swojego otoczenia. W rozumieniu tym, społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, ale także współkreatorem rozwiązań i działań podejmowanych na rzecz wspólnoty. Szczególnie istotne dla rozwoju i budowania społeczeństwa obywatelskiego jest tworzenie warunków sprzyjających i umożliwiających jego rozwój. Należy zwrócić szczególną uwagę na takie czynniki jak zaufanie, zakorzenienie w systemie wartości i więzi międzyludzkich, a także tolerancję, współpracę i wzajemność. W oparciu o te czynniki możliwe jest budowanie kapitału społecznego, który w połączeniu z kapitałem finansowym, stanowić będzie podstawę dla rozwoju obszaru rewitalizacji.

Jednym z elementów budowania wspólnoty społeczeństwa będzie szeroko rozumiana edukacja obywatelska. Mieszkańcy obszaru rewitalizacji winni być obywatelami świadomymi swoich praw, odpowiednio przygotowanymi do realizacji życiowych pomysłów i planów. Nie chodzi tutaj wyłącznie o nabycie praktycznej wiedzy, lecz również wykształcenie proaktywnej i przedsiębiorczej postawy oraz umiejętności społecznych pozwalających działać w każdych warunkach społeczno-gospodarczych. Niezwykle istotne w tym zakresie jest również rozwijanie krytycznego myślenia i umiejętności analitycznych.

Wśród szerokiego wachlarza elementów warunkujących zbudowanie tożsamości społecznej należy wymienić w szczególności wzbudzenie przeświadczenia o niezbędności i potrzebie ochrony oraz pielęgnowania dziedzictwa i tradycji lokalnych. Świadomość, że jest się odpowiedzialnym dziedzicem dóbr kultury, wzbudza emocjonalny stosunek do swojej miejscowości, rodzi poczucie wspólnoty i gotowość do podejmowania nowych inicjatyw na rzecz lokalnego rozwoju. Z tego też względu, w ramach wiodących kierunków działań przedmiotowego celu, lokalne dziedzictwo będzie ujmowane w szerokim aspekcie. Mowa tu zarówno o trudniejszym do opisanie i zlokalizowania - dziedzictwie niematerialnym (np. obrzędy, rytuały, zwyczaje, stroje, muzyka, pieśni, tradycje życia sąsiedzkiego), jak

²²Na podstawie; Battaini-Dragoni, Dominioni, 2003: **Spójność społeczna** rozumiana jest jako zdolność społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom, przy jednoczesnym minimalizowaniu wewnętrznego zróżnicowania oraz unikaniu zjawiska polaryzacji. W znaczeniu tym społeczeństwo spójne to wspólnota wolnych, wspierających się nawzajem ludzi, którzy dążą do zbiorowych celów metodami demokratycznymi. Spójność społeczna nie koncentruje się wyłącznie na zwalczaniu wykluczenia społecznego i ubóstwa. Jej fundamentem jest tworzenie solidarności w społeczeństwie, tak aby zminimalizować wykluczenie, zwalczać je za pomocą prewencji. W praktyce istotą spójności społecznej jest budowanie takich relacji społecznych, aby naturalna różnorodność wzbogacająca społeczeństwo nie prowadziła do podziałów generujących nieufność i wrogość między grupami społecznymi.

i materialnych składnikach dziedzictwa obszaru m.in.: obiektach zabytkowych. Dziedzictwo, którego wartość potrafimy określić, a także wypromować i stale udostępniać, staje się produktem.

Następnym z kierunków działań przedmiotowego celu będzie rozwijanie i wzmacnianie aktywności obywatelskiej oraz zwiększania udziału obywateli w życiu publicznym. W tym celu konieczne jest wykorzystanie istniejącego potencjału infrastrukturalnego i ludzkiego lokalnych instytucji publicznych, takich jak: ośrodek kultury, biblioteka, szkoły czy boiska sportowe. Wobec czego należy sprzyjać wszelkiego rodzaju przedsięwzięciom umożliwiającym wykorzystanie zasobów instytucji publicznych do rozwoju różnego rodzaju aktywności obywatelskich. Ważne aby nie ograniczać się jedynie do instytucji, ale również tworzyć lepsze warunki współnotowania przestrzeni publicznej – place zabaw, miejsca rekreacji ruchowej itp. Najprostszą formą na rzecz działania wspólnego jest wolontariat, który będzie promowany w różnych sferach działalności obywatelskiej.

Na obszarze rewitalizacji jednym ze zdiagnozowanych problemów sfery społecznej jest częściowo niskie poczucie bezpieczeństwa, na które wpływ ma zarówno czynnik ludzki jak i infrastruktura techniczna (np. oświetlenie, monitoring, itp.). Stąd wśród kierunków interwencji znajduje się proces włączenie mieszkańców we wspólny proces monitoringu obywatelskiego, polegającego na inicjowaniu przez mieszkańców działań w zakresie poprawy bezpieczeństwa. Komunikacja pomiędzy władzami gminnymi, a mieszkańcami umożliwi poznanie potrzeb, a także da szansę na reakcję i wprowadzenie realnych zmian w przestrzeni, które spotkają się z akceptacją społeczną. Poza tym, kierunki działań przewidują wykorzystanie sportu do przeciwdziałania patologiom społecznym, w szczególności alkoholizmowi i wybrykom chuligańskim. Aktywne uczestnictwo i zaangażowanie młodych ludzi w rywalizację sportową jest skutecznym środkiem budowania zdrowych więzi i zachowań społecznych. Kluczowe jest zapewnienie atrakcyjnej i szeroko dostępnej oferty dla wszystkich mieszkańców, umożliwiającej w pełni na korzystanie z infrastruktury. Konieczna jest także intensyfikacja działań promujących aktywność fizyczną mieszkańców, upowszechnianie aktywnych form spędzania wolnego czasu, a także wzmocnienie roli organizacji pozarządowych w popularyzacji sportu dla wszystkich.

Kierunki działań celu operacyjnego

1.4

- ✓ wspieranie aktywności obywatelskiej na rzecz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym
- ✓ inicjowanie współpracy z podmiotami lokalnymi w rozwiązywaniu problemów społecznych
- ✓ wspieranie wszelkie formy aktywizacji środowisk i osób, w tym poprzez animację kultury i sportu, oraz pobudzanie do żywego uczestnictwa w życiu społecznym: aktywności kulturowych, ekologicznych, sportowych, edukacyjnych, prozdrowotnych i profilaktycznych
- ✓ przewyższanie bierności wobec lokalnych procedur demokratycznych
- ✓ zwiększanie zakresu „spraw”, w których decyzje zapadają przy czynnym udziale społeczności lokalnej
- ✓ wspieranie samorządności mieszkańców
- ✓ rozwijanie edukacji obywatelskiej
- ✓ popularyzowanie i pielęgnowanie dziedzictwa i tradycji lokalnych
- ✓ rozwijanie tożsamości społecznej
- ✓ zwiększanie poziomu bezpieczeństwa publicznego

str. 110

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

CEL STRATEGICZNY 2. POPRAWA JAKOŚĆ ZAMIESZKIWANIA I UŻYTKOWANIA OBSZARU REWITALIZACJI

Cel strategiczny 2 obejmuje realizację działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych przeznaczonych do wyprowadzenia wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego pod względem zagospodarowania przestrzennego i poprawy infrastruktury oraz usług wpływających na jakość życia mieszkańców. Obejmują one wszelkie inwestycje mające na celu uporządkowanie oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych w celu poprawy funkcji społeczno-gospodarczych, administracyjnych i reprezentacyjnych, w tym poprawę dotychczasowej funkcji obszaru, a także nadanie mu nowych funkcji. Ponadto, planuje się realizację zadań, które mają na celu poprawę dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osób niepełnosprawnych, do infrastruktury technicznej. Niezwykle istotne będzie ożywianie przestrzeni publicznych poprzez wsparcie ich funkcji kulturalno-rozrywkowych oraz rozwój funkcji turystycznych. Niezagospodarowane do tej pory przestrzenie publiczne staną się miejscem atrakcyjnym do spędzania wolnego czasu, aktywności zarówno ruchowej, jak i umysłowej. Poza tym działania ukierunkowane zostaną na ożywienie obszaru zamieszkania, który dla potrzeb procesu rewitalizacji, został zdefiniowany nie tylko jako miejsce zamieszkania (budynki mieszkalne), lecz również jako strefa powiązana z nim funkcjonalnie i decydująca o jakości życia na danym terenie (budynki, w których umiejscowione są usługi publiczne).

Ważnym aspektem jest również ochrona lokalnego środowiska naturalnego. Będzie to możliwe poprzez rewaloryzację oraz odpowiednie kształtowanie przestrzeni publicznych, a także podejmowanie działań mających na celu ograniczenie niskiej emisji oraz zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Wyżej zaprezentowane kierunki działań prowadzić mają do zmiany wizerunku obszaru rewitalizacji przy wykorzystaniu jej niezaprzeczalnych potencjałów. Przedmiotowa zmiana stanowi niezwykle istotny czynnik rozwoju nie tylko tego obszaru, lecz również całej gminy Krzywdy. Poza tym rzutuje na powodzenie pozostałych działań rewitalizacyjnych – na zwiększenie szans urzeczywistnienia się dwóch równoległych celów strategicznych (przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji społecznej oraz ożywienia lokalnej gospodarki), wpłynie zmiana świadomości i postrzegania obszaru przez zamieszkującą tam ludność. Bardzo istotne jest przełamanie wizerunku obszaru tkwiącego dotychczas w świadomości lokalnej społeczności. Pozytywne zmiany zachodzące w obrębie rewitalizacji „tchną nową nadzieję” i staną się motorem napędowym działań zamieszkującej tam ludności. Przewyciężenie negatywnego wizerunku „wewnątrz obszaru” pozwoli na przełamanie bierności i wyjście z marazmu. Wpłynie na wyzwolenie potencjału społeczności lokalnej.

CEL OPERACYJNY 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych

W ramach niniejszego celu operacyjnego zaplanowano doskonalenie jakości istniejących i rozwój nowych usług publicznych, jako podstawy polepszenia jakości życia na obszarze rewitalizacji. Przedmiotowy obszar tematyczny koncentrował się będzie na tworzeniu nowej i wyższej jakości usług oferowanych publicznie (bez względu na podmiot je świadczący) dostępnych dla różnych grup mieszkańców. Wśród głównych aspiracji niniejszego celu znajduje się zapewnienie zróżnicowanej, dobrej jakościowo oraz uwzględniającej potrzeby mieszkańców oferty edukacyjnej, kształtującej świadome, mądre i uczące się społeczeństwo. Wysoka jakość oferowanych usług edukacyjnych nie pozostaje bez znaczenia zarówno dla możliwości rozwoju poszczególnych jednostek, jak i potencjału (w tym gospodarczego) całego obszaru. Cel zakłada stworzenie (za pomocą realizacji programów kształcenia, zróżnicowanej oferty edukacyjnej oraz dostępnej nowej bazy/infrastruktury) wysokiej jakości oferty kształcenia przygotowującej do aktywności zawodowej i utrzymania się na rynku pracy. Ponadto prowadzona będzie interwencja odnosząca się do budowania postaw uczenia się przez całe życie wśród mieszkańców. Domeną niniejszego celu będzie również zwiększenie jakości istniejących oraz rozwój różnego rodzaju usług świadczonych na rzecz osób z grup marginalizowanych. Następnym z elementów będzie stwarzanie warunków do pełnego dostępu do usług kulturalnych. Mając na względzie różnorodność ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji, oferta winna być dostosowana do potrzeb różnych grup, także ze względu na wyróżnik wiekowy.

Pośród licznych warunków wpływających na poziom i jakość życia znajduje się sprawna, efektywna i oszczędna infrastruktura techniczna (np. sieci wodociągowe, kanalizacyjne, drogi, chodniki i oświetlenia w miejscach publicznych). Zarówno utrudnienia w dostępie do ww. infrastruktury, jaki i jej niewystarczająca jakość, uniemożliwiają stworzenie dobrej jakości miejsca zamieszkania, a także hamują potencjalny rozwój przedsiębiorstw na terenie gminy, a co za tym idzie ograniczają tworzenie nowych miejsc pracy. Wobec czego ważnym elementem niniejszego celu będzie uzupełnienie braków w podstawowej infrastrukturze technicznej. Oczekiwanym efektem tego rodzaju przedsięwzięć będzie wzrost zadowolenia mieszkańców z miejsca, w którym żyją oraz znaczna poprawa estetyki obszaru rewitalizacji. Przedsięwzięcia związane bezpośrednio z rozwijaniem sieci infrastruktury podstawowej przyczynią się również do osiągnięcia pozytywnych efektów w sferze środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej – wzrostu jakości przestrzeni publicznych, przywrócenia ładu przestrzennego.

Następnym aspektem wymagającym wsparcia jest zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców na obszarze rewitalizacji.

Ważnym kierunkiem działań w ramach przedmiotowego celu będzie również realizacja inwestycji, wynikających z opracowanego w 2015 roku Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. Przyczyni się to także do znacznej oszczędności energii skutkującej redukcją emisji zanieczyszczeń powietrza (efekt ekologiczny) oraz zmniejszeniem kosztów utrzymania tych budynków (efekt ekonomiczny). Działania winny być nakierowane na podnoszenie ogólnej efektywności energetycznej, w szczególności dzięki likwidacji indywidualnych palenisk, poprawie izolacyjności termicznej budynków i instalowaniu źródeł energii odnawialnej. Ochrona środowiska przyrodniczego będzie wyrażała się także w formie podejmowania konkretnych inicjatyw, a także promowania postaw ekologicznych i zwiększania świadomości miejscowej społeczności w tym zakresie.

Zarówno cele, jak i kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji, stanowią odpowiedź na wyniki przeprowadzonej diagnozy. Należy jednocześnie zaznaczyć, że nie jest to wyłącznie bierny odzew. W części z aspektów nie ograniczają się one jedynie do tego, co wynika automatycznie z diagnozy problemów, lecz opierając się o zdiagnozowane potencjały, wychodzą naprzeciw wyzwaniom i wyprzedzają powstawanie problemów możliwych do przewidzenia w przyszłości. Wobec przyjętego założenia, pomimo braku zdiagnozowanych w obszarze rewitalizacji problemów w sferze środowiskowej, w ramach niniejszego celu, przewidziano również interwencję w zakresie ochrony środowiska naturalnego. Dalszy wzrost zapotrzebowania na energię, zarówno w skali krajowej, jak i globalnej jest zjawiskiem nieuniknionym. Jest on efektem postępu cywilizacyjnego (wymuszającego zwiększenie nakładów energii dla skutecznego działania wszystkich dziedzin gospodarki) i wzrostu poziomu życia społeczeństwa. Przy utrzymaniu aktualnych trendów światowe zużycie energii do roku 2020 wzrośnie o ok. 20% (OECD/IEA, World Energy Outlook). Poważne zagrożenie, w tym zakresie stanowi oparcie w przeważającej mierze produkcji energii na surowcach, które są wyczerpywalne. Realnie istniejące i osiągalne zasoby wszystkich kopalnych źródeł energii pierwotnej przy dotychczasowym 2% średnim rocznym wzroście zużycia energii pierwotnej ulegną wyczerpaniu w przedziale ok. 70 – 120 lat (Strategia badań na rzecz rozwoju energetyki w Polsce). Wyczerpywalność surowców energetycznych wpływa z kolei na ciągły wzrost ich cen. Z drugiej strony nieustannie pogarszający się stan środowiska naturalnego oraz zmiany klimatyczne, spowodowane emisją gazów cieplarnianych do atmosfery, wpływają na zmianę podejścia do polityki produkcji energii. Remedium dla tej sytuacji stanowią m.in. odnawialne źródła energii, których potencjał wielokrotnie przekracza potrzeby energetyczne, zarówno w chwili obecnej, jak i w odległej przyszłości. Konieczne jest systematyczne ograniczanie zużycia energii, a także ciągłe podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Poza tym przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska mają niebagatelne znaczenie dla sfery społecznej. Wpływają na zmniejszenie ilości emitowanych zanieczyszczeń, co ma pozytywny wpływ na zdrowie mieszkańców i zmniejszenie liczby zachorowań. Dzięki nim jakość i komfort życia mieszkańców ulega znacznej poprawie. Przynoszą również wymierne profity-zmniejszenie obciążeń wynikających z konieczności zakupu nośników energii. Dodatkowo pociągają za sobą zmianę przepływu strumieni pieniężnych płatności za energię. Wygenerowane oszczędności pozostają w regionie aktywizując lokalną gospodarkę i przyczyniają się do zwiększenia ogólnego dobrobytu.

Kierunki działań celu operacyjnego 2.1

- ✓ zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- ✓ modernizacja istniejącej i rozwijanie infrastruktury technicznej
- ✓ realizacja przedsięwzięć wpływających na poprawę jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji
- ✓ zagwarantowanie dostępności infrastruktury publicznej
- ✓ zwiększenie oferty i dostosowanie na bieżąco wachlarza usług publicznych oferowanych mieszkańcom, w tym w szczególności społecznych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalnych
- ✓ podniesienie satysfakcji z jakości usług publicznych
- ✓ rozwijanie i dostosowywanie oferty spędzania wolnego czasu do potrzeb różnych grup mieszkańców
- ✓ rozwój oferty edukacyjnej

CEL OPERACYJNY 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych

W ramach przedmiotowego celu przewidziano zwiększenie dostępności i atrakcyjności przestrzeni oraz obiektów publicznych. Dzięki temu zapewnione zostaną miejsca do przebywania i szerokiego spektrum integracji międzyludzkich. Poza tym poprawi to poziom estetyki przestrzeni publicznych oraz poziom bezpieczeństwa wyznaczonego obszaru rewitalizacji.

Do budowania korzystnego wizerunku obszaru rewitalizacji jako miejsca atrakcyjnego do życia bez wątplenia przyczynią się działania zmierzające do zagospodarowania przestrzeni publicznych stanowiących tereny o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprzyjających nawiązywania kontaktów społecznych. Mowa tutaj głównie o niewykorzystanym potencjale zespołu dworsko-parkowego, zbiornika wodnego w Krzywdzie czy świetlicy w Cisowniku. Staną się one przestrzeniami najbardziej sprzyjającymi spędzaniu wolnego czasu w obszarze rewitalizacji. Inwestycje, w efekcie których przedmiotowy obszar uzyska nową jakość, pobudzi lokalną społeczność do aktywnego korzystania z otaczającego terenu. Będzie również miała ogromne znaczenie w zakresie pobudzenia lokalnej gospodarki. Nie bez znaczenia pozostanie również dla całego procesu rewitalizacji społecznej. Odnowiona i tętniąca życiem przestrzeń będzie sposobem na przedstawienie mieszkańcom obszarów zdegradowanych alternatywy dla otaczającej ich na co dzień szarości i beznadziei. Poza tym, nowa przestrzeń publiczna, oferująca różnego rodzaju atrakcje, stanowić będzie dodatkowy bodziec wpływający na standard życia okolicznych mieszkańców, prowokując ich do aktywnego spędzania wolnego czasu. Podniesienie jakości przestrzeni publicznych wpłynie także zasadniczo na stopień utożsamiania się mieszkańców z miejscem, w którym żyją. Niezwykle istotną kwestią będzie to, a żeby obiekty i przestrzenie publiczne w obrębie podobszarów rewitalizacji, były przyjazne dla wszystkich, czyli dostępne dla każdego i bez względu na jego sprawność ruchową lub poznawczą.

Bardzo ważną kwestią będzie wykorzystanie ogromnego potencjału budynków zabytkowych, znajdujących się w sołectwie Krzywda. Mowa tutaj o dworze i parku krajobrazowym pochodzącym z XIX w.²³ oraz dworcu kolejowym oraz kolejowej wieży ciśnień²⁴. Wśród najważniejszych działań rekomendowanych dla gminy Krzywda wskazuje się działania ukierunkowane na zachowanie wartości ww. obiektów dziedzictwa kulturowego. Jako priorytetowe uznano rewaloryzację oraz rewitalizację tychże obiektów. Choć wymagają one podjęcia kosztownych działań renowacyjnych, stanowią o ogromnym potencjale obszaru rewitalizacji, szczególnie w zakresie atrakcyjnej wizualnie i kulturowo okolicy. Niewykorzystane

²³Obwieszczenie nr 1/2017 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 9 stycznia 2017 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego – nr A/1164

²⁴Obwieszczenie nr 1/2017 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 9 stycznia 2017 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego – nr A/1633

w pełni lub nieużytkowane w ogóle zabytki, po dokonaniu niezbędnych modernizacji, będą przyjmować nowe, zróżnicowane funkcje, a atrakcyjność tych obiektów po zmianie zagospodarowania stanowi dodatkowy walor. Zabytki mają również duże znaczenie dla budowy marki Krzywdy jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, z szeroką ofertą dla mieszkańców i przyjezdnych. Bogactwo doświadczeń kulturowych wraz z cennymi zabytkami może stanowić podstawę istotnego wzrostu ruchu turystycznego w oparciu o turystykę historyczną i kulturową.

W kontekście organizowania atrakcyjnych dla użytkowników obiektów i przestrzeni publicznych niezwykle istotna jest również kwestia realizacji zamierzeń przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju. Ochrona i poszanowanie środowiska przyrodniczego oraz racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych na obszarze rewitalizacji to niezwykle istotny aspekt w kontekście wartości, jaką dla mieszkańców gminy Krzywdy stanowi środowisko naturalne. Warto podkreślić również wątki związane bezpośrednio z turystyką, jako ważnego filaru lokalnej gospodarki i rynku pracy. Mając na względzie fakt, że rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań oraz wzmacnianie lokalnych potencjałów w niwelowaniu problemów społecznych i gospodarczych, w wyznaczonym obszarze rewitalizacji zasadnym jest szczególne uwzględnienie aspektów ochrony środowiska w planowaniu wszelkich przedsięwzięć.

Kierunki działań celu operacyjnego

2.2

- ✓ zwiększenie atrakcyjności i dostępności przestrzeni publicznych
- ✓ stworzenie przestrzeni „tętniących życiem” i stanowiących miejsce rozwoju aktywności społeczności lokalnej
- ✓ kształtowanie przestrzeni publicznej służącej zaspakajaniu potrzeb mieszkańców
- ✓ przebudowa, remont, modernizacja zdegradowanych budynków wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem
- ✓ adaptacja zdegradowanych budynków i obiektów w celu nadania im nowych funkcji użytkowych
- ✓ przywrócenie przestrzeniom publicznym funkcjonalności stworzenie miejsc będących „wizytówką” obszaru rewitalizacji
- ✓ stworzenie miejsc będących impulsem dla realizacji szeregu oddolnych inicjatyw
- ✓ podnoszenie standardu i atrakcyjność użytkowania budynków użyteczności publicznej

CEL STRATEGICZNY 3. POBUDZANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ NA OBSZARZE REWITALIZACJI

Poprawa lokalnego rynku pracy i wzmocnienie przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji będzie możliwe w wyniku realizacji zadań w ramach celu operacyjnego 3. Wyznaczone cele

operacyjne oraz kierunki działań związane są z wykorzystaniem terenów aktywności gospodarczej do wspierania tworzenia nowych miejsc pracy, wzmocnieniem działalności lokalnych przedsiębiorstw w celu poprawy ich konkurencyjności, promowaniem i aktywizowaniem zakładania działalności gospodarczej w celu pobudzenia przedsiębiorczości mieszkańców nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy.

Problem wysokiego poziomu bezrobocia oraz odsetek osób korzystających z pomocy socjalnej w obszarze rewitalizacji wskazuje na potrzebę działań w zakresie systematycznego podnoszenia kwalifikacji zawodowych i aktywizacji osób bezrobotnych oraz pobudzania lokalnego rynku pracy do tworzenia nowych miejsc pracy.

CEL OPERACYJNY 3.1 Zwiększenie potencjału lokalnej gospodarki

Rozwój lokalnej gospodarki jest i będzie w najbliższych latach jednym z kluczowych warunków rozwoju nie tylko wyznaczonego obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Krzywdą. Jej ożywienie wpłynie przede wszystkim na wzrost liczby miejsc pracy oraz dochodów mieszkańców, co bezpośrednio przełoży się na polepszenie jakości życia społeczności lokalnej.

W obrębie wyznaczonych podobszarów rewitalizacji istnieje już pewien potencjał osób aktywnych gospodarczo, przedsiębiorców, którzy dają pracę mieszkańcom. Należy więc podjąć kroki w kierunku zwiększania aktywności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości w celu tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy. Należy motywować mieszkańców oraz wspierać ich w otwieraniu i prowadzeniu własnej działalności poprzez spotkania informacyjne, debaty. Dodatkowym bodźcem motywującym do tworzenia nowych miejsc pracy mogą być ulgi finansowe dla podmiotów gospodarczych tworzących nowe miejsca pracy. Ważne będzie także zwiększanie świadomości pracodawców z zakresu możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji w organizacjach. Intensyfikacja działań mających na celu kompleksowe wzmocnienie kondycji lokalnych przedsiębiorstw, a tym samym lokalnych zasobów pracy, będzie sprzyjać odwróceniu niekorzystnych trendów, związanych z emigracją zarobkową mieszkańców obszaru, zwłaszcza ludzi młodych z wyższym wykształceniem, która negatywnie wpływa na perspektywy rozwojowe obszaru.

Obszar rewitalizacji posiada duży potencjał rozwojowy w zakresie sektora turystyki, który do tej pory nie był wykorzystywany w pełni. Bogate walory krajobrazowe, szerokie dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej stanowią niezwykle istotne czynniki sprzyjające rozwojowi turystyki. Remedium na zdiagnozowane problemy sfery społecznej może stanowić zwiększenie aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji w sferze podjęcia działalności w sektorze turystyki, w tym turystyki specjalistycznej bazującej na wydarzeniach historycznych rozgrywających się w gminie Krzywdą. Wpłynie to na znaczne zwiększenie dochodów ludności, a także zdeteminuje powstanie nowych miejsc pracy. Wobec tego niezbędna będzie szeroko rozumiana pomoc we wszystkich etapach działalności turystycznej, a przede wszystkim w tym, co sprawia najwięcej trudności: przygotowanie do uruchomienia działalności, doskonalenie działalności oraz możliwości pozyskiwania środków unijnych i krajowych. Rozwój turystyki nieodłącznie wiąże się również z doskonaleniem istniejącej oraz budowaniem nowej bazy turystyczno-rekreacyjnej.

Kolejnym z elementów mogących mieć znaczenie dla przewyższania zdiagnozowanych problemów może być wykorzystanie potencjału kulturowego, odgrywającego niezwykle istotną rolę w budowaniu poczucia tożsamości i więzi lokalnych. To właśnie podniesienie ogólnej świadomości i umiejętności dostrzegania wartości i potencjału w lokalnym dziedzictwie wpłynie na rozwój gospodarki. Wobec czego potrzebna jest edukacja, a także zachęcanie społeczności do angażowania się w sprawy najbliższego otoczenia i korzystania z bogactwa dziedzictwa kulturowego. Wzmacnianie lokalnej tożsamości jest niezwykle ważne z perspektywy ekonomicznej – pozwala na podnoszenie własnych kwalifikacji i rozwój przedsiębiorczości opartej na wiedzy o lokalnym dziedzictwie.

Wśród wiodących kierunków działań, wpływających bez wątpienia na wzrost aktywności lokalnej gospodarki do generowania nowych miejsc pracy, znajduje się rozwój ekonomii społecznej w obszarze rewitalizacji. Dzięki temu nastąpi poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem. Efektem prowadzonych działań będzie zahamowanie zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych. W efekcie powołania do życia podmiotów ekonomii społecznej ich członkom zostanie umożliwione odbudowanie i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy i zamieszkania. Oprócz tego uzyskają oni szansę na odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

Ostatni z elementów polityki rewitalizacji będzie kreowanie i promocja marki gminy Krzywda, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji, za pomocą której przekazywane będą otoczeniu informacje uwypuklające lokalne atuty i atrakcje. Wśród narzędzi prowadzących do kreowania marki będzie rozwój oferty kulturalnej, w tym wydarzeń kulturalno-rozrywkowych, w szczególności o znaczeniu ponadlokalnym z wykorzystaniem zrewitalizowanej infrastruktury. Marka stanie się ważnym czynnikiem rozwoju, pozwalającym tworzyć miejsca pracy i źródła dochodu dla mieszkańców, szczególnie w dziedzinie turystyki czy wytwarzania produktów lokalnych (np. rękodzieła). Nadrzędnym celem będzie wykreowanie przewagi konkurencyjnej obszaru, w stosunku do innych miejscowości rekreacyjno-turystycznych Ziemi Łukowskiej. Całe otoczenie związane z marketingiem produktów regionalnych będzie pobudzać rozwój lokalny i aktywizować gospodarczo teren.

Kierunki działań celu operacyjnego 3.1

- ✓ promowanie rozwoju gospodarczego opartego o zasoby i produkty lokalne
- ✓ wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości w gminie
- ✓ wsparcie dla przetwórstwa produktów lokalnych
- ✓ realizacja kompleksowych działań w celu stworzenia marki miejsca
- ✓ tworzenie dogodnych warunków prawno-organizacyjnych do powstawania i funkcjonowania małej i średniej przedsiębiorczości
- ✓ promocja na zewnątrz walorów wypoczynkowo-rekreacyjnych, dobrych warunków życia oraz możliwości inwestycyjnych w gminie (w celu pozyskania turystów, potencjalnych mieszkańców, inwestorów)
- ✓ wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej np. agroturystyki
- ✓ rozwój ekonomii społecznej ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia miejsc pracy w tymże sektorze
- ✓ wykreowanie przewagi konkurencyjnej gminy Krzywdą, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji

CEL OPERACYJNY 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia

Kierunki działań skoncentrowane wokół powyższego celu wychodzą naprzeciw zidentyfikowanym problemom w zakresie niewystarczającej aktywności zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Ze względu na to, że niski poziom wykształcenia oraz niedopasowanie posiadanych kwalifikacji do wymagań pracodawców stanowią istotną barierę w poszukiwaniu zatrudnienia konieczne jest również wdrożenie wśród mieszkańców nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy Krzywdą, idei koncepcji uczenia się przez całe życie. Warunkiem rozwoju jednostki, niezbędnym do zapewnienia integracji społecznej i wyrównywania szans życiowych, a także zmniejszania problemu marginalizacji, jest kształcenie ustawiczne. Zintegrowane i skoordynowane działania ukierunkowane na aktywizację zawodową mieszkańców obszaru będą sprzyjały zatrzymaniu negatywnych trendów, związanych z zarobkowym odpływem migracyjnym zwłaszcza młodych osób, negatywnie wpływającym na perspektywy rozwojowe regionu. Wyekwipowani w odpowiednie umiejętności i kwalifikacje, dopasowane do potrzeb lokalnego rynku pracy, mieszkańcy obszaru będą mieć możliwość znalezienia zatrudnienia, które umożliwi im dochód, realizację aspiracji zawodowych, a także pozostanie w miejscu zamieszkania.

Szczególnie istotne jest szerokie wykorzystanie wachlarza instrumentów oferowanych przez służby zatrudnienia w ramach *ustawy o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy*, ze szczególnym ukierunkowaniem na wspieranie bezrobotnych zagrożonych w największym stopniu oddaleniem od rynku pracy lub niegotowych do podjęcia zatrudnienia, jak również wspieranie realizacji działań doradczych i szkoleniowych koordynowanych przez organizacje pozarządowe i partnerów rynku pracy. Dotyczy to w szczególności przedsięwzięć z zakresu

str. 118

aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych pozostających w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy tj. m.in.: kobiet wracających na rynek pracy po urlopie macierzyńskim, osób w wieku 50+, osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, obejmujących naukę obsługi komputera, języków obcych itp.

Skoordynowane działania ukierunkowane na aktywizację zawodową mieszkańców obszaru będą sprzyjały zatrzymaniu negatywnych trendów, związanych z zarobkowym odpływem migracyjnym zwłaszcza młodych osób, negatywnie wpływającym na perspektywy rozwojowe regionu. Wyposażeni w odpowiednie umiejętności i kwalifikacje, dopasowane do potrzeb lokalnego rynku pracy, mieszkańcy obszaru będą mieć możliwość znalezienia zatrudnienia, które umożliwi im dochód, realizację aspiracji zawodowych, a także pozostanie w miejscu zamieszkania.

Jednym z najważniejszych czynników mających realny wpływ na rozwój społeczeństwa jest przedsiębiorczość. Stanowi ona generator wzrostu gospodarczego, element wzmacniający spójność społeczną i zapobiegający zjawisku wykluczenia społecznego. Szerokie ujęcie zagadnienia przedsiębiorczości nakazuje roznieć je dwutorowo. Po pierwsze jako zbiór pewnych cech osobowości, mających decydujący wpływ na funkcjonowanie na rynku pracy, ale także poza obszarem biznesu (w powszechnym rozumieniu „bycie przedsiębiorczym”) oraz jako psychologiczną gotowość do założenia własnej firmy i pracy na własny rachunek („bycie przedsiębiorcą”). Wobec tego, obrane w ramach niniejszego celu kierunki działania skupiają się po pierwsze wokół: wspierania synergii między przedsiębiorcami, wspierania lokalnej przedsiębiorczości, w tym drobnego handlu i usług, sektora kreatywnego, tradycyjnych rzemiosł, oraz nowoczesnych gałęzi przemysłu. Drugim niezwykle istotnym elementem będzie rozwijanie postawy „bycia przedsiębiorczym”, rozumianej jako indywidualna skłonność jednostek do podejmowania nowych działań oraz aktywna postawa wobec rzeczywistości, przejawiająca się w dążeniu do rozwijania aktywności gospodarczej, społecznej, kulturowej czy politycznej. Ich kształtowanie powinno się rozpocząć od najniższych szczebli edukacji instytucjonalnej. Szczególnie ważne będzie podjęcie inicjatyw w tym zakresie. Dodatkowo powinny one mieć charakter innowacyjny, wykraczający poza standardowe działania w edukacji szkolnej. Konieczne jest zatem wsparcie wszelkich inicjatyw w zakresie wdrażania programów aktywizacji i edukacji dorosłych, nastawionych na wzbudzanie i utrwalanie tych postaw. Zdynamizowanie działań dotyczących wspierania przedsiębiorczości powinno odbywać się również poprzez promocję dostępnych instrumentów w ramach środków unijnych m.in. wsparcie oraz rozwój samozatrudnienia. Ważnym elementem uzupełniającym powyższe kierunki działań będzie popularyzacja elastycznych form zatrudnienia, które umożliwią mieszkańcom łączenie pracy z nauką, a także życia zawodowego z wychowywaniem dzieci, czy opieką nad starszymi członkami rodzin.

Kierunki działań celu operacyjnego 3.2

- ✓ kontynuowanie współpracy z instytucjami oraz partnerami rynku pracy w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców
- ✓ inicjowanie działań mających na celu edukację ekonomiczną mieszkańców oraz wzrost wiedzy na temat przedsiębiorczości
- ✓ wspieranie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej - realizacja szkoleń i doradztwa indywidualnego oraz grupowego umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej
- ✓ podejmowanie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych i stażach oraz organizacji robót publicznych, prac interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego
- ✓ wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej obejmujące szkolenia i doradztwo indywidualne oraz grupowe umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej
- ✓ pomoc w zakresie pozyskiwania dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej
- ✓ zwiększanie świadomości pracodawców z zakresu możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji organizacyjnych
- ✓ inicjowanie działań mających na celu edukację ekonomiczną mieszkańców oraz wzrost wiedzy na temat przedsiębiorczości
- ✓ kontynuowanie współpracy z instytucjami oraz partnerami rynku pracy w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców
- ✓ wspieranie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej - realizacja szkoleń i doradztwa indywidualnego oraz grupowego umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej

3.2 PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

Obligatoryjnym elementem Lokalnego Programu Rewitalizacji jest **opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych**, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym, w tym **lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych**.

W świetle wytycznych, lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych powinna mieć formę opisów zawierających w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia:

- nazwę,
- wskazanie podmiotów je realizujących,
- zakres realizowanych zadań,
- lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu),
- szacowaną wartość,
- prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji.

Spora część umieszczonych w ramach niniejszego LPR przedsięwzięć będzie realizowane przez podmioty publiczne (tj. gminę Krzywdą oraz gminne jednostki organizacyjne). Jednocześnie należy zaznaczyć, że podstawowym ich założeniem jest doprowadzenie do wygenerowania, zgodnych z celami Lokalnego Programu Rewitalizacji, aktywności mieszkańców, nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy. Osiągnięcie tego efektu wiąże się z gotowością gminy Krzywdą do aktualizacji niniejszego Programu zgodnie z ujawnionymi z czasem priorytetami mieszkańców.

3.2.1 LISTA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które zostały uwzględnione w ramach niniejszego Programu Rewitalizacji stanowią wyraz oddolnej aktywności podmiotów publicznych, prywatnych oraz społecznych, które formułując własne propozycje działania chcą przyczynić się do rewitalizacji na obszarach kumulacji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno – funkcjonalnych, technicznych oraz negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne.

W trakcie prac nad przedmiotowym Programem Rewitalizacji wskazano szereg przedsięwzięć oferujących kompleksowe rozwiązanie zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji. Identyfikacja projektów została przeprowadzona w ramach otwartego naboru przedsięwzięć (w postaci tzw. fiszek), który odbył się w dniach 22-28.08.2017. Poza tym przedsięwzięcia wpływały w ramach wewnętrznego zgłaszania propozycji w trakcie prowadzonych konsultacji społecznych, a także innych spotkań, na których poruszono problem rewitalizacji np. zebrania sołeckie, komisje i posiedzenia radnych gminy.

Wyłonienia przedsięwzięć, mających charakter kluczowy dla osiągnięcia założonych celów strategicznych Programu Rewitalizacji, które zostały umieszczone na liście podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych dokonano w oparciu o opinie mieszkańców (mieszkańcy dokonali hierarchizacji najważniejszych projektów podczas konsultacji, które odbyły się drogą elektroniczną w dniach 30-31.08.2017 r. za pośrednictwem strony internetowej Urzędu Gminy Krzywdą - główna strona i zakładka: Program Rewitalizacji) oraz ocenę formalną i merytoryczną projektów, bazującą na obiektywnych kryteriach strategicznych, przeprowadzoną przez zespół pracujący nad Programem.

Podczas oceny przedsięwzięć rewitalizacyjnych wzięto pod uwagę przede wszystkim następujące kryteria:

1. **Zakres informacji na temat przedsięwzięcia** - kompletność fiszki przedsięwzięcia.
2. **Spójność terytorialną** - działania prowadzone w ramach przedsięwzięcia będą na obszarze rewitalizacji i będą skierowane dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.
3. **Kompleksowość** - kompleksowość oddziaływania przedsięwzięcia na sferę społeczną oraz przynajmniej na jedną z następujących sfer: gospodarczą, środowiskową, techniczną, przestrzenno-funkcjonalną; preferowane były projekty oddziałujące na największą liczbę sfer.
4. **Zasadność realizacji** - przedsięwzięcie bezpośrednio wpływa na niwelowanie problemów zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji.
5. **Komplementarność** – przedsięwzięcie spełnia kryteria komplementarności przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej, źródeł finansowania.
6. **Spójność strategiczna** – założone w przedsięwzięciu działania są spójne ze zdiagnozowanymi celami i kierunkami działań ujętymi w Programie Rewitalizacji.
7. **Wpływ na osiągnięcie założonych celów strategicznych** – określone w przedsięwzięciu wskaźniki wpływają na osiągnięcie celu strategicznego.

Poniżej przedstawiono listę przedsięwzięć zgłoszonych w otwartej procedurze naboru kart przedsięwzięć do Programu Rewitalizacji. Zadania – poprzez stronę internetową gminy – zgłaszane były w ostatniej fazie prac nad Programem Rewitalizacji.

Ze zgłoszonych przedsięwzięć wybrano te, które mają największy potencjał dokonywania oczekiwanych zmian na obszarze rewitalizacji i obszarze zdegradowanym (umieszczono je na liście przedsięwzięć podstawowych), zaś pozostałe znalazły się w charakterystyce pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Co ważne – kryterium umieszczenia zadania zarówno na liście podstawowej, jak i „dodatkowej” – było rozwiązywanie zdefiniowanych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. **Jednocześnie należy podkreślić, że wszystkie przedsięwzięcia umieszczone w ramach niniejszego LPR (bez względu na to czy zostały zawarte na liście 1 czy liście 2) mają niebagatelne znaczenie dla prawidłowości i efektywności prowadzonego na obszarze gminy Krzywdą procesu rewitalizacji społeczno-gospodarczej.**

Numer porządkowy, każdego przedsięwzięcia składa się z dwóch elementów. Pierwszy to cyfra porządkowa nadana w projekcie Programu Rewitalizacji. Druga cyfra numeru

str. 122

porządkowego oznacza listę na której znajduje się przedsięwzięcie. Listę podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oznaczono **liczbą 1**, natomiast pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych **liczbą 2**.

Tabela 3 Lista 1 – Lista podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
1/1	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda/Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej „Szansa”	
/Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓	✓	✓	✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar rewitalizacji – sołectwo Krzywda – działki nr 1390/12			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	3 000 000,00	2019-2021		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda	
Opis problemu	Przez wyznaczony obszar rewitalizacji przechodzi linia kolejowa nr 26 relacji Łuków-Dęblin. Budynek stacji kolejowej PKP w Krzywdzie, usytuowany na ul. Kolejowej, pochodzi z 1924 roku. W czasie kampanii wrześniowej budynek był przez pewien czas siedzibą sztabu Samodzielnej Grupy Operacyjnej (SGO) Polesie gen. Franciszka Kleeberga. Jego stan jest bardzo zły – jest on zamknięty i zdewastowany. Źródło: Spacer badawczy z dnia 17.08.2017 r.				

Zgodnie z danymi GUS obszar gminy Krzywda należy do terenów o niskim poziomie życia. Według danych za 2015 rok przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie wynosiło 3 065,51 PLN, co odpowiada 73,90% przeciętnego wynagrodzenia brutto w Polsce. W przypadku osiągania niskich dochodów mieszkańcy w pierwszej kolejności dążą do zaspokojenia podstawowych potrzeb egzystencjalnych, co w znaczny sposób ogranicza korzystanie z działań kulturalnych na własny rachunek.

Wśród zdiagnozowanych problemów sfery społecznej podobszaru rewitalizacji (sołectwa Krzywda) znajduje się brak miejsc spędzania wolnego czasu dla seniorów oraz dzieci i młodzieży. Szczególnie problematyczny jest brak oferty skierowanej do najstarszych mieszkańców obszaru rewitalizacji, co powoduje ich wykluczenie społeczne. Osoby starsze nie mają możliwości na podejmowanie aktywności społecznych czy obywatelskich. Są odizolowane od społeczeństwa i „zamknięte” w swoim środowisku domowym. W efekcie czego często czują się niechciane, zapomniane i często zapadają na różnego rodzaju depresje czy zaburzenia psychiczne. Kolejnym z problemów jest problem samotność seniorów bardzo mocno zaakcentowany podczas konsultacji społecznych. Natomiast grupa seniorów pozostająca we wspólnym gospodarstwie domowym z innymi członkami rodziny wskazywała na brak poczucia swobody i możliwości realizowania aktywności „po swojemu”. Seniorom brakuje miejsca, gdzie mogliby podejmować różnego rodzaju aktywności w swobodny sposób, co umożliwi ich dłuższą, samodzielną egzystencję. Również młodszy członkowie lokalnej wspólnoty wskazywali na brak infrastruktury umożliwiającej efektywne spędzanie wolnego czasu.

Wśród zdiagnozowanych problemów nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy Krzywda, znajdują się różnego rodzaju choroby i zaburzenia psychiczne mieszkańców. Na etapie opracowywania diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, problemy tego rodzaju, akcentowane były bardzo mocno zarówno podczas prowadzonych konsultacji społecznych, jak i zgłaszane były przez instytucje opieki społecznej (GOPS). Zarówno w podobszarze rewitalizacji, jak i całej gminy szczególnie zauważalny jest ograniczony dostęp do poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego. Przyczyn tego rodzaju schorzeń jest wiele. Na wzrost liczby osób borykających się z tego rodzaju problemami wpływa przede wszystkim wyśrubowane tempo życia, stres, brak możliwości samorealizacji czy niemożność porozumienia się z najbliższymi. Problemy te również mocno dotyczą wszystkich grup wiekowych – dzieci i młodzieży (które nie są akceptowane w środowisku rówieśniczym), dorosłych (którzy nie radzą sobie z problemami życia codziennego), a także seniorów (którzy często czują się niepotrzebni i odrzuceni). Należy jednocześnie zaznaczyć, że skala mieszkańców mających problemy psychiczne w rzeczywistości jest bardzo duża. Biorąc pod uwagę charakter analizowanego obszaru (gmina wiejska) i ograniczenia wynikające zarówno z dostępu do usług, jak i „mentalności” nie wszyscy mieszkańcy decydują się na podjęcie leczenia ze względu na strach przed stygmatyzacją rodziny czy sąsiadów. Część z nich uważa tego rodzaju problemy za wstydliwe i dlatego nie chce o nich „głośno mówić”. Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano również problemy w zakresie bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Część z rodzin pomimo posiadania wystarczających środków finansowych na zabezpieczenie podstawowych potrzeb, dysponuje tymi środkami w sposób nieodpowiedni. Należy jednocześnie pamiętać o tym, że rodzina, jako podstawowa komórka społeczna, pełni wiele funkcji i zaspokaja podstawowe potrzeby swoich członków, począwszy od biologicznych poprzez psychiczne, społeczne i emocjonalne. W związku z tym środowisko rodzinne jest również pierwszym środowiskiem wychowawczym w życiu dziecka, stąd tak ważne jest jego prawidłowe funkcjonowanie. Również problematyczny jest brak dostępu do usług w zakresie poradnictwa prawnego. Ze względu na stan zamożności, zarówno mieszkańców obszaru rewitalizacji, jak i całej gminy, korzystanie z poradnictwa świadczanego w formie usług płatnych, stanowi dla znacznej części mieszkańców bardzo dużą barierę, wobec czego często rezygnują oni z tego rodzaju usług.

Cel przedsięwzięcia	Głównym celem projektu jest kompleksowe przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Krzywda poprzez rozwój infrastruktury przyczyniającej się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych. Realizacja przedmiotowego celu nastąpi dzięki realizacji następujących celów szczegółowych: 1. Głęboka przebudowa i adaptacja zdegradowanego budynku dworca kolejowego w celu nadania mu nowych funkcji społecznych i kulturalnych. 2. Stworzenie miejsca aktywności społecznej i obywatelskiej dla seniorów oraz integracji międzypokoleniowej. 3. Rozwój oferty spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji prowadzący do minimalizowania nieakceptowalnych społecznie zachowań (wybryków chuligańskich, nadużywania alkoholu). 4. Odnowa zdegradowanego obszaru przyczyniająca się do wzmocnienia jego potencjału rozwojowego. 5. Zwiększenie efektywnego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) w osiąganiu korzyści społeczno-gospodarczych. 6. Zwiększenie aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze oraz budowanie postaw rozwoju gospodarczego poprzez rozwój infrastruktury kultury. 7. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji osób z grup defaworyzowanych – seniorów, osób z niepełnosprawnościami, chorych, itd. 8. Wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji oraz terenu całej gminy Krzywda. 9. Poprawa estetyki i przywrócenie pierwotnych funkcji zdegradowanym przestrzeniom publicznym.
Zakres realizowanych zadań	Głównym zamierzeniem przedmiotowego projektu jest kompleksowe przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach przedsięwzięcia zdegradowane i dotychczas nieużytkowany budynek zostanie zaadaptowany w celu przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom lokalnej społeczności. Przedmiotowy projekt obejmuje kompleksową i głęboką modernizację zdegradowanego dworca kolejowego w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalne z nimi powiązanych terenów. W ramach przedsięwzięcia zdegradowany i nieużytkowany budynek stacji kolejowej zostanie zaadaptowany dla potrzeb utworzenia Centrum Krzewienia Kultury i Rozwoju Społecznego w Krzywdzie. W budynku znajdować się będzie biblioteka z czytelnią pełniącą jednocześnie poczekalnię dla podróżnych, kawiarnia, sala multimedialna ze sceną teatralną oraz ekranem kinowym do realizacji sztuki tzw. „małego teatru”, a także zapewniająca możliwość występów zaproszonych aktorów i artystów. Dzięki zakupionemu infokioskowi będzie istniała możliwość wirtualnego zwiedzania obiektów kulturalnych na terenie gminy. W budynku stacji kolejowej utworzone zostaną również pomieszczenia umożliwiające organizację różnego rodzaju warsztatów np. kulinarnych i artystycznych (produkty lokalne, fotografia, malarstwo, taniec, teatr, rękodzieło). Poza tym w budynku utworzony zostanie punkt poradnictwa społecznego. W budynku zostanie utworzone swoiste centrum życia społecznego - miejsce spotkań i aktywności społecznej oraz obywatelskiej, w szczególności dla seniorów oraz dzieci i młodzieży. Zostanie stworzona atrakcyjna oferta spędzania czasu dla lokalnej społeczności. Podstawowym założeniem Centrum Krzewienia Kultury i Rozwoju Społecznego będzie integracja międzypokoleniowa, wobec czego w budynku zostaną skupione usługi oferowane na rzecz seniorów oraz dzieci i młodzieży. Stworzenie centrum aktywności lokalnej będzie impulsem do prowadzenia szeregu inicjatyw na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach projektu przewidziane jest również zagospodarowanie terenu wokół budynku – zieleń, nasadzenia, obiekty małej architektury – ławki, kosze na śmieci, plac zabaw oraz siłownia napowietrzna umieszczone obok siebie, ogrodzenie, parking.

Podstawowym argumentem przemawiającym za niezbędnością realizacji przedmiotowej inwestycji są oczekiwania społeczności lokalnej wyartykułowane podczas konsultacji społecznych prowadzonych w ramach opracowania niniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji. O dużej potrzebie podjęcia interwencji w zakresie kompleksowej adaptacji zdegradowanych i nieużytkowanych budynków świadczy m.in. tak duża liczba głosów oddanych na przedmiotowy projekt w ramach głosowania internetowego, które odbyło się w dniach 30-31.08.2017 r. Poza tym plany dotyczące gruntownej modernizacji i przywrócenia funkcji użytkowych temu miejscu sięgają lat wcześniejszych. Już kilka lat temu gmina Krzywdą podjęła starania o nabycie przedmiotowej nieruchomości w celu podjęcia interwencji. Przedmiotowe zamierzenia popierane są w pełni przez społeczność lokalną.

Projekt będzie miał bardzo duży wpływ na rozwiązywanie głównych problemów społecznych zdiagnozowanych w obrębie podobszaru rewitalizacji (marazm, bierność, brak aktywności zawodowej, społecznej i obywatelskiej mieszkańców, deficyt miejsc i oferty spędzania wolnego czasu, brak miejsc integracji międzypokoleniowej, ograniczony, ze względu na poziom zamożności społeczeństwa, dostęp do kultury). Przyczynia się do zwiększenia fizycznej dostępności rynku pracy poprzez działania infrastrukturalne (adaptacja budynku dla potrzeb działalności utworzonego Centrum Krzewienia Kultury i Rozwoju Społecznego), co ułatwi dostęp do rynku pracy dla osób, które potencjalnie będą tam pracować. Będzie miał również pozytywny wpływ na wzrost aktywności gospodarczej na obszarze rewitalizacji. Przedsięwzięcie przyczyni się on do zwiększenia dostępu do dobrej jakości nowych i niedrogich usług społecznych (np. kulturalno-rekreacyjnych – stworzenie oferty spędzania wolnego czasu dla seniorów oraz dzieci i młodzieży). Stworzy warunki do aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańcom, korzystnie wpływając na ich stan zdrowia. Projekt przyczynia się do ograniczenia problemów społecznych – bezrobocia, niewystarczającej liczby miejsc spędzania wolnego czasu i integracji międzypokoleniowej (minimalizujących występowanie zjawisk patologicznych), pogarszającego się stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji (m.in. zwiększająca się liczba osób, w tym dzieci i młodzieży, borykających się z problemami nadwagi czy otyłości, które są głównie efektem nieprawidłowych nawyków ruchowych oraz żywieniowych). Projekt wpłynie również na zwiększenie dostępu do dobrej jakości niedrogich usług kulturalnych.

W budynku prowadzony będzie również punkt poradnictwa społecznego. Celem jego działalności będzie poprawa dostępności do szerokiej jakości usług o charakterze społecznym i zawodowym. Adresatami usług świadczonych przez punkt będą osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym osoby niepełnosprawne. Świadczone przez punkt porady będą bezpłatne.

W efekcie realizacji przedsięwzięcia powstanie oczekiwany społecznie punkt poradnictwa społecznego, obejmujący

- poradnictwo prawne
- poradnictwo psychologiczne, w tym rodzinne
- poradnictwo pedagogiczne
- doradztwo zawodowe.

Przedsięwzięcie przewiduje również poprawę estetyki oraz przywrócenie podstawowych funkcji zdegradowanym przestrzeniom publicznym.

W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa znacznej części obszaru rewitalizacji (podobszar rewitalizacji - sołectwo Krzywdą obejmuje 62% wyznaczonego obszaru rewitalizacji) i stworzone zostaną nowe możliwości rozwoju (np. rozwój usług kulturalnych i społecznych). Dzięki temu będzie on miał pozytywny wpływ na redukcję bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Projekt nie zakłada relokacji/przesiedlenia mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Stwarza warunki dla aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańców, korzystnie wpływającej na ich stan zdrowia. Zaadaptowany budynek będzie stwarzał możliwości rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców i wykorzystania ich talentów oraz przyczyni się do ochrony i wzmocnienia dziedzictwa niematerialnego społeczności lokalnej (np. organizacja wystaw rękodzieła, warsztatów fotograficznych, kulinarnych, haftu). Projekt przyczyni się również do przywrócenia wartości użytkowych i nie spełniających współczesnych standardów. Zachowuje również elementy istotne dla spójności wizualnej i krajobrazu kulturowego.

	Ma on kluczowe znaczenie dla likwidacji głównych barier rozwoju obszaru rewitalizacji (mały potencjał gospodarczy obszaru, niewystarczająca liczba miejsc pracy, w tym brak pracy dla osób niepełnosprawnych, brak integracji społeczeństwa, deficyt oferty spędzania wolnego czasu; marazm i bierność w zakresie podejmowania jakichkolwiek aktywności czy to społecznych czy gospodarczych), a przez to otwiera możliwość uruchomienia innych przedsięwzięć zawartych w programie rewitalizacji (m.in. aktywne włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji, ochrona zdrowia mieszkańców i podnoszenie ich świadomości ekologicznej, integracja społeczności lokalnej, w tym międzypokoleniowa, zwiększenie aktywności obywatelskiej; przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy domowej). Zawiera ona elementy zapewniające wieloaspektowe i komplementarne wykorzystanie jego efektów, zgodnie z więcej niż jednym celem programu rewitalizacji. W jego ramach zostanie wykorzystana wiedza i kompetencje powstałe w innych projektach. Chodzi tu głównie o duże doświadczenie pracowników Urzędu Gminy Krzywdą związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych (np. środki pochodzące z Unii Europejskiej). Dzięki przeprowadzeniu dużej liczby działań współfinansowanych Wnioskodawca nabył odpowiednią praktykę w zakresie realizacji tego typu projektów. Szczególnie cenne będzie doświadczenie zdobyte podczas realizacji projektów polegających na przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu społeczności lokalnej. W ramach planowanego projektu możliwe będzie wykorzystanie już wcześniej zastosowanych rozwiązań i dobrych praktyk, co pozwoli na zaoszczędzenie czasu oraz nakładów finansowych. Przedmiotowy projekt będzie miał również pozytywny wpływ na politykę ochrony, zrównoważonego rozwoju oraz promowanie równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji. Po pierwsze w jego ramach zastosowane zostaną nowoczesne rozwiązania odnawialnych źródeł energii. Projekt zawiera nowoczesne, energooszczędne rozwiązania techniczne i technologiczne zmniejszające koszty eksploatacyjne i wpływ na środowisko (energooszczędne oświetlenie LED). Bez wątpienia wpłynie również na poprawę życia osób z obszaru rewitalizacji. W efekcie realizacji przedsięwzięcia powstanie infrastruktura, która będzie wykorzystywana m.in. przy realizacji innych projektów, tj. dotyczących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu (wykorzystanie sal do prowadzenia szkoleń), aktywizacji społecznej i obywatelskiej mieszkańców, ochrony dziedzictwa niematerialnego, tradycji i historii obszaru rewitalizacji oraz gminy Krzywdą. Za realizacją przedmiotowego przedsięwzięcia przemawia w szczególności deklarowana przez mieszkańców podobszaru rewitalizacji chęć realizacji szeregu inicjatyw (integrujących mieszkańców, gwarantujących nową ofertę spędzania wolnego czasu, aktywizujących do działań na wspólnoty lokalnej, integrujących międzypokoleniowo) z wykorzystaniem nowo utworzonej infrastruktury.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na obszarach rewitalizacji	szt.	0,00	1	Protokół odbioru końcowego
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0,00	0,0602	Protokół odbioru końcowego
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	0,00	1	Protokół odbioru końcowego
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	osoby/rok	0,00	2000,00	Zestawienia użytkowników budynku/ listy z organizowanych wydarzeń i inicjatyw
Planowane efekty przedsięwzięcia	Projekt przyniesie szereg wymiernych efektów społeczno-gospodarczych. W jego efekcie nastąpi wyciągnięcie obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysu. Projekt pobudzi lokalną gospodarkę głównie branżę turystyczną – ciekawa oferta kulturalna wpłynie na zwiększenie				

	liczby odwiedzających gminę turystów, co przyniesie wymierne efekty ekonomiczne lokalnej społeczności. Na obszarze rewitalizacji stworzona zostanie atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu dla seniorów oraz dzieci i młodzieży. Efektem czego będzie poprawa kondycji psychofizycznej oraz wzrost aktywności obywatelskiej najstarszych członków lokalnej społeczności. Stworzone miejsce przyczyni się do wzrostu integracji międzypokoleniowej. Rozszerzy również znacznie ofertę spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży. Utworzona siłownia napowietrzna przyczyni się do znacznej poprawy zdrowia mieszkańców. Nastąpi promocja zdrowych nawyków ruchowych i zdrowotnych. Przyczyni się również do przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom mieszkańców obszaru rewitalizacji – otyłości, nadwagi, chorób układu ruchu czy krążenia. Ponadto realizacja projektu niesie za sobą efekty społeczne takie jak lepsza integracja społeczna, wzrost poczucia tożsamości lokalnej, a także większa aktywizacja w działania kulturalne. Dzięki realizacji inwestycji uzupełniona zostanie oferta, dzięki czemu zwiększy się liczba odbiorców wydarzeń kulturalnych. Lokalny patriotyzm oraz poczucie przynależności wpłyną na zadowolenie z miejsca zamieszkania. Obiekt jako miejsce realizacji wydarzeń artystyczno-edukacyjnych wpłynie na rozwój kapitału społecznego. Budynek zostanie poddany termomodernizacji, a dodatkowo zastosowane technologie będą ekologiczne i energooszczędne co przyczyni się do zmniejszenia niskiej emisji oraz poprawy jakości powietrza w okolicy. Projekt wpłynie także na zwiększenie dostępności do wysokiej jakości, bezpłatnych usług społecznych, co będzie bezpośrednio wpływać na zminimalizowanie zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji – ograniczonego dostępu do poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, prawnego oraz zawodowego. Wpłynie również na poprawę jakości zdrowia i życia mieszkańców. Projekt szczególną komplementarność wykazuje z przedsięwzięciem pn. „-AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” -Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji”
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda” ✓ „Czyste Środowisko =Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
2/1	„Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”			Gmina Krzywdą/Gmina Krzywdą	
/Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno- przestrzenna
	✓	✓	✓		✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar rewitalizacji – sołectwo Krzywdą – działki nr 1324/14			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	200 000,00	2019-2021		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywdą	
Opis problemu	Obecnie park w zapole dworsko-parkowym w Krzywdzie utrzymywany jest w stanie naturalnym. Park, wraz z położonym w jego obrębie dworem (pochodzącym z ok. 1880 r.), wpisany jest do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego - A-324 z 1983 i z 5.08.1996. Dostępny teren stanowi zieleń nie urządzoną, bez możliwości rekreacji. Ważnym problemem w tym zakresie jest niedostatecznie wyeksponowany i zagospodarowany obszar dziedzictwa naturalnego. Infrastruktura istnieje tutaj jedynie w znikomym zakresie, co znacznie obniża potencjał turystyczny przedmiotowego obszaru. Potrzeby związane z obsługą mieszkańców gminy, społeczności gmin sąsiednich, a także turystów w zakresie infrastruktury dziedzictwa naturalnego są w Krzywdzie zaspokajane w dość dużym stopniu. Jednocześnie Krzywdą, ze względu na ogromne bogactwo dziedzictwa kulturowego i historycznego stanowi główną atrakcję turystyczną Ziemi Łukowskiej. W związku z tym turyści oczekują stałego uzupełniania oferty spędzania wolnego czasu na odpowiednim poziomie. Z uwagi na fakt potrzeby stałego budowania pozycji gminy jako jednego z centrów turystycznych Lubelszczyzny zachodzi konieczność ciągłego inwestowania w tego rodzaju infrastrukturę. Park, w obrębie którego usytuowany jest zabytkowy pałac, stanowi dla gminy Krzywdą element strategiczny na mapie atrakcji.				

Cel przedsięwzięcia	Głównym celem przedsięwzięcia jest polepszenie jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz zwiększenie dostępności lokalnych walorów turystycznych i naturalnych poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznej – zabytkowego parku w Krzywdzie. W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi wsparcie lokalnego wzrostu gospodarczego poprzez ochronę, promowanie i rozwój turystycznych walorów obszaru. Projekt przyczyni się do pobudzenia gospodarki opartej na kapitale ludzkim i możliwości zarobkowania na skutek zwiększonego ruchu turystycznego. Zadbane dziedzictwo naturalne pozytywnie wpłynie na jakość życia poprzez budowanie więzi społecznych, wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej i dumy z miejsca zamieszkania. Zagospodarowanie terenu publicznego przyczyni się do stworzenia zwartej – estetycznej i funkcjonalnej - przestrzeni w reprezentacyjnej części gminy Krzywda. Przewiduje się, że dzięki rewitalizacji obszar stanie się atrakcyjniejszy nie tylko estetycznie ale i gospodarczo. Spójne i uporządkowane otoczenie przyczyni się do stworzenia nowych możliwości zatrudnienia dla osób zagrożonych wykluczeniem. Wpłynie to na wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy.				
Zakres realizowanych zadań	Planowany projekt obejmuje renowację parku znajdującego się na terenie zespołu dworsko parkowego w miejscowości Krzywda, objętego ochroną konserwatorską, w ramach której nastąpi poprawa kondycji istniejącej zieleni, a także jej uzupełnienie. W ramach tego zadania niezbędne jest opracowanie dokumentacji związanej z inwentaryzacją parku wraz z waloryzacją i oceną drzewostanu, dokonanie analiz i koncepcji zagospodarowania a także opracowanie projektu wykonawczego dla celów renowacji parku. Na podstawie dokumentacji projektowej nastąpi uporządkowanie, odkrzaczenie i odchwasczenie terenu parku, uprawa gruntu na jego terenie pod nasadzenia drzew i krzewów oraz urządzenia trawników i rabat kwiatowych. Jako roboty towarzyszące wykonane zostaną alejki spacerowe na terenie tego parku wraz ich oświetleniem, a także ogrodzenie frontowe terenu zespołu dworsko parkowego.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0,00	5,70	Protokół odbioru końcowego
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	osoby/rok	50,00	1000,00	Zestawienia użytkowników budynku/ listy z organizowanych wydarzeń i inicjatyw
Planowane efekty przedsięwzięcia	W efekcie realizacji projektu teren zostanie w pełni udostępniony osobom z niepełnosprawnościami (m.in. krawężniki najazdowe przy wejściu do parku, szerokość ścieżek dostosowana dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich). Podstawowym argumentem przemawiającym za koniecznością realizacji przedmiotowej inwestycji są oczekiwania społeczności lokalnej wyartykułowane podczas konsultacji społecznych prowadzonych w ramach opracowania niniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji. O dużej potrzebie podjęcia interwencji w zakresie rewitalizacji zdegradowanego obszaru zespołu dworsko-parkowego świadczy tak duża liczba głosów oddanych na przedmiotowy projekt w ramach głosowania internetowego, które odbyło się w dniach 30-31.08.2017 r. Zakres rzeczowy przedsięwzięcia został określony na podstawie dokumentacji projektowej sporządzonej m.in. w oparciu o przeprowadzone konsultacje z lokalną społecznością. Projekt przyczyni się do zwiększenia fizycznej dostępności rynku pracy poprzez działania infrastrukturalne (poprzez budowę ścieżek i chodników ułatwiony zostanie dostęp do miejsc pracy znajdujących się w Urzędzie Gminy). Przyczyni się on również do wzrostu aktywności gospodarczej na obszarze rewitalizacji (planuje się, że obsługa tejże infrastruktury zostanie powierzona podmiotowi zewnętrznemu – nowopowstałej spółdzielni socjalnej). Dzięki jego realizacji osobom borykającym się z problemami społecznymi (niepełnosprawne) zostanie stworzona możliwość uzyskania pracy (spółdzielnia socjalna obsługująca nowopowstałą				

	infrastrukturę). Bez wątpienia, dzięki zagospodarowaniu miejsc mało widocznych oraz zainstalowaniu oświetlenia, będzie miał on wpływ na zwiększenie bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji. W efekcie zagospodarowania zdegradowanej przestrzeni publicznej nastąpi poprawa obsługi znacznej części obszaru rewitalizacji (62%) i stworzone zostaną nowe możliwości rozwoju (np. rozwój turystyki). Dzięki temu będzie on miał pozytywny wpływ na redukcję bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Projekt nie zakłada relokacji/przesiedlenia mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Projekt polega na poprawie estetyki i funkcjonalności zdegradowanych przestrzeni publicznych oraz przywróci im wartości użytkowe i przestrzenne. Zachowuje on elementy istotne dla spójności wizualnej i krajobrazu kulturowego oraz przyczynia się do likwidacji kolizji widokowych. Ma on kluczowe znaczenie dla likwidacji głównych barier rozwoju obszaru rewitalizacji, a przez to otwiera możliwość uruchomienia innych przedsięwzięć zawartych w programie rewitalizacji (m.in. utworzenie spółdzielni socjalnej, aktywne włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji). Zawiera ona elementy zapewniające wieloaspektowe i komplementarne wykorzystanie jego efektów, zgodnie z więcej niż jednym celem programu rewitalizacji. Będzie wykorzystywał produkty projektu realizowanego ze środków EFS polegającego na utworzeniu spółdzielni socjalnej. Poza tym będzie wykorzystywał produkty i rezultaty innych projektów. Bez wątpienia będzie on stanowił kontynuację i uzupełnienie innych, zrealizowanych w latach ubiegłych przedsięwzięć, mających na celu zarówno poprawę jakości przestrzeni publicznych wpływających na podniesienie jakości życia mieszkańców i atrakcyjności turystycznej obszaru, jak i wzrost aktywności gospodarczej. W jego ramach zostanie wykorzystana wiedza i kompetencje powstałe w innych projektach. Chodzi tu głównie o duże doświadczenie pracowników Urzędu Gminy w Krzywdzie związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych (np. środki pochodzące z Unii Europejskiej). Dzięki przeprowadzeniu dużej liczby działań współfinansowanych Wnioskodawca nabył odpowiednią praktykę w zakresie realizacji tego typu projektów. W ramach planowanego projektu możliwe będzie wykorzystanie już wcześniej zastosowanych rozwiązań i dobrych praktyk, co pozwoli na zaoszczędzenie czasu oraz nakładów finansowych. Przedmiotowy projekt będzie miał również pozytywny wpływ na politykę ochrony, zrównoważonego rozwoju oraz promowanie równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji. Wykorzystane zostaną energooszczędne rozwiązania technologiczne i techniczne zmniejszające koszty eksploatacyjne i wpływ na środowisko – lampy ledowe do oświetlenia parku. Dodatkowo przewiduje on ochronę bioróżnorodności obszaru – zlikwidowanie niekontrolowanego ruchu turystycznego w obszarze zespołu parkowo-pałacowego. W jego ramach przewidziano outsorsing usług obsługujących infrastrukturę przedsiębiorstwom zatrudniającym osoby z marginalizowanych grup społecznych (spółdzielni socjalnej). Bez wątpienia wpłynie również na poprawę życia osób z obszaru rewitalizacji.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”

	✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
3/1	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzydlinie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda	
/Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓	✓	✓	✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar rewitalizacji – sołectwo Krzywda – działki nr 1390/26			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	1 000 000,00	2021-2022		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda	
Opis problemu	Przez wyznaczony obszar rewitalizacji przechodzi linia kolejowa nr 26 relacji Łuków-Dęblin. W niedalekim położeniu budynku dworca kolejowego znajduje się wieża ciśnień. Stan techniczny budynku jest zły – jest on zdewastowany i nieużytkowany.				

Źródło: Spacer badawczy z dnia 17.08.2017 r.

Wśród zdiagnozowanych problemów sfery społecznej podobszaru rewitalizacji (sołectwa Krzywda) znajduje się niewystarczająca liczba miejsc oraz oferta instytucji kultury. Poza tym, problematyczny jest brak skoordynowanego i ukierunkowanego wykorzystywania potencjału turystycznego oraz dziedzictwa kulturowego i historycznego, w celu podniesienia konkurencyjności gospodarki lokalnej, która nie generuje wystarczającej liczby miejsc pracy. Przedmiotowy obszar charakteryzuje się również bardzo dużym i różnorodnym potencjałem dziedzictwa materialnego i niematerialnego.

Głównym celem projektu jest kompleksowa i głęboka modernizacja zdegradowanego obiektu w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych – stworzenia Centrum Promocji i Obsługi Turystów.

Zgodnie z danymi GUS obszar gminy Krzywda należy do terenów o niskim poziomie życia. Według danych za 2015 rok przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie wynosiło 3 065,51 PLN, co odpowiada 73,90% przeciętnego wynagrodzenia brutto w Polsce. W przypadku osiągania niskich dochodów mieszkańcy w pierwszej kolejności dążą do zaspokojenia podstawowych potrzeb egzystencjalnych, co w znaczny sposób ogranicza korzystanie z działań kulturalnych na własny rachunek.

Wśród problemów obszaru rewitalizacji znajduje się słabo rozwinięta lokalna gospodarka i zbyt mała liczba miejsc pracy, będąca przyczyną bezrobocia oraz ubóstwa części mieszkańców. Remedium stanowić może rozwój turystyki, ponieważ wydatki ponoszone przez turystów w danej miejscowości generują dodatkowy strumień pieniądza, który zasila lokalną gospodarkę, aktywizując wiele innych sektorów (np. transport, rolnictwo).

Cel przedsięwzięcia

Głównym celem projektu jest kompleksowe przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Krzywda poprzez rozwój infrastruktury przyczyniającej się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych. Realizacja przedmiotowego celu nastąpi dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Głęboka przebudowa i adaptacja zdegradowanego budynku wieży ciśnieniowej w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji społecznych i kulturalnych.
2. Odnowa zdegradowanego obszaru przyczyniająca się do wzmocnienia jego potencjału rozwojowego.
3. Zwiększenie efektywnego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) w osiąganiu korzyści społeczno-gospodarczych.
4. Zwiększenie aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze oraz budowanie postaw rozwoju gospodarczego poprzez rozwój infrastruktury kultury.

	5. Wzrost dostępności wysokiej jakości usług dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji oraz terenu całej gminy Krzywda.
Zakres realizowanych zadań	Głównym zamierzeniem przedmiotowego projektu jest kompleksowe przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach przedsięwzięcia zdegradowany i dotychczas nieużytkowany budynek wieży ciśnień zostanie zaadaptowany w celu przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom lokalnej społeczności. W ramach przedsięwzięcia zdegradowany i nieużytkowany budynek wieży ciśnień zostanie zaadaptowany dla potrzeb utworzenia Centrum Promocji i Obsługi Turystów. W budynku utworzony zostanie punkt widokowy wyposażony w lunety umożliwiające obserwowanie pięknych krajobrazów gminy Krzywda. Utworzone centrum zajmować się będzie dystrybucją materiałów promocyjnych i edukacyjnych, stworzeniem oraz realizacją strategii marketingowej w zakresie zwiększenia ruchu turystycznego na obszarze jednostki samorządu terytorialnego, wpływającego na rozwój gospodarczy. Wzmożony ruch turystyczny wpłynie na dywersyfikację źródeł dochodów lokalnej społeczności oraz wzrost liczby miejsc pracy. Część budynku zostanie zaadaptowana dla potrzeb organizacji wystaw oraz ekspozycji historii regionu. W ramach projektu przewidziane jest również zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności przez ww. centrum. Podstawowym argumentem przemawiającym za niezbędnością realizacji przedmiotowej inwestycji są oczekiwania społeczności lokalnej wyartykułowane podczas konsultacji społecznych prowadzonych w ramach opracowania niniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji. O dużej potrzebie podjęcia interwencji w zakresie kompleksowej adaptacji zdegradowanych i nieużytkowanych budynków świadczy m.in. tak duża liczba głosów oddanych na przedmiotowy projekt w ramach głosowania internetowego, które odbyło się w dniach 30-31.08.2017 r. Projekt będzie miał bardzo duży wpływ na rozwiązywanie głównych problemów społecznych zdiagnozowanych w obrębie podobszaru rewitalizacji (marazm, bierność, brak aktywności zawodowej, deficyt miejsc i oferty spędzania wolnego czasu, ograniczony, ze względu na poziom zamożności społeczeństwa, dostęp do kultury). Projekt przyczynia się do zwiększenia fizycznej dostępności rynku pracy poprzez działania infrastrukturalne (adaptacja budynku dla potrzeb działalności utworzonego Centrum Promocji i Obsługi Turystów), co ułatwi dostęp do rynku pracy dla osób, które potencjalnie będą tam pracować. Będzie miał również pozytywny wpływ na wzrost aktywności gospodarczej na obszarze rewitalizacji. Projekt przyczynia się do ograniczenia problemów społecznych – bezrobocia i niewystarczającej liczby miejsc spędzania wolnego czasu. Wpłynie również na zwiększenie dostępu do dobrej jakości niedrogich usług kulturalnych. W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa znacznej części obszaru rewitalizacji (podobszar rewitalizacji - sołectwo Krzywda obejmuje 62% wyznaczonego obszaru rewitalizacji) i stworzone zostaną nowe możliwości rozwoju (np. rozwój usług kulturalnych i turystyczno-rekreacyjnych). Dzięki temu będzie on miał pozytywny wpływ na redukcję bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Projekt nie zakłada relokacji/przesiedlenia mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Zaadaptowany budynek będzie stwarzał możliwości rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców i wykorzystania ich talentów oraz przyczyni się do ochrony i wzmocnienia dziedzictwa niematerialnego społeczności lokalnej. Projekt przyczyni się również do przywrócenia wartości użytkowych i nie spełniającym współczesnych standardów. Zachowuje również elementy istotne dla spójności wizualnej i krajobrazu kulturowego. Ma on kluczowe znaczenie dla likwidacji głównych barier rozwoju obszaru rewitalizacji (mały potencjał gospodarczy obszaru, niewystarczająca liczba miejsc pracy, w tym brak pracy dla osób niepełnosprawnych, brak integracji społeczeństwa, deficyt oferty spędzania wolnego czasu), a przez to otwiera możliwość uruchomienia innych przedsięwzięć zawartych w programie rewitalizacji (m.in. aktywne włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji, zwiększenie aktywności obywatelskiej). Zawiera ona elementy zapewniające wieloaspektowe i komplementarne wykorzystanie jego efektów, zgodnie z więcej niż jednym celem programu rewitalizacji. W jego ramach zostanie wykorzystana wiedza i kompetencje powstałe w innych projektach. Chodzi tu głównie o duże doświadczenie pracowników Urzędu Gminy Krzywda związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych (np. środki pochodzące z Unii Europejskiej). Dzięki przeprowadzeniu dużej liczby działań współfinansowanych Wnioskodawca nabył odpowiednią praktykę w zakresie realizacji tego typu projektów. Szczególnie cenne będzie doświadczenie zdobyte podczas realizacji projektów polegających na

	przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu społeczności lokalnej. W ramach planowanego projektu możliwe będzie wykorzystanie już wcześniej zastosowanych rozwiązań i dobrych praktyk, co pozwoli na zaoszczędzenie czasu oraz nakładów finansowych. Przedmiotowy projekt będzie miał również pozytywny wpływ na politykę ochrony, zrównoważonego rozwoju oraz promowanie równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji. Po pierwsze w jego ramach zastosowane zostaną nowoczesne rozwiązania odnawialnych źródeł energii - instalacja kolektorów słonecznych zamontowana dla potrzeb przygotowywania ciepłej wody użytkowej. Projekt zawiera nowoczesne, energooszczędne rozwiązania techniczne i technologiczne zmniejszające koszty eksploatacyjne i wpływ na środowisko (energooszczędne oświetlenie LED). Bez wątpienia wpłynie również na poprawę życia osób z obszaru rewitalizacji. W efekcie realizacji przedsięwzięcia powstanie infrastruktura, która będzie wykorzystywana m.in. przy realizacji innych projektów, tj. dotyczących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu (wykorzystanie sal do prowadzenia szkoleń), aktywizacji społecznej i obywatelskiej mieszkańców, ochrony dziedzictwa niematerialnego, tradycji i historii obszaru rewitalizacji oraz gminy Krzywdą. Za realizacją przedmiotowego przedsięwzięcia przemawia w szczególności deklarowana przez mieszkańców podobszaru rewitalizacji chęć realizacji szeregu inicjatyw (integrujących mieszkańców, gwarantujących nową ofertę spędzania wolnego czasu, aktywizujących do działań na wspólnoty lokalnej, integrujących międzypokoleniowo) z wykorzystaniem nowo utworzonej infrastruktury.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na obszarach rewitalizacji	szt.	0,00	1	Protokół odbioru końcowego
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0,00	0,0224	Protokół odbioru końcowego
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	0,00	1	Protokół odbioru końcowego
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	osoby/rok	0,00	300,00	Zestawienia użytkowników budynku/ listy z organizowanych wydarzeń i inicjatyw
Planowane efekty przedsięwzięcia	W efekcie realizacji projektu powstanie centrum zajmujące się kompleksową i sprofilowaną obsługą turystów i promocją walorów gminy Krzywdą, co przyczyni się do wzrostu ich liczby na terenie jednostki samorządu terytorialnego, w tym wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Realizacja projektu sprzyjać będzie wzrostowi samodzielności oraz efektywności ekonomicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wspierać będzie ich aktywność i kreatywność. Podjęte działania przyczynią się do wypracowania marki obszaru rewitalizacji oraz promocji całego regionu. Projekt przyniesie szereg wymiernych efektów społeczno-gospodarczych. W jego efekcie nastąpi wyciągnięcie obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysu. Projekt pobudzi lokalną gospodarkę głównie branżę turystyczną –wpłynie na zwiększenie liczby odwiedzających gminę turystów, co przyniesie wymierne efekty ekonomiczne lokalnej społeczności. W jego efekcie nastąpi nadanie zdegradowanemu obiektowi nowej funkcji kulturowej poprzez stworzenie atrakcyjnego pod względem kulturalnym, turystycznym i gospodarczym obiektu, wpisującego się w otoczenie zrewitalizowanej przestrzeni sołectwa Krzywdą. Działanie jest ukierunkowane na zwiększenie zakresu oferty kulturalnej dla mieszkańców i turystów, jednocześnie ma stworzyć niepowtarzalną wizytówkę nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy.				

Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”
	✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”
	✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”
	✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji”
	✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”
	✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru”
	✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”
	✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda”
	✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”
	✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda”
	✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”
	✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”
	✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”
	✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda”
	✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda”
	✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda”
	„Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
4/1	„Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda	
/Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓	✓	✓	✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	✓ Zespół Szkół w Fiukówce – Szkoła Podstawowa ✓ Zespół Szkół w Hucie Dąbrowie – Szkoła Podstawowa i Gimnazjum ✓ Zespół Szkół w Krzywdzie – Szkoła Podstawowa ✓ Zespół Szkół w Okrzei - Szkoła Podstawowa i Gimnazjum ✓ Zespół Szkół w Radoryżu Smolarnym – Szkoła Podstawowa ✓ Gimnazjum nr 2 w Radoryżu Kościelnym ✓ Szkoła Podstawowa w Radoryżu Kościelnym			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓

Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania
	806 627,59	2017-2018	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Dzianie 13.7 Infrastruktura szkolna) oraz środki budżetu gminy Krzywda
Opis problemu	Gminę Krzywda zamieszkuje 10 640 osób. Z tego osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią 23,1% ogółu mieszkańców a w wieku produkcyjnym- 60,8%. Na terenie Gminy Krzywda działa 6 zespołów szkół, 1 gimnazjum. W szkołach objętych projektem uczy się 1 078 uczniów i zatrudnionych jest 148 nauczycieli. Na jeden oddział w SP przypada 16 uczniów (w woj. lub.- 17), a w GIM 22 (w woj. lub. 21). Współczynnik skolaryzacji brutto w latach 2011-2015 zmniejszył się na poziomie SP natomiast wzrósł w GIM. W 2015 wyniósł on 87,30 w SP i 103,44 w GIM. Oznacza to, że mieszkańcy wysyłają swoje dzieci do SP zlokalizowanych poza gminą. Do GIM uczęszczają z kolei uczniowie z okolicznych gmin. Na jeden komputer z dostępem do Internetu przypadało w SP 8 uczniów a w GIM 11 (BDL,2012). Dostęp do pracowni komputerowych przedstawia się następująco: SP w Fiukówce- 1, Zespół Szkół (ZS) w Hucie Dąbrowie- 1, SP Krzywda- 1, ZS w Okrzei- 2, SP Radoryż Smolany- 1, GIM w Radoryżu Kościelnym- 1. Wykorzystywany w nich sprzęt komputerowy jest mocno wyeksploatowany i przestarzały. W szkołach brakuje również pomocy dydaktycznych, w tym multimedialnych. Potrzeby kluczowych grup Interesariuszy (Gmina, szkoły, uczniowie i nauczyciele, mieszkańcy) wiążą się z modernizacją obiektów dydaktycznych i zakupem niezbędnego wyposażenia, które pozwoli na podniesienie jakości kształcenia i zapewnienia warunków edukacji ogólnej przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy. Na podstawie konsultacji z pracownikami placówek oświatowych objętych projektem jak również pracownikami Gminy Krzywda wśród poszczególnych grup interesariuszy zdiagnozowano wskazane poniżej problemy: Gmina Krzywda: - brak środków własnych pozwalających na poczynienie niezbędnych inwestycji w infrastrukturę edukacyjną. Objęte projektem szkoły: - brak środków własnych pozwalających na poczynienie niezbędnych inwestycji w infrastrukturę edukacyjną - utrudnienia w realizowaniu podstawy programowej przewidzianej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej - rosnące trudności z zainteresowaniem uczniów materiałem ze względu na brak zajęć praktycznych - niedostosowanie oferty edukacyjnej do oczekiwań uczniów; brak sprzętu komputerowego i pomocy dydaktycznych, który przekłada się na obniżenie jakości kształcenia; zmniejszająca się liczba uczniów związana z posyłaniem dzieci przez mieszkańców gminy do placówek zlokalizowanych poza obrębem gminy; Uczniowie: - utrudniony dostęp do edukacji na wysokim poziomie - brak możliwości rozwijania swoich zdolności i pasji w ramach zajęć pozalekcyjnych - brak możliwości nadrobienia zapóźnień edukacyjnych przez słabszych uczniów w ramach zajęć pozalekcyjnych - utrudniony start do kolejnych etapów edukacji ze względu na utrudniony dostęp do nowoczesnych narzędzi edukacyjnych - konieczność korzystania z prywatnego sprzętu komputerowego przez uczniów podczas realizacji projektów edukacyjnych. - Ograniczenie w rozwijaniu swoich zainteresowań wśród uczniów w związku z przestarzałą bazą pomocy dydaktycznych; Nauczyciele: - utrudnione możliwości w przekazywaniu wiedzy - brak możliwości zaznajomienia uczniów z wieloma zagadnieniami ze względu na niedostosowane pracownie tematyczne - ograniczony rozwój własny nauczycieli Rodzice uczniów: - ograniczone możliwości wyboru placówki edukacyjnej dla dziecka - często zła sytuacja ekonomiczna uniemożliwiająca finansowanie dziecku zajęć dodatkowych poza szkołą. Dostępne środki finansowe Gminy nie pozwalają na inwestowanie w infrastrukturę organizacyjną w szkołach. Przyczynia się to do sytuacji, w której w szkołach są braki w zakresie sprzętu IT i pomocy dydaktycznych i jest wykorzystywany stary, wysłużony sprzęt. Prowadzi to do trudności w realizacji podstawy programowej i obniżenia jakości kształcenia. W związku z brakami wyposażenia uczniowie nie mają możliwości rozwoju jak również są oni zmuszeni do korzystania z własnego sprzętu komputerowego przy realizacji projektów edukacyjnych. Nauczyciele natomiast mają utrudnione możliwości przekazywania wiedzy. Problemy te prowadzą do gorszego startu		

	i mniejszych szans młodzieży uczącej się w gminnych szkołach. W konsekwencji powstaje ryzyko, że absolwenci szkoły nie będą w stanie w pełni rozwijać kluczowych kompetencji i kontynuować nauki na wyższych etapach edukacji. Biorąc pod uwagę oddziaływanie oraz efekty planowanego przedsięwzięcia racjonalnym i efektywnym jest objęcie nim jak największej części funkcjonujących na obszarze gminy Krzywdy placówek oświatowych. Poza tym, realizacja projektu w szerokim zakresie pozwoli na uniknięcie stygmatyzowania zarówno placówek oświatowych, jak i ich użytkowników, usytuowanych w obszarze rewitalizacji.				
Cel przedsięwzięcia	Biorąc pod uwagę mnogość i wieloaspektowość problemów w sferze edukacji, korelację pomiędzy poziomem wykształcenia a szansą na powodzenie w życiu osobistym i zawodowym, niezbędne jest podjęcie interwencji w zakresie ww. sfery. Wykształcenie i kompetencje są ważnym wskaźnikiem szans życiowych. Dlatego właśnie edukacja jest jednym z podstawowych instrumentów zwiększania szans na rynku pracy i przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego. Dysponowanie odpowiednimi kompetencjami pełni coraz ważniejszą rolę na rynku pracy. Ma ono także szerszy wymiar, wiążący się z uczestnictwem w życiu społecznym i obywatelskim oraz szeroko rozumianą jakością życia. Biorąc pod uwagę powyższe zasadne jest objęcie przedsięwzięciem jak największego grona placówek oświatowych, a nie ograniczanie się wyłącznie do szkół znajdujących się na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Mając na względzie dobro dotychczasowych i przyszłych pokoleń, w tym również z obszaru rewitalizacji, szczególnie pożądana jest realizacja niniejszego projektu. Celem głównym projektu jest poprawa warunków edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w gminie Krzywdy przyczyniająca się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, językowych) z uwzględnieniem rozwoju właściwych postaw (kreatywność, innowacyjność oraz praca zespołowa). Celem drugim jest poprawa jakości życia mieszkańców gminy Krzywdy, a trzecim wzrost kompetencji kluczowych mieszkańców gminy Krzywdy. Cele zostaną osiągnięte poprzez przeprowadzenie prac remontowych, zmodernizowanie i uzupełnienie infrastruktury szkolnej rozumianej jako sprzęt zgodny z katalogiem wyposażenia pracowni szkolnych określonym przez MEN, co przełoży się na jakość kształcenia i dostosowanie treści edukacyjnych do potrzeb rynku pracy. Logika celów odpowiada relacjom problemów opisanych w pkt. 1.3.3. Cele są spójne i wzajemnie uzupełniają się. Realizacja projektu podniesie atrakcyjność społeczno-gospodarczą gminy Krzywdy. Cele projektu wpisują się w cel szczegółowy działania 13.7 RPO WL 2014-2020 tj. poprawę warunków edukacji ogólnej przyczyniająca się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języki obce), z uwzględnieniem rozwoju właściwych postaw (kreatywność, innowacyjność oraz praca zespołowa). Ponadto wpisują się bezpośrednio cel strategiczny 3 SRWL: Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu. Są też zgodne z założeniami i celami polityki UE w dziedzinie rozwoju i podnoszenia poziomu edukacji.				
Zakres realizowanych zadań	W projekcie przewidziano dwa rodzaje zadań. Pierwsze obejmuje modernizację budynków szkół w celu poprawy warunków kształcenia. W wielu szkołach warunki te są mało komfortowe co nie pozostaje bez konsekwencji na jakość nauczania. Drugie działanie to doposażenie infrastruktury szkół objętych działaniem projektu. Jego celem jest rozszerzenie zadań zaplanowanych w ramach działania 12.2. na większą liczbę klas (izb szkolnych), poprzez zwiększenie zasięgu sieci bezprzewodowych w szkołach, dostosowanie klas do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i metod				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	szt.	0,00	8,00	Źródłem pomiaru wskaźnika będą dokumenty zakupu wyposażenia oraz protokoły przyjęcia środków trwałych na stan (ewidencja środków trwałych)

	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	0,00	8,00	Źródłem pomiaru wskaźnika będą dokumenty zakupu wyposażenia oraz protokoły przyjęcia środków trwałych na stan (ewidencja środków trwałych), wskazujące w treści obiekty infrastruktury kształcenia ogólnego
	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	osoby	1 200,00	1 200,00	Źródłem pomiaru wskaźnika będą statuty, regulaminy, prawodawstwo umożliwiające ocenę potencjału obiektu i potencjalnej liczby użytkowników szkół ogólnych objętych projektem.
	Liczba zakupionego wyposażenia w obiektach objętych wsparciem	szt.	0,00	152,00	Źródłem pomiaru wskaźnika będą dokumenty zakupu wyposażenia oraz protokoły przyjęcia środków trwałych na stan (ewidencja środków trwałych)
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Rzeczywista liczba użytkowników infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	osoby/rok	1 054,00	1 054,00	Źródłem pomiaru wskaźnika będą dane sprawozdawcze Gminy w zakresie liczby uczniów, w tym listy uczniów przyjętych i uczęszczających do szkół.
Planowane efekty przedsięwzięcia	Realizacja projektu przyczyni się do rozwiązania wszystkich problemów. Realizacja projektu umożliwi podniesienie poziomu kształcenia i dostosowania go do potrzeb zmieniającego się otoczenia społeczno-gospodarczego. Ponadto pozwoli ona na rozszerzenie programu nauczania o dodatkowe zajęcia. Realizacja projektu znacznie poprawi komfort przyswajania przez uczniów wiedzy. Przyczyni się do wzrostu indeksu zadowolenia mieszkańców z poziomu życia w Gminie jak również w długoterminowej perspektywie umożliwi podniesienie atrakcyjności Gminy Krzywdą poprzez wzrost potencjału intelektualnego kapitału ludzkiego, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju gminy, powiatu i regionu. Dzięki realizacji przedmiotowego projektu zaspokojone zostaną wszystkie potrzeby projektodawcy w zakresie funkcji pełnionej przez projekt. Zakres projektu został ustanowiony w oparciu o wyniki konsultacji wewnętrznych jak i szerokich konsultacji społecznych. Przedmiot projektu stanowi końcowy element, wypełniający ostatnią lukę w infrastrukturze szkolnej istniejącej na danym obszarze Dzięki realizacji przedmiotowego projektu zostaną osiągnięte znaczące korzyści społeczno-gospodarcze. Osiągnięte korzyści będą miały charakter lokalny i regionalny. Wśród najważniejszych z nich należy wymienić: - zwiększenie jakości kapitału ludzkiego; - zahamowanie				

	procesu przedwczesnego opuszczania systemu edukacji; - wdrożenie zasady projektowania uniwersalnego prowadzącej do zapewnienia równości w dostępie do edukacji dla wszystkich osób, niezależnie od ich stopnia ich sprawności, dzięki dostosowaniu sal edukacyjnych i infrastruktury szkolnej do specyficznych potrzeb edukacyjnych osób z dysfunkcjami; - wzrost zadowolenia mieszkańców z życia w Gminie Krzywdą. Realizacja celów projektu przyczyni się również do rozwoju kompetencji komputerowych i informacyjnych, czyli kluczowych umiejętności, niezbędnych do pełnego funkcjonowania we współczesnym świecie. Nabycie ich pozwoli uczniom nie tylko na kontynuowanie edukacji na kolejnych jej etapach ale pozwoli im zdobyć umiejętności niezbędne na rynku pracy.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia		Wnioskodawca/Realizator/Partner	
5/1	„W świat z tornistrem pełnym kompetencji”		Gmina Krzywdą/Gmina Krzywdą	
/Powiązanie z celami LPR		Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie	✓	✓	
	Powiązanie pośrednie			✓

Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓			✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	✓ Zespół Szkół w Fiukówce – Szkoła Podstawowa ✓ Zespół Szkół w Hucie Dąbrowie – Szkoła Podstawowa i Gimnazjum ✓ Zespół Szkół w Krzywdzie – Szkoła Podstawowa ✓ Zespół Szkół w Okrzei - Szkoła Podstawowa i Gimnazjum ✓ Zespół Szkół w Woli Okrzejskiej ✓ Zespół Szkół w Radoryżu Smolanym – Szkoła Podstawowa ✓ Gimnazjum nr 2 w Radoryżu Kościelnym			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia		Termin realizacji		Źródło finansowania
	1 939 704,30 zł		2017-2019		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Dzianie 12.2 Kształcenie ogólne) oraz środki budżetu gminy Krzywda
Opis problemu	Oferta edukacyjna na obszarach wiejskich jest mniejsza niż w miastach, świadczą o tym m.in. wyniki egzaminów zewnętrznych. Problem ten dotyczy również gminy Krzywda, której szkoły znalazły się w wykazie szkół, które osiągają najsłabsze wyniki edukacyjne w skali województwa lubelskiego. Na gorszy start i mniejsze szanse edukacyjne dzieci i młodzieży wpływa szereg ograniczeń związanych m.in. z: ✓ Sytuacją materialną rodzin, które utrzymują się głównie z niewielkich gospodarstw rolnych i drobnych prac sezonowych, znaczna część mieszkańców gminy boryka się z bezrobociem. ✓ Niskimi aspiracjami edukacyjnymi na wsi – niska świadomość rodziców dotycząca potrzeby edukacji ma bezpośredni wpływ na motywację dzieci do nauki. Znaczna część rodziców nie inwestuje w rozwój swoich dzieci (zakup książek, wyjazdy do kina, teatru), nie zachęca do czytania książek. ✓ Niedoinwestowania infrastruktury edukacyjnej szkół w gminie – niewystarczająca ilość pomocy dydaktycznych i naukowych, co ma bezpośredni wpływ na ofertę edukacyjną. Ograniczony dostęp do nowoczesnych technologii teleinformatycznych (przestarzałe i awaryjne komputery, ograniczony dostęp do Internetu oraz multimediiów) wpływa na efektywność prowadzonych zajęć i możliwość zaciekawienia uczniów nauką. ✓ Większego niż w miastach zróżnicowania poziomu kwalifikacji nauczycieli – poprawa jakości systemu edukacji jest warunkiem pogłębiania wiedzy i wzrostu kompetencji uczniów. Biorąc pod uwagę oddziaływanie oraz efekty planowanego przedsięwzięcia racjonalnym i efektywnym jest objęcie nim jak największej części funkcjonujących na obszarze gminy Krzywda placówek oświatowych. Poza tym, realizacja projektu w szerokim zakresie pozwoli na uniknięcie stygmatyzowania zarówno placówek oświatowych, jak i ich użytkowników, usytuowanych w obszarze rewitalizacji.				

Cel przedsięwzięcia	Celem głównym projektu jest: Podwyższenie jakości kształcenia ogólnego w 9 szkołach w gminie Krzywda (6 szkół podstawowych, 3 szkoły gimnazjalne) z terenu województwa lubelskiego poprzez doposażenie szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne, zapewnienie dostępu 589 uczniom dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz podwyższenie kompetencji i/lub kwalifikacji zawodowych 69 nauczycieli w terminie do czerwca 2019 r. Dzięki realizacji dodatkowych zajęć z zakresu kompetencji kluczowych (zajęcia matematyczno-przyrodnicze, językowe) oraz TIK projekt przyczyni się do rozwoju kompetencji kluczowych uczniów na rynku pracy z uwzględnieniem kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej. Ponadto dzięki realizacji dodatkowych zajęć zaplanowanych w ramach projektu nastąpi rozwój indywidualny ucznia oraz zostaną zaspokojone specjalne potrzeby uczniów.				
Zakres realizowanych zadań	Projekt skierowany jest do uczniów i nauczycieli 9 szkół kształcenia ogólnego położonych na terenach wiejskich w gminie Krzywda znajdujących się w wykazie szkół lub placówek systemu oświaty, które osiągają najniższe wyniki edukacyjne w skali województwa lubelskiego. Grupa docelowa objęta bezpośrednio wsparciem to 589 uczniów z 9 szkół oraz 69 nauczycieli z 9 szkół. Wsparciem w ramach projektu zostaną objęci w szczególności: ✓ uczniowie mający zdiagnozowane trudności w nauce, sprawiający problemu wychowawcze, wymagający wsparcia, w tym uczniowie z niepełnosprawnościami, niedojrzałością szkolną z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów objętych wsparciem, ✓ uczniowie zdolni; chcący rozwijać zdolności i zainteresowania w zakresie kompetencji kluczowych, ✓ nauczyciele chcący podwyższyć kwalifikacje i doskonalić warsztat pracy. Rzeczowy zakres projektu obejmuje: ✓ organizację zajęć rozwijających kompetencje kluczowe w tym: zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, rozwijające uzdolnienia i koła zainteresowań; ✓ organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej – w tym: zajęcia logopedyczne, wspomagające wczesny rozwój dziecka, korekcyjno-kompensacyjne, edukacja sensoryczna, zajęcia socjoterapeutyczne, psychoedukacyjne, usprawnienia motoryki małej; ✓ zajęcia organizowane poza szkołą – wyjazdy edukacyjne m.in. do: Centrum Nauki Kopernik, Muzeum Przyrodniczego w Kazimierzu Dolnym, Ogrodu botanicznego w Powsinie, Roztoczańskiego Parku Narodowego, Teatr Bajek Guliwer w Warszawie, ZOO w Warszawie, Białowieża, Ogród botaniczny i skansen w Lublinie, Oceanarium w Warszawie, Świętokrzyski Park Narodowy, Centrum Zortax Store, Rosyjski Ośrodek Nauki i Kultury, Rezerwat przyrody „Jata” w Ławkach; ✓ kursy, szkolenia, studia podyplomowe podnoszące kompetencje/kwalifikacje nauczycieli w zakresie nowoczesnych metod, technologii i sprzętu – m.in. Wykorzystanie tablicy interaktywnej w nauczaniu przedmiotowym, Projektowanie lekcji interaktywnych on-line, Nagrywanie i obróbka filmów on-line, Rozwijanie umiejętności kluczowych myślenia i uczenia się, Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć, Terapia logopedyczna dziecka z nieprawidłowościami funkcjonowania aparatu ustno-twarzowego; ✓ wyposażenie pracowni –w ramach projektu przewiduje się wyposażenie pracowni matematycznych oraz zakup sprzętu TIK do pracowni informatycznych.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	osoby	0,00	589,00	Formularz zgłoszeniowy oraz potwierdzenie rozpoczęcia udziału w zajęciach

					rozwijających kompetencje kluczowe
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoby	0,00	69,00	Formularz zgłoszeniowy + potwierdzenie rozpoczęcia udziału w projekcie
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	osoby	0,00	69,00	Formularz zgłoszeniowy + dokument potwierdzający udział w zajęciach z zakresu TIK
	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	szt.	0,00	9,00	Pomiary na podstawie dok. potwierdzających zakup sprzętu (faktury/rachunki), ew. środków trwałych, protokoły zdawczo-odbiorcze, dokumentacja zdjęciowa
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	0,00	9,00	Pomiary na podstawie dok. potwierdzających zakup sprzętu (faktury/rachunki), ew. środków trwałych, protokoły zdawczo-odbiorcze, dokumentacja zdjęciowa
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość docelowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu	osoby	0,00	501,00	Źródłem pomiaru wskaźnika będą wyniki zbiorcze przedstawiane IZ.
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	osoby	0,00	63,00	Dokumenty potwierdzające uzyskane kwalifikacje/nabyte kompetencje
	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	0,00	9,00	Pomiary na podstawie dok. potwierdzających zakup sprzętu (faktury/rachunki), ew. środków trwałych, protokoły zdawczo-odbiorcze, dokumentacja zdjęciowa
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	0,00	9,00	Pomiary na podstawie dok. potwierdzających zakup sprzętu (faktury/rachunki), ew. środków trwałych, protokoły zdawczo-odbiorcze, dokumentacja zdjęciowa

Planowane efekty przedsięwzięcia	Realizacja projektu pozwoli na zapewnienie równego dostępu do najwyższej jakości edukacji poprzez realizację ciekawej oferty zajęć pozalekcyjnych, w tym objęcie wsparciem uczniów z niepełnosprawnościami, wspieranie rozwoju oraz podnoszenia jakości doskonalenia zawodowego nauczycieli. Ponadto pozwoli na wyposażenie szkół w nowoczesne materiały i środki dydaktyczne, co poprawi dostęp do nowoczesnej edukacji mieszkańców gminy Krzywdą i zwiększy ich szansę na rynku pracy. Wśród głównych efektów projektu należy wymienić: ✓ nabycie przez 501 uczniów kompetencji kluczowych po opuszczeniu programu, ✓ nabycie przez 69 nauczycieli kwalifikacji lub kompetencji po opuszczeniu programu, ✓ doposażenie w 9 szkołach pracowni w sprzęt TIK oraz pracownie przedmiotowe.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Wnioskodawca/Realizator/Partner		
6/1	„Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”	Gmina Krzywdą/Gmina Krzywdą		
/Powiązanie z celami LPR		Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie	✓	✓	

	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓			✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Podobszar rewitalizacji – sołectwo Cisownik – działki nr 2078			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	800 000,00	2018-2019		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda	
Opis problemu	W chwili obecnej stan techniczny budynku świetlicy w Cisowniku jest bardzo zły. W 2011 roku (po uregulowaniu spraw własnościowych gruntu pod budynkiem) mieszkańcy we własnym zakresie odnowili świetlicę. Sami wykonali większość robót i kupili część materiałów. Za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania „Razem ku lepszej przyszłości” udało się również pozyskać niewielkie środki na zakupu wyposażenia do prowadzenia działalności. Pomimo starań mieszkańców stan techniczny budynku należy ocenić jako zły, nie jest on ocieplony i wymaga termomodernizacji. Istnieje również potrzeba wymiany dachu. W środku budynek posiada jedynie podstawowe wyposażenie znacznie ograniczające zakres prowadzonych przedsięwzięć. Wokół budynku brak jest jakiegokolwiek zagospodarowania przestrzeni publicznej. Ponadto, budynek nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Źródło: Spacer badawczy w dniu 17.08.2017 r. Wśród zdiagnozowanych w podobszarze rewitalizacji (sołectwo Cisownik) problemów sfery społecznej znajduje się brak miejsc spędzania wolnego czasu dla seniorów oraz dzieci i młodzieży. Szczególnie problematyczny jest brak oferty skierowanej do najstarszych mieszkańców obszaru rewitalizacji, co powoduje ich wykluczenie społeczne. Osoby starsze nie mają możliwości na podejmowanie aktywności społecznych czy obywatelskich. Są odizolowane od społeczeństwa i „zamknięte” w swoim środowisku domowym. W efekcie				

	czego często czują się niechciane, zapomniane i często zapadają na różnego rodzaju depresje czy zaburzenia psychiczne. Kolejnym z problemów jest problem samotności seniorów bardzo mocno zaakcentowany podczas konsultacji społecznych. Natomiast grupa seniorów pozostająca we wspólnym gospodarstwie domowym z innymi członkami rodziny wskazywała na brak poczucia swobody i możliwości realizowania aktywności „po swojemu”. Seniorom brakuje miejsca, gdzie mogliby podejmować różnego rodzaju aktywności w swobodny sposób, co umożliwi ich dłuższą, samodzielną egzystencję.
Cel przedsięwzięcia	Głównym celem projektu jest kompleksowe przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Krzywda. Realizacja przedmiotowego celu nastąpi dzięki realizacji następujących celów szczegółowych: 1. Adaptacja zdegradowanego budynku świetlicy w Cisowniku w celu nadania mu nowych funkcji społecznych. 2. Stworzenie miejsca aktywności społecznej i obywatelskiej dla seniorów oraz integracji międzypokoleniowej. 3. Rozwój oferty spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji prowadzący do minimalizowania nieakceptowalnych społecznie zachowań (wybryków chuligańskich, nadużywania alkoholu). 4. Odnowa zdegradowanego obszaru przyczyniająca się do wzmocnienia jego potencjału rozwojowego. 5. Zwiększenie efektywnego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) w osiąganiu korzyści społeczno-gospodarczych. 6. Zwiększenie aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze oraz budowanie postaw rozwoju gospodarczego poprzez rozwój infrastruktury kultury. 7. Wzrost dostępności wysokiej jakości usług dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji oraz terenu całej gminy Krzywda. Przeciwdziałanie wykluczeniu zawodowemu osób z grup defaworyzowanych poprzez adaptację pomieszczeń oraz zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności przez nowo utworzony podmiot ekonomii społecznej.
Zakres realizowanych zadań	Przedmiotowy projekt zakłada kompleksową przebudowę zdegradowanego i użytkowanego w sposób mało efektywny budynku świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia mu pierwotnych funkcji (rozszerzenie oferty kulturalnej) oraz jego adaptacji w celu nadania mu nowych funkcji (poradnictwo społeczne). Przedsięwzięcie zakłada realizację robót budowlanych, przebudowę, remont pomieszczeń wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej. Poza tym, interwencji wymaga również zagospodarowanie terenu wokół budynku. Zadanie przewiduje wzmocnienie potencjału świetlicy w Cisowniku poprzez istotną zmianę jakościową, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego obiektu, w tym wykonanie: niezbędnych prac modernizacyjnych i zapewnienia dostępu dla osób niepełnosprawnych. Ponadto zagospodarowanie najbliższego otoczenia oraz zakup niezbędnego wyposażenia. Przestrzeń zyska nowe funkcjonalności użytkowe. Zastosowane rozwiązania pozwolą na użytkowanie obiektu przy zmniejszonym zużyciu energii, poprawią bezpieczeństwo, zapewniając komfortowe warunki higieniczno-sanitarne. W oparciu o potencjał instytucji projekt jest szansą dla rozwoju środowiska społeczno-kulturalnego regionu. Świetlica będzie miejscem żywym, stymulującym lokalną aktywność, centrum przetrwania pomostów między odległymi sobie grupami: młodymi i starymi, urzędnikami i obywatelami, bogatymi i biednymi, uprzywilejowanymi i dyskryminowanymi i wreszcie pomiędzy historią i dniem dzisiejszym. Nowopowstała przestrzeń będzie miejscem do rozwijania pasji i zainteresowań lokalnej społeczności; będzie stanowiła zaplecze do realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć (np. prowadzenia warsztatów kulinarnych i artystycznych z dziedziny fotografii, malarstwa, tańca, rękodzieła. Zarówno sam obiekt, jak i jego otoczenie (altana grillowa, plac zabaw i siłownia zewnętrzna) stworzą warunki do aktywności ruchowej wpływając na stan polepszenia zdrowia mieszkańców. Podstawowym argumentem przemawiającym za koniecznością realizacji przedmiotowej inwestycji są oczekiwania społeczności lokalnej wyartykułowane podczas konsultacji społecznych prowadzonych w ramach opracowania niniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji.

O dużej potrzebie podjęcia interwencji świadczy m.in. tak duża liczba głosów oddanych na przedmiotowy projekt w ramach głosowania internetowego, które odbyło się w dniu 30-31.08.2017 r.

Projekt będzie miał bardzo duży wpływ na rozwiązywanie głównych problemów społecznych zdiagnozowanych w obrębie obu podobszarów rewitalizacji (tj. sołectwa Cisownik i Krzywdą). Przyczyni się do zwiększenia fizycznej dostępności rynku pracy poprzez działania infrastrukturalne, co ułatwi dostęp do rynku pracy dla osób, które potencjalnie będą tam pracować. Będzie miał również pozytywny wpływ na wzrost aktywności gospodarczej na obszarze rewitalizacji. Pośrednim efektem jego realizacji będzie zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w obszarze rewitalizacji (działalność prowadzona w zakresie lokalnych wyrobów tradycyjnych, rękodzieła, itd.). Przedsięwzięcie przyczyni się do zwiększenia dostępu do dobrej jakości nowych i niedrogich usług społecznych (np. umożliwienie aktywnego i zdrowego spędzania wolnego czasu; usług kulturalnych). Zagospodarowany wokół budynku teren stworzy warunki do aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańcom, korzystnie wpływając na ich stan zdrowia. Projekt przyczynia się do ograniczenia problemów społecznych – niewystarczającej liczby miejsc spędzania wolnego czasu i integracji międzypokoleniowej (minimalizujących występowanie zjawisk patologicznych), pogarszającego się stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji (m.in. zwiększająca się liczba osób, w tym dzieci i młodzieży, borykających się z problemami nadwagi czy otyłości, które są głównie efektem nieprawidłowych nawyków ruchowych oraz żywieniowych); ograniczonego (ze względu na stan zamożności mieszkańców) dostępu do oferty kulturalnej; zwiększającej się liczby osób z problemami natury psychicznej, małą innowacyjnością i aktywnością zawodową mieszkańców.

W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa obsługi całego obszaru rewitalizacji (100%) i stworzone zostaną nowe możliwości rozwoju. Dzięki temu będzie on miał pozytywny wpływ na redukcję bezrobocia na obszarze rewitalizacji (wzmoczona aktywność mieszkańców będąca wynikiem prowadzonego doradztwa zawodowego i pracy psychologiczno-pedagogicznej). Projekt nie zakłada relokacji/przesiedlenia mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Stwarza warunki dla aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańców, korzystnie wpływającej na ich stan zdrowia. Dzięki niemu stworzone zostaną dogodne warunki do rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców i wykorzystania ich talentów oraz przyczyni się do ochrony i wzmocnienia dziedzictwa niematerialnego społeczności lokalnej. Projekt będzie wzbogacał program użytkowy obszaru rewitalizacji o elementy istotne dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności, w oparciu o pieszą dostępność. Przyczyni się również do przywrócenia wartości użytkowych. Zachowuje również elementy istotne dla spójności wizualnej i krajobrazu kulturowego.

Ma on kluczowe znaczenie dla likwidacji głównych barier rozwoju obszaru rewitalizacji (mały potencjał gospodarczy obszaru, niewystarczająca liczba miejsc pracy, brak integracji społeczeństwa, marazm i bierność w zakresie podejmowania jakichkolwiek aktywności czy to społecznych czy gospodarczych), a przez to otwiera możliwość uruchomienia innych przedsięwzięć zawartych w programie rewitalizacji (aktywne włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji, ochrona zdrowia mieszkańców i podnoszenie ich świadomości ekologicznej, integracja społeczności lokalnej, w tym międzypokoleniowa). Zawiera ona elementy zapewniające wieloaspektowe i komplementarne wykorzystanie jego efektów, zgodnie z więcej niż jednym celem programu rewitalizacji.

Przedmiotowy projekt będzie miał również pozytywny wpływ na politykę ochrony, zrównoważonego rozwoju oraz promowanie równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji. Po pierwsze w jego ramach zastosowane zostaną nowoczesne rozwiązania odnawialnych źródeł energii – oświetlenie terenu wokół obiektu i infrastruktury towarzyszącej przy wykorzystaniu technologii hybrydowej. Projekt zakłada wykorzystanie nowoczesnych, energooszczędnych rozwiązań technicznych i technologii zmniejszających koszty eksploatacyjne (energooszczędne oświetlenie LED). Bez wątpienia wpłynie również na poprawę życia osób z obszaru rewitalizacji. Zamontowane oświetlenie przyczyni się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji.

Stworzona przestrzeń przeznaczona będzie do pełnienia funkcji kulturalnych, edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych będzie mogła pełnić szereg ważnych funkcji społecznych, poprzez podejmowanie i realizację różnych działań miękkich, wśród których można wymienić m.in.: organizację różnorodnych tematycznych wydarzeń i imprez kulturalnych skierowanych do różnych grup odbiorców, warsztatów,

	kursów i plenerów dla grup artystów, w szczególności ruchu amatorskiego, którzy zyskają możliwość tworzenia a odbiorcy ich dzieł będą mieć możliwość żywego kontaktu ze sztuką, tematycznych wydarzeń o znaczeniu ponadregionalnym, różnorodnych plenerowych warsztatów i zajęć aktywizujących dla dzieci i młodzieży.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	0,00	1,00	Protokół odbioru końcowego
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	0,00	1,00	Protokół odbioru końcowego
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0,00	1,2779	Protokół odbioru końcowego
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	osoby/rok	0,00	800,00	Statystyki własne wnioskodawcy
Planowane efekty przedsięwzięcia	W efekcie realizacji projektu nastąpi zwiększenie liczby oraz zaangażowania potencjalnych uczestników działań kulturalnych poprzez zmianę jakościową zaplecza materialno-technicznego obiektu świetlicy w Cisowniku oraz uatrakcyjnienie oferty społeczno-kulturalnej jednostki. Obiektowi zostaną nadane nowe funkcje użytkowe - ośrodek animacji, opartej o lokalne tradycje oraz dziedzictwo niematerialne obszaru; ośrodek aktywności ruchowej (możliwość organizowania aerobiku, zumbi, itd.); ośrodek wsparcia mieszkańców (poradnictwo specjalistyczne). Nowa świetlica będzie mogła zaspokoić różne zainteresowania i potrzeby kulturalne, począwszy od form tradycyjnych, po te związane z multimediami (letnie projekcje kinowe, koncerty, wystawy, taniec oraz szereg działań społecznych i animujących). Dzięki nowoczesnym rozwiązaniom technicznym i wyposażeniu, będzie można dopełnić potrzebę współczesnych odbiorców – interaktywnego uczestnictwa w kulturze. Efektem projektu będzie zmiana jakościowa instytucji kultury, która stanie się miejscem atrakcyjnym, przyciągającym potencjalnych użytkowników otwartym dostępem i będącej centrum łączącym środowisko lokalne z kulturą, historią i tradycją. Świetlica po zmianie będzie miejscem spotkań nie tylko z kulturą, ale przede wszystkim miejscem tworzącym warunki do pielęgnowania tożsamości lokalnej i wartości patriotycznych, a także wartości intelektualnych. Miejscem wspierania uczenia się przez całe życie, otwartym na wyzwania przyszłości i nowe technologie. Dzięki odpowiedniemu zarządzaniu przestrzenią, funkcjonalnymi i właściwie wyposażonym powierzchniom oraz zastosowaniu nowoczesnych technologii, będzie przyciągać nowych użytkowników. Co więcej, będzie miejscem, gdzie urealnia się lokalna wspólnota, gdzie materializują się więzi spajające zbiorowości, gdzie w końcu będzie można rozwijać pasje, talenty i odkrywać siebie. Powstała w wyniku proponowanego projektu instytucja o funkcjach kulturalnych, edukacyjnych, turystycznych i wystawienniczych będzie mogła pełnić szereg ważnych funkcji społecznych, poprzez podejmowanie i realizację różnych działań miękkich, wśród których można wymienić m.in.: - opracowanie nowej oferty turystycznej, promującej walory i atrakcje podobszarów rewitalizacji i gminy Krzywdą, - organizację wydarzeń tematycznych i imprez kulturalnych skierowanych do różnych grup odbiorców,				

	- organizację konkursów, pokazów i festiwali, - organizację wydarzeń tematycznych o zasięgu (znaczeniu) ponadregionalnym, - organizację warsztatów i zajęć aktywizujących różne grupy odbiorców (zwłaszcza zagrożonych procesami wykluczenia i marginalizacji społecznej oraz potrzebujących wyrównania szans).
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia		Wnioskodawca/Realizator/Partner		
7/1	„AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru		Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej		
/Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	✓
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓			✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres		Umiejscowienie		
	Podobszar rewitalizacji – sołectwo Krzywda i Cisownik		Obszar rewitalizacji	✓	

		Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania
	500 000,00	2018-2019	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 11.1 Aktywne włączenie) oraz środki budżetu gminy Krzywda
Opis problemu	Dokonana analiza środowiska społecznego gminy Krzywda, a przede wszystkim obszaru rewitalizacji pozwoliła na wskazanie intensywności występowania poszczególnych niekorzystnych zjawisk i problemów. Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej w wyznaczonym obszarze rewitalizacji, silnie związanym z innymi negatywnymi procesami, jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Dane statystyczne udostępnione przez Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie odnoszące się do bezrobocia w latach 2013-2016 na terenie gminy Krzywda przedstawiają korzystny trend zjawiska. Na przestrzeni analizowanego okresu liczba osób bezrobotnych pochodzących z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, ulegała systematycznemu spadkowi. Na koniec 2013 roku wynosiła 677 osób, 2014 – 546, 2015 – 473, a w 2016 roku – 358. W 2016 roku liczba bezrobotnych spadła zatem, w porównaniu z rokiem 2013, o 319 osoby, co stanowi 47,12%-owy spadek. Bezrobotni z obszaru gminy Krzywda stanowili w 2016 roku około 12,07% wszystkich bezrobotnych z terenu powiatu łukowskiego, którzy zostali zarejestrowani w PUP w Łukowie. Wśród bezrobotnych większość, we wszystkich latach analizy, stanowiły kobiety. W 2013 roku stanowiły one 59,68% ogółu bezrobotnych z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie. W 2014 roku 60,26%, w 2015 – 60,04%, a w 2016 roku – 68,72%. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Łukowie, zamieszkujących obszar rewitalizacji, na przestrzeni czterech analizowanych lat również uległa zmniejszeniu. Na terenie sołectwa Cisownik liczba ta spadła z 26 w 2013 roku do 17 w roku 2016. Oznacza to 34,62%-owy spadek. W obrębie sołectwa Krzywda odnotowano zaś spadek 59,17%-owy, liczba osób bezrobotnych spadła ze 120 w 2013 roku do 49 w 2016 roku. Uwzględniając potencjał ludnościowy każdego z podobszarów rewitalizacji okazuje się, że bezrobotni mieszkańcy sołectwa Cisownik zarejestrowani w PUP w Łukowie stanowili w 2016 roku aż 8,06% wszystkich osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących to sołectwo. Na przestrzeni lat 2013-2016 odnotowano w tym zakresie korzystny trend spadkowy – udział osób bezrobotnych z terenu sołectwa Cisownik zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym uległ spadkowi o 33,69% (w 2013 roku udział ten wyniósł 12,15%, w 2014 roku: 11,68%, a w 2015 roku: 5,85%). Trend spadkowy w stosunku do udziału bezrobotnych mieszkańców zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym odnotowano również w drugim podobszarze rewitalizacji – sołectwie Krzywda. W 2016 roku udział badanej grupy mieszkańców w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł 4,50% i był niższy w stosunku do roku 2013 o 58,57% (w 2013 roku udział ten wyniósł 10,85%, w 2014 roku: 7,27%, a w 2015 roku: 7,12%). Bezrobotni mieszkańcy sołectwa Cisownik stanowili w 2016 roku 4,75% wszystkich bezrobotnych z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, w 2015 roku – 2,54%, w 2014 roku – 4,58%, a w 2013 roku – 3,84%. Bezrobotni z drugiego podobszaru rewitalizacji, tj. sołectwa Krzywda, stanowili w 2016 roku aż 13,69% wszystkich osób bezrobotnych zamieszkujących gminę (w 2013 roku stanowili – 17,73%, w 2014 roku – stanowili 14,65%, a w 2015 roku stanowili – 16,28% wszystkich bezrobotnych mieszkańców gminy Krzywda). Dane dotyczące zmniejszającej się liczby osób zarejestrowanych w PUP należy interpretować jednak ostrożnie. Po pierwsze, dokonując analizy danych dotyczących liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w dłuższej perspektywie czasowej		

zauważyć można, że w chwili obecnej ich liczba jest sporo większa niż jeszcze kilka lat temu. Poza tym, z informacji uzyskanych podczas diagnozowania obszaru rewitalizacji wynika, że zmniejszenie się liczby bezrobotnych nie jest wynikiem wzrostu liczby miejsc pracy, a przede wszystkim migracjami w celach zarobkowych. Spadek liczby bezrobotnych nie wynika z pozytywnych zmian na lokalnym rynku pracy, tj. nie jest skorelowany z powstaniem nowych miejsc pracy na obszarze gminy, ale, z dużym prawdopodobieństwem, jest następstwem zjawiska odpływu mieszkańców. Część z mieszkańców zdecydowało się na wyjazd i podjęcie pracy za granicami kraju, jednocześnie nie wymeldowując się z terenu gminy. Ponadto statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia ukrytego oraz powszechności „pracy na czarno”. Poza tym, liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne spada w okresie letnim oraz wiosenno-jesiennym. Ma to związek z popytem na pracowników w okresie tzw. prac sezonowych (prace w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i budownictwie).

W 2016 roku wskaźnik udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców był dość wysoki i wyniósł dla obszaru całej gminy Krzywda 41,34% (średnia gminna). Na terenie sołectwa Cisownik, który został wytypowany jako jeden z podobszarów rewitalizacji, liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych wyniosła w 2013 roku 11, w 2014 roku: 13, w 2015 roku: 5, a w 2016 roku: 7. Jak pokazują powyższe dane na przestrzeni lat 2013-2016 liczba bezrobotnych nieposiadających kwalifikacji zawodowych spadła o 4 osoby, czyli o około 36,36%. Analizując procentowy udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, zamieszkujących sołectwo Cisownik, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, w ogólnej liczbie bezrobotnych z tego sołectwa, możemy zauważyć, że w 2016 roku udział ten kształtował się na poziomie 41,18%, w 2015 roku: 41,67%, w 2014 roku: 52%, a w 2013 roku: 42,31%. Udział ww. mieszkańców w ogólnej liczbie bezrobotnych z sołectwa Cisownik uległ zatem pozytywnemu trendowi spadkowemu. Spadek wyniósł 2,67%.

Pozytywną tendencję spadkową zjawiska odnotowano również w badanym okresie na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji, tj. sołectwa Krzywda. Tutaj liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w Łukowie wyniosła w 2016 roku 18 i była mniejsza o 60,87% w stosunku do danych za rok 2013 (46 osób). Niepokojący jest fakt, że w 2016 roku bezrobotni mieszkańcy nieposiadający kwalifikacji zawodowych stanowili aż 36,73% ogółu bezrobotnych w analizowanym sołectwie. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych na przestrzeni lat 2013-2016 uległ spadkowi o 4,17% (w 2013 roku wyniósł 38,33%, w 2014 roku: 32,50%, a w 2015 roku: 37,66%). Celem dokładnej identyfikacji obszarów, na których bezrobocie przyjmuje charakter trwałej postawy społecznej części mieszkańców analizie poddano udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) w ogólnej liczbie ludności pozostającej bez pracy. W 2016 roku liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na terenie gminy Krzywda wyniosła 223, co stanowiło 62,29% wszystkich bezrobotnych z obszaru gminy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie. W okresie od 2013 r. do 2016 r. liczba bezrobotnych długotrwale obniżyła się o 148 osób (o 39,89%). Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w 2016 roku kształtował się na poziomie 62,29% (średnia gminna).

W obrębie obszaru rewitalizacji mieszkańcy długotrwale bezrobotni stanowili praktycznie we wszystkich latach analizy (2013-2016; wyłączając dane za rok 2015 z terenu sołectwa Krzywda) większość wśród wszystkich osób bezrobotnych. Na terenie sołectwa Cisownik udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) wśród wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Łukowie wyniósł w 2013 roku 53,85%, w 2014 roku – 52%, w 2015 roku – 66,67%, a w 2016 roku – 64,71%. Jak pokazują powyższe dane, na przestrzeni lat 2013-2016 udział ww. grupy wśród ogólnej liczby bezrobotnych z terenu sołectwa Cisownik uległ wzrostowi o 20,17%. Równie niekorzystnie sytuacja prezentuje się na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji, czyli sołectwa Krzywda. Tutaj odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych uległ na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi o 11,65% (w 2013 roku wyniósł – 56,67%, w 2014 roku – 61,25%, w 2015 roku – 46,75%, a w 2016 roku – 63,27%).

Dane źródłowe, które zostały przekazane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie pokazują, że ogólna liczba mieszkańców gminy wymagających wsparcia organizowanego przez gminę ulegała spadkowi na przestrzeni lat 2013-2016. W 2016 roku

	wyniosła ona 652 osoby, co stanowi 6,01% wszystkich mieszkańców gminy Krzywda. Ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Krzywda spadła o 136 osób na przestrzeni lat 2013-2016 (przy ogólnym spadku liczby mieszkańców o 164 osoby), co oznacza spadek o 17,26%. Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się średnią koncentracją mieszkańców wymagających wsparcia z pomocy społecznej. Liczba osób zamieszkujących teren sołectwa Cisownik, będącego podobszarem rewitalizacji, objętych wsparciem GOPS w Krzywdzie wynosiła: w 2013 roku – 36, w 2014 roku – 25, w 2015 roku – 24, a w 2016 roku – 20. Jak widać, w latach 2013-2016 liczba beneficjentów GOPS w Krzywdzie wykazywała tendencję spadkową. Uległa spadkowi o 16 osób, czyli o 44,44%. Gdy na to zjawisko spojrzymy przez pryzmat potencjału ludnościowego sołectwa Cisownik, sytuacja również prezentuje się korzystnie. Beneficjenci pomocy społecznej zamieszkujący obszar sołectwa Cisownik stanowili w 2013 roku 9,42% wszystkich mieszkańców tej jednostki. W 2014 roku ich udział w badanej grupie wyniósł 6,58%, w 2015 roku – 6,35%, a w 2016 roku – 5,42%. Po uwzględnieniu potencjału ludnościowego sołectwa Cisownik zaobserwowano, że w 2016 roku udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa był niższy od danych za rok 2013 o 42,49%. W podobszarze rewitalizacji obejmującym sołectwo Krzywda na przestrzeni lat 2013-2016 również odnotowano pozytywny trend spadkowy w kontekście liczby beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Krzywda. W 2013 roku liczba mieszkańców sołectwa Krzywda korzystających ze wsparcia GOPS wyniosła 82, w 2014 roku wzrosła do 84 osób, w 2015 roku wynosiła 85, a w 2016 roku spadła do 61 osób. Mieszkańcy badanego sołectwa, korzystający z pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Krzywdzie stanowili w 2013 roku 4,59% wszystkich mieszkańców tego sołectwa, w 2014 roku – 4,71%, w 2015 roku – 4,80%, a w 2016 roku – 3,42%. Na przestrzeni lat 2013-2016, podobnie jak w przypadku sołectwa Cisownik, na terenie sołectwa Krzywda odnotowano spadek udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa. Spadek ten wyniósł 25,57%. Analiza przyczyn przyznawania pomocy społecznej na terenie gminy Krzywda pozwala stwierdzić, że na przestrzeni lat 2013-2016 głównym problemem trudnej sytuacji mieszkańców gminy korzystających ze świadczeń było ubóstwo, bezrobocie oraz niepełnosprawność. W badanym okresie czasu możemy zaobserwować spadek liczby osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa i bezrobocia. Spadek ten nie jest jednak wynikiem polepszenia sytuacji życiowej beneficjentów GOPS, ale raczej następstwem emigracji zarobkowej w poszukiwaniu pracy lub pracy lepiej płatnej, przez co zmniejsza się również liczba beneficjentów GOPS (odpływ ludności z terenu gminy, w tym również tej, która korzystała ze wsparcia pomocy społecznej). Jak pokazuje zamieszczony poniżej wykres na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi uległa liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności (z 416 do 429, czyli o 3,13%). Niepokojący jest również utrzymujący się, wysoki poziom świadczeń udzielanych z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, co jest niewątpliwie spowodowane starzeniem się społeczności. Bardzo liczna grupa beneficjentów pomocy społecznej to osoby wieloletnie oraz zagrożone uzależnieniami (alkoholizmem i narkomanią).
Cel przedsięwzięcia	Cel główny projektu to zahamowanie zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym w wyznaczonym na terenie gminy Krzywda obszarze rewitalizacji. Będzie to możliwe dzięki zwiększeniu aktywności zawodowej i społecznej osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej. Zrealizowanie projektu doprowadzi też do realizacji niniejszych założeń: zwiększenie odpowiedzialności za własne decyzje i życie zawodowe, zwiększenie zdolności komunikacyjnych, poznanie technik informacyjno – komunikacyjnych, poprawa własnego wizerunku, wzmocnienie poczucia własnej wartości, rozpoznanie predyspozycji zawodowych, zdobycie umiejętności sprawnego poruszania się na rynku pracy, zwiększenie szans powrotu na rynek pracy. Bezpośrednim celem jest podniesienie statusu zawodowego i społecznego uczestników projektu, przez kompleksowe usługi aktywnej integracji zmierzające do

	poprawy jakości życia 26 osób wykluczonych (w tym dotkniętych ubóstwem) lub zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznymi z terenu wyznaczonego obszaru rewitalizacji.
Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada realizację programu aktywności lokalnej; prowadzonego na rzecz społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi. Przewiduje on kompleksowe wsparcie wyżej wymienionych grup z wykorzystywaniem zróżnicowanych form i metod aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej i/lub zdrowotnej, jak również realizację działań z zakresu aktywnych technik poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych spośród katalogu określonego w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady (2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r.). Wszystkie działania dostosowane będą do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb grup docelowych, w tym m.in. poprzez zastosowanie indywidualnych planów (ścieżek) działania (wsparcia). Zaplanowana została realizacja kompleksowego wsparcia w zakresie usług aktywnej integracji społeczno-zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej: ✓ społecznym i edukacyjnym- poradnictwo specjalistyczne oraz wsparcie indywidualne i grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego; pomoc w uzyskaniu zatrudnienia; usługi integracyjne; poradnictwo psychologiczne indywidualne pomagające w przezwyciężeniu problemów osobistych, wzmocnienia samooceny wraz z jednoczesnym zainicjowaniem zmian w poprawie ich sytuacji na rynku pracy; treningi komunikacji, autoprezentacji, warsztaty aktywności zawodowej, grupy wsparcia, poradnictwo edukacyjne; ✓ zawodowym - usługi wspierające aktywizację zawodową; poradnictwo zawodowe; szkolenia zawodowe; staże zawodowe; ✓ zdrowotnym – poradnictwo zdrowotne. W związku ze złożoną sytuacją problemową uczestników projektu, niezbędne jest wprowadzenie dla nich kompleksowego wsparcia, w celu poprawy ich sytuacji społecznej, a w konsekwencji zawodowej, uniezależnienie się od pomocy społecznej. W rezultacie, przez aktywizację społeczną uczestnicy podejmą próbę podjęcia aktywności i mobilizacji własnych sił w kontakcie z rynkiem pracy. Przewidziane w ramach projektu działania mają na celu minimalizowanie wykluczenia społecznego wśród osób pozostających bez zatrudnienia, osób niepełnosprawnych i osób zagrożonych ubóstwem. Działania wpłyną na zdiagnozowany w obszarze rewitalizacji problem bezrobocia (w tym długotrwałego), który często skutkuje ubóstwem i pogłębieniem stanu wykluczenia zawodowego i społecznego, a także jest przyczyną kolejnych niepożądanych zjawisk, takich jak: uzależnienia czy przemoc w rodzinie. Grupę docelową projektu będą stanowić: 26 osób wykluczonych (w tym dotknięte ubóstwem) lub osób zagrożonych lub wykluczeniem społecznym, w tym w szczególności: a) osób pozostających bez zatrudnienia, b) osób bezrobotnych – wyłącznie osoby należące do trzeciej grupy osób sprofilowanych jako osoby oddalone od rynku pracy w rozumieniu art. 33 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, c) osób o niskich kwalifikacjach, d) osób z niepełnosprawnościami (w tym z zaburzeniami psychicznymi), W odniesieniu do osób lub środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym minimalny poziom efektywności społecznej wyniesie 34% a minimalny poziom efektywności zatrudnieniowej, wyniesie 22%. W odniesieniu do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, minimalny poziom efektywności społecznej wyniesie 34%, a minimalny poziom efektywności zatrudnieniowej wyniesie 12%. Wskazana grupa to mieszkańcy obszaru rewitalizacji korzystający ze świadczeń ośrodka pomocy społecznej zgodnie z ust. z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Wszyscy objęci wsparciem żyją na poziomie minimum socjalnego oraz poniżej tego wskaźnika. To osoby dotknięte ubóstwem oraz z uwagi na brak zabezpieczenia odpowiednich potrzeb, zagrożone wykluczeniem społecznym, także pozostające bez zatrudnienia, a ich wykształcenie nie odpowiada oczekiwaniom lokalnego rynku pracy. Poza tym w grupie docelowej znajdują się osoby z niepełnosprawnościami.

	Do realizacji projektu przewiduje się wykorzystanie zasobów lokalnej społeczności, w tym infrastruktury powstałej w ramach projektów rewitalizacyjnych m.in. Biblioteki Publicznej, GOPS.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoby	0,00	26,00	Deklaracje uczestników projektu; Listy uczestników projektu
	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby	0,00	3,00	Deklaracje uczestników projektu; Listy uczestników projektu
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	0,00	9,00	Zaświadczenia/certyfikaty potwierdzające uzyskanie kwalifikacji
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby	0,00	12,00	Sprawozdania
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	osoby	0,00	7,00	Sprawozdania/umowy o pracę/dokumenty potwierdzające samozatrudnienie (wyciąg z CEIDG)/inne dokumenty potwierdzające zdobycie zatrudnienia
Planowane efekty przedsięwzięcia	W efekcie realizacji projektu zminimalizowana zostanie liczba osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Część z mieszkańców obszaru rewitalizacji podniesie swoje kompetencje lub/i kwalifikacje, dzięki czemu zwiększy się ich atrakcyjność oraz szansa na zatrudnienie na lokalnym rynku pracy. Dzięki realizacji projektu nastąpi zmiana osobistych predyspozycji jego uczestników - poprawa prezencji, wzrost zadowolenia, nabycie umiejętności zachowań asertywnych, nabycie umiejętności komunikacyjnych. Wzrosną również ich zdolności motywacyjne - nastąpi zwiększenie wiary we własne siły, podniesienie poziomu własnej wartości, zwiększenie motywacji do zmiany sytuacji życiowej i zawodowej, większa punktualność. Projekt przyczyni się także do zwiększenia umiejętności praktycznych (np. nabycie umiejętności niezbędnych przy rozmowie wstępnej z pracodawcą, umiejętność korzystania z nowoczesnych technologii przy szukaniu pracy (internet) oraz kompetencji kluczowych uczestniczących w nim beneficjentom. W szczególności nastąpi postęp w integracji społecznej - zwiększy się otwartość, na innych ludzi, zmniejszy niepokój i depresje, zmniejszy poczucie izolacji społecznej.				

Przedsięwzięcia komplementarne	✓	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”
	✓	„Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”
	✓	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”
	✓	„Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”
	✓	„W świat z tornistrem pełnym kompetencji”
	✓	„Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”
	✓	„Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”
	✓	„Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda”
	✓	„Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”
	✓	„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda”
	✓	„Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”
	✓	„Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”
	✓	„Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”
	✓	„SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda”
	✓	„Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda”
	✓	„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda”
	✓	„Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
8/1	„Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda	
/Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓				✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar rewitalizacji – sołectwo Krzywda – działki nr 1393			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	

	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania
Ramy realizacji	850 000,00	2019-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda
Opis problemu	Zasadniczym problemem obszaru rewitalizacji jest duża liczba miejsc i przestrzeni publicznych, których potencjał rozwojowy nie jest wykorzystywany w żaden sposób. Interwencja w zakresie tychże przestrzeni nie była podejmowana od wielu lat, wobec tego są one zdewastowane i ciągle niszczone. Wszyscy jesteśmy uczestnikami ruchu drogowego, zarówno piesi, jak i kierujący pojazdami. Jednak ruch drogowy, w którym uczestniczymy, nie jest spontanicznym i niekontrolowanym zjawiskiem – obowiązują w nim reguły i zasady, dzięki którym jesteśmy mniej narażeni na niebezpieczeństwa występujące na drodze, przede wszystkim wypadki. Tak więc wszyscy, również i dzieci, powinniśmy znać przepisy obowiązujące na drodze i przestrzegać ich. Obiekty tego typu, jak Miasteczka Ruchu Drogowego dają duże możliwości właściwego przygotowania dzieci do bezpiecznego korzystania z dróg. Niezwykle istotną kwestią jest wyrobienie w nich prawidłowych umiejętności oraz nawyków podczas poruszania się na drogach. Będzie to pierwsza realizacja takiej formy małej architektury w obszarze całej gminy, skierowanej do dzieci i młodzieży.		
Cel przedsięwzięcia	Zasadniczym celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców, stanu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży szkolnej w obszarze rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Krzywda, a także podniesienie kultury motoryzacyjnej. Miasteczko ruchu drogowego to kompleks obiektów przeznaczonych do nauki przepisów ruchu drogowego praktycznego szkolenia w zakresie ruchu pieszych oraz przede wszystkim do nauki jazdy na rowerze i motorowerze. Cele szczegółowe projektu to: 1. Kompleksowa modernizacja zdegradowanych przestrzeni publicznych w celu nadania im nowych funkcji - stworzenie nowoczesnego obiektu służącego promowaniu bezpieczeństwa ruchu drogowego. 2. Stworzenie infrastruktury do egzaminowania na kartę rowerową, stworzenie infrastruktury do organizowania festynów i konkursów z zakresu wiedzy o bezpieczeństwie ruchu drogowego (teoretycznej i praktycznej), realizowanie zadań wynikających z krajowych programów poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, między innymi poprzez organizację seminariów, sympozjów i konferencji naukowych. 3. Zapewnienie równych szans użytkownikom poprzez dostosowanie infrastruktury dla potrzeb osób niepełnosprawnych		
Zakres realizowanych zadań	Założeniem projektu jest utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego, które będzie ogólnodostępne - każdy będzie mógł z niego skorzystać. Będzie to osobny plac pozwalający na bezpieczną naukę przepisów ruchu drogowego w praktyce. Miasteczko ma być bezpłatnym punktem dla każdego mieszkańca obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Krzywda. Obiekt ten powinien być dostosowany do różnych użytkowników, np. osób na wózkach czy dzieci. Ważne jest także by regulamin tego miejsca był w różnych językach, aby mogli z niego korzystać również turyści. W zakres przedsięwzięcia będą wchodziły: prace budowlane wraz z budową infrastruktury towarzyszącej oraz zakup wyposażenia i urządzeń z zakresu ICT (telekomunikacyjnych i informatycznych). W ramach projektu wykonane zostaną: ścieżki rowerowe z elementami organizacji ruchu, wraz z infrastrukturą towarzyszącą: gry terenowe, układ chodników, ogrodzenie terenu, zieleń, mała architektura – ławki, kosze na śmieci, stojaki na rowery. Oprócz prac budowlanych w ramach projektu dokonane zostanie kompleksowe wyposażenie MRD w: znaki drogowe, sygnalizatory; elementy zieleni i małej architektury, Info kiosk, system monitoringu i oświetlenie.		

Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	0,00	1,00	Protokół odbioru końcowego
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	0,00	1,00	Protokół odbioru końcowego
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0,00	0,4300	Protokół odbioru końcowego
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	osoby/rok	0,00	1000,00	Statystyki własne wnioskodawcy
Planowane efekty przedsięwzięcia	Realizacja projektu, polegającego na budowie MRD, oraz później prowadzone działania edukacyjne przyczynią się do podniesienia świadomości wszystkich uczniów z terenu gminy Krzywdza, ich rodziców oraz pracujących w placówkach oświatowych nauczycieli. Podniosą wiedzę i umiejętności z zakresu przestrzegania kodeksu drogowego, z zakresu umiejętności technicznych jazdy rowerem oraz motorowerem oraz udzielania pierwszej pomocy. Realizacja projektu wpłynie na szersze zainteresowanie społeczne problemem bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Wypracowane sposoby realizacji zagadnień z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także utworzona baza, pozwalają kontynuować i rozwijać realizowaną tematykę.				
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdza” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdza, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdza” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”				

	✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą” ✓ „Monitoring obywatelski”

Źródło: Opracowanie własne

3.2.2 CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH DOPUSZCZALNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

W ramach listy oznaczonej **cyfrą 2** zaprezentowano charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Każde zamieszczone w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji przedsięwzięcie rewitalizacyjne w swoim opisie uwzględnia następujące elementy:

- 1) numer porządkowy;
- 2) nazwę przedsięwzięcia;
- 3) wnioskodawcę;
- 4) lokalizację - z uwzględnieniem konkretnego adresu/ulicy,
- 5) informację dotyczącą powiązania przedsięwzięcia z celami określonymi w LPR, przyjęto tutaj system powiązań bezpośrednich oraz pośrednich – każde z zaproponowanych przedsięwzięć wpisuje się w cele bezpośrednio (przyczyniając się tym samym do jego realizacji i osiągania właściwych wskaźników produktu i rezultatu) oraz w celów pośrednio, co finalnie przyczynia się do osiągania wskaźników oddziaływania;
- 6) orientacyjną wartość przedsięwzięcia;
- 7) planowany termin realizacji przedsięwzięcia;
- 8) grupa docelowa;
- 9) charakterystyka przedsięwzięcia (z uwzględnieniem celu, potrzeby, oraz zakresu przedsięwzięcia);
- 10) oddziaływanie przedsięwzięcia.

Tabela 4 Lista 2 – Lista dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
1/2	„Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓	✓	✓	
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar gminy Krzywda, w tym wyznaczonego obszaru rewitalizacji			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia		Termin realizacji		Źródło finansowania
	1 343 601, 89		2018		
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu stanowią mieszkańcy gminy Krzywda, w tym wyznaczonego obszaru rewitalizacji				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Głównym problemem w kontekście projektu jest niedostateczne wykorzystanie w Gminie Krzywda energii pochodzącej z OZE. Identyfikacja problemów niskiej emisji Gminy Krzywda kształtuje się następująco - Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji źródeł emisji zidentyfikowano aspekty i obszary problemowe występujące na terenie Gminy Krzywda: 1) brak przepisów prawnych zapewniających egzekucję i kontrolę nakazów dotyczących stosowania odpowiednich paliw; 2) wysoka cena inwestycyjna i eksploatacyjna paliw/technologii niskoemisyjnych; 3) budynki publiczne i gospodarstwa indywidualne w niewielkim stopniu wykorzystują OZE; 4) ponad połowa budynków mieszkalnych nie ma ocieplonych ścian i dachów; 5) znaczna większość budynków mieszkalnych posiada nieszczelne okna; 6) większość domostw ogrzewana jest z wykorzystaniem węgla i drewna mimo postępującej gazyfikacji terenu gminy; 7) gaz płynny jak i olej opałowy stanowią niewielki udział w ogólnym bilansie spalanych paliw. W gronie głównych interesariuszy projektu wskazano Gminę Krzywda oraz mieszkańców uczestniczących i nieuczestniczących w projekcie. 1) Problemy Gminy Krzywda: Gmina Krzywda jest odpowiedzialna na realizację zadań przypisanych jednostce samorządu terytorialnego, w tym związanych z energetyką i ochroną środowiska. Gmina jest animatorem rozwoju społeczno-gospodarczego na swoim terytorium. Przy zachowaniu zasad prawnych, dąży do poprawy konkurencyjności swojego terenu jako miejsca zamieszkania i pracy. Głównym problemem Gminy Krzywda w kontekście projektu jest niski poziom produkcji energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych na terenie gminy. 2) Mieszkańcy uczestniczący i nieuczestniczący w projekcie odczuwają następujące problemy: a) wysoki stopień zanieczyszczenia najbliższego otoczenia, odbijający się na zdrowiu, wynikający z wybranego przez mieszkańców dominującego sposobu ogrzewania oraz z emisji urządzeń elektrycznych; b) niska efektywności energetyczna i ciepła gospodarstw domowych będąca wynikiem starych, niemodernizowanych instalacji oraz pieców				

	grzewczych; c) wysokie koszty i zapotrzebowanie (energochłonność) na energię w budynkach; d) wzrastająca liczba przestojów w dostawach energii, zły stan instalacji powodujące straty przesyłowe; e) niska świadomość ekologiczna mieszkańców Gminy Krzywda w zakresie potencjału OZE; f) niska świadomość ekologiczna społeczności, odbijająca się na postępowaniu wielu mieszkańców, np. palenie śmieci, a przez to wzrastający poziom zanieczyszczeń środowiskowych. Opisane powyżej problemy można ogólnie określić jak takie, które wiążą się z: 1) niedoinwestowaniem i przez to niedostatecznym poziomem wykorzystania potencjału związanego z OZE; 2) niskim poziomem świadomości ekologicznej, a przez to przyczynianiem się do zanieczyszczania środowiska naturalnego. Celem głównym projektu "Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda" jest zwiększenie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, przy respektowaniu zasad i zgodnie z ideą rozwoju zrównoważonego. Potrzebę realizacji projektu uzasadnia analiza głównych problemów i potrzeb interesariuszy w kontekście gospodarki niskoemisyjnej. Potencjał i możliwości w tym zakresie wykazano z opracowanym dla gminy dokumencie "Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Krzywda na lata 2015-2020". W Gminie Krzywda funkcjonują już 3 farmy fotowoltaiczne, prowadzone przez prywatne przedsiębiorstwa. Na kolejne 4 projekty wydano już decyzje o ich środowiskowych uwarunkowaniach. Przedsięwzięcia te nie wyczerpują jednak możliwości i potrzeb lokalnego środowiska na produkcję energii ze źródeł odnawialnych. Szczególne potrzeby przejawiają gospodarstwa domowe mieszkańców gminy, zainteresowane korzyściami ekonomicznymi (obniżka kosztów eksploatacji dotychczasowych źródeł ciepła i energii), technicznymi (brak konieczności bieżącej obsługi instalacji fotowoltaicznych i solarnych środowiskowymi (poprawa stanu środowiska naturalnego) i społecznymi (poprawa jakości życia w gminie). Dzięki realizacji projektu Gmina Krzywda osiągnie korzyści na poziomie lokalnym, ale także przyczyni się do realizacji założonych celów programowych dotyczących transformacji regionalnej gospodarki oraz pakietu klimatyczno-energetycznego. Zatem cele projektu wpisują się wprost w cele RPO WL 2014-2020, Oś Priorytetowa 4 "Energia przyjazna środowisku", Priorytet inwestycyjny 4a: "Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych", cel priorytetu "Zwiększony poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych". Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarstw domowych w Gminie Krzywda przyczyni się do oszczędności zużycia konwencjonalnych źródeł energii oraz ochrony środowiska naturalnego. Celami szczegółowymi projektu są m.in.: 1) Poprawa stanu środowiska naturalnego w gminie; 2) Zwiększenie efektywności energetycznej; 3) Obniżenie kosztów pozyskiwania energii cieplnej i elektrycznej przez gospodarstwa domowe. Przedmiotem projektu jest budowa na terenie Gminy Krzywda 36 instalacji fotowoltaicznych oraz 65 instalacji kolektorów słonecznych na potrzeby mieszkańców. Grupą docelową projektu są mieszkańcy Gminy Krzywda, którzy podpisali umowy przystąpienia do projektu. Zadania zaplanowane w projekcie to: Roboty: 1) Montaż instalacji paneli fotowoltaicznych (z VAT 8% i 23%); 2) Montaż instalacji kolektorów słonecznych (z VAT 8% i 23%); Usługi - nadzór: 1) Inspektor nadzoru budowlanego; Usługi - dokumentacja: 1) Opracowanie studium wykonalności; 2) Opracowanie dokumentacji projektowej do montażu instalacji paneli fotowoltaicznych; 3) Opracowanie dokumentacji projektowej do montażu instalacji kolektorów słonecznych; 4) Usługi - promocja: 1) Informacja w prasie; 2) Tablica pamiątkowa. Z uwagi na nieprzekroczenie dopuszczalnego poziomu substancji podlegających ocenie jakości powietrza, nie zaistniała konieczność sporządzenia programu dotyczącego ochrony powietrza. Na obszarze rewitalizacji zainstalowanych zostanie łącznie 12 szt. instalacji kolektorów słonecznych – sołectwo Krzywda. Ograniczenie realizacji projektu jedynie do wyznaczonego obszaru rewitalizacji nie było by uzasadnione pod względem społecznym (znacznie mniejsza liczba uczestników projektu = mniejsza liczba mieszkańców, których podniósł się komfort i jakość życia; którzy będą mieli oszczędności w budżetach domowych), ekonomicznym (zamówienie mniejszej liczby instalacji w ramach projektu powodowałoby ich wyższą cenę, co znacznie ograniczyłoby liczbę uczestników projektu), jak również ekologicznym (mniejsza liczba instalacji = mniejszy poziom uzysku energetycznego oraz ograniczenia zanieczyszczeń środowiska).
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Realizacja projektu rozwiąże wszystkie istotne problemy interesariuszy, gdyż zakłada zaspokojenie najpilniejszych potrzeb w zakresie wykorzystania energii z OZE, zgłoszonych przez mieszkańców, którzy zadeklarowali udział w projekcie - dostarczając im odpowiedniej infrastruktury OZE. Niedostateczny poziom produkcji energii z OZE uznaje się jako problem priorytetowy do rozwiązania. Dokonane analizy wskazują, że problem ten jest źródłem kolejnych zidentyfikowanych problemów, dotyczących poszczególnych grup interesariuszy. Zatem

	interwencja w stan istniejący w postaci przeprowadzania procesów inwestycyjnych w OZE jest niezbędna. Projekt przeciwdziała niskiemu wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii, co wpływa bezpośrednio na stan środowiska naturalnego oraz komfort życia mieszkańców. Korzyści społeczno-gospodarcze osiągnięte w wyniku realizacji inwestycji to: ✓ wzrost jakości życia mieszkańców gminy Krzywda, ✓ zmniejszenie stopnia degradacji środowiska naturalnego dzięki wykorzystaniu OZE, ✓ większy poziom edukacji ekologicznej mieszkańców, ✓ redukcja emisji gazów cieplarnianych, ✓ zwiększenie stopnia spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej poprzez zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju pomiędzy Lubelszczyzną, a innymi regionami, ✓ zastosowanie nowoczesnych narzędzi informatycznych oraz wykorzystanie w projekcie konsultacji społecznych umożliwi budowanie nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy ✓ zwiększenie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, ✓ poprawa bilansu handlowego gminy (zmiana kierunku przepływu strumieni płatności za energię; zmniejszenie wydatków na zakup paliw i energii spoza gminy), ✓ częściowe uniezależnienie od źródeł konwencjonalnych, - zaopatrzenie obszarów wiejskich w paliwa i energię jest ciągle niedostateczne, obszary te najsilniej odczuwają obecne zmiany cen paliw i energii, zatem wykorzystanie OZE na tych obszarach może mieć walor wyrównywania szans rozwojowych poprzez dodatkowe źródła dochodów, ✓ stabilność dostaw i obniżenie kosztów zaopatrzenia w energię, ✓ promowanie regionu jako nowoczesnego i proekologicznego, ✓ ograniczenie zachorowań wynikających z zanieczyszczeń środowiska. 1. - 2. – 65 szt. 3. – 36 szt.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej	MW	0,00	1,02	Protokół odbioru
	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	0,00	65,00	Protokół odbioru
	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	0,00	36,00	Protokół odbioru
Rezultaty	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO2/rok	0,00	1 093,46	Obliczenia/ekspertyzy dot. emisji

	Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE	MWht/rok	0,00	120,34	Dane z liczników produkcji OZE
	Produkcja energii elektrycznej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE	MWhe/rok	0,00	106,97	Dane z liczników produkcji OZE
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łązy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda” ✓ „Monitoring obywatelski”				

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
2/2	„Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓				✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	✓ Gołe Łazy – działka nr 142 ✓ Kasyldów – działka nr 620/1 ✓ Krzywda - działka nr 1425 ✓ Radoryż Kościelny – działka nr 285/2, 483 ✓ Teodorów – działka nr 647, 200/2 ✓ Wola Okrzejska - działka nr 2688/2			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia		Termin realizacji		Źródło finansowania
	191 617,93		2018		
Grupa docelowa	Grupę docelową przedsięwzięcia stanowią mieszkańcy gminy Krzywda (w szczególności dzieci i młodzież), w tym mieszkańcy wyznaczonego obszaru rewitalizacji (sołectwa Krzywda)				
Charakterystyka przedsięwzięcia	W miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów i Teodorów zlokalizowane są jedynie świetlice wiejskie, po jednej w każdej z miejscowości, w miejscowościach tych brak jakiegokolwiek infrastruktury turystyczno- rekreacyjnej. W miejscowości Radoryż Kościelny znajdują się świetlica wiejska, strażnica OSP oraz na terenie Gimnazjum boisko o nawierzchni syntetycznej, jednak obecna infrastruktura jest niewystarczająca. W miejscowości Wola Okrzejska, znajdują się świetlica wiejska, Muzeum Henryka Sienkiewicza, a na terenie Zespołu Szkół w Woli Okrzejskiej znajduje się plac zabaw oraz boisko o nawierzchni syntetycznej pomimo to, infrastruktura jest niewystarczająca. Siłownia zlokalizowana będzie na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji w Okrzei, który położony jest na gruntach Woli Okrzejskiej tj. na dz. nr 2688/2. W miejscowości Krzywda znajduje się świetlico-strażnica OSP przy ul. Łukowskiej, a także Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji przy ul. Osiedlowej jednak infrastruktura ta jest niewystarczająca. Biorąc pod uwagę opisaną powyżej infrastrukturę w poszczególnych miejscowościach zasadnym jest podjąć działania zmierzające do poprawy infrastruktury społeczno - kulturalnej oraz turystyczno – rekreacyjnej.				

	Głównym celem operacji jest: Wykonanie siłowni plenerowych i placów zabaw w celu udostępnienia lokalnej społeczności i turystom infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Zakres rzeczowy przedsięwzięcia obejmuje: ✓ utworzenie siłowni zewnętrznej w miejscowości Gołe Łazy, ✓ utworzenie placu zabaw w Kasyldowie, ✓ utworzenie siłowni plenerowej w miejscowości Wola Okrzejska, ✓ utworzenie siłowni zewnętrznej z elementami placu zabaw w miejscowości Radoryż Kościelny, ✓ utworzenie siłowni zewnętrznej z elementami placu zabaw w miejscowości Teodorów. Na zakończenie realizacji projektu planuje się zorganizowanie pikników integracyjnych, które będą zorganizowane z udziałem trzech sektorów: ✓ publicznego tj. Urząd Gminy Krzywda, Zespoły Szkół: w Krzywdzie, w Okrzei i w Woli Okrzejskiej oraz muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej, ✓ społecznego tj. Rady Sołeckie i Koła Gospodyń Wiejskich w: Gołych Łazach, Kasyldowie, Krzywdzie, Woli Okrzejskiej, Okrzei, Radoryżu Kościelnym i Teodorowie ✓ gospodarczego tj. Spółdzielni Socjalnej „Promyk Nadziei”. Plakaty promujące piknik zostaną zaprojektowane przez uczniów poszczególnych szkół i wydrukowane w Urzędzie Gminy Krzywda, który zajmie się też ich dystrybucją. W organizację i promocję pikników zaangażowani będą wszyscy partnerzy, którzy są przedstawicielami trzech sektorów. W ramach pikników zorganizowany zostanie poczęstunek dla jego uczestników przygotowany wspólnie przez Rady Sołeckie i Koła Gospodyń Wiejskich w: Gołych Łazach, Kasyldowie, Krzywdzie, Woli Okrzejskiej, Okrzei, Radoryżu Kościelnym i Teodorowie, a także Spółdzielnię Socjalną „Promyk Nadziei”. W ramach współpracy partnerskiej poszczególne Rady Sołeckie z mieszkańcami deklarują wykonanie własnym staraniem ławeczek i śmietniczek na terenach placów zabaw i siłowni plenerowych.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Utworzenie siłowni plenerowych zapewni poprawę sprawności fizycznej ogółu mieszkańców. Zorganizowanie placów zabaw, wpłynie na poprawę rozwoju fizycznego i intelektualnego dzieci i młodzieży. Obecnie dla mieszkańców tych miejscowości dostęp do tego typu infrastruktury jest ograniczony, a wręcz niemożliwy. Zrealizowanie ww. projektu da mieszkańcom impuls i możliwość zmiany stylu życia na bardziej aktywny, zdrowszy, szansa na poprawę kondycji fizycznej i intelektualnej. Poprzez realizację operacji nastąpi także uporządkowanie i zagospodarowanie terenów przy świetlicach wiejskich. Utworzenie placów zabaw i siłowni plenerowej przyczyni się również do poprawy jakości spędzania wolnego czasu przez mieszkańców oraz wpłynie pozytywnie na rozwój pod względem rekreacyjnym i zaspokoi potrzeby społeczne mieszkańców. Oferowane urządzenia są niezbędnym wyposażeniem nowoczesnych placów zabaw, ścieżek zdrowia i innych miejsc spędzania czasu na wolnym powietrzu. Urządzenia przeznaczone są dla wszystkich, dzieci, młodzieży, a także dorosłych, wszystkich lubiących zabawę i aktywny wypoczynek. Realizacja projektu na pewno poprawi samopoczucie i kondycję mieszkańców oraz zaktywizuje mieszkańców zarówno młodych, jak i starszych do wspólnych działań. Projektowane siłownie i place zabaw będą terenem z niekomercyjną infrastrukturą, dostępną dla wszystkich mieszkańców gminy Krzywda, a także turystów zwiedzających obszar LGD, ale szczególnie wpłyną aktywizująco oraz integrująco na lokalną społeczność.

	Operacja zakłada wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego, ponieważ realizowana jest na ziemiach Henryka Sienkiewicza, związanych z jego twórczością. Przez miejscowości w których będzie realizowana operacja przebiegają szlaki turystyczne powiązane na terenie gminy Krzywdza i obszaru LGD. Na tych trasach mamy do zaoferowania zapoznanie się z lokalnym dziedzictwem kulturowym, miejscami historycznymi (Muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej, zespoły sakralne: kościoły w Radoryżu Kościelnym oraz kościół – miejsce chrztu Henryka Sienkiewicza w Okrzei) i walorami przyrodniczymi (w tym stawy radoryskie, a na nich głazy narzutowe objęte ochroną konserwatorską z licznymi pomnikami przyrody w Zespole Dworsko-Parkowym w Krzywdzie oraz na terenie Muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej i inne)				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	szt.	0,00	6,00	Protokół odbioru końcowego
	Powierzchnia terenów przeznaczonych pod utworzenie obiektów infrastruktury rekreacyjnej	ha	0,00	0,1884	Protokół odbioru końcowego
	Powierzchnia terenów przeznaczonych pod utworzenie obiektów infrastruktury rekreacyjnej znajdujących się w obszarze rewitalizacji	ha	0,00	0,1126	Protokół odbioru końcowego
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób korzystających ze wspartych usług/infrastruktury	osoby	0,00	2 170,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdza
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji”				

	✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia		Wnioskodawca/Realizator/Partner		
3/2	„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą”		Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej „Szansa”/Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej „Szansa”		
Powiązanie z celami LPR		Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3	
	Powiązanie bezpośrednie	✓	✓		
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓		✓		✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres		Umiejscowienie		
	Obszar rewitalizacji – sołectwa Krzywdą i Cisownik		Obszar rewitalizacji	✓	
			Poza obszarem rewitalizacji		
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	

	100 000,00	2019	Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) oraz środki stowarzyszenia		
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Krzywda				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Aktywna społeczność powinna być: współpracująca, twórcza, zaangażowana, zaradna, bezpieczna, solidarna, otwarta, ucząca się. Głównym celem przedsięwzięcia będzie zwiększenie zaangażowania mieszkańców i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie gminy Krzywda (w szczególności obszaru rewitalizacji) w życie publiczne. Związki z miejscem zamieszkania i lokalną wspólnotą budują bowiem poczucie zakorzenienia i przynależności, tworzą kapitał społeczny i poszerzają możliwości wspólnoty. Niezwykle istotne w procesie aktywizacji społeczności lokalnych jest partnerstwo trzech sektorów, a więc administracji, biznesu i organizacji pozarządowych. Władze samorządowe powinny stanowić integralną część wzmacniającą wspólnotę i przyczyniać się do powstania społeczeństwa obywatelskiego. Projekt umożliwi mieszkańcom angażowanie się w różnorodne działania na rzecz swojej wspólnoty. Pobudzi on aktywizację mieszkańców w zakresie spraw publicznych (solidarność społeczna, włączenie społeczne, równość szans, proces budowania i przekształcania przestrzeni wiejskiej) – m.in. poprzez rozwój wolontariatu czy wspieranie działań na rzecz integracji społecznej (np. działania na rzecz dzieci, seniorów, niepełnosprawnych). Jego założeniem jest również angażowanie mieszkańców w sprawy publiczne, tak aby odbudować poczucie wpływu na otaczającą rzeczywistość (np. aktywizowanie młodzieży, działania na rzecz dostępu do informacji publicznej, czy edukacja obywatelska). Proces zmiany społecznej na poziomie lokalnym powinien być oparty na aktywizacji grup społecznych i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym.				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	W efekcie jego realizacji w przyszłości nastąpi zwiększenie inicjatyw oddolnych, wzrost liczby mieszkańców angażujących się w działania organizacji pozarządowych i lokalne inicjatywy, wzrost partycypacji mieszkańców w sprawy publiczne oraz wzmocnienie potencjału III sektora. Wyrównywanie szans, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i tworzenie warunków dla godnego funkcjonowania we wspólnocie ludzi marginalizowanych to tylko niektóre zadania realizowane w ramach przedsięwzięcia.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba zorganizowanych programów mających na celu pobudzenie aktywności obywatelskiej i społecznej mieszkańców gminy	szt.	0,00	1,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób objętych programem mającym na celu pobudzenie aktywności obywatelskiej i społecznej mieszkańców gminy	osoby	0,00	60,00	Listy uczestników programu

Przedsięwzięcia komplementarne	✓	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”
	✓	„Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”
	✓	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”
	✓	„Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”
	✓	„W świat z tornistrem pełnym kompetencji”
	✓	„Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”
	✓	„AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru”
	✓	„Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”
	✓	„Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda”
	✓	„Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”
	✓	„Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”
	✓	„Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”
	✓	„Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”
	✓	„SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda”
	✓	„Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda”
	✓	„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda”
	✓	„Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia		Wnioskodawca/Realizator/Partner		
4/2	„Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”		Gminna Biblioteka Publiczna oraz Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej „Szansa”/Gmina Krzywda		
Powiązanie z celami LPR	Powiązanie bezpośrednie		Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
			✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓		✓		✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres		Umiejscowienie		

	Obszar gminy Krzywda ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury powstałej w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych		Obszar rewitalizacji	✓
			Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania	
	100 000,00	2022	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz środki budżetu gminy oraz budżet gminy Krzywda	
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy, w szczególności dzieci i młodzież, obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy			
Charakterystyka przedsięwzięcia	Edukacja ekologiczna odgrywa bardzo ważną rolę w kształtowaniu świadomości prośrodowiskowej. Jej adresatem powinni być zarówno uczniowie szkół wszystkich szczebli, przedszkoli, a także wszyscy mieszkańcy gminy. Edukacja ma za zadanie wykształcić nowe spojrzenie na środowisko i jego walory oraz nauczyć jak chronić przyrodę i racjonalnie korzystać z jej dóbr. Przedmiotem przedsięwzięcia jest realizacja zintegrowanych działań na rzecz kształtowania prawidłowych postaw i nawyków w zakresie zdrowia, żywienia, uprawiania sportu, zwiększania świadomości ekologicznej mieszkańców. Całość realizowanych przedsięwzięć służyć ma również integracji lokalnej społeczności, w tym w szczególności integracji międzypokoleniowej. Jednym z głównych działań będzie rozwijanie i wspieranie pozaszkolnych form edukacji oraz akcji ukierunkowanych na dbanie o wspólną przestrzeń skierowanych do wszystkich mieszkańców takich jak np.: 1. Organizowanie Dnia Ziemi i Światowego Dnia Ochrony Środowiska i w jego ramach organizacja „Eko-pikniku” w formie imprezy rodzinnej, na której tematem przewodnim będzie uświadamianie zagrożeń związanych z brakiem dbania o środowisko naturalne, prezentowane będą różne działania proekologiczne, połączenie tych działań z plenerową akcją plastyczną z udziałem uczniów, 2. Cykliczne sprzątanie terenów zielonych „Sprzątanie Świata”– zaangażowanie uczniów oraz OSP w generalnie sprzątanie terenów zielonych, 3. Spacery i wycieczki dla dzieci i młodzieży - na rzecz rozwoju zrównoważonego. Swoista wrażliwość dziecka jego zdolność do wnikliwej obserwacji przyrody, a zwłaszcza ciekawość i radość, jaką wykazuje w bezpośrednim kontakcie z przyrodą stwarza przed nauczycielem nieograniczone wręcz możliwości różnicowania form edukacji ekologicznej, 4. Organizacja cyklicznych akcji „Dnia dla Klimatu” - podczas których władze gminy będą popularyzowały inicjatywy proklimatyczne i związane z gospodarką niskoemisyjną 5. Stacjonarne warsztaty ekologiczne organizowane dla uczniów (przykładowa tematyka „My i nasze środowisko”, „Kwaśne deszcze”, „Drzewa liściaste naszych lasów i parków”, „ Podstawy gospodarki odpadami”, „Ekologiczna ocena opakowań”, „Gdzie z tym śmieciem?”, „Racjonalne użytkowanie energii czyli jak oszczędzać pieniądze i środowisko”, „Rośliny chronione”, „Ptaki i ich rola w przyrodzie”, „Niebezpieczny samochód”) 6. Promowanie przez gminę możliwości dofinansowania do wymiany pieców węglowych na ekologiczne źródła ogrzewania 7. Promowanie przez gminę działań zmierzających do podniesienia świadomości mieszkańców w zakresie szkodliwości spalania w piecach śmieci i paliwa gorszej jakości, 8. Uczestnictwo uczniów w olimpiadach, konkursach i różnych programach ekologicznych o charakterze regionalnym i krajowym (wraz z podaniem otrzymanych nagród i wyróżnień) 9. Udostępnianie i popularyzacja informacji, w tym także materiałów drukowanych, na temat zagrożeń i prośrodowiskowych działań gminy (powiatu), celem wspólnej edukacji mieszkańców tego terenu, 10. Prenumerata czasopism przyrodniczych i ekologicznych w szkole podstawowej i bibliotece,			

	11. Wzbogacanie bibliotek szkolnych w materiały dydaktyczne przydatne w realizacji zagadnień związanych z gospodarką odpadową, ekologią i ochroną środowiska. Realizacja przedsięwzięcia wiąże się z koniecznością stworzenia alternatywy dla dotychczasowego sposobu spędzania wolnego czasu zarówno przez dzieci i młodzież, jak również dorosłych. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że na obszarze rewitalizacji zauważalne są problemy dzieci i młodzieży z otyłością czy nadwagą oraz wadami postaw. Poza tym spora część dzieci stale nie uprawia aktywności ruchowej – przyzwyczajone są do spędzania wolnego czasu przed telewizorem czy komputerem. Nie przestrzegają również zasad zdrowego żywienia. Na taki stan rzeczy wpływ mają przede wszystkim ugruntowane nieprawidłowe nawyki rodziców nie przywiązujących wagi do zdrowego stylu życia pojmowanego w kontekście aktywności ruchowej oraz zdrowego żywienia. Wobec czego drugi filar przedmiotowego przedsięwzięcia będzie stanowiła realizacja małych przedsięwzięć przyczyniających się do uatrakcyjnienia oferty spędzania czasu, w tym m.in.: 1. organizacja imprez i festynów o tematyce zdrowotnej, 2. organizacja zabaw i ćwiczeń ruchowych oraz zajęć dedykowanych zarówno dzieciom przedszkolnym jak i w wariacie popołudniowym dzieciom starszym i osobom dorosłym (m.in. maraton zumbi, zumba kids itp.) 3. organizacja eventów sportowych m.in. cyklicznego pod patronatem Wójta Gminy Krzywda, zawodów i wyścigów rowerowych, połączonych z przypominaniem aktualnych przepisów o ruchu drogowym i zasad pierwszej pomocy przedmedycznej 4. promocja aktywnego i zdrowego trybu życia wśród dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji 5. prowadzenie działań profilaktycznych w zakresie różnego rodzaju chorób. Możliwość uczestnictwa w realizacji wspólnych przedsięwzięć, angażujących osoby w różnym wieku, będzie również ważnym elementem integrującym lokalną społeczność.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Przeprowadzone w ramach przedsięwzięcia inicjatywy przyczynią się do podniesienia świadomości lokalnej społeczności w takich dziedzinach jak: efektywność energetyczna, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i powiązania pomiędzy wykorzystaniem energii a zmianami klimatu, kreowania postaw proekologicznych u mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wszystkie podejmowane działania mają na celu zwiększenie poczucia odpowiedzialności za jakość środowiska wśród wszystkich mieszkańców gminy Krzywda. Prowadzenie edukacji ekologicznej wśród dzieci i młodzieży to najważniejszy segment działań edukacyjnych. Dzięki wyrobieniu w nich nawyków właściwego postępowania w zakresie szeroko rozumianej ochrony środowiska, można się spodziewać, że wprowadzane inwestycje i zmiany będą znajdowały przychylniejsze przyzwolenie społeczeństwa. Jak wynika z doświadczeń dzieci i młodzież mogą stać się swoistym przekaznikiem treści ekologicznych w swoich rodzinach. Mogą one „upominać” i nakłaniać rodziców do właściwego postępowania z odpadami powstającymi w gospodarstwie domowym. W pewnym stopniu poprzez swą świadomość ekologiczną dzieci i młodzież będą kształtować także model konsumpcyjny w rodzinie. Dzięki temu podczas zakupów będą wybierane np. opakowania wielokrotnego użytku. Przedsięwzięcia w zakresie promocji zdrowego stylu życia i aktywności ruchowej będą pozytywnie oddziaływały na system rozwoju oraz wychowania dzieci i młodzieży szkolnej. Przyczynią się do budowania pozytywnych relacji i więzi między rówieśnikami, a także zwiększenia włączenia społecznego dzieci i młodzieży zagrożonych marginalizacją i negatywnym wpływem środowiska. Szczególnie istotne jest to, że aktywność fizyczna to nie tylko trening ciała, ale także trening umysłu. Dzięki regularnym ćwiczeniom kształtuje się w sobie wiele cech i zyskuje nowe umiejętności, które pomagają w życiu codziennym, dodają zaradności i pozytywnej energii. Aktywny tryb życia wpływa na kształtowanie takich cech jak: samodyscyplina, praca zespołowa, pokora, cierpliwość, umiejętność analitycznego myślenia, samoświadomość, pewność siebie. Przeciwdziała również problemom zdrowotnym, takim jak otyłość czy nadwaga oraz wady postawy, które są szczególnie uciążliwe w zakresie dzieci i młodzieży, które dodatkowo są z tego powodu stygmatyzowane czy nieakceptowane w środowisku rówieśniczym. Poza tym zapewnia dłużą aktywność fizyczną oraz umysłową. Zaangażowanie mieszkańców w aktywne uczestnictwo w zajęciach sportowych, traktowane będzie również jako działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej. Dobrostan mieszkańców zapobiegnie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych (choroby

	krążenia, choroby nowotworowe, choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego). Wartością dodaną przedsięwzięcia będzie integracja społeczna realizowana w oparciu o promocję aktywności sportowej.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba zorganizowanych wydarzeń o tematyce prozdrowotnej i proekologicznej	szt./rok	0,00	4,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach o tematyce prozdrowotnej i proekologicznej	osób/wydarzenie	0,00	70,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą” ✓ „Monitoring obywatelski”				

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
5/2	„Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”			Gminna Biblioteka Publiczna oraz Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej „Szansa”/Gmina Krzywdą	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓		✓		✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar gminy Krzywdą ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury powstałej w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	100 000,00	2021-2022		Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (LEADER) oraz środki budżetu gminy Krzywdą	
Grupa docelowa	Mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Krzywdą, dzieci i młodzież oraz seniorzy				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedmiotem przedsięwzięcia jest szereg zintegrowanych działań skierowanych do różnych grup odbiorców, których nadrzędnym celem jest działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury materialnej, ochrona dziedzictwa kulturowego, popieranie i stwarzanie możliwości odkrywania historii i rozwoju gminy i regionu oraz popularyzacja wiedzy historycznej i historii regionu, pielęgnowanie oraz rozwijanie tradycji lokalnych, a także przekazywanie ich kolejnym pokoleniom. Wśród planowanych do wdrożenia działań znalazły się następujące: 1. „SMAKI DZIECIŃSTWA” - warsztaty kulinarne prowadzone przez doświadczone gospodynie wspólnie z dziećmi i młodzieżą; dotyczące przygotowywania tradycyjnych potraw. Elementem działania będzie ewidencjonowanie i utrwalanie, w formie książek kucharskich zapomnianych lokalnych przepisów kulinarnych. Głównym jego celem jest wzmocnienie więzi międzypokoleniowych i integracja poprzez udział w kursie gotowania różnych pokoleń - od najmłodszych do najstarszych. Zajęcia dla dzieci i młodzieży prowadzone będą przez doświadczone gospodynie. W trakcie działania osoby starsze będą przekazywały młodzieży tradycyjne receptury, dzięki czemu zostaną one ocalone od zapomnienia. Natomiast dla osób starszych projekt będzie stanowił znakomitą okazję do aktywnego uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej, a poprzez to aktywizację i budowanie poczucia własnej wartości i przydatności. Jego celem jest także budowanie marki lokalnych produktów kulinarnych.				

	2. „Z BABCINEGO KUFERKA” - warsztaty rękodzielnicze w ramach projektu planuje się organizację zajęć rękodzielniczych dla dzieci, młodzieży i dorosłych w szczególności z obszaru rewitalizacji. Pielęgnowanie kultury i tradycji lokalnych, promowanie wyrobów produkowanych tradycyjnie. 3. „ZACHOWAĆ OD ZAPOMNIENIA” - przedmiotem podejmowanych działań będzie organizacja wystawach promujących twórczość artystów regionalnych i związanych z regionem oraz organizacja ich wernisaży, które będą okazją do spotkań mieszkańców. Z kolei spotkania te będą okazją do budowania lokalnej tożsamości. 4. Konkurs fotograficzny pod hasłem "MOJA MAŁA OJCZYZNA", przeznaczony dla amatorów fotografowania w dwóch kategoriach wiekowych: dzieci i młodzież oraz osoby dorosłe. Konkurs ma na celu utrwalenie obrazu prawdziwej wsi, uroków i trudów związanych z życiem na niej. Celem prowadzonych działań będzie m.in. lepsza integracja lokalnej społeczności i docenienie lokalnej kultury i tradycji. Ważna będzie też idea integracji międzypokoleniowej i towarzyszące temu zwiększenie aktywności seniorów oraz dowartościowanie osób starszych poprzez stworzenie im warunków do przekazywania swojej wiedzy i doświadczenia młodszemu pokoleniu. Także dla pozostałych mieszkańców gminy zaproponowane zajęcia będą atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu. Głównym celem projektu jest zwiększenie zainteresowania lokalnej społeczności kulturą i historią całej gminy Krzywdą, tradycjami i obyczajami ludowymi regionu, aktywizacja lokalnej społeczności wokół ochrony dziedzictwa kulturowego oraz integracja różnych środowisk działających w obrębie kultury ludowej Lubelszczyzny. Jako priorytet powinno być traktowane przekazywanie dzieciom i młodzieży tradycji regionalnych w ich możliwie najwierniejszej formie. Bardzo ważne jest przekazywanie z pokolenia na pokolenie treści kulturowych związanych z regionem tj. obyczaje, zwyczaje, wierzenia, sposoby myślenia i zachowania, normy społeczne, uznane przez zbiorowość za społecznie doniosłe dla jej współczesności i przeszłości, a co za tym idzie pielęgnowanie polskości poprzez uwrażliwienie na obyczaje. Projekt jest realizowany poprzez propagowanie przedsięwzięć kulturalnych, promocje lokalnych artystów ludowych, poszukiwanie nowych obszarów lokalnej aktywności kulturowej oraz poznawanie własnej tożsamości, „kim jesteśmy, skąd pochodzimy”. Działania mających na celu poznawanie historii o regionu, uczenia szacunku do kultury ludowej jako spuścizny dziadków oraz sposobności do ocalenia od zapomnienia całego dorobku ludowego, nigdy nie jest za dużo w edukacji społeczeństwa. Głównym zamierzeniem realizacji przedmiotowego przedsięwzięcia na obszarze całej gminy jest brak stygmatyzacji i segregacji mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy. Poza tym wyciągnięcie wyznaczonego obszaru rewitalizacji z kryzysu wymaga pełnej integracji obszaru deficytowego z obszarami o znacznie lepszej sytuacji w skali jednostki samorządu terytorialnego.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Podczas przeprowadzanych konsultacji społecznych mieszkańcy bardzo mocno akcentowali, że jednym z podstawowych problemów jest niewystarczająca oferta kulturalna istniejącej instytucji kultury i w głównej mierze jest ona skierowana do dzieci i młodzieży. Poza tym według mieszkańców obszaru rewitalizacji istnieje ogromna potrzeba integracji lokalnej społeczności, szczególnie wokół tradycji lokalnej – kultury, sztuki, ale także zanikających rzemiosł czy zawodów. Następuje zanik więzi społecznych będący wynikiem zarówno braku miejsc oraz oferty wspólnego spędzania wolnego czasu oraz coraz szybszym tempem życia. Suma zadań składających się na planowane przedsięwzięcie przyczyni się z jednej strony do rozbudowy oferty instytucji kultury, z drugiej tworzyć będzie platformę/pretekst do spotkań i integracji. Podstawowym założeniem przedsięwzięcia jest integracja pomiędzy różnymi pokoleniami, przekazywanie wiedzy i umiejętności młodym przez osoby starsze. Ma to jednocześnie efekt terapeutyczny – aktywizuje starsze osoby, „wyciąga” je z domu, sprawia, że czują się ważni i potrzebni. Dzięki realizacji przedsięwzięcia dokonana zostanie waloryzacja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz wzrost poziomu aktywności mieszkańców, a co za tym idzie, nastąpi wzmocnienie kapitału społecznego. Poprzez realizację projektu nastąpi wzmocnienie poczucia przynależności do danego regionu, jego tradycji i kultury wśród lokalnej społeczności.

Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba zorganizowanych wydarzeń kulturalnych	szt.	0,00	4,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych	osób/wydarzenie	0,00	50,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
	Liczba wydanych publikacji propagujących dziedzictwo kulturowe	szt.	0,00	1,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda” ✓ „Monitoring obywatelski”				

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
6/2	„Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”			Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓				✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar gminy Krzywda – ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji: sołectwa Krzywda i Cisownik			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	100 000,00	2018-2019		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (11.5 Usługi społeczne i zdrowotne) oraz budżet gminy Krzywda	
Grupa docelowa	Grupę docelową przedsięwzięcia będą stanowiły osoby i rodziny osób zagrożone wykluczeniem społecznym ze względu na występujący problem uzależnień i przemocy w rodzinie				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Dostępne dane statystyczne (dot. liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu uzależnień lub przemocy społecznej, liczby wydanych Niebieskich Kart czy liczby wniosków zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych) wskazywać mogą, że na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, problemy związane z uzależnieniami mieszkańców i przemocą w rodzinie nie są rozpowszechnione. Jednocześnie należy zaznaczyć, że możliwe do pozyskania dane statystyczne nie do końca dają prawdziwy obraz obszaru rewitalizacji. W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych okazał się, że problemy tego rodzaju mają większy zasięg. Często są jednak bagatelizowane i umniejszane przez lokalną społeczność. O ich sporej skali świadczyć również ujęcie ich w ramach „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Krzywda na lata 2015-2024” wśród najbardziej palących problemów całej gminy. Problem spożywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji jest spory. Ze względu na tradycje i obyczaje odmowa wypicia skutkuje ostracyzmem. Oprócz tego ważnym czynnikiem spowszednienia picia, decydującym o sięganiu po alkohol wśród ludności obszaru rewitalizacji jest nuda. Mieszkańcy nie mają zbyt wielu możliwości wyboru, jeśli chodzi o spędzanie wolnego czasu czy obcowanie z kulturą. Poza tym brakuje im świadomości w zakresie skutków nadmiernego spożywania alkoholu. Uważają, że picie jest zupełnie normalnym elementem ich codziennego życia. Problem choroby alkoholowej jest totalnie bagatelizowany. Nie widzą oni problemu w częstym jego spożywaniu, przekazują negatywne wzorce kolejnym pokoleniom. Szczególnie niepokoi fakt, że z roku na rok wzrasta liczba młodzieży sięgającej często po alkohol przed uzyskaniem pełnoletności. Dodatkowo „inicjacja alkoholowa” wśród młodych osób zaczyna się coraz wcześniej. Sieganie po alkohol jest silnie związane z procesem dojrzewania, kiedy nastolatki przechodzą intensywne				

	przemiany fizyczne, psychiczne i społeczne. To okres w życiu młodego człowieka sprzyjający eksperymentowaniu, testowaniu i poszukiwaniu nowych doświadczeń. Młodzież ujawnia wtedy różne zachowania problemowe, tj. picie alkoholu, palenie papierosów, wczesne podejmowanie współżycia, wchodzenie w konflikty z prawem, niekiedy stosowanie narkotyków oraz wiele innych. Mimo, że u młodych ludzi bardzo rzadko można zdiagnozować chorobę alkoholową, to samo spożywanie alkoholu stwarza ryzyko uzależnienia od alkoholu w przyszłości. Poza tym wśród młodzieży zauważalny jest problem tzw. picia obyczajowego („dla towarzystwa”). Ze zjawiskiem uzależnienia często bezpośrednio związany jest problem przemocy w rodzinie. Mając na względzie jego złożoność i wieloaspektowość bardzo trudno jest oszacować faktyczną skalę osób, których to zjawisko dotyka. Jest to związane z faktem, że bardzo często przemoc domowa jest ukrywana i spora część osób, które jej doświadczają, nie decyduje się na ujawnienie i zwrócenie się o pomoc do instytucji działających w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy. Zdecydowanie najpoważniejszą trudnością w diagnozowaniu wielkości zjawiska przemocy w rodzinie jest uzyskanie wiarygodnych i rzeczywistych danych, charakteryzujących rozmiar przemocy, bowiem z wielu przyczyn przemoc w rodzinie jest problemem ukrytym. Wśród różnego rodzaju uzależnień należy zwrócić również uwagę na to, które jest bezpośrednim efektem postępu cywilizacyjnego – uzależnienie od komputera/Internetu. Nadmierne korzystanie z komputera staje się dziś niezwykle poważnym problemem społecznym. Na ryzyko uzależnienia szczególnie narażone są dzieci i młodzież, dla których jest on nieodłącznym elementem ich codziennej aktywności, życia społecznego oraz rozrywki. Walka z nadmiernym korzystaniem z komputera/Internetu jest trudniejsza, niż w przypadku innych uzależnień. Trudno bowiem wyobrazić sobie młodą osobę całkowicie odizolowaną od sieci, która przecież będzie jej potrzebna zarówno do edukacji, jak i – w dorosłym życiu – do podjęcia aktywności zawodowej. Dlatego tak ważna jest profilaktyka. W ramach przedsięwzięcia przygotowany zostanie program edukacyjny dla osób i rodzin osób dotkniętych problemem alkoholowym oraz przemocą w rodzinie z obszaru gminy Krzywdą, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji. Niezwykle istotnym elementem spotkań będzie edukacja dzieci i młodzieży skierowana na przełamywanie powielania negatywnych zachowań i nawyków. W jego ramach odbywać się będą cykliczne spotkania z trenerem. Objęcie zakresem rzeczowym projektu całości gminy Krzywdą wpłynie na brak stygmatyzowania mieszkańców wyznaczonych podobszarów rewitalizacji.				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi podniesienie świadomości mieszkańców obszaru rewitalizacji, którzy borykają się z problemem alkoholowym lub przemocy w rodzinie u siebie lub bliskich. Wskaźniki projektu: 1. – 40 osób				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba zorganizowanych programów przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie	szt.	0,00	1,00	Dane GOPS w Krzywdzie
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika

	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programu	osoby	0,00	40,00	Dane GOPS w Krzywdzie
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą” ✓ „Monitoring obywatelski”				

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia		Wnioskodawca/Realizator/Partner		
7/2	„SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą”		Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Krzywdą "Lepsze Jutro"/Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Krzywdą "Lepsze Jutro"		
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓				✓

Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres		Umiejscowienie	
	Gmina Krzywdą – w tym wyznaczone podobszary rewitalizacji – sołectwa: Krzywdą i Cisownik		Obszar rewitalizacji	✓
			Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania	
	140 000,00	2018	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - Program Rządowy na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (Edycja 2018)	
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu stanowią mieszkańcy gminy Krzywdą w tym wyznaczonych podobszarów rewitalizacji, w wieku 60+ oraz dzieci i młodzież			
Charakterystyka przedsięwzięcia	Konieczność realizacji wynika z potrzeby wykorzystania i wsparcia zaangażowania, aktywności i inicjatywności seniorów, a także zbyt małej (w stosunku do zwiększającej się liczby seniorów, rozległości gminy i zgłaszanych potrzeb) skali ofert działań skierowanych do osób w wieku 60+. Planowane działania oparte są o zaangażowanie w dziedzinie sztuki, kultury oraz aktywności własnej i samodzielności seniorów (zniwelowanie barier w zakresie dostępu do technologii i komunikacji, dbałość o własne zdrowie i aktywność fizyczną). Formy zajęć zostały dostosowane do potrzeb i możliwości seniorów, część zajęć będzie umożliwiała podejmowanie przez seniorów wolontariatu na rzecz innych osób (np. poprzez działania klubów seniora, uzyskanie umiejętności do realizacji warsztatów plecionkarskich w świetlicach wiejskich i szkołach). Projekt zakłada również udział osób młodych, w celu umożliwienia integracji międzypokoleniowej, w szczególności dzięki wspólnemu, aktywnemu spędzaniu wolnego czasu. Głównym celem projektu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych na obszarze gminy Krzywdą dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Uszczegółowienie celu głównego nastąpi poprzez realizację następujących celów szczegółowych: 1. Poprawa jakości i zwiększenie różnorodności oferty edukacyjnej dla osób starszych 2. Stwarzanie warunków dla integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej osób starszych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury społecznej 3. Rozwój zróżnicowanych form aktywności społecznej, w tym upowszechnianie wolontariatu, partycypacji w procesach decyzyjnych, w życiu społecznym, w tym udział osób starszych w kształtowaniu polityki publicznej 4. Podniesienie jakości usług społecznych oraz wspieranie działań na rzecz samopomocy i samoorganizacji Zakres rzeczowy projektu obejmuje: 1.Przeprowadzenie kursów i szkoleń dla seniorów pozwalających na uzyskanie wiedzy i umiejętności praktycznych, przydatnych w samodzielnym funkcjonowaniu w społeczeństwie informacyjnym (komputerowy), kontakt z innymi osobami oraz uprawiania roślin ekologicznych na własne potrzeby. 2. Przeprowadzenie zajęć wspierających dbałość o zdrowie i aktywność ruchową seniorów – kurs dbałości o wygląd, warsztaty zdrowego stylu życia –wykłady i zajęcia praktyczne na temat zdrowego odżywiania i diety w wieku senioralnym połączone ze wspólnym przygotowaniem zdrowych i smacznych posiłków, dostosowanych do potrzeb zdrowotnych organizmów osób starszych oraz zajęcia ruchowe o charakterze profilaktyki zdrowotnej, zachęcające do aktywności fizycznej i dostosowane do wieku uczestników i kondycji seniorów. 3. Zajęcia mające służyć z jednej strony integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej wokół wspólnych zainteresowań, a z drugiej umożliwić seniorom podjęcie aktywnych działań na rzecz lokalnej społeczności – warsztaty zaczarowane szydełko, warsztaty twórcze (nauka nowych			

	form twórczości z wykorzystaniem kreatywności seniorów (warsztaty wykonywania świec, decoupage, wykonywania kosmetyków z naturalnych produktów, plecionkarskie z papierowej wikliny), warsztaty wokalne poświęcone pieśniom związanym z tradycyjnym rokiem obrzędowym. 4. Zawiązanie klubu seniora.				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Efektom realizacji projektu będzie przede wszystkim wzmocnienie pozytywnych zmian w grupie 60+ z terenu gminy Krzywda. Dzięki niemu wśród seniorów nastąpi obniżenie poczucia wykluczenia społecznego i lęku przed osamotnieniem. Przyczyni się również do aktywizacji i integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej dla seniorów, poprzez dostarczenie im koniecznej wiedzy, umiejętności i możliwości do samodzielnego funkcjonowania w nowoczesnym świecie.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba utworzonych klubów seniora	szt.	0,00	1,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
	Liczba przeprowadzonych kursów i szkoleń	szt.	0,00	7,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób objętych wsparciem w programie	osoby	0,00	40,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
	Liczba osób, które podniosły swoją wiedzę i umiejętności po opuszczeniu programu	osoby	0,00	30,00	Dane Urzędu Gminy Krzywda
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”				

	✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
8/2	„Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	✓
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓	✓		✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Gmina Krzywda ze szczególnym uwzględnieniem podobszarów rewitalizacji - sołectwa Krzywda i Cisownik			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	60 000,00	2018-2023		Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz środki Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli	
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu stanowią mieszkańcy gminy Krzywda, w tym wyznaczonych podobszarów rewitalizacji.				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Gmina Krzywda należy do obszarów, w których sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców jest zdeterminowana gospodarką rolną, która stanowi główne źródło utrzymania ludności oraz pełni wiodącą funkcję rozwojową. Podstawowym źródłem dochodów osób zamieszkujących teren gminy jest, ze względu na jej rolniczy charakter, praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Inne, pozarolnicze sektory gospodarki, w tym np. usługowo-produkcyjne, mają jedynie znaczenie uzupełniające. Zakres zadań przewidzianych do realizacji w ramach niniejszego przedsięwzięcia obejmuje: ✓ działania informacyjne zachęcające rolników do uprawy rolnictwa ekologicznego i roślin energetycznych związanych z odnawialnymi źródłami energii.				

	✓ zachęcanie rolników do modernizacji gospodarstw w kierunku wielofunkcyjnym (np. agroturystyka), ✓ podjęcie działań informacyjnych propagujących wśród rolników nowoczesne i efektywne formy gospodarowania, ✓ działania informacyjne w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników, ✓ działania informacyjne w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozpoczynanie lub modernizację/unowocześnienie/rozwój prowadzonej dotychczas działalności rolniczej.				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi poprawa jakości funkcjonowania gospodarstw rolnych oraz opłacalności prowadzonej przez nie produkcji rolnej, co bezpośrednio wpłynie na podniesienie standardu życia społeczności lokalnej. Celem inicjatywy jest poprawa poziomu dochodów rolniczych oraz podnoszenie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba przeprowadzonych działań informacyjnych i doradczych w zakresie rozwoju sektora rolnego	szt./rok	0,00	2,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba adresatów działań informacyjnych i doradczych w zakresie rozwoju sektora rolnego	osób/działanie	0,00	40,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnieniowej przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą”				

	✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
9/2	„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda”			Gmina Krzywda/Gmina Krzywda	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓			✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar rewitalizacji – ze szczególnym wykorzystaniem infrastruktury Centrum Krzewienia Kultury i Rozwoju Społecznego, Centrum Promocji i Obsługi Turystów, świetlicy w Cisowniku			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia		Termin realizacji	Źródło finansowania	
	200 000,00		2019-2020	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz środki budżetu gminy Krzywda	
Grupa docelowa	Potencjalni turyści, aktualni i przyszli przedsiębiorcy, mieszkańcy obszaru gminy, w tym w szczególności obszaru rewitalizacji				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Celem przedsięwzięcia jest wykreowanie przewagi konkurencyjnej gminy Krzywda, w stosunku do innych miejsc rekreacyjno-turystycznych w regionie. Jednym z wiodących kierunków zaplanowanych działań będzie stworzenie i promocja marki obszaru rewitalizacji. Marka będzie powstawać w wyniku zaplanowanych i konsekwentnie wdrażanych przez gminę działań jak również spontanicznych procesów „oddolnych”. Profesjonalne działania public relations obejmują reagowanie na potrzeby i oczekiwania społeczności oraz przewidywanie trendów społecznych, w zakresie zarówno turystycznym, jak i gospodarczym. W ramach przedsięwzięcia przewidziano np.:				

	1) opracowanie systemu identyfikacji wizualnej dla obszaru rewitalizacji– zespołu reguł i zaprojektowanych wzorców, których zadaniem będzie utrwalanie wizerunku obszaru na zewnątrz, 2) wydanie drukowanego informatora o miejscowościach, wraz z ofertą turystyczną (szlaków po okolicy, noclegową, gastronomiczną, imprez kulturalnych itp.), folder w kilku językach, z dużymi zdjęciami atrakcji turystycznych oraz mapami zawierającymi lokalizację zabytków, walorów turystycznych i rekreacyjnych, 3) organizację cyklicznych imprez promujących walory turystyczne obszaru z wykorzystaniem nowo powstałej infrastruktury, 4) utworzenie kanałów komunikowania się ze społeczeństwem, w tym stworzenie profesjonalnego funpage na portalach społecznościowych, na którym będą rozpowszechniane informacje o działalności w rewitalizowanym obszarze tj. organizowanych imprezach, konferencjach, szkoleniach, ważnych wydarzeniach, instytucjach i organizacjach społecznych, finansowanych inwestycjach i kampaniach społecznych, 5) montaż tzw. „witaczy” przy głównych szlakach komunikacyjnych gminy, które oprócz funkcji informacyjnej, będą stanowiły charakterystyczny znak kojarzony z marką obszaru, 6) przygotowanie gadżetów z logo obszaru rewitalizacji, 7) kontakty z mediami (lokalna prasa, radio) – redagowanie komunikatów na temat bieżących wydarzeń w szczególności w zakresie prowadzonego procesu rewitalizacji.				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi podniesienie poziomu atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszaru rewitalizacji. Planowane działania kierowane na zewnątrz – zwiększą prestiż i przyciągną inwestorów i turystów, zaś wewnętrznie – zwiększą identyfikację mieszkańców z obszarem i tym samym zintegrują lokalną społeczność.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba utworzonych obiektów promocji i obsługi turystów	szt.	0,00	1,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób korzystających z ofert obiektów promocji i obsługi turystów	osoby/rok	0,00	3 000,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnieni przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia” ✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”				

	✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Monitoring obywatelski”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
10/2	„Monitoring obywatelski”			Gmina Krzywdą/Gmina Krzywdą	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓		✓		✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar rewitalizacji – sołectwa Krzywdą i Cisownik			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	Bez kosztowe	2017-2023		-	
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy obszaru rewitalizacji – sołectwa Krzywdą i Cisownik				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie jest bezpośrednią odpowiedzią na zidentyfikowane podczas delimitacji obszaru zdegradowanego problemy mieszkańców tj.: 1) niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców;				

	2) zanik więzi sąsiedzkich – postępujące zjawisko uniformizacji otoczenia i anonimowości mieszkańców; 3) zróżnicowany poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji (mierzony min. uczestnictwem w wyborach). Przedmiotem projektu jest organizowanie cyklicznych spotkań mieszkańców, w trakcie których zgłaszane będą pojawiające się problemy w przestrzeni publicznej związane zarówno ze sferą społeczną (np. zgłoszenie miejsc, gdzie przebywanie jest niebezpieczne i wymagają doświetlenia), infrastrukturą techniczną (np. niedziałająca lampa), sferą środowiskową (zaśmiecanie terenów) czy przestrzenno-funkcjonalną. Spotkania będą służyć stwierdzeniu czy w danym obszarze występują nieprawidłowości i problemy, które wymagają pilnych działań. Spotkania odbywać się będą cyklicznie, w miarę zgłaszanych potrzeb i nagromadzenia spraw, na terenie obszaru rewitalizacji. Na potrzeby projektu, stworzone zostanie konto mailowe oraz skrzynka kontaktowa umieszczona w Urzędzie Gminy Krzywdą, które stanowić będą źródło komunikacji, wymiany informacji i możliwości zgłoszenia obserwowanych problemów przez mieszkańców. Na spotkaniach raportowane będą zaobserwowane negatywne zjawiska, które później przekazywane będą lokalnym władzom. W ramach spotkań będą prowadzone również spotkania edukacyjno-świadomościowe np. spotkania z dzielnicowym, strażakiem, pracownikiem socjalnym – w trakcie których przekazywana będzie wiedza na temat tego gdzie zgłosić problem, kogo zawiadomić i jak zachować się w obliczu niebezpiecznych sytuacji.				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Wdrożenie zaplanowanych w ramach przedsięwzięcia działań przyczyni się do: - wzrostu poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców obszaru - angażowania się mieszkańców we wspólne przedsięwzięcia, służące poprawie jakości życia lokalnej społeczności - niwelowania skutków zjawiska anonimowości – zjawisko anonimowości dotyczy szczególnie miejsc, gdzie występuje duże nagromadzenie ludzi na niewielkim terenie, uniformizacja otoczenia, brak wspólnych miejsc odpoczynku i rozrywki, ale też terenów zabudowy jednorodzinnej (chęć odgródzenia się od otoczenia, posiadanie własnego ogródka i poczucie posiadania własnego skrawka ziemi bywa silniejsze niż nawiązywanie relacji z sąsiadami i angażowanie się w prace na rzecz lokalnej społeczności) - podniesienia jakości życia mieszkańców obszaru.				
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba zorganizowanych rocznie spotkań obywatelskich	szt./rok	0,00	4,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika
	Liczba osób biorących udział w spotkaniach obywatelskich	osób/spotkanie	0,00	40,00	Dane Urzędu Gminy Krzywdą
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów” ✓ „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie” ✓ „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”				

	✓ „Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia” ✓ „W świat z tornistrem pełnym kompetencji” ✓ „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego” ✓ „AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru” ✓ „Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego” ✓ „Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą” ✓ „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywdą” ✓ „Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy” ✓ „SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą” ✓ „Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą”

Źródło: Opracowanie własne

W celu ograniczenia występowania negatywnego oddziaływania na środowisko na etapie realizacji poszczególnych inwestycji zostanie zastosowanych szereg niżej zaprezentowanych działań zapobiegających:

- ✓ dobrze przemyślany wybór lokalizacji inwestycji,
- ✓ stosowanie odpowiednich materiałów, rozwiązań technologicznych i technicznych, które są bezpieczne dla środowiska,
- ✓ selektywne gromadzenie powstających odpadów oraz przekazanie ich do unieszkodliwiania lub odzysku,
- ✓ dostosowanie terminów prac do okresu rozrodczego zwierząt (poza sezonem lęgowym ptaków, przygotowanie zastępczych miejsc lęgowych),
- ✓ stosowanie się do zapisów określonych w decyzjach administracyjnych, regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w przepisach prawnych przy realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Zastosowanie się do powyższych zaleceń w sposób znaczący ograniczy ewentualne negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym na obszary chronione na terenie gminy jak również w gminach sąsiednich.

3.2.3 ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Zintegrowane podejście Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywdą jest uszczegółowieniem komplementarności dokumentu i dotyczy czterech, następujących aspektów:

- ✓ zintegrowanie na poziomie zdiagnozowanych potrzeb i problemów oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- ✓ zintegrowanie na poziomie zastosowania różnych metod;
- ✓ zintegrowanie na poziomie różnych sektorów, partnerów;
- ✓ zintegrowanie na poziomie zaplanowanych celów, kierunków działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE ZDIAGNOZOWANYCH POTRZEB I PROBLEMÓW ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Całość zadań, zawartych w Lokalnym Programie Rewitalizacji, została opracowana po wcześniejszym zapoznaniu się z wynikami diagnozy potrzeb i potencjałów rozwojowych wyznaczonego obszaru rewitalizacji oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych z jego mieszkańcami. Każde z zaplanowanych w ramach niniejszego dokumentu zadań, pozwala na przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom, które zostały wcześniej zdiagnozowane i przeanalizowane. W tabeli poniżej zestawiono powiązania problemów oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie rewitalizacji, z przedsięwzięciami planowanymi do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Tabela 5 Zintegrowanie przedsięwzięć wraz ze zdiagnozowanymi problemami i lokalnymi potencjałami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Krzywdza na lata 2017 – 2023”

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Zdiagnozowane problemy/lokalne potencjały
1.	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”	✓ zdegradowany obiekt publiczny oraz przestrzeń wokół niego; niespełniające swojej funkcji ✓ niewykorzystanie potencjału obiektu oraz całego obszaru ✓ zły stan techniczny obiektu mogący zagrażać zdrowiu korzystających z niego użytkowników ✓ spora liczba osób bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji ✓ niepokojące prognozy demograficzne dotyczące społeczeństwa - starzenia się społeczeństwa i wzrost liczby osób niepełnosprawnych ✓ brak dostosowania budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ✓ słabo rozwinięta lokalna gospodarka ✓ niewystarczająca liczba miejsc pracy, w tym w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami ✓ deficyt miejsc oraz niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla osób starszych oraz dzieci i młodzieży ✓ zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest deficyt usług z zakresu poradnictwa społecznego (psychologiczno-pedagogicznego, zawodowego) ✓ ze względu na stan zamożności mieszkańców mają oni ograniczony dostęp do poradnictwa świadczonego na zasadach komercyjnych (tj. odpłatnych) ✓ niewystarczająca oferta instytucji kultury • obiekt mający ogromny potencjał w zakresie żywienia społeczno-gospodarczego nie tylko obszaru rewitalizacji lecz całej gminy Krzywdza • duże społeczne oczekiwanie w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej i deklarowana przez społeczeństwo lokalne chęć organizacji oddolnych inicjatyw w oparciu o zrewitalizowaną infrastrukturę • korzystne położenie obiektu – dworzec kolejowy –dające możliwość stania się wizytówką nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Krzywdza
2.	„Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”	✓ zdegradowana przestrzeń publiczna, użytkowana w nieznaczny sposób ✓ niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru ✓ zdiagnozowanym problemem jest również postępująca dewastacja przestrzeni oraz złe warunki sanitarne ✓ w obszarze rewitalizacji występuje deficyt terenów rekreacyjnych, umożliwiających aktywne i ciekawe spędzanie wolnego czasu • teren stanowiący szczególne bogactwo naturalne nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Krzywdza • teren mający duży potencjał w zakresie żywienia gospodarczego obszaru rewitalizacji
3.	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”	✓ zdegradowany obiekt publiczny oraz przestrzeń wokół niego; niespełniające swojej funkcji ✓ niewykorzystanie potencjału obiektu oraz całego obszaru ✓ zły stan techniczny obiektu mogący zagrażać zdrowiu korzystających z niego użytkowników ✓ spora liczba osób bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji ✓ słabo rozwinięta lokalna gospodarka ✓ niewystarczająca liczba miejsc pracy ✓ deficyt miejsc oraz niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla mieszkańców ✓ niewystarczająca oferta instytucji kultury

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Zdiagnozowane problemy/lokalne potencjały
		• obiekt mający ogromny potencjał w zakresie ożywienia społeczno-gospodarczego nie tylko obszaru rewitalizacji lecz całej gminy Krzywda • duże społeczne oczekiwanie w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej i deklarowana przez społeczeństwo lokalne chęć organizacji oddolnych inicjatyw w oparciu o zrewitalizowaną infrastrukturę • korzystne położenie obiektu – dworzec kolejowy –dające możliwość stania się wizytówką nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Krzywda
4.	„Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”	✓ niewystarczający stopień wyposażenia placówek oświatowych w sprzęt umożliwiający prowadzenie nowoczesnego procesu edukacyjnego ✓ zły stan techniczny budynków szkół ✓ niskie wyniki nauczania w szkołach będące m.in. efektem braków w wyposażeniu • doświadczenie wnioskodawcy w zakresie realizacji projektów UE • kompleksowość rozwiązania – projekt dotyczący rozwoju oferty edukacyjnej finansowany ze środków EFS
5.	„W świat z tornistrem pełnym kompetencji”	✓ obniżone szanse edukacyjne dzieci z obszarów wiejskich ✓ niskie wyniki nauczania w placówkach oświatowych ✓ usytuowanie szkół wśród placówek o najniższych wynikach nauczania w województwie lubelskim ✓ niewystarczający poziom wyposażenia placówek oświatowych w sprzęt umożliwiający prowadzenie nowoczesnego procesu edukacyjnego ✓ duża liczba dzieci z różnego rodzaju dysfunkcjami i niedostosowanych emocjonalnie ✓ niedostosowanie oferty edukacyjnej (zajęć dodatkowych) do potrzeb rynku pracy ✓ duża liczba dzieci pochodzących z rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, co stanowi poważną barierę edukacyjną (brak środków na realizację zajęć pozalekcyjnych) ✓ niewystarczające kompetencje nauczycieli w zakresie wykorzystywania narzędzi TIK w nauczaniu przedmiotowym
6.	„Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”	✓ niedostateczny poziom uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim osób z grup marginalizowanych (seniorów, niepełnosprawnych) ✓ zdegradowany obiekt publiczny oraz przestrzeń wokół niego; niespełniający swoich funkcji i użytkowany w bardzo ograniczonym zakresie ✓ niski poziom życia mieszkańców ograniczającym możliwość samodzielnego korzystania z oferty kultury poza granicami gminy ✓ niewykorzystany potencjał obiektu oraz jego wnętrza ✓ zły stan techniczny obiektów mogący zagrażać zdrowiu korzystających z niego użytkowników ✓ deficyt miejsc zapewniających alternatywę dla dotychczasowych sposobów spędzania wolnego czasu (np. picie alkoholu, wybryki chuligańskie) ✓ deficyt miejsc oraz oferty integracji międzypokoleniowej ✓ brak dostosowania budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami • duże społeczne oczekiwanie w zakresie realizacji projektu i deklarowana przez społeczeństwo lokalne chęć organizacji oddolnych inicjatyw w oparciu o zrewitalizowaną infrastrukturę • spora aktywność instytucji kultury oraz NGO prowadzona w obrębie obiektu

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Zdiagnozowane problemy/lokalne potencjały
7.	„AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru	✓ spora liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji uzależniona od pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Krzywdzie ✓ duży odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia oraz niepełnosprawności ✓ wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w PUP ✓ niski udział niepełnosprawnych pracujących ✓ niskie kwalifikacje mieszkańców obszaru rewitalizacji ✓ doświadczenie instytucji pomocy społecznej ✓ w zakresie realizacji programów integracji społeczno-zawodowej • położenie na obszarze rewitalizacji wszystkich placówek, w oparciu o które istnieje możliwość realizacji projektu
8.	„Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”	✓ zdegradowana i zdewastowana przestrzeń publiczną; nieużytkowana i niszcząca w sposób systematyczny ✓ niska świadomość mieszkańców, w tym w szczególności dzieci i młodzieży w zakresie bezpieczeństwa poruszania się po drodze ✓ deficyt miejsc i oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży
9.	„Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda”	✓ zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji (sołectwo Krzywda) jest przekroczenie jakości powietrza – bezno(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 – będące głównie efektem stosowania przestarzałych i wykorzystujących tradycyjne nośniki systemów grzewczych ✓ znikome wykorzystanie rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie OZE ✓ niewystarczający stopień wykorzystywania OZE w gospodarstwach domowych ✓ zły stan jakości środowiska wpływający na obniżenie atrakcyjności turystycznej obszaru ✓ zwiększająca się rokrocznie liczba osób chorujących (wśród sporej liczby chorób przyczyn należy upatrywać w jakości środowiska naturalnego) ✓ ze względu na stan zamożności mieszkańców obszaru rewitalizacji nie mają oni możliwości dokonania samodzielnego zakupu • doświadczenie wnioskodawcy w zakresie realizacji projektów w zakresie OZE • duża wiedza wnioskodawcy w zakresie OZE kolejny etap realizacji przedsięwzięcia polegającego na wyposażeniu indywidualnych gospodarstw domowych w OZE
10.	„Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”	✓ w obszarze rewitalizacji występuje deficyt terenów rekreacyjnych, umożliwiających aktywne i ciekawe spędzanie wolnego czasu ✓ duża liczba mieszkańców, zarówno obszaru rewitalizacji, jak i całej gminy Krzywda, borykających się z problemami zdrowotnymi – otyłość, nadwaga, wady postawy – wynikającymi m.in. z braku ruchu ✓ negatywne przyzwyczajenia i nawyki mieszkańców ✓ brak miejsc zapewniających alternatywę dla dotychczasowych sposobów spędzania wolnego czasu (np. picie alkoholu, wybryki chuligańskie) ✓ duże społeczne oczekiwanie w kwestii rozwoju infrastruktury rekreacyjnej
11.	„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda”	✓ niewystarczający poziom angażowania się mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej ✓ marazm i bierność w podejmowaniu aktywności społecznej

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Zdiagnozowane problemy/lokalne potencjały
		✓ brak przeświadczenia o realnej możliwości współdecydowania o losach wspólnoty • stosunkowo duża liczba funkcjonujących podmiotów z sektora NGO
12.	„Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”	✓ mała świadomość ekologiczna i zdrowotna mieszkańców obszaru rewitalizacji ✓ nieprawidłowe nawyki żywieniowe mieszkańców powodujące wzrost liczby osób borykających się z problemem nadwagi czy otyłości, w szczególności wśród dzieci i młodzieży ✓ brak podstawowej wiedzy mieszkańców w zakresie proklimatycznych i proekologicznych zachowań ✓ niewystarczająca liczba osób na stałe uprawiających aktywność ruchową ✓ coraz większa liczba mieszkańców borykających się z różnego rodzaju schorzeniami • nowo powstała infrastruktura, w oparciu o którą będzie istniała możliwość realizacji szeregu przedsięwzięć i oddolnych inicjatyw
13.	„Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”	✓ niewystarczająca liczba inicjatyw promujących walory dziedzictwa lokalnego ✓ małe poczucie wspólnoty • bogate tradycje i dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej • doświadczenie w promocji „uroków” obszaru • stosunkowo duża liczba funkcjonujących podmiotów z sektora NGO
14.	„Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”	✓ spory udział mieszkańców borykających się uzależnieniami, głównie od alkoholu ✓ negatywne wzorce i postawy przekazywane młodym pokoleniom ✓ wszechobecna społeczna akceptacja dla spożywania alkoholu ✓ występujące zjawisko przemocy domowej
15.	„SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą”	✓ deficyt w zakresie miejsc oraz usług prowadzących do włączenia społecznego oraz aktywizacji społecznej osób starszych ✓ prognozy w zakresie zwiększającej się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym ✓ deficyt oferty integracji międzypokoleniowej ✓ problemy osób starszych – brak aktywności społecznej, osamotnienie, bierność w podejmowaniu aktywności społecznej i obywatelskiej ✓ brak wiedzy seniorów w zakresie zdrowego stylu życia ✓ brak przeświadczenia o konieczności prowadzenia aktywnego trybu życia
16.	„Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą”	✓ niski stopień specjalizacji produkcji rolnej ✓ niewykorzystany potencjał obszaru gminy (np. w zakresie produkcji żywności ekologicznej, produktów regionalnych czy uprawy roślin energetycznych) ✓ niewystarczająca wiedza w zakresie możliwości i sposobów przekształcania/dywersyfikacji lub rozwoju prowadzonej działalności rolniczej oraz pozyskiwania środków zewnętrznych
17.	„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą”	✓ zdiagnozowanym problemem nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Krzywdą jest brak spójnego systemu wizualizacji i marki wpływających na zbudowanie przewagi konkurencyjnej wobec innych miejsc i miejscowości Ziemi Łukowskiej ✓ mieszkańcom brakuje poczucia wspólnoty i dumy z miejsca zamieszkania, nie identyfikują się w sposób wystraszający z lokalną społecznością, wobec czego

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Zdiagnozowane problemy/lokalne potencjały
		znaczna część z nich nie angażuje się i nie jest zainteresowana uczestnictwem w życiu wspólnoty niezaprzeczalnym potencjałem obszaru rewitalizacji są jego bogate walory turystyczno-krajobrazowe oraz dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej
18.	„Monitoring obywatelski”	✓ niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (zdarzające się wybryki chuligańskie) ✓ zanik więzi sąsiedzkich – postępujące zjawisko uniformizacji otoczenia i anonimowości mieszkańców ✓ zróżnicowany poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji (mierzony min. uczestnictwem w wyborach)

Źródło: Opracowanie własne

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE RÓŻNYCH METOD PARTYCYPACJI

„Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywdą na lata 2017 – 2023” został wypracowany z wykorzystaniem różnych metod partycypacyjnych. Metody zostały dobrane w ten sposób, by możliwe było włączenie szerokiego grona przedstawicieli różnych grup interesariuszy (społecznych, gospodarczych, samorządowych). Z tego względu wykorzystane metody i techniki miały charakter interakcyjny, umożliwiając wzajemne oddziaływanie, wymianę informacji, jednocześnie tworząc relację z innymi członkami procesu rewitalizacji. Dopiero całość działań partycypacyjnych wraz z pracami eksperckimi, pozwoliła na wypracowanie działań i mechanizmów, które zostały zawarte w niniejszym dokumencie, a które pozwolą na skuteczne przeciwdziałanie zdiagnozowanym problemom. Całość procesu partycypacji opisana została w Rozdziale 5 *Partycypacja społeczna*.

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE ZAPLANOWANYCH CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji są kompleksowe, dzięki czemu, ich realizacja zapewni wypełnienie kilku celów operacyjnych (w ramach różnych celów strategicznych). Zależność ta przedstawiona została w tabeli poniżej.

Tabela 6 Zintegrowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z celami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywdza na lata 2017 – 2023”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny	Cel operacyjny
1/1	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
			Cel operacyjny 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
2/1	„Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych
			Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
		Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	
3/1	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
			Cel operacyjny 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
			Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny	Cel operacyjny
4/1	„Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
			Cel operacyjny 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych
			Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
			Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
5/1	„W świat z tornistrem pełnym kompetencji”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
			Cel operacyjny 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych
			Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
			Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
6/1	„Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
			Cel operacyjny 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych
			Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
7/1			Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
			Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny	Cel operacyjny
	„AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
8/1	„Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
			Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
			Cel operacyjny 2.2 Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i obiektów publicznych
			Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
		Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	
1/2	„Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywdą”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
2/2	„Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywdą,		Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny	Cel operacyjny
	Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska		
3/2	„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
4/2	„Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
5/2	„Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
			Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym
		Cel strategiczny 3. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
6/2	„Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
			Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
			Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny	Cel operacyjny
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
7/2	„SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywdą”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.2 Wspieranie rodzin w pełnieniu przynależnych im funkcji oraz wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży Cel operacyjny 1.3 Zapewnienie wzrostu jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społecznym Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
8/2	„Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywdą”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
9/2	„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywdą”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
10/2	„Monitoring obywatelski”	Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Cel operacyjny 1.4 Promowanie inicjatyw obywatelskich i aktywności społecznych

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny	Cel operacyjny
		Cel strategiczny 2. Poprawa jakości zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Rozszerzanie oferty usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki
			Cel operacyjny 3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia
Źródło: Opracowanie własne			

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE RÓŻNYCH SEKTORÓW, PARTNERÓW

„Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017 – 2023” zakłada również zintegrowane podejście na poziomie podmiotów realizujących założenia niniejszego dokumentu. Przewidziane do realizacji przedsięwzięcia przewidują bowiem współpracę partnerów wywodzących się z różnych sektorów, w tym m.in.:

- ✓ **Sektor publiczny** – Urząd Gminy Krzywda, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, instytucje kultury (Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji, Gminna Biblioteka Publiczna w Krzywdzie)
- ✓ **Partnerzy gospodarczy** – przedsiębiorcy, prywatni sponsorzy, podmioty ekonomii społecznej,
- ✓ **Partnerzy społeczni** – organizacje pozarządowe działające na różnych płaszczyznach – pomoc społeczna, kultura, edukacja, aktywizacja społeczna (m.in. Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Wiejskiej „Szansa”, Koła Gospodyń Wiejskich, Spółdzielnia Socjalna „Promyk Nadziei”).

4.CZĘŚĆ ZARZĄDCZA – WDRAŻANIE LPR

Mając na uwadze długookresowy charakter „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda na lata 2017-2023” należy podkreślić, że wdrażanie jego założeń jest procesem ciągłym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych oraz elastyczności w dostosowaniu się do wytycznych w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych. W efekcie realizowanych przedsięwzięć stopniowo będą osiągane cele rewitalizacji i w związku z tym będą zmieniały się priorytety.

Proces wdrażania LPR został poprzedzony jego opracowaniem i ustaleniem celów rewitalizacji oraz konkretnych projektów i przedsięwzięć przeznaczonych do realizacji. Pierwszym etapem wdrożenia LPR jest przyjęcie go stosowną uchwałą Rady Gminy Krzywda. Kolejnym etapem jest realizacja poszczególnych projektów, dzięki czemu osiągane są cele. W trakcie wdrażania LPR odbywa się ocena stopnia jego realizacji, która prowadzi do aktualizacji zapisów programu, jeżeli wystąpiły odchylenia od pierwotnie zaplanowanego stanu docelowego.

Rysunek 4 Schemat wdrażania LPR

Źródło: Opracowanie własne

Mając na względzie usytuowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji u podłoża struktury zarządzania strategicznego oraz operacyjnego gminy Krzywda, jako definicję przyjęto wykorzystanie wiedzy, doświadczeń oraz dobrych praktyk z zakresu zarządzania programami, rozumianymi jako zespoły projektów powiązanych ze sobą i realizowanych dla osiągnięcia celu strategicznego określonego w ramach programu. Niezbędne przy tym staje się zapewnienie i utrzymanie wszystkich wymaganych komplementarności dotyczących rewitalizacji: problemowej, przestrzennej, źródeł finansowania, proceduralno-instytucjonalnej, a także zasady partycypacji oraz kompleksowości.

Jednocześnie należy podkreślić, że rozwiązania zarządcze opisane w tej części Programu mają charakter wstępny i mogą ulec zmianom w wyniku prowadzonej jego ewaluacji.

Lokalny Program Rewitalizacji ma charakter operacyjny i jako taki identyfikuje organizacyjne struktury wdrażające planowane cele, działania, zadania oraz ustalenia. Na strukturę organizacyjną składają się dwa typy podmiotów:

- ✚ **podmioty wykonawcze**, czyli jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego realizujące poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne,
- ✚ **podmioty zarządzające**, czyli koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Niezaprzeczalna jest rola organów gminy w zarządzaniu Lokalnym Programem Rewitalizacji. Polega ona w głównej mierze na jego sprofilowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii. Dotyczy to szczególnie kontekstu celów przygotowania Programu (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju gminy, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Jako wyłączne kompetencje Rady Gminy Krzywda zastrzeżono:

- ❖ uchwalenie Lokalnego Programu Rewitalizacji;
- ❖ nadzór nad realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji;
- ❖ opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Jako wyłączne kompetencje Wójta Gminy Krzywda zastrzeżono:

- ❖ realizację zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji m.in. poprzez wyznaczenie Operatora Programu i Koordynatora Rewitalizacji oraz nadzór nad ich działalnością,
- ❖ zagwarantowanie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji, zgodnie z założonym udziałem gminy Krzywda;
- ❖ podejmowanie decyzji o konieczności weryfikacji Lokalnego Programu Rewitalizacji na podstawie inicjatywy m.in. Operatora Programu, innych gminnych jednostek oraz partnerów społeczno-gospodarczych.

Działania o charakterze wykonawczym będą realizowane przez Operatora Programu.

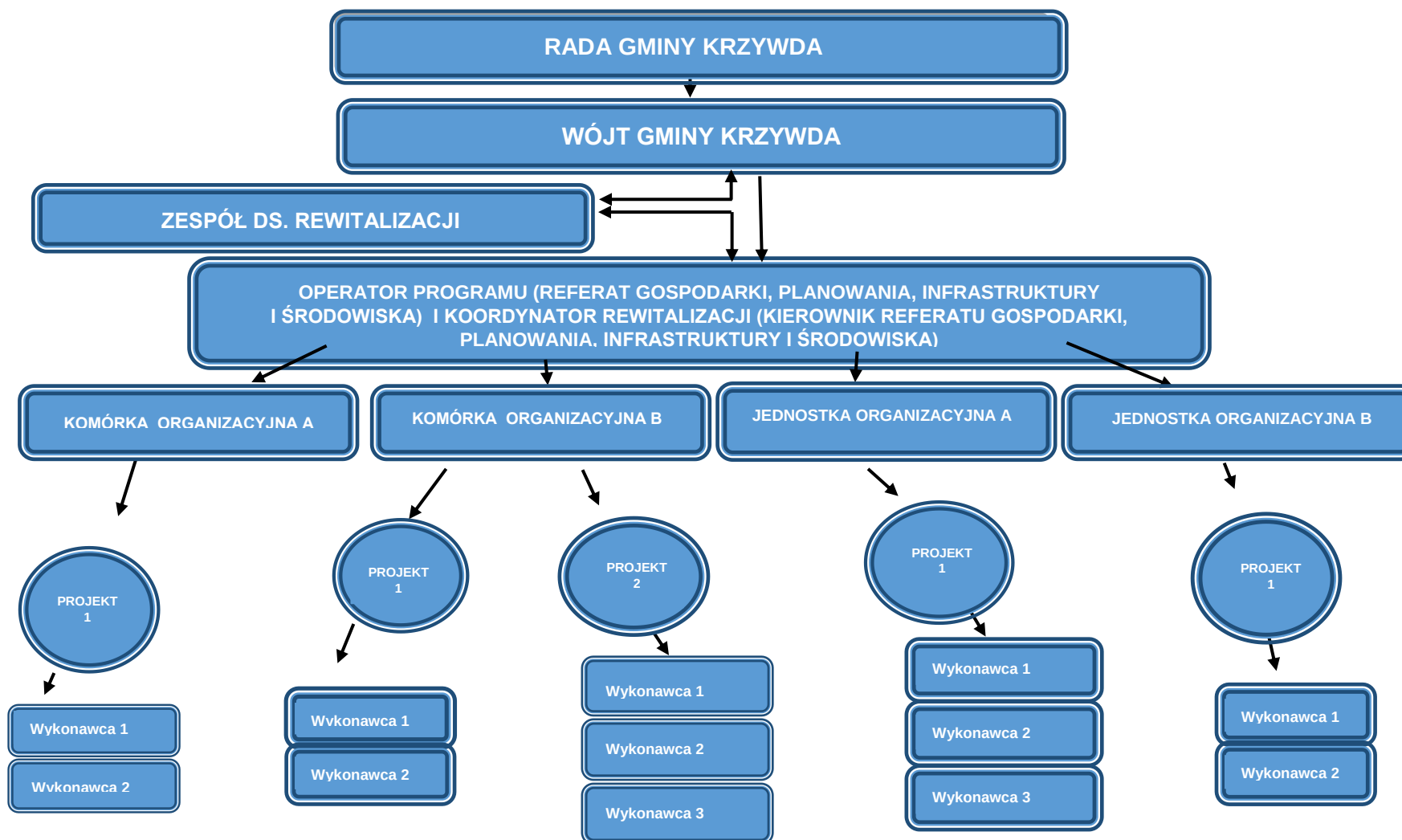
4.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ LPR

W skład struktury zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji wchodzi **Rada Gminy Krzywda**(odpowiedzialna za uchwalanie LPR i jego głównych kierunków, a także opiniowanie jego zmian i aktualizację) oraz **Wójt Gminy Krzywda**(odpowiedzialny za bieżący nadzór nad realizacją LPR, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian w LPR).

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja Lokalnego Programu Rewitalizacji, a także realizacja prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy. **Operatorem Programu** będzie: **Referat Gospodarki, Planowania, Infrastruktury i Środowiska**. Natomiast **Koordynatorem Rewitalizacji** będzie **Kierownik Referatu Gospodarki, Planowania, Infrastruktury i Środowiska**. Zadania każdej z komórek czy stanowisk oraz jednostek organizacyjnych, wykonywane w ramach LPR, zostaną określone i ściśle zdefiniowane przez **Koordynatora Rewitalizacji**. Będzie on pełnił rolę zarządzającego LPR. Wszystkie komórki czy jednostki organizacyjne, w ramach swoich kompetencji, będą realizowały wyznaczone zadania dostosowując swoje zasoby do potrzeb w sposób elastyczny w ramach istniejących struktur. W ich ramach wyodrębnione zostaną zadania służące realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, nad którymi nadzór merytoryczny sprawować będzie Koordynator Rewitalizacji.

W ramach procesu opracowywania czynny udział będzie brał również **Zespół ds. opracowania Programu Rewitalizacji**. Natomiast w trakcie realizacji oraz ewaluacji i oceny stopnia wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji przedmiotowy zespół będzie nosił nazwę **Zespół ds. rewitalizacji**.

Rysunek 5 Schemat zarządzania procesem rewitalizacji z uwzględnieniem przykładowego poziomu operacyjnego

Źródło: Opracowanie własne

Przewiduje się możliwość wypracowanie nowych rozwiązań w zakresie prowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych, w tym z uwzględnieniem systemu zarządzania wielopłaszczyznowym procesem przemian jakim jest rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

4.2 OPERATOR PROGRAMU I KOORDYNATOR REWITALIZACJI

Operatorem Programu będzie **Referat Gospodarki, Planowania, Infrastruktury i Środowiska**. Do zadań ww. operatora będzie należało:

- ❖ przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie projektów ujętych w LPR (zarówno w ramach listy podstawowej, jak i pozostałych działań);
- ❖ uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia LPR o działania uwzględniające inne kategorie projektów;
- ❖ dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego LPR (tj. rok 2023);
- ❖ realizację LPR, w rozumieniu koordynowania i inspirowania działań administracji i beneficjentów, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych (np. RPO WL), a także spójności LPR;
- ❖ urządzenie przebiegu upowszechnienia LPR i komunikacji społecznej (organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy);
- ❖ monitorowanie realizacji i ewaluację LPR;
- ❖ przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów LPR.

Pracami Operatora Programu będzie kierował wyznaczony **Koordinator Rewitalizacji – Kierownik Gospodarki, Planowania Infrastruktury i Środowiska**. Koordinator będzie odpowiadał za zarządzanie Lokalnym Programem Rewitalizacji, który stanowi swoistego rodzaju ramę operacyjną dla przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji oraz wszystkich innych działań gminy Krzywda, które merytorycznie związane są z zakresem rewitalizacji.

Przewiduje się wyodrębnienie zadań związanych z zarządzaniem projektami rewitalizacyjnymi z całego systemu zarządzania projektami w Urzędzie Gminy i podporządkowanie ich bezpośrednio Operatorowi Programu. Zarządzanie projektami rewitalizacyjnymi będzie odbywał się w oparciu o indywidualne i szczegółowe podejście do wszystkich z nich; poczynając od etapu planowania i przygotowania projektu po etap jego realizacji i monitorowania efektów.

Mając na względzie konieczność włączenia w proces rewitalizacji większości komórek Urzędu Gminy czy gminnych jednostek organizacyjnych, Koordinator Rewitalizacji w ramach swoich kompetencji będzie miał możliwość wydawania wiążących dyspozycji i rekomendacji kierownikom/dyrektorom poszczególnych komórek i jednostek w zakresie ich udziału w procesie rewitalizacji. Ponadto, wyżej wymienieni kierownicy i dyrektorzy mają obowiązek umożliwienia wyznaczonym pracownikom pełnego zaangażowania w realizację zadań związanych z realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Koordynator będzie pełnił nadzór merytoryczny nad innymi podmiotami (w zakresie odpowiadającym powierzonym im do realizacji przedsięwzięciom rewitalizacyjnym) w celu zapewnienia uzyskania właściwego poziomu poszczególnych wskaźników oraz zachowania wysokiego stopnia partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji.

4.3 ZESPÓŁ DS. OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

W dniu 30 czerwca 2017 roku Zarządzeniem Wójta Gminy Krzywda nr 16/2017 został powołany Zespół ds. opracowania Programu Rewitalizacji dla Gminy Krzywda na lata 2017-2023, w skład którego weszli przedstawiciele Urzędu Gminy w Krzywdzie, gminnych jednostek organizacyjnych reprezentujący obszary: społeczny, przestrzenno – techniczny - inwestycyjny, środowiskowy i informacyjno -edukacyjny. Przewodniczącym zespołu jest Wójt Gminy Krzywda. Zespół czuwał na bieżąco i uczestniczył aktywnie w pracach nad opracowywaniem zarówno diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, jak i niniejszego LPR.

Zespół stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy. Pełni funkcję opiniotwórczo-doradczą a za jego obsługę odpowiadać będzie Koordynator Rewitalizacji.

Tabela 7 Lista członków Zespołu ds. opracowania Programu Rewitalizacji

Lp.	Imię i nazwisko	Stanowisko/funkcja
1.	Jerzy Kędra	Wójt Gminy
2.	Paweł Mroczek	Przewodniczący Rady Gminy Krzywda
3.	Zbigniew Gałązka	Kierownik Referatu Gospodarki, Planowania, Infrastruktury i Środowiska
4.	Tomasz Ciężki	Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
5.	Alicja Pietrzak	Dyrektor Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego Szkół w Krzywdzie
6.	Małgorzata Prządka	Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Krzywdzie
7.	Rafał Sobiech	Inspektor ds. BIP i Informatyki

Źródło: Zarządzenie nr 16/2017 Wójta Gminy Krzywda z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie powołania Zespołu ds. opracowania Programu Rewitalizacji

4.4 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI W RAMACH ZARZĄDZANIA LOKALNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI

Zarówno system obiegu informacji, jaki i środków finansowych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, będzie realizowany przez Operatora Programu zgodnie z dotychczasowymi zarządzeniami i instrukcjami kancelaryjnymi obowiązującymi w Urzędzie Gminy w Krzywdzie. W oparciu o *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 roku w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz. U. 2011 nr 14, poz. 67)* w Urzędzie Gminy wprowadzono stosowne procedury, które rozstrzygają zakres odpowiedzialności i kompetencji poszczególnych jednostek urzędu, regulują zasady przepływu informacji w Urzędzie, a także środków finansowych pozostających w dyspozycji gminy. Uszczegółowienie wyżej wymienionych zapisów w odniesieniu do Lokalnego Programu Rewitalizacji znajduje

swoje odzwierciedlenie w Zarządzeniu Wójta Gminy Krzywda powołującym Koordynatora Rewitalizacji z umiejscowieniem go w strukturze Urzędu Gminy.

Obieg informacji poza strukturą Urzędu Gminy zapewnią stałe spotkania Zespołu ds. rewitalizacji, na których będą przekazywane informacje nt. postępu wdrażania Programu, a także pozyskiwane informacje o postępie prac u pozostałych partnerów Programu, w tym informacje o środkach zaangażowanych poza budżetem gminy. Ponadto informacja o postępie prac i uruchamianych projektach będzie dostępna na portalu internetowym gminy Krzywda: www.gminakrzywda.com.pl/ w zakładce: Program Rewitalizacji. Będą tam również publikowane bieżące sprawozdania z postępu prac nad Programem.

4.5 INFORMACJA I PROMOCJA

Na etapie realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, zarówno jego Operator, jak i inne podmioty zaangażowane w jego urzeczywistnienie, a także konkretni beneficjenci podejmowanych działań, dołożą wszelkich starań, aby we właściwy sposób rozpowszechnić informacje o jego celach, zamierzeniach, jak i konkretnych efektach, które przyniesie jego realizacja. Działania te będą nakierowane również na dalszy proces konsultacji i ewentualną aktualizację Programu w sytuacji zmiany czynników, które determinowały obecny jego kształt.

Za podejmowanie merytorycznych działań promocyjnych odpowiedzialny będzie Operator Programu. Do jego zadań należeć będzie opracowanie strategii informacji i promocji. Głównym celem działań informacyjnych i promocyjnych, realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, jest podniesienie świadomości opinii publicznej o mechanizmach i procesach rewitalizacji, a także przebiegu realizacji i efektach oraz rezultatach Programu. Grupę docelową ww. działań stanowić będzie:

- ❖ społeczeństwo, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców obszaru rewitalizacji;
- ❖ beneficjenci i potencjalni beneficjenci Programu;
- ❖ partnerzy społeczno-gospodarczy;
- ❖ organizacje pozarządowe;
- ❖ właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa lubelskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- ❖ media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, media elektroniczne).

Proces informowania o LPR będzie miał charakter dwukierunkowy, pozwalający odbiorcom przekazów na informację zwrotną (przekazywanie własnych opinii). W związku z tym, strategia działań informacyjnych i promocyjnych powinna uwzględniać zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji. Do instrumentów realizacji wśród działań PR w wyżej wymienionych sferach należy wyliczyć:

- ❖ zastosowanie oficjalnych stron internetowych gminy i jednostek podległych (w tym BIP) do publikacji informacji o rewitalizacji;
- ❖ stworzenie i prowadzenie zakładki na stronie internetowej gminy Krzywda dotyczącej Lokalnego Programu Rewitalizacji, w ramach której można znaleźć informacje na temat:

str. 207

podstawowych pojęć i zagadnień związanych z procesem rewitalizacji, problematyki rewitalizacji obszarów wiejskich, procesu opracowywania oraz konsultowania LPR; a w późniejszym okresie również: bieżącego stanu wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu (upublicznianie sprawozdań), innych materiałów o charakterze informacyjnym (np. komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach), bazę przedsięwzięć rewitalizacyjnych, galerię fotografii dokumentującą stan sprzed realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych i po ich realizacji;

- ❖ wydawane przez Operatora oraz inne podmioty zaangażowane w realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji ulotki i broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych przedsięwzięć;
- ❖ publikacje i konferencje prasowe dotyczące m.in. uchwalenia LPR, kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji, uzyskania środków na finansowanie Programu lub poszczególnych projektów, zakończenia realizacji poszczególnych projektów realizowanych w ramach LPR.

4.6 HARMONOGRAM REALIZACJI PROCESU REWITALIZACJI

Okres realizacji procesu rewitalizacji objętego niniejszym Lokalnym Programem Rewitalizacji wynosi 7 lat (lata 2017 – 2023). Przewiduje się podział tego okresu na dwa podokresy trzyletnie pełnej funkcjonalności Lokalnego Programu Rewitalizacji poprzedzone rocznym okresem uruchamiania Programu.

Rysunek 6 Ramowy harmonogram realizacji procesu rewitalizacji w gminie Krzywda na lata 2017-2023

Źródło: Opracowanie własne

4.6.1 ZADANIA DO KOŃCA 2017 ROKU

Z uwagi na specyfikę, złożoność i skalę Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda oraz termin jego opracowywania (III kwartał) rok 2017 przewidziano jako rok stopniowego uruchamiania funkcjonalności niniejszego Programu. Po uchwaleniu przez Radę Gminy Krzywda przedmiotowego Programu należy wykonać następujące zadania:

- ❖ powołanie pełnej struktury zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji przewidzianej w ramach niniejszego dokumentu,
- ❖ uruchomienie systemu monitorowania i oceny wdrażania LPR,
- ❖ realizacja opracowanego harmonogramu działań wdrożeniowych na rok 2017,
- ❖ systematyczne uruchamianie przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- ❖ testowanie systemu zarządzania i monitorowania,
- ❖ opracowanie harmonogramu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych na lata 2018-2020.

4.6.2 OKRES PEŁNEJ FUNKcjONALNOŚCI LPR (2018-2023)

Planuje się, że po dokonaniu w 2017 r. stopniowego rozpoczęcia realizacji LPR, w roku 2018 Program osiągnie pełną funkcjonalność. Sześcioletni okres 2018-2023 został podzielony na dwa podokresy trzyletnie: 2018-2020 oraz 2021-2023. W obu podokresach przewidziano:

- ❖ I kwartał - ewaluacja realizacji LPR w okresie poprzednim, w tym:
 - sprawdzanie stopnia osiągnięcia celów rewitalizacji;
 - wyciągnięcie wniosków z ewaluacji,
 - wprowadzenie ewentualnych poprawek korygujących realizację LPR w kolejnych latach.
- ❖ realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych (lub ich etapów) przewidzianych na dany trzyletni okres, w tym:
 - uwzględnienie bieżącego dbania o synergię pomiędzy przedsięwzięciami,
 - ewentualne korygowanie harmonogramów przedsięwzięć w taki sposób, aby przedsięwzięcia potencjalnie synergiczne były uruchamiane w sposób skoordynowany.
- ❖ III i IV kwartał 2018-2020 – opracowanie harmonogramu wdrażania rewitalizacji na okres 2021-2023.
- ❖ III i IV kwartał 2023 roku – opracowanie raportu ewaluacyjnego z 7-letniego okresu realizacji LPR.
- ❖ 2023 – Opracowanie nowego LPR.

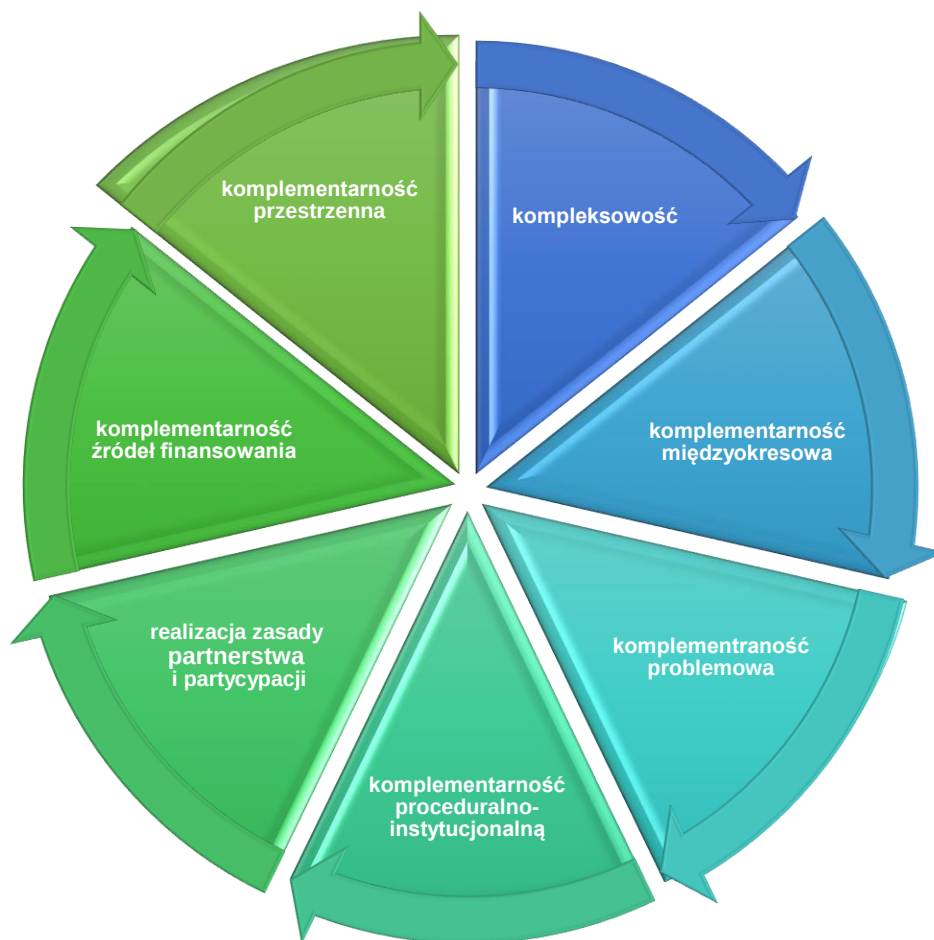
4.7 MECHANIZMY INTEGROWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Lokalny Program Rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków EFRR, EFS oraz innych publicznych lub prywatnych), tak aby nie pomijać aspektu społecznego, ekonomicznego, przestrzennego, technicznego, środowiskowego i kulturowego, związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Komplementarność działań podejmowanych na obszarze gminy Krzywdą, została zagwarantowana m.in. poprzez:

- ❖ zhierarchizowany układ celów, które obejmują wszystkie ważne elementy z punktu widzenia wyzwolenia potencjału obszaru rewitalizacji,
- ❖ wielość i różnokierunkowość zadań, zarówno z listy podstawowej, jak i dodatkowej,
- ❖ różnorodność podmiotów zaangażowanych we wdrażanie LPR.

Integrowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych objętych niniejszym Programem zostanie urzeczywistniona poprzez wprowadzenie w jego system realizacyjny niżej wymienionych zagadnień.

Rysunek 7 Podstawy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Źródło: Opracowanie własne

Wśród założeń dotyczących integracji działań rewitalizacyjnych znajdują się:

- ❖ **Wykorzystanie szansy na rozwój poprzez rewitalizację** - wyzwolenie potencjału społecznego, gospodarczego i przestrzenno-funkcjonalnego obszaru rewitalizacji.
- ❖ **Podporządkowanie celom rewitalizacji wszystkich celów w poszczególnych sektorach** - proces rewitalizacji winien stanowić cel nadrzędny względem pozostałych celów sektorowych (np. w zakresie polityki społecznej, gospodarczej, komunalnej) na etapie planowania jak i wdrażania.
- ❖ **Projektowanie działań rewitalizacyjnych przez pryzmat celów długookresowych** i nie ograniczanie ich wyłącznie do programów krajowych
- ❖ **Nadanie priorytetowego charakteru działaniom rewitalizacyjnym poprzez ujęcie projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych w Wieloletniej Prognozie Finansowej** - zabezpieczanie odpowiednich wkładów własnych z budżetu gminy dla projektów

str. 211

z pozabudżetowymi źródłami finansowania (np. fundusze UE, krajowe, inne międzynarodowe).

- ❖ **Maksymalne wykorzystywanie różnorodnych form współfinansowania** – zarówno bezzwrotnych (dotacje ze środków europejskich i krajowych), jak i zwrotnych. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że całość działań rewitalizacyjnych nie może zostać podporządkowana jedynie celom konkretnych programów. Wykorzystywanie środków zewnętrznych stanowi jedynie szansę, a nie cel sam w sobie. Planowany jest podział dużych przedsięwzięć na zadania inwestycyjne dla celów aplikacji o środki ze źródeł zewnętrznych.
- ❖ **Edukacja w zakresie procesu rewitalizacji jako jeden z podstawowych czynników warunkujących jego powodzenie** - podstawowym założeniem jest zapewnienie pełnego i prawidłowego rozumienia procesu rewitalizacji przez wszystkie jednostki i podmioty zaangażowane. Świadomość i wiedza zarówno w zakresie wagi, jak i sposobów prowadzenia działań rewitalizacyjnych jest niezwykle istotnym czynnikiem gwarantującym prawidłowość oraz efektywność procesu rewitalizacji.
- ❖ **Pełna integracja działań rewitalizacyjnych w obszarach: społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, kulturowym.**
- ❖ **Umacnianie aktywnego sąsiedztwa oraz odbudowywanie relacji społecznych.**
- ❖ **Zaangażowanie prywatnych właścicieli nieruchomości w procesy rewitalizacyjne poprzez wdrożenie konkretnych modeli współpracy.**
- ❖ **Inicjowanie działań rewitalizacyjnych skutkujących wytworzeniem silnego „miejscowego” impulsu rozwojowego wywołującego efekt domina** – w długim okresie skutkuje to pozytywnym oddziaływaniem na rozległy obszar oraz działa zachęcająco dla pozostałych podmiotów. Wśród narzędzi, które gmina może wykorzystać w tym zakresie znajduje się: możliwość realizacji inwestycji infrastrukturalnych, udostępniania na cele inwestycyjne poszczególnych terenów oraz polepszanie wizerunku istniejących obiektów.

4.7.1 KOMPLEKSOWOŚĆ LPR

Przedmiotowy „Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023” spełnia wymogi komplementarności. Wzajemne powiązania i synergia zostały opisane na poziomie poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (w rozdziale 3).

Koncentracja interwencji i niezbędność hierarchizacji potrzeb powodują, że projekty rewitalizacyjne dotyczą terenów o istotnym znaczeniu dla terenów całej gminy, przy jednoczesnym objęciu obszarów objętych szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych. Interwencja LPR dotyczy wielu różnorodnych obiektów i przestrzeni, które z jednej strony wpłyną na poprawę sytuacji na obszarze rewitalizacji, z drugiej natomiast – poprzez efekt synergii będą pozytywnie oddziaływać na ożywienie i rozwój całej gminy. O kompleksowości dodatkowo świadczy przekrojowość poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Lokalny Program Rewitalizacji będzie oddziaływał w sposób kompleksowy łącząc aspekty społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, techniczne, środowiskowe i kulturowe. Złożony jest z wielu różnorodnych projektów, w tym również planowanych do współfinansowania w ramach EFRR i EFS, pozwalających na osiągnięcie kompleksowych efektów poprawy. Wymogiem koniecznym dla zagwarantowania zarówno prawidłowości opracowania LPR, jak i późniejszych efektów jego wdrożenia, jest zapewnienie ich komplementarności w różnych wymiarach. Poniżej przedstawiono komplementarność zidentyfikowanych projektów w zakresie: przestrzennym, problemowym proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że komplementarność stanowi bardzo ważny aspekt Lokalnego Programu Rewitalizacji, gdyż zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami skutkować będzie efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

4.7.2 KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Niniejszy Program Rewitalizacji spełnia całość wymogów w zakresie komplementarności problemowej i jest dokumentem spójnym wewnątrznie oraz zewnętrznie, harmonijnie wplecionym w system zarządzania strategicznego gminy Krzywda.

- ❖ szczegółowy opis powiązań przedmiotowego LPR z lokalnymi dokumentami strategicznymi został zaprezentowany w rozdziale 1,
- ❖ w rozdziale 3.1.1 zaprezentowano wizję stanu obszaru po zrealizowaniu programu rewitalizacji,
- ❖ w rozdziale 3.1.2 zaprezentowano również zhierarchizowane cele rewitalizacji (cel główny – cele strategiczne- cele operacyjne),
- ❖ w rozdziale 3.1.2 zaprezentowano kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie zdiagnozowanych negatywnych zjawisk,
- ❖ w rozdziale 3.2 - przedstawiono listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (zwierającą w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny),
- ❖ w rozdziale 3.2 przedstawiono charakterystykę (realizujących kierunki działań rewitalizacyjnych) pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- ❖ w tabeli pn. *Zintegrowanie przedsięwzięć wraz ze zdiagnozowanymi problemami i lokalnymi potencjałami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017 – 2023”* – zaprezentowano szczegółową charakterystykę problemów, jakim odpowiadają poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz potencjały wykorzystywane przy ich realizacji
- ❖ w rozdziale 4 zaprezentowano kwantyfikowalne rezultaty rewitalizacji, opatrzone wskaźnikami oceny postępów wdrażania.

Zaprezentowane w niniejszym dokumencie przedsięwzięcia rewitalizacyjne są komplementarne na poziomie ogólnym (dopełniania się rodzajami). Wszystkie z przedsięwzięć rewitalizacyjnych mają charakter przekrojowy – realizuje więcej niż jeden cel i dotyka szeregu aspektów (społecznych, ekonomicznych, przestrzennych, środowiskowych, technicznych). Wzajemne dopełnianie się poszczególnych przedsięwzięć z listy szczegółowej zostało zapewnione m.in. na poziomie naboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych prowadzonych w okresie 22-28.08.2017 r. przez gminę Krzywdą. Przyjęto zasadę, że komplementarność problemowa występuje jeżeli jest wykazane dopełnianie się przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania co najmniej jednemu problemowi społecznemu i co najmniej jednemu problemowi innemu, niż społeczny.

W przypadku projektów infrastrukturalnych, związanych z rewitalizacją zdegradowanych obiektów czy budynków, zaniedbanych terenów publicznych zakłada się prowadzenie tam działań o charakterze społecznym (wspierających potencjał młodzieży oraz ich kompetencje społeczne i edukacyjne, integracyjnych, aktywizujących mieszkańców, promujących zdrowe nawyki żywieniowe i ruchowe, a także zwiększające świadomość w zakresie postaw proekologicznych i proklimatycznych, zwiększających dostęp do kultury).

Jednocześnie przedsięwzięcia zostały zaplanowane w taki sposób, aby ich skutki przyczyniały się do niwelowania problemów w różnych sferach, osiągając w niektórych przypadkach wymiar horyzontalny. Aktywizacja społeczna przyczyni się zarówno do ograniczania problemu patologii, jak i aktywizacji zawodowej. Problemy związane z funkcjonowaniem osób niepełnosprawnych będą niwelowane zarówno w warstwie społecznej i zawodowej, jak i w odniesieniu do fizycznego funkcjonowania (ograniczenia barier architektonicznych) wskazanej kategorii społecznej. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii przyczyni się do podniesienia standardu zamieszkania, a także będzie pozytywnie oddziaływać na środowisko naturalne poprzez ograniczenie tzw. niskiej emisji. Projekty polegające na poprawie jakości usług publicznych przełożą się na wzrost poczucia tożsamości lokalnej i budowanie silnego kapitału społecznego. Wpłynie to na atrakcyjność obszaru jako miejsca zamieszkania i rekreacji (np. uporządkowanie i poprawa estetyki przestrzeni publicznych, co niewątpliwie przyczyni się do rozwoju usług turystycznych i okołoturystycznych jak również usług podstawowych dla mieszkańców).

Wskazane w ramach niniejszego LPR przedsięwzięcia wpływają na niwelowanie problemów w różnych sferach, co przeciwdziała fragmentacji działań i wpływa na ich kompleksowość.

Kolejność realizacji zidentyfikowanych projektów rewitalizacyjnych wynika z logicznej konsekwencji wprowadzonych zmian w obszarze rewitalizacji. W pierwszej kolejności realizowane będą projekty inwestycyjne, których efekty w formie udostępnionej powierzchni lub wyposażenia mogą zostać wykorzystane podczas realizacji projektów miękkich. Na kolejność realizacji projektów wpływ ma również rozwiązanie najbardziej naglących potrzeb obszaru rewitalizacji.

4.7.3 KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Niniejszy Program Rewitalizacji spełnia wymagania dotyczące komplementarności przestrzennej. Ze względu na znaczenie tego obszaru (koncentracja usług)planowana

interwencja nie spowoduje przesunięcia problemów na inny obszar, a jedynie zapoczątkuje pozytywne zmiany w pozostałych sołectwach gminy.

Znaczna część przedsięwzięć rewitalizacyjnych skupia się wyłącznie na obszarze rewitalizacji i jest z nim ściśle powiązana. Pozwolą one na wyprowadzenie obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego. W ramach LPR przewidziano również przedsięwzięcia umiejscowione na oraz poza obszarem rewitalizacji. Dotyczy to przedsięwzięć wyposażenia mieszkańców w niezbędną infrastrukturę techniczną, jak również odnawialne źródła energii.

Zaplanowane przedsięwzięcia stanowią odpowiedź na zdiagnozowane problemy konkretnego terenu. W związku z tym, że wiele z nich dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej pozytywne skutki ich realizacji zauważalne będą nie tylko na całym obszarze rewitalizacji, lecz również w obrębie całej gminy. A, co najważniejsze, ich realizacja będzie zapobiegać przenoszeniu się różnych problemów na dalsze obszary gminy.

Komplementarność przestrzenna w niniejszym dokumencie została zapewniona dzięki skupieniu znacznej części projektów wybranych do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji zostały wyznaczone po przeprowadzeniu analizy istotnych dla rozwoju gminy problemów oraz z uwzględnieniem opinii przedstawicieli zainteresowanych środowisk jak i samych mieszkańców. Uwzględnienie zarówno danych obiektywnych, jak i opinii społeczeństwa świadczy o trafności przestrzennej zaplanowanej w ramach rewitalizacji interwencji. Przeważająca część podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (Lista 1) skupia się na obszarze rewitalizacji i jest z nim ściśle powiązana. Stanowią odzwierciedlenie głównych problemów wytypowanego obszaru.

O zachowaniu zasady komplementarności przestrzennej świadczy przed wszystkim wyznaczony obszar rewitalizacji. Przeprowadzona delimitacja pozwoliła na wybranie obszaru charakteryzującego się największą koncentracją niekorzystnych zjawisk społecznych i współwystępujących innych negatywnych zjawisk (w sferze środowiskowej lub gospodarczej lub technicznej lub przestrzenno-funkcjonalnej).

4.7.4 KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Niniejszy program spełnia wymogi komplementarności źródeł finansowania. Przedmiotowa komplementarność została zapewniona przez określenie oraz łączenie różnych źródeł finansowania. Przewidziano zarówno przedsięwzięcia współfinansowane przez sektor prywatny jak i publiczny, środki osób/podmiotów indywidualnych, sektora pozarządowego, jak i środki publiczne – gminne oraz środki europejskie. Wśród przedsięwzięć rewitalizacyjnych znajdują się te, które finansowane lub współfinansowane będą z różnych źródeł publicznych i prywatnych, w tym w szczególności z:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Europejskiego Funduszu Społecznego,
- Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- budżetu gminy Krzywda,
- środków beneficjentów niepublicznych, takich jak: przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, itd.

str. 215

Realizacja projektów rewitalizacyjnych z różnych źródeł z wykluczeniem ryzyka podwójnego finansowania pozwala na uzyskanie korzystnych efektów i wpływa na wzrost dynamiki pożądaných zmian. Ponadto projekty zapisane w dokumencie dają także możliwość włączenia środków prywatnych w finansowanie procesów rewitalizacji. Ważne jest wykorzystanie dla celów rewitalizacji dostępnych środków z programów rządowych oraz funduszy pomocowych Unii Europejskiej, a także stworzenie przez gminę warunków dla możliwie szerokiego włączenia się sektora prywatnego w działania na rzecz rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnych firm i instytucji oraz programów aktywizacji i wsparcia dla wspólnot mieszkaniowych.

Szczególną formę finansowania działań rewitalizacyjnych stanowi połączenie środków publicznych i prywatnych poprzez zawiązanie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). W rozumieniu ustawy o PPP z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 169 poz.1420) jest to oparta na umowie współpraca podmiotu publicznego i partnera prywatnego, służąca realizacji zadania publicznego, w ramach której partner prywatny w całości albo w części poniesie nakłady na wykonanie przedsięwzięcia będącego przedmiotem współpracy lub zapewni ich poniesienie przez osoby trzecie. Partnerstwo publiczno-prywatne, jest szczególnie zalecane, gdy: samorząd chce utrzymać pewien stopień kontroli nad przedsięwzięciem, istnieją znaczne potrzeby inwestycyjne, a fundusze publiczne winny być kierowane na inne cele, zaangażowany w projekt sektor prywatny jest w stanie uzyskać zwrot zainwestowanych środków z opłat za użytkowanie obiektu. Podobną formą finansowania działań rewitalizacyjnych jest partnerstwo publiczno-społeczne czyli forma współpracy jednostki publicznej z organizacjami pozarządowymi.

W ramach wszystkich przedsięwzięć z listy przedsięwzięć podstawowych (Lista 1), określono indykatywne ramy finansowe, w tym kwoty finansowania dla każdego z nich. Natomiast dla przedsięwzięć dodatkowych (Lista 2), określono szacunkowe kwoty finansowania. Dodatkowo przy każdym przedsięwzięciu wskazano komplementarne źródła finansowania.

Program zakłada umiejętne wykorzystywanie środków ze źródeł zewnętrznych, dzięki którym będzie można uzyskać korzystne i optymalne efekty na obszarze rewitalizacji.

4.7.5 KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

„Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywdą na lata 2017-2023” charakteryzuje się komplementarnością proceduralno-instytucjonalną, gdyż obejmuje system zarządzania procesem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie interesariuszy, w tym niezależnych od siebie instytucji i podmiotów.

W Części IV Programu został opisany system wdrażania LPR, natomiast w rozdziale 4.1. zaprezentowano strukturę zarządzania wdrażaniem LPR. System monitorowania został opisany w rozdziale 4.4. a system oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych (oceny postępów realizacji celów Programu) – w rozdziale 4.5. W kolejnym z rozdziałów zaprezentowano mechanizm wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmienność otoczenia programu (w tym na zmiany wywołane przez sam program).

System zarządzania rewitalizacją zostanie włączony w strukturę ogólnego systemu zarządzania w gminie Krzywda głównie poprzez uwzględnienie Lokalnego Programu Rewitalizacji w filarze schematu struktury zarządzania gminą, jako ramy operacyjnej integrującej wszystkie strategiczne działania. Pełne włączenie nastąpi z chwilą uchwalenia LPR.

Komplementarność proceduralno – instytucjonalna przejawia się w systemie zarządzania jaki został zaprojektowany na potrzeby implementacji rewitalizacji. Kwestie rewitalizacji zostaną merytorycznie usytuowane w Referacie Gospodarki, Planowania, Inwestycji i Środowiska (Operator Rewitalizacji), co wiązało się będzie z realizacją szeregu zadań o wymiarze koordynacyjnym, rozliczeniowym, informacyjnym, itp. Dodatkowo o komplementarności proceduralno-instytucjonalnej będzie świadczył fakt, powołania Koordynatora Rewitalizacji harmonizującego całość działań rewitalizacyjnych. Operator rewitalizacji będzie aktywnie współpracował z władzami gminy, Zespołem ds. rewitalizacji oraz wnioskodawcami realizującymi przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Wdrażanie LPR opierało się będzie na szeregu procedur uwzględniających m.in. prowadzenie stosownych rejestrów, rozliczanie rewitalizacji (monitoring i ewaluacja). Komplementarność proceduralno – instytucjonalna znajduje swój wyraz także w udziale interesariuszy w procesie realizacji LPR. Dzięki ich włączeniu za pomocą określonych mechanizmów – realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, działalności zespołu ds. rewitalizacji, aktywizacji z wykorzystaniem rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi czy instrumentu jakim jest inicjatywa lokalna zapewnione zostanie zaangażowanie różnych sektorów. W Regulaminie Organizacyjnym znajdują się zapisy poszerzające zakres działania Referatu Gospodarki, Planowania Inwestycji i Środowiska oraz stanowiska ds. rozwoju i inwestycji o zagadnienia związane z wdrażaniem i monitorowaniem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Jednocześnie kompleksowa rewitalizacja obszaru zdegradowanego wymaga współpracy wszystkich rodzajów jednostek funkcjonujących na obszarze gminy, dlatego korzystnym modelem jest współpraca podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych. W tym celu w systemie wdrażania LPR został przewidziany również Zespół ds. rewitalizacji zapewniający reprezentatywność w systemie zarządzania wszystkich sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego.

Szczególną rolę we wdrażaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji będą pełnili: sołtysi oraz Radni Rady Gminy z obszaru sołectw: Krzywda i Cisownik którzy będą pełnili funkcję koordynacyjną wdrażaniem LPR w mikroskali pojedynczego sołectwa, ponieważ są przedstawicielami mieszkańców i najlepiej znają ich problemy i potrzeby.

4.7.6 REALIZACJA ZASADY PARTNERSTWA I PARTYCYPACJI

W celu jak najpełniejszego zrealizowania celów rewitalizacji wyznaczonych w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji zapewniono zaangażowanie w proces rewitalizacji instytucji mogących być partnerami w realizacji przedsięwzięć zapisanych w LPR oraz zachęcano mieszkańców do podejmowania inicjatyw służących realizacji celów rewitalizacji.

Zasada „partnerstwa” jest jedną z kluczowych zasad przyświecających przygotowaniu i wdrażaniu LPR. Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym

i organizacjami pozarządowymi stanowiło podstawę prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji. Przedmiotowa współpraca ma na celu zagwarantować wykorzystanie potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników, optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców, wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażającej się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym.

„Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023” realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji poprzez angażowanie interesariuszy na każdym etapie jego realizacji. Szczegółowe informacje na ten temat przedstawiono w Części 5. Partycypacja społeczna.

4.7.7 KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji tworzone z myślą o spełnieniu wymogów komplementarności międzyokresowej oraz spójności jego przedsięwzięć z działaniami finansowanymi w poprzednim okresie programowania.

Dokonując wyboru przedsięwzięć do realizacji wzięto pod uwagę również ich spójność i synergiczność ze zrealizowanymi w latach ubiegłych projektami i programami. Zidentyfikowane projekty inwestycyjne i nieinwestycyjne są naturalną kontynuacją i rozwinięciem działań oraz przedsięwzięć finansowanych z różnych źródeł: przez samorząd gminy Krzywda, ze środków Unii Europejskiej i krajowych, przez partnerów społecznych i instytucjonalnych oraz podmioty prywatne. Komplementarność projektów opiera się na wykorzystaniu powstałych produktów i rezultatów, udziale tych samych użytkowników, pełnieniu tych samych funkcji. Ponadto obejmują kompleksowe rozwiązania obszarowe w zakresie rozwiązywania problemów i zaspokajanie potrzeb.

Wśród najważniejszych z projektów i przedsięwzięć komplementarnych należy wymienić m.in.:

- ❖ **„Nasze dzieci – nasz skarb!”** – projekt realizowany był od sierpnia 2009 do lipca 2012 roku przez Gminę Krzywda we współpracy ze szkołami Podstawowymi w Fiukówce, Okrzei, Radoryżu Smolanym i Woli Okrzejskiej. Współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Wartość projektu wynosiła: 935 421,20 zł w tym 120 000,00 zł stanowi wkład własny Gminy Krzywda. Głównym celem przedsięwzięcia było upowszechnienie edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich, a co za tym idzie wyrównanie szans edukacyjnych grupie 100 dzieci, poprzez zapewnienie funkcjonowania 4 Klubów Przedszkolaka na terenie Gminy Krzywda. Na potrzeby działalności punktów zostały dokupione meble, zabawki oraz pomoce dydaktyczne, wyprawki dla przedszkolaka, na bieżąco prowadzone były także zakupy materiałów do prowadzenia zajęć z dziećmi (np. materiały plastyczne). W ramach projektu zostały zakupione również place zabaw, dzięki czemu dzieci mogą bezpiecznie bawić się na świeżym powietrzu. Oprócz atrakcji dzieci miały również zagwarantowaną realizację zajęć dydaktycznych, dotyczącą przygotowania ich do nauki w szkole.

- ❖ **„Modernizacja oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych”** – projekt realizowany był przez gminę Krzywda w ramach działania: 9.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty; poddziałania: 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013 (wartość projektu: 521 644,15 zł; dofinansowanie z Unii Europejskiej: 443 397,53 zł).
- ❖ **„Efektywna pomoc społeczna w gminie Krzywda”** – projekt realizowany był przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzydzie w ramach działania: 7.1. Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji; poddziałania: 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013 (wartość projektu: 1 124 871, 50 zł; dofinansowanie z Unii Europejskiej: 956 140,78 zł).
- ❖ **„Z wiedzą na start”** - projekt realizowany był przez Gminę Krzywda w ramach działania: 9.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty; poddziałania: 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013 (wartość projektu: 247 295,10 zł; dofinansowanie z Unii Europejskiej: 210 200,84 zł).
- ❖ **„Podniesienie kwalifikacji mieszkańców Gminy Krzywda”** - projekt zrealizowany był w okresie lipiec-październik 2009 r. w ramach Priorytetu IX „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach” Działanie 9.5. „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. Projekt realizowany był w partnerstwie z Gminą Krzywda oraz Stowarzyszeniem Przedsiębiorców Ziemi Łukowskiej. Grupę docelową stanowiły osoby bezrobotne oraz osoby zatrudnione w rolnictwie, zamieszkujące w gminie Krzywda. Wsparcie w ramach projektu obejmowało: indywidualne doradztwo zawodowe oraz kurs prawa jazdy kat. C.
- ❖ **„Zagospodarowanie terenu przy Centrum Kultury i Integracji Społecznej w Krzydzie”**- projekt realizowany był przy współudziale środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (całkowita wartość: 65 252,39 zł; dofinansowanie: 42 440,00 zł). W ramach przedsięwzięcia wykonano alejki spacerowe na terenie zielni parkowej z kostki betonowej, zamontowano: fontannę parkową, ławki parkowe (6 szt.), śmietniczki parkowe (6 szt.), stojaki na rowery (2 szt.), wykonano oświetlenie parkowe (2 komplety słupów oświetleniowych) oraz uruchomiono system monitoringu terenu planowanego zagospodarowania przy CKiIS.

4.8 SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE LPR

W niniejszym rozdziale zaprezentowano szacunkowe ramy finansowe realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji. Należy jednocześnie zaznaczyć, że ramy finansowe przedstawiono na sierpień 2017 r. i ich dokładność dla poszczególnych przedsięwzięć jest bardzo zróżnicowana. W odniesieniu do niektórych kwoty znane są na poziomie kosztorysu inwestorskiego i zostały wskazane przez realizatorów poszczególnych przedsięwzięć

rewitalizacyjnych, dla innych natomiast określono je dokonując szacowania parametrycznego (na bazie podobnych projektów), które należy uznać za przybliżone z dokładnością +/- 30%.

Operator zamierza realizować LPR w sposób wszechstronny i kompleksowy. Pozyskanie środków z różnych źródeł zewnętrznych jest istotnym czynnikiem wspomagającym realizację LPR, ale ich brak lub mniejsza od oczekiwanej wysokość wsparcia nie doprowadzi do porzucenia idei wdrażania działań rewitalizacyjnych (może je jedynie ograniczyć). Jednocześnie należy zaznaczyć, że uzyskanie wsparcia zewnętrznego ma kluczowe znaczenie dla efektywności i kompleksowości procesu rewitalizacji. W przypadku braku dofinansowania ze źródeł zewnętrznych, z uwagi na wysoki priorytet przedsięwzięć rewitalizacyjnych wynikający z konieczności podjęcia interwencji w obszarze kryzysowym, Operator będzie dążył do realizacji najważniejszych przedsięwzięć LPR (minimalnie znajdujących się na liście 1) z udziałem środków budżetowych oraz zwrotnych instrumentów finansowych, jednak ograniczone własne możliwości finansowe gminy mogą znacząco wpłynąć na zakres i czas ich realizacji.

Szacunkowe ramy finansowe Program Rewitalizacji przedstawiają się w następujący sposób:

Tabela 8 Indykatywne ramy finansowe realizacji LPR (PLN)

Nazwa przedsięwzięcia	Szacowana wartość przedsięwzięcia	Wkład publiczny	Dofinansowanie (ze środków europejskich i krajowych)	Wkład gminy	Inny wkład publiczny	Wkład prywatny (w tym wkład własny rzeczowy i osobowy)	Okres realizacji	Źródła finansowania przedsięwzięć
LISTA 1 – PODTAWOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH								
„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”	3 000 000,00	3 000 000,00	2 150 000,00	850 000,00	0,00	0,00	2019-2021	RPO WL 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Renowacja parku w zespole dworsko-parkowym w Krzywdzie”	200 000,00	200 000,00	190 000,00	10 000,00	0,00	0,00	2019-2021	RPO WL 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”	1 000 000,00	1 000 000,00	950 000,00	150 000,00	0,00	0,00	2021-2022	RPO WL 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”	806 627,59	806 627,59	685 633,45	0,00	0,00	0,00	2017-2018	RPO WL 2014-2020 (Działanie 13.7 Infrastruktura szkolna) oraz środki budżetu gminy Krzywda

Nazwa przedsięwzięcia	Szacowana wartość przedsięwzięcia	Wkład publiczny	Dofinansowanie (ze środków europejskich i krajowych)	Wkład gminy	Inny wkład publiczny	Wkład prywatny (w tym wkład własny rzeczowy i osobowy)	Okres realizacji	Źródła finansowania przedsięwzięć
„W świat z tornistrem pełnym kompetencji”	1 939 704,30	1 939 704,30	1 747 878,05	191 826,25	0,00	0,00	2017-2019	RPO WL 2014-2020 (Działanie 12.2 Kształcenie ogólne) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”	800 000,00	800 000,00	760 000,00	40 000,00	0,00	0,00	2018 - 2019	RPO WL 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców”	500 000,00	500 000,00	475 000,00	25 000,00	0,00	0,00	2018-2019	RPO WL 2014-2020 (Działanie 11.1 Aktywne włączenie) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”	850 000,00	850 000,00	807 500,00	42 500,00	0,00	0,00	2019-2020	RPO WL 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda”	1 343 601, 89	1 343 601, 89	928 505,00	415 096,89	0,00	0,00	2018	RPO WL 2014-2020 (Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”	191 617,93	191 617,93	191 617,93	0,00	0,00	0,00	2018	PROW 2014-2020 (poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda”	100 000,00	90 000,00	90 000,00	0,00	0,00	10 000,00	2019	FIO oraz środki stowarzyszenia
„Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości	100 000,00	100 000,00	90 000,00	10 000,00	0,00	0,00	2022	PROW 2014-2020, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska

Nazwa przedsięwzięcia	Szacowana wartość przedsięwzięcia	Wkład publiczny	Dofinansowanie (ze środków europejskich i krajowych)	Wkład gminy	Inny wkład publiczny	Wkład prywatny (w tym wkład własny rzeczowy i osobowy)	Okres realizacji	Źródła finansowania przedsięwzięć
zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”								i Gospodarki Wodnej oraz środki budżetu budżet gminy Krzywda
„Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”	100 000,00	100 000,00	95 000,00	5 000,00	0,00	0,00	2021-2022	Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (LEADER) oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”	100 000,00	100 000,00	95 000,00	5 000,00	0,00	0,00	2018-2019	RPO WL 2014-2020 (11.5 Usługi społeczne i zdrowotne) oraz budżet gminy Krzywda
„SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda”	140 000,00	140 000,00	140 000,00	0,00	0,00	0,00	2018	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - Program Rządowy na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (Edycja 2018)
„Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda”	60 000,00	60 000,00	50 000,00	0,00	10 000,00	0,00	2017-2023	PROW 2014-2020 oraz środki Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli
„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda”	200 000,00	200 000,00	180 000,00	20 000,00	0,00	0,00	2019-2020	PROW 2014-2020 oraz środki budżetu gminy Krzywda
„Monitoring obywatelski”	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2017-2023	Bez kosztowe

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 9 Podsumowanie ram finansowych realizacji LPR (PLN)

Wyszczególnienie	Kwota
Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych LPR:	11 431 551,71
Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych LPR realizowanych przez gminę Krzywda i jej jednostki organizacyjne:	11 131 551,71
Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych LPR realizowanych przez inne podmioty:	300 000,00
Dofinansowanie ze środków europejskich i krajowych:	9 546 135,23
Pozostały wkład publicznych:	1 875 416,48
Wkład prywatny:	10 000,00

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10 Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”			50 000,00	1 950 000,00	1 000 000,00		
2.	„Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”			50 000,00	100 000,00	50 000,00		
3.	„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”					300 000,00	70 000,00	
4.	„Nowoczesne technologie w zasięgu każdego ucznia”	700 000,00	106 627,59					
5.	„W świat z tornistrem pełnym kompetencji”	939 704,30	500 000,00	500 000,00				
6.	„Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”		400 000,00	400 000,00				
7.	„AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców”		250 000,00	250 000,00				
8.	„Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w celu nadania jej nowych funkcji - utworzenie Miasteczka Ruchu Drogowego”			450 000,00	400 000,00			
9.	„Odnawialne źródła energii w Gminie Krzywda”		1 343 601, 89					
10.	„Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”		191 617,93					
11.	„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Krzywda”			100 000,00				

12.	„Czyste Środowisko = Zdrowi mieszkańcy – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”						100 000,00	
13.	„Z tradycją w przyszłość - zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”					50 000,00	50 000,00	
14.	„Aktywne przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy”		50 000,00	50 000,00				
15.	„SENIORZE JESTEŚ NAM POTRZEBNY - Wykorzystanie potencjału osób starszych na rzecz społeczności Gminy Krzywda”		140 000,00					
16.	„Wsparcie sektora rolnictwa na obszarze gminy Krzywda”		10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00
17.	„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji i gminy Krzywda”			100 000,00	100 000,00			
18.	„Monitoring obywatelski”							

Źródło: Opracowanie własne

4.9 MONITOROWANIE REALIZACJI LPR

W celu zmierzenia efektów przyszłych działań rewitalizacyjnych realizowanych w gminie Krzywdza i prawidłowego reagowania na niepożądane tendencje i zjawiska, niezbędne jest wdrożenie odpowiedniego systemu monitoringu i ewaluacji opierającego się na konkretnych wskaźnikach. **Celem monitoringu** będzie ocena **stopnia realizacji celów rewitalizacji i kierunków działania** określonych w programie.

Pojęcie **monitoringu** oznacza systematyczne obserwowanie jakiegoś procesu i odnotowywanie jego zmieniającego się stanu w celu uzyskania wiedzy o jego przebiegu. Tak rozumiany monitoring spełnia również rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach. System monitorowania LPR został tak skonstruowany, aby umożliwiać dokonywanie obiektywnych pomiarów poszczególnych wskaźników w przyjętych odstępach czasu, dzięki czemu możliwa będzie ocena efektywności realizowanych przedsięwzięć. Głównym celem monitorowania procesów rewitalizacyjnych w gminie Krzywdza jest dostarczenie informacji, na podstawie których nastąpi ocena postępu prowadzonych działań oraz weryfikacja tempa i kierunku zmian, do których proces ten zmierza. Dzięki monitoringowi prowadzona będzie identyfikacja trudności lub nieprawidłowości we wdrażaniu Programu. Zagwarantuje ona również zgodność realizacji przedsięwzięć z przyjętymi założeniami i wcześniej zatwierdzonymi celami, a także spełnia funkcję wewnętrznej kontroli, obejmującej ocenę skuteczności i terminowości realizacji poszczególnych działań względem przyjętego harmonogramu, a także kontrolę końcową – sprawdzenie czy ustalone cele zostały osiągnięte.

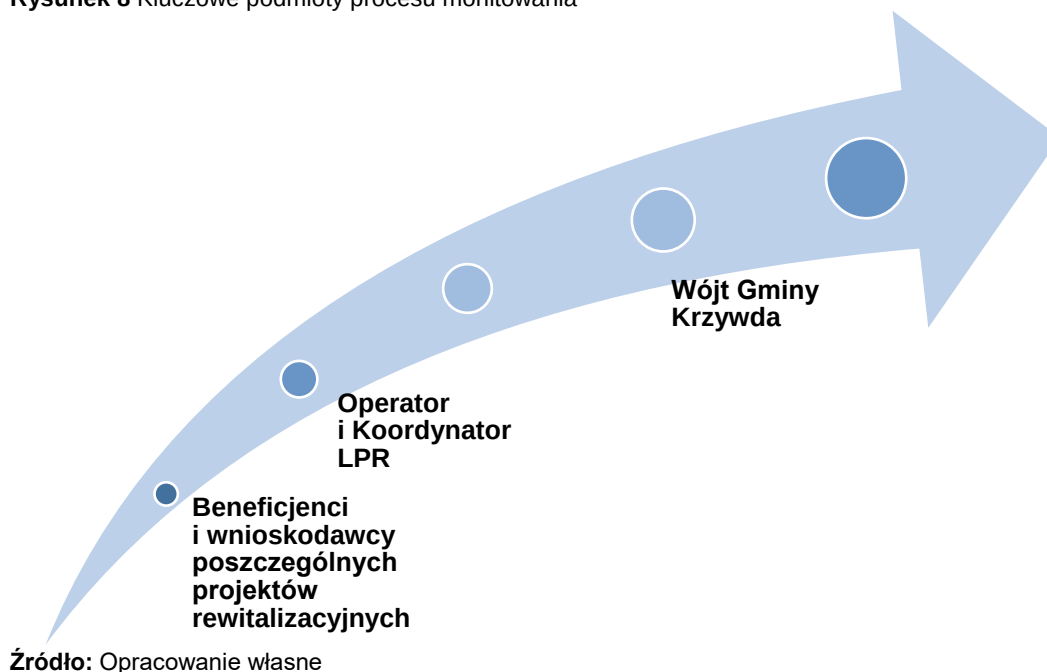
Wśród instytucji i podmiotów, które będą brały udział w procesie monitoringu Lokalnego Programu Rewitalizacji należy w szczególności wymienić:

- ✓ Operatora Programu Rewitalizacji na czele z Koordynatorem Rewitalizacji;
- ✓ Zespół ds. rewitalizacji;
- ✓ odpowiednie stanowiska w strukturze Urzędu Gminy w Krzywdzie oraz gminnych jednostek organizacyjnych sprawujące nadzór i kontrolę nad poszczególnymi sferami istotnymi dla procesu rewitalizacji;
- ✓ wnioskodawców - partnerów, którzy współpracując z gminą realizują przedsięwzięcia rewitalizacyjne przyczyniające się do implementacji LPR.

Szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych ujętych w Programie projektów.

Podstawowym podmiotem monitorującym oraz dokonującym ewaluacji osiągnięcia założonych wskaźników będzie **Operator Programu**. Jego rola obejmować będzie jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość. Sprawozdania z realizacji Programu (rzeczowo-finansowe) przedkładane będą przez Operatora Radzie Gminy Krzywdza w cyklach rocznych (w formie sprawozdania rocznego), a także okresowych (za lata 2017-2020 oraz 2021-2023) oraz na koniec realizacji Programu (rok 2023). Sprawozdania składane będą i opiniowane będą przez Zespół ds. rewitalizacji i podawane do publicznej wiadomości.

Rysunek 8 Kluczowe podmioty procesu monitorowania

Monitoring niniejszego Programu prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady:

1. Monitoring realizowany będzie w **cyklu rocznym oraz okresowym**.
2. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o wytyczone wskaźniki rozwoju, będą to wskaźniki produktu, rezultatu oraz oddziaływania (Załącznik nr 1).
3. **Źródłem weryfikacji** wskaźników będą **dane statystyczne, dane źródłowe** znajdujące się w dyspozycji **Urzędu Gminy w Krzywdzie, gminnych jednostek organizacyjnych bądź też partnerów – wnioskodawców**, którzy współpracując z gminą realizują przedsięwzięcia rewitalizacyjne przyczyniające się do implementacji LPR.
4. W obiektywnie uzasadnionych przypadkach wskaźniki mogą ulegać modyfikacji.
5. Punktem odniesienia, w procesie weryfikacji wskaźników będą dane pochodzące z końca 2016 r., bądź też inne – w uzasadnionych przypadkach.
6. W procesie monitoringu uwzględniane będą plany wdrażania rewitalizacji określone w Rocznych okresowych harmonogramach (rocznym oraz trzyletnim) realizacji LPR.
7. W procesie monitoringu, w sytuacji braku postępów, które świadczyłyby o wdrażaniu LPR, identyfikowane będą bariery implementacji.
8. Wyniki monitoringu przyjmowały będą postać informacji z realizacji LPR (za minione trzy lata).
9. Informacja z realizacji LPR określała będzie zarówno źródła sukcesów, jak i porażek w zakresie osiągania wskaźników, a tym samym kierunków działania i celów rewitalizacji.
10. Za przeprowadzanie monitoringu odpowiedzialny będzie Operator Programu.

11. Proces monitoringu prowadzony będzie z uwzględnieniem form szerokiej partycypacji społecznej – poprzez zaangażowanie Zespołu ds. rewitalizacji oraz konsultacje społeczne.

12. Informacja z realizacji LPR przedstawiana będzie Radzie Gminy Krzywda.

Sprawozdawczość (prowadzona w ramach monitoringu) obejmuje zbieranie informacji związanych z wdrażaniem poszczególnych przedsięwzięć z uwzględnieniem celów i działań, w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazanie ich odpowiednim jednostkom w określonej formie i terminach. Sprawozdawczość zakłada bieżący i okresowy przepływ informacji, co pozwala na uchwycenie nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Wśród elementów systemu sprawozdawczości należy wymienić:

- ✓ instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania tj. Operator Programu, Zespół ds. rewitalizacji, partnerów-wnioskodawców;
- ✓ przedmiot poszczególnych sprawozdań - informacje o postępie realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, celów oraz całego Programu;
- ✓ narzędzia sprawozdawczości - sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne/o refundację;
- ✓ okresy sprawozdawcze.

Wszechstronne sprawozdanie, umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, będzie zawierało następujące dane:

- ✓ informacje ogólne;
- ✓ informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji przedsięwzięcia lub Programu, w tym:
 - na szczeblu Programu: informacje na temat zgłoszonych do realizacji przedsięwzięć, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
 - na szczeblu przedsięwzięcia: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji, stanu realizacji celów przedsięwzięć, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- ✓ informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków;
- ✓ prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym – dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- ✓ informacje na temat przestrzegania polityk horyzontalnych przy realizacji przedsięwzięcia lub Programu;
- ✓ informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji;
- ✓ informacje na temat sprawności systemu realizacji;

- ✓ informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Sprawozdania okresowe nie będą zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie **wskaźniki produktu**.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

W zależności od charakteru dostarczonych danych przewiduje się monitoring w zakresie **rzeczowym** (weryfikacja danych i informacji na temat stanu wdrażania LPR i przeprowadzenie oceny poziomu jego realizacji) oraz **finansowym** (analiza danych finansowych realizacji poszczególnych przedsięwzięć, celem określenia postępu finansowego we wdrażaniu).

Danych obrazujących postęp we wdrażaniu Programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów będzie dostarczał monitoring rzeczowy. Dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i ukazywać postęp we wdrażaniu oraz rezultaty podjętych działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- 1) **wskaźniki produktu** - odnoszące się do rzeczowych efektów działalności i liczone w jednostkach materialnych;
- 2) **wskaźniki rezultatu** - odpowiadające bezpośrednim i bezzwłocznym efektom wynikającym z realizacji Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych;
- 3) **wskaźniki oddziaływania** - obrazujące konsekwencje Programu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów (mogą przybrać formę oddziaływań bezpośrednich, jak i oddziaływań pośrednich).

Wszystkie wskaźniki będą mierzone cyklicznie. Częstotliwość pomiaru uzależniona jest od kategorii wskaźników. Okresem bazowym, w stosunku do którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok, w którym szczegółowej diagnozie poddano sytuację w gminie, tj. rok 2016. W poniższej tabeli zaprezentowano częstotliwość pomiaru wskaźników w zależności od ich kategorii oraz przedmiotu.

Tabela 11 Częstotliwość sprawozdawczości

Przedmiot sprawozdawczości	Przedsięwzięcie	Cele strategiczne	Cel główny	Program Rewitalizacji
Wskaźniki produktu	Na zakończenie realizacji przedsięwzięcia	Okresowo - co najmniej raz na rok	Okresowo - co najmniej raz na rok	Okresowo - co najmniej raz na rok
Wskaźniki rezultatu	Corocznie	Corocznie	Corocznie	Corocznie
Wskaźniki oddziaływania	-	Po I i II okresie wdrażania Programu	Po I i II okresie wdrażania Programu	Po I i II okresie wdrażania Programu
Podmiot składający sprawozdanie	Partner-Wnioskodawca	Operator Programu	Operator Programu	Operator Programu
Podmiot monitorujący	Operator Programu (wszystkie przedsięwzięcia); podmioty związane	Rada Gminy Krzywda Zespół ds. rewitalizacji na	Rada Gminy Krzywda Zespół ds. rewitalizacji na	Rada Gminy Krzywda Zespół ds. rewitalizacji na

Przedmiot sprawozdawczości	Przedsięwzięcie	Cele strategiczne	Cel główny	Program Rewitalizacji
	z wdrażaniem RPO WL (projekty dofinansowywane z EFRR/EFS)	cele z Wójtem Gminy Krzywda	cele z Wójtem Gminy Krzywda	cele z Wójtem Gminy Krzywda

Źródło: Opracowanie własne

Szczegółowe zestawienie wskaźników produktu, rezultatu oraz oddziaływania zawarto w Załączniku 1 do niniejszego dokumentu.

Danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowiących podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków dostarcza monitoring finansowy. Będzie on odbywać się w oparciu o sprawozdania – roczne, okresowe oraz końcowe, które przedstawiane będą:

- ✚ Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 lub innych funduszy UE;
- ✚ Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez Partnerów-Wnioskodawców Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne źródła finansowania;
- ✚ Radzie Gminy Krzywda oraz Zespołowi ds. rewitalizacji – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji;
- ✚ Radzie Gminy Krzywda oraz Zespołowi ds. rewitalizacji – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu.
- ✚ Zespołowi ds. rewitalizacji – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu.

Dane zawarte w wyżej wymienionych sprawozdaniach obejmować będą wysokość wkładu finansowego pochodzącego ze środków publicznych (a. wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, b. wydatki poniesione od początku realizacji zadania, c. stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), ze szczególnym uwzględnieniem:

- ✓ wkładu wspólnotowego - środków z EFRR/EFS;
- ✓ krajowego wkładu publicznego - ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet gminy, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne);
- ✓ środków z pożyczek na prefinansowanie;
- ✓ środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego;
- ✓ środków prywatnych;

✓ innych środków.

Poza tym sprawozdania będą zawierały informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiedniego projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na rok następny.

Monitoring będzie prowadzony na dwóch płaszczyznach: **strategicznej** (dotyczy całego LPR) oraz **operacyjnej** (dotyczy poszczególnych przedsięwzięć).

Monitoring na płaszczyźnie strategicznej będzie obejmował w głównej mierze pomiar wskaźników wykorzystanych na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w sposób umożliwiający obserwowanie tendencji i skali zachodzących zmian w kontekście obszaru całej gminy.

Wśród źródeł danych wykorzystywanych do monitorowania realizacji LPR, należy przede wszystkim wymienić dane przekazywane przez komórki, jednostki, podmioty realizujące poszczególne zadania. Dodatkowo monitoring będzie uwzględniał również inne dane kontekstowe odnoszące się do wskaźników, przy czym wskaźnikowane będą produkty i rezultaty, a dla całego Programu również oddziaływania. Całość wskaźników mierzona będzie cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźnika zależy od kategorii tegoż wskaźnika.

W celu ułatwienia procesu gromadzenia danych i obniżenia jego kosztów, system monitoringu zostanie w sporej części oparty na wskaźnikach gromadzonych przez różne instytucje (np. GUS, Szkoły, GOPS, PUP). W ramach współpracy uzgodniony zostanie system wymiany informacji. Uzyskiwane wyniki pomiarów będą przedmiotem analizy w kontekście oceny skuteczności prowadzonych działań i będą stanowić podstawę do wprowadzania ewentualnych zmian w celu optymalizowania procesu rewitalizacji.

Podstawą systemu monitoringu i oceny realizacji programu będzie ciągły dialog pomiędzy interesariuszami procesu rewitalizacji. W celu umożliwienia pełnego i aktywnego udziału różnych interesariuszy w przygotowaniu, prowadzeniu oraz ocenie rewitalizacji, raporty monitoringowe oraz sprawozdania będą udostępniane lokalnej społeczności, m.in. poprzez ich publikację na odpowiedniej stronie internetowej Urzędu Gminy w Krzywdzie.

4.10 OCENA POSTĘPÓW OSIĄGANIA CELÓW PROGRAMU

Ewaluacja osiągnięcia celów Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie dokonywana trzyetapowo:

- etapami rocznymi (ocena roczna),
- etapami trzyletnimi (ocena okresowa),
- na koniec 2023 roku (ocena końcowa).

Rok 2017 będzie rokiem wdrożeniowym systemu ewaluacji, natomiast trzyletnie okresu oceny nastąpią w latach: 2018-2020 oraz 2021-2023.

Ewaluacja stopnia realizacji poszczególnych celów rewitalizacyjnych będzie dokonywana w oparciu o zsumowaną ocenę wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które realizują dany cel. Przy obliczeniu zostanie zastosowana suma ważona – różnym przedsięwzięciom przypisana będzie niejednakowa ważność dla obliczenia stopnia realizacji danego celu.

str. 231

Wyczerpujący system sumowania ocen realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla celów ewaluacji zostanie opracowany przez Koordynatora Rewitalizacji we współpracy z Zespołem ds. rewitalizacji po jego powołaniu.

Ocena poziomu realizacji Programu zostanie dokonana w oparciu o analizę stopnia osiągnięcia poszczególnych celów. Analizie poddany zostanie rozkład przestrzenny poszczególnych zjawisk kryzysowych w kontekście poziomu ich występowania na obszarze rewitalizacji w stosunku do wartości wskaźników zdiagnozowanych na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

4.11 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA

Podstawę do reakcji na zmienność otoczenia i ewentualnych korekt na poziomie pojedynczych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie prowadzona rokrocznie ewaluacja. Ewentualne korekty będą w miarę potrzeby wprowadzane raz do roku, a w przypadkach uzasadnionych – także doraźnie.

W sytuacji nagromadzenia w ramach któregoś z celów operacyjnych przedsięwzięć wymagających korekty w liczbie ponad 25% całkowitej liczby przedsięwzięć zostanie rozważona korekta sformułowania tego celu i ewentualnie skorygowania przypisanych mu wskaźników.

Pierwszą ewaluację okresową zaplanowano na początek 2021 roku. W jej ramach zostanie przeprowadzony przegląd uzasadnień dla korekt celów operacyjnych w reakcji na zmienność otoczenia Programu. W sytuacji stwierdzenia konieczności korekty co najmniej dwóch celów operacyjnych w ramach tego samego celu strategicznego – zostanie przeanalizowana także ewentualność korekty takiego celu strategicznego.

Nie przewiduje się zmiany celu generalnego w całym horyzoncie Programu.

5. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Partycypacja społeczna została wprowadzona jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rewitalizacji odbywającego się na terenie gminy Krzywda. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze objętym Programem. Niezwykle istotne jest wzbudzenie przeświadczenia społeczeństwa o realnej możliwości decydowania o losach wspólnoty samorządowej. Ponadto włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces rewitalizacji realizuje zasadę partnerstwa wynikającą z art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na

założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy Krzywda, jaki i społeczny odbiór zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw której leży przekonanie o niezbędności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także przedsięwzięć i aktywności, które powinny przyczynić się do poprawy sytuacji na wyznaczonych podczas konsultacji obszarach. Od samego początku autorzy niniejszego dokumentu, tj. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatorzy procesu, kładli szczególny nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych, poza tworzeniem na nich kolejnych, nowych inwestycji.

Podstawowym wymogiem rzeczowej dyskusji jest świadomość społeczeństwa o procesie rewitalizacji, jej znaczeniu i oczekiwanych efektach. W związku z tym, gro uwagi poświęcono na trafienie do społecznej świadomości mieszkańców gminy i dostarczenie im informacji o zaletach rewitalizacji i procesach towarzyszących wyprowadzaniu poszczególnych miejsc z sytuacji kryzysowej. Szczególnie pomocne w tym zakresie okazały się być narzędzia informatyczne, takie jak: strona internetowa Urzędu Gminy w Krzydzie. W tym celu na stronie www.gminakrzywda.pl utworzona została zakładka: Program Rewitalizacji, gdzie na bieżąco umieszczano informacje o kolejnych etapach prowadzenia diagnozy.

W dniu 30 czerwca 2017 roku Zarządzeniem Wójta Gminy Krzywda nr 16/2017 został powołany Zespół ds. opracowania Programu Rewitalizacji dla Gminy Krzywda na lata 2017-2023, w skład którego weszli przedstawiciele Urzędu Gminy Krzywda, gminnych jednostek organizacyjnych reprezentujący obszary: społeczny, przestrzenno – techniczny - inwestycyjny, środowiskowy i informacyjno -edukacyjny. Przewodniczącym zespołu jest Wójt Gminy Krzywda. Zespół czuwał na bieżąco i uczestniczył aktywnie w pracach nad opracowywaniem zarówno diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, jak i niniejszego LPR.

5.1 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE PRZYGOTOWANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

5.1.1 DIAGNOZA OBSZARU GMINY KRZYWDA

Podczas prac mających na celu zdiagnozowanie obecnej sytuacji gminy w pierwszym etapie przeprowadzono na zlecenie Wójta Gminy Krzywda w dniach 03-09.07.2017 roku anonimowe badanie ankietowe. W ramach badania posłużono się techniką PAPI (klasyczna metoda popularnie nazywana „papier i ołówek”) i CAWI (realizowane za pośrednictwem Internetu). W badaniu brały udział dwie reprezentatywne grupy respondentów: pierwszą grupę stanowili mieszkańcy gminy, natomiast drugą grupę - przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych. Opracowane specjalnie w tym celu

str. 233

kwestionariusze ankietowe można było wypełniać i składać w wyżej wymienionym terminie w Urzędzie Gminy Krzywdą, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywdą. Poza tym, na stronie internetowej dostępne były również elektroniczne formularze ankiet. Badanie prowadzone było także podczas spotkań sołeckich odbywających się na terenie gminy. O zamiarze przeprowadzenia badania władze gminy informowały na swojej stronie www oraz w sposób zwyczajowo przyjęty.

Rysunek 9 Informacja nt. badania ankietowego

Zaproszenie do udziału w badaniu ankietowym

3 lipca 2017

W związku z prowadzonymi badaniami w ramach przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Krzywdą na lata 2016-2023 **Wójt Gminy informuje, że w dniach 03-09.07.2017 r. na terenie Gminy Krzywdą przeprowadzone zostanie badanie ankietowe w 2 grupach respondentów – 1. grupę stanowią mieszkańcy gminy, 2. grupę stanowią przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych.**

Badanie prowadzone będzie techniką PAPI (klasyczna metoda popularnie nazywana „papier i ołówek”) i CAWI (wywiady realizowane za pośrednictwem Internetu). Opracowane specjalnie w tym celu kwestionariusze ankietowe zostaną rozdysponowane wśród 2 wyżej wymienionych grup oraz dostępne będą w siedzibie Urzędu Gminy, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywdą. Wypełnione ankiety należy składać w wyżej wymienionym terminie w Urzędzie Gminy w pokoju nr 14 Ponadto formularze ankiet umożliwiające ich elektroniczne wypełnienie udostępniony zostaną na głównej stronie internetowej **Urzędu Gminy w zakładce Program Rewitalizacji.**

Wyniki badań posłużą opracowaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji, który ma na celu poprawę jakości życia mieszkańców, wizerunku gminy, odbudowę więzi lokalnych, a także przywrócenie ładui przestrzennego oraz ożywienie gospodarcze gminy. Zmiany zachodzące w efekcie realizacji programu będą polegać przede wszystkim na rozwiązaniu zaistniałych problemów społecznych i gospodarczych koncentrujących się na określonym terenie. Chcemy, aby zmiany te w największym stopniu odpowiadały potrzebom i oczekiwaniom lokalnej społeczności.

Prosimy o życzliwe przyjęcie i zachęcamy wszystkich mieszkańców gminy oraz przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorców, członków organizacji społecznych do czynnego udziału w badaniu ankietowym. Będziemy wdzięczni, jeśli zechcecie podzielić się Państwo swoją opinią.

Ankieta będzie również dostępna na stronie internetowej – link do ankiety:

[Ankieta dla mieszkańców](#)

[Ankieta dla przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorców, członków organizacji społecznych](#)

Licząc na współpracę zapewniamy jednocześnie, że ankieta jest anonimowa, a wyniki będą podawane wyłącznie w formie zbiorczej.

Pliki do pobrania

- ▶ Główne informacje o procesie rewitalizacji (214.48 KB)
- ▶ Ankieta dla mieszkańców w wersji pdf (337.65 KB)
- ▶ Ankieta dla mieszkańców w wersji docx (198.60 KB)
- ▶ Ankieta przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych w wersji pdf (300.42 KB)
- ▶ Ankieta przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych w wersji docx (79.92 KB)

Źródło: : <http://gminakrzywda.com.pl/>

Aktualności	>
Program Rewitalizacji	>
Oświata	>
Parafie	>
Światowe Dni Młodzieży 2016	>
Wybory	>
Rodzina 500 plus	>
Projekty	>
WOŚP	>
PPWOW	>
GKRPA	>
SKKW "Szansa"	>
Co warto zobaczyć?	>
Gmina w obiektywie	>

Badanie miało na celu zdiagnozowanie oraz wskazanie lokalizacji, koncentracji, charakteru i skali problemów występujących na obszarze gminy Krzywdą i wymagających rozwiązania poprzez realizację różnego rodzaju działań rewitalizacyjnych. Dzięki niemu możliwe było również poznanie preferencji i oczekiwań społeczności lokalnej w zakresie efektów planowanej rewitalizacji. Pytano w niej m.in. o ocenę jakości życia w gminie, sytuację na rynku pracy, problemy w sferze techniczno-funkcjonalnej, o możliwość planowania przyszłości w gminie oraz o sołectwa charakteryzujące się największym natężeniem zjawisk kryzysowych, które powinny zostać poddane rewitalizacji. Co najważniejsze – pytania były skonstruowane w taki sposób, aby dawały obraz sytuacji nie na obszarze całej gminy, ale danej jednostki pomocniczej. Mieszkańców zapytano również o priorytetowe działania lokalne, które należy podjąć, aby poprawić jakość i komfort życia najmniejszych społeczności.

Projekt *Diagnozy obszaru gminy Krzywdą służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji* został podany do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie go na stronie internetowej Urzędu Gminy Krzywdą (<http://gminakrzywda.com.pl/>). Konsultacje

str. 234

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

społeczne prowadzone były w dniach 31.07-07.08.2017 r. w formie zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Przedmiotowy formularz został umieszczony na wyżej wymienionej stronie. Wypełnione czytelnie formularze można było dostarczać również:

- drogą elektroniczną na adres e-mail: inwestycje@gminakrzywda.pl wpisując w tytule „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, z dopiskiem: „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- bezpośrednio w budynku Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, w godzinach pracy Urzędu..

Rysunek 10 Informacja nt. konsultacji społecznych projektu *Diagnozy obszaru gminy Krzywda służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji*

 PDF

Zapraszamy do konsultacji „Diagnozy obszaru gminy Krzywda służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”

Szanowni Mieszkańcy Gminy Krzywda

Przedstawiamy Państwu „Diagnozę obszaru gminy Krzywda służącą delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”. Przedmiotowy dokument stanowi pierwszą część prac prowadzonych w celu stworzenia „Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023”.

Celem konsultacji jest zapoznanie przedstawicieli społeczności lokalnej ze stanem przygotowań do opracowania programu rewitalizacji w szczególności z diagnozą gminy oraz zgłoszenie uwag do zaprezentowanego dokumentu.

Konsultacje społeczne prowadzone będą w dniach 31.07- 07.08.2017 r. w formie zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Przedmiotowy formularz został umieszczony na stronie: <http://gminakrzywda.com.pl/> poniżej w sekcji "Pliki do pobrania". Wypełnione czytelnie formularze można dostarczyć również:

- drogą elektroniczną na adres e-mail: inwestycje@gminakrzywda.pl wpisując w tytule „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, z dopiskiem: „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- bezpośrednio w budynku Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, w godzinach pracy Urzędu.

Pliki do pobrania

- ▶ [Diagnoza gmina Krzywda](#) (4.18 MB)
- ▶ [Formularz zgłaszania uwag](#) (34.00 KB)

e-URZĄD >

Aktualności	>
Program Rewitalizacji	>
Oświata	>
Parafie	>
Światowe Dni Młodzieży 2016	>
Wybory	>
Rodzina 500 plus	>
Projekty	>
WOŚP	>
PPWOW	>

Źródło : <http://gminakrzywda.com.pl/>

W dniu 31.07.2017 r., zorganizowane zostało otwarte spotkanie informacyjno-warsztatowe dla mieszkańców gminy mające na celu zaprezentowanie wyników przeprowadzonej *Diagnozy obszaru gminy Krzywda służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji*. W jego trakcie mieszkańcy zostali ponownie poinformowani o podstawowych zagadnieniach dotyczących procesu rewitalizacji oraz źródłach finansowania. Zaprezentowana została koncepcja wyznaczonego obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Poza tym zaprezentowane zostały przykłady dobrych praktyk w Polsce i za granicą. Poza tym uczestnicy spotkania zostali poproszeni o wypełnienie

str. 235

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

przygotowanego kwestionariusza wywiadu. Przedmiotowy kwestionariusz zawierał prośbę o wskazanie głównych problemów (w 5 obowiązkowych sferach) oraz potencjałów poszczególnych obszarów referencyjnych.

Rysunek 11 Informacja nt. spotkania informacyjno-warsztatowego

Szanowni mieszkańcy Gminy Krzywdą

27 lipca 2017

Uprzejmie informuję, że w dniu 31.07.2017 roku (poniedziałek) o godz. 12:00 w Centrum Kultury i Integracji Społecznej w Krzywdzie, ul. Łukowska 20 odbędzie się spotkanie informacyjno – warsztatowe w sprawie opracowania diagnozy obszaru gminy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Celem konsultacji jest zapoznanie przedstawicieli społeczności lokalnej ze stanem przygotowań do opracowania programu rewitalizacji w szczególności z diagnozą gminy oraz zgłoszenie uwag do zaprezentowanego dokumentu.

Spotkanie poprowadzi Pan Michał Flis – ekspert, który czuwa nad poprawnością merytoryczną i metodologią projektu „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Krzywdą na lata 2017-2023”.

PDF

e-URZĄD

Aktualności

Program Rewitalizacji

Oświata

Parafie

Źródło: <http://gminakrzywda.com.pl/>

Zdjęcie 7, Zdjęcie 8, Zdjęcie 9, Zdjęcie 10 Spotkanie informacyjno-warsztatowe w dniu 31.07.2017 r.

Źródło: DRAFT Consulting

W trakcie spotkania interesariusze rewitalizacji mieli możliwość wypowiedzenia się i wpływania na zasięg wstępnie wyznaczonych podobszarów zdegradowanych i rewitalizacji.

5.1.2 TWORZENIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Kolejnym z etapów była praca nad przygotowaniem projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywdą na lata 2017-2023”. Na tym etapie prowadzono również

szeroki proces uspołeczniania oraz włączania i angażowania społeczności w tworzenie programu.

Pierwszym etapem prac nad LPR było określenie wizji obszaru po przeprowadzonym procesie rewitalizacji, celów i odpowiadających im kierunków działań. Bezpośrednią inspiracją do ich powstania były wyniki prac mieszkańców podczas prowadzonych konsultacji społecznych. **Zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Zasadach delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego” w dniu 17 sierpnia 2017 r. w Urzędzie Gminy Krzywda zorganizowane zostało spotkanie informacyjno-konsultacyjne, w ramach którego wypracowane zostały zarówno cele, jak i odpowiadające im kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji.**

Zdjęcie 11 Informacja nt. spotkania informacyjno-warsztatowego oraz spaceru studyjnego

Partycypacja społeczna w trakcie opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Krzywda na lata 2017-2023

11 sierpnia 2017

Wójt Gminy Krzywda serdecznie zaprasza na **spotkanie informacyjno - konsultacyjne wraz z debatą publiczną** w sprawie „Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Krzywda na lata 2017-2023”. Spotkanie odbędzie się **17 sierpnia 2017 r. o godzinie 9:00** w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Krzywdzie przy ul. Żelechowskiej 24B, 21-470 Krzywda.

Do udziału w konsultacjach społecznych zapraszamy mieszkańców gminy, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz wszystkie osoby zainteresowane włączeniem się w proces opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji, w szczególności z wyznaczonego obszaru rewitalizacji sołectwa: Krzywda i Cisownik.

Celem spotkania będzie dyskusja w zakresie celów i kierunków Lokalnego Programu Rewitalizacji. W jego trakcie będzie istniała również możliwość zgłoszenia projektu/przedsięwzięcia do LPR.

Po spotkaniu, około godziny **9:30 (17 sierpnia 2017 r.)** zapraszamy Państwa bardzo serdecznie na **spacer badawczy** po wyznaczonym obszarze, pozwalający na doprecyzowanie i negocjowanie rozwiązań oraz kierunków działań Lokalnego Programu Rewitalizacji. Zbiórka pod Urzędem Gminy w Krzywdzie.

Bardzo serdecznie zapraszamy wszystkich do wzięcia czynnego udziału w pracach nad LPR.

Źródło: <http://gminakrywda.com.pl/>

Zdjęcie 12 Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 17.08.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR

Źródło: DRAFT Consulting

W tym samy dniu, tj. **17 sierpnia 2017 r. odbył** się również spacer studyjny po wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Głównym jego celem było doprecyzowanie i negocjowanie rozwiązań oraz ewentualne włączenie do LPR wcześniej nieprzewidzianych kierunków działań. W spacerze wzięli udział członkowie Zespołu ds. rewitalizacji oraz mieszkańcy obszaru rewitalizacji.

Zdjęcie 13 Spacer studyjny z dnia 17.08.2017 r.

Źródło: DRAFT Consulting

W trakcie opracowywania LPR zorganizowano **nabór projektów rewitalizacyjnych**, które wpisują się w założenia i cele Programu. Co do zasady można było zgłaszać przedsięwzięcia realizowane w wyznaczonym obszarze rewitalizacji. W uzasadnionych przypadkach przedsięwzięcia mogą być realizowane poza wyznaczonymi obszarami rewitalizacji. Warunkiem jest jednak dokładne uzasadnienie przedsięwzięcia, wykazanie efektywności oddziaływania danego projektu na obszar rewitalizacji oraz realizację celów programu. **Nabór prowadzony był od 22 do 28 sierpnia 2017 r.** Regulamin naboru fiszek projektowych oraz wszystkie niezbędne informacje dostępne były od dnia 22 sierpnia 2017 r. na stronie internetowej gminy pod adresem internetowym <http://gminakrzywda.com.pl/> jak również w Urzędzie Gminy Krzywda w godzinach pracy urzędu. Wypełnione Karty przedsięwzięć można było składać:

- d) drogą elektroniczną na adres e-mail: rafalsobiech@gminakrzywda.pl wpisując w tytule „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- e) drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, z dopiskiem: „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- f) bezpośrednio w sekretariacie Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, w godzinach pracy Urzędu.

Działanie to miało na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w proces programowania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Umożliwiło to umieszczenie w dokumencie projektów zgłoszonych i realizowanych przez szeroki krąg interesariuszy.

str. 239

Rysunek 12 Informacja nt. naboru projektów rewitalizacyjnych

Nabór przedsięwzięć rewitalizacyjnych do LPR dla Gminy Krzywdy na lata 2017-2023

22 sierpnia 2017

W związku z trwającymi pracami nad utworzeniem Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Krzywdy na lata 2017-2023 Wójt Gminy zaprasza do zgłaszania własnych propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. W uzasadnionych przypadkach przedsięwzięcia mogą być realizowane poza wyznaczonymi obszarami rewitalizacji. Warunkiem jest jednak dokładne uzasadnienie przedsięwzięcia, wykazanie efektywności oddziaływania danego projektu na obszar rewitalizacji oraz realizację celów programu.

Jednocześnie przypominamy, że rewitalizacja to nie remont! Celem rewitalizacji nie jest to, aby było ładniej. Celem rewitalizacji jest pobudzenie/uruchomienie mechanizmów rozwojowych, które sprawią, że nawet po zakończeniu interwencji, obszar będzie się nadal rozwijał. Niezbędnym elementem procesów rewitalizacyjnych jest prowadzenie działań o charakterze społecznym, ukierunkowanym na mieszkańców danego obszaru.

Planowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne należy zgłaszać w formie Kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Przed ich wypełnieniem należy zapoznać się z zasadami określonymi w Regulaminie naboru propozycji projektów/przedsięwzięć w ramach przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywdy na lata 2017-2023.

Projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne winny odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby obszaru rewitalizacji (poniżej przedstawiono diagnozę problemów oraz lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji) oraz wypełniać cele LPR (poniżej cele LPR).

Wpisanie zaproponowanego projektu do LPR umożliwi Państwu, gminie lub innemu uprawnionemu podmiotowi ubieganie się o środki unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w ramach działania 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich. Dodatkowo wpisanie projektu do LPR spowoduje uzyskanie preferencji podczas oceny projektów w ramach innych działań RPO WL: 3.1., 5.2., 5.3., 5.5., 7.1., 9.1., 9.3., 11.1., 11.2, 12.2., 13.1., 13.2. Typy projektów, w które powinien wpisywać się proponowany projekt aby mógł uzyskać dofinansowanie lub preferencje punktowe znajdują się w Załączniku nr 1 do Karty projektu rewitalizacyjnego. Załącznik nr 1 do Karty projektów zawiera przykładowe projekty możliwe do sfinansowania z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Do LPR mogą być zgłaszane projekty nie tylko przewidziane w RPO, ale także możliwe do dotowania z innych źródeł, w tym krajowych i własnych.

Wypełnione Karty przedsięwzięć można składać:

- Poczta tradycyjną na adres Urzędu Gminy Krzywdy ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywdy,
- Bezpośrednio w sekretariacie Urzędu Gminy,
- Za pomocą poczty elektronicznej na adres mailowy: rafalsobiech@gminakrzywdy.pl

Termin składania kart:

- W terminie od dnia 22 sierpnia 2017 r. do dnia 28 sierpnia 2017 r.
- Decydująca dla zachowania powyższych terminów jest data wpływu karty do Urzędu Gminy lub moment dostarczenia drogą elektroniczną.

Pliki do pobrania

- ▶ Regulamin naboru propozycji projektów/przedsięwzięć w ramach przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Krzywdy na lata 2017-2023 (375.29 KB)
- ▶ Karta projektu/przedsięwzięcia wersja pdf (528.77 KB)
- ▶ Karta projektu/przedsięwzięcia wersja docx (249.16 KB)
- ▶ Załącznik nr 1 do Karty projektu/przedsięwzięcia (455.97 KB)
- ▶ Informacja dotycząca części planistycznej LPR (666.47 KB)

Źródło: <http://gminakrzywdy.com.pl/>

Wyłonienia i uszeregowania projektów kluczowych do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dokonano w oparciu o opinie interesariuszy rewitalizacji - dokonali oni hierarchizacji najważniejszych projektów podczas **głosowania przeprowadzonego drogą elektroniczną w dniach od 30 do 31 sierpnia 2017 r. Elektroniczny formularz głosowania dostępny był na głównej stronie gminy Krzywdy.** O możliwości uczestnictwa w głosowaniu informowano także w sposób zwyczajowo przyjęty.

PDF

Aktualności	>
Program Rewitalizacji	>
Oświata	>
Parafie	>
Światowe Dni Młodzieży 2016	>
Wybory	>
Rodzina 500 plus	>
Projekty	>
WOŚP	>
PPWOW	>
GKRPA	>
SKKW "Szansa"	>
Co warto zobaczyć?	>
Gmina w obiektywie	>
Wirtualny Spacer	>
System Informacji Przestrzennej	>

Rysunek 13 Informacja nt. głosowania na projekty rewitalizacyjne

Głosowanie na projekty rewitalizacyjne

30 sierpnia 2017

W związku z trwającymi pracami nad Lokalnym Programem Rewitalizacji **zapraszamy serdecznie Państwa do udziału w głosowaniu na projekty rewitalizacyjne**. W ramach prowadzonego w dniach 23-28 sierpnia 2017 r. naboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych zgłoszonych zostało łącznie 15 przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

W związku z powyższym zwracamy się z prośbą o oddanie głosów na przedsięwzięcia, które Państwa zdaniem są najważniejsze i najbardziej potrzebne w celu ożywienia sytuacji społeczno-gospodarczej wyznaczonego obszaru rewitalizacji.

Jednocześnie informujemy, że w ramach głosowania można oddać swój głos na 1 przedsięwzięcie. **Głosowanie odbywa się w dniach 30-31 sierpnia 2017 r.**

Swoje głos mogą Państwo oddać za pośrednictwem elektronicznego formularza umieszczonego w pod następującym linkiem:

[Link do głosowania](#)

- Aktualności
- Program Rewitalizacji**
- Oświata
- Parafie
- Światowe Dni Młodzieży 2016

Źródło: <http://gminakrzywda.com.pl/>

Działanie to miało na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w proces współdecydowania o wyborze najważniejszych zadań i projektów, które będą w jak największym stopniu odpowiadać na społeczne zapotrzebowanie i wpływać na poprawę sytuacji na obszarze uznanym za wymagający rewitalizacji. W ten sposób opracowano listę działań i projektów rewitalizacyjnych, które udało się – w drodze konsultacji – ułożyć w sposób obrazujący priorytety i oczekiwania lokalnej społeczności (w szczególności obszaru rewitalizacji).

W ramach prowadzonego głosowania oddano łącznie 1395 głosów. Na poniższym wykresie zaprezentowano rozkład głosów, na poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne.

Wykres 19 Liczba głosów oddanych na poszczególne projekty rewitalizacyjne

Źródło: Opracowanie własne

5.1.3 KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Niniejszy dokument zostanie poddany konsultacjom społecznym. Ogłoszenie o konsultacjach zamieszczono w zakładce Program Rewitalizacji, na głównej stronie gminy Krzywda (<http://gminakrzywda.com.pl/>) w dniu 5 września 2017 r. Konsultacje prowadzone będą w dniach 5 -13 września 2017 r. w następujących formach:

- ✓ zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego, który będzie można dostarczyć pocztą tradycyjną na adres Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda,
- ✓ bezpośrednio do sekretariatu Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, w godzinach pracy Urzędu,
- ✓ za pomocą poczty elektronicznej na adres mailowy: inwestycje@gminakrzywda.pl
- ✓ zbierania uwag ustnych do protokołu w sekretariacie Urzędu Gminy.

Konsultacje społeczne prowadzone będą zarówno w formie biernej (zgłaszanie uwag ustnie i pisemnie), jak i czynnej. inwestycje@gminakrzywda.pl

5.2. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE REALIZACJI LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

5.2.1. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Szerokie upowszechnienie informacji o rewitalizacji i partycypacyjny model opracowywania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda na lata 2017-2023” będzie się przekształcał w partycypacyjny model wdrażania, a wokół grupy uczestniczącej w pracach nad dokumentem będą pojawiały się kolejne podmioty lokalne angażujące się w działania rewitalizacyjne.

Ze względu na społeczny charakter procesu rewitalizacji (w tym przede wszystkim dotyczący aspektu realizacji przedsięwzięć „z mieszkańcami”, a nie tylko „dla mieszkańców”) na etapie wdrażania niniejszego LPR zastosowany zostanie szeroki wachlarz instrumentów umożliwiających współuczestnictwo społeczności w poszczególnych projektach, m.in. dyskusje o sposobach zagospodarowania i przyjmowania właściwych rozwiązań, zastosowanie w SIWZ społecznych kryteriów oceny ofert inwestycyjnych, premiując zatrudnianie lokalnych bezrobotnych.

Należy podkreślić, że lokalna społeczność będzie miała niezwykle znaczenie w procesie wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji. To właśnie ona będzie kreatorem i wykonawcą oddolnych inicjatyw realizowanych przy wykorzystaniu infrastruktury powstałej w ramach projektów rewitalizacyjnych. Realizacja ww. inicjatywy stanowi o powodzeniu całego procesu rewitalizacji.

5.2.2. PARTNERSTWO – ZASADY WSPÓŁPRACY POMIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM

Bez pełnej oraz aktywnej współpracy pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym, wdrażanie zaplanowanych w ramach niniejszego dokumentu projektów rewitalizacyjnych nie ma szans powodzenia. Jedynie ścisła współpraca stanowi gwarancję pełnego sukcesu. Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że określenie jasnych zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy jest niezwykle istotne i stanowi zasadniczy element w celu osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami lokalnego społeczeństwa, ograniczenia występowania konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, a także stanowi podstawę wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego.

Ranga równoprawnej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów objętych kryzysem jest niezwykle istotna, nie tylko ze względu na społeczną użyteczność Lokalnego Programu Rewitalizacji, lecz również w zakresie wymogów stawianych przez Unię Europejską. Mając to na uwadze, już od samego początku tworzenia Programu szczególną funkcję - zarówno opiniotwórczą, jak i ważnego kreatora zdarzeń w Programie, przypisano społeczności lokalnej (obejmującej nie tylko samych mieszkańców, lecz również przedsiębiorców, członków NGO-sów).

Kluczowe jest tu również powołanie Zespołu ds. rewitalizacji. Silne umocowanie czynnika społecznego w procesie realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji gwarantuje wypracowanie spójnego i wspólnego sposobu działania ponad jednostkowymi celami partnerów procesu (władz lokalnych, beneficjentów Programu, podmiotów włączanych) da rzeczywisty impuls do rozwoju terenów rewitalizowanych i w konsekwencji całe gminy.

Kooperacja międzysektorowa w ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji zachodzić będzie na 3 płaszczyznach:

- merytorycznej – poprzez zespołowe podejmowanie decyzji, a także rozwiązywanie problemów;
- organizacyjnej – poprzez włączanie specyficznych i unikalnych zasobów oraz kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- finansowej – poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć.

Współuczestniczenie trzech wyżej wymienionych sektorów w realizację zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie w oparciu o następujące zasady:

- respektowania własnych potrzeb oraz możliwości,
- kompromisowego rozwiązywania problemów,
- przejrzystość podejmowanych działań,
- otwarty dialog z mieszkańcami.

Wśród instrumentów wpierających pełniejszą realizację zasady partnerstwa należy wymienić:

- wykorzystanie stron internetowych gminy m.in. do promocji Lokalnego Programu Rewitalizacji wraz z informowaniem o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami w ramach aktualizacji dokumentu; informowania o możliwości pozyskania środków na projekty z celami rewitalizacji;
- uwzględnienie w bieżącej pracy Urzędu Gminy Krzywda potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji, co ściśle łączy się ze sposobnością wykorzystywania do poszerzania bazy inwestycji publicznych oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji gminnych inwestycji;
- inaugurowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z zasadniczymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację z udziałem: przedstawicieli władz, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora, Zespołu ds. rewitalizacji i innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, itp.).

5.2.3. INSTRUMENTY WŁĄCZAJĄCE SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ W DZIAŁANIA REWITALIZACYJNE

Wśród instrumentów włączających społeczność lokalną w działania rewitalizacyjne należy wymienić:

- specjalnie organizowane w szkołach lekcje poświęcone rozwojowi społeczno-gospodarczemu oraz rewitalizacji;
- organizowanie w szkołach konkursów plastycznych o tematyce rewitalizacyjnej – np. „Obszar rewitalizacji za 10 lat”
- konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych,
- warsztaty dot. przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz wspólnego podejmowania nowych aktywności realizowane z uwzględnieniem technik partycypacyjnych
- uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów,
- festyny i święta, w ramach których poruszana będzie tematyka rewitalizacyjna.

5.2.4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE OCENY EFEKTÓW LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Istotnym punktem procesu rewitalizacji jest uwzględnianie w nim udziału społeczeństwa nie tylko na etapie planowania i wdrażania, ale także w momencie oceny efektów wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji. Niezwykle ważnym elementem jest podsumowanie efektów procesu rewitalizacji oraz prognoza ich trwałości oraz efektów synergicznych i mnożnikowych. Przedmiotem oceny końcowej jest nie tylko zweryfikowanie, czy cele rewitalizacji zostały całkowicie osiągnięte ale również ocena trwałości osiągniętego stanu, w tym przede wszystkim dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji.

Na tym etapie podejmuje się również decyzje o ewentualnej konieczności przedłużenia działań rewitalizacyjnych.

Realizacja tego etapu nie jest możliwa bez partycypacji społecznej. Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji winna obejmować diagnozę czynników społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i techniczno-środowiskowych obszaru rewitalizacji opartą na wskaźnikach oraz opiniach mieszkańców. Partycypacja społeczna na etapie ewaluacji procesu rewitalizacji zagwarantowana jest poprzez uczestnictwo przedstawicieli mieszkańców w pracach Zespołu ds. rewitalizacji oraz w szerokich konsultacjach społecznych.

Wśród instrumentów i narzędzi aktywnego włączenia mieszkańców w ocenę efektów Lokalnego Programu Rewitalizacji należy wymienić:

- badania ankietowe i sondażowe na temat oceny procesów rewitalizacji z wykorzystaniem np. mediów społecznościowych;
- badania opinii publicznej dot. jakości życia na obszarze rewitalizacji,
- debaty publiczne na temat postrzegania zmian na obszarze rewitalizacji,
- warsztaty sektorowe;
- spacer studyjny,
- warsztaty z mieszkańcami.

Wyżej wymienione instrumenty powinny być dostosowane do lokalnych warunków oraz możliwości działania. Dla partycypacji społecznej w rewitalizacji ważne są przy tym umiejętności osób animujących proces oraz ich otwartość na współpracę z mieszkańcami i ich organizacjami. Bez owej otwartości i pełnej gotowości do współpracy – instrumenty partycypacji nie będą spełniały swej roli.

SPIS MAP

Mapa 1 Położenie gminy Krzywda na tle województwa lubelskiego	15
Mapa 2 Usytuowanie poszczególnych miejscowości w gminie Krzywda	15
Mapa 3 Sołectwa gminy Krzywda	20
Mapa 4 Suma punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne	24
Mapa 5 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji	26
Mapa 6 Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji	76
Mapa 7 Obszary przekroczeń benzo/a/pirenu w województwie lubelskim w 2015 roku	79
Mapa 8 Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Krzywda w 2016 roku	80
Mapa 9 Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Krzywda w 2015 roku	81

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Schemat struktury celów w ramach LPR dla gminy Krzywda	96
Rysunek 2 Cele strategiczne i cele operacyjne	98
Rysunek 3 Korelacja celów LPR i celów strategicznych „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Krzywda na lata 2015-2024”	99
Rysunek 4 Schemat wdrażania LPR	202
Rysunek 5 Schemat zarządzania procesem rewitalizacji z uwzględnieniem przykładowego poziomu operacyjnego	204
Rysunek 6 Ramowy harmonogram realizacji procesu rewitalizacji w gminie Krzywda na lata 2017-2023	209
Rysunek 7 Podstawy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych	211
Rysunek 8 Kluczowe podmioty procesu monitorowania	227
Rysunek 9 Informacja nt. badania ankietowego	234
Rysunek 10 Informacja nt. konsultacji społecznych projektu <i>Diagnozy obszaru gminy Krzywda służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji</i>	235
Rysunek 11 Informacja nt. spotkania informacyjno-warsztatowego	236
Rysunek 12 Informacja nt. naboru projektów rewitalizacyjnych	240
Rysunek 13 Informacja nt. głosowania na projekty rewitalizacyjne	241

SPIS TABEL

Tabela 1 Podział gminy Krzywda na jednostki referencyjne	18
Tabela 2 Liczba ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne	28
Tabela 3 Lista 1 – Lista podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	124
Tabela 4 Lista 2 – Lista dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	161
Tabela 5 Zintegrowanie przedsięwzięć wraz ze zdiagnozowanymi problemami i lokalnymi potencjałami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017 – 2023”	190
Tabela 6 Zintegrowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z celami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda na lata 2017 – 2023”	195
Tabela 7 Lista członków Zespołu ds. opracowania Programu Rewitalizacji	206
Tabela 8 Indykatywne ramy finansowe realizacji LPR (PLN)	220
Tabela 9 Podsumowanie ram finansowych realizacji LPR (PLN)	223
Tabela 10 Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych	224
Tabela 11 Częstotliwość sprawozdawczości	229

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Udział poszczególnych jednostek osadniczych w całkowitej powierzchni gminy (%).....	17
Wykres 2 Gęstość zaludnienia w poszczególnych jednostkach referencyjnych gminy Krzywda w 2016 roku.....	28
Wykres 3 Zmiana liczby ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	30
Wykres 4 Liczba ludności obszaru rewitalizacji w latach 2013-2016.....	32
Wykres 5 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywda w 2006 roku	33
Wykres 6 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywda w 2016 roku	33
Wykres 7 Prognozowana struktura ludności według płci i grup wiekowych w powiecie łukowskim na obszarach wiejskich w roku 2015,2020,2025, 2030.....	35
Wykres 8 Bezrobotni w gminie Krzywda na przestrzeni lat 2013-2016	42
Wykres 9 Liczba bezrobotnych mieszkańców na obszarze rewitalizacji na przestrzeni lat 2013-2016	42
Wykres 10 Udział osób bezrobotnych z poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w latach 2013-2016 na obszarze rewitalizacji (%).....	45
Wykres 11 Liczba osób mieszkających na terenie gminy Krzywda, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni lat 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne	50
Wykres 12 Powody przyznania świadczeń pomocy społecznej wśród mieszkańców gminy Krzywda korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016	52
Wykres 13 Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Cisownik, korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016 wg powodów przyznania świadczeń	56
Wykres 14 Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Krzywda, korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016 wg powodów przyznania świadczeń	56
Wykres 15 Średnie wyniki z egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego w 2016 roku (%)	62
Wykres 16 Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty przeprowadzonego w 2016 roku (%)	64
Wykres 17 Niekorzystne zjawiska zachodzące na obszarze rewitalizacji w sferze społecznej - podsumowanie	69
Wykres 18 Użytkowanie gruntów w gminie Krzywda	72
Wykres 19 Liczba głosów oddanych na poszczególne projekty rewitalizacyjne	242

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1, Zdjęcie 2 Dwór w Krzywdzie	88
Zdjęcie 3, Zdjęcie 4 Budynek stacji kolejowej w Krzywdzie	91
Zdjęcie 5 Wieża ciśnień i pomieszczenie gospodarcze przy stacji w Krzywdzie	91
Zdjęcie 6 Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 17.08.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR	97
Zdjęcie 7, Zdjęcie 8, Zdjęcie 9, Zdjęcie 10 Spotkanie informacyjno-warsztatowe w dniu 31.07.2017 r.	236
Zdjęcie 11 Informacja nt. spotkania informacyjno-warsztatowego oraz spaceru studyjnego	237
Zdjęcie 12 Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 17.08.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR	238
Zdjęcie 13 Spacer studyjny z dnia 17.08.2017 r.	239

ZAŁĄCZNIK NR 1 KATALOG WSKAŹNIKÓW WDRAŻANIA LPR

Cel strategiczny 1. Aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu i marginalizacji społecznej	Wskaźniki oddziaływania	Stan (2016)	Stan docelowy (2023)	Źródło danych
	WO1A Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (os.) – saldo pomiędzy rokiem 2016 a 2023 (-20%)	81	65	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
	WO1B Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia (os.) – saldo pomiędzy rokiem 2016 a 2023 (-20%)	63	50	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
	WO1C Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa (os.) – saldo pomiędzy rokiem 2016 a 2023 (-20%)	96	77	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
	WO1D Liczba osób bezrobotnych (os.) – saldo pomiędzy rokiem 2016 a 2023 (-20%)	66	53	PUP w Łukowie
	WO1E Liczba osób długotrwale bezrobotnych – powyżej 12 miesięcy (os.) – saldo pomiędzy rokiem 2016 a 2023 (-20%)	42	34	PUP w Łukowie
	WO1F Liczba akcji społecznych i wydarzeń kulturalnych zrealizowanych z inicjatywy i przez mieszkańców (szt.)	0	5	Urząd Gminy Krzywda
	WO1G Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność na obszarze rewitalizacji na rzecz rozwoju lokalnej społeczności – wzrost o 1 (szt.)	9	10	Urząd Gminy Krzywda

Cele operacyjne	Wskaźniki rezultatu	Stan (2016)	Stan docelowy (2023)	Źródło danych
	WR1.1 Liczba uczestników działań/projektów ukierunkowanych na podnoszenie kompetencji społecznych oraz edukacyjnych dzieci i młodzieży (w tym udział zamieszkujących podobszary rewitalizacji) (osoby) ²⁵	0	100	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR1.2 Liczba uczestników zamieszkujących obszar rewitalizacji działań/projektów ukierunkowanych na wzmocnienie systemu wychowania oraz rozwoju dziecka (osoby)	0	100	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR1.3 Liczba seniorów (60+) i/lub osób niepełnosprawnych, zamieszkujących obszar rewitalizacji, korzystających z oferty aktywizacji (osoby)	0	50	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR1.6 Udział osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, uczestniczących w przedsięwzięciach (projektach) ukierunkowanych na rozwój kompetencji zawodowych (%)	0	30	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia PUP
	WR1.7 Liczba uczestników spotkań związanych z monitoringiem społecznym – (osoby/spotkanie)	0	80	Urząd Gminy Krzywda
Nr	Wskaźniki produktu	Stan (2016)	Stan docelowy 2023	Źródło danych

²⁵ Dopuszcza się realizację przedsięwzięć/projektów, gdzie udział uczestników będzie mieszany – będą w nich brały udział zarówno osoby zamieszkujące obszar rewitalizacji, jak i kwalifikujący się mieszkańcy innych części gminy. Takie ujęcie uczestnictwa w projektach znajduje swoje uzasadnienie w potrzebie integracji społecznej oraz potrzebie ukazywania różnych aspektów funkcjonowania społecznego i życiowego funkcjonowania – w oderwaniu od niewydolnego dotychczas środowiska życia.

WP1.1	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na rozwój kompetencji społecznych oraz edukacyjnych dzieci i młodzieży (w tym dedykowanych mieszkańcom obszary rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt.)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.2	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym w rodzinie oraz uzależnieniom (w tym dedykowanych mieszkańcom obszaru rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt./rok)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.3	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na aktywizację środowiska seniorów, (w tym dedykowanych mieszkańcom obszaru rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt./rok)	0	2	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.4	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na integrację społeczną oraz aktywizację osób niepełnosprawnych (w tym dedykowanych mieszkańcom obszaru rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt./rok)	0	2	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.5	Liczba zorganizowanych spotkań i wydarzeń kulturalnych dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami (szt.)	0	10	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.6	Liczba przeprowadzonych spotkań/ warsztatów dot. zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie i problemu uzależnień (szt.)	0	4	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
Cel strategiczny 2. Poprawa jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Wskaźniki oddziaływania	Stan (2016)	Stan docelowy 2023	Źródło danych
	WO2A Poziom zadowolenia mieszkańców (interesariuszy rewitalizacji) ze stanu zagospodarowania i estetyki obszarów zdegradowanych (%)	0	50	Ankietyzacja mieszkańców
	WO2B Poziom zadowolenia mieszkańców (interesariuszy rewitalizacji) ze stanu bezpieczeństwa na obszarach zdegradowanych (%)	0	50	Ankietyzacja mieszkańców
	WO2C Odczuwalny wzrost poziomu życia mieszkańców w obszarze rewitalizacji – %	0	40	Ankietyzacja mieszkańców

Cele operacyjne	Wskaźniki rezultatu	Stan (2016)	Stan docelowy 2023	Źródło danych
	WR2.1 Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	0	7,0605	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR2.2 Powierzchnia terenów rekreacji, wypoczynku i kultury objętych rewitalizacją (ha)	0	7,0605	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR2.3 Liczba osób korzystająca ze zrewitalizowanych obiektów, przestrzeni i miejsc (osoby/rok)	0	4 200	Urząd Gminy Krzywda
	WR2.4 Liczba inicjatyw oddolnych związanych z kultywowaniem miejscowych tradycji i dziedzictwa historyczno-kulturalnego (szt./rok)	0	2	Urząd Gminy Krzywda
	WR2.5 Liczba inicjatyw oddolnych związanych z tematyką zdrowego stylu życia, sportu oraz postaw proekologicznych (szt./rok)	0	2	Urząd Gminy Krzywda
	WR2.6 Liczba uczestników wydarzeń popularyzujących tradycje historyczno-kulturowe (osoby)	0	500	Urząd Gminy Krzywda
	WR2.7 Liczba uczestników wydarzeń związanych z tematyką zdrowego stylu życia, sportu oraz postaw proekologicznych (osoby)	0	500	Urząd Gminy Krzywda
	WR2.8 Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej /turystycznej będącej przedmiotem projektów (osoby/rok)	0	4 200	Urząd Gminy Krzywda

	WR2.9 Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą (m2)	0	0,00	Urząd Gminy Krzywda
Nr	Wskaźniki produktu	Stan (2016)	Stan docelowy (2023)	Źródło danych
WP2.1	Liczba doposażonych budynków użyteczności publicznej znajdujących się na obszarze rewitalizacji (szt.)	0	3	Urząd Gminy Krzywda
WP2.2	Liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji (szt.)	0	3	Urząd Gminy Krzywda
WP2.3	Liczba zmodernizowanych budynków/obiektów, w których, w wyniku prac rewitalizacyjnych, ograniczono występowanie barier architektonicznych (szt.)	0	3	Urząd Gminy Krzywda
WP2.4	Liczba zrewitalizowanych obiektów rekreacyjnych (szt.)	0	3	Urząd Gminy Krzywda
WP2.5	Liczba zorganizowanych, cyklicznych imprez sportowo-rekreacyjnych i wydarzeń związanych z promowaniem postaw proekologicznych (szt./rok)	0	2	Urząd Gminy Krzywda
WP2.6	Liczba zorganizowanych eventów i wydarzeń promujących obszar rewitalizacji (szt./rok)	0	1	Urząd Gminy Krzywda
Cel strategiczny 3. Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji	Wskaźniki oddziaływania	Stan (2016)	Stan docelowy 2023	Źródło danych
	WO3A - Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym – saldo pomiędzy rokiem 2016 a 2023 (+5%)	13,84	14,53	GUS

Cele operacyjne	WO3B Liczba nowych miejsc pracy utworzonych na obszarze rewitalizacji (etaty)	0	0	Urząd Gminy Krzywdą
	WO3C Liczba osób zarejestrowanych w PUP bez kwalifikacji zawodowych (-25%)	25	19	PUP w Łukowie
	WO3D Liczba osób zarejestrowanych w PUP poniżej 40 roku życia (-20%)	37	30	PUP w Łukowie
	WO3E Zmiana liczby funkcjonujących na obszarze rewitalizacji przedsiębiorstw społecznych/spółdzielni socjalnych - wzrost o 2 (szt.)	0	2	Urząd Gminy Krzywdą
	Wskaźniki rezultatu	Stan (2016)	Stan docelowy 2023	Źródło danych
	WR3.1 Udział osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, uczestniczących w przedsięwzięciach (projektach) ukierunkowanych na promocję przedsiębiorczości indywidualnej (%)	0	100	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia, PUP
3.1 Zwiększanie potencjału lokalnej gospodarki				
3.2 Rozwijanie postawy przedsiębiorczości i zdolności mieszkańców do zatrudnienia	WR3.2 Udział osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, uczestniczących w przedsięwzięciach (projektach) ukierunkowanych na rozwój kompetencji zawodowych (%)	0	100	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia, PUP
Nr	Wskaźniki produktu	Stan (2016)	Stan docelowy 2023	Źródło danych
WP3.1	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na promocję przedsiębiorczości indywidualnej, realizowanych/kontynuowanych (szt. rok)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia, PUP
WP3.2	Liczba szkoleń i poradnictwa zawodowego na temat podnoszenia kwalifikacji, wspierania zatrudnienia i samozatrudnienia, realizowanych/kontynuowanych (szt./rok)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia, PUP

WP3.3	Liczba programów na rzecz społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi, w tym realizacji programów aktywności lokalnej (szt.)	0	1	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

ZAŁĄCZNIK NR 2 ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z PRZEPISAMI W ZAKRESIE OOŚ

Jednym z podstawowych instrumentów prawnych regulujących kwestie wpływu przyjętych założeń na otoczenie jest ocena oddziaływania na środowisko. Przewidywane skutki realizacji przyszłych polityk, strategii, planów lub programów reguluje postępowanie w ramach tzw. strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ), przeprowadzane na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.).

Jednym z podstawowych instrumentów prawnych regulujących kwestie wpływu przyjętych założeń na otoczenie jest ocena oddziaływania na środowisko. Przewidywane skutki realizacji przyszłych polityk, strategii, planów lub programów reguluje postępowanie w ramach tzw. strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ), przeprowadzane na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 48 ust.2 i 3 ww. ustawy organ opracowujący projekty dokumentów, o których mowa w art. 46 pkt 1 i 2, może, po uzgodnieniu z właściwymi organami, o których mowa w art. 57 i 58, odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli uzna, że realizacja postanowień danego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Odstąpienie, w przypadku dokumentów, o których mowa w art. 46 pkt 2, może dotyczyć wyłącznie projektów dokumentów stanowiących niewielkie modyfikacje przyjętych już dokumentów lub projektów dokumentów dotyczących obszarów w granicach jednej gminy. Odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, o którym mowa w ust. 1, wymaga uzasadnienia zawierającego informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49.

UZASADNIENIE

odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda na lata 2017-2023” zawierające informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.)

1. Charakter działań przewidzianych w dokumencie

a) Stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć

„Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023” (LPR) został przygotowany z myślą o precyzyjnym zidentyfikowaniu potrzeb w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Celem LPR jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego wskazanych obszarów zdegradowanych poprzez wdrożenie programu rewitalizacji, który

str. 256

zapewni przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji wyznaczonych obszarów oraz polepszy jakość życia mieszkańców. Określa on strategię długoterminową, wizję, cel i odpowiadające im kierunki działań w zakresie prowadzonego procesu rewitalizacji. Cele i działania sformułowane zostały na podstawie zidentyfikowanych problemów i potrzeb obszaru rewitalizacji.

Wizja, cel główny, cele operacyjne oraz odpowiadające im kierunki działań opisano w Rozdziale 3 pt. **CZĘŚĆ PLANISTYCZNA** na stronach 90-188 dokumentu. Projekty planowane do realizacji, zgłoszone do LPR zostały zestawione w tabelach: Lista A – *Podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych* i Lista B- *Pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych*, na stronach 119-176 przedmiotowego dokumentu.

Istotą dokumentu jest próba zdiagnozowania problemów społecznych gminy Krzywdą a w dalszej kolejności także gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a następnie dokonanie pełnej oceny stanu gminy i poszczególnych jednostek referencyjnych (sołectw) przez pryzmat tak zdefiniowanych obszarów problemowych. Na podstawie tak przeprowadzonej diagnozy wskazano obszary o największej koncentracji zjawisk kryzysowych i w konsekwencji wyznaczono obszary zdegradowane oraz tereny, który winny zostać poddane rewitalizacji (sołectwa: Krzywdą i Cisownik). I to dla nich ostatecznie zdefiniowano katalog działań, które – konsekwentnie wdrażane i realizowane – będą prowadziły do sukcesywnego wydzwignięcia się z sytuacji kryzysowej lub przynajmniej minimalizowania jej skutków. W programie ujęto działania, które w najbliższych latach winny być realizowane z wykorzystaniem środków unijnych (EFRR, EFS), ale co równie ważne także działania, które finansowane będą z innych środków publicznych oraz prywatnych. Połączenie aktywności wielu osób i instytucji, także różnych środków, w tym właśnie zarówno publicznych, jak i prywatnych pozwoli w sposób kompleksowy rozwiązać wszystkie zdiagnozowane w dokumencie problemy.

Warto także pamiętać, iż szereg projektów i działań zdefiniowanych w dokumencie ma charakter albo miękki (doradczy, szkoleniowy) albo organizacyjny. Ważne, że żaden z projektów inwestycyjnych – zarówno z Listy A i Listy B – nie jest projektem, który oddziałuje negatywnie na środowisko, w tym w szczególności na obszary objęte programem NATURA 2000. Jednocześnie sporo miejsca dokument poświęca szeroko rozumianemu zrównoważonemu rozwojowi, w tym potrzebie ochrony przyrody, budowaniu społecznego poczucia wartości środowiska przyrodniczo-krajobrazowego, w którym żyją i funkcjonują mieszkańcy gminy.

Projektowany dokument **nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć** ponieważ jest dokumentem ogólnym, w ramach którego zaplanowano zadania zarówno inwestycyjne, jak i nieinwestycyjne. Ma on charakter koncepcyjny, ogólny, a realizowane w jego ramach działania będą miały zasięg lokalny (w granicach gminy Krzywdą). Ich rodzaj, skala i usytuowanie, a tym samym wpływ na środowisko, będzie badany na etapie realizacji konkretnych inwestycji. Program nie zawiera zapisów, które wprowadzałyby ograniczenia, co do typu działalności lub inwestycji, która może być dozwolona na wskazanym obszarze.

Należy również podkreślić, że konkretne inwestycje zaplanowane w LPR, które mogą potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, przed przystąpieniem do ich realizacji, będą podlegały odrębnej procedurze oceny oddziaływania na środowisko.

b) Powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach

Podstawę prawną opracowania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywdą na lata 2017-2023” stanowią:

- art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późniejszymi zmianami), który określa tytuł do uchwalania programów rewitalizacji;
- „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”;
- „Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim”;
- „Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”.

Przedmiotowy Program jest dokumentem spójnym wewnątrznie oraz kompatybilnym ze strategicznymi dokumentami ogólnymi i sektorowymi wyższego rzędu o zasięgu europejskim, krajowym i regionalnym, m.in.:

- *Strategią Rozwoju Kraju 2020,*
- *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,*
- *Narodowym Planem Rewitalizacji 2022,*
- *Narodowym Planem Gospodarki Niskoemisyjnej*
- *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku),*
- *Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego,*
- *Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020.*

Wiza, cel główny, cele operacyjne i odpowiadające im kierunki działań, a także planowane przedsięwzięcia mają charakter komplementarny wobec obowiązujących dokumentów strategicznych i planistycznych gminy Krzywda. Są one spójne z założeniami i celami następujących dokumentów strategicznych i planistycznych:

- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Krzywda na lata 2015-2024*
- *Strategia Rozwoju Gminy Krzywda na lata 2009-2020*
- *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Krzywda na lata 2015-2020*
- *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzywda*

c) Przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska

Cele operacyjne LPR są zgodne z założeniami polityki zrównoważonego rozwoju, przede wszystkim; zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska naturalnego. Wyżej wymienione cele uwzględniają również aspekty środowiskowe tj. działania w kierunku systematycznej poprawy jakości powietrza atmosferycznego, redukcję lokalnej emisji zanieczyszczeń powietrza i gazów cieplarnianych, związanych ze spalaniem paliw na terenie gminy, zwiększeniem wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz kreowania i utrzymania wizerunku gminy Krzywda, jako jednostki samorządowej, która w sposób racjonalny wykorzystuje energie i dba o jakość środowiska na swoim terenie.

Sformułowana w ramach niniejszego dokumentu wizja obszaru rewitalizacji w 2023 roku wskazuje, iż rozwój społeczno-gospodarczy wyznaczonego obszaru następować ma z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju definiowanej jako: rozwój społeczno - gospodarczy, w którym następuje integrowanie działań mających na celu wzrost gospodarczy oraz działań społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej i trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania potrzeb społeczności lub obywateli, zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń.

Realizacja ustaleń LPR będzie następowała w sposób pozwalający na osiągnięcie planowanych efektów ale bez szkody dla innych elementów środowiska, w tym zasobów przyrody i funkcji ekologicznych.

Przyjęte w LPR cele oraz wyznaczone w ich ramach kierunki działań ściśle korelują z założeniami zrównoważonego rozwoju w aspekcie ochrony środowiska, oraz Europejskiej.

d) Powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska

Zagadnienia podjęte w LPR mają powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska, zarówno w wyznaczonych podobszarach rewitalizacji (sołectwa: Krzywda i Cisownik), jak i całej gminy Krzywda. Część z przewidzianych do realizacji w ramach LPR działań ma na celu poprawę, jakości środowiska naturalnego, która to wpłynie pozytywnie na zdrowie i życie mieszkańców gminy. W ramach prac polegających na modernizacji i adaptacji budynków użyteczności publicznej w celu nadania im nowych funkcji społecznych przewidziano termomodernizację budynku oraz montaż OZE, a także energooszczędnego oświetlenia LED-owego. Działania określone w Programie prowadzone będą na terenach zabudowanych, dlatego też w przypadku działań termomodernizacyjnych prace muszą być realizowane z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych, w sposób zapewniający ochronę potencjalnych lęgów awifauny oraz miejsc rozrodu i żerowisk nietoperzy. Poza tym zaplanowano również działania nakierowane na podwyższenie świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz całej gminy Krzywda, skierowane w szczególności do dzieci i młodzieży. Jednym z głównych działań będzie rozwijanie i wspieranie pozaszkolnych form edukacji oraz akcji ukierunkowanych na dbanie o wspólną przestrzeń skierowanych do wszystkich mieszkańców. Przeprowadzone w ramach LPR inicjatywy przyczynią się do podniesienia świadomości lokalnej społeczności w takich dziedzinach jak: efektywność energetyczna, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i powiązania pomiędzy wykorzystaniem energii a zmianami klimatu, kreowania postaw proekologicznych u mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Ewentualny negatywny wpływ na środowisko zadań i działań przewidzianych do realizacji w ramach dokumentu nie będzie miał istotnego znaczenia i w większości założeń będzie ograniczać się do etapu realizacji poszczególnych przedsięwzięć (etapu budowy i modernizacji).

Wdrożenie LPR nie spowoduje nowych zagrożeń lub innych uciążliwości dla środowiska naturalnego, a prawidłowa jej realizacja przyniesie wymierne efekty ekologiczne w postaci minimalizacji antropopresji na środowisko. Jej realizacja nie spowoduje ingerencji i przekształceń w środowisku o wysokich walorach przyrodniczych, nie wpłynie negatywnie na obszary cenne przyrodniczo.

Realizacja działań wskazanych w dokumencie wpłynie na poprawę stanu środowiska oraz przyczyni się do utrwalenia pozytywnych postaw ekologicznych oraz poczucia odpowiedzialności za środowisko naturalne wśród mieszkańców.

2. Rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko

a) Prawdopodobieństwo wystąpienia, czas trwania, zasięg, częstotliwość i odwracalność oddziaływań

Spośród zadań zaplanowanych do realizacji w ramach LPR, mogących mieć wpływ na środowisko wymienić należy przedsięwzięcia inwestycyjne:

- „„Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu dworca kolejowego w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem funkcjonalnie powiązanych z nim terenów”
- „Renowacja parku w zespole dworsko- parkowym w Krzywdzie”,
- „Kompleksowa i głęboka modernizacja obiektu wieży ciśnień przy dworcu kolejowym w Krzywdzie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia”,
- „Kompleksowa modernizacja świetlicy w Cisowniku w celu przywrócenia jej funkcji użytkowych (kulturalnych i społecznych) wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia i zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie powiązanego”,
- „Zorganizowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Gołe Łazy, Kasyldów, Krzywda, Radoryż Kościelny, Teodorów i Wola Okrzejska”.

Pozostałe zadania inwestycyjne nie należą zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz.U. 2010 nr 213 poz. 1397) mających negatywny wpływ na środowisko. Poza tym część z zaplanowanych zadań nie ma charakteru inwestycyjnego, lecz jedynie edukacyjno-promocyjny lub systemowy. W tych przypadkach nie przewiduje się wystąpienia ryzyka negatywnego oddziaływania na środowisko.

LPR wskazuje zadania zaplanowane do realizacji w perspektywie czasowej do 2023 roku, a zasięg planowanych działań ogranicza się jedynie do obszaru gminy Krzywda.

Zadania przewidziane do realizacji nie wiążą się ze znacznym zasięgiem ponadlokalnym, długotrwałym i nieodwracalnym oddziaływaniem związanym z emisją, wykorzystaniem zasobów naturalnych czy wystąpieniem awarii przemysłowej.

Możliwe negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze inwestycji, których realizacja wynika z celów i kierunków działań zawartych w projekcie Programu, ograniczało się będzie jedynie do etapu realizacji przedsięwzięć. Negatywne oddziaływania na środowisko, związane z etapem realizacji inwestycji, są oddziaływaniami krótkotrwałymi, odwracalnymi, o ograniczonym lokalnym charakterze. Po zakończeniu fazy realizacji, oddziaływanie na środowisko inwestycji ekologicznych ulega na etapie eksploatacji odwróceniu, co oznacza iż zaczynają one oddziaływać pozytywnie na środowisko, dając zauważalną poprawę stanu tych elementów środowiska, które mają chronić.

b) Prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub transgranicznych

Na etapie sporządzania Lokalnego Programu Rewitalizacji nie stwierdzono, że realizacja określonych kierunków działań nie wykazuje możliwości oddziaływań skumulowanych i transgranicznych, które mogłyby negatywnie wpłynąć na terytorium innych państw.

c) Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska

Realizacja działań zaplanowanych w Lokalnym Programu Rewitalizacji nie jest związana z możliwością wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi ani nie powoduje zagrożenia dla środowiska. Zgodnie z przyjętymi założeniami realizacja działań przedstawionych w dokumencie spowoduje korzyści dla środowiska naturalnego zarówno w obszarze rewitalizacji, jak i całej gminy Krzywda. W dokumencie wskazano działania mające na celu poprawę stanu środowiska i jakości powietrza. Wszelkie niekorzystne oddziaływania powstałe

str. 260

w trakcie prowadzenia prac inwestycyjnych będą lokalne, krótkotrwałe i ustąpią z chwilą ukończenia prac budowlanych. Ponadto jego realizacja ma na celu przeciwdziałanie ocieplaniu klimatu oraz adaptacji do zaistniałych już zmian.

Zaplanowane przedsięwzięcia charakteryzują się przejściowym oddziaływaniem na najbliższe otoczenie tylko w momencie prowadzenia prac inwestycyjnych. Aby zapewnić jak najmniejszą ingerencję projektów inwestycyjnych w środowisko, w trakcie realizacji prac będą przestrzegane obowiązujące normy i przepisy w zakresie ochrony środowiska naturalnego oraz przepisy BHP, a także zapewniona zostanie ochrona dla osób oraz własności publicznej poprzez unikanie uciążliwości, skażenia środowiska i hałasu. Cele szczegółowe przewidziane do realizacji ze względu na rodzaj i usytuowanie, nie będą miały zatem negatywnego wpływu na środowisko oraz zdrowie ludzi zarówno w fazie realizacji, jak i eksploatacji.

W celu ograniczenia występowania negatywnego oddziaływania na środowisko na etapie realizacji inwestycji, zostanie zastosowanych szereg działań zapobiegających, m.in.:

- dobrze przemyślany wybór lokalizacji inwestycji,
- stosowanie odpowiednich materiałów, rozwiązań technologicznych i technicznych, które są bezpieczne dla środowiska,
- selektywne gromadzenie powstających odpadów oraz przekazanie ich do unieszkodliwiania lub odzysku,
- dostosowanie terminów prac do okresu rozrodczego zwierząt (poza sezonem lęgowym ptaków, przygotowanie zastępczych miejsc lęgowych),
- stosowanie się do zapisów określonych w decyzjach administracyjnych, regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w przepisach prawnych przy realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Zastosowanie się do powyższych zaleceń w sposób znaczący ograniczy ewentualne negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym na obszary chronione na terenie gminy jak również w gminach sąsiednich.

3. Cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko

a) Obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu

Na obszarze gminy Krzywdą nie występują obszary o szczególnych właściwościach naturalnych, a obszary wymagające specjalnej ochrony ze względu na występowanie gatunków roślin i zwierząt lub ich siedlisk lub siedlisk przyrodniczych znajdujące się w granicach administracyjnych gminy wymieniono w punkcie b). W większości przewidziane do realizacji przedsięwzięcia obejmują teren części gminy Krzywdą (sołectwa: Krzywdą i Cisownik), w tym obszary o ważnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego (tj. zabytki).

Obiekty mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego zostały określone w gminnej ewidencji zabytków. Realizacja zadań przewidzianych w Programie nie wpłynie na stan obszarów i obiektów objętych ochroną konserwatorską lub mających szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego. Należy podkreślić, że obowiązek uzgadniania wszelkich prac inwestycyjnych ww. strefie ze służbami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków eliminuje wystąpienie negatywnego wpływu przewidzianych działań na zachowanie dziedzictwa kulturowego. W przypadku realizacji działań inwestycyjnych w pobliżu ww. obiektów, dokumentacja projektowa przed jej zatwierdzeniem zostanie uzgodniona z Wojewódzkim

Konserwatorom Zabytków, a wszelkie uwagi zostaną uwzględnione w trakcie realizacji inwestycji.

Prace związane z realizacją projektów zostaną przeprowadzone w sposób wywierający minimalny wpływ na środowisko przyrodnicze.

b) Formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym

Na obszarze gminy Krzywda nie występują obszary podlegające ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.) oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym.

Żadne z proponowanych w LPR przedsięwzięć nie dotyczą bezpośrednio obszarów sieci Natura 2000, żadne nie ingeruje również bezpośrednio w siedliska i gatunki priorytetowe, stanowiące podstawę do wyznaczania obszarów Natura 2000. Zadania przewidziane do realizacji w LPR nie spowodują trwałego uszczuplenia lub fragmentacji siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla ochrony których wyznaczone zostały obszary europejskiej ekologicznej sieci Natura 2000, a także innego rodzaju zakłóceń w funkcjonowaniu tej sieci.

Zakres prac nie wpłynie negatywnie na zachowanie integralności obszarów ani spójności sieci ekologicznej. Realizacja założeń dokumentu nie wpłynie negatywnie na obszary chronione oraz nie jest sprzeczna z celami ochrony ww. obszarów ani nie stanowi żadnego z zagrożenia dla nich.

Planowane inwestycje nie pogorszą stanu siedlisk, a także nie wpłyną negatywnie na gatunki, dla których zostały wyznaczone najbliższe obszary sieci ekologicznej Natura 2000. Planowane zamierzenia ze względu na swoją lokalizację oraz charakter nie zredukują obszaru występowania kluczowych siedlisk przyrodniczych, nie zredukują liczebności kluczowych gatunków i nie naruszą równowagi pomiędzy kluczowymi gatunkami dla których wyznaczono te obszary. Projektowane przedsięwzięcia nie zmniejszą różnorodności obszarów Natura 2000. Nie spowodują także zaburzeń, które wpłyną na wielkość populacji, zagęszczenie lub równowagę pomiędzy kluczowymi gatunkami, dla których powołano obszary Natura 2000. Zaplanowane przedsięwzięcia nie spowodują żadnych chwilowych lub trwałych zmian w funkcjonowaniu kluczowych czynników ekologicznych warunkujących trwałość siedlisk przyrodniczych. Inwestycje nie będą wywoływały oddziaływań, które mogłyby w sposób skumulowany wpływać na sieć obszarów Natura 2000.

Biorąc pod uwagę charakter przedsięwzięć, skalę oraz zakres prac należy uznać, iż nie będą one w sposób znaczący negatywnie wpływać na ww. obszary chronione, w tym na obszary Natura 2000 oraz nie przewiduje się znaczących oddziaływań związanych z ich realizacją i funkcjonowaniem.

PODSUMOWANIE

W trakcie realizacji inwestycji związanych z realizacją „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda na lata 2017-2023” wystąpią oddziaływania krótkotrwałe ograniczone do obszaru, na którym będą realizowane, nie wykraczające poza teren gminy. Realizacja działań określonych w przedmiotowym Programie nie spowoduje wystąpienia oddziaływań skumulowanych i transgranicznych. Planowane działania nie spowodują wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi i zagrożenia dla środowiska. Realizacja Programu przyczyni się do

str. 262

zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń emitowanego z terenu gminy do powietrza, głównie poprzez zmniejszenie zapotrzebowania energetycznego budynków, a także ograniczenia emisji.

Przewidziane w dokumencie działania oraz ich skutki w postaci oddziaływania na środowisko nie będą niosły ze sobą wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska. Wszystkie działania będą zgodne z zasadami ochrony środowiska i przyczyniać się będą do jego poprawy. Przedłożony projekt nie przewiduje takich działań, które mogłyby się przyczynić do pogorszenia stanu środowiska.

Dokument nie wpłynie ujemnie na środowisko, wręcz przeciwnie – stwarza ramy instytucjonalne, które pozwolą w należyty sposób chronić poszczególne komponenty środowiska na terenie gminy.

Dla zadań, dla których wymagane jest uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia przed rozpoczęciem ich realizacji określone zostaną warunki środowiskowe ich realizacji, co pozwoli na zabezpieczenie środowiska naturalnego i zdrowia ludzi.

W dniu 22 września 2017 r. **Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie** w piśmie znak: WOOS.410.151.2017.MH wyraził stanowisko w zakresie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, zgodnie z którym działając na podstawie art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2017 r., poz. 1405) i stwierdził brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Krzywda na lata 2017-2023”.

Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie w piśmie z dnia 14 września 2017 r. znak: DNS-NZ.7016.251.2017.AS poinformował, że zgodnie z art. 47 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz. U. z 2017, poz. 1405) jest wymagane także w przypadku projektów dokumentów innych niż wymienione w art. 46, jednak wymagają one uzgodnienia wyłącznie z organem określonym w art. 57, tj. w tym przypadku z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Lublinie.

W związku z powyższym, w opinii organu opracowującego – Wójta Gminy „Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krzywda na lata 2017-2023” nie jest dokumentem, dla którego wymagane jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Wobec czego Wójt Gminy Krzywda odstąpił od przeprowadzeniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu ww. dokumentu.

**ZAŁĄCZNIK NR 3 DIAGNOZA GMINY KRZYWDA SŁUŻĄCA
DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU
REWITALIZACJI**

**DIAGNOZA OBSZARU GMINY
KRZYWDA SŁUŻĄCA DELIMITACJI
OBSZARU ZDEGRADOWANEGO
I OBSZARU REWITALIZACJI**

SPIS TREŚCI

WSTĘP	2
1. DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO.....	5
1.1 POŁOŻENIE GMINY KRZYWDA.....	5
1.2 PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	7
1.3 DZIEDZICTWO KULTUROWE	8
1.3.1 RYS HISTORYCZNY.....	8
1.3.2 URBANISTYKA	9
1.3.3 ZABYTKOWY ZASÓB GMINY KRZYWDA.....	10
1.4 WYZNACZENIE JEDNOSTEK REFERENCYJNYCH.....	11
1.5 SFERA SPOŁECZNA.....	13
1.5.1 ZAGADNIENIA DEMOGRAFICZNE	13
1.5.2 STAN ZDROWIA MIESZKAŃCÓW	27
1.5.3 BEZROBOCIE	32
1.5.4 WYKLUCZENIE SPOŁECZNE I UBÓSTWO	48
1.5.5 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE.....	78
1.5.6 POZIOM EDUKACJI.....	78
1.5.7 POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	84
1.6 SFERA ŚRODOWISKOWA.....	90
1.7 SFERA GOSPODARCZA.....	93
1.8 SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA.....	99
1.9 SFERA TECHNICZNA	102
2. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI.....	105
2.1 METODOLOGIA DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO	105
2.2 WYBÓR OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI	122
3. MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W PROCES DELIMITACJI OSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI	124
SPIS MAP	134
SPIS TABEL.....	134
SPIS WYKRESÓW	134

WSTĘP

Niniejsza dokumentacja została opracowana celem wyznaczenia obszaru zdegradowanego i zaproponowania obszaru do rewitalizacji, zgodnie z zapisami „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, „Zasad programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim”, „Zasad delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”.

Zakres terenowy opracowania obejmuje obszar gminy wiejskiej Krzywda, o powierzchni 16095,27 ha. Analizę mającą na celu ustalenie zasięgu obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji przeprowadzono dla całego obszaru gminy Krzywda.

Zakres problemowy niniejszego opracowania obejmuje zagadnienia odnoszące się do pięciu obowiązkowych sfer (społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej). W ramach ww. sfer wykonano szczegółową, wieloaspektową diagnozę obszaru gminy Krzywda pod kątem potrzeby działań rewitalizacyjnych.

Przedstawiony dokument składa się z dwóch części. Pierwsza część zawiera charakterystykę gminy Krzywda. Druga część skupia się natomiast na wskazaniu metodologii wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji, prezentacji zastosowanych wskaźników oraz wyznaczeniu na terenie gminy Krzywda granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z punktem 1 Rozdziału 3 „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, rewitalizacja jest rozumiana jako „kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych)”.

Podjęcie działań rewitalizacyjnych należy rozpocząć od wyznaczenia obszaru zdegradowanego, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. W świetle wyżej wymienionych wytycznych, stan kryzysowy spowodowany jest koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- a) gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw);
- b) środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska);
- c) przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych);
- d) technicznej szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).¹

Wytyczne dopuszczają by obszar zdegradowany był podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Po wyznaczeniu obszaru zdegradowanego gmina wyznacza obszar rewitalizacji, obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% ogólnej liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

Niniejszą diagnozę opracowano uwzględniając w pierwszej kolejności problemy zidentyfikowane w „Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2024” oraz negatywne zjawiska wskazane przez mieszkańców i władze gminy. Podstawowymi problemami występującymi na terenie gminy Krzywda, które zostały wyartykułowane w „Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2024”, są:

- ubóstwo, niewydolność materialna mieszkańców zamieszkujących teren gminy Krzywda;
- utrzymujący się, wysoki poziom bezrobocia i braku pracy wśród mieszkańców gminy Krzywda;
- problemy związane z długotrwałymi lub ciężkimi chorobami mieszkańców gminy;
- problemy wynikające z wielodzietności rodzin (np. większe prawdopodobieństwo popadnięcia w ubóstwo, niewydolność materialna);
- niepełnosprawność mieszkańców i związane z nią problemy (np. w dostępie do profesjonalnej opieki zdrowotnej, zagrożenie ubóstwem i bezrobociem);

¹ Rozdział 3 punkt 1 „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”

- alkoholizm;
- bezradność mieszkańców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, problemy wychowawcze z dziećmi i młodzieżą (wandalizm, zaniedbania wychowawcze, itp.);
- nieporadność życiowa mieszkańców;
- problemy starszych mieszkańców (takie jak np.: izolacja społeczna, samotność, niepełnosprawność, brak zorganizowanych form wspólnego spędzania czasu);
- niski poziom więzi pomiędzy rodzinami i sąsiadami;
- zanikanie tradycyjnych form spotkań rodzinnych oraz więzi rodzinnych;
- stosowanie przez młodzież używek (alkohol, papierosy, narkotyki);
- brak zorganizowanych form spędzania czasu dla dzieci i młodzieży zamieszkującej obszary gminy Krzywda;
- przemoc i dysfunkcje w rodzinach;
- zaniedbania w rozwijaniu potencjału uzdolnionej młodzieży z gminy;
- niewystarczająca baza placówek wychowania przedszkolnego;
- brak wykorzystania bazy szkolnej w czasie wolnym od nauki;
- niewielka liczba wydarzeń i imprez o charakterze kulturalnym, integrujących mieszkańców gminy Krzywda;
- brak na obszarze gminy Krzywda organizacji pozarządowych inspirujących działalność kulturalną i sportową;
- niskie zaangażowanie mieszkańców w działalność w organizacjach pozarządowych;
- brak odpowiedniej bazy do organizacji imprez i wydarzeń o charakterze kulturalnym;
- ograniczony dostęp mieszkańców gminy do lekarzy specjalistów;
- trudności w dostępie do usług medycznych, spowodowane długim okresem oczekiwania;
- niedostateczny poziom usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych.

1. DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO

1.1 POŁOŻENIE GMINY KRZYWDA

Gmina Krzywda jest jedną ze 170 gmin wiejskich znajdujących się w województwie lubelskim. Położona jest w północno – zachodniej części województwa lubelskiego na terenie powiatu łukowskiego. Graniczy ona z następującymi gminami:

- Stanin (powiat łukowski) – od strony północnej;
- Adamów (powiat łukowski) – od strony południowo-wschodniej;
- Wojcieszków (powiat łukowski) – od strony wschodniej;
- Nowodwór i Kłoczew (powiat rzycki) – od strony południowo-zachodniej;
- Wola Mysłowska (powiat łukowski) – od strony północnej.

Mapa 1 Położenie gminy Krzywda na tle województwa lubelskiego

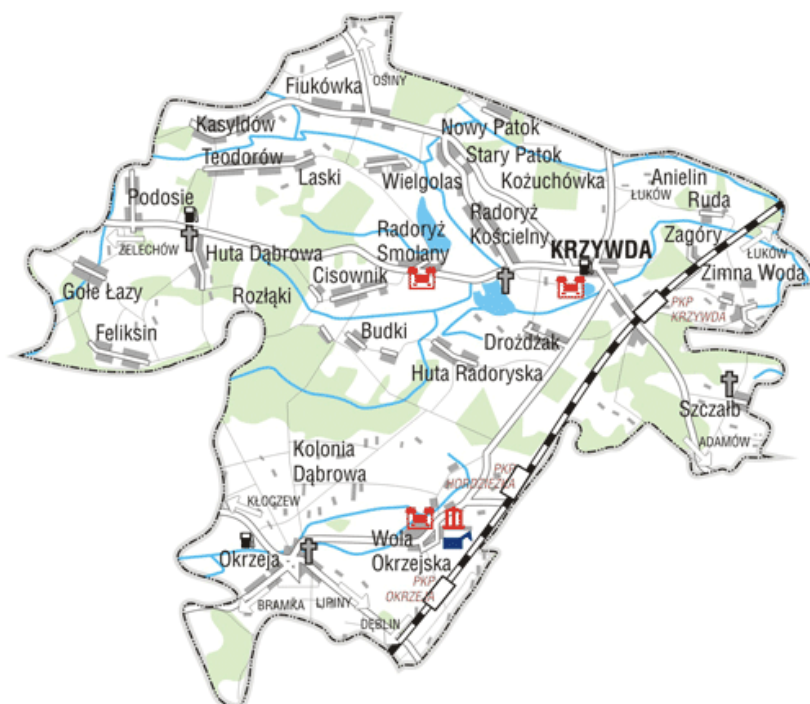
Źródło: <http://pl.wikipedia.org>

Gmina Krzywda zajmuje obszar 160,95 km², co stanowi około 11,55% powierzchni całego powiatu łukowskiego oraz 0,64% powierzchni województwa lubelskiego. Powierzchnia gminy jest większa niż przeciętna powierzchnia gminy wiejskiej w województwie lubelskim, która wynosi 127 km².² Gmina Krzywda jest jedną z 9 gmin wiejskich (Krzywda, Adamów, Łuków, Serokomla, Stanin, Stoczek Łukowski, Trzebieszów, Wojcieszków, Wola Mysłowska), które

² „Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2014 roku” GUS

łącznie z dwiema gminami miejskimi (Łuków i Stoczek Łukowski), wchodzi w skład powiatu łukowskiego.

Mapa 2 Usytuowanie poszczególnych miejscowości w gminie Krzywda

Źródło: Zaczerpnięte z <http://gminakrzywda.com.pl>

Gmina Krzywda jest położona w oddaleniu od centrów rozwoju o znaczeniu ponadlokalnym i regionalnym. Siedzibą gminy jest miejscowość Krzywda, oddalona o 25 km od Łukowa – siedziby powiatu oraz 90 km od Lublina – stolicy województwa lubelskiego. Odległość miejscowości Krzywda, będącej siedzibą władz gminy, od innych znaczących ośrodków miejskich przedstawia się następująco:

- Warszawa: 120 km;
- Biała Podlaska: 90 km;
- Siedlce: 51 km;
- Garwolin: 45 km.

Przez terytorium gminy Krzywda przebiega magistrała kolejowa Dęblin – Łuków. Na terenie gminy nie ma dróg krajowych. Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 78,2 km, z czego większość, bo aż 95,91%, stanowią drogi utwardzone. Łączna długość dróg gminnych wynosi 185,73 km. Z tego około 73,26% stanowią drogi utwardzone, a 26,74% nieutwardzone. Podstawowy układ komunikacyjny uzupełniony jest w poszczególnych miejscowościach przez ogólnodostępne drogi lokalne i wewnętrzne (nie zaliczone do żadnej z ww. kategorii dróg), pełniące rolę dojazdową do gruntów rolnych i leśnych, obsługujące tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowo-produkcyjnej.

1.2 PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

Gmina Krzywda położona jest na Wysoczyźnie Żelechowskiej, stanowiącej część Niziny Południowo - Podlaskiej. Region ten położony jest na terenie zlodowacenia środkowo - polskiego i obejmuje swym zasięgiem fragment wysoczyzny polodowcowej, rozciętej dolinami rzek: Mała Bystrzyca, Cisownik, Struga, Wilga i Okrzejka. Na terenie gminy znajduje się obszar źródłkowy rzeki Mała Bystrzyca, odprowadzającej swe wody na południowy - wschód do dorzecza Tyśmienicy oraz rzeki Wilga odprowadzającej swe wody na zachód do dorzecza Wisły.

Rzeźba terenu jest słabo urozmaicona, wysokości bezwzględne wahają się od około 160 do 180 m n.p.m. Ma ona charakter zdenudowanej wysoczyzny, miejscami lekko falistej, przeciętej płytkimi dolinami niewielkich rzek. Ogólnie obszar jest nachylony w kierunku z zachodu na wschód. Obecną rzeźbę terenu ukształtowały procesy okresu zlodowaceń. Zlodowacenia południowopolskie i środkowopolskie pozostawiły warstwy glin zwałowych, piasków, żwirów rzecznych i głazów narzutowych. W okresie zlodowacenia bałtyckiego obszar znalazł się w strefie peryglacialnej o silnym działaniu czynników denudacyjnych. Nastąpiło zrównywanie terenu: łagodzenie wzniesień, wypełnianie obniżień. W ostatnim okresie - holocenie - przeważała akumulacja rzeczna i eoliczna, doprowadzająca do wypełniania osadami rzecznyymi dolin, tworzenia się wydym, piasków pylastych i torfów.

Na terenie gminy wyróżnia się następujące jednostki morfologiczne:

- płaska wysoczyzna polodowcowa,
- moreny czołowe w postaci wzniesień o wysokościach względnych 5-15 metrów,
- pojedyncze wzniesienie w formie kemu zlokalizowane we wsi Cisownik,
- obniżenia powytopiskowe w kształcie rozległych niecek o płaskich powierzchniach,
- zagłębienia bezodpływowe o głębokości do 2,5 metra.

Obszar gminy charakteryzuje się dość dobrze rozwiniętą siecią wodną. Przez teren ten przepływają następujące rzeki: Mała Bystrzyca, Okrzejka, Struga, Cisownik, Wilga. Występuje tutaj również kilka stosunkowo dużych obszarowo stawów rybnych: w miejscowości Radoryż Smolany o powierzchni około 160 hektarów, w Krzywdzie - 18 ha, w Okrzei około 20 ha. Wody podziemne zalegają w poziomach wodonośnych różnych okresów. Poziom wodonośny - czwartorzędowy - występuje na głębokości od 0 do 1 m. Zaś pierwszy użytkowy poziom wodonośny występuje już na głębokości około 40-70 m pod poziomem terenu.

Gleby na obszarze gminy Krzywda wytworzyły się na utworach lodowcowych i polodowcowych, głównie na piaskach, torfach i murszach. Są one słabo zróżnicowane. Występują tu głównie bielice i pseudobielice oraz gleby brunatne wylugowane. W dolinach przeważają gleby torfowe i murszowo-torfowe oraz czarne ziemie zdegradowane.

Dominujące kompleksy gleb to:

- żytńi słaby: 49,5 % powierzchni gruntów ornych;
- żytńi dobry: 38,0 %;
- żytńi bardzo dobry: 12,5 %.

Większe obszary gleb klasy III - IV koncentrują się we wsiach Radoryż Kościelny i Fiukówka,

natomiast gleby kl. V-VI w miejscowościach: Laski, Teodorów, Budki, Huta Dąbrowa, Huta Radoryska, Feliksin, Drożdżak.

W miejscowości Krzywda znajdują się złoża piasków kwarcytowych, przydatnych do produkcji cegły silikatowej. Zaś w miejscowości Huta Radoryska i Okrzeja znajduje się kopalnia żwiru, wykorzystywanego do budownictwa i drogownictwa.

Szata roślinna gminy jest dość zróżnicowana. Występują tu zbiorowiska leśne, wodne, nawodne, szuwarowe, łąkowe, torfowiskowe o charakterze zbiorowisk naturalnych i pół naturalnych. Dominujące typy siedliskowe lasów to bory świeże, bory mieszane świeże, lasy mieszane świeże.

Ogólna powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi: 3 669 ha. Lesistość osiąga poziom 22,8 % i nieco przewyższa średnią wyliczoną dla województwa lubelskiego (22,5%).

1.3 DZIEDZICTWO KULTUROWE

1.3.1 RYS HISTORYCZNY

Historia dzisiejszego obszaru gminy Krzywda związana jest nierozdzielnie z historią Ziemi Łukowskiej, w tym miasta Kocka, które aktualnie znajduje się w powiecie lubartowskim.

Kock już około roku 1239 wraz z wsiami, z których dwie (zdaniem Długosza: Talczyn i Górka), leżące po prawej stronie Wieprza, należały do Ziemi Łukowskiej i były własnością biskupów płockich. W tym też roku znajdował się już w Kocku targ i kościół. Można więc przypuszczać, że Kock był wówczas znaczącym ośrodkiem o dość dobrze rozwiniętym zapleczu gospodarczym, które stanowiły posiadłości biskupie.

Spisy dziesięciny i świętopietrza z pierwszej połowy XIV wieku rejestrują na terenie Ziemi Łukowskiej 3 parafie: łukowską, kocką i tuchowicką. Wymienione ośrodki parafialne świadczą o rozmieszczaniu skupisk osadniczych w Łukowskim w XIV wieku. W stosunku do okresu wcześniejszego pojawia się więc w źródłach na terenie Ziemi Łukowskiej trzeci rejon osadniczy w okolicy Tuchowicza.

Największy rozwój osadnictwa w Ziemi Łukowskiej przypada na okres od początku XV do końca XVI wieku. W okresie wcześniejszym, poza trzema wyżej omówionymi ośrodkami w Łukowie, Kocku i Tuchowiczu, innych skupisk osadniczych nie było. Momentem przełomowym w rozwoju osadnictwa na terenie Ziemi Łukowskiej była unia polsko - litewska, w związku z którą ustały napady ze strony Litwy i Rusi. Od tego czasu Łukowskie straciło charakter przygraniczny, co uatrakcyjniło jego obszar dla osadników. W końcu XVI i w XVII wieku osadnictwo na tym terenie ostatecznie się ustabilizowało i od XVIII wieku, jeśli chodzi o ilość osad, nie widać już zasadniczych zmian. Właśnie z tym okresem należy łączyć powstanie większości miejscowości na terenie Gminy Krzywda³.

Po raz pierwszy nazwa miejscowości Krzywda pojawiła się w dokumencie z roku 1598. Pierwszym właścicielem Krzywdy i ziem okolicznych był ziemianin Jan Czyszowski.

Z zachowanych dokumentów źródłowych z roku 1730 dowiadujemy się, że następnym właścicielem dóbr Krzywda był Aleksander Gostkowski.

³ „Z Przeszłości Ziemi Łukowskiej”. Materiały Sesji Naukowej poświęconej przeszłości miasta Łukowa i Ziemi Łukowskiej odbytej w dniu 28 września 1958 r. Wydawnictwo Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza, Lublin 1959.

Kolejnymi znanymi właścicielami byli Ludwik i Józefina z Olszewskich Sławińscy. W roku 1846 Sławińscy sprzedali Stanisławowi Holnickiemu Szulcowi dobra Krzywdy z przyległościami. Po śmierci Stanisława w roku 1871 majątek przeszedł w ręce syna Władysława Konrada Holnickiego Szulca. Kolejnym właścicielem Krzywdy po śmierci Władysława Konrada w 1914 roku został jego syn Władysław Mieczysław. Należy wspomnieć, że Władysław Mieczysław Holnicki Szulc miał dwie żony. Pierwsza Janina Leokadia z Kownackich była siostrą Marii Kownackiej słynnej pisarki utworów dla dzieci. Jej imieniem została nazwana Szkoła Podstawowa w Krzywdzie wchodząca obecnie w Zespół Szkół w Krzywdzie. Drugą jego żoną była Natalia Kusaj. Przed wybuchem drugiej wojny światowej Holnicki część majątku sprzedał i wraz z rodziną przeniósł się do Warszawy.

Po zakończeniu wojny dekretem nowo utworzonego rządu dwór wraz z majątkiem został przejęty na skarb państwa. Od 1945 r. dwór zmieniał swych użytkowników. Obecnie mieści się tutaj Urząd Gminy Krzywdy. Interesującym wydarzeniem w dziejach Krzywdy był fakt, że w czasie kampanii wrześniowej przed ostatnią bitwą pod Wolą Gułowską, właśnie w Krzywdzie mieścił się sztab Samodzielnej Grupy Operacyjnej POLESIE dowodzonej przez gen. Franciszka Kleeberga, który kwaterował w dworze Holnickich.

Tereny Krzywdy znane są też z działalności partyzantki radzieckiej i polskiej, którą dowodził Serafin Pawłowicz Aleksejew ps. SERAFIN. Działał tu również oddział GL Władysława Sienkiewicza WILKA.

W listopadzie 1943r. Oddział AK Wacława Rejmaka OSTOI wykoleił pod Krzywdą i ostrzelał pociąg wiozący na urlop Hitlerowców z frontu wschodniego. Oddział ten stale paraliżował ruch kolejowy na linii Łuków – Dęblin.

1.3.2 URBANISTYKA

Krzywdy jako ośrodek gminny jest miejscowością o układzie urbanistycznym małomiasteczkowym.

Sieć osadnicza gminy Krzywdy jest charakterystyczna dla gmin wiejskich na wschodzie kraju. Przeważają tutaj wsie – ulicówki, charakteryzujące się zwartą zabudową mieszkaniową po obu stronach. W gminie występują również miejscowości typu rzędówka, ciągnące się wzdłuż prostej drogi z luźną zabudową, często występujące tylko po jednej stronie. Wielkość jednostek osadniczych jest bardzo zróżnicowana.

Zabudowa mieszkaniowa gminy Krzywdy ukształtowana została w oparciu o podstawową i tradycyjną funkcję gminy, jaką jest rolnictwo. Na jej obszarze dominuje budownictwo charakterystyczne dla osadnictwa wiejskiego pod względem zarówno formy, jak i funkcji - budynek mieszkalny jednorodzinny z towarzyszącą zabudową związaną z działalnością gospodarczą mieszkańców. Na terenie gminy występuje również zabudowa jednorodzinna, wielorodzinna i letniskowa (rekreacji indywidualnej). Lokalne zgrupowania osadnicze mają głównie zagrodowy charakter zabudowy, w którym zlokalizowane są ośrodki usług i miejsc pracy związanej z działalnością pozarolniczą.

1.3.3 ZABYTKOWY ZASÓB GMINY KRZYWDA

Na terenie gminy Krzywdą zachowały się liczne pamiątki przeszłości. Kilka z nich wpisanych zostało do Rejestru Zabytków. Ich krótka charakterystyka przedstawiona została poniżej.

Na terenie miejscowości Krzywdą zlokalizowane są następujące zabytki:

- Dwór murowany z kolumnowym portykiem, łamanym dachem wybudowany w 1921 r.;
- Park krajobrazowy otaczający dwór założony na początku XIX wieku.
- Dworzec kolejowy oraz wieża ciśnień w Krzywdzie.

Na terenie miejscowości Okrzeja zlokalizowane są następujące zabytki:

- Kościół parafialny p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Okrzei (kościół murowany odbudowany w 1793 r., w 1974 r. odnowiony wewnątrz, z zewnątrz był tynkowany w 1975 r. a malowany w 1977 r.) z dekoracją i ruchomościami, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego;
- Kopiec Henryka Sienkiewicza.

Na terenie miejscowości Radoryż Kościelny zlokalizowane są następujące zabytki:

- Zespół sakralny: kościół (murowany, wybudowany w latach 1907-1914), plebania, dzwonnica.

Na terenie miejscowości Radoryż Smolany zlokalizowane są następujące zabytki:

- Dwór, rządcówka, park XIX w.;
- Zespół podworski: d. spichlerz, d. gorzelnia, d. budynki gospodarcze.

Na terenie miejscowości Wola Okrzejska zlokalizowane są następujące zabytki:

- Muzeum im. Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej - I poł. XIX w.

Szczególną uwagę należy zwrócić na ten ostatni obiekt, który jest miejscem urodzenia Henryka Sienkiewicza. Stanowi on ważny potencjał, którego umiejętne wykorzystanie może stanowić istotny bodziec wspierający rozwój gminy. Aktualnie funkcjonuje tam wprawdzie muzeum, ale wydaje się, iż zważywszy na rangę osoby, której jest poświęcone, jego potencjał mógłby być lepiej wykorzystany.

Teren Gminy Krzywdą był miejscem działań Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie”, dowodzonej przez gen. Franciszka Kleeberga. Stoczyła ona tutaj ostatnią bitwę kampanii wrześniowej W 1939 roku, nazywaną bitwą pod Kockiem.

Od kilku lat w Kocku odbywają się uroczystości upamiętniające to wydarzenie, w których uczestniczą byli żołnierze generała Kleeberga, przedstawiciele organizacji kombatanckich, władze krajowe, regionalne i lokalne oraz pasjonaci historii. Ze względu na fakt, iż na terenie Gminy Krzywdą prowadzona była znaczna część działań militarnych związanych z samą bitwą, zasadne byłoby włączenie się gminy w cykl imprez okolicznościowych, upamiętniających to wydarzenie.

Gmina Krzywdą posiada bogatą i ciekawą historię, która udokumentowana jest obecnością licznych obiektów zabytkowych. Należy jednak zauważyć na ogół zły stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy. W związku z tym niezbędne będzie podjęcie działań

zmierzających do ich rewitalizacji i wykorzystania w kontekście, zarówno kulturowym, jak i społecznym i gospodarczym.

1.4 WYZNACZENIE JEDNOSTEK REFERENCYJNYCH

Opracowując niniejszą diagnozę, w pierwszej kolejności wyznaczono na obszarze gminy Krzywda jednostki referencyjne, w których obrębie była prowadzona szczegółowa analiza, mająca na celu wskazanie obszarów wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych. Przeprowadzona diagnoza objęła swoim zasięgiem cały teren gminy Krzywda, przy uwzględnieniu podziału na wyznaczone jednostki referencyjne. Diagnoza została przeprowadzona w oparciu o obiektywne i weryfikowalne mierniki oraz metody badawcze, które odpowiednio dostosowano do lokalnych uwarunkowań.

Wyznaczając granice poszczególnych jednostek referencyjnych kierowano się „Zasadami delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”. Zgodnie z ww. wytycznymi jako jednostkę referencyjną zastosowano sołectwo. Sołectwa, będące jednostkami pomocniczymi gminy, w sposób najbardziej adekwatny odzwierciedlają podział terytorialny gminy wynikający z uwarunkowań historycznych, przestrzennych i społecznych. Od strony praktycznej uzasadnieniem dla takiej metodologii był również fakt, iż zbieranie danych na potrzeby gminnych statystyk od lat opiera się właśnie na podziale na jednostki pomocnicze.

Diagnozę gminy Krzywda przeprowadzono w oparciu o analizę problemów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, infrastrukturalnej i przestrzennej w poszczególnych, dwudziestu pięciu sołectwach.

W związku z powyższym, dla celów niniejszej analizy, na obszarze gminy Krzywda wyznaczono 25 jednostek referencyjnych, których ogólną charakterystykę zaprezentowano w poniższym zestawieniu.

Tabela 1 Podział gminy Krzywda na jednostki referencyjne

Jednostka referencyjna	Miejscowość/ulica	Powierzchnia w ha	Liczba mieszkańców w 2016 roku
Budki	Budki	448,07	167
Cisownik	Cisownik	728,02	369
Drożdżak	Drożdżak, Orle Gniazdo	747,25	413
Feliksin	Feliksin	471,08	174
Fiukówka	Fiukówka	1015,46	407
Gołe Łazy	Gołe Łazy	493,50	212

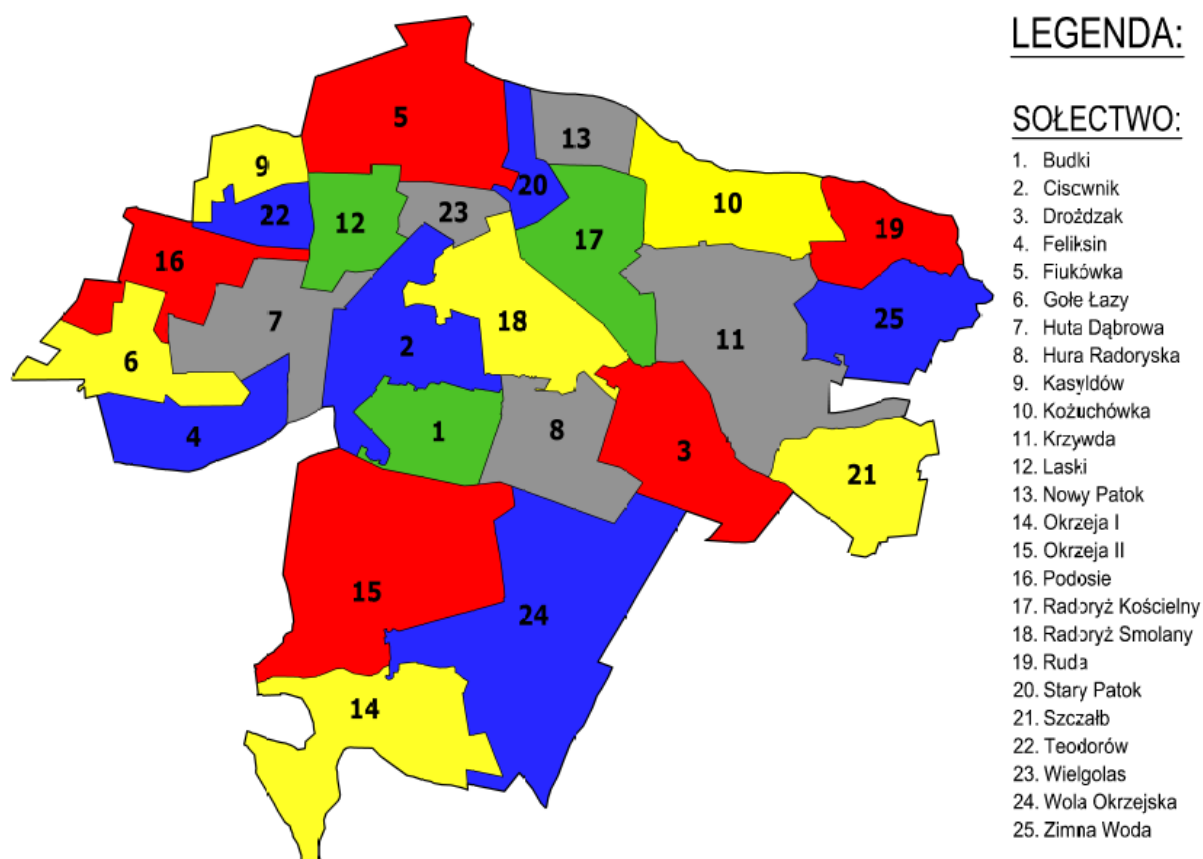
Jednostka referencyjna	Miejscowość/ulica	Powierzchnia w ha	Liczba mieszkańców w 2016 roku
Huta Dąbrowa	Huta Dąbrowa, ul.: Ceglana, Długa, Handlowa, H. Sienkiewicza, Hutnicza, Krótka, Leśna, Miła, Nowa, Piaskowa, Południowa, Rozłąki, Słoneczna, Spacerowa, Spokojna, Spółdzielcza, Wąska, Zachodnia, Zakładowa, Żelechowska, Żwirowa, Żytńia	645,59	1257
Huta Radoryska	Huta Radoryska	581,89	292
Kasyldów	Kasyldów	260,42	171
Kożuchówka	Kożuchówka	666,38	314
Krzywda	Jasnosz, Krzywda – ul.: Armii Krajowej, Cicha, Czerwonego Kapturka, Dolna, Dworska, E. Orzeszkowej, Gen. Kleeberga, H. Sienkiewicza, Kłosa, Kolejowa, Krótka, Leśna, Łąkowa, Łukowska, Meblowa, Miodowa, Nowa, Ogrodowa, Osiedlowa, Partyzantów, Piaskowa, Piękna, Polna, Poprzeczna, Prosta, Przemysłowa, Słoneczna, Sosnowa, Spokojna, Sportowa, Strażacka, Szkolna, Towarowa, Wąska, Wiejska, Wodna, Wrzosowa, Zagłoby, Zagrodowa, Zwycięstwa, Żelechowska, Żwirowa, Żytńia	1206,98	1786
Laski	Laski	380,08	135
Nowy Patok	Nowy Patok	276,00	117
Okrzeja I	Okrzeja, ul.: 22 Lipca, H. Sienkiewicza, Jedności, Kolonia Gąszcze, Kolonia Szczepaniec, Krótka, Nowa, Ogrodowa, Oświatowa, Parkowa, Partyzantów, Południowa, Północna, Słoneczna, Stodolna, Szkolna, T. Kościuszki, Usługowa, Wąska, XXXV-lecia PRL	953,01	962
Okrzeja II	Okrzeja, ul.: Kolonia Dąbrowa I, Kolonia Dąbrowa II, Kolonia Dąbrowa III, Kolonia Rowiny	1486,52	635
Podosie	Podosie	498,68	375
Radoryż Kościelny	Radoryż Kościelny	626,54	390
Radoryż Smolany	Radoryż Smolany	731,30	554
Ruda	Ruda	422,29	211
Stary Patok	Stary Patok	201,34	97
Szczałb	Szczałb	584,48	231
Teodorów	Teodorów	212,07	174
Wielgolas	Wielgolas	194,16	88
Wola Okrzejska	Wola Okrzejska	1655,14	872

Jednostka referencyjna	Miejscowość/ulica	Powierzchnia w ha	Liczba mieszkańców w 2016 roku
Zimna Woda	Zimna Woda	609,00	445
Razem		16095,27	10848

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Mapa 3 Sołectwa gminy Krzywda

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

1.5 SFERA SPOŁECZNA

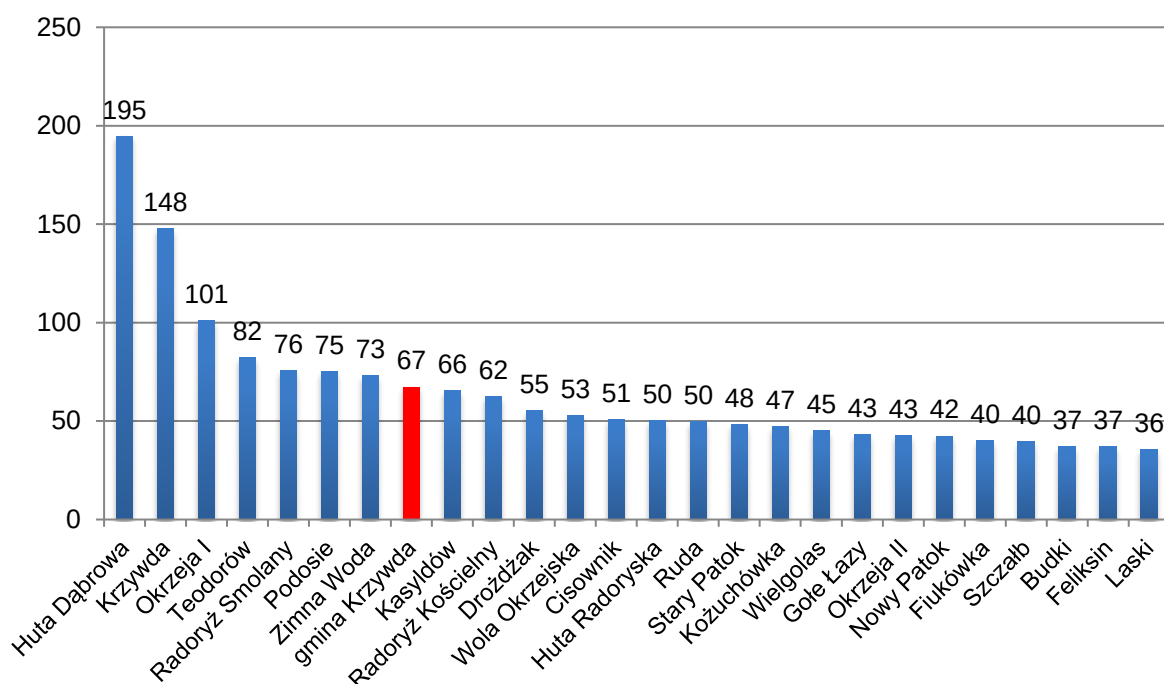
1.5.1 ZAGADNIENIA DEMOGRAFICZNE

Na koniec 2016 roku obszar gminy Krzywda zamieszkiwało łącznie 10848 osób, w tym 49,94% stanowiły kobiety, a 50,06% mężczyźni (w Polsce średnio gminy zamieszkuje 52% kobiet).

Gęstość zaludnienia kształtowała się w gminie Krzywda, w 2016 roku, na dość wysokim poziomie i wyniosła około 67 osób/km². Gmina charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem gęstości zaludnienia. Jednostką referencyjną, w której możemy zaobserwować najwyższy

poziom gęstości zaludnienia są sołectwa: Huta Dąbrowa, Krzywda oraz Okrzeja I. W 2016 roku na obszarze sołectwa Huta Dąbrowa średnio zamieszkiwało 195 osób na km², na terenie sołectwa Krzywda – prawie 148 osób na km², a w sołectwie Okrzeja I – 101 osób/ km². Są to wartości zdecydowanie wyższe od średniej gminnej (67 osób/km²). Na taki stan rzeczy wpływa przede wszystkim charakter zabudowy sołectw - zwarte skupiska zabudowań na stosunkowo małym obszarze. Najrzadziej zaludnioną, w przeliczeniu na km², jednostką referencyjną było w 2016 roku sołectwo Laski (ok. 36 os./km²).

Wykres 1 Gęstość zaludnienia w poszczególnych jednostkach referencyjnych gminy Krzywda w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Jednym z niekorzystnych procesów demograficznych, które zachodzą na obszarze gminy Krzywda jest zjawisko systematycznego wyludniania się tego obszaru. Na przestrzeni lat 2013-2016 z terenu gminy Krzywda ubyło łącznie 164 mieszkańców. Ogólna liczba mieszkańców w badanym okresie zmniejszyła się więc o 1,49% (średnia dla gminy Krzywda). Uwzględniając populację poszczególnych jednostek referencyjnych możemy zaobserwować, że najmniej korzystna sytuacja kształtuje się w sołectwach, w których odnotowano w latach 2013-2016 procentowy spadek liczby ludności wyższy od średniej gminnej. Do sołectw tych należą: Wola Okrzejska (spadek o 6,64%), Teodorów (spadek o 5,43%), Kozuchówka (spadek o 4,85%), Radoryż Smolany (spadek o 4,81%), Cisownik (spadek o 3,40%), Gołe Łazy (spadek o 3,20%), Fiukówka (spadek o 3,10%), Huta Dąbrowa (spadek o 1,72%), Okrzeja II (spadek o 1,70%) oraz Zimna Woda (spadek o 1,55%).

Najlepiej sytuacja prezentuje się w sołectwach, w których na przestrzeni lat 2013-2016 odnotowano wzrost populacji. Do wskazanych sołectw należą:

- Ruda – wzrost liczby ludności o 6,57%;
- Huta Radoryska - wzrost liczby ludności o 5,04%;

- Kasyldów - wzrost liczby ludności o 2,40%;
- Szczalb - wzrost liczby ludności o 1,76%;
- Wielgolas – wzrost liczby ludności o 1,15%;
- Budki - wzrost liczby ludności o 0,60%;
- Podosie - wzrost liczby ludności o 0,54%.

Na terenie sołectwa Nowy Patok liczba mieszkańców w 2016 roku była analogiczna do danych za rok 2013, stąd wskaźnik przyjął wartość 0.

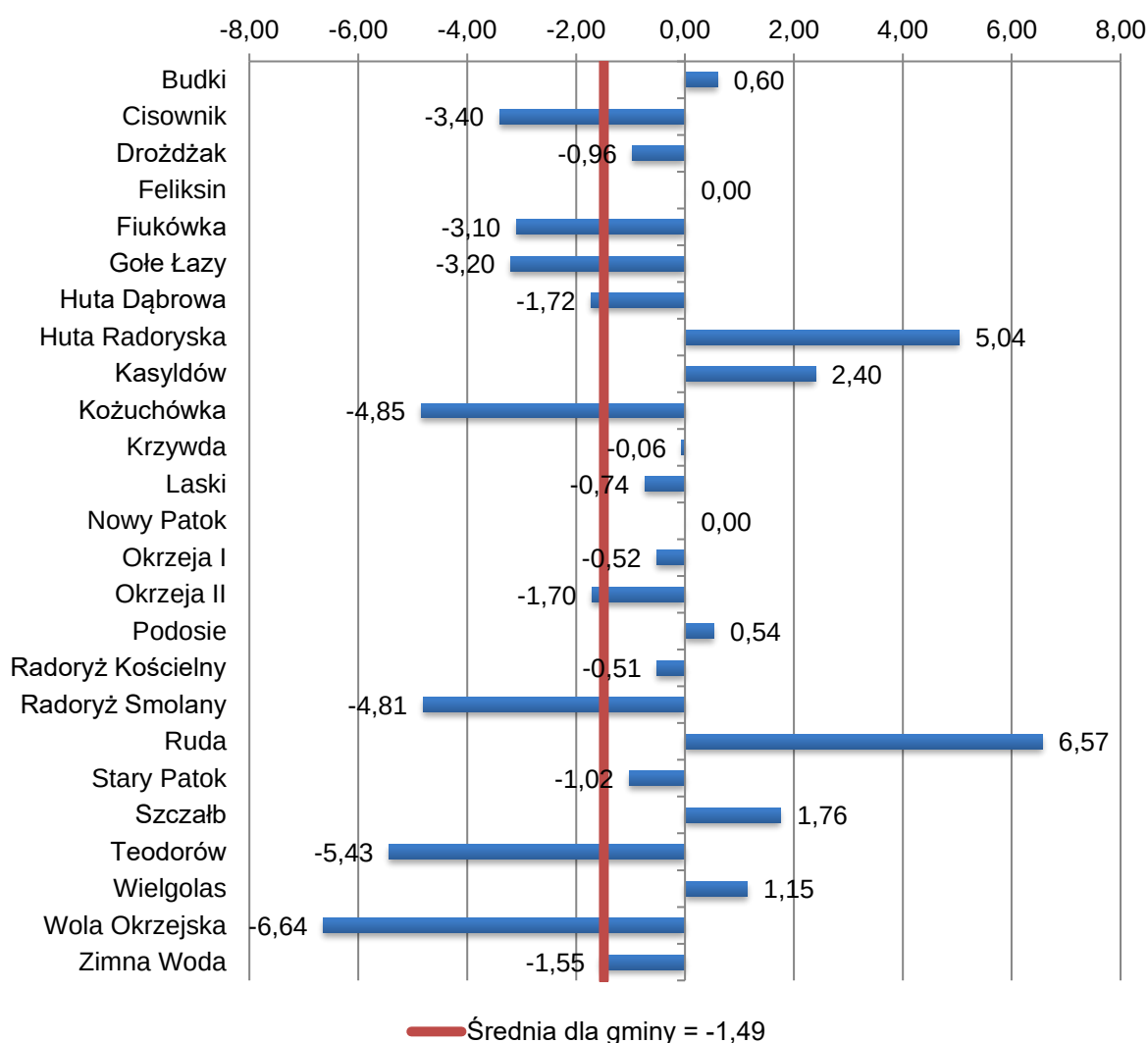
Tabela 2 Liczba ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne

Obszar analityczny	Liczba ludności			
	2013	2014	2015	2016
Budki	166	167	162	167
Cisownik	382	380	378	369
Drożdżak	417	409	409	413
Feliksin	174	172	172	174
Fiukówka	420	407	413	407
Gołe Łazy	219	215	213	212
Huta Dąbrowa	1279	1290	1278	1257
Huta Radoryska	278	284	287	292
Kasyldów	167	164	167	171
Kożuchówka	330	323	321	314
Krzywda	1787	1782	1769	1786
Laski	136	138	134	135
Nowy Patok	117	114	116	117
Okrzeja I	967	961	959	962
Okrzeja II	646	658	651	635
Podosie	373	372	377	375

Obszar analityczny	Liczba ludności			
	2013	2014	2015	2016
Radoryż Kościelny	392	393	399	390
Radoryż Smolany	582	598	566	554
Ruda	198	200	208	211
Stary Patok	98	97	97	97
Szczałb	227	224	229	231
Teodorów	184	178	176	174
Wielgolas	87	89	88	88
Wola Okrzejska	934	929	901	872
Zimna Woda	452	453	453	445
Suma	11012	10997	10923	10848

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Wykres 2 Zmiana liczby ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

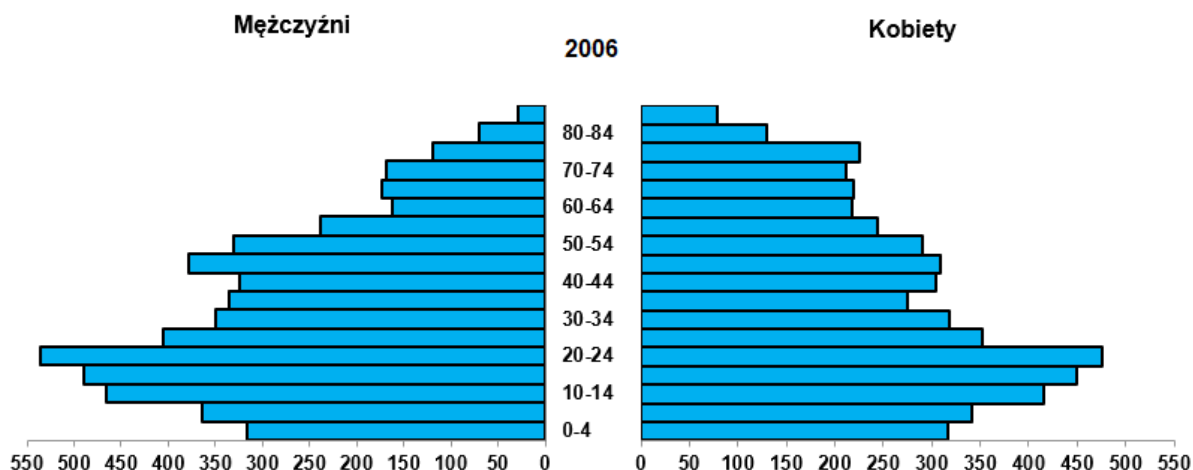

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Wśród negatywnych zjawisk demograficznych zauważalnych na terenie gminy Krzywda znajduje się również problem stopniowego starzenia się populacji. Wskazują na to piramidy wieku i płci, które zamieszczono poniżej. Niemal we wszystkich grupach wiekowych liczba mężczyzn jest większa niż kobiet. Jedynie w grupie wiekowej osób powyżej 55 roku życia liczebność kobiet przekracza liczebność mężczyzn (w szczególności powyżej 70 roku życia). Jest to zjawisko charakterystyczne dla całego kraju – zgodnie ze statystykami mężczyźni żyją krócej niż kobiety.

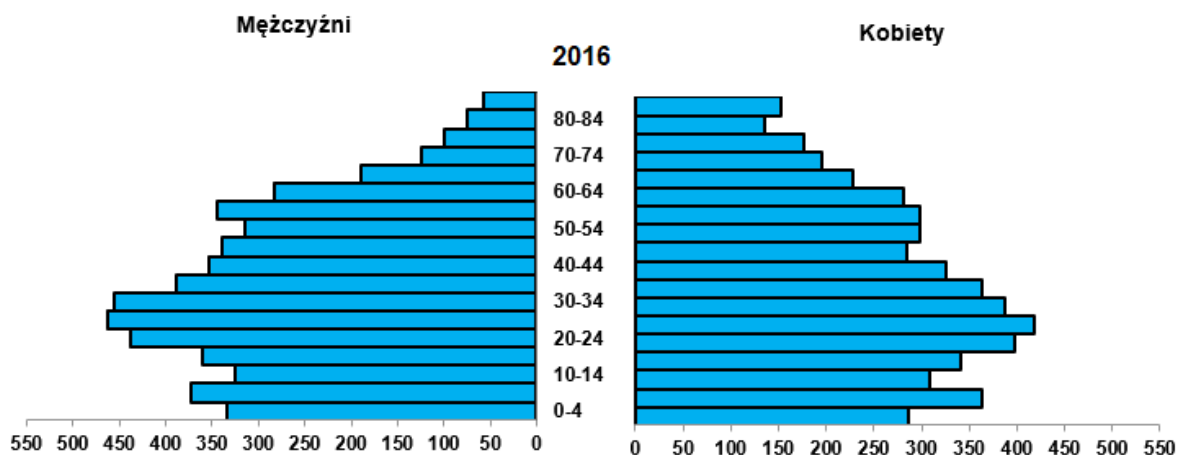
Kształt piramid wieku i płci mieszkańców analizowanej gminy na przestrzeni ostatniego 10-lecia wskazuje na stacjonarny (zastojowy) tryb społeczeństwa – przejściową fazę pomiędzy społeczeństwem młodym a starym. Porównując oba wykresy można zauważyć, że podstawa piramidy obrazującej strukturę ludności w 2016 r. uległa zmniejszeniu, rozszerza się natomiast wierzchołek piramidy, co wskazuje na systematyczne starzenie się społeczeństwa.

Wykres 3 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywdą w 2006 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 4 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywdą w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Banku Danych Lokalnych GUS

Na obszarze gminy Krzywdą odnotowano w 2016 roku dodatnią wartość współczynnika salda migracji. Saldo migracji na 1000 mieszkańców wyniosło tutaj 7,19. Jednostką referencyjną, w której współczynnik ten przyjął najwyższą wartość było w 2016 roku sołectwo Budki (41,92). Najgorzej sytuacja wyglądała w badanym okresie czasu w sołectwie Cisownik, gdzie odnotowano ujemne saldo migracji na 1000 mieszkańców (-13,55). Na przestrzeni lat 2013-2016 współczynnik salda migracji utrzymywał się w gminie na zbliżonym, dodatnim poziomie (wyłączając rok 2014, w którym odnotowano najniższą wartość współczynnika), aczkolwiek wykazywał tendencję rosnącą. W 2013 roku współczynnik wyniósł wartość 5,90, w 2014 roku: 2,64, a w 2015 roku: 5,04. W analizowanym okresie czasu nastąpił wzrost zameldowań na teren gminy z 264 w 2013 roku do 286 w 2016 roku, czyli o 8,33%. Na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi uległa również liczba wymeldowań z obszaru gminy Krzywdą. W 2016 roku wyniosła ona 208 osób i była o 4,52% niższa niż w 2013 roku (199 osób).

Gmina Krzywda charakteryzuje się dodatnim przyrostem naturalnym. W 2016 roku współczynnik przyrostu naturalnego kształtował się na poziomie 0,37‰. W okresie tym przyrost naturalny na 1000 mieszkańców kształtował się na najgorszym poziomie w sołectwach: Cisownik (-10,84‰), Fiukówka (-7,37‰), Huta Dąbrowa (-1,59‰), Okrzeja I (-6,24‰), Okrzeja II (-1,57‰), Podosie (-13,33‰), Stary Patok (-10,31‰) oraz Wola Okrzejska (-6,88‰). W obrębie sołectw: Gołe Łazy, Laski, Nowy Patok, Radoryż Kościelny, Ruda, Teodorów oraz Wielgolas wartość współczynnika przyrostu naturalnego wyniosła w 2016 roku wartość 0, gdyż liczba zgonów oraz urodzeń w badanym okresie kształtowała się w ww. sołectwach na analogicznych poziomach. W pozostałych jednostkach referencyjnych zaobserwowano dodatnie wartości współczynnika. Najlepiej sytuacja prezentowała się w sołectwie Huta Radoryska, gdzie współczynnik przyrostu naturalnego przyjął wartość 13,70‰. W latach 2013-2016 współczynnik przyrostu naturalnego dla gminy Krzywda przyjmował wartości dodatnie, aczkolwiek wykazywał tendencję spadkową: w 2013 wyniósł 3,45‰, w 2014 roku: 2,91‰, a w 2015 roku: 2,75‰. W 2016 roku przyjął on wartość (0,37‰) o 89,27% niższą niż w 2013 roku. Mimo, że w badanym okresie odnotowano dodatni przyrost naturalny na 1000 mieszkańców, widać jednak, że wykazuje on tendencję spadkową, po czym można wnosić, że na przestrzeni kolejnych lat liczba mieszkańców będzie nadal się zmniejszała. Wpływa na to również wysoki poziom emigracji zarobkowej mieszkańców gminy Krzywda.

Prognoza demograficzna na lata 2014-2050⁴ opracowana przez GUS wskazuje, że na terenie województwa lubelskiego w 2050 roku liczba ludności wsi zmniejszy się w porównaniu z rokiem 2013 o 14,7%. Należy więc przyjąć, że podobne zjawisko spadku liczby ludności będzie obserwowane również na terenie gminy Krzywda. Mimo dodatniego przyrostu naturalnego oraz dodatniego salda migracji w najbliższych latach przewiduje się na terenie gminy Krzywda niekorzystne zmiany demograficzne prowadzące do szybkiego procesu starzenia się społeczności i dalszego spadku ludności.

Problem starzenia się populacji, zarówno miast jak i wsi, zaczyna być współcześnie coraz bardziej odczuwalny. Niesie on ze sobą konieczność zmiany funkcji obiektów i przestrzeni, które powinny być coraz bardziej przystosowane do potrzeb wzrastającej populacji seniorów. Wskaźnikiem, który najtrafniej oddaje to zjawisko i pozwala na ocenę struktury demograficznej ludności zamieszkującej gminę Krzywda jest odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 lat oraz kobiety powyżej 60 lat). Aktualna, jak również prognozowana, liczba osób w wieku poprodukcyjnym wskazuje na zmiany potrzeb użytkowników przestrzeni, budynków, a także na możliwe obniżenie się dochodów części gospodarstw.

Wskaźnik ten na obszarze gminy Krzywda wyniósł w 2016 roku 15,94%, co świadczy o dość wysokim poziomie starzenia się struktur demograficznych w gminie. Silną koncentrację problemu możemy zaobserwować w ponad połowie jednostek referencyjnych. Do jednostek tych należą sołectwa, w których, w 2016 roku, udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców był wyższy od średniej dla gminy Krzywda (15,94%). Do ww. sołectw należą:

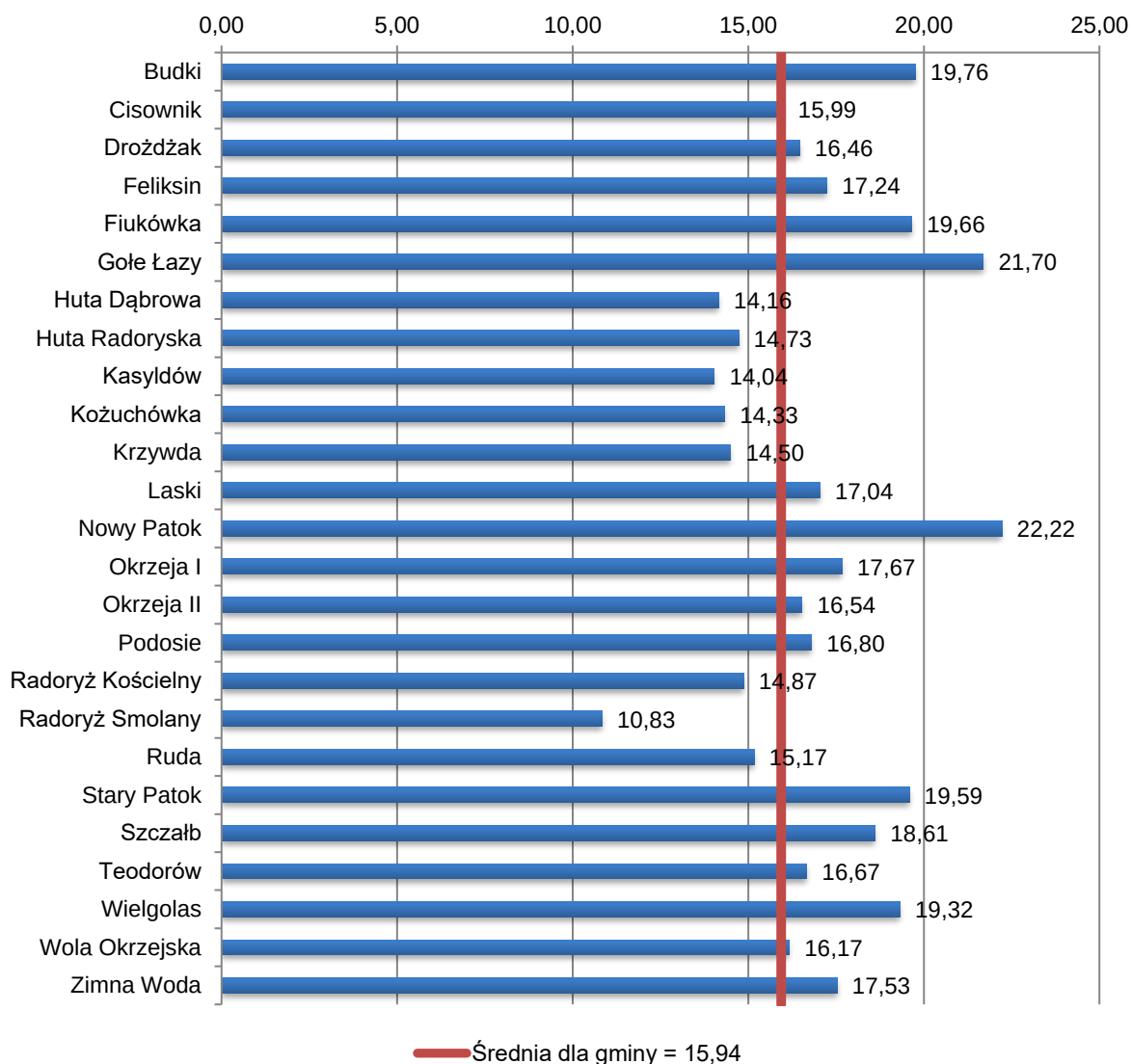
- Nowy Patok – 6,28 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Gołe Łazy – 5,76 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Budki – 3,82 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;

⁴ Prognoza demograficzna na lata 2014-2050 dla województwa lubelskiego

- Fiukówka – 3,72 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- Stary Patok – 3,65 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Wielgolas – 3,38 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Szczalb – 2,68 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Okrzeja I – 1,73 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- Zimna Woda – 1,59 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Feliksin – 1,30 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Laski – 1,10 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Podosie – 0,86 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Teodorów – 0,73 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- Okrzeja II – 0,60 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Drożdżak – 0,53 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- Wola Okrzejska – 0,23 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- Cisownik – 0,05 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;

W pozostałych jednostkach referencyjnych (Ruda, Radoryż Kościelny, Huta Radoryska, Krzywda, Kożuchówka, Huta Dąbrowa, Kasyldów oraz Radoryż Smolany) odnotowano nieco lepszą sytuację, a wskaźnik przyjął wartości niższe od średniej dla gminy. Jednostką referencyjną, w której odnotowano najniższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców było w 2016 roku sołectwo Radoryż Smolany, gdzie wskaźnik osiągnął wartość 10,83%, czyli 5,11 punktów procentowych niższą niż średnia w gminie Krzywda.

Wykres 5 Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Zjawisko starzenia się społeczności gminy Krzywda jeszcze bardziej jest widoczne gdy analizie poddamy zmianę udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni lat 2013-2016. Analiza dostępnych danych wskazuje, że w większości jednostek referencyjnych w badanym okresie odnotowano przyrost ww. ludności, a co za tym idzie, ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców wykazywał trend wzrostowy. Średni przyrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Krzywda wyniósł 1,45% (średnia w gminie). Biorąc pod uwagę podział na jednostki referencyjne, największy przyrost odnotowano w następujących sołectwach:

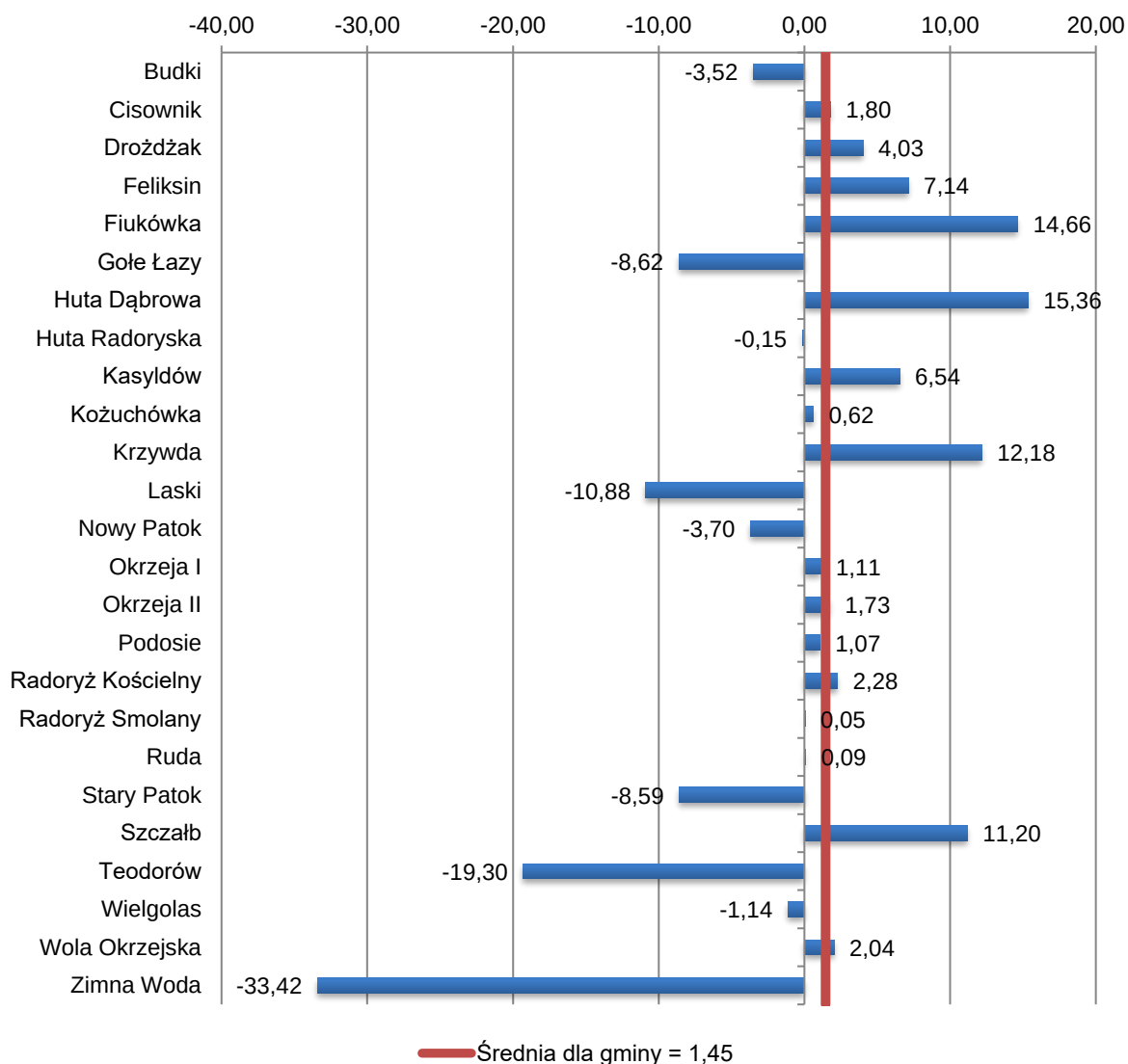
- Huta Dąbrowa - w 2016 roku nastąpił przyrost o 15,36% w stosunku do roku 2013;
- Fiukówka - w 2016 roku nastąpił przyrost o 14,66% w stosunku do roku 2013;
- Krzywda - w 2016 roku nastąpił przyrost o 12,18% w stosunku do roku 2013;
- Szczałb - w 2016 roku nastąpił przyrost o 11,20% w stosunku do roku 2013;

- Feliksin - w 2016 roku nastąpił przyrost o 7,14% w stosunku do roku 2013;
- Kasyldów - w 2016 roku nastąpił przyrost o 6,54% w stosunku do roku 2013;
- Drożdżak - w 2016 roku nastąpił przyrost o 4,03% w stosunku do roku 2013;
- Radoryż Kościelny - w 2016 roku nastąpił przyrost o 2,28% w stosunku do roku 2013;
- Wola Okrzejska - w 2016 roku nastąpił przyrost o 2,04% w stosunku do roku 2013;
- Cisownik - w 2016 roku nastąpił przyrost o 1,80% w stosunku do roku 2013;
- Okrzeja II - w 2016 roku nastąpił przyrost o 1,73% w stosunku do roku 2013.
- Krzywda - w 2015 roku nastąpił przyrost o 3,26% w stosunku do roku 2013

W sołectwach Okrzeja I (1,11%), Podosie (1,07%), Kożuchówka (0,62%), Ruda (0,09%) oraz Radoryż Smolany (0,05%) odnotowano przyrost wskaźnika poniżej średniej gminnej. W pozostałych jednostkach referencyjnych odnotowano pozytywny trend spadkowy udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016:

- Huta Radoryska - w 2016 roku nastąpił spadek o 0,15% w stosunku do roku 2013;
- Wielgolas - w 2016 roku nastąpił spadek o 1,14% w stosunku do roku 2013;
- Budki - w 2016 roku nastąpił spadek o 3,52% w stosunku do roku 2013;
- Nowy Patok - w 2016 roku nastąpił spadek o 3,70% w stosunku do roku 2013;
- Stary Patok - w 2016 roku nastąpił spadek o 8,59% w stosunku do roku 2013;
- Gołe Łazy - w 2016 roku nastąpił spadek o 8,62% w stosunku do roku 2013;
- Laski - w 2016 roku nastąpił spadek o 10,88% w stosunku do roku 2013;
- Teodorów - w 2016 roku nastąpił spadek o 19,30% w stosunku do roku 2013;
- Zimna Woda - w 2016 roku nastąpił spadek o 33,42% w stosunku do roku 2013.

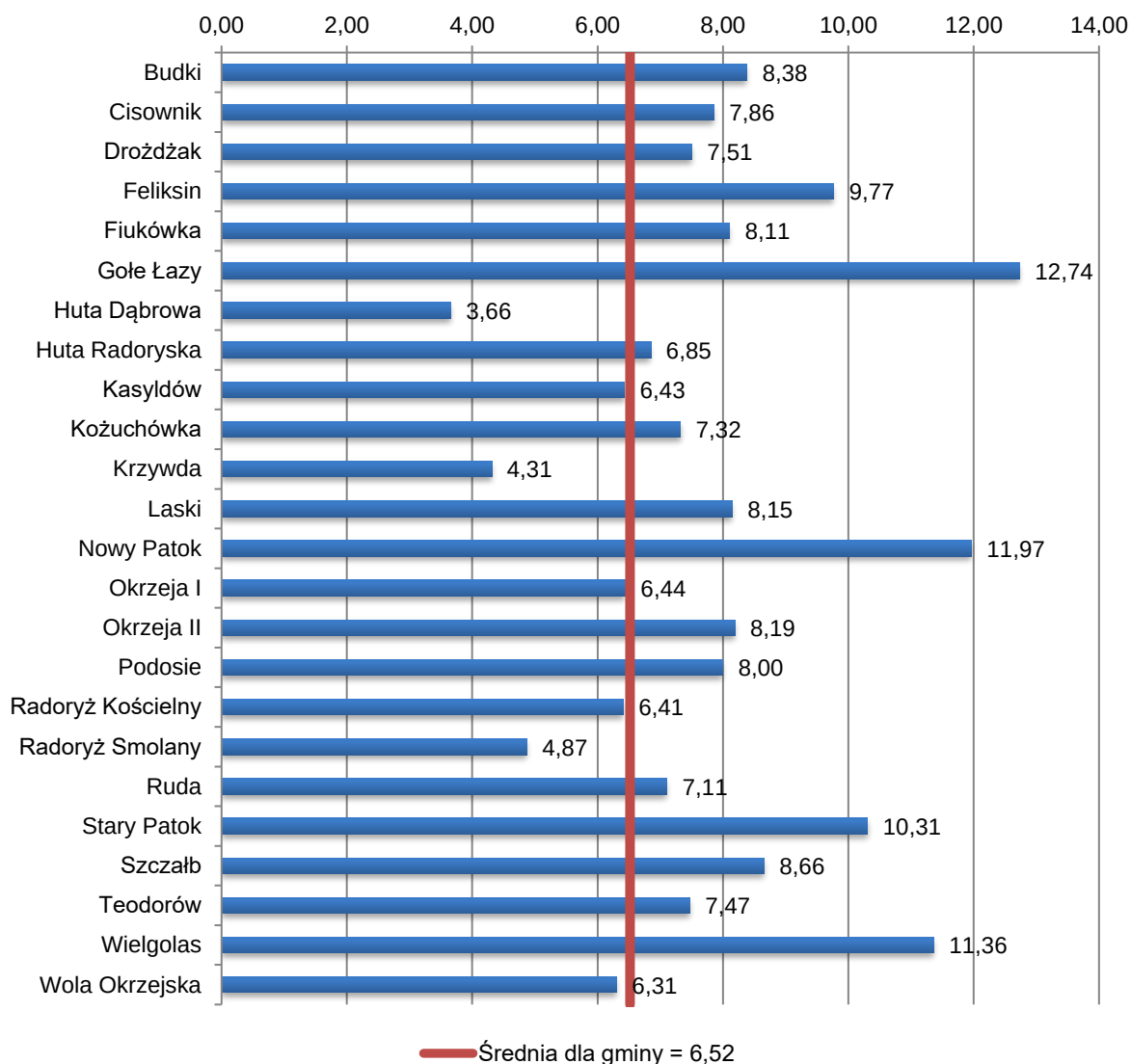
Wykres 6 Zmiana udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Dodatkowym wskaźnikiem, który może zobrazować problem starzenia się społeczności jest udział ludności po 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności. W 2016 roku wskaźnik ten na terenie gminy Krzywda wyniósł 6,52% (średnia gminna). Jednostką referencyjną, w obrębie której odnotowano w 2016 roku najwyższy udział mieszkańców powyżej 75 roku życia w ogólnej populacji było sołectwo Gołe Łazy. Badany wskaźnik osiągnął tutaj poziom 12,74% i był wyższy od średniej gminnej o 6,22 punktów procentowych. W dalszej kolejności uplasowały się sołectwa: Nowy Patok, Wielgolas, Stary Patok, Feliksin, Szczałb, Budki, Okrzeja II, Laski, Fiukówka, Podosie, Zimna Woda, Cisownik, Drożdżak, Teodorów, Kożuchówka, Ruda oraz Huta Radoryska. W jednostkach tych wskaźnik osiągnął wartości wyższe niż średnia gminna (6,52%). W pozostałych sołectwach udział ludności po 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności był niższy od średniej gminnej. Najlepiej sytuacja wyglądała w 2016 roku w sołectwie Huta Dąbrowa, gdzie odnotowano, w porównaniu z innymi jednostkami, najniższy odsetek osób powyżej 75 roku życia w ogólnej populacji. Wskaźnik wyniósł tutaj 3,66%.

Wykres 7 Udział ludności po 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

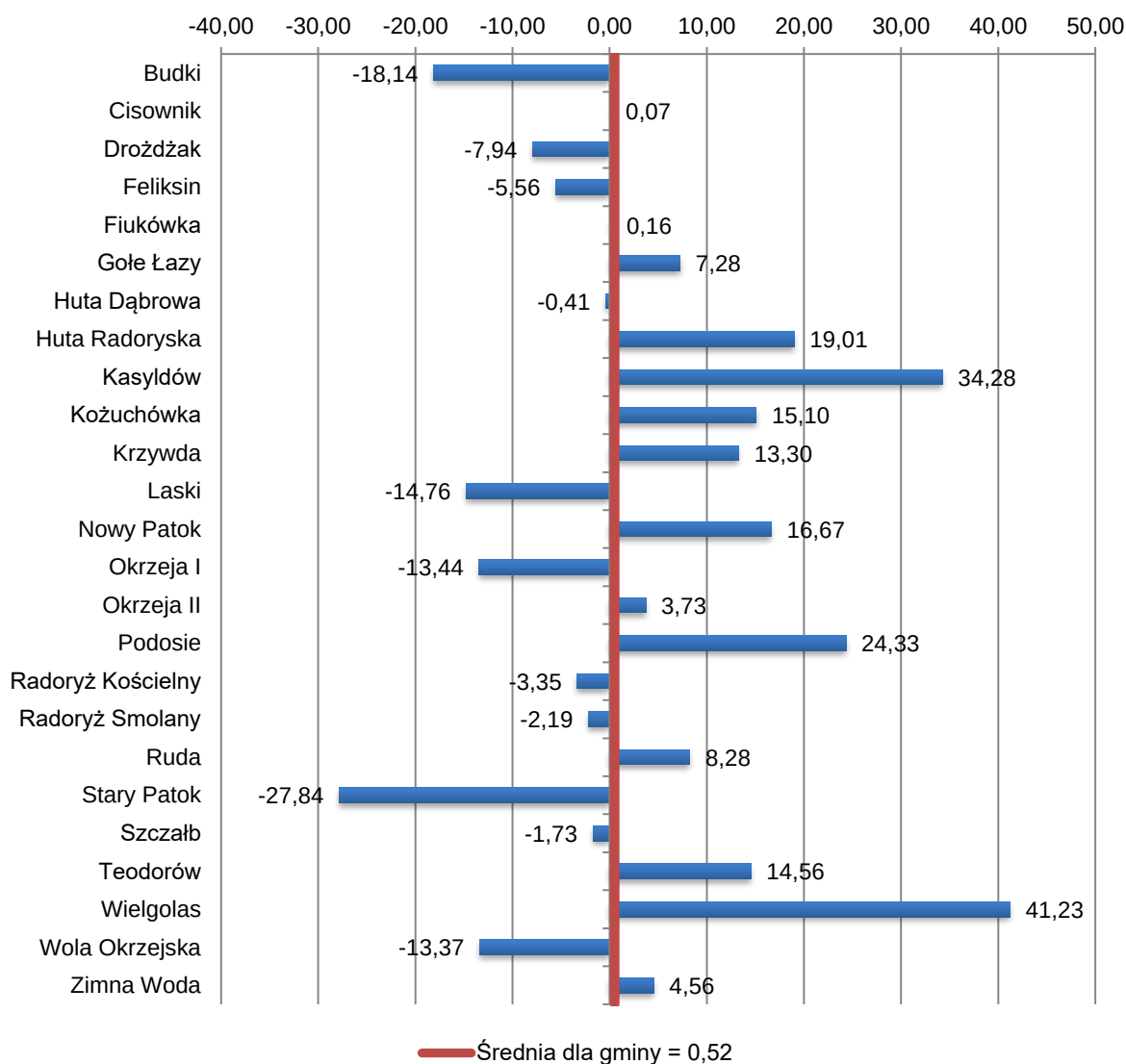
W latach 2013-2016 odnotowano na terenie gminy Krzywda wzrost udziału ludności po 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności. Wzrost ten wyniósł 0,52% (średnia gminna). Negatywne tendencje wzrostowe odnotowano również w następujących sołectwach:

- Wielgolas – wzrost o 41,23%;
- Kasyldów – wzrost o 34,28%;
- Podosie – wzrost o 24,33%;
- Huta Radoryska – wzrost o 19,01%;
- Nowy Patok – wzrost o 16,67%;
- Kożuchówka – wzrost o 15,10%;
- Teodorów – wzrost o 14,56%;

- Krzywda – wzrost o 13,30%;
- Ruda – wzrost o 8,28%;
- Gołe Łazy – wzrost o 7,28%;
- Zimna Woda – wzrost o 4,56%;
- Okrzeja II - wzrost o 3,73%.

W wyżej wymienionych sołectwach wskaźnik przyjął wartości wyższe niż średnia gminna. Negatywne tendencje wzrostowe, ale na poziomie niższym od średniej w gminie (0,5%), odnotowano w następujących sołectwach: Fiukówka (0,16%) oraz Cisownik (0,07%). W pozostałych jednostkach referencyjnych był zauważalny na przestrzeni lat 2013-2016 pozytywny trend spadkowy udziału mieszkańców powyżej 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności. Najlepiej sytuacja prezentowała się w sołectwie Stary Patok, gdzie badany wskaźnik osiągnął wartość -27,84%.

Wykres 8 Zmiana udziału ludności po 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Podczas konsultacji społecznych przeprowadzonych na terenie gminy Krzywda podkreślano, że przyczyną spadku liczby ludności gminy jest w szczególności odpływ młodych osób. Jest to przede wszystkim spowodowane tym, że młodzi przenoszą się do dużych ośrodków miejskich lub za granicę w poszukiwaniu dobrze płatnej pracy. Część młodych mieszkańców pozostaje w większych ośrodkach miejskich po ukończeniu rozpoczętej w mieście edukacji, gdyż widzi tam lepsze perspektywy zawodowe. W związku z tym, że obniża się liczba ludności młodej, ale i zarazem dobrze wykształconej, mieszkańcy postulowali, aby podjąć działania, które przyczyniłyby się do wzrostu liczby miejsc pracy na lokalnym rynku pracy oraz działania propagujące i zachęcające mieszkańców do samozatrudnienia.

Migracje młodych mieszkańców do miast w poszukiwaniu lepszego wykształcenia, lepszej pracy i perspektyw życiowych wraz z zauważalnym procesem starzenia się populacji gminy przyczyniają się do tego, że na miejscu zostają osoby starsze, nierzadko pozostawione bez wsparcia rodziny.

Postępujący na terenie gminy Krzywda, podobnie jak i w całej Polsce, proces starzenia się populacji wymaga podjęcia odpowiednich działań. Działania te powinny odnosić się nie tylko do lokalnego rynku pracy (np. polityka ukierunkowana na powstawanie nowych miejsc pracy, ułatwianie młodym startu zawodowego, zatrzymanie młodych na lokalnym rynku pracy, wydłużenie aktywności zawodowej mieszkańców w wieku przedemerytalnym), ale również włączania osób starszych do społeczności gminnej tak, aby malejące z wiekiem możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb nie odsunęły seniorów na margines życia społecznego, kulturalnego, itp.

Analizując problem odpływu młodych mieszkańców gminy oraz postępujący proces starzenia się społeczności lokalnej, akcentowano potrzebę rozwoju na terenie gminy Krzywda grup oraz instytucji wsparcia dla osób starszych. Sugerowano rozwój małych form pomocy osobom starszym. Mieszkańcy zwrócili również uwagę na potrzebę likwidacji barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej, a także w miejscach powszechnie uczęszczanych (np. skwery, sklepy) oraz potrzebę organizacji różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej i kulturalnej dla osób starszych (a także niepełnosprawnych i chorujących).

W trakcie konsultacji seniorzy podkreślali, że na terenie gminy Krzywda brakuje miejsc oraz wydarzeń, które miałyby na celu integrację młodszych i starszych mieszkańców. Seniorzy wykazali również potrzebę wsparcia psychologicznego oraz zwiększenia działań związanych ze wzmacnianiem potencjału osób starszych w celu ich rozwoju osobistego i zwiększania aktywności (np. usługi edukacyjne, szkolenia osławające seniorów z nowymi technologiami). Seniorzy z obszaru gminy borykają się również z problemami takimi jak: samotność (często wynikająca z tego, że młodzi członkowie rodziny zmieniają miejsce zamieszkania, ze złych relacji rodzinnych czy braku czasu najbliższych), choroby przewlekłe, niepełnosprawność, niewystarczające środki finansowe oraz poczucie nieprzydatności.

1.5.2 STAN ZDROWIA MIESZKAŃCÓW

Wśród negatywnych zjawisk w sferze społecznej, które sygnalizowały zarówno władze gminy Krzywdy, jak również sami mieszkańcy gminy, znajdują się także problemy zdrowotne ludności. Niewątpliwie o istotności tego problemu świadczy fakt, że kłopoty ze zdrowiem odciskają swoje piętno nie tylko na pojedynczych osobach dotkniętych chorobą, ale również na ich rodzinach, otoczeniu, a co za tym idzie, całej społeczności lokalnej.

Na terenie gminy Krzywdy opiekę zdrowotną zapewniają lekarze i pielęgniarki w Samorządowym Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej (SSPZOZ) w Krzywdzie. Obszarem działania SSPZOZ-u jest rejon gminy Krzywdy. Siedziba zakładu mieści się w Krzywdzie przy ul. Żelechowskiej 11. W największych miejscowościach gminy, czyli Okrzei i Hucie Dąbrowie mieszczą się filie SSPZOZ-u. Zakład wykorzystuje do prowadzenia działalności przekazane w nieodpłatne użytkowanie nieruchomości i majątek komunalny. W SSPZOZ w Krzywdzie świadczeń zdrowotnych udzielają lekarze podstawowej opieki zdrowotnej oraz pielęgniarki i położne. Wszystkie gabinety Zakładu wyposażone są elementy niezbędne do ich funkcjonowania oraz sprzęt i aparaturę medyczną. Gabinet USG mieści się w centrali zakładu w miejscowości Krzywdy, lecz obsługują także filie w Hucie Dąbrowie i Okrzei. Wszystkie te miejscowości oddalone są od siebie w odległości około 10 km. SSPZOZ w Krzywdzie współpracuje z instytucjami wykonującymi zadania w dziedzinie pomocy społecznej, organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, a także innymi zakładami opieki zdrowotnej na obszarze województwa i kraju.

W świetle danych udostępnionych przez SSPZOZ w Krzywdzie możemy zauważyć, że w 2016 roku na terenie całej gminy Krzywdy największa liczba mieszkańców chorowała na choroby układu krążenia. Na tego rodzaju choroby chorowało łącznie 299, czyli ok. 2.76% ludności gminy. Jednostkami referencyjnymi, w których odnotowano największą liczbę chorujących na tego rodzaju choroby były sołectwa Okrzeja I i Okrzeja II (łącznie 246 mieszkańców), a także Wola Okrzejska (4 osoby). Na przestrzeni lat 2013-2016 liczba mieszkańców gminy Krzywdy, chorujących na choroby układu krążenia uległa wzrostowi. W 2013 roku wynosiła ona 262, w 2014 roku – 281, w 2015 roku – 286, a w 2016 – 299, czyli wzrosła o 37 osób, tj. o 14,12%.

Kolejną grupą chorób, z którymi borykają się mieszkańcy gminy Krzywdy są choroby układu ruchu. W analizowanym okresie również i ta grupa pacjentów uległa wzrostowi. W 2016 roku liczba osób zamieszkujących teren gminy Krzywdy, którzy wg danych SSPZOZ w Krzywdzie podlegali leczeniu w związku ze zdiagnozowaniem chorób układu ruchu wynosiła 50 i była wyższa od danych za rok 2013 o 14 osób, czyli o 38,89%. Liczba mieszkańców gminy chorujących na choroby układu ruchu stanowiła około 0,46% ogółu ludności gminy.

Na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi uległa również liczba mieszkańców chorujących na choroby układu oddechowego i alergię. W 2013 roku wynosiła ona 21 osób, a w 2016 roku – 45 osób, czyli wzrosła o 24 osoby, tj. o 114,29%. W analizowanym okresie wzrosła również liczba mieszkańców chorujących na nowotwory. W 2016 roku liczba osób zamieszkujących teren gminy, którzy wg danych SSPZOZ w Krzywdzie podlegali leczeniu w związku ze zdiagnozowaniem nowotworów wynosiła 29 i była wyższa od danych za rok 2013 o 14 osób, czyli o 93,33%. Liczba mieszkańców gminy Krzywdy chorujących na choroby nowotworowe stanowiła w 2016 roku około 0,27% ogółu ludności.

W 2016 roku 23 mieszkańców gminy leczyło się z powodu zaburzeń lub chorób psychicznych, czyli ok. 0,21% populacji. Największa koncentracja tego problemu nastąpiła w sołectwach:

Okrzeja I i Okrzeja II (w sumie 15 mieszkańców). W przeciwieństwie do pozostałych przyczyn korzystania ze świadczeń zdrowotnych świadczonych przez SSPZOZ, w analizowanym okresie spadła liczba mieszkańców chorujących na choroby i zaburzenia psychiczne. W 2016 roku liczba mieszkańców gminy leczących się z powodu zaburzeń czy chorób psychicznych spadła, w porównaniu z rokiem 2013, o 2 osoby (z 25 do 23), tj. o 8%.

Wśród dzieci i młodzieży do 15 roku życia, zamieszkującej teren gminy Krzywda, w 2016 roku 0,94% stanowiły osoby, u których zdiagnozowano nadwagę lub otyłość (łącznie 19 osób). Liczba ta, w porównaniu z rokiem 2013 uległa spadkowi. Spadek ten wyniósł 4 osoby, czyli ok. 17,39%. Dzieci i młodzież do 15 roku życia łącznie, u których zdiagnozowano wady postawy i zaburzenia ruchu stanowiły w 2016 roku około 0,59% populacji w tej grupie wiekowej (12 osób).

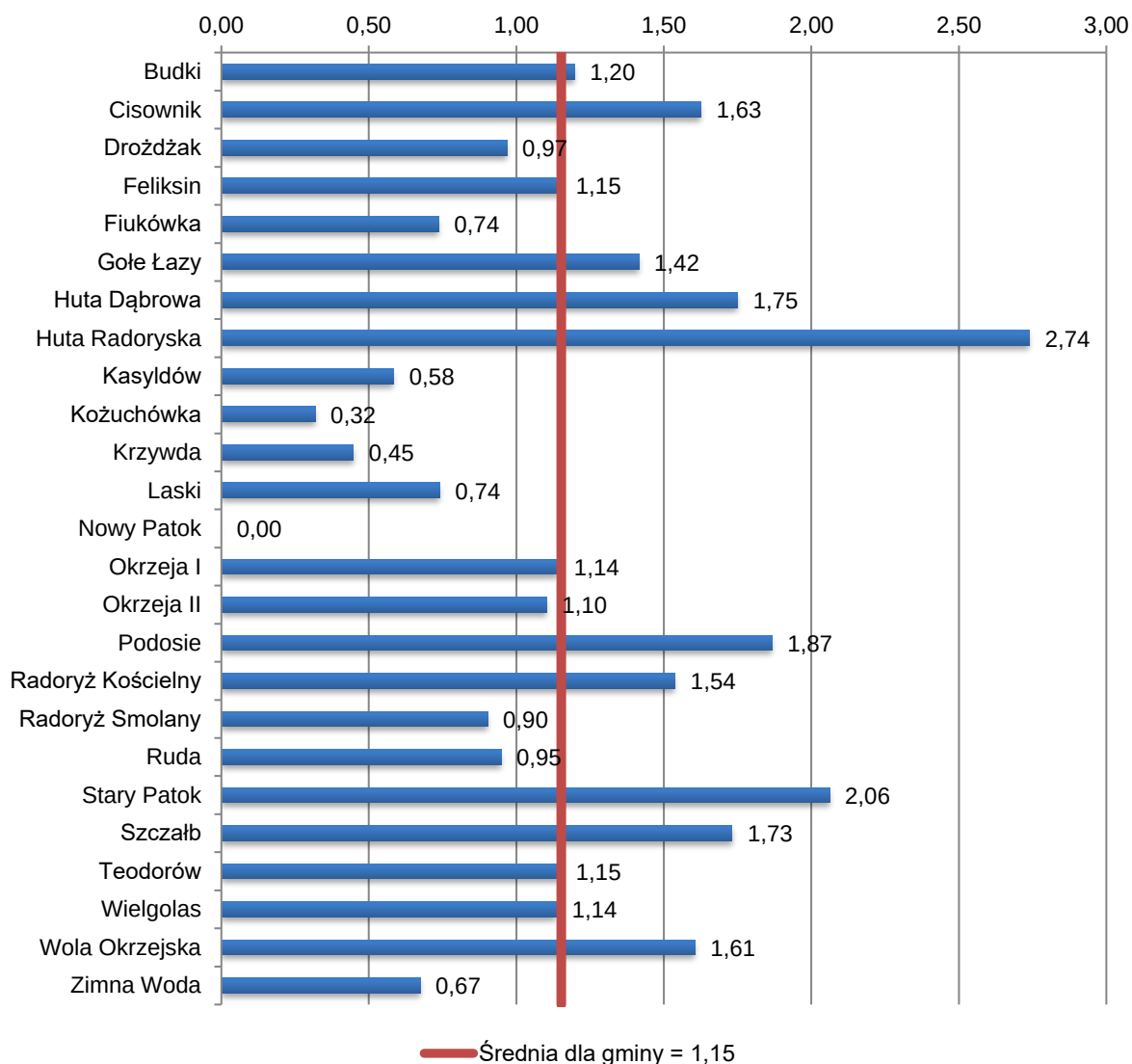
Analizując stan zdrowia mieszkańców gminy Krzywda należy zwrócić uwagę na fakt, że na przestrzeni lat 2013-2016 systematycznie przybywa w gminie mieszkańców z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. W 2016 roku ogólna liczba mieszkańców z niepełnosprawnościami wyniosła w gminie 125 czyli 1,15% ogółu ludności gminy. W latach 2013-2016 zwiększyła się ona o 26 osób, tj. o 26,26%. W 2016 roku największy odsetek wśród osób z niepełnosprawnościami stanowili mieszkańcy powyżej 18 roku życia łącznie – 74,4%.

Średni udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w całej populacji gminy wyniósł na terenie gminy Krzywda w 2016 roku około 1,15%. Jednostkami referencyjnymi, w obrębie których odnotowano największy procentowy udział osób z niepełnosprawnościami wśród ogółu ludności były następujące sołectwa:

- Huta Radoryska – 2,74%;
- Stary Patok – 2,06%;
- Podosie – 1,87%;
- Huta Dąbrowa – 1,75%;
- Szczatb – 1,73%;
- Cisownik – 1,63%;
- Wola Okrzejska – 1,61%;
- Radoryż Kościelny – 1,54%;
- Gołe Łazy – 1,42%;
- Budki – 1,20%.

W ww. sołectwach analizowany wskaźnik przyjął wartości wyższe od średniej gminnej. W dwóch sołectwach, tj. w sołectwie Feliksin oraz Teodorów, udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w całej populacji danego sołectwa był analogiczny do średniej gminnej (1,15%). W sołectwie Nowy Patok nie odnotowano w 2016 roku ani jednego mieszkańca z niepełnosprawnościami, stąd wskaźnik przyjął wartość 0. Na terenie pozostałych sołectw udział mieszkańców posiadających różnego rodzaju niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców danej jednostki był niższy od średniej dla gminy Krzywda. Najniższą wartość wskaźnik osiągnął w sołectwie Kozuchówka (0,32%).

Wykres 9 Udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie ludności w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

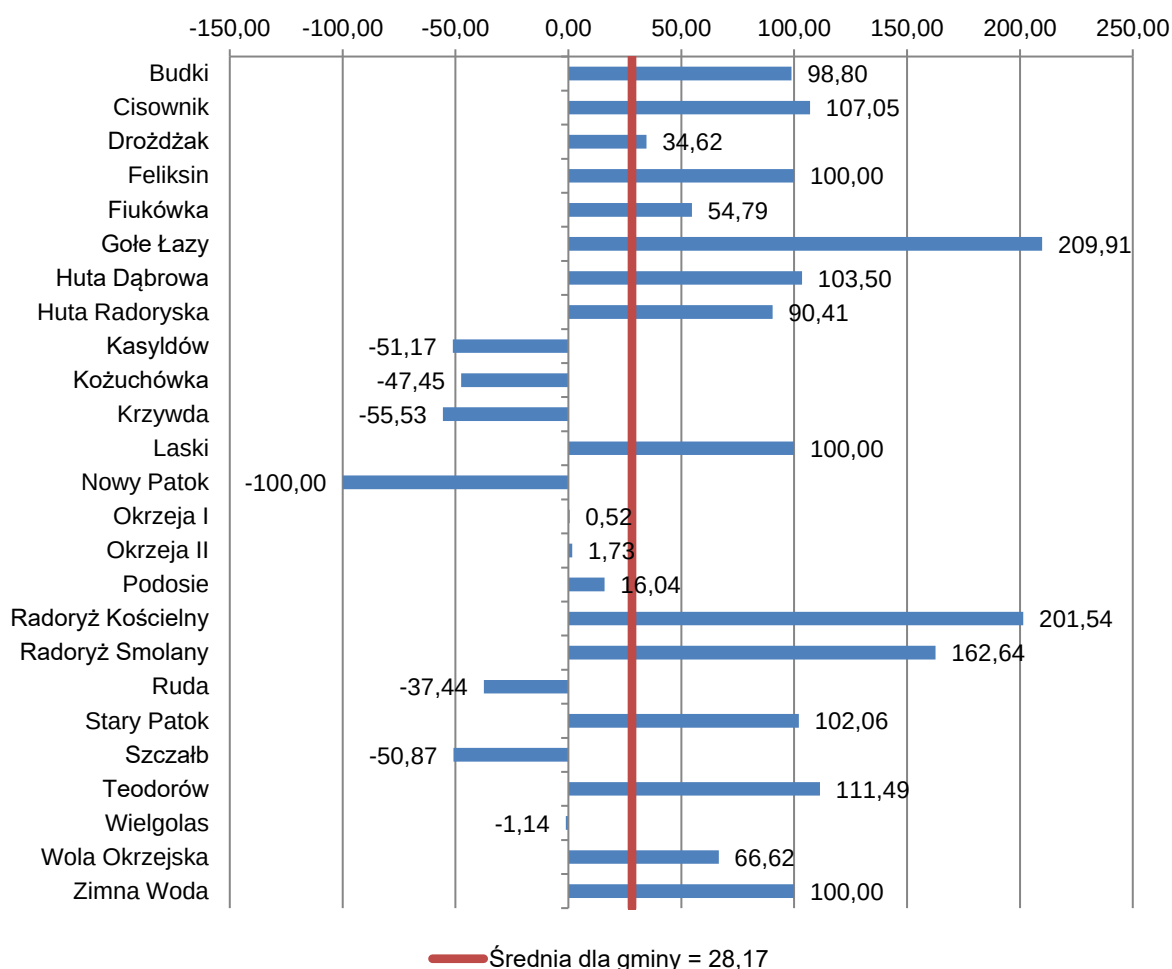
Dokonując analizy zjawiska niepełnosprawności na przestrzeni lat 2013-2016 można zaobserwować w obrębie gminy Krzywda negatywny trend wzrostowy tego zjawiska. W przeciągu badanych czterech lat udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców gminy uległ zwiększeniu o 28,17% (średnia w gminie Krzywda). Negatywny trend wzrostowy, charakterystyczny dla całej gminy, odnotowano również w analizowanym okresie w 18 jednostkach referencyjnych. Największy wzrost, powyżej średniej gminnej, odnotowano w sołectwach:

- Gołe Łazy – wzrost o 209,91%;
- Radoryż Kościelny – wzrost o 201,54%;
- Radoryż Smolany – wzrost o 162,64%;
- Teodorów - wzrost o 111,49%;

- Cisownik - wzrost o 107,05%;
- Huta Dąbrowa - wzrost o 103,50%;
- Stary Patok - wzrost o 102,06%;
- Feliksin - wzrost o 100%;
- Laski - wzrost o 100%;
- Zimna Woda - wzrost o 100%;
- Budki - wzrost o 98,80%;
- Huta Radoryska - wzrost o 90,41%;
- Wola Okrzejska - wzrost o 66,62%;
- Fiukówka - wzrost o 54,79%;
- Drożdżak - wzrost o 34,62%.

W sołectwach: Wielgolas, Ruda, Kożuchówka, Szczalb, Kasyldów, Krzywda oraz Nowy Patok udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców uległ na przestrzeni lat 2013-2016 spadkowi. Najwyższy spadek odnotowano w sołectwie Nowy Patok (-100%), a najniższy w sołectwie Wielgolas (-1,14%).

Wykres 10 Zmiana udziału mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Zwiększanie się intensywności niektórych z opisanych powyżej zjawisk powoduje, że konieczne jest podjęcie takich działań, które będą zmierzały do poprawy stanu zdrowia i sprawności fizycznej mieszkańców dotkniętych różnego rodzaju chorobami. Konieczne jest przeciwdziałanie wykluczeniu ww. osób oraz zapewnienie im dostępu do usług lekarskich, pielęgnacyjnych, opiekuńczych i rehabilitacyjnych w środowisku zamieszkania.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy gminy oraz pracownicy Urzędu Gminy (w szczególności GOPS-u) wskazywali, że coraz częściej mieszkańcy borykają się z różnego rodzaju problemami i zaburzeniami psychicznymi. Przyczyn tego rodzaju problemów zdrowotnych jest wiele, m. in.: szybkie tempo życia, przedłużający się stres, brak możliwości samorealizacji, problemy socjalno-bytowe czy nieporozumienia rodzinne. Zjawisko to odciska

swoje piętno na wszystkich grupach wiekowych: dzieciach i młodzieży (np. w związku z brakiem akceptacji ze strony rówieśników, problemami w nauce), dorosłych (którzy na przykład nie radzą sobie z problemami życia codziennego), a także seniorach (którzy czują się niepotrzebni, odrzuceni i samotni). W trakcie konsultacji podkreślano, że zasadne w walce z wyżej opisanym problemem jest rozwój na terenie gminy Krzywda poradnictwa psychologicznego dla mieszkańców.

Podkreślano również, że w związku z tym, iż na obszarze gminy Krzywda wzrasta liczba mieszkańców z niepełnosprawnościami, potrzebne są grupy oraz instytucje wsparcia dla tej grupy osób. Mieszkańcy wskazywali, że w gminie brakuje bazy rehabilitacyjnej, z której mogłyby korzystać osoby z niepełnosprawnościami. Kolejnym problemem, na który zwrócili uwagę mieszkańcy gminy były bariery architektoniczne (w szczególności w miejscach publicznie dostępnych), które utrudniają osobom niepełnosprawnym codzienne życie.

1.5.3 BEZROBOCIE

Istotnym elementem analizy przeprowadzonej dla potrzeb niniejszego opracowania było zbadanie sytuacji na rynku pracy. Poziom bezrobocie jest jednym z ważniejszych wskaźników, który pozwala ocenić sytuację społeczną w gminie. Bezrobocie stanowi bowiem jedno z głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej, które dodatkowo jest silnie skorelowane z innymi negatywnymi procesami zachodzącymi na obszarze gminy (np. długotrwałe bezrobocie zwiększa ryzyko ubóstwa, wykluczenia społecznego).

Zjawisko bezrobocia, w szczególności długotrwałego (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Czynniki te bardzo często skutkują wzrostem ubóstwa, pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego (np. zanik posiadanych kwalifikacji zawodowych i trudności w przystosowaniu się do zmieniających się zasad funkcjonowania rynku pracy), a także mogą prowadzić do pojawienia się patologicznych zjawisk takich jak: nadużywanie alkoholu, przestępczość. Negatywne skutki bezrobocia odciskają również piętno na funkcjonowaniu rodziny osoby pozostającej bez pracy. W szczególności dotyczy to dzieci osoby bezrobotnej, które odczuwając własną sytuację materialną jako gorszą, w porównaniu do swoich rówieśników, stopniowo mogą izolować się, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym.

W związku z tym, że zjawisko bezrobocia jest niezwykle istotne przy dokonywaniu oceny występowania stanu kryzysowego na terenie gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych, analizę tego zagadnienia przeprowadzono w oparciu o:

- wskaźnik odnoszący się do udziału osób bezrobotnych z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2016 oraz wskaźnik obrazujący dynamikę zmiany udziału ww. osób wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym dla lat 2013-2016;
- wskaźnik odnoszący się do udziału osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej

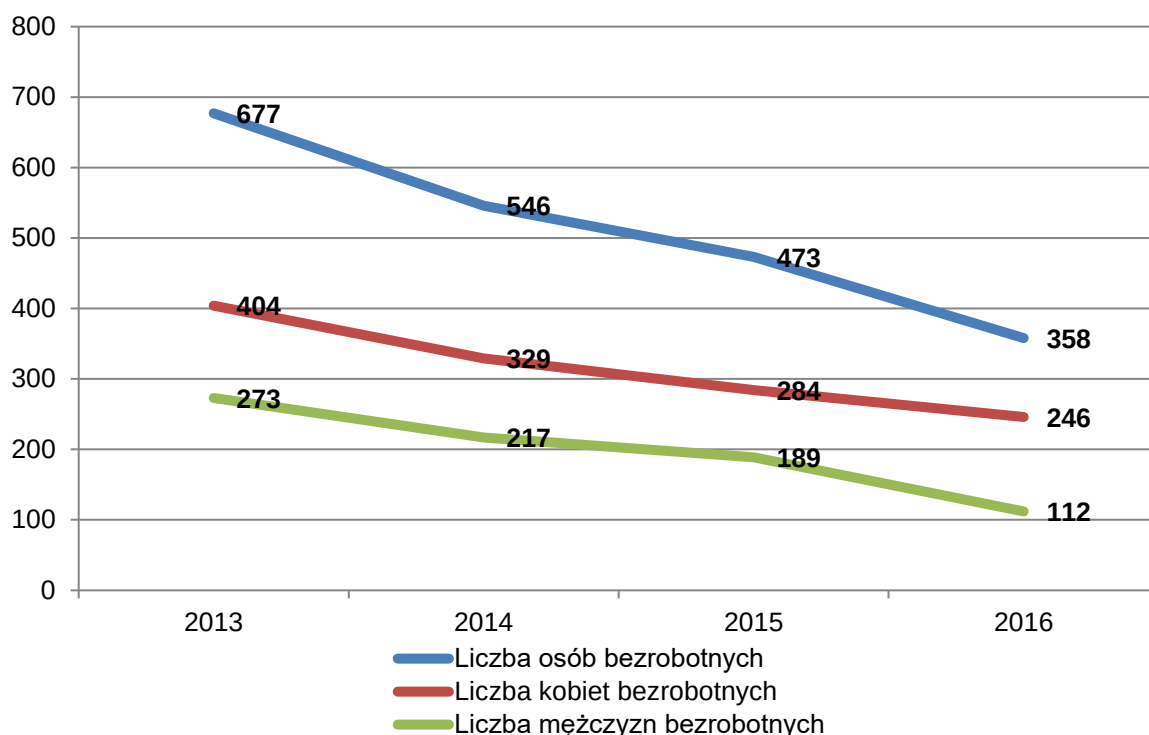
liczbie bezrobotnych w 2016 roku oraz wskaźnik obrazujący dynamikę zmiany udziału ww. osób wśród osób bezrobotnych w latach 2013-2016;

- wskaźnik odnoszący się do udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 roku oraz wskaźnik obrazujący dynamikę zmiany udziału ww. osób wśród osób bezrobotnych w latach 2013-2016;
- wskaźnik odnoszący się do udziału osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 roku oraz wskaźnik obrazujący dynamikę zmiany udziału ww. osób wśród osób bezrobotnych w latach 2013-2016.

Dane statystyczne udostępnione przez Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie odnoszące się do bezrobocia w latach 2013-2016 na terenie gminy Krzywda przedstawiają korzystny trend zjawiska. Na przestrzeni analizowanego okresu liczba osób bezrobotnych pochodzących z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, ulegała systematycznemu spadkowi. Na koniec 2013 roku wynosiła 677 osób, 2014 – 546, 2015 – 473, a w 2016 roku – 358. W 2016 roku liczba bezrobotnych spadła zatem, w porównaniu z rokiem 2013, o 319 osoby, co stanowi 47,12%-owy spadek. Bezrobotni z obszaru gminy Krzywda stanowili w 2016 roku około 12,07% wszystkich bezrobotnych z terenu powiatu łukowskiego, którzy zostali zarejestrowani w PUP w Łukowie. Według danych, na koniec 2016 roku, najliczniejszą grupę wśród wszystkich osób bezrobotnych z terenu gminy stanowili mieszkańcy sołectwa Krzywda (49 osób, co stanowiło ok. 13,69% ogółu bezrobotnych gminy), natomiast najmniejszą – mieszkańcy sołectwa Budki oraz Stary Patok (po jednej osobie bezrobotnej, czyli 0,28% spośród wszystkich bezrobotnych z terenu gminy). Z terenu sołectwa Nowy Patok ani jeden mieszkaniec nie był zarejestrowany w PUP w Łukowie.

Wśród bezrobotnych większość, we wszystkich latach analizy, stanowiły kobiety. W 2013 roku stanowiły one 59,68% ogółu bezrobotnych z terenu gminy Krzywda, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie. W 2014 roku 60,26%, w 2015 – 60,04%, a w 2016 roku – 68,72%.

Wykres 11 Bezrobotni w gminie Krzywda na przestrzeni lat 2013-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Jednym ze wskaźników, za pomocą którego można zidentyfikować poziom bezrobocia jest udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym. Ze względu na fakt, że zjawisko bezrobocia jest dość zróżnicowane wewnętrznie, przydatność takiego wskaźnika bywa niejednokrotnie ograniczona. Nie pozwala on bowiem na odpowiednio precyzyjną identyfikację obszarów szczególnie dotkniętych pewnymi specyficznymi typami bezrobocia. Sytuacja taka ma również miejsce w przypadku gminy Krzywda. Obraz jaki widoczny jest w przypadku wskaźnika bezrobocia ogółem w 2016 r. nie jest wystarczający i nie pozwala na identyfikację obszaru szczególnie dotkniętego problemem bezrobocia. Dlatego analizie poddano także dynamikę zmiany ww. wskaźnika w latach 2013-2016.

W ujęciu poszczególnych jednostek referencyjnych wskaźnik udziału osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym osiągnął w 2016 roku wartości wyższe od średniej w gminie Krzywda (5,64%) w obrębie następujących jednostek:

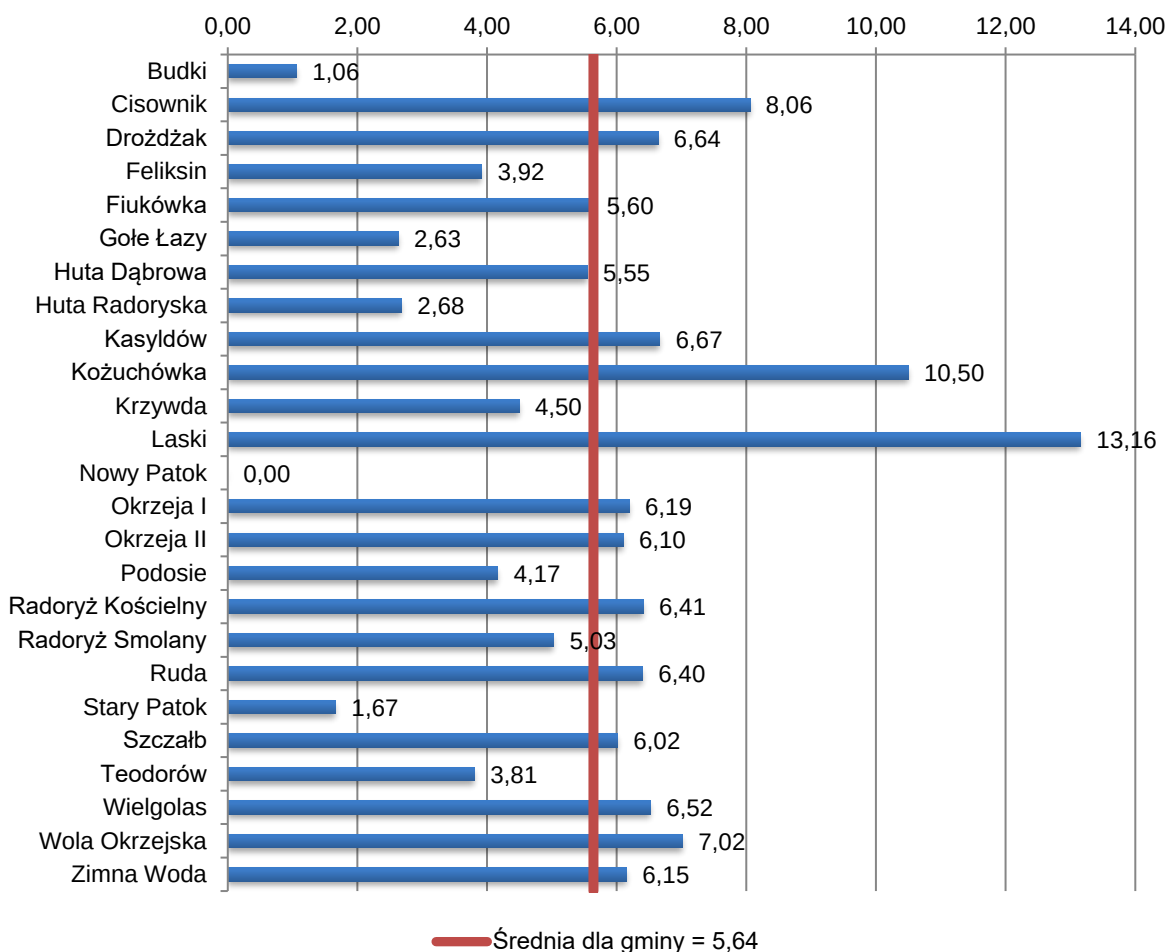
- sołectwo Laski – 7,52 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Kozuchówka – 4,86 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Cisownik – 2,42 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Wola Okrzejska – 1,38 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Kasyldów – 1,03 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Drożdżak – 1,00 punkt procentowy powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Wielgolas – 0,88 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Radoryż Kościelny – 0,77 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;

- sołectwo Ruda – 0,76 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Okrzeja I – 0,55 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Zimna Woda – 0,51 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Okrzeja II – 0,46 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- sołectwo Szczalb – 0,37 punktów procentowych powyżej średniej gminnej.

Najkorzystniej sytuacja prezentuje się w sołectwie Nowy Patok, gdzie w 2016 roku nie odnotowano ani jednej osoby bezrobotnej zarejestrowanej w PUP w Łukowie. W pozostałych jednostkach referencyjnych badany wskaźnik przyjął wartości niższe do średniej dla gminy Krzywda:

- sołectwo Budki – 4,58 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Stary Patok – 3,97 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Gołe Łazy – 3,01 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Huta Radoryska – 2,96 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Teodorów – 1,83 punkty procentowe poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Feliksin – 1,72 punkty procentowe poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Podosie – 1,47 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Krzywda – 1,15 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Radoryż Smolany – 0,61 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Huta Dąbrowa – 0,09 punktów procentowych poniżej średniej w gminie;
- sołectwo Fiukówka – 0,04 punkty procentowe poniżej średniej w gminie.

Wykres 12 Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2016 r. wg podziału na jednostki referencyjne (%)

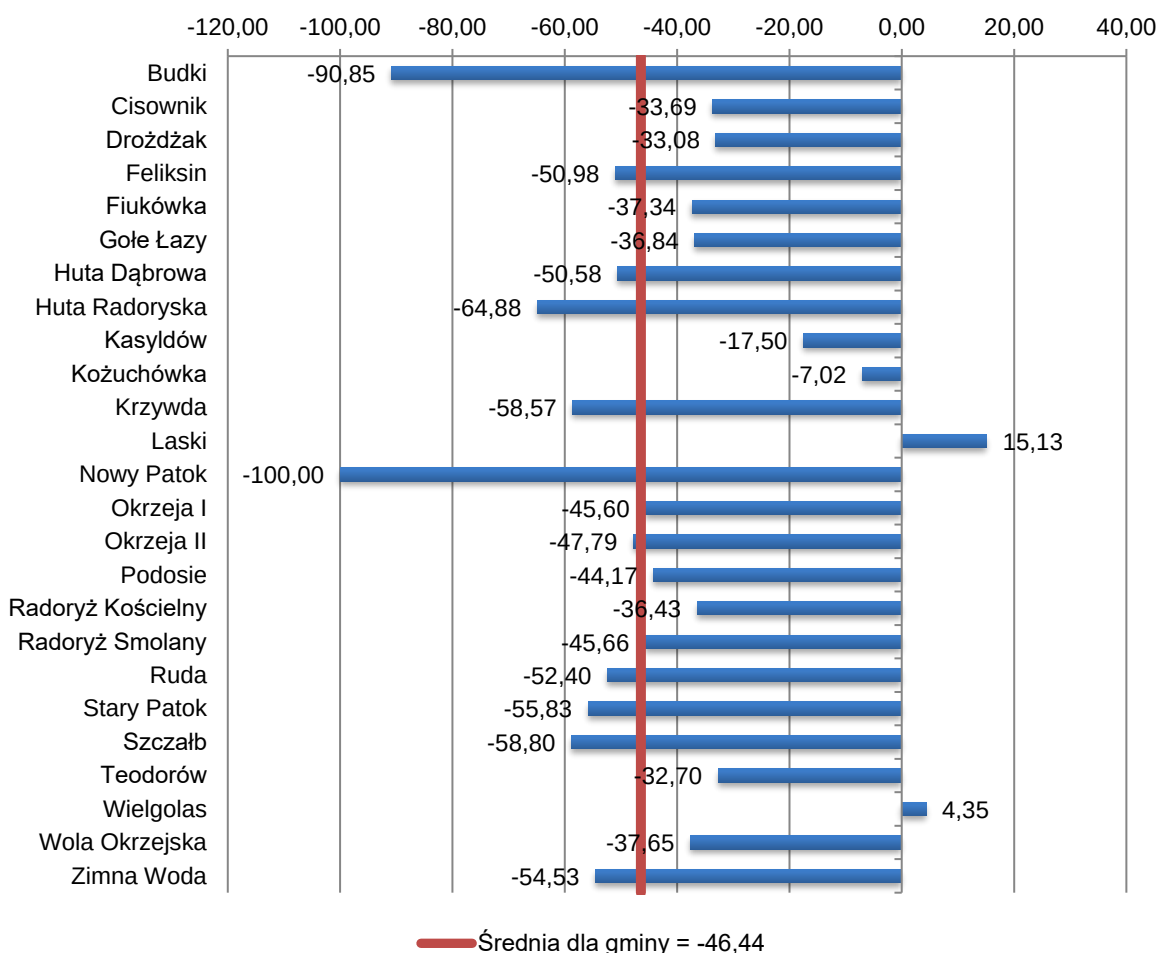

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Analiza dynamiki zmiany udziału bezrobotnych mieszkańców gminy Krzywda, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie, w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym, na przestrzeni lat 2013-2016, wskazuje, że najgorszą sytuację możemy zaobserwować w sołectwie Laski, gdzie w ww. okresie udział bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym wzrósł o 15,13%. Negatywny trend wzrostowy odnotowano również w sołectwie Wielgolas (4,35%). W pozostałych jednostkach możemy zaobserwować spadek udziału osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Największy procentowy spadek nastąpił w analizowanym okresie w sołectwie Nowy Patok (spadek o 100%), Budki (spadek o 90,85%), Huta Radoryska (spadek o 64,88%), Szczałb (spadek o 58,80%), Krzywda (spadek o 58,57%), Stary Patok (spadek o 55,83%), Zimna Woda (spadek o 54,53%), Ruda (spadek o 52,40%), Feliksin (spadek o 50,98%) oraz Okrzeja II (spadek o 47,79%). W powyższych sołectwach odnotowano spadek wyższy od średniej gminnej (-46,44%). Jednostkami o nieco gorszej sytuacji są sołectwa, w których co prawda nastąpił spadek badanego wskaźnika, ale przyjął on wartości niższe niż średnia dla gminy. Do grupy tej należą sołectwa: Kożuchówka (spadek o 7,02%), Kasyldów (spadek o 17,50%), Teodorów (spadek o 32,70%), Drożdżak (spadek o 33,08%), Cisownik (spadek o 33,69%), Radoryż Kościelny (spadek o 36,43%), Gołe Łazy (spadek o 36,84%), Fiukówka (spadek o

37,34%), Wola Okrzejska (spadek o 37,65%), Podosie (spadek o 44,17%), Okrzeja I (spadek o 45,60%) oraz Radoryż Smolany (spadek o 45,66%).

Wykres 13 Zmiana udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

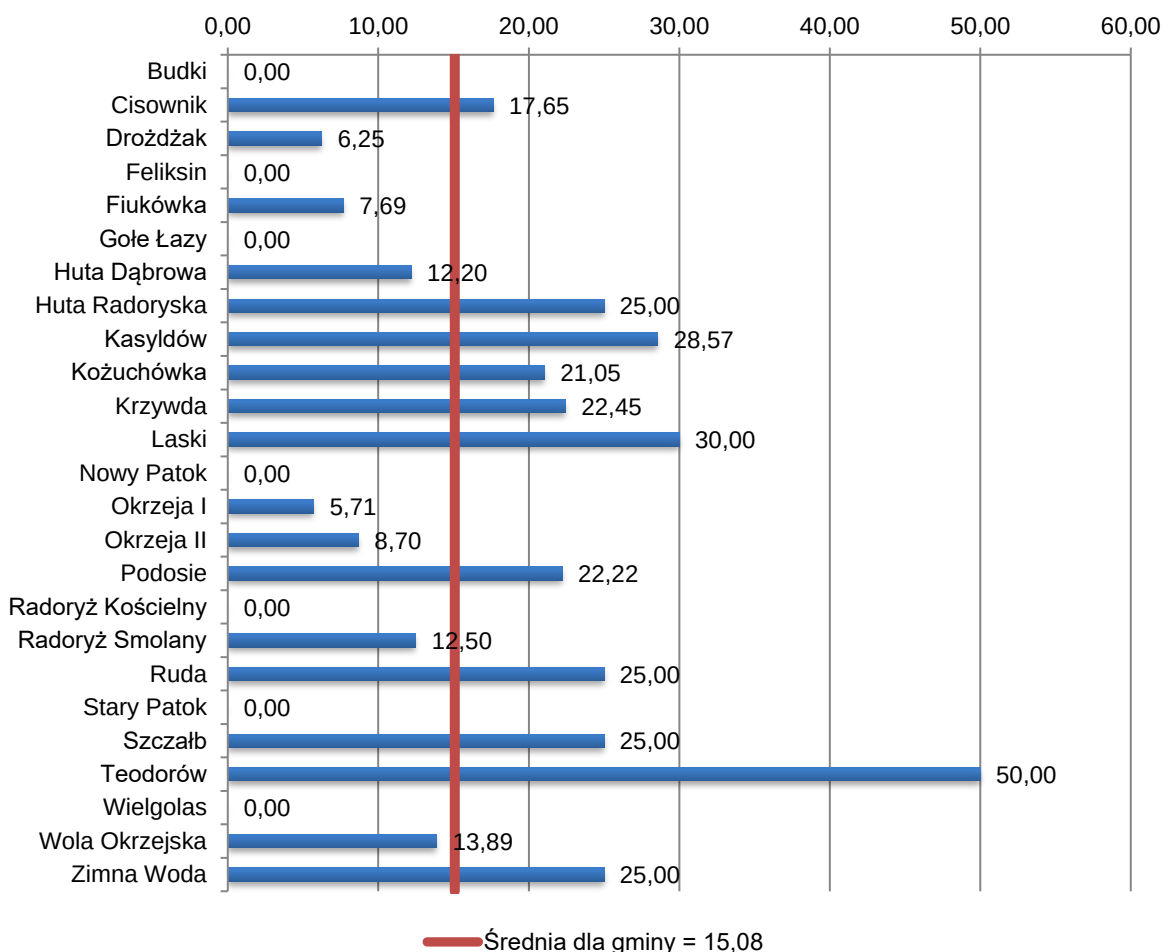

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Kolejnym wskaźnikiem, który poddano analizie na potrzeby niniejszego opracowania był udział osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych. W 2016 roku na terenie całej gminy Krzywda średni udział bezrobotnych w tym przedziale wiekowym w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 15,08% (średnia gminna). Jednostkami referencyjnymi, w obrębie których nie odnotowano żadnej osoby bezrobotnej powyżej 50 roku życia (włącznie) były w 2016 r. następujące sołectwa: Budki, Feliksin, Gołe Łazy, Nowy Patok (tutaj nie odnotowano ani jednej osoby bezrobotnej w ogóle), Radoryż Kościelny, Stary Patok oraz Wielgolas. Najgorzej sytuacja przedstawia się w sołectwie Teodorów, w obrębie którego aż 50% bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Łukowie stanowiły osoby powyżej 50 roku życia. Wysoką wartość wskaźnik przyjął również w sołectwach: Laski – 30%, Kasyldów – 28,57%, Huta Radoryska – 25%, Ruda – 25%, Szczałb – 25%, Zimna Woda – 25%, Krzywda – 22,45%, Podosie – 22,22%, Kożuchówka – 21,05%, Cisownik – 17,65%.

Sołectwami, w których wskaźnik udziału osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) w ogólnej liczbie bezrobotnych przyjął wartości niższe od średniej w gminie Krzywda były w 2016 roku: Wola Okrzejska, Radoryż Smolany, Huta Dąbrowa, Okrzeja II, Fiukówka, Drożdżak oraz Okrzeja I.

Wykres 14 Udział osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

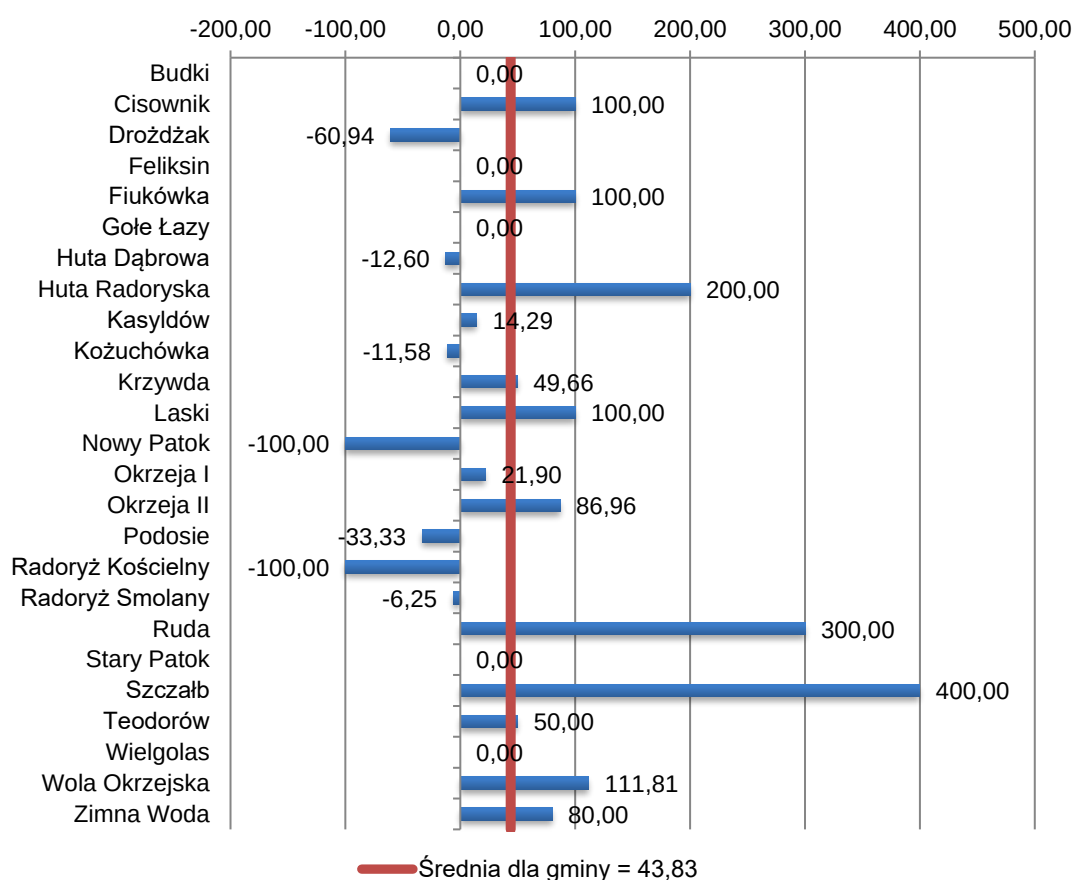
Dynamika zmiany udziału osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców pokazuje, że na przestrzeni lat 2013-2016 udział tych osób wśród bezrobotnych mieszkańców gminy Krzywda uległ wzrostowi. W 2016 roku udział mieszkańców bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) w ogólnej liczbie bezrobotnych wzrósł o 43,83% w stosunku do roku 2013 (średnia gminna). Pomimo negatywnego trendu wzrostowego zjawiska w skali całej gminy Krzywda, część jednostek referencyjnych odnotowała na przestrzeni lat 2013-2016 spadek udziału osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) w ogólnej liczbie bezrobotnych. Do jednostek tych należą sołectwa:

- Radoryż Kościelny, w obrębie którego odnotowano spadek o 100%;
- Nowy Patok, w obrębie którego odnotowano spadek o 100%;

- Drożdżak, w obrębie którego odnotowano spadek o 60,94%;
- Podosie, w obrębie którego odnotowano spadek o 33,33%;
- Huta Dąbrowa w obrębie którego odnotowano spadek o 12,60%;
- Koźuchówka, w obrębie którego odnotowano spadek o 11,58%;
- Radoryż Smolany, w obrębie którego odnotowano spadek o 6,25%;

Na terenie sołectw: Budki, Feliksin, Gołe Łazy, Stary Patok oraz Wielgolas badany wskaźnik przyjął wartości 0, gdyż zarówno w 2016 roku, jak również w 2013 roku, wśród bezrobotnych mieszkańców tych sołectw, zarejestrowanych w PUP w Łukowie, nie odnotowano osób powyżej 50 roku życia włącznie. W pozostałych sołectwach odnotowano na przestrzeni lat 2013-2016 negatywny trend wzrostowy udziału osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych. W sołectwach Szczalb, Ruda, Huta Radoryska, Wola Okrzejska, Cisownik, Fiukówka, Laski, Okrzeja II, Zimna Woda, Teodorów oraz Krzywda nastąpił wzrost udziału bezrobotnych mieszkańców powyżej 50 roku życia w ogóle bezrobotnych z danego sołectwa powyżej średniej gminnej (43,83%).

Wykres 15 Zmiana udziału osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Badając problem bezrobocia na terenie gminy Krzywdą oraz w ujęciu poszczególnych jednostek referencyjnych, analizie poddano również udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych, a także dynamikę zmian tego wskaźnika. Wysoki udział osób bezrobotnych nieposiadających kwalifikacji zawodowych jest jednym z markerów wskazujących na trwały charakter procesu pozostawania bez pracy. Wskaźnik ten wskazuje na ogół na wysoki związek pomiędzy kwalifikacjami zawodowymi bezrobotnych oraz okresem, w którym pozostają oni bez pracy. Aktywizacja tej grupy osób bezrobotnych jest bardzo trudna i czasochłonna.

W 2016 roku wskaźnik udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców był dość wysoki i wyniósł dla obszaru całej gminy Krzywdą 41,34% (średnia gminna). Najwyższy odsetek bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w stosunku do wszystkich bezrobotnych odnotowano na terenie sołectwa Stary Patok, gdzie 100% bezrobotnych nie posiada żadnych kwalifikacji zawodowych. Jednostkami referencyjnymi, w których sytuacja również nie wygląda zadowalająco są:

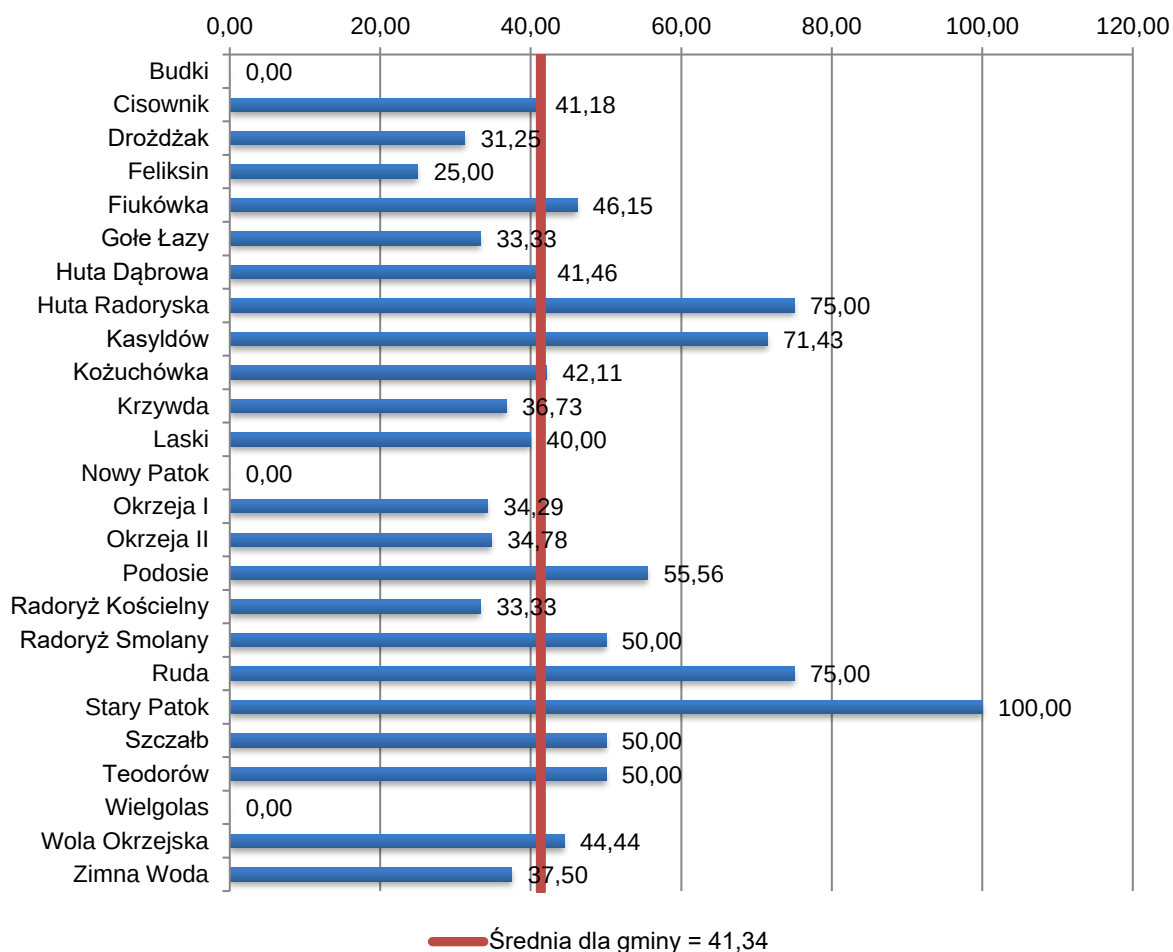
- sołectwo Huta Radoryska - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 75% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Ruda - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 75% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Kasyldów - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 71,43% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Podosie - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 55,56% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Radoryż Smolany - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 50% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Szczałb - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 50% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Teodorów - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 50% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Fiukówka - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 46,15% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Wola Okrzejska - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 44,44% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Kożuchówka - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 42,11% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Huta Dąbrowa - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 41,46% ogółu bezrobotnych.

We wskazanych powyżej sołectwach wartości wskaźnika uplasowały się powyżej średniej gminnej. W sołectwach: Budki oraz Wielgolas wśród osób bezrobotnych nie było w 2016 roku ani jednej osoby, która nie miałaby żadnych kwalifikacji zawodowych. W sołectwie Nowy Patok

ani jeden mieszkaniec nie zarejestrował się w 2016 roku jako bezrobotny. W pozostałych jednostkach referencyjnych udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych był niższy niż średni udział w gminie Krzywda:

- sołectwo Cisownik - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 41,18% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Laski - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 40% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Zimna Woda - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 37,50% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Krzywda - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 36,73% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Okrzeja II - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 34,78% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Okrzeja I - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 34,29% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Gołe Łazy - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 33,33% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Radoryż Kościelny - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 33,33% ogółu bezrobotnych;
- sołectwo Feliksin - bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych stanowią 25% ogółu bezrobotnych.

Wykres 16 Udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

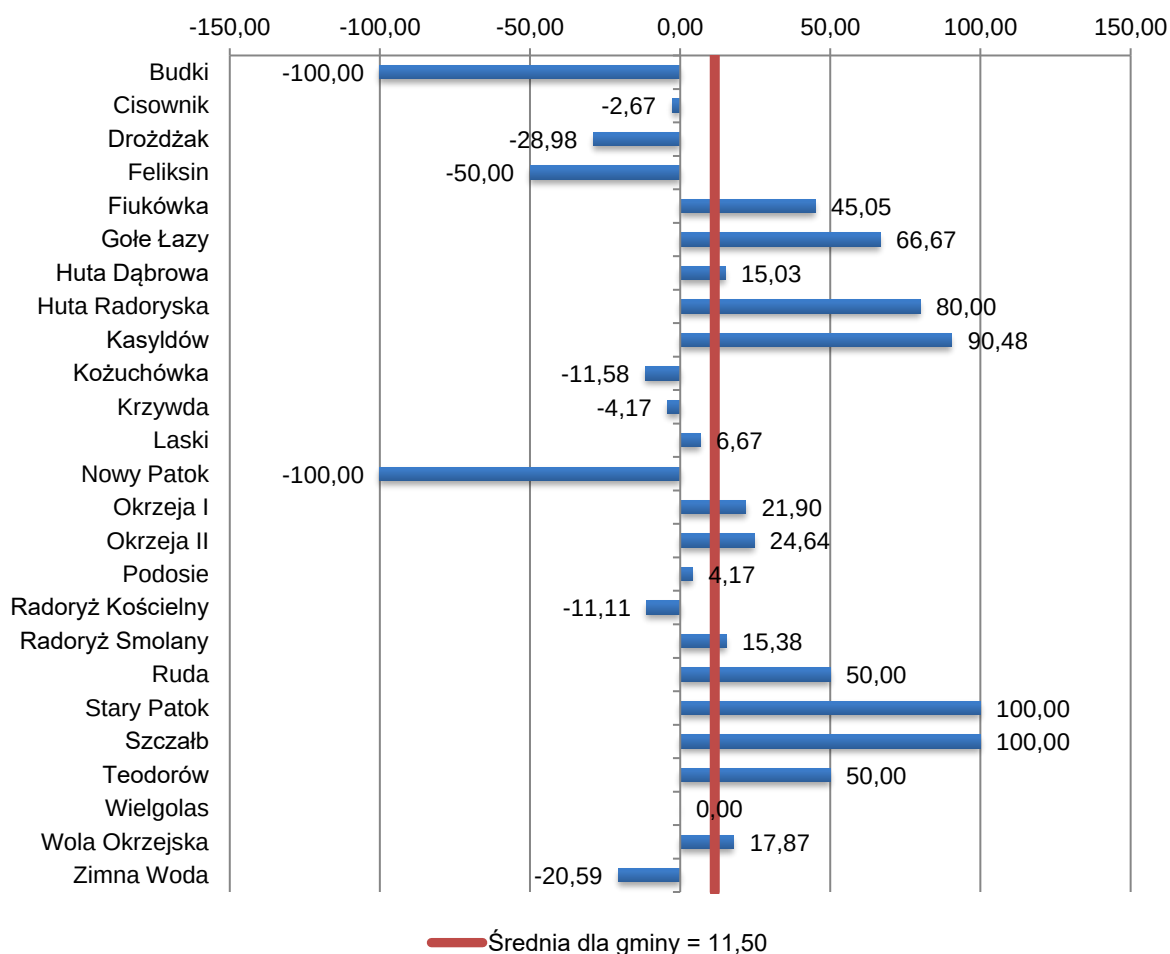
W świetle danych udostępnionych przez Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie, pomimo systematycznego spadku liczby osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych (2013 r. - 251, 2014 r. - 211, 2015 r. - 191, 2016 r. - 148), ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu gminy Krzywda z roku na rok wzrasta. W 2016 roku nastąpił wzrost udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych z obszaru gminy Krzywda o 11,50% (średnia gminna). Na przestrzeni analizowanego okresu w szesnastu jednostkach referencyjnych nastąpił wzrost udziału bezrobotnych nieposiadających kwalifikacji zawodowych. Do jednostek tych należą następujące sołectwa: Stary Patok (wzrost o 100%), Szczałb (wzrost o 100%), Kasyldów (wzrost o 90,48%), Huta Radoryska (wzrost o 80%), Gołe Łazy (wzrost o 66,67%), Teodorów (wzrost o 50%), Ruda (wzrost o 50%), Fiukówka (wzrost o 45,05%), Okrzeja II (wzrost o 24,65%), Okrzeja I (wzrost o 21,90%), Wola Okrzejska (wzrost o 17,87%), Radoryż Smolany (wzrost o 15,38%), Huta Dąbrowa (wzrost o 15,03%), Laski (wzrost o 6,67%) oraz Podosie (wzrost o 4,17%).

Najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano w sołectwach, na terenie których na przestrzeni lat 2013-2016 nastąpił spadek udziału osób bezrobotnych nieposiadających kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych:

- Nowy Patok – w 2016 roku odnotowano spadek o 100% w stosunku do roku 2013;
- Budki - w 2016 roku odnotowano spadek o 100% w stosunku do roku 2013;
- Feliksin - w 2016 roku odnotowano spadek o 50% w stosunku do roku 2013;
- Drożdżak - w 2016 roku odnotowano spadek o 28,98% w stosunku do roku 2013;
- Zimna Woda - w 2016 roku odnotowano spadek o 20,59% w stosunku do roku 2013;
- Kożuchówka - w 2016 roku odnotowano spadek o 11,58% w stosunku do roku 2013;
- Radoryż Kościelny - w 2016 roku odnotowano spadek o 11,11% w stosunku do roku 2013;
- Krzywda - w 2016 roku odnotowano spadek o 4,17% w stosunku do roku 2013;
- Cisownik - w 2016 roku odnotowano spadek o 2,67% w stosunku do roku 2013.

W sołectwie Wielgolas na przestrzeni lat 2013-2016 nie odnotowano, aby którykolwiek z bezrobotnych mieszkańców, zarejestrowanych w PUP, nie posiadał kwalifikacji zawodowych, stąd analizowany wskaźnik przyjął wartość 0.

Wykres 17 Zmiana udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Kolejnym wskaźnikiem istotnym z punktu widzenia analizy natężenia zjawiska bezrobocia jest wskaźnik udziału osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) w ogólnej liczbie ludności pozostającej bez pracy. Umożliwia on dokładną identyfikację obszarów, na których bezrobocie przyjmuje charakter trwałej postawy społecznej części mieszkańców. W 2016 roku liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na terenie gminy Krzywda wynosiła 223, co stanowiło 62,29% wszystkich bezrobotnych z obszaru gminy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie. W okresie od 2013 r. do 2016 r. liczba bezrobotnych długotrwale obniżyła się o 148 osób (o 39,89%). Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w 2016 roku kształtował się na poziomie 62,29% (średnia gminna). Wśród jednostek referencyjnych, w których poziom wskaźnika znacząco przekroczył średnią dla gminy Krzywda możemy wyróżnić sołectwo: Feliksin (37,71 punktów procentowych powyżej średniej gminnej), Gołe Łazy (37,71 punktów procentowych powyżej średniej gminnej), Podosie (26,60 punktów procentowych powyżej średniej gminnej), Szczalb (25,21 punktów procentowych powyżej średniej gminnej) oraz Laski (17,71 punktów procentowych powyżej średniej gminnej). W dalszej kolejności uplasowały się sołectwa wskazane poniżej:

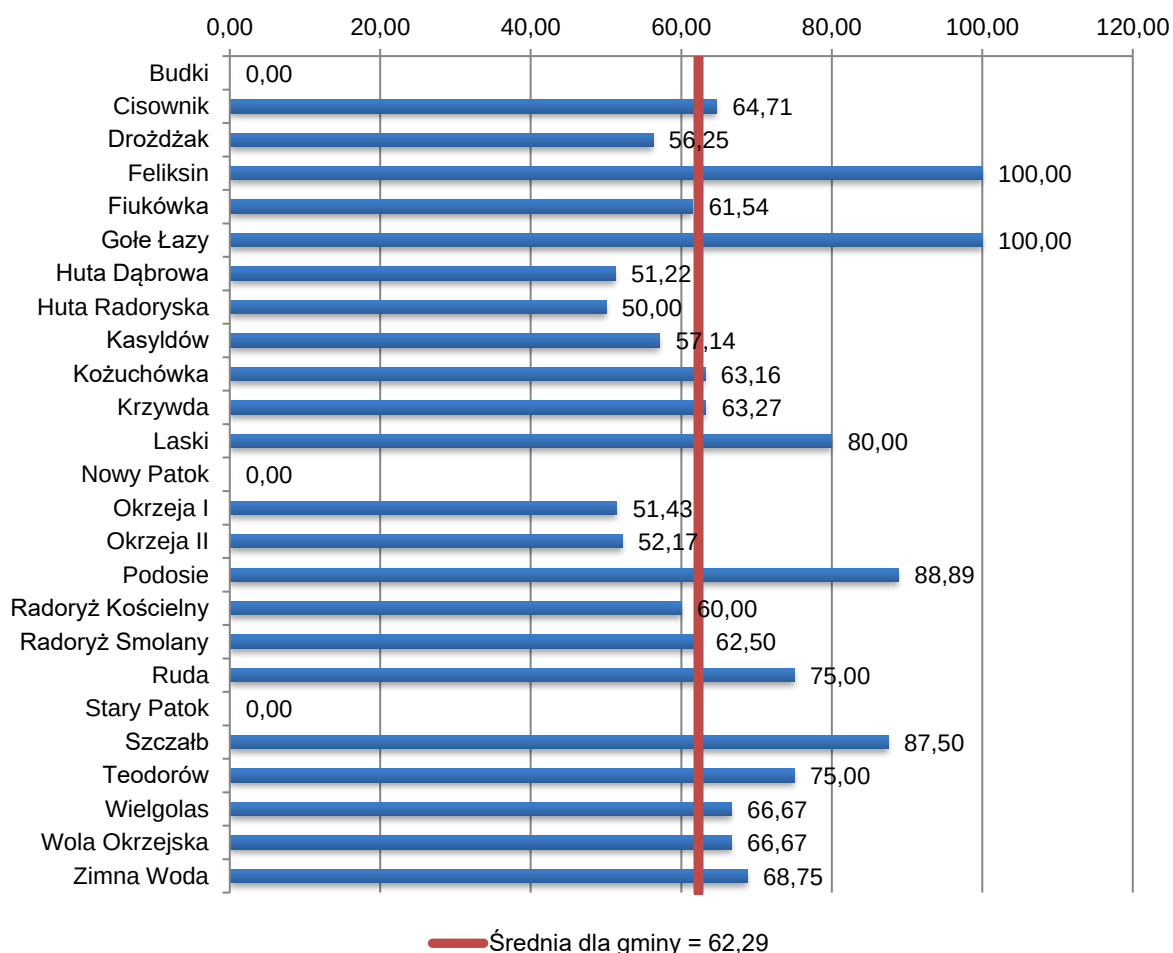
- Ruda – 12,71 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Teodorów – 12,71 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Zimna Woda – 6,46 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Wielgolas – 4,38 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Wola Okrzejska – 4,38 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Cisownik – 2,42 punkty procentowe powyżej średniej gminnej;
- Krzywda – 0,97 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Kożuchówka – 0,87 punktów procentowych powyżej średniej gminnej;
- Radoryż Smolany – 0,21 punktów procentowych powyżej średniej gminnej.

We wskazanych powyżej sołectwach udział mieszkańców długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnej ludności przyjął wartości wyższe od średniej gminnej. W sołectwie Nowy Patok wskaźnik przyjął wartość 0, gdyż w 2016 roku ani jeden mieszkaniec nie zarejestrował się jako osoba bezrobotna w PUP w Łukowie. W pozostałych sołectwach, w obrębie których badany wskaźnik przyjął wartość 0, tj. Budki oraz Stary Patok, żaden z bezrobotnych mieszkańców, zarejestrowanych w PUP, nie był długotrwale bezrobotny. We wszystkich pozostałych sołectwach wskaźnik udziału mieszkańców długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnej ludności był niższy od średniej gminnej:

- Fiukówka – 0,75 punktów procentowych poniżej średniej gminnej;
- Radoryż Kościelny – 2,29 punktów procentowych poniżej średniej gminnej;
- Kasyldów – 5,15 punktów procentowych poniżej średniej gminnej;
- Drożdżak – 6,04 punkty procentowe poniżej średniej gminnej;
- Okrzeja II – 10,12 punktów procentowych poniżej średniej gminnej;
- Okrzeja I – 10,86 punktów procentowych poniżej średniej gminnej;

- Huta Dąbrowa – 11,07 punktów procentowych poniżej średniej gminnej;
- Huta Radoryska – 12,29 punktów procentowych poniżej średniej gminnej.

Wykres 18 Udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

Badając zjawisko bezrobocia przez pryzmat okresu pozostawania bez pracy warto przyrzeć się szczegółowo również i dynamice zmiany udziału osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej populacji mieszkańców bezrobotnych. Analiza tego wskaźnika umożliwia bowiem wyznaczenie obszarów, na których zachodzące procesy związane z problemem bezrobocia prowadzą do utrwalania się negatywnego poziomu tego zjawiska oraz jego intensyfikacji. W latach 2013-2016 wzrost udziału osób trwale bezrobotnych w grupie wszystkich bezrobotnych odnotowano w 14 jednostkach referencyjnych, w 9 nastąpił spadek.

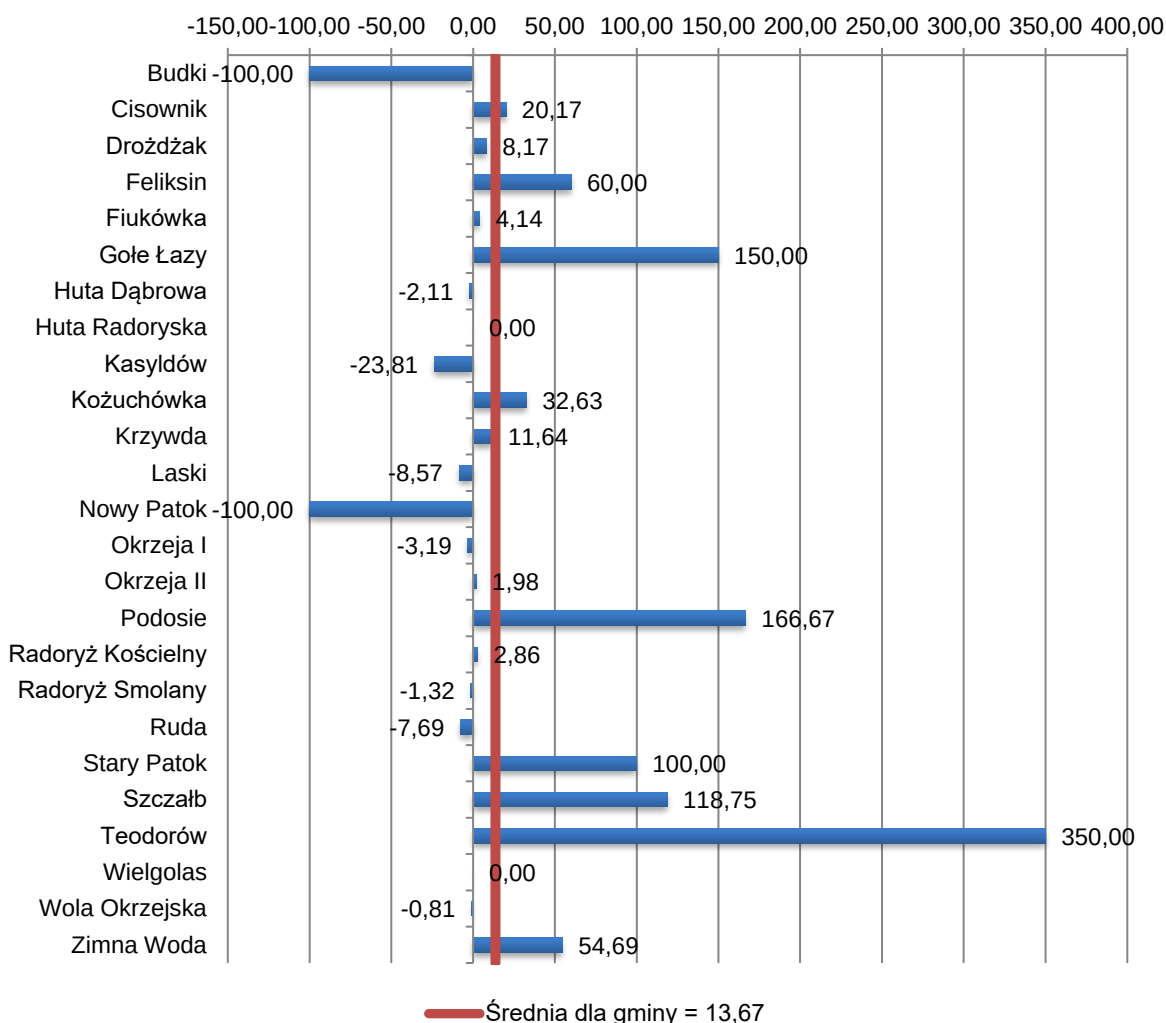
Najwyższe wartości dynamiki przyrostu udziału długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych występowały w sołectwie Teodorów (wzrost o 350%), Podosie (wzrost o 166,67%), Gołe Łazy (wzrost o 150%), Szczałb (wzrost o 118,75%), Stary Patok (wzrost o 100%), Feliksin (wzrost o 60%), Zimna Woda (wzrost o 54,69%), Kożuchówka (wzrost o 32,63%) oraz Cisownik (wzrost o 20,17%). W sołectwach: Krzywda, Drożdżak, Fiukówka,

Radoryż Kościelny oraz Okrzeja II odnotowano niższy wzrost, przyjmujący wartości poniżej średniej gminnej (13,67%).

Wśród sołectw, w których zaobserwowano w latach 2013-2016 pozytywną tendencję spadkową wskaźnika znajdują się:

- Nowy Patok – spadek o 100%;
- Budki – spadek o 100%;
- Kasyldów – spadek o 23,81%;
- Laski – spadek o 8,57%;
- Ruda – spadek o 7,69%;
- Okrzeja I – spadek o 3,19%;
- Huta Dąbrowa – spadek o 2,11%;
- Radoryż Smolany – spadek o 1,32%;
- Wola Okrzejska – spadek o 0,81%.

Wykres 19 Zmiana udziału osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Konsultacje społeczne przeprowadzone z mieszkańcami gminy Krzywda oraz przedstawicielami lokalnych władz wykazały, że spadek ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie nie jest spowodowany polepszającą się sytuacją na lokalnym rynku pracy. Wskazywano, że systematyczne obniżanie się bezrobocia w gminie jest wynikiem migracji zarobkowych mieszkańców. W związku z niełatwą sytuacją na lokalnym rynku pracy oraz bliskością dużych ośrodków miejskich (np. Warszawa), coraz większa liczba mieszkańców gminy decyduje się na wyjazdy w poszukiwaniu pracy poza terenem gminy i nie rejestruje się w Urzędzie Pracy. W związku z powyższym spadek liczby bezrobotnych nie wynika z pozytywnych zmian na lokalnym rynku pracy, tj. nie jest skorelowany z powstaniem nowych miejsc pracy na obszarze gminy, ale, z dużym prawdopodobieństwem, jest następstwem zjawiska odpływu mieszkańców.

Podczas konsultacji społecznych podkreślano, że migracje zarobkowe mieszkańców gminy w wieku produkcyjnym dotyczą najczęściej ludzi młodych i wykształconych. Niesie to ze sobą kolejne negatywne zjawiska – spadek liczby urodzeń na terenie gminy oraz szybkie starzenie się populacji w gminie. Rekomenduje się zatem podjęcie niezbędnych działań celem promocji postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców (w szczególności młodych), wsparcie osób podejmujących samozatrudnienie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej lub spółdzielni socjalnej oraz wykorzystanie potencjału gminy do stworzenia nowych miejsc pracy.

Wskazywano, że programami aktywizującymi osoby bezrobotne z gminy należy objąć przede wszystkim osoby bez stażu pracy lub z krótkim stażem pracy, którym powinno się zapewnić możliwość podjęcia pierwszej pracy lub poszerzenia doświadczenia zawodowego. Nie należy również zapominać o osobach mających za sobą kilkanaście lat pracy, którym powinno się zapewnić możliwość przekwalifikowania, aby wzmocnić ich konkurencyjność na rynku pracy.

Ze względu na to, że problem bezrobocia w gminie w dużym stopniu osiągał osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym, warto nadal zachęcać młodzież do zdobywania wykształcenia, natomiast w przypadku osób pozostających na rynku pracy bez zatrudnienia, szczególny nacisk należy położyć na doksztalcenie oraz podniesienie lub zmianę kwalifikacji zawodowych.

Mieszkańcy wskazywali również, że znaczącym problemem, który obserwują w gminie, jest zjawisko „dziedziczenia” bezrobocia. Dotyczy to w szczególności osób młodych, których rodzice/opiekunowie prawni bądź osoby z bliskiego otoczenia pozostają długotrwale bezrobotni, znacznie powyżej 24 miesięcy. Jak już wyżej zaznaczono, należy podjąć odpowiednie działania celem aktywizacji młodych mieszkańców wchodzących na rynek pracy, aby ograniczyć zjawisko „dziedziczenia” bezrobocia.

Kolejnym problemem, na który zwrócono uwagę w trakcie konsultacji społecznych jest zjawisko nielegalnego zatrudnienia, tzw. „szara strefa”. Mieszkańcy postulowali podjęcie działań mających na celu ograniczenie tego zjawiska.

1.5.4 WYKLUCZENIE SPOŁECZNE I UBÓSTWO

Kolejnym zjawiskiem, które poddano analizie na potrzeby niniejszej diagnozy było ubóstwo i wykluczenie społeczne. Uznano, że najbardziej praktyczną i właściwą metodą, za pomocą której można zbadać ww. zjawisko jest analiza struktury beneficjentów świadczeń pomocy społecznej, przy uwzględnieniu różnych cech tej grupy: cech demograficznych, społecznych i ekonomicznych.

Przepisy polskiego prawa dotyczące obszaru pomocy społecznej wskazują, że celem pomocy społecznej jest umożliwienie poszczególnym osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są oni w stanie pokonać samodzielnie. Pomoc społeczna, zgodnie z zapisami ustawy⁵, wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest również zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia,

⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 poz. 930)

niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej oraz klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Ubóstwo i wykluczenie społeczne bardzo często współwystępują z innymi problemami społecznymi, takimi jak: bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, problemy opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach, brak wspierania wysiłków edukacyjnych dzieci przez rodziców, wypadanie dzieci i młodzieży z systemu kształcenia, uzależnienia. Metodą, którą zastosowano, aby określić natężenie problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego była analiza zapotrzebowania mieszkańców gminy Krzywdą oraz poszczególnych jednostek referencyjnych na różne formy pomocy społecznej organizowane przez gminę. W tym celu zbadano liczbę osób zamieszkujących na terenie poszczególnych jednostek referencyjnych (sołectw), które z powodu indywidualnej sytuacji życiowej są uprawnione do korzystania z pomocy społecznej. Przeanalizowano liczbę osób, które uprawnione są do korzystania ze świadczeń ogółem oraz tych, które uprawnione są do pomocy społecznej m. in. z tytułu: ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności, alkoholizmu lub narkomanii. Badaniem objęto również dzieci i młodzież do 17 roku życia włącznie korzystającą z dożywiania przyznawanego przez GOPS w Krzywdzie. Taka analiza zjawiska pozwoliła na dokonanie obserwacji, zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i jakościowym, które ze zjawisk stanowi największy problem w skali gminy Krzywdą.

Dane źródłowe, które zostały przekazane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie pokazują, że ogólna liczba mieszkańców gminy wymagających wsparcia organizowanego przez gminę ulegała spadkowi na przestrzeni lat 2013-2016. W 2016 roku wyniosła ona 652 osoby, co stanowi 6,01% wszystkich mieszkańców gminy Krzywdą. Ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Krzywdą spadła o 136 osób na przestrzeni lat 2013-2016 (przy ogólnym spadku liczby mieszkańców o 164 osoby), co oznacza spadek o 17,26%. Analizując szczegółowo sytuację przez pryzmat poszczególnych jednostek referencyjnych, możemy zauważyć, że w większości sołectw odnotowano spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej charakterystyczny dla całej gminy (sołectwa: Cisownik, Drożdżak, Feliksin, Huta Dąbrowa, Huta Radoryska, Kasyldów, Kożuchówka, Krzywdą, Laski, Okrzeja I, Okrzeja II, Podosie, Radoryż Kościelny, Radoryż Smolany, Ruda, Szczalb, Teodorów, Wielgolas oraz Zimna Woda). W czterech sołectwach na przestrzeni lat 2013-2015 nastąpił wzrost liczby mieszkańców objętych różnego rodzaju formami wsparcia z GOPS: Budki (z 5 w 2013 roku do 8 w 2016 roku), Fiukówka (z 14 w 2013 roku do 15 w 2016 roku), Stary Patok (z 5 w 2013 roku do 6 w 2016 roku) oraz Wola Okrzejska (z 79 w 2013 roku do 88 w 2016 roku). W sołectwach: Gołe Łazy oraz Nowy Patok liczba mieszkańców korzystających w 2016 roku z pomocy społecznej nie uległa zmianie w stosunku do roku 2013. W poniższej tabeli zaprezentowano szczegółowe dane dotyczące liczby osób korzystających z różnych form pomocy społecznej w latach 2013-2016 z podziałem na miejsce ich zamieszkania.

Tabela 3 Liczba osób mieszkających na terenie gminy Krzywda, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni lat 2013-2015 wg podziału na jednostki referencyjne

Jednostka referencyjna	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej		
	2013	2014	2015
Budki	5	4	8
Cisownik	36	25	24
Drożdżak	33	29	23
Feliksin	28	24	24
Fiukówka	14	8	14
Gołe Łazy	12	16	16
Huta Dąbrowa	89	97	102
Huta Radoryska	39	33	32
Kasyldów	15	9	12
Kożuchówka	43	47	41
Krzywda	82	84	85
Laski	16	15	13
Nowy Patok	4	4	4
Okrzeja I	74	76	73
Okrzeja II	49	52	49
Podosie	21	24	25

Jednostka referencyjna	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej		
	2013	2014	2015
Radoryż Kościelny	18	22	19
Radoryż Smolany	38	41	38
Ruda	27	24	20
Stary Patok	5	6	6
Szczałb	20	11	15
Teodorów	16	10	13
Wielgolas	7	6	7
Wola Okrzejska	79	84	99
Zimna Woda	18	22	22
Suma	788	773	784

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji i analizy terenów, w obrębie których występuje największa koncentracja osób korzystających ze środków pomocy społecznej, konieczne jest zastosowanie kryterium potencjału ludnościowego. W związku z powyższym, analizie poddano, w poszczególnych jednostkach referencyjnych, wskaźnik udziału osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku oraz dynamikę zmiany wskazanego wskaźnika na przestrzeni lat 2013-2016. Po uwzględnieniu potencjału ludnościowego poszczególnych jednostek referencyjnych, w 2016 roku najgorzej sytuacja prezentowała się w następujących sołectwach:

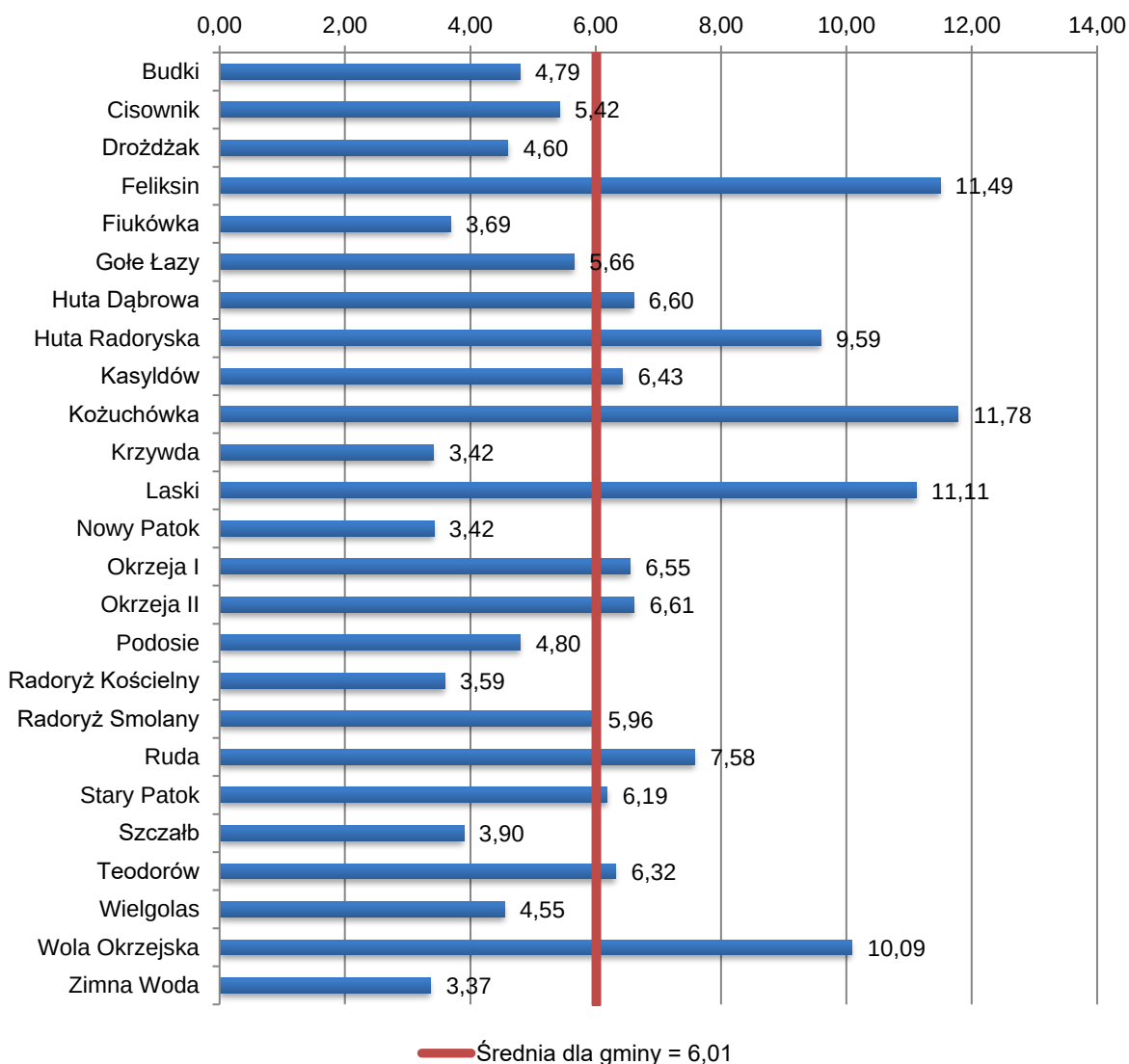
- Kożuchówka, gdzie wskaźnik wyniósł 11,78%;
- Feliksin, gdzie wskaźnik wyniósł 11,49%;
- Laski, gdzie wskaźnik wyniósł 11,11%;
- Wola Okrzejska, gdzie wskaźnik wyniósł 10,09%;
- Huta Radoryska, gdzie wskaźnik wyniósł 9,59%;

- Ruda, gdzie wskaźnik wyniósł 7,58%'
- Okrzeja II, gdzie wskaźnik wyniósł 6,61%;
- Huta Dąbrowa, gdzie wskaźnik wyniósł 6,60%;
- Okrzeja I, gdzie wskaźnik wyniósł 6,55%;
- Kasyldów, gdzie wskaźnik wyniósł 6,43%;
- Teodorów, gdzie wskaźnik wyniósł 6,32%;
- Stary Patok, gdzie wskaźnik wyniósł 6,19%;

W sołectwach wskazanych powyżej udział beneficjentów pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Krzywdzie wśród ogólnej liczby mieszkańców kształtował się w 2016 roku na poziomie wyższym od średniej gminnej (6,01%). W pozostałych sołectwach udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców utrzymywał się na poziomie niższym niż średnia dla gminy Krzywdy:

- sołectwo Radoryż Smolany – 0,05 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Gołe Łazy – 0,35 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Cisownik – 0,59 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Podosie – 1,21 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Budki – 1,22 punkty procentowe mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Drożdżak – 1,41 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Wielgolas – 1,46 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Szczalb – 2,11 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Fiukówka – 2,32 punkty procentowe mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Radoryż Kościelny – 2,42 punkty procentowe mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Nowy Patok – 2,59 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Krzywdy – 2,59 punktów procentowych mniej niż średnia gminna;
- sołectwo Zimna Woda – 2,64 punkty procentowe mniej niż średnia gminna.

Wykres 20 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Dynamika zmiany udziału beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców pokazuje, że na przestrzeni lat 2013-2016 udział tych osób w ludności gminy Krzywda uległ spadkowi. W 2016 roku udział osób korzystających z różnych form wsparcia GOPS w ogólnej liczbie mieszkańców spadł o 16,01% w stosunku do roku 2013 (średnia dla gminy Krzywda). Pomimo pozytywnego trendu spadkowego w skali całej gminy, część jednostek referencyjnych odnotowała przyrost udziału osób będących klientami GOPS w Krzywdzie w stosunku do liczby mieszkańców. Jednostką, w której w analizowanym okresie czasu odnotowano najbardziej negatywne tendencje, najwyższy procentowy wzrost wskaźnika, jest sołectwo Budki. W jednostce tej nastąpił wzrost udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców o 59,04%. Przyrost wskaźnika odnotowano także w sołectwie Stary Patok (przyrost o 21,24%), Wola Okrzejska (przyrost o 19,31%), Fiukówka (przyrost o 10,57%) oraz Gołe Łazy (przyrost o 3,30%).

W sołectwie Nowy Patok badany wskaźnik przyjął wartość 0, gdyż zarówno w 2016 roku jak i 2013 udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców kształtował się na analogicznym poziomie.

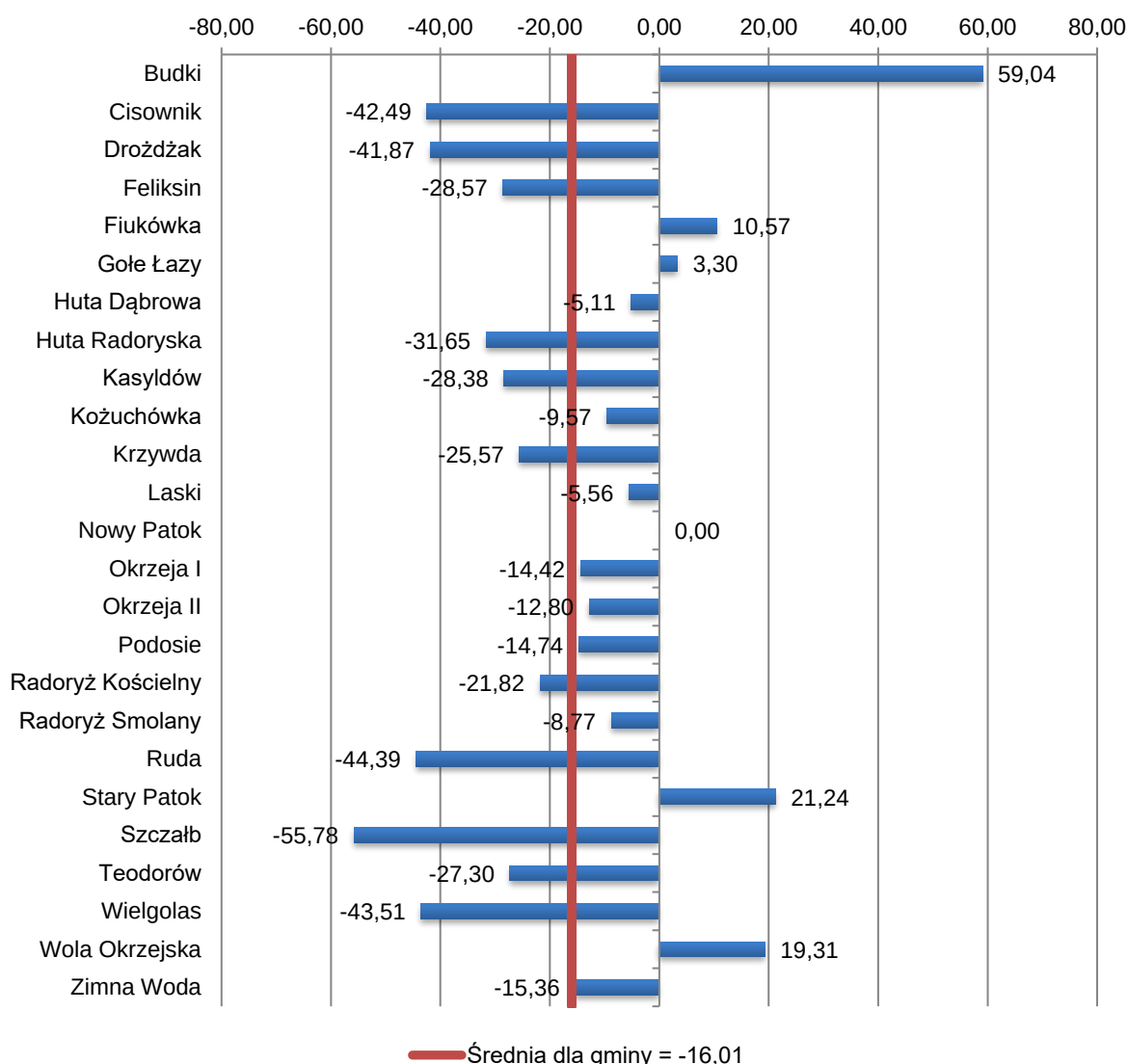
Jednostkami referencyjnymi, w których przeważają pozytywne tendencje spadkowe na przestrzeni lat 2013-2016 są następujące sołectwa:

- Szczalb – spadek o 55,78%;
- Ruda – spadek o 44,39%;
- Wielgolas – spadek o 43,51%;
- Cisownik – spadek o 42,49%;
- Drożdżak – spadek o 41,87%;
- Huta Radoryska – spadek o 31,65%;
- Feliksin – spadek o 28,57%;
- Kasyldów – spadek o 28,38%;
- Teodorów – spadek o 27,30%;
- Krzywda – spadek o 25,57%;
- Radoryż Kościelny - spadek o 21,82%.

W wyżej wymienionych sołectwach wskaźnik przyjął wartości spadkowe wyższe niż średnia wartość w gminie Krzywda (-16,01%). W pozostałych sołectwach odnotowano w analizowanym okresie spadek wskaźnika poniżej średniej gminnej:

- Zimna Woda – spadek o 15,36%;
- Podosie – spadek o 14,74%;
- Okrzeja I – spadek o 14,42%;
- Okrzeja II – spadek o 12,80%;
- Kożuchówka – spadek o 9,57%;
- Radoryż Smolany - spadek o 8,77%;
- Laski – spadek o 5,56%;
- Huta Dąbrowa - spadek o 5,11%.

Wykres 21 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

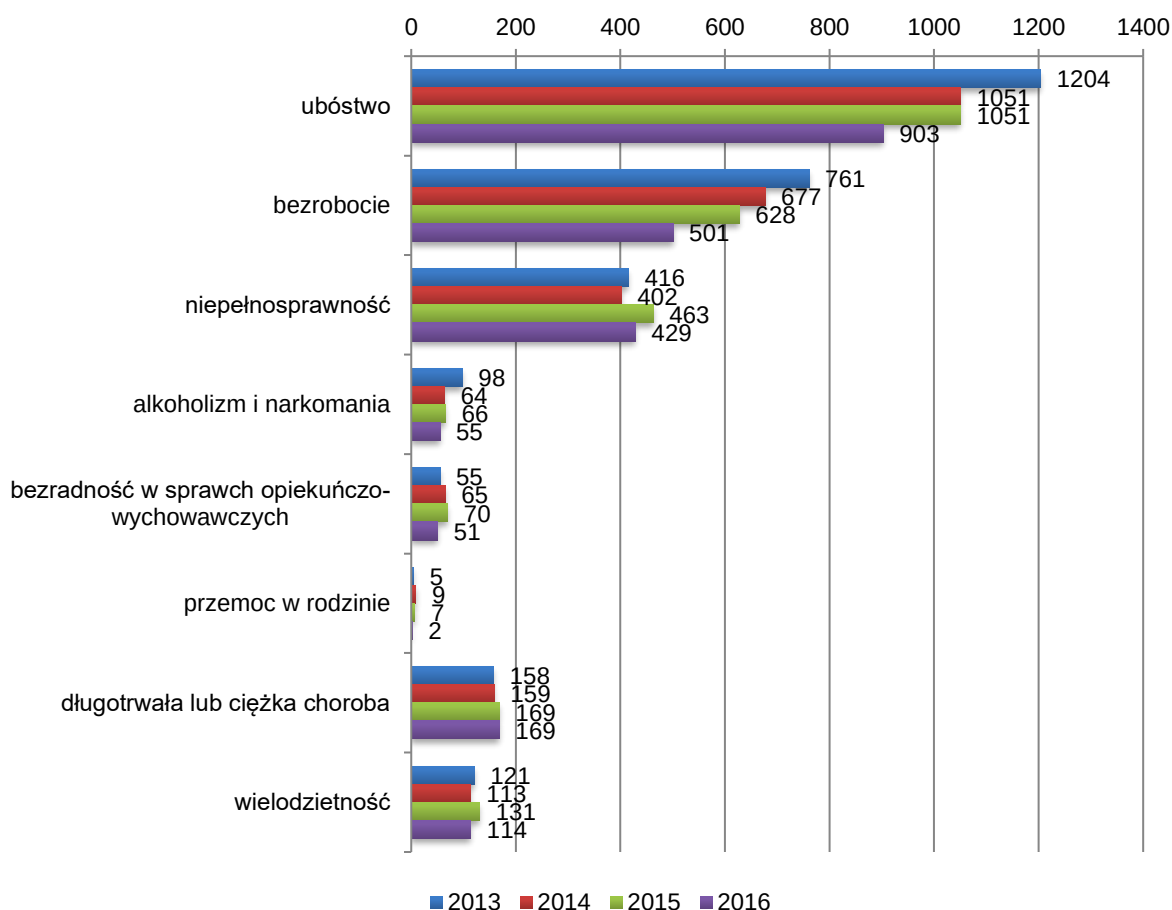

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Analiza przyczyn przyznawania pomocy społecznej na terenie gminy Krzywda pozwala stwierdzić, że na przestrzeni lat 2013-2016 głównym problemem trudnej sytuacji mieszkańców gminy korzystających ze świadczeń było ubóstwo, bezrobocie oraz niepełnosprawność. W badanym okresie czasu możemy zaobserwować spadek liczby osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa i bezrobocia. Spadek ten nie jest jednak wynikiem polepszenia sytuacji życiowej beneficjentów GOPS, ale raczej następstwem emigracji zarobkowej w poszukiwaniu pracy lub pracy lepiej płatnej, przez co zmniejsza się również liczba beneficjentów GOPS (odpływ ludności z terenu gminy, w tym również tej, która korzystała ze wsparcia pomocy społecznej). Jak pokazuje zamieszczony poniżej wykres na przestrzeni lat 2013-2016 wzrostowi uległa liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności (z 416 do 429, czyli o 3,13%). Niepokojący jest również utrzymujący się, wysoki poziom świadczeń udzielanych z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, co jest niewątpliwie spowodowane starzeniem się społeczności. Bardzo liczna grupa

beneficjentów pomocy społecznej to osoby wielodzietne oraz zagrożone uzależnieniami (alkoholizmem i narkomanią).

Wykres 22 Powody przyznania świadczeń pomocy społecznej wśród mieszkańców gminy Krzywda korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzydzie

Analizując powody przyznania świadczeń z pomocy społecznej należy mieć na uwadze, że wśród osób objętych pomocą nie występuje tylko jeden rodzaj dysfunkcji. Najczęściej jest ich kilka i są ze sobą skorelowane, np. istnieje wyraźna zależność pomiędzy bezrobociem a zagrożeniem popadnięcia w ubóstwo. W związku z powyższym, przeważająca większość beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Krzywda występuje o kilka rodzajów świadczeń, podając różne przyczyny uprawniające do przyznania konkretnego świadczenia.

Przyglądając się szczegółowo udziałowi osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców, przy uwzględnieniu podziału gminy na jednostki referencyjne, możemy zaobserwować, że w 2016 roku największa koncentracja mieszkańców borykających się z problemem ubóstwa występowała w sołectwie Feliksin. Wartość wskaźnika osiągnęła w tym sołectwie poziom 21,26%, czyli prawie 2,5 raza wyższy niż średnia w gminie Krzywda (8,32%). Wysokie wartości wskaźnika, przekraczające średnią gminną, odnotowano również w sołectwach:

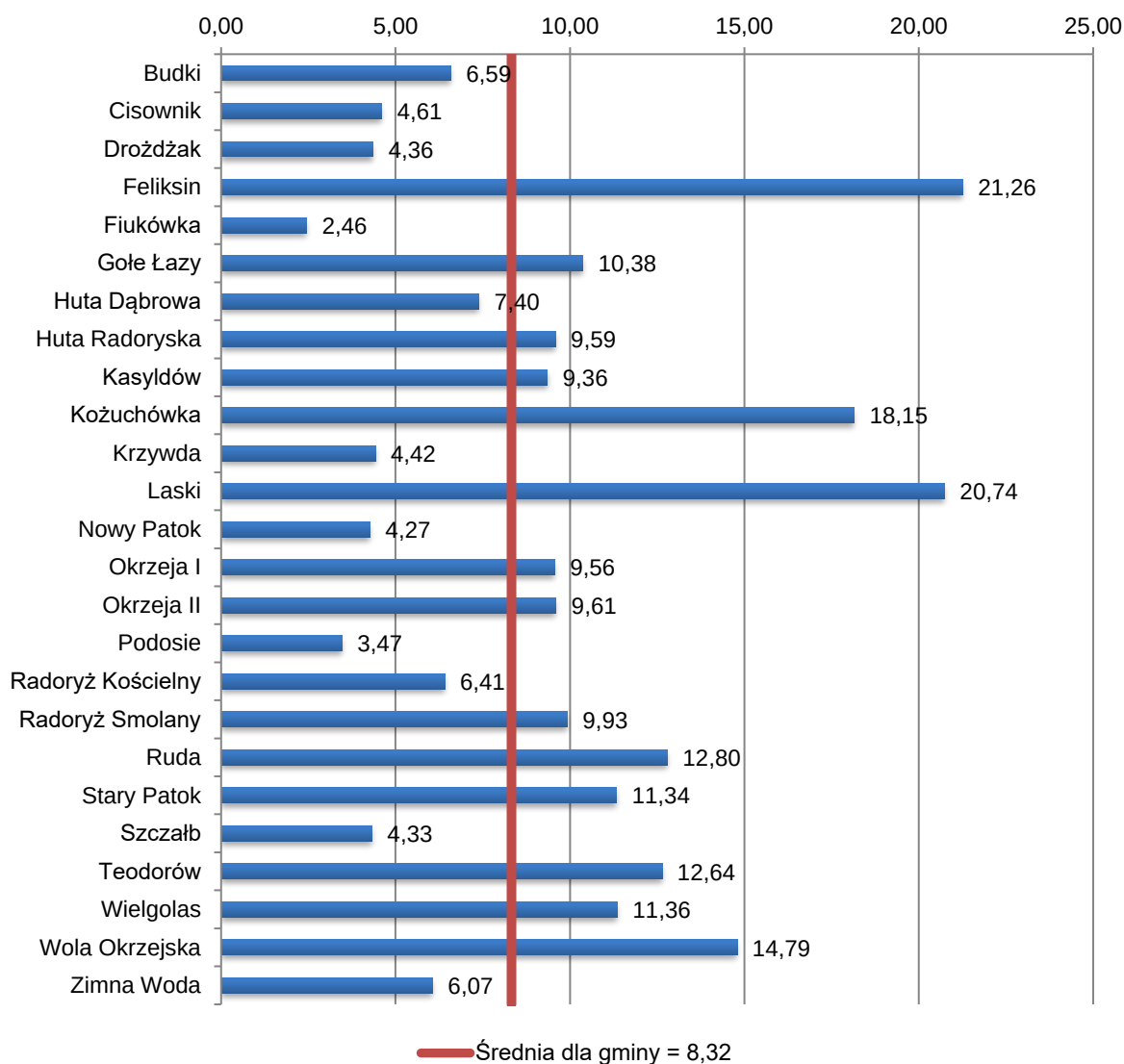
- Laski – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 12,42 punkty procentowe;
- Kożuchówka – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 9,83 punkty procentowe;
- Wola Okrzejska – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 6,47 punktów procentowych;
- Ruda – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 4,47 punktów procentowych;
- Teodorów – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 4,32 punkty procentowe;
- Wielgolas – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 3,04 punkty procentowe;
- Stary Patok – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 3,02 punkty procentowe;
- Gołe Łazy – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 2,05 punktów procentowych;
- Radoryż Smolany – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 1,60 punktów procentowych;
- Okrzeja II – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 1,28 punktów procentowych;
- Huta Radoryska – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 1,26 punktów procentowych;
- Okrzeja I – wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 1,24 punkty procentowe;
- Kasyldów - wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 1,03 punkty procentowe.

Jednostkami referencyjnymi, w których wskaźnik udziału osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców osiągnął w 2016 roku wartości poniżej średniej dla gminy Krzywdy są sołectwa:

- Huta Dąbrowa – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 0,93 punkty procentowe;
- Budki – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 1,74 punkty procentowe;
- Radoryż Kościelny – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 1,91 punktów procentowych;
- Zimna Woda – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 2,26 punktów procentowych;
- Cisownik – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 3,72 punkty procentowe;
- Krzywdy – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 3,90 punktów procentowych;
- Drożdżak – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 3,97 punktów procentowych;
- Szczalib – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 4,00 punkty procentowe;

- Nowy Patok – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 4,05 punktów procentowych;
- Podosie – wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 4,86 punktów procentowych;
- Fiukówka - wartość wskaźnika niższa od średniej gminnej o 5,87 punktów procentowych.

Wykres 23 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Badając zjawisko ubóstwa przez pryzmat dynamiki zmian udziału osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie ludności, które zaszły na przestrzeni lat 2013-2016, zauważamy na terenie gminy Krzywda pozytywny trend spadkowy. W skali całej gminy średni udział osób dotkniętych ubóstwem w ogólnej liczbie ludności zmniejszył się o 23,87%. Trend spadkowy odnotowano w następujących jednostkach referencyjnych:

- sołectwo Cisownik - spadek o 67,41% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Szczalib - spadek o 67,24% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Drożdżak - spadek o 62,91% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Huta Radoryska - spadek o 58,99% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Nowy Patok - spadek o 58,33% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Kasyldów - spadek o 42,13% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Radoryż Kościelny - spadek o 40,17% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Ruda - spadek o 35,03% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Huta Dąbrowa - spadek o 33,36% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Fiukówka - spadek o 31,20% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Krzywda - spadek o 26,13% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Okrzeja I - spadek o 24,20% w stosunku do roku 2013.

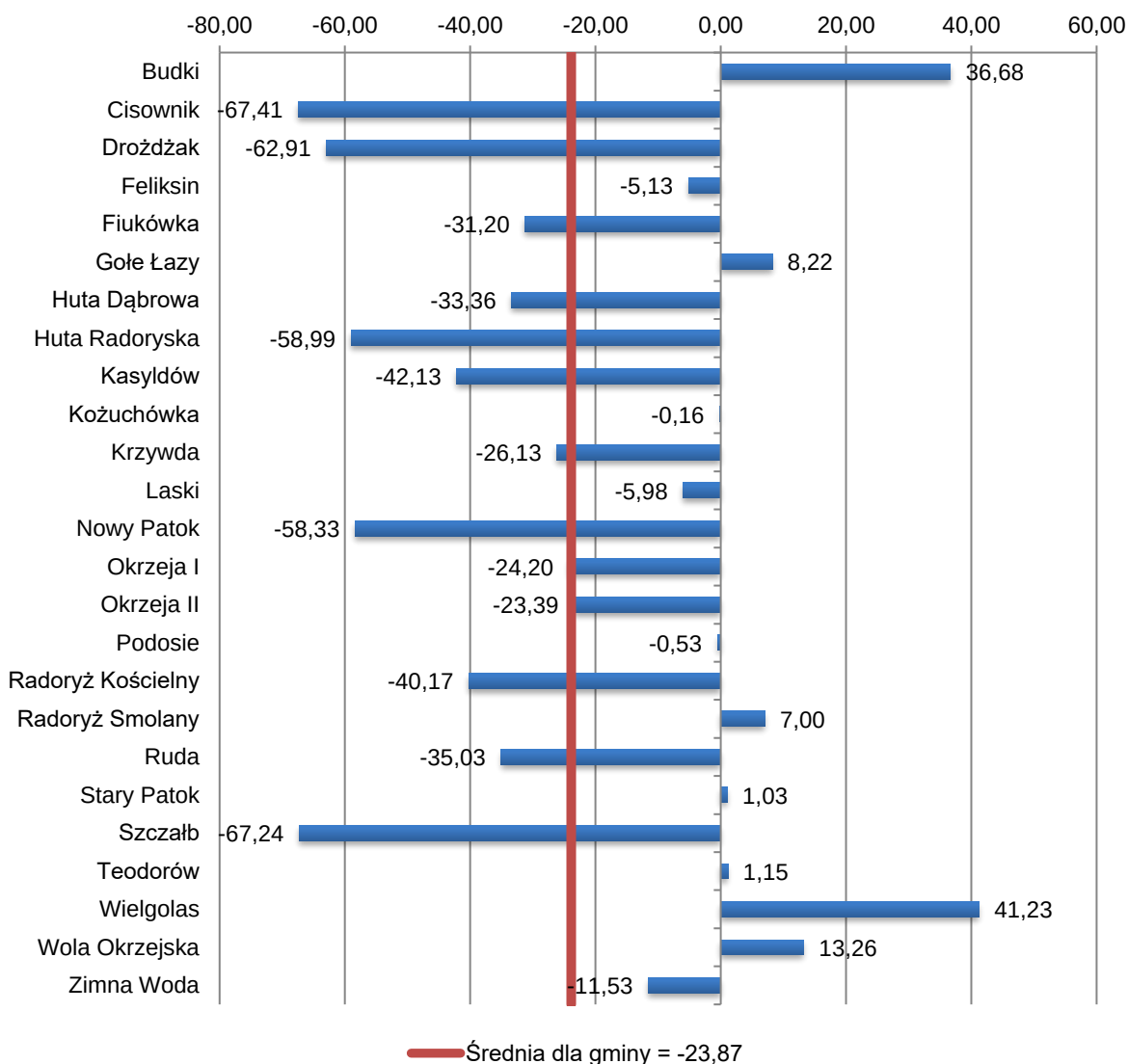
We wskazanych powyżej sołectwach nastąpił spadek udziału osób korzystających ze świadczeń GOPS z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców wyższy od średniej gminnej. Jednostkami referencyjnymi, na obszarze których spadek, który zaobserwowano na przestrzeni lat 2013-2016, był niższy od średniej w gminie były poniższe jednostki referencyjne:

- sołectwo Kozuchówka - spadek o 0,16% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Podosie - spadek o 0,53% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Feliksin - spadek o 5,13% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Laski - spadek o 5,98% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Zimna Woda - spadek o 11,53% w stosunku do roku 2013;
- sołectwo Okrzeja II - spadek o 23,39% w stosunku do roku 2013.

Najbardziej niekorzystnie sytuacja prezentuje się na obszarach, w obrębie których w latach 2013-2016 zauważono wzrost analizowanego problemu. Sołectwami, w których odnotowano dodatnią wartość analizowanego wskaźnika, mówiącą o wzroście udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców były następujące sołectwa:

- Wielgolas – wzrost o 41,23%;
- Budki – wzrost o 36,68%;
- Wola Okrzejska – wzrost o 13,26%;
- Gołe Łazy – wzrost o 8,22%;
- Radoryż Smolany – wzrost o 7,00%;
- Teodorów – wzrost o 1,15%;
- Stary Patok – wzrost o 1,03%.

Wykres 24 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Pomoc społeczna związana z występowaniem problemów odnoszących się do braku pracy mieszkańców gminy Krzywdza koncentrowała się w 2016 roku na najwyższym poziomie w dziewięciu jednostkach referencyjnych, w obrębie których udział osób korzystających z różnego typu świadczeń przyznawanych przez GOPS z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców był wyższy od średniej dla gminy Krzywdza (4,62%). Do ww. sołectw należały w 2016 roku:

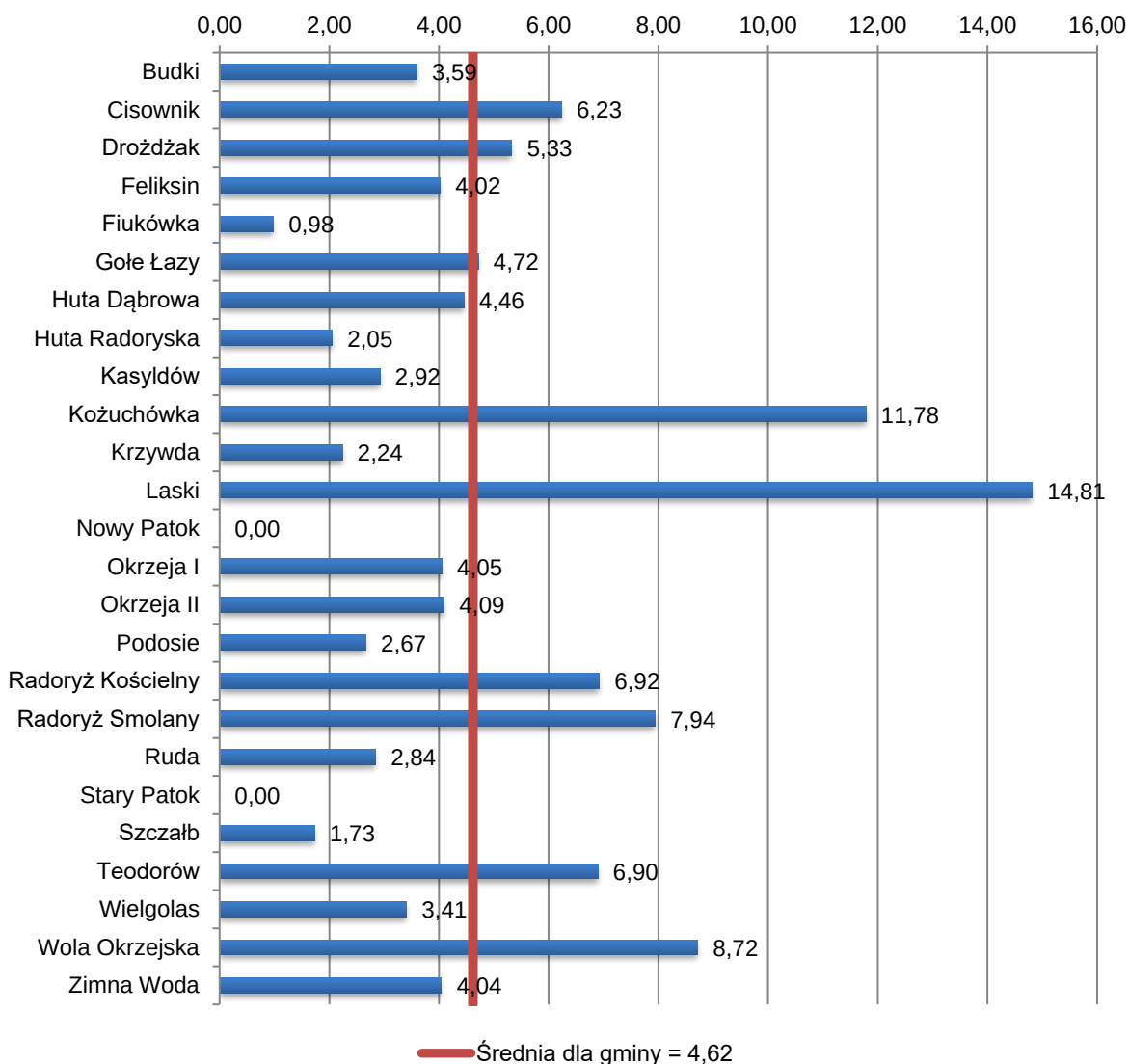
- Laski – o 10,20 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie;
- Kożuchówka – o 7,17 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie;
- Wola Okrzejska – o 4,10 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie;
- Radoryż Smolany – o 3,32 punkty procentowe więcej niż średnia w gminie;
- Radoryż Kościelny – o 2,30 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie;

- Teodorów – o 2,28 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie;
- Cisownik – o 1,61 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie;
- Drożdżak – o 0,71 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie;
- Gołe Łazy – o 0,10 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie.

W sołectwie Nowy Patok oraz w sołectwie Stary Patok wartość 0, którą przyjął wskaźnik oznacza, że w 2016 roku na terenie tych jednostek żaden z mieszkańców nie korzystał ze wsparcia GOPS w Krzywdzie z tytułu bezrobocia. W pozostałych sołectwach wskaźnik udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie ludności przyjął wartości niższe od średniej dla gminy Krzywda (4,62%):

- Huta Dąbrowa – 0,16 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Okrzeja II – 0,52 punkty procentowe mniej niż średnia w gminie;
- Okrzeja I – 0,56 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Zimna Woda – 0,57 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Feliksin – 0,60 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Budki – 1,03 punkty procentowe mniej niż średnia w gminie;
- Wielgolas – 1,21 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Kasyldów – 1,69 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Ruda – 1,77 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Podosie – 1,95 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Krzywda – 2,38 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Huta Radoryska – 2,56 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Szczalb – 2,89 punktów procentowych mniej niż średnia w gminie;
- Fiukówka – 3,64 punkty procentowe mniej niż średnia w gminie.

Wykres 25 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

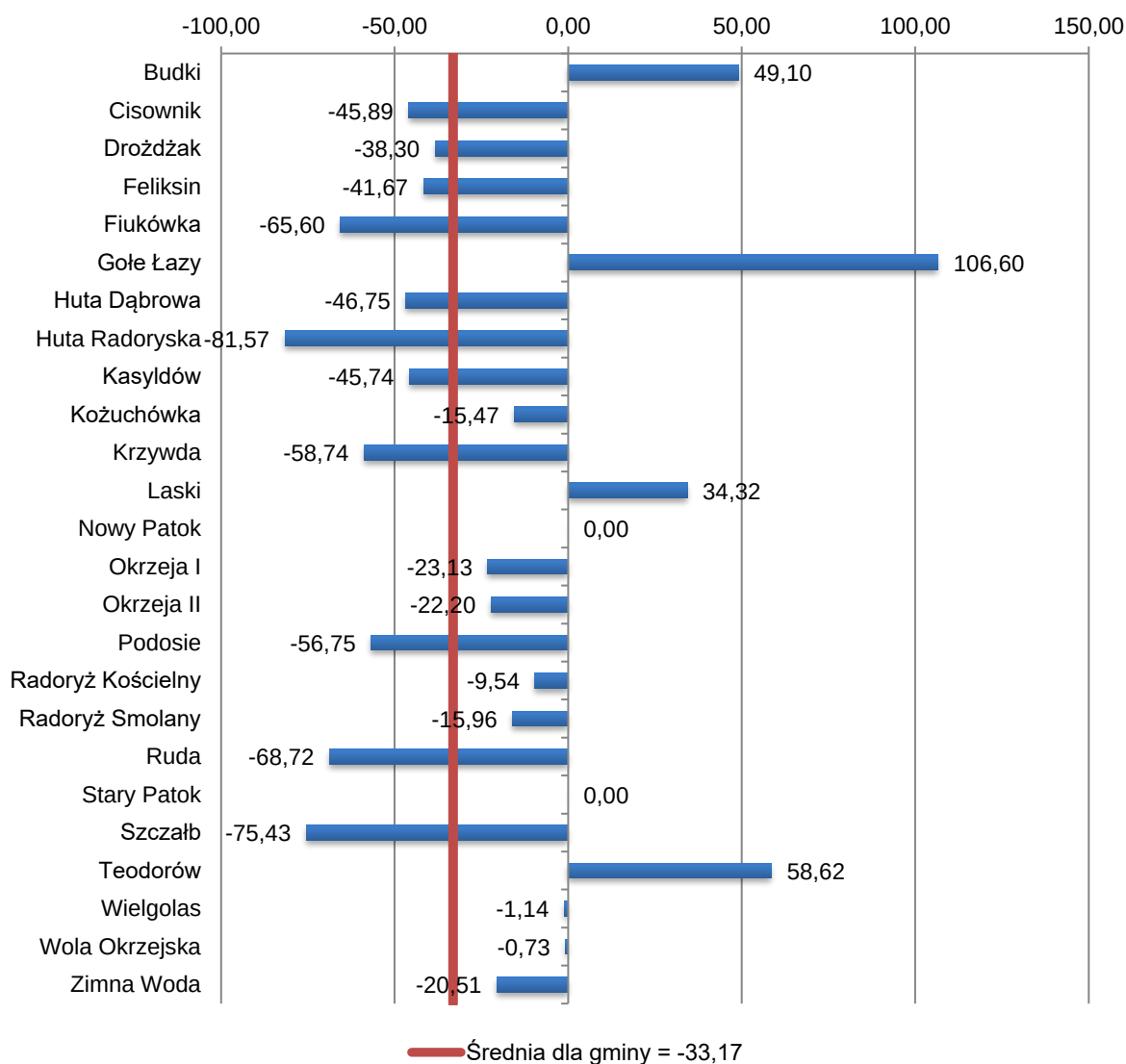

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Na przestrzeni lat 2013-2016 na terenie gminy Krzywda zmalała liczba osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia. Liczba tych osób zmniejszyła się z 761 (2013 rok) do 501 (2016 rok), co oznacza około 34,17%-owy spadek. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych możemy zaobserwować, że w przeciągu czterech badanych lat największy spadek udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców nastąpił w sołectwach: Huta Radoryska (spadek o 81,57%), Szczałb (spadek o 75,43%), Ruda (spadek o 68,72%), Fiukówka (spadek o 65,60%), Krzywda (spadek o 58,74%), Podosie (spadek o 56,75%), Huta Dąbrowa (spadek o 46,75%), Cisownik (spadek o 45,89%), Kasyldów (spadek o 45,74%), Feliksin (spadek o 41,67%) oraz Drożdżak (spadek o 38,30%). W ww. sołectwach spadek był wyższy od średniej gminnej (-33,17%). Najniższy spadek udziału mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 miał miejsce w sołectwie Wola

Okrzejska (-0,73%). Najgorzej sytuacja prezentuje się w sołectwach: Gołe Łazy, Teodorów, Budki oraz Laski, gdzie odnotowano na przestrzeni lat 2013-2016 wzrost udziału beneficjentów pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w stosunku do liczby mieszkańców. W sołectwach Nowy Patok oraz Stary Patok wskaźnik przyjął wartość 0, gdyż w analizowanym okresie ani jeden mieszkaniec nie korzystał z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia.

Wykres 26 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

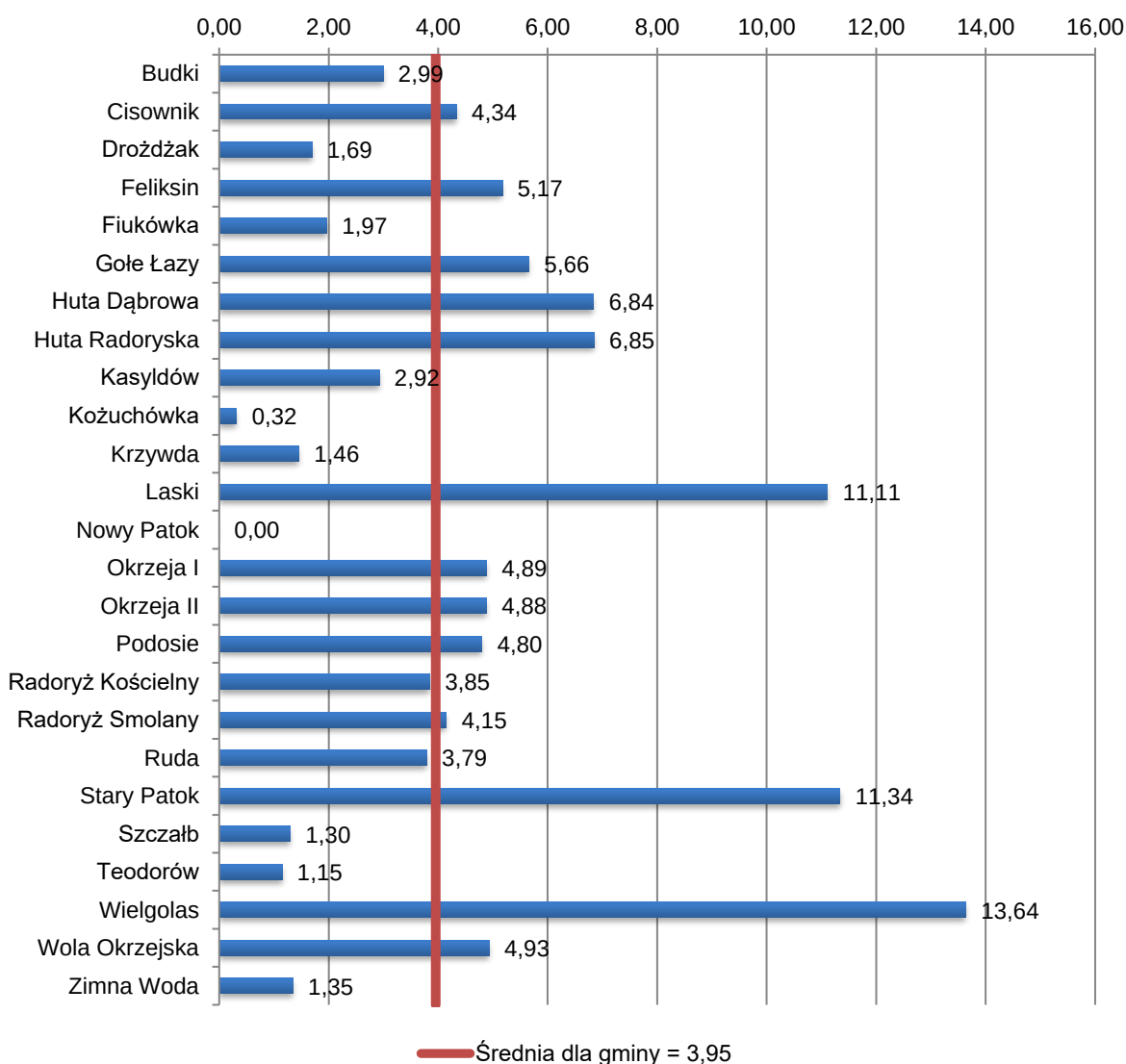

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Analizując problemy społeczne, które na przestrzeni lat 2013-2016 były zauważalne na obszarze gminy Krzywda należy również zwrócić uwagę na zjawisko niepełnosprawności. W 2016 roku ogólna liczba beneficjentów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności wyniosła w gminie Krzywda 429, czyli o 3,12% więcej niż w 2013 roku (416 osób). Dane w tym zakresie, udostępnione przez GOPS w Krzywdzie, analizowane przez pryzmat potencjału ludnościowego gminy oraz poszczególnych sołectw wskazują, że w 2016 roku największy udział osób korzystających ze świadczeń pomocy

społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców miał miejsce w sołectwie Wielgolas. Wskaźnik osiągnął tutaj poziom 13,64%, czyli ponad trzy razy wyższy niż średnia w gminie Krzywda, która wyniosła w 2016 roku 3,95%. Równie niepokojący, wysoki udział beneficjentów korzystających z pomocy społecznej w związku z niepełnosprawnością w ogólnej liczbie mieszkańców zaobserwowano w badanym okresie czasu w sołectwach: Stary Patok – 11,34%, Laski – 11,11%, Huta Radoryska – 6,85%, Huta Dąbrowa – 6,84%, Gołe Łazy – 5,66%, Feliksin – 5,17%, Wola Okrzejska – 4,93%, Okrzeja I – 4,89%, Okrzeja II – 4,88%, Podosie – 4,80%, Cisownik – 4,34%, Radoryż Smolany – 4,15%. W powyższych sołectwach udział mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w związku z niepełnosprawnością w ogólnej liczbie ludności poszczególnych jednostek był wyższy od średniej gminnej (3,95%). W sołectwie Nowy Patok ani jeden z mieszkańców nie pobierał świadczeń z GOPS z tytułu niepełnosprawności. Najmniejszą koncentrację problemu, biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy, zauważono w sołectwie Kożuchówka (wskaźnik na poziomie 0,32%).

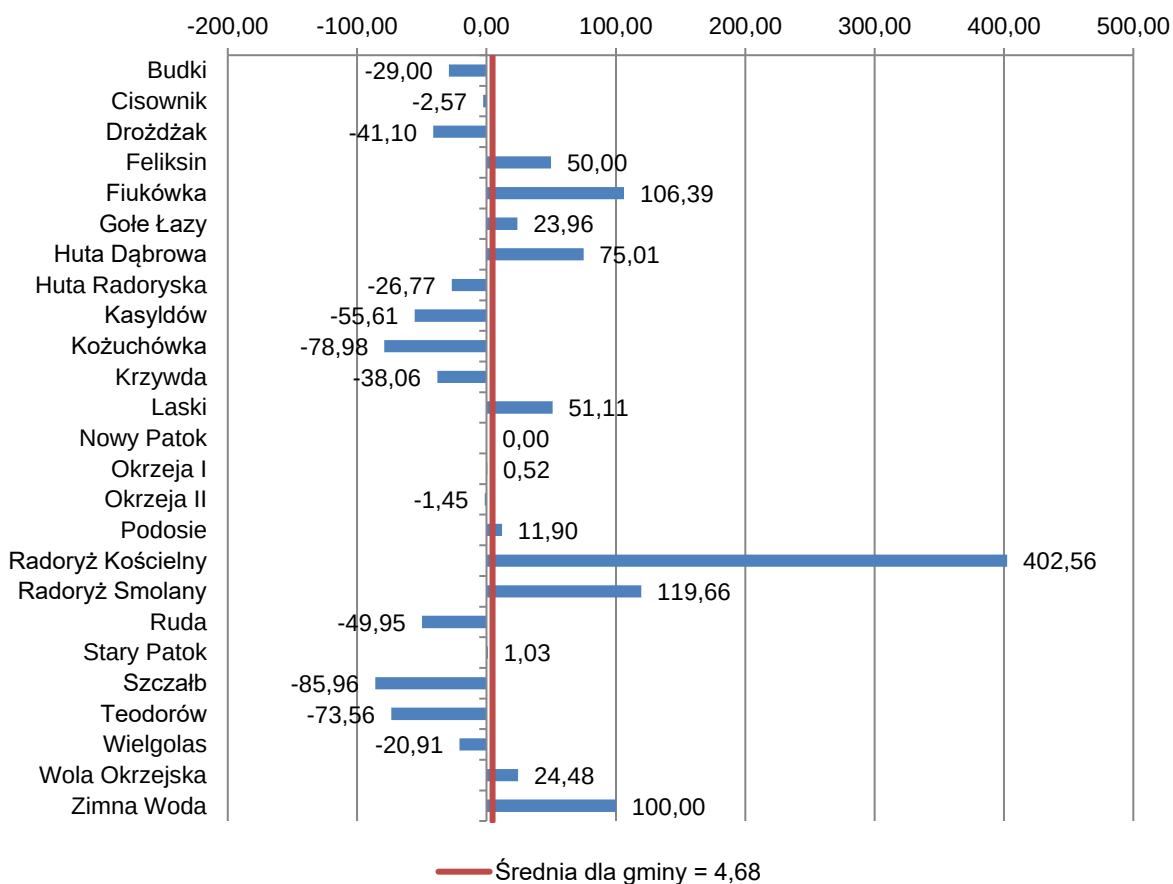
Wykres 27 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Przyglądając się szczegółowo dynamice zmian udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców, przy uwzględnieniu podziału gminy na jednostki referencyjne, możemy zaobserwować, że w latach 2013-2016 w dwunastu jednostkach referencyjnych miał miejsce pozytywny trend spadkowy zjawiska. Trend spadkowy odnotowano w następujących sołectwach: Okrzeja II, Cisownik, Wielgolas, Huta Radoryska, Budki Krzywda, Drożdżak, Ruda, Kasyldów, Teodorów, Kożuchówka oraz Szczalb. Największy spadek udziału osób niepełnosprawnych korzystających z tego tytułu ze wsparcia GOPS w ogólnej liczbie ludności odnotowano w sołectwie Szczalb (spadek o 85,96%). Sołectwami, na obszarze których odnotowano w badanym okresie czasu negatywny trend wzrostowy zjawiska były: Podosie, Gołe Łazy, Wola Okrzejska, Feliksin, Laski, Huta Dąbrowa, Zimna Woda, Fiukówka, Radoryż Smolany oraz Radoryż Kościelny. Najwyższy wzrost odnotowano w analizowanym okresie w sołectwie Radoryż Kościelny (402,56%, wzrost z 3 do 15 osób), a najniższy w sołectwie Okrzeja I (0,52%). W sołectwie Nowy Patok nie odnotowano ani w 2016 roku, ani w 2013 roku ani jednego mieszkańca, który korzystałby ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności, stąd wskaźnik przyjął wartość 0.

Wykres 28 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

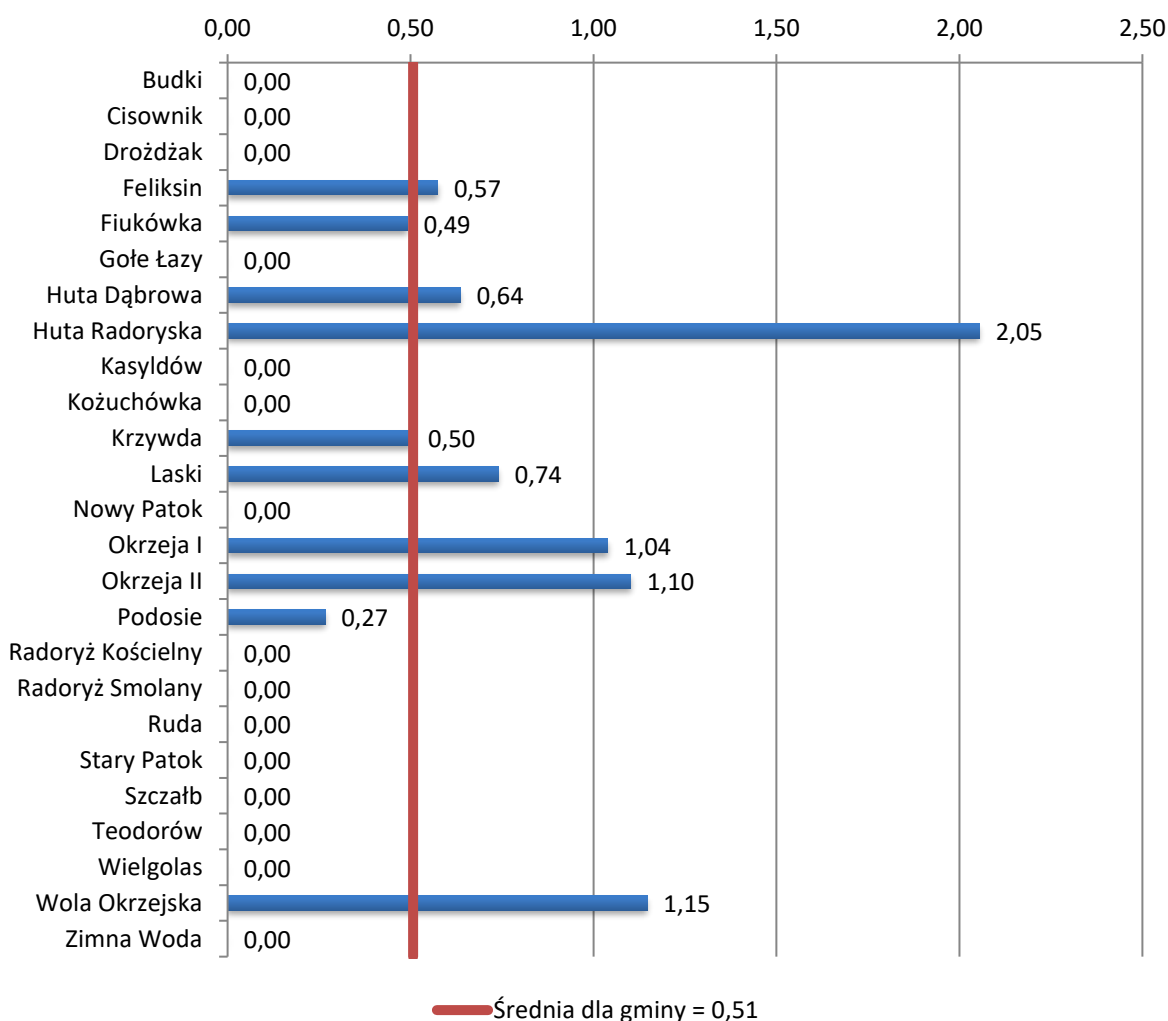

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Pomoc społeczna związana z występowaniem problemów odnoszących się do uzależnień (od alkoholu lub narkotyków) mieszkańców koncentrowała się w 2016 roku na najwyższym poziomie w siedmiu jednostkach referencyjnych, w obrębie których udział osób korzystających z różnego typu świadczeń przyznawanych przez GOPS z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców był wyższy od średniej dla gminy Krzywda (0,51%). Do ww. sołectw należały w 2016 roku: Huta Radoryska – o 1,55 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie, Wola Okrzejska – o 0,64 punkty procentowe więcej niż średnia w gminie, Okrzeja II – o 0,60 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie, Okrzeja I – o 0,53 punkty procentowe więcej niż średnia w gminie, Laski – o 0,23 punkty procentowe więcej niż średnia w gminie, Huta Dąbrowa – o 0,13 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie, Feliksin – o 0,07 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie.

W sołectwach: Krzywda (0,50%), Fiukówka (0,49%) oraz Podosie (0,27%) udział osób korzystających z różnego typu świadczeń przyznawanych przez GOPS z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców był niższy od średniej dla gminy Krzywda. Na terenie pozostałych sołectw nie jeden z mieszkańców nie korzystał z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu lub narkomanii.

Wykres 29 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzydzie

Na przestrzeni lat 2013-2016 na terenie gminy Krzywda spadła liczba osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii. Liczba tych osób spadła z 98 (2013 rok) do 55 (2016 rok), co oznacza prawie 43,88%-owy spadek. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych możemy zaobserwować, że w przeciągu czterech badanych lat największy spadek udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców nastąpił w sołectwach:

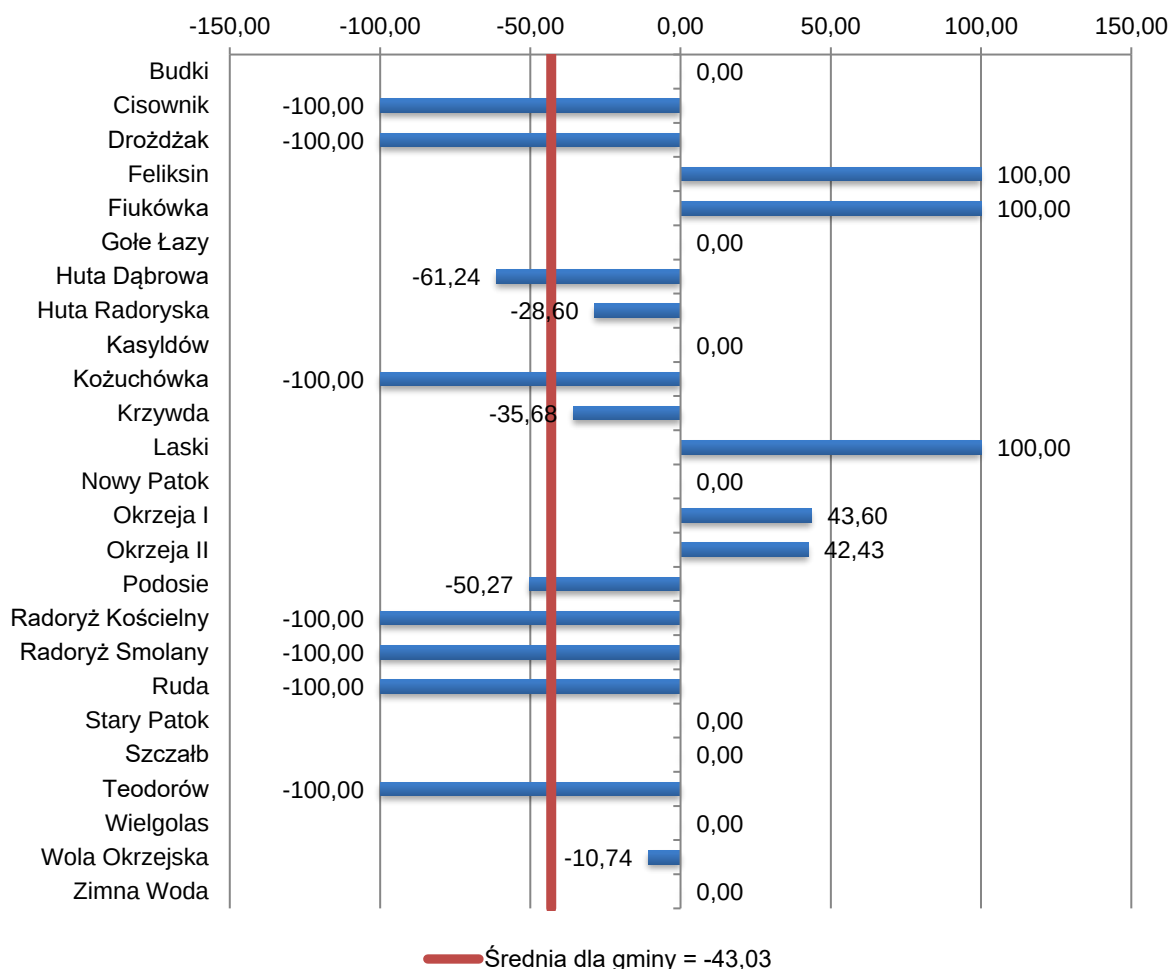
- Cisownik – spadek o 100% (liczba beneficjentów: 2013 – 10 osób, 2014 – 10 osób, 2015 – dwie osoby, 2016 – 0);
- Drożdżak - spadek o 100% (liczba beneficjentów: 2013 – jedna osoba, 2014 – jedna osoba, 2015 – jedna osoba, 2016 – 0);
- Kożuchówka - spadek o 100% (liczba beneficjentów: 2013 – jedna osoba, 2014 – jedna osoba, 2015 – 0, 2016 – 0);
- Radoryż Kościelny - spadek o 100% (liczba beneficjentów: 2013 – trzy osoby, 2014 – 0, 2015 – 0, 2016 – 0);
- Radoryż Smolany - spadek o 100% (liczba beneficjentów: 2013 – siedem osób, 2014 – dwie osoby, 2015 – 0, 2016 – 0);
- Ruda - spadek o 100% (liczba beneficjentów: 2013 – cztery osoby, 2014 – trzy osoby, 2015 – 0, 2016 – 0);
- Teodorów - spadek o 100% (liczba beneficjentów: 2013 – trzy osoby, 2014 – 0, 2015 – 0, 2016 – 0);

W sołectwach Krzywda (-35,68%), Huta Radoryska (-28,60%) oraz Wola Okrzejska (-10,74%) odnotowano na przestrzeni lat 2013-2016 spadek udziału beneficjentów GOPS z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie ludności niższy od średniej gminnej (-43,03%). Wartości 0, które badany wskaźnik przyjął w sołectwach: Budki, Gołe Łazy, Kasyldów, Nowy Patok, Stary Patok, Szczalb, Wielgolas oraz Zimna Woda wynikają z tego, że w 2013 roku oraz w 2016 nie odnotowano tutaj ani jednego mieszkańca, który korzystałby z pomocz GOPS z tytułu alkoholizmu lub narkomanii.

Na terenie pozostałych pięciu jednostek referencyjnych (Okrzeja I, Okrzeja II, Laski, Feliksin oraz Fiukówka) odnotowano w latach 2013-2016 najgorszą sytuację. W 2016 roku nastąpił w tych sołectwach, w porównaniu z rokiem 2013, wzrost udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców:

- sołectwo Feliksin – wzrost o 100%;
- sołectwo Fiukówka - – wzrost o 100%;
- sołectwo Laski - – wzrost o 100%;
- sołectwo Okrzeja I – wzrost o 43,60%;
- sołectwo Okrzeja II – wzrost o 42,43%.

Wykres 30 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Na potrzeby niniejszego opracowania, analiza kwestii związanych z szeroko pojmowanym problemem ubóstwa i wykluczenia społecznego na terenie gminy Krzywda została uzupełniona o wskaźniki związane z pomocą finansową skierowaną do dzieci i młodzieży wychowujących się w rodzinach o niskich dochodach. Wskaźnikami, które zostały poddane analizie są: udział dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w Krzywdzie w ogólnej liczbie osób w tej grupie wiekowej (2016 rok) oraz dynamika zmiany udziału ww. grupy dzieci i młodzieży w populacji osób do 17 roku życia, która miała miejsce na przestrzeni lat 2013-2016.

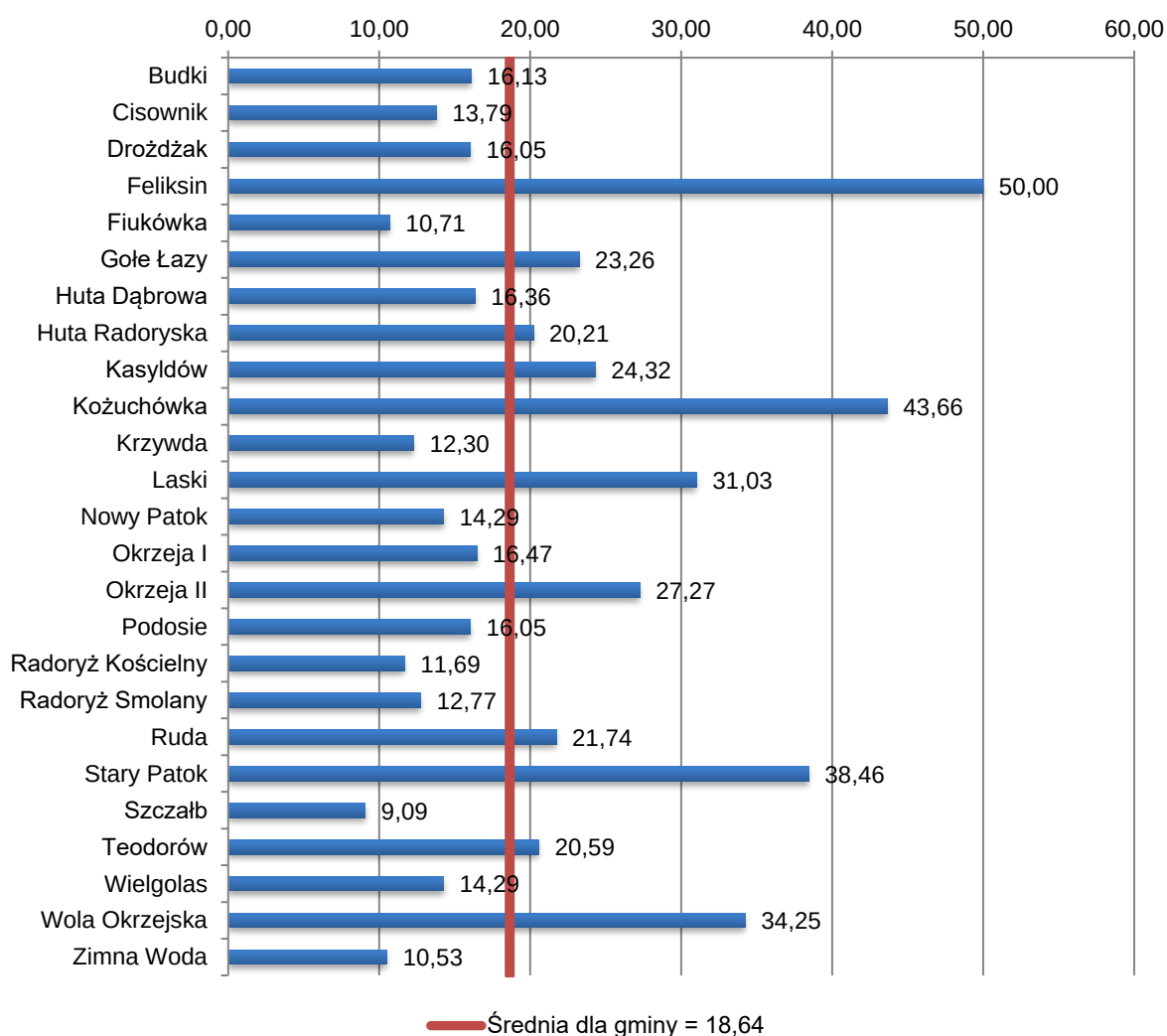
Analizując dane za rok 2016 możemy zauważyć, że jednostką referencyjną, w której wskaźnik udziału dzieci i młodzieży do 17 roku życia korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do lat 17 łącznie, osiągnął najwyższy poziom było sołectwo Feliksin. Wskaźnik wyniósł tutaj 50%, czyli o 31,36 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie Krzywda (18,64%). Bardzo wysokie, również powyżej średniej w gminie, wartości wskaźnik przyjął w następujących sołectwach:

- Kożuchówka – 43,66 punktów procentowych powyżej średniej w gminie;
- Stary Patok – 38,46 punktów procentowych powyżej średniej w gminie;

- Wola Okrzejska – 34,25 punktów procentowych powyżej średniej w gminie;
- Laski – 31,03 punkty procentowe powyżej średniej w gminie;
- Okrzeja II – 27,27 punktów procentowych powyżej średniej w gminie;
- Kasyldów – 24,32 punkty procentowe powyżej średniej w gminie;
- Gołe Łazy – 23,26 punktów procentowych powyżej średniej w gminie;
- Ruda – 21,74 punkty procentowe powyżej średniej w gminie;
- Teodorów – 20,59 punktów procentowych powyżej średniej w gminie;
- Huta Radoryska – 20,21 punktów procentowych powyżej średniej w gminie.

W pozostałych jednostkach referencyjnych udział osób do 17 r. ż., korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 r. ż. był niższy od średniej dla gminy Krzywda. Najkorzystniej sytuacja prezentowała się w 2016 roku w sołectwie Szczalib, gdzie wskaźnik osiągnął najniższą wartość, w porównaniu z pozostałymi sołectwami (9,09%).

Wykres 31 Udział dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 roku życia w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Na przestrzeni lat 2013-2016 liczba dzieci i młodzieży, która korzystała z dofinansowania posiłków przez GOPS w Krzywdzie spadła z 500 do 439. Jest to spadek o 12,2%. Jeżeli jednak uwzględnimy w badaniu dynamiki zmian ww. zjawiska potencjał ludnościowy gminy ogółem oraz poszczególnych jednostek analitycznych otrzymamy bardziej precyzyjny obraz badanego problemu. Analizując dane udostępnione przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie możemy zaobserwować, że w 2016 roku, w porównaniu z rokiem 2013, nastąpił spadek udziału dzieci i młodzieży do 17 roku życia korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie ludności do 17 roku życia łącznie. Spadek ten wyniósł 9,25% (średnia gminna). Patrząc przez pryzmat poszczególnych jednostek referencyjnych, pozytywne, spadkowe tendencje w dynamice badanego zjawiska odnotowano w sołectwach:

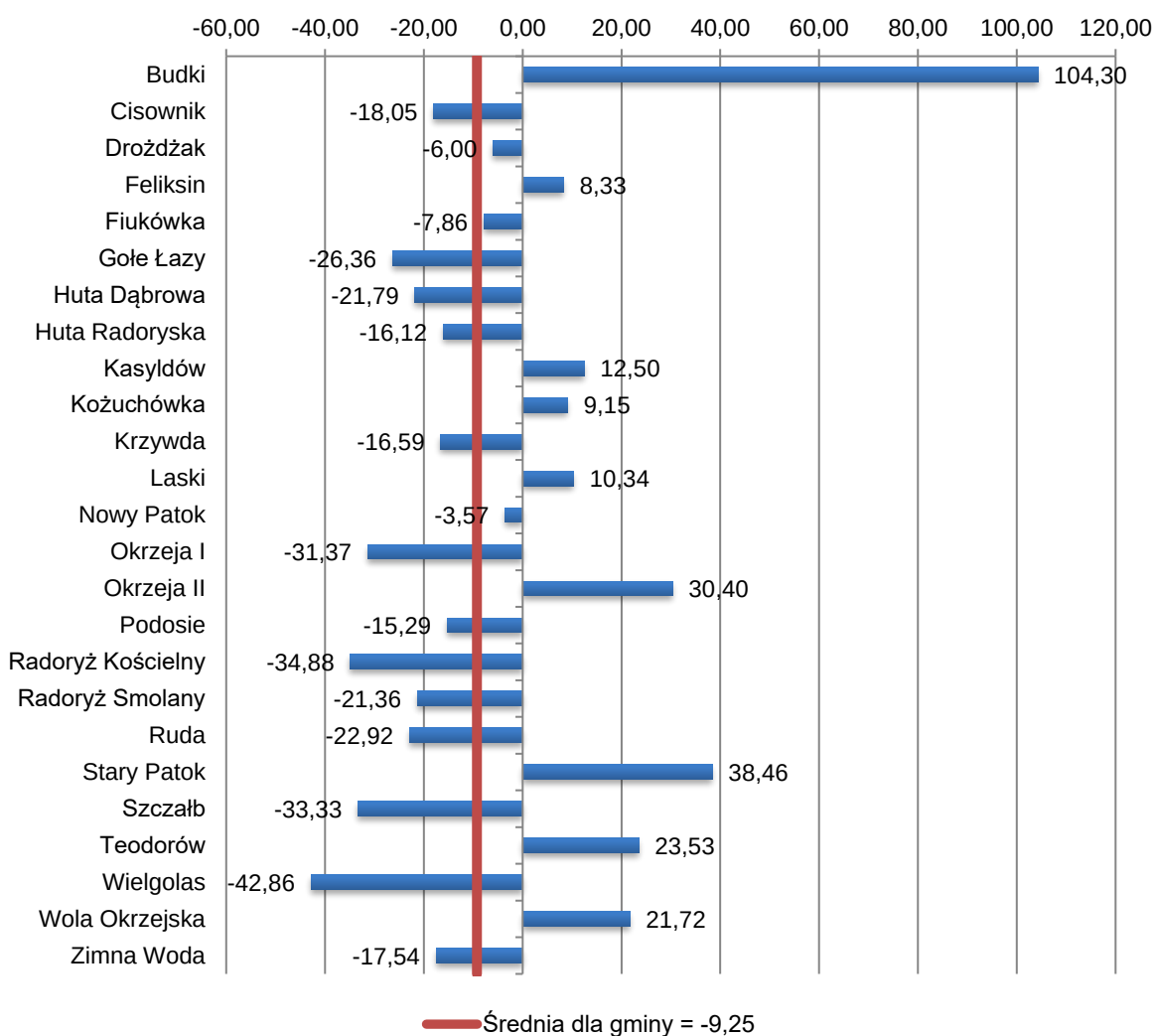
- Wielgolas – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 42,86% w stosunku do 2013 roku;
- Radoryż Kościelny – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 34,88% w stosunku do 2013 roku;
- Szczalb – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 33,33% w stosunku do 2013 roku;
- Okrzeja I – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 31,37% w stosunku do 2013 roku;
- Gołe Łazy – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 26,36% w stosunku do 2013 roku;
- Ruda – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 22,92% w stosunku do 2013 roku;
- Huta Dąbrowa – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 21,79% w stosunku do 2013 roku;
- Radoryż Smolany – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 21,36% w stosunku do 2013 roku;
- Cisownik – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 18,05% w stosunku do 2013 roku;
- Zimna Woda – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 17,54% w stosunku do 2013 roku;
- Krzywda – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 16,59% w stosunku do 2013 roku;
- Huta Radoryska – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 16,12% w stosunku do 2013 roku;
- Podosie – w 2016 roku udział dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży spadł o 15,29% w stosunku do 2013 roku.

We wskazanych powyżej sołectwach spadek udziału dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży był wyższy od średniej gminnej. Badany

wskaźnik przyjął wartości spadkowe niższe niż średnia w gminie Krzywdza w następujących sołectwach: Fiukówka (-7,86%), Drożdżak (-6%) oraz Nowy Patok (-3,57%).

W przeciągu analizowanych trzech lat wzrost udziału dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 roku życia nastąpił w aż dziewięciu sołectwach: Budki – wzrost o 104,30%, Stary Patok – wzrost o 38,46%, Okrzeja II – wzrost o 30,40%, Teodorów – wzrost o 23,53%, Wola Okrzejska – wzrost o 21,72%, Kasyldów – wzrost o 12,50%, Laski – wzrost o 10,34%, Kożuchówka – wzrost o 9,15%, Feliksin - wzrost o 8,33%.

Wykres 32 Zmiana udziału dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 roku życia (włącznie) w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

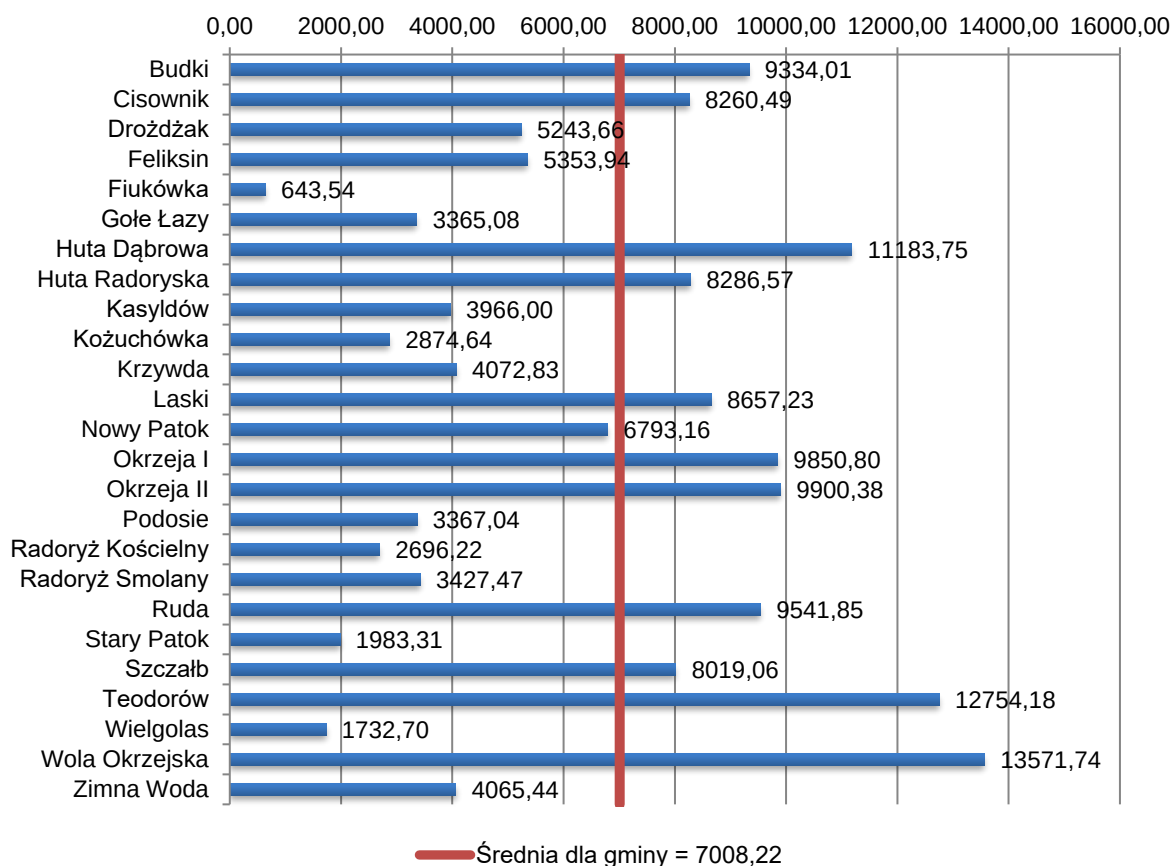
Łączna kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie na przestrzeni lat 2013-2016 uległa znacznemu spadkowi. W 2013 roku wynosiła ona 819898,69 zł, w 2014 – 880150,33 zł, w 2015 roku – 863952,13 zł, a w 2016 roku - 760251,84. Spadek wyniósł zatem 59646,85 zł, czyli około 7,27%. W 2016 roku średnia kwota świadczeń przyznanych przez GOPS w Krzywdzie przypadających na 100

mieszkańców wyniosła w gminie Krzywda 7008,22 zł. W jedenastu sołectwach badany wskaźnik przyjął wartości wyższe od średniej gminnej:

- Wola Okrzejska – o 6563,52 zł wyższa;
- Teodorów – o 5745,96 zł wyższa;
- Huta Dąbrowa – o 4175,52 zł wyższa;
- Okrzeja II – o 2892,16 zł wyższa;
- Okrzeja I – o 2842,58 zł wyższa;
- Ruda – o 2533,63 zł wyższa;
- Budki – o 2325,79 zł wyższa;
- Laski – o 1649,01 zł wyższa;
- Huta Radoryska – o 1278,35 zł wyższa;
- Cisownik – o 1252,27 zł wyższa;
- Szczalb – o 1010,84 zł wyższa.

W pozostałych czternastu sołectwach średnia kwota świadczeń przypadających na 100 osób zamieszkujących dane sołectwo przyjęła wartości niższe od średniej gminnej.

Wykres 33 Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

W 2016 roku średnia kwota świadczeń wypłaconych z GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na 100 mieszkańców gminy Krzywdą wyniosła 7008,22 zł. W porównaniu z rokiem 2013 spadła ona o 5,87%. Mimo ogólnej tendencji spadkowej w skali gminy, aż osiem jednostek referencyjnych odnotowało pomiędzy 2013 a 2016 rokiem niekorzystne, wzrostowe tendencje w odniesieniu do kwoty świadczeń wypłacanych przez GOPS w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Najbardziej niekorzystna sytuacja miała miejsce w sołectwie Nowy Patok, gdzie nastąpił wzrost ww. kwoty o 599,28%. Na przestrzeni czterech badanych lat wzrost kwot w przeliczeniu na 100 osób zamieszkujących poszczególne jednostki referencyjne odnotowano również w następujących sołectwach:

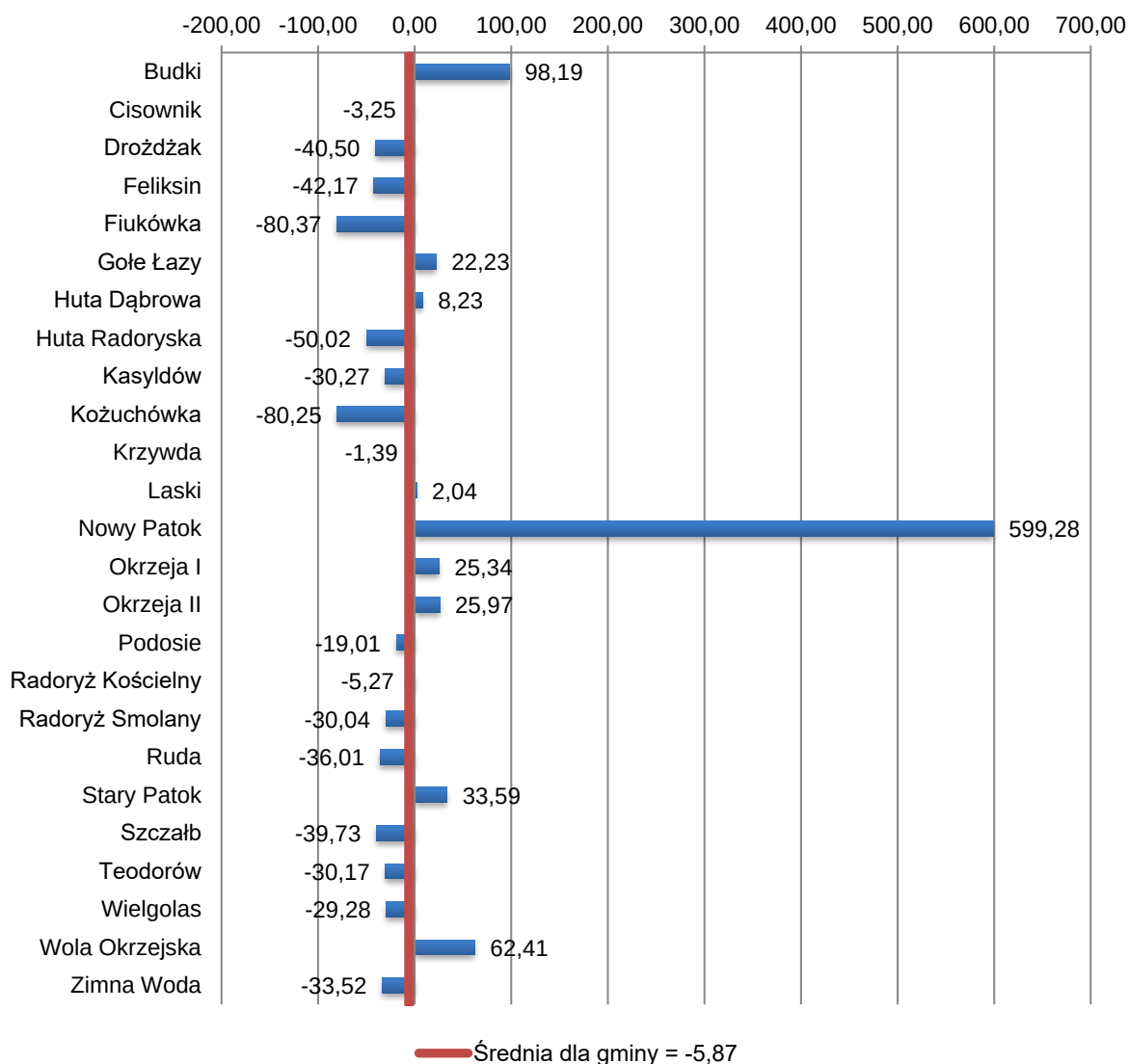
- Budki – wzrost o 98,19%;
- Wola Okrzejska – wzrost o 62,41%;
- Stary Patok – wzrost o 33,59%;
- Okrzeja II – wzrost o 25,97%;
- Okrzeja I – wzrost o 25,34%;
- Gołe Łazy – wzrost o 22,23%;
- Huta Dąbrowa – wzrost o 8,23%;

- Laski – wzrost o 2,04%.

Spadek kwoty udzielonych świadczeń na 100 mieszkańców odnotowano w siedemnastu jednostkach referencyjnych. Są to sołectwa:

- Fiukówka – spadek o 80,37%;
- Kożuchówka – spadek o 80,25%;
- Huta Radoryska – spadek o 50,02%;
- Feliksin – spadek o 42,17%;
- Drożdżak – spadek o 40,50%;
- Szczalb – spadek o 39,73%;
- Ruda – spadek o 36,01%;
- Zimna Woda – spadek o 33,52%;
- Kasyldów – spadek o 30,27%;
- Teodorów – spadek o 30,17%;
- Radoryż Smolany – spadek o 30,04%;
- Wielgolas – spadek o 29,28%;
- Podosie – spadek o 19,01%;
- Radoryż Kościelny - spadek o 5,27%;
- Cisownik – spadek o 3,25%;
- Krzywda - spadek o 1,39%.

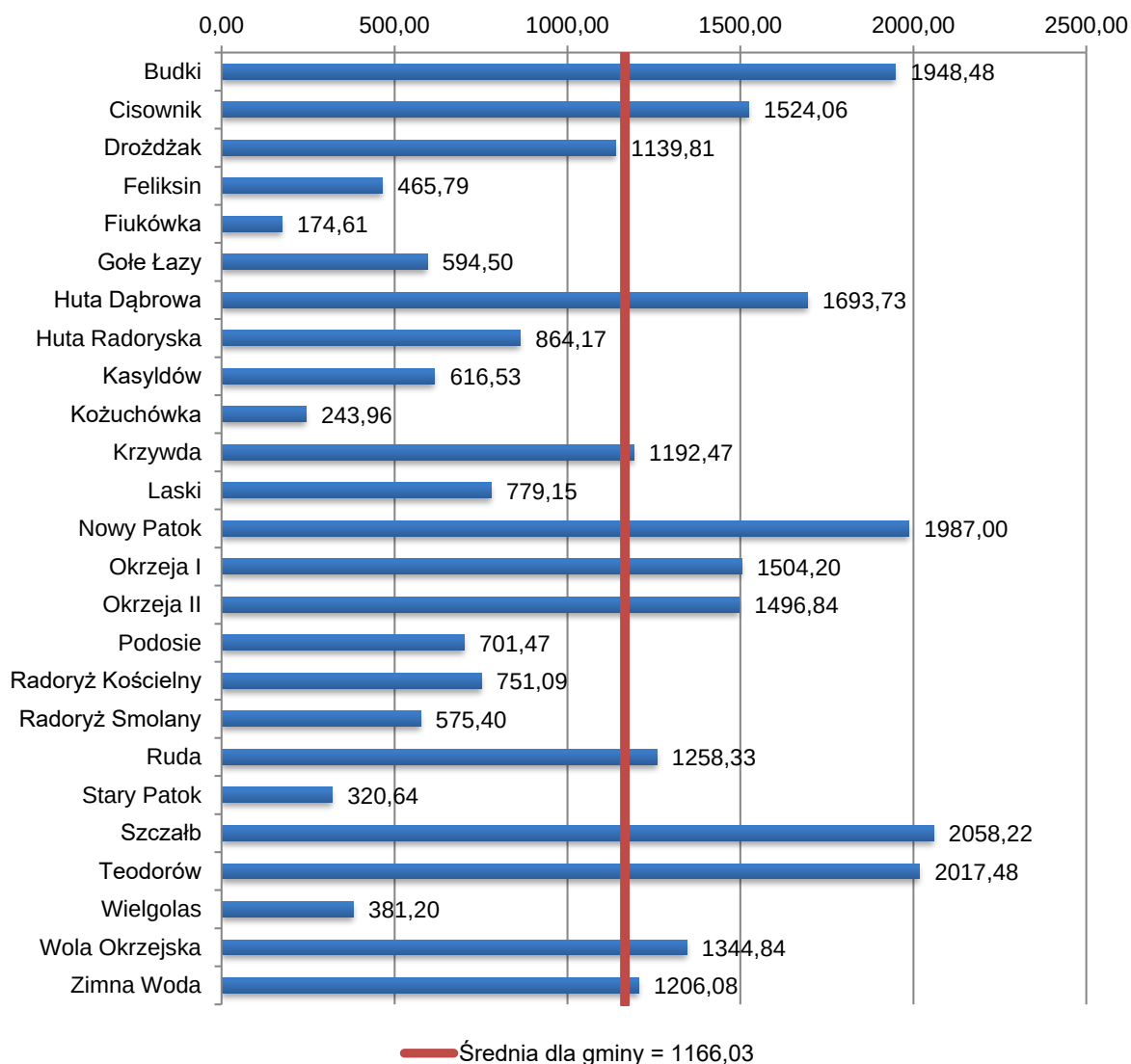
Wykres 34 Zmiana kwoty świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2013-2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Dodatkowym wskaźnikiem, który poddano analizie na potrzeby niniejszego opracowania była kwota świadczeń przyznanych z GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na 1 beneficjenta pomocy społecznej świadczonej przez gminę. W 2016 roku kwota ta wyniosła w gminie Krzywdza 1166,03 zł (średnia gminna). W dwunastu sołectwach średnia kwota świadczeń wypłaconych przez GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na jedną osobę korzystającą z pomocy GOPS była wyższa od średniej dla gminy Krzywdza. Wśród ww. sołectw znalazły się: Krzywdza, Zimna Woda, Ruda, Wola Okrzejska, Okrzeja II, Okrzeja I, Cisownik, Huta Dąbrowa, Budki, Nowy Patok, Teodorów oraz Szczałb. Najgorzej sytuacja prezentowała się w sołectwie Szczałb, gdzie badany wskaźnik osiągnął najwyższą wartość w porównaniu do pozostałych jednostek referencyjnych, czyli 2058,22 zł i był wyższy od średniej gminnej o 892,19 zł. Najlepszą sytuację odnotowano w sołectwie Fiukówka, gdzie kwota świadczeń przyznanych przez GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na 1 beneficjenta pomocy społecznej była najniższa w gminie. Wyniosła ona w 2016 roku 174,61 zł i była ponad sześciokrotnie niższa niż średnia w gminie.

Wykres 35 Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 beneficjenta GOPS w Krzywdzie w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (PLN)

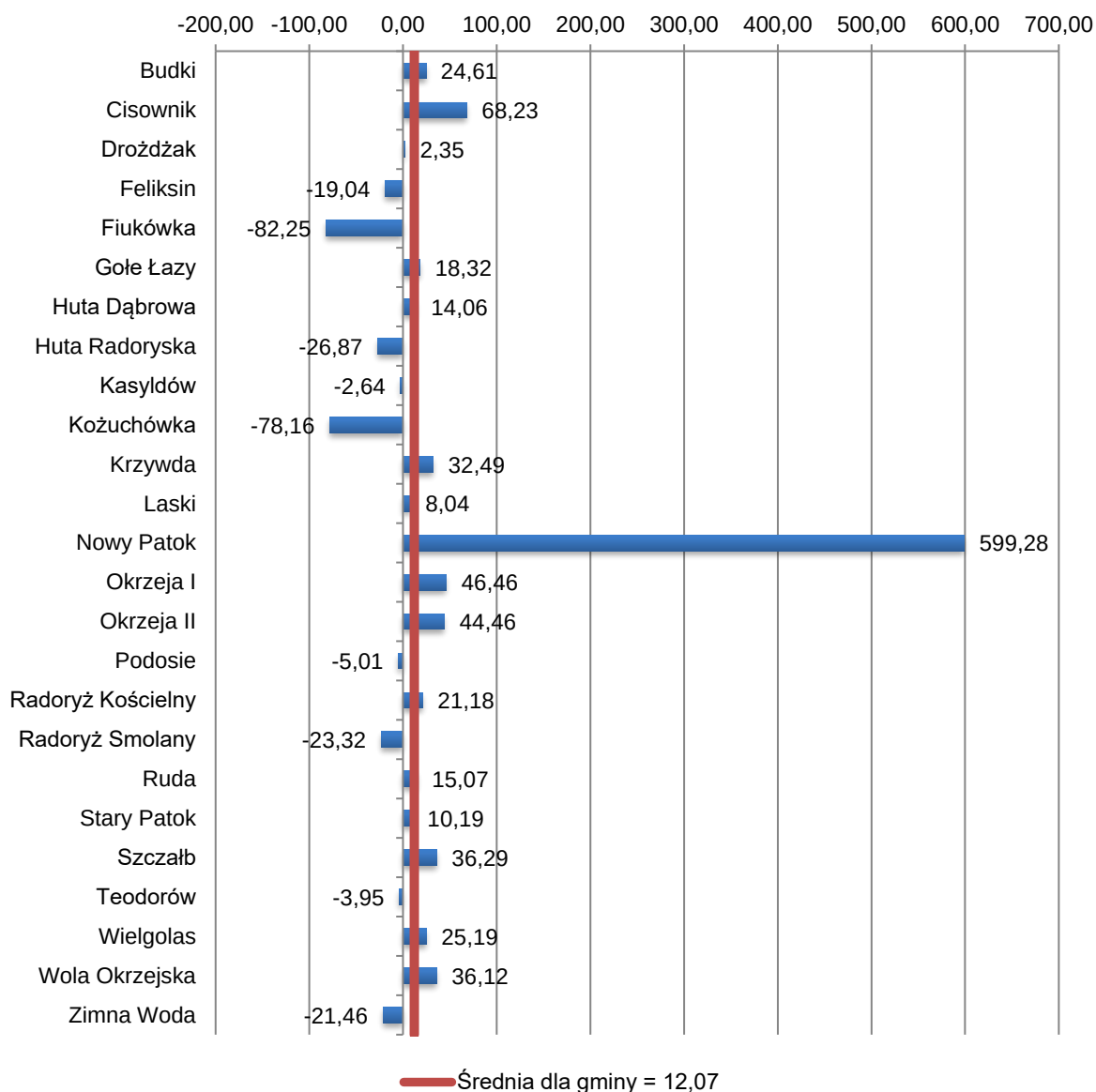

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

Na przestrzeni lat 2013-2016 kwota świadczeń wypłacanych przez GOPS w Krzywdzie w przeliczeniu na jednego klienta Ośrodka uległa negatywnej tendencji wzrostowej. Charakterystyczny dla gminy Krzywdy wzrost (o 12,07%) odnotowano w większości jednostek referencyjnych (sołectwa: Budki, Cisownik, Drożdżak, Gołe Łazy, Huta Dąbrowa, Krzywdy, Laski, Nowy Patok, Okrzeja I, Okrzeja II, Radoryż Kościelny, Ruda, Stary Patok, Szczałb, Wielgolas, Wola Okrzejska). Najbardziej niekorzystna sytuacja miała miejsce w sołectwie Nowy Patok, gdzie nastąpił wzrost ww. kwoty o 599,28%.

Spadek kwoty udzielonych świadczeń na 1 beneficjenta pomocy społecznej odnotowano w dziewięciu jednostkach referencyjnych. Są to sołectwa: Fiukówka (spadek o 82,25%), Kożuchówka (spadek o 78,16%), Huta Radoryska (spadek o 26,87%), Radoryż Smolany (spadek o 23,32%), Zimna Woda (spadek o 21,46%), Feliksin (spadek o 19,04%), Podosie (spadek o 5,01%), Teodorów (spadek o 3,95%) oraz Kasyldów z najniższym spadkiem (spadek o 2,64%).

Wykres 36 Zmiana kwoty świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 beneficjenta GOPS w Krzywdzie w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Podczas konsultacji społecznych przeprowadzonych z udziałem ludności gminy Krzywda mieszkańcy podkreślali istotę oraz negatywne skutki, jakie niesie ze sobą zwiększająca się liczba osób niepełnosprawnych, ciężko chorujących (choroba utrudniająca lub wręcz uniemożliwiająca pełne funkcjonowanie chorej osoby, np. choroby przewlekłe, nowotwory) oraz zależnych (np. osoby starsze wymagające stałej opieki). Mieszkańcy w szczególności akcentowali problem w dostępie do sprzętu rehabilitacyjnego oraz wspomagającego

codzienne funkcjonowanie ww. grup osób. Wyrażali także potrzebę organizacji różnych form aktywności dla osób niepełnosprawnych, chorych i zależnych, np. aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej. Wskazywali także, że potrzebne jest rozpowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych i starszych.

1.5.5 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Bezpieczeństwo publiczne jest istotnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców i rozwój lokalnej społeczności. Na obniżenie poziomu bezpieczeństwa publicznego wpływają w największej mierze zdarzenia, które związane są z łamaniem prawa. Przestępczość jest zjawiskiem, które może wywierać bardzo negatywny wpływ na funkcjonowanie lokalnej społeczności. Mimo, że problem ten stanowi margines życia społecznego, jednak częstotliwość i intensywność zdarzeń o tym charakterze może wpływać na postawy i zachowania mieszkańców gminy. Warto również mieć na uwadze, że dla wielu osób świadomość życia w bezpiecznej okolicy stanowi istotną wartość, często decydującą o wyborze miejsca do osiedlenia się.

W związku z tym, że problemy związane z poziomem bezpieczeństwa stanowią jeden z istotnych obszarów kryzysowych sfery społecznej, w ramach niniejszego opracowania poddano niniejszą kwestię pod analizę podczas prowadzonych konsultacji społecznych.

Zgodnie z konsultacjami przeprowadzonymi wśród mieszkańców oraz pracowników gminy Krzywdą najważniejsze pozostają: zapobieganie i zwalczanie przestępczości pospolitej, (kradzieże, rozboje) oraz redukcja wykroczeń szczególnie uciążliwych (zaśmiecanie, spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, zakłócanie spokoju, wybryki chuligańskie), oraz przestępstw przeciwko rodzinie (znęcanie, przemoc).

1.5.6 POZIOM EDUKACJI

Jednym z najważniejszych zjawisk kryzysowych, które może wystąpić w sferze społecznej jest niski poziom edukacji. Wskaźniki odnoszące się do poziomu edukacji mogą pośrednio wskazać na obszarze gminy miejsca zdegradowane. W związku z ograniczonym zakresem dostępnych danych oraz biorąc pod uwagę cel przeprowadzanego badania, do analizy użyto poniższy wskaźnik

- średni wynik sprawdzianu przeprowadzanego w VI klasie szkoły podstawowej w latach 2014-2016.

Celem analizy wyżej wymienionych wskaźników nie jest badanie jakości nauczania w danej placówce, ale wskazanie argumentów, które przemawiają za tym, że dzieci zamieszkujące określony obwód szkoły mogą posiadać gorsze warunki do nauki (np. materialne, rodzinne, mieszkaniowe), które skutkują osiąganiem gorszych wyników w nauczaniu, w tym właśnie gorszych wyników na egzaminach kończących dany etap edukacji. Słabsze wyniki egzaminu gimnazjalnego czy sprawdzianu szóstoklasisty mogą wskazywać na to, że istnieją pewne pozaszkolne czynniki wpływające na efektywność kształcenia (np. czynniki środowiskowe – sytuacja finansowa rodziny, prawidłowość funkcjonowania rodziny, dysfunkcje w rodzinie, warunki do nauki w domu, współpraca rodziców ze szkołą). Potwierdzeniem roli miejsca zamieszkania w procesie edukacyjnym może być korelacja pomiędzy niskimi wynikami

egzaminów dzieci zamieszkujących dany obszar a wskaźnikami dotyczącymi np. ubóstwa, bezrobocia.

Potrzeby edukacyjne w gminie Krzywdą w latach 2014-2016 zaspokajały następujące publiczne placówki oświatowe:

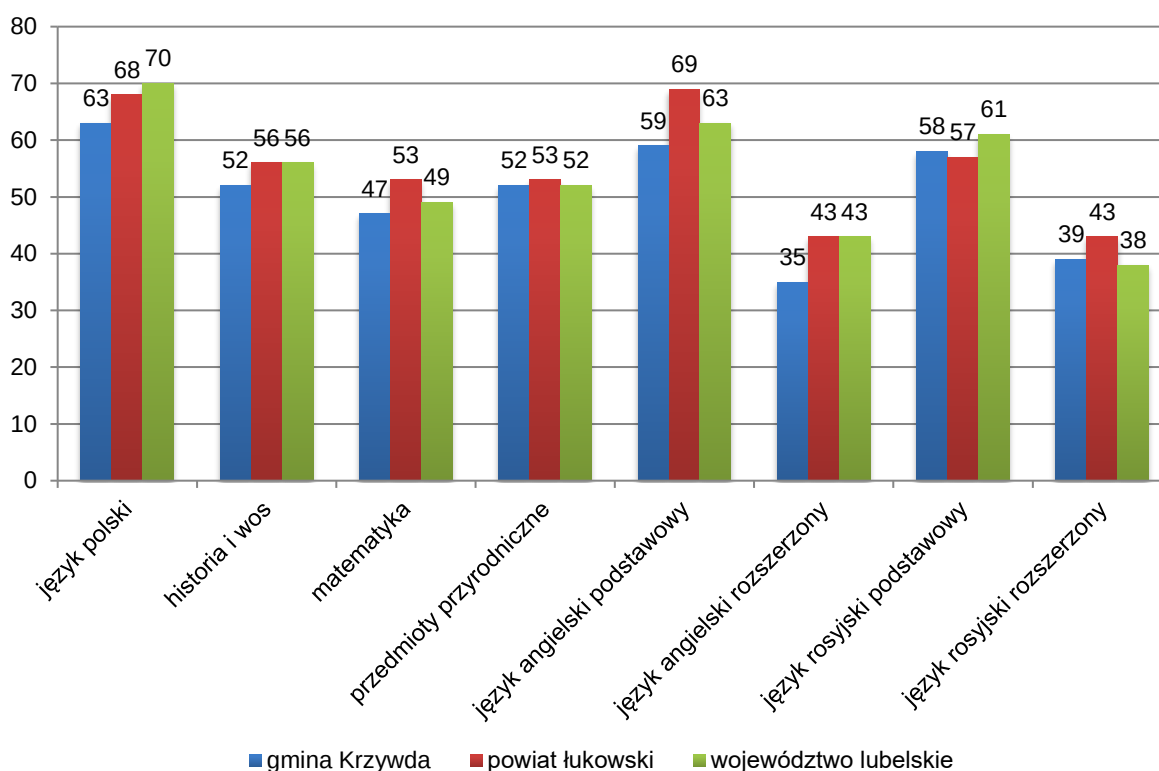
1. Zespół Szkół w Woli Okrzejskiej , w skład którego wchodzi:
 - Przedszkole,
 - Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectwa Wola Okrzejska;
2. Zespół Szkół w Fiukówce, w skład którego wchodzi:
 - Przedszkole,
 - Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Fiukówka, Kasyldów, Laski, Nowy Patok, Stary Patok oraz Wielgolas;
3. Zespół Szkół w Hucie Dąbrowie, w skład którego wchodzi:
 - Przedszkole,
 - Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Feliksin, Gołe Łazy, Huta Dąbrowa, Podosie oraz Teodorów,
 - Gimnazjum nr 1 – obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Feliksin, Fiukówka, Gołe Łazy, Huta Dąbrowa, Kasyldów, Laski, Podosie, Teodorów oraz Wielgolas;
4. Zespół Szkół w Radoryżu Smolanym, w skład którego wchodzi:
 - Przedszkole,
 - Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Budki, Cisownik, Huta Radoryska, Radoryż Kościelny oraz Radoryż Smolany;
5. Zespół Szkół w Krzywdzie, w skład którego wchodzi:
 - Przedszkole,
 - Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Drożdżak, Kożuchówka, Krzywdą, Ruda, Szczalb oraz Zimna Woda;
6. Zespół Szkół w Okrzei, w skład którego wchodzi:
 - Przedszkole,
 - Szkoła Podstawowa - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Okrzeja I oraz Okrzeja II,
 - Gimnazjum nr 3 - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Okrzeja I, Okrzeja II oraz Wola Okrzejska;
7. Gimnazjum nr 2 w Radoryżu Kościelnym - obwód szkolny obejmujący dzieci z sołectw: Budki, Cisownik, Drożdżak, Huta Radoryska, Kożuchówka, Krzywdą, Ruda, Szczalb, Stary Patok, Nowy Patok, Radoryż Kościelny, Radoryż Smolany oraz Zimna Woda.

Biorąc pod uwagę ww. informacje, na potrzeby niniejszej diagnozy zbadano poziom edukacji w odniesieniu do szkół gimnazjalnych oraz szkół podstawowych. Analizy dokonano na

podstawie danych, które były możliwe do pozyskania z oficjalnej strony Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie. Dodatkowo, zebrane dane uzupełniono informacjami jakościowymi, uzyskanymi podczas przeprowadzonych w szkołach wywiadów.

Analizując dane OKE w Krakowie możemy zaobserwować, że w 2016 uczniowie uczęszczający do trzech gimnazjów zlokalizowanych w gminie Krzywda, osiągnęli niższe wyniki od średniej powiatowej oraz średniej wojewódzkiej w części egzaminu gimnazjalnego z języka polskiego. Średnia gminna z tego przedmiotu była o 5 punktów procentowych niższa niż średnia w powiecie łukowskim oraz o 7 punktów procentowych niższa niż średnia w województwie lubelskim. Podobnie sytuacja prezentuje się w odniesieniu do wyników jakie osiągnęli gimnazjaliści z terenu gminy Krzywda na egzaminie gimnazjalnym z historii i woś'u. Co prawda średnia jaką osiągnęli oni w tej części egzaminu była niższa od średniej powiatowej i średniej wojewódzkiej, ale były to różnice na poziomie 4 punktów procentowych. Egzamin z matematyki również poszedł uczniom zamieszkującym gminę Krzywda nieco gorzej od średniej powiatowej oraz wojewódzkiej. Osiągnęli oni wynik o 6 punktów procentowych niższy od średniego wyniku w powiecie łukowskim oraz o zaledwie 2 punkty procentowe niższy niż średnia w województwie lubelskim. W 2016 roku uczniowie gimnazjów z terenu gminy Krzywda osiągnęli średni wynik egzaminu gimnazjalnego z przedmiotów przyrodniczych na poziomie 52%, czyli o 1 punkt procentowy niższy od średniej powiatowej oraz analogiczny do średniej wojewódzkiej (52%). Relatywnie wysokie wyniki uczniowie z gminy Krzywda osiągnęli z egzaminu z języka angielskiego zdawanego na poziomie podstawowym. W tym przypadku średni wynik jaki osiągnęli uczniowie wszystkich trzech gimnazjum w Krzywdzie wyniósł 59% i był niższy od średniej powiatowej o 10 punktów procentowych oraz od średniej wojewódzkiej o 4 punkty procentowe. Średni wynik z języka angielskiego zdawanego na poziomie rozszerzonym wyniósł w 2016 roku w gminie Krzywda 35%, czyli o 8 punktów procentowych mniej niż średnia powiatowa oraz o 8 punktów procentowych mniej niż średnia wojewódzka. Dość dobrze poszedł uczniom zamieszkującym gminę Krzywda egzamin z języka rosyjskiego, zdawany na poziomie podstawowym. Osiągnęli oni średni wynik na poziomie 58% i był on wyższy od średniej dla powiatu łukowskiego o 1 punkt procentowy oraz niższy od średniej dla województwa lubelskiego o 3 punkty procentowe. Średni wynik, jaki osiągnęli uczniowie gimnazjów w gminie Krzywda z języka rosyjskiego zdawanego na poziomie rozszerzonym był wyższy o 1 punkt procentowy od średniej wojewódzkiej oraz niższy o 4 punkty procentowe od średniej powiatowej. Analizując średnie wyniki z poszczególnych części egzaminu gimnazjalnego warto zauważyć, że uczniowie gimnazjów z terenu gminy Krzywda lepiej radzili sobie z przedmiotami humanistycznymi oraz językiem angielskim na poziomie podstawowym niż z przedmiotami ścisłymi i językiem angielskim zdawanym na poziomie rozszerzonym.

Wykres 37 Średnie wyniki z egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego w 2016 roku (%)

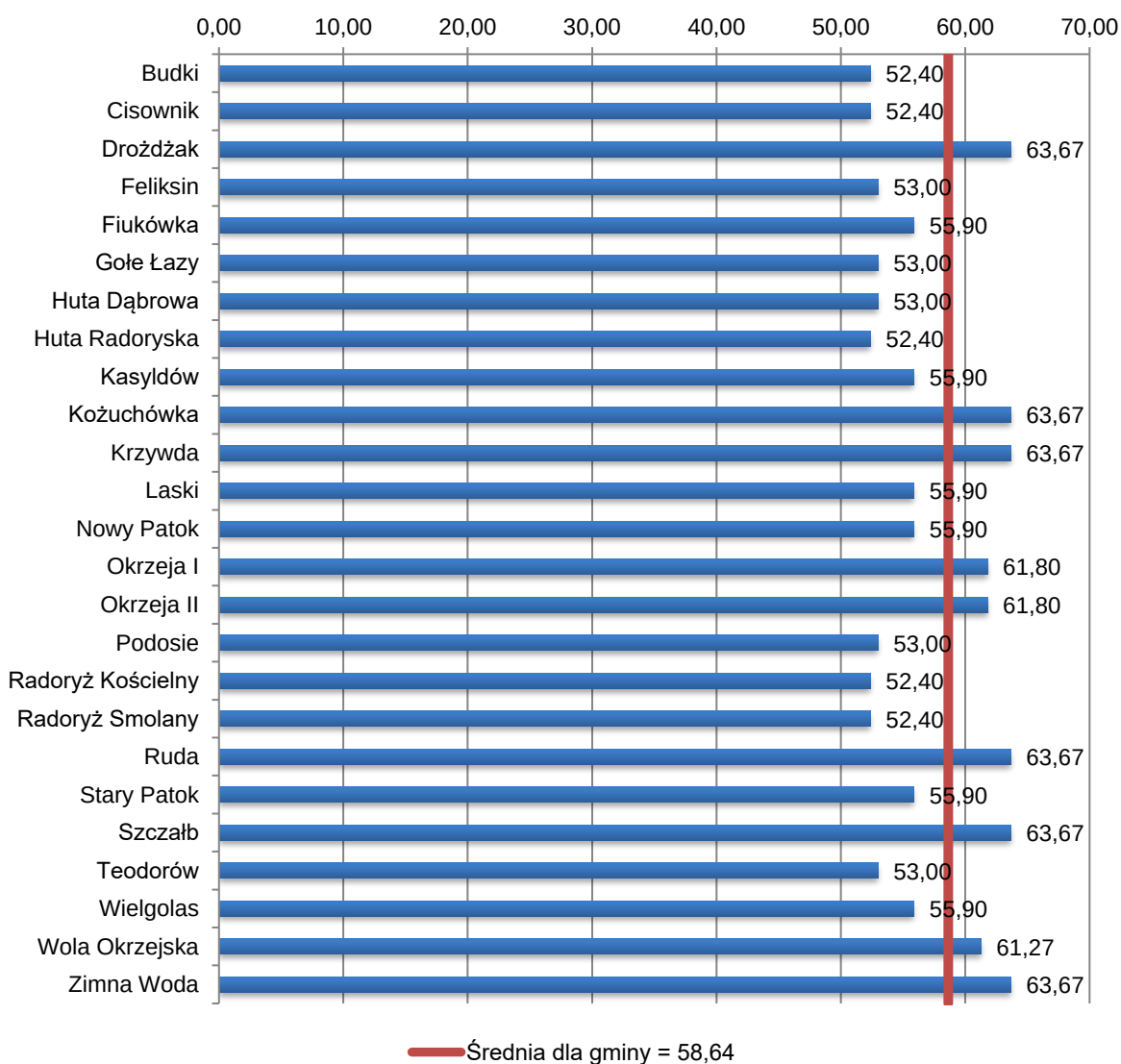
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie

Uśredniony wynik sprawdzianu szóstoklasisty dla lat 2014-2016 przeprowadzonego w Szkole Podstawowej im. M. Kownackiej, wchodzącej w skład Zespołu Szkół w Krzywdzie, wyniósł 63,67% i był on wyższy od średniej dla gminy Krzywdy (średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty przeprowadzonego w latach 2014-2016 wyniósł w gminie 58,64%) o 5,03 punkty procentowe. Jednostkami referencyjnymi, z których dzieci uczęszczają do ww. Szkoły, a co za tym idzie wskaźnik przyjął na ich obszarze wartość 63,67%, były następujące sołectwa: Drożdżak, Kożuchówka, Krzywdy, Ruda, Szczalib oraz Zimna Woda. W Szkole Podstawowej im. H. Sienkiewicza, wchodzącej w skład Zespołu Szkół w Okrzei, do której uczęszczali uczniowie z sołectwa Okrzeja I oraz Okrzeja II, średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty wyniósł w badanym okresie 61,80% i był wyższy od średniej dla gminy Krzywdy o 3,16 punktów procentowych. Szóstoklasiści zamieszkujący sołectwo Wola Okrzejska, uczęszczający do Szkoły Podstawowej w Woli Okrzejskiej (wchodzącej w skład Zespołu Szkół w Woli Okrzejskiej), również osiągnęli średni wynik ze sprawdzianu na koniec VI klasy szkoły podstawowej, przeprowadzonego w latach 2014-2016, wyższy od średniej gminnej (o 2,63 punkty procentowe).

W pozostałych szkołach podstawowych, funkcjonujących na terenie gminy Krzywdy, średnie wyniki ze sprawdzianu przeprowadzonego na koniec VI klasy szkoły podstawowej na przestrzeni lat 2014-2016 były niższe od średniej gminnej (58,64%). W Szkole Podstawowej w Fiukówce, gdzie uczęszczali dzieci z sołectwa Fiukówka, Kasyldów, Laski, Nowy Patok, Stary Patok oraz Wielgolas, średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty kształtował się w latach 2014-2016 na poziomie 55,90%, czyli o 2,74 punkty procentowe niższym niż średnia w gminie Krzywdy. Na terenie sołectw: Feliksin, Gołe Łazy, Huta Dąbrowa, Podosie oraz

Teodorów badany wskaźnik przyjął wartość 53% i był niższy od średniej gminnej o 5,64 punkty procentowe. W analizowanym okresie czasu najgorsza sytuacja miała miejsce w sołectwach Budki, Cisownik, Huta Radoryska, Radoryż Kościelny oraz Radoryż Smolany, gdzie średni wynik ze sprawdzianu na koniec szóstej klasy szkoły podstawowej przyjął wartość najniższą w porównaniu z pozostałymi sołectwami. Średni wynik uplasował się tutaj na poziomie 52,40% i był niższy od średniej w gminie Krzywdą o 6,24 punktów procentowych.

Wykres 38 Średni wynik sprawdzianu szóstoklasisty w latach 2014-2016 wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne (%)

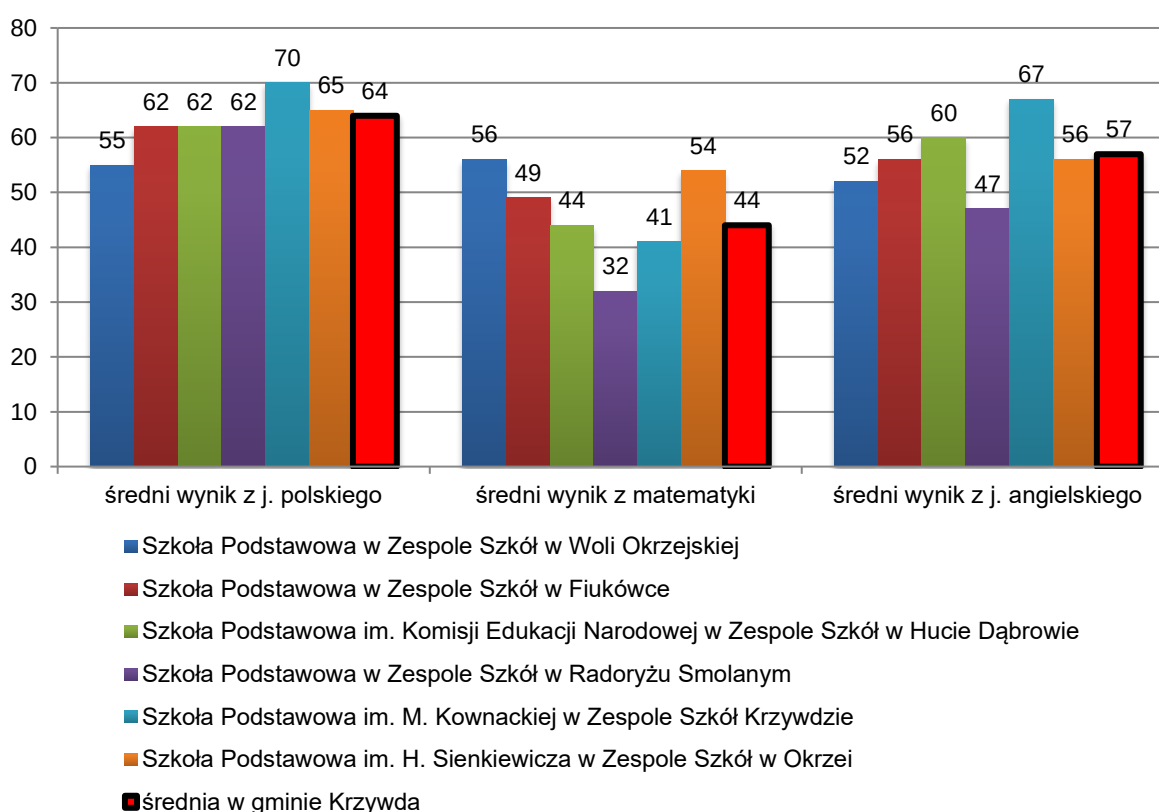

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie

Zaprezentowane powyżej dane uzupełnione zostały o średnie wyniki ze sprawdzianu z języka polskiego, matematyki oraz języka angielskiego, przeprowadzanego na koniec VI klasy szkoły podstawowej w poszczególnych szkołach podstawowych, funkcjonujących w 2016 roku w gminie Krzywdą. Porównując średnie wyniki sprawdzianu przeprowadzanego na koniec VI klasy szkoły podstawowej w poszczególnych szkołach możemy zauważyć, że w części sprawdzianu z języka polskiego najlepiej wypadła Szkoła Podstawowa w Krzywdzie. Średni wynik z języka polskiego uczniów tej Szkoły wyniósł w 2016 roku 70%, czyli o 6 punktów

procentowych więcej niż średnia gminna. Do tej Szkoły uczęszczały dzieci z sołectw: Drożdżak, Kożuchówka, Krzywda, Ruda, Szczalb oraz Zimna Woda. Najgorzej sprawdzian w tej części poszedł uczniom Szkoły Podstawowej w Woli Okrzejskiej, gdzie średnia kształtowała się na poziomie 55%, tj. o 9 punktów procentowych niższa niż średnia w gminie (sołectwo Wola Okrzejska). Uczniowie ze Szkoły w Woli Okrzejskiej wypadli najlepiej, w porównaniu do pozostałych szkół podstawowych z terenu gminy Krzywda, w części matematycznej sprawdzianu na koniec VI klasy, przeprowadzonego w 2016 roku. Średni wynik w tej części wyniósł w Szkole Podstawowej w Woli Okrzejskiej 56% i był on wyższy od średniej gminnej (44%) o 12 punktów procentowych. Najgorzej sytuacja prezentuje się w sołectwach: Budki, Cisownik, Huta Radoryska, Radoryż Kościelny oraz Radoryż Smolany, gdzie średni wynik z matematyki wyniósł 32% i był najniższy w gminie Krzywda. Dzieci z ww. sołectw, które uczęszczały do Szkoły Podstawowej w Radoryżu Smolanym osiągnęły średni wynik z matematyki o 12 punktów procentowych niższy od średniej dla gminy Krzywda. Średni wynik ze sprawdzianu z języka angielskiego przyjął w 2016 roku najwyższą wartość w Szkole Podstawowej w Krzywdzie – 67% (10 punktów procentowych więcej niż średni w gminie), natomiast najniższą w Szkole Podstawowej w Radoryżu Smolanym – 47% (10 punktów procentowych mniej niż średnia gminna).

Wykres 39 Średnie wyniki poszczególnych części sprawdzianu przeprowadzonego w VI klasie szkoły podstawowej w 2016 roku %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie

Jak wskazują dane przekazane przez poszczególne szkoły podstawowe funkcjonujące na obszarze gminy Krzywda, przybywa na terenie gminy uczniów szkół podstawowych posiadających obniżone wymagania edukacyjne w związku z posiadanymi opiniami lub

orzeczeniami wydanymi przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. W roku szkolnym 2014/2015 liczba ww. uczniów kształtowała się na poziomie 75 (8,58% wszystkich uczniów szkół podstawowych z terenu gminy), natomiast już w kolejnym roku szkolnym, 2015/2016, wzrosła o 172 osoby i wyniosła 247 uczniów (27,17% wszystkich uczniów szkół podstawowych z obszaru gminy). W analizowanym okresie czasu wzrosła również ogólna liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych posiadających trudności w nauce (średnia ocen 3 i poniżej). W roku szkolnym 2014/2015 ww. grupa uczniów stanowiła około 6,86% wszystkich uczniów na tym etapie edukacji, natomiast w roku szkolnym 2015/2016 - 7,59%.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy gminy Krzywda do ważnych działań, które wymagają podjęcia w gminie zaliczyli przedsięwzięcia służące zwiększeniu dostępności do opieki żłobkowej oraz zwiększenia liczby miejsc w przedszkolach. Mieszkańcy podkreślali, że wielu rodziców, w szczególności dotyczy to kobiet, nie jest w stanie pogodzić pracy zawodowej z opieką nad dziećmi, gdyż brakuje na terenie gminy infrastruktury żłobkowej i wystarczającej liczby miejsc w przedszkolach. W szczególności problem ten dotyczy kobiety-matki, które po wykorzystaniu urlopu macierzyńskiego często nie wracają na rynek pracy. W związku z powyższym postulowano, aby na terenie gminy Krzywda rozbudować publiczną infrastrukturę żłobkową.

Mieszkańcy sugerowali również, że istotnym problemem jest słaby dostęp dzieci i młodzieży zamieszkującej teren gminy Krzywda do kultury. Mieszkańcy wskazywali także, iż należy zwiększyć dostępność zajęć pozalekcyjnych realizujących zainteresowania dzieci i młodzieży z terenu gminy oraz zajęć rozwijających potencjał uzdolnionych, młodych mieszkańców gminy. Wskazywano również na konieczność zorganizowania opieki pozaszkolnej dla uczniów i rozwój świetlic na obszarze gminy Krzywda.

1.5.7 POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Czynnikiem, który może wywierać znaczący wpływ na zmiany zachodzące w otoczeniu społeczności lokalnej jest poziom aktywności tejże społeczności. Analizy przedmiotowej sfery dokonano badając poziom kapitału społecznego (mierzony poprzez intensywność angażowania się mieszkańców w sprawy publiczne) oraz aktywność mieszkańców w zakresie organizowania się w grupy działające w społeczności lokalnej. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto, że kapitał społeczny to sieć społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności. Wyszczególnić można dwie postaci kapitału społecznego: kapitał spajający (definiowany jako relacje wewnątrz danej społeczności) oraz kapitał pomostowy (rozumiany jako relacje społeczności ze światem zewnętrznym). Dla obszarów zdegradowanych charakterystyczny jest niski poziom kapitału pomostowego. Jednakże, należy mieć na uwadze, że te właśnie obszary równolegle cechują się wysokim poziomem kapitału spajającego.

Najbardziej adekwatnym miernikiem kapitału pomostowego jest analiza frekwencji w wyborach. Frekwencja wyborcza świadczy o intensywności zaangażowania obywatelskiego, mierzy stopień świadomości demokratycznej obywateli, ich uczestnictwo w rządzeniu oraz ocenę wpływu obywateli na procesy decyzyjne w państwie, regionie czy w środowisku lokalnym. Analiza frekwencji wyborczej przez pryzmat poszczególnych komisji wyborczych pozwala zaobserwować w jakich obszarach może występować problem niskiego kapitału społecznego (pomostowego). W związku z powyższym, na potrzeby niniejszej analizy, zestawiono frekwencję w wyborach do Sejmu i Senatu w 2015 roku oraz frekwencję w wyborach do Rady Gminy w 2014 roku.

W przypadku wyborów do Sejmu i Senatu, które miały miejsce w 2015 roku, frekwencja wyborcza w gminie Krzywda wyniosła 39,51% i była niższa od frekwencji w powiecie łukowskim (48,14%) o 8,63 punkty procentowe oraz o 9,51 punktów procentowych niższa od średniej dla województwa lubelskiego (49,02%).

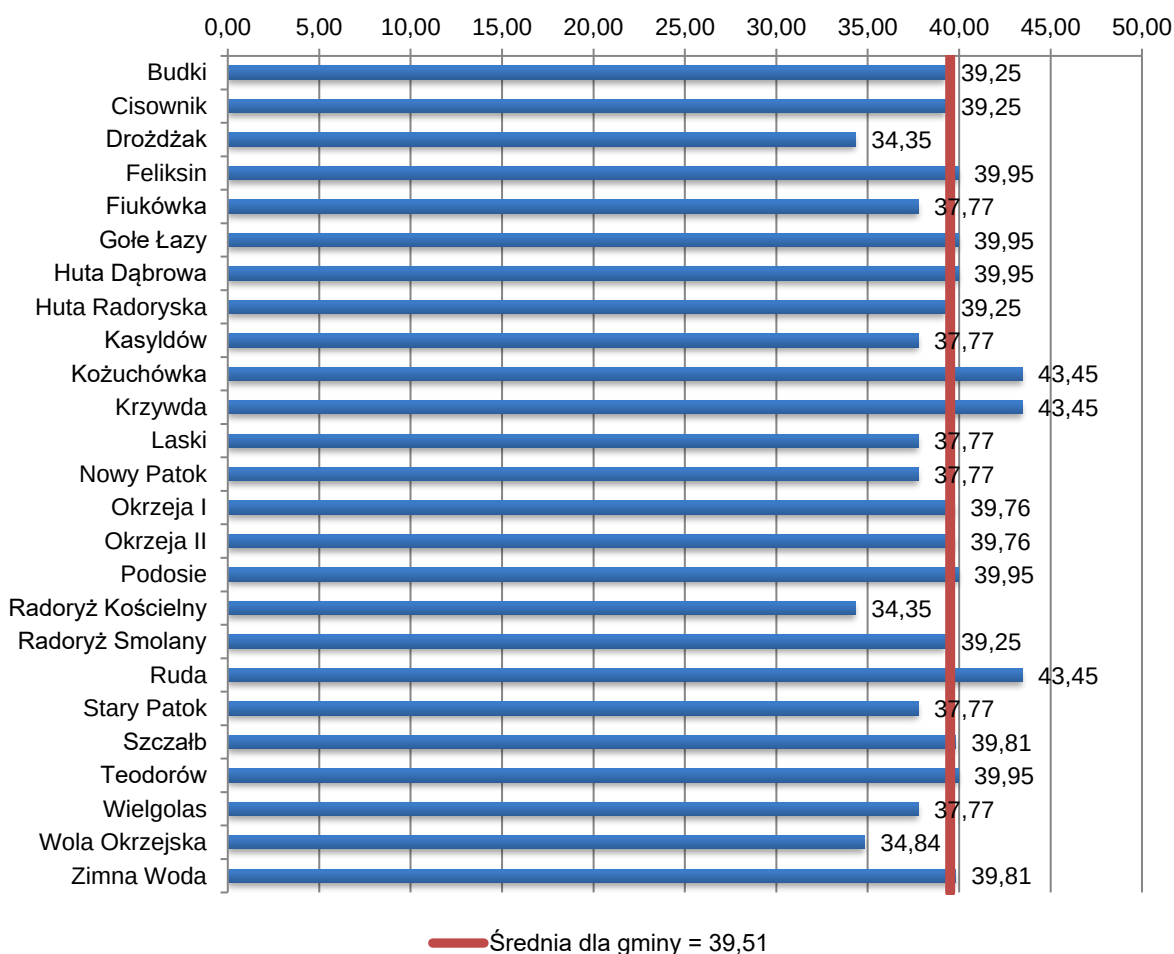
Obszarem, w którym frekwencja w analizowanych wyborach uplasowała się na poziomie najniższym w porównaniu do pozostałych miejsc był obwód nr 8, obejmujący sołectwa: Drożdżak oraz Radoryż Kościelny. Frekwencja wyniosła tutaj 34,35% i była niższa od średniej dla gminy Krzywda o 5,16 punktów procentowych. Obszarami, w obrębie których frekwencja wyborcza również była niższa od średniej w gminie Krzywda były następujące obwody wyborcze:

- obwód nr 2, który obejmował mieszkańców sołectwa Wola Okrzejska (frekwencja na poziomie 34,84%);
- obwód nr 5, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Fiukówka, Kasyldów, Laski, Stary Patok, Nowy Patok oraz Wielgolas (frekwencja na poziomie 37,77%);
- obwód nr 4, obejmował mieszkańców następujących sołectw: Radoryż Smolany, Budki, Cisownik oraz Huta Radoryska (frekwencja na poziomie 39,25%).

Obwodami, w obrębie których w wyborach do Sejmu i Senatu frekwencja wyborcza kształtowała się na poziomie powyżej średniej dla gminy Krzywda były:

- obwód nr 6, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Krzywda, Kożuchówka oraz Ruda (frekwencja na poziomie 43,45%, czyli 3,94 punkty procentowe powyżej średniej gminnej);
- obwód nr 3, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Huta Dąbrowa, Podosie, Teodorów, Feliksin oraz Gołe Łazy (frekwencja na poziomie 39,95%, czyli 0,44 punkty procentowe powyżej średniej gminnej);
- obwód nr 7, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Zimna Woda oraz Szczalb (frekwencja na poziomie 39,81%, czyli 0,30 punktów procentowych powyżej średniej gminnej);
- obwód nr 1, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Okrzeja I oraz Okrzeja II (frekwencja na poziomie 39,76%, czyli 0,25 punktów procentowych powyżej średniej gminnej).

Wykres 40 Rozkład przestrzenny frekwencji wyborczej w wyborach do Sejmu RP i Senatu RP w 2015 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Średnia frekwencja w przypadku wyborów samorządowych do Rady Gminy, które miały miejsce w 2014 roku, wyniosła w granicach gminy Krzywda 57,81% uprawnionych do głosowania. Porównując ten wynik do średniej dla województwa lubelskiego, możemy zaobserwować, że frekwencja w gminie Krzywda była sporo wyższa od frekwencji na poziomie województwa (o 7,93 punkty procentowe). W porównaniu z frekwencją w powiecie łukowskim (58,2%), gmina Krzywda osiągnęła nieco niższy poziom frekwencji (o 0,39 punktów procentowych).

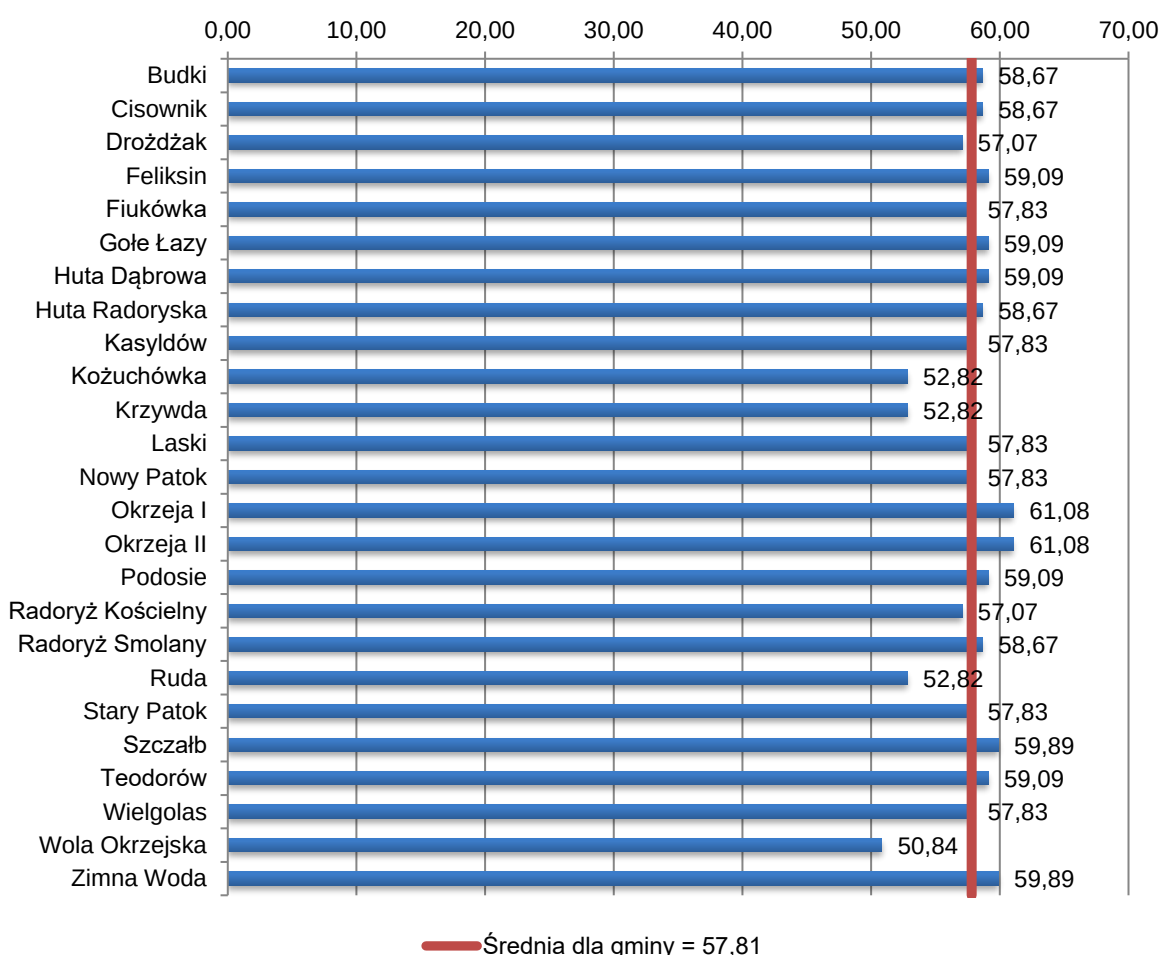
W granicach gminy Krzywda wyodrębniono pięć obszarów, w obrębie których frekwencja w wyborach samorządowych do Rady Gminy w 2014 roku była wyższa od średniej dla gminy (57,81%). Obszarami tymi są następujące obwody głosowania

- obwód nr 1, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Okrzeja I oraz Okrzeja II (frekwencja na poziomie 61,08%, czyli 3,27 punktów procentowych powyżej średniej gminnej);
- obwód nr 7, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Zimna Woda oraz Szczałb (frekwencja na poziomie 59,09%, czyli 2,08 punktów procentowych powyżej średniej gminnej);

- obwód nr 3, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Huta Dąbrowa, Podosie, Teodorów, Feliksin oraz Gołe Łazy (frekwencja na poziomie 59,09%, czyli 1,28 punktów procentowych powyżej średniej gminnej);
- obwód nr 4, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Radoryż Smolany, Budki, Cisownik oraz Huta Radoryska (frekwencja na poziomie 58,67%, czyli 0,86 punktów procentowych powyżej średniej gminnej);
- obwód nr 5, który obejmował mieszkańców następujących sołectw: Fiukówka, Kasyldów, Laski, Stary Patok, Nowy Patok oraz Wielgolas (frekwencja na poziomie 57,83%, czyli 0,02 punkty procentowe powyżej średniej gminnej).

Okręgiem wyborczym o najniższej frekwencji w analizowanych wyborach był obwód nr 2, obejmujący sołectwo Wola Okrzejska. Frekwencja w tej jednostce wyniosła 50,84% i była niższa od średniej gminnej o 6,97 punktów procentowych. W obwodzie nr 6, tj. sołectwach: Krzywda, Kożuchówka oraz Ruda, frekwencja wyniosła 52,82%, w obwodzie nr 8, tj. sołectwach: Drożdżak oraz Radoryż Kościelny, frekwencja wyniosła 57,07%.

Wykres 41 Rozkład przestrzenny frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych do Rady Gminy w 2014 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

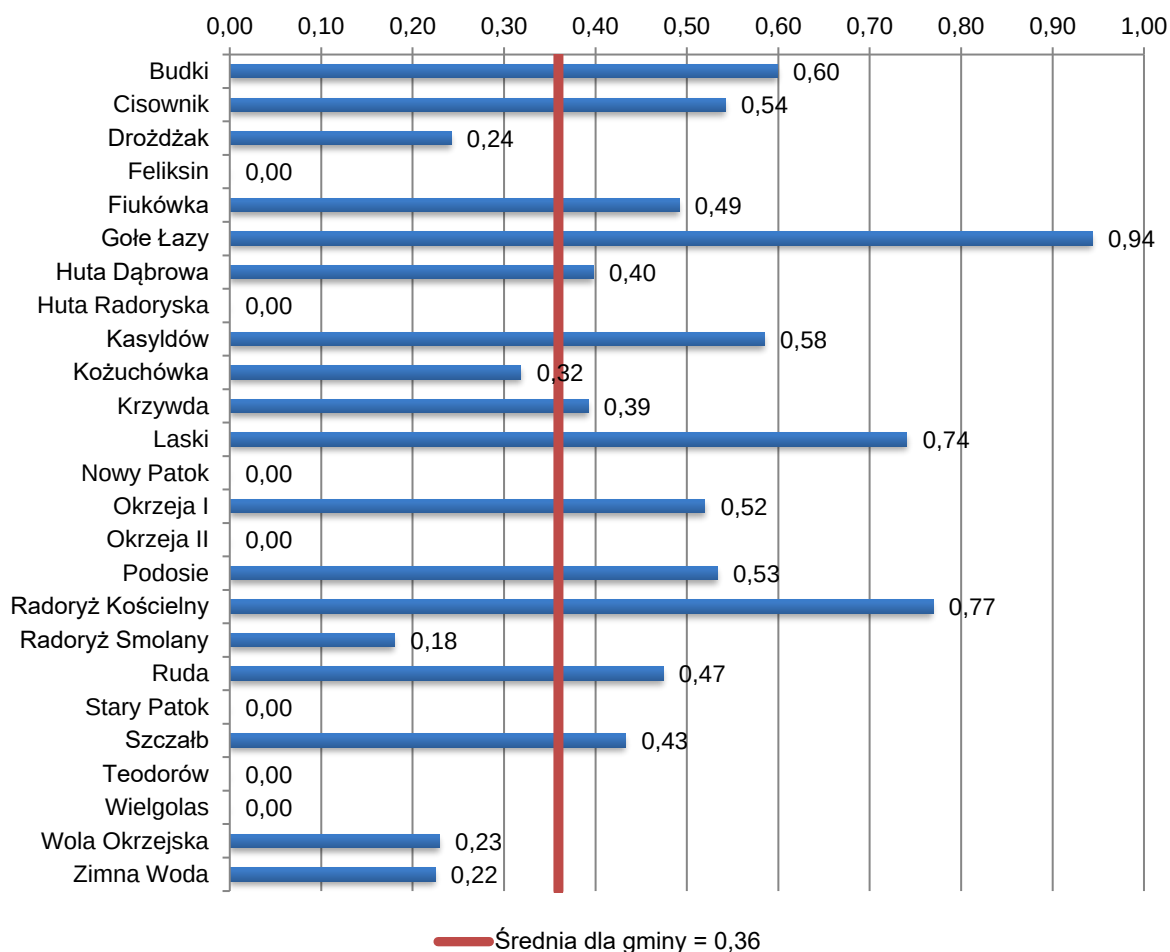
Kolejnym wskaźnikiem informującym o jakości kapitału społecznego może być liczba działających na terenie gminy organizacji pozarządowych⁶ zajmujących się problematyką lokalną. Na terenie gminy Krzywda w 2016 roku działało łącznie 39 organizacji pozarządowych. Nieduża liczba organizacji działających na obszarze gminy oraz fakt, że nie powstają nowe mogą wskazywać na niski kapitał społeczny. Analizując przedmiotową sferę, warto mieć na uwadze, że trudno jest ocenić zasięg oddziaływania tych organizacji, jak również efektywność ich działań w skali gminy oraz lokalnej społeczności. W związku z powyższym, wskazanie obszarów gminy, w obrębie których występują deficyty w zakresie aktywności organizacji pozarządowych jest bardzo trudne. Dane odnoszące się do liczby organizacji można jednak przeanalizować przez pryzmat aktywności mieszkańców w zakresie zrzeszania się i prowadzenia różnego rodzaju organizacji społecznych. W tym celu zbadano liczbę organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie gminy Krzywda przypadającą na 100 mieszkańców. W 2016 roku przedmiotowy wskaźnik wyniósł dla gminy Krzywda 0,36 (średnia gminna). Wśród jednostek referencyjnych, dla których ww. wskaźnik przewyższał średnią gminną znalazły się następujące sołectwa:

- Gołe Łazy – 0,94 na 100 mieszkańców;
- Radoryż Kościelny – 0,77 na 100 mieszkańców;
- Laski – 0,74 na 100 mieszkańców;
- Budki – 0,60 na 100 mieszkańców;
- Kasyldów – 0,58 na 100 mieszkańców;
- Cisownik – 0,54 na 100 mieszkańców;
- Podosie – 0,53 na 100 mieszkańców;
- Okrzeja I – 0,52 na 100 mieszkańców;
- Fiukówka – 0,49 na 100 mieszkańców;
- Ruda – 0,47 na 100 mieszkańców;
- Szczalb – 0,43 na 100 mieszkańców;
- Huta Dąbrowa – 0,40 na 100 mieszkańców;
- Krzywda – 0,39 na 100 mieszkańców.

Zdecydowanie najgorsza sytuacja została zaobserwowana w jednostkach referencyjnych, w których nie funkcjonują żadne organizacje pozarządowe, tj. w sołectwach: Feliksin, Huta Radoryska, Nowy Patok, Okrzeja II, Stary Patok, Teodorów oraz Wielgolas. W pozostałych sołectwach wskaźnik przyjął wartości niższe od średniej gminnej.

⁶ Organizacja pozarządowa (ang. NGO non-governmental organization) to organizacja obywatelska, założona przez obywateli lub ich organizacje, działająca z własnej inicjatywy w interesie określonego interesu publicznego. Definicja ustawowa organizacji pozarządowej zawarta jest w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 roku, Nr 96, poz. 873), zgodnie z którym: organizacjami pozarządowymi są, nie będące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i nie działające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia

Wykres 42 Liczba organizacji pozarządowych przypadających na 100 mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Podczas konsultacji społecznych zaobserwowano, że mieszkańcy gminy wykazują tendencję do przyjmowania biernej postawy wobec podejmowania aktywności obywatelskich czy społecznych. Mieszkańcom brakuje poczucia „sprawczości”, rozumianego jako przeświadczenie o realnej możliwości kształtowania otaczającej ich rzeczywistości i współdecydowania o losach wspólnoty samorządowej. W związku z powyższym nie angażują się oni w sprawy publiczne w dostateczny sposób.

1.6 SFERA ŚRODOWISKOWA

Jakość środowiska na terenie gminy Krzywda jest kolejnym z obszarów, który zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020* wymaga oceny w zakresie występowania zjawisk kryzysowych.

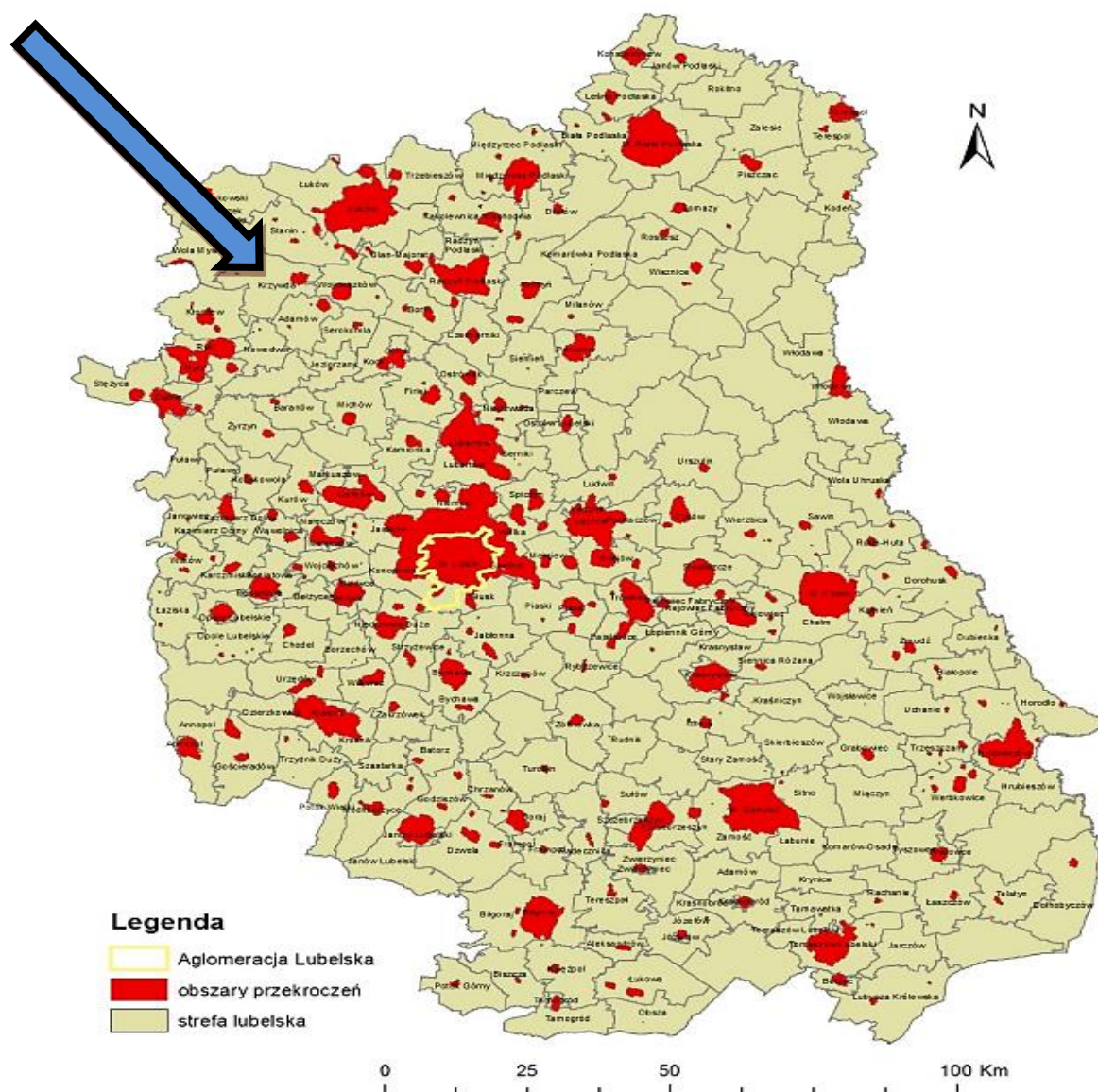
Gmina Krzywda jest typową gminą rolniczą. W związku z tym, przyczyn zanieczyszczenia powietrza należy szukać przede wszystkim w źródłach naturalnych i antropogenicznych. Źródła naturalne dotyczą głównie opadu pyłu i są nimi przede wszystkim: pola uprawne (z pól pył jest wywiewany), roślinność (pyłki roślinne, których stężenie w powietrzu nasila się w okresie kwitnienia traw i drzew) oraz infrastruktura drogowa (pył z dróg porywany jest wskutek ruchu samochodowego). Do najczęściej występujących antropogenicznych przyczyn zanieczyszczenia powietrza zaliczamy źródła oparte na procesie spalania węgla w kotłowniach lokalnych i paleniskach domowych.

Obszar gminy charakteryzuje się stosunkowo dobrą jakością powietrza atmosferycznego. Niewątpliwie wpływ na to posiada rolniczy charakter gminy oraz brak większego przemysłu, który mógłby być głównym źródłem generującym związki zanieczyszczające powietrze atmosferyczne, a także znaczne otoczenie lasów. W związku z tym, że nie ma możliwości dokładnego oszacowania danych w zakresie jakości powietrza oraz emitowanych do niego zanieczyszczeń dla poszczególnych jednostek referencyjnych (brak punktów monitoringowych jakości powietrza), analiza przedmiotowa problemu została oparta o dane udostępnione przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie oraz informacje zawarte w „*Ocenie jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok*”.

Zgodnie z danymi WIOŚ w Lublinie, zarówno Aglomerację Lubelską, jak i strefę lubelską, zaliczono (kryterium ochrony zdrowia) do klasy C ze względu na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM₁₀, średniorocznych stężeń PM_{2,5} i benzo/a/pirenu w pyłe PM₁₀. Głównym źródłem tego typu zanieczyszczeń jest emisja z procesów grzewczych opartych na węglu, w tym tzw. niska emisja z indywidualnego ogrzewania budynków. Drugą przyczyną są niekorzystne warunki klimatyczne, rozumiane jako wystąpienie szczególnie niekorzystnej sytuacji meteorologicznej z punktu widzenia zanieczyszczenia powietrza. Dodatkowymi przyczynami jest emisja z zakładów przemysłowych, ciepłowni oraz emisja komunikacyjna. W strefie lubelskiej istotny udział ma emisja z rolnictwa (uprawy).

Na terenie gminy Krzywda nie odnotowano w 2016 roku przekroczeń dopuszczalnego poziomu 24-godz. pyłu PM₁₀. Obszarami najbliższymi zlokalizowanymi względem gminy Krzywda, w których w tym okresie odnotowano przekroczenia stężeń analizowanego rodzaju zanieczyszczeń są miasta Ryki, Łuków oraz Radzyń Podlaski. W miastach tych odnotowano również przekroczenia średniorocznych stężeń pyłu PM_{2,5}. W gminie Krzywda nie odnotowano przekroczenia tych zanieczyszczeń. Znacznie gorzej sytuacja wygląda w zakresie benzo/a/pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀. Przekroczenia tego rodzaju związków chemicznych zanotowano w dużej liczbie miejsc na obszarze województwa lubelskiego, w tym na obszarze gminy Krzywda.

Mapa 4 Obszary przekroczeń benzo/a/pirenu w województwie lubelskim w 2015 roku

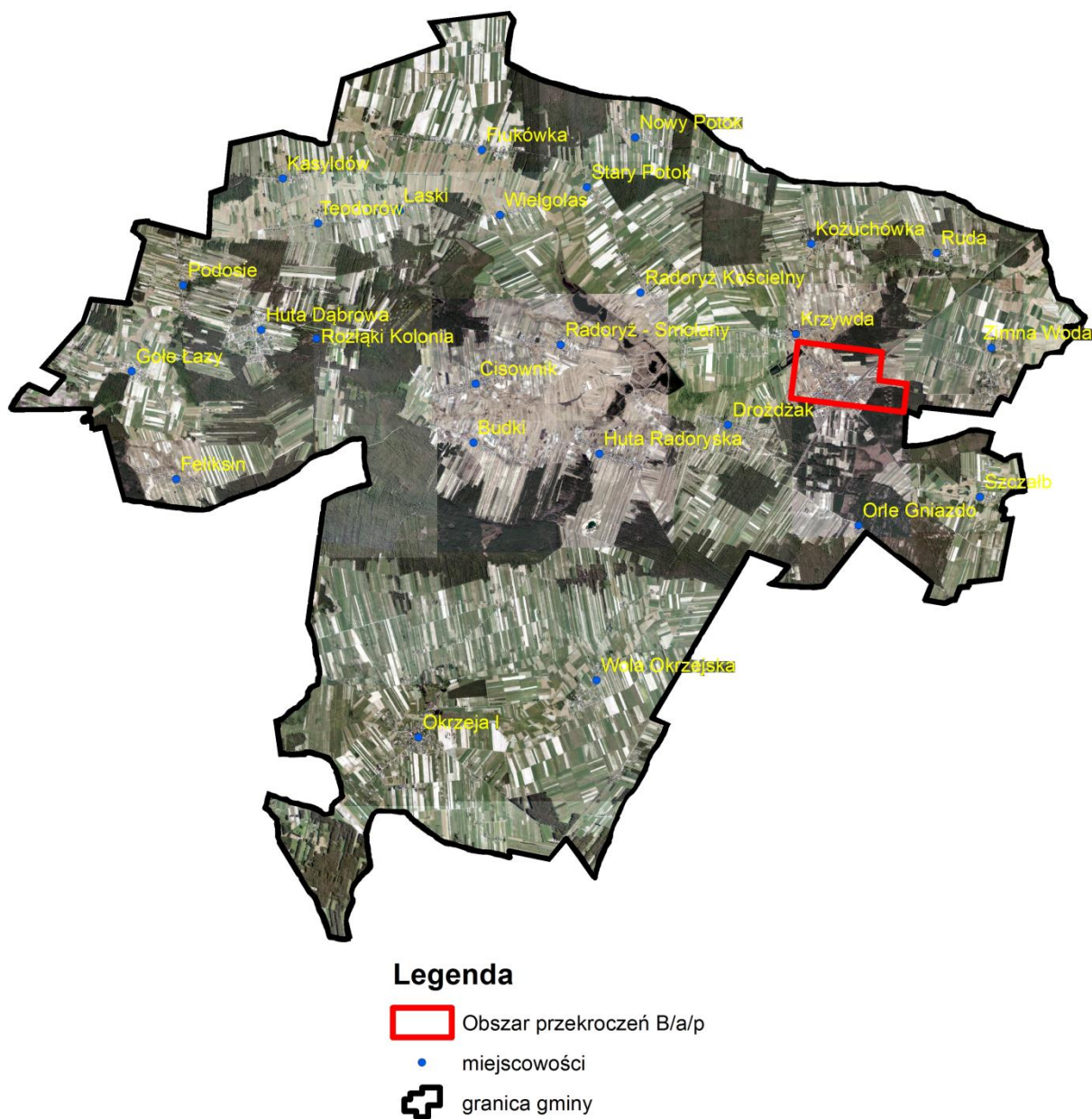

Źródło: „Ocena jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok”

Analiza danych uzyskanych z WIOŚ⁷ w Lublinie pozwala zaobserwować, że jedynym obszarem gminy Krzywdę, w którym odnotowano w 2016 roku przekroczenia benzo/a/piranu były tereny sołectwa Krzywdę. Łączna powierzchnia obszarów przekroczeń w tym sołectwie wyniosła około 1,8 km², co stanowi około 14,91% ogólnej powierzchni tego sołectwa oraz około 1,12% obszaru całej gminy Krzywdę. Liczba ludności narażonej na ponadnormatywne stężenia to około 1 358 osób czyli ok. 76,04% ogółu mieszkańców sołectwa Krzywdę. Na terenie pozostałych jednostek referencyjnych nie odnotowano w analizowanym czasie przekroczeń benzo/a/piranu.

⁷ Pismo WIOŚ z dnia 3 lipca 2017 r. WMS.7016.31.2017

Mapa 5 Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Krzywdą w 2016 roku

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie

W świetle informacji WIOŚ w Lublinie główny wpływ na przekroczenia benzo/a/pirenu ma niska emisja, związana z ogrzewaniem budynków, pochodząca z lokalnych kotłowni węglowych oraz indywidualnych palenisk domowych (najczęściej o niskiej sprawności), opalanych węglem słabej jakości lub odpadami komunalnymi, wytwarzanymi w gospodarstwach domowych. Z tego względu natężenie zanieczyszczeń w powietrzu charakteryzuje wyraźna sezonowa zmienność i zależność od zapotrzebowania na ciepło, czyli ogrzewania. W związku z powyższym, problem złej jakości powietrza z większym natężeniem występuje w okresie grzewczym (zimą) i w przeważającej mierze koncentruje się na obszarach o nagromadzonej

zabudowie mieszkaniowej, która ogrzewana jest przede wszystkim za pomocą indywidualnych palenisk. Istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest również emisja komunikacyjna, gdzie w wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory oraz pyły. Ruch odbywający się po drogach jest uciążliwy dla zabudowy istniejącej wzdłuż tych dróg i sprawia, że zabudowa ta znajduje się w zasięgu działania toksycznych składników spalin. Z drugiej strony, ruch komunikacyjny odbywający się głównymi drogami (np. drogami powiatowymi) i hałas z nim związany niesie ze sobą również zagrożenie klimatu akustycznego.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy gminy Krzywda wskazywali, że bardzo dużym problemem w sferze środowiskowej jest degradacja terenów zielonych (w szczególności lasów) związana z ich zaśmiecaniem odpadami komunalnymi. Mimo zmian, jakie zaszły w ostatnich latach w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi w gminach (obowiązek odbierania odpadów komunalnych spoczywa na gminie, a wszystkich mieszkańców gminy obowiązują opłaty za gospodarowanie odpadami bez względu na częstotliwość oddawania i ilość odpadów) problem zaśmiecania terenów zielonych nie zmniejszył się diametralnie. Najprawdopodobniej jest to związane z wciąż zbyt niską świadomością w zakresie proekologicznych postaw.

Konsultacje społeczne ujawniły także problem braku wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie gminy. W dalszym ciągu w gminie nie ma dostępu do instalacji kolektorów słonecznych. Konsultacje wskazały, że główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest bariera finansowa, która ze względu na stan zamożności mieszkańców, uniemożliwia samodzielny zakup tego rodzaju instalacji. Mieszkańcy sygnalizowali potrzebę rozszerzenia dostępu do odnawialnych źródeł energii.

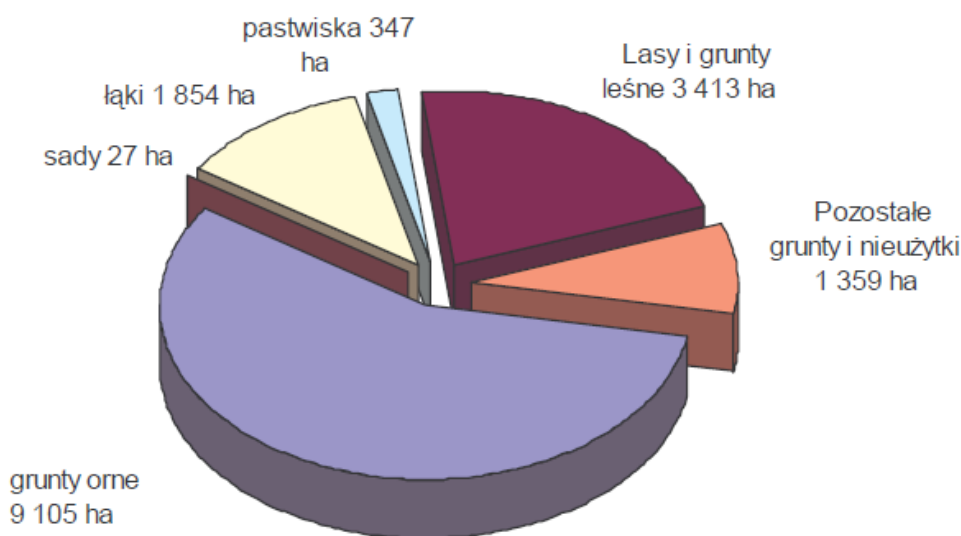
Konsultacje wykazały potrzebę podniesienia świadomości mieszkańców w zakresie proekologicznych oraz proklimatycznych postaw w codziennym życiu – np. promocję pozytywnych nawyków w zakresie korzystania z energii elektrycznej, podnoszenie wiedzy w zakresie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i proekologicznego korzystania z palenisk domowych.

1.7 SFERA GOSPODARCZA

Obszar gospodarczy koncentruje się na zjawiskach związanych z przedsiębiorczością oraz kondycją lokalnych przedsiębiorstw. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej zależy głównie od potencjału kapitału ludzkiego w zakresie działalności indywidualnej, ale również jest wypadkową takich zmiennych jak lokalizacja czy wsparcie władz gminy z sferze rozwoju przedsiębiorczości lokalnej.

Gmina Krzywda należy do obszarów, w których sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców jest zdeterminowana gospodarką rolną, która stanowi główne źródło utrzymania ludności oraz pełni wiodącą funkcję rozwojową. Podstawowym źródłem dochodów osób zamieszkujących teren gminy jest, ze względu na jej rolniczy charakter, praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Inne, pozarolnicze sektory gospodarki, w tym np. usługowo-produkcyjne, mają jedynie znaczenie uzupełniające. Gmina Krzywda ma typowo rolniczy charakter. Dane dotyczące szczegółowego użytkowania gruntów na terenie gminy przedstawia poniższy wykres.

Wykres 43 Użytkowanie gruntów w gminie Krzywda

Źródło: Zaczerpnięcie ze *Strategii Rozwoju gminy Krzywda na lata 2009-2020*

Szczególną rolę w odniesieniu do gospodarki pełni miejscowość Krzywda. Stanowi ona bowiem czynnik oddziałujący na aktywność zawodową ludności, gdyż jest rynkiem pracy dla części mieszkańców gminy oraz ośrodkiem działalności firm handlowych i usługowych, a także instytucji sektora finansów publicznych. Podmiotami, które zapewniają na terenie gminy Krzywda miejsca pracy są zakłady produkcyjno-usługowe oraz podmioty publiczne (np. Urząd Gminy, placówki oświatowej, itp.). Do pozostałych pracodawców na obszarze gminy można zaliczyć: SSPZOZ w Krzywdzie, Gminną Bibliotekę, Bank Spółdzielczy, Apteki oraz sklepy spożywcze, tekstylne i przemysłowe.

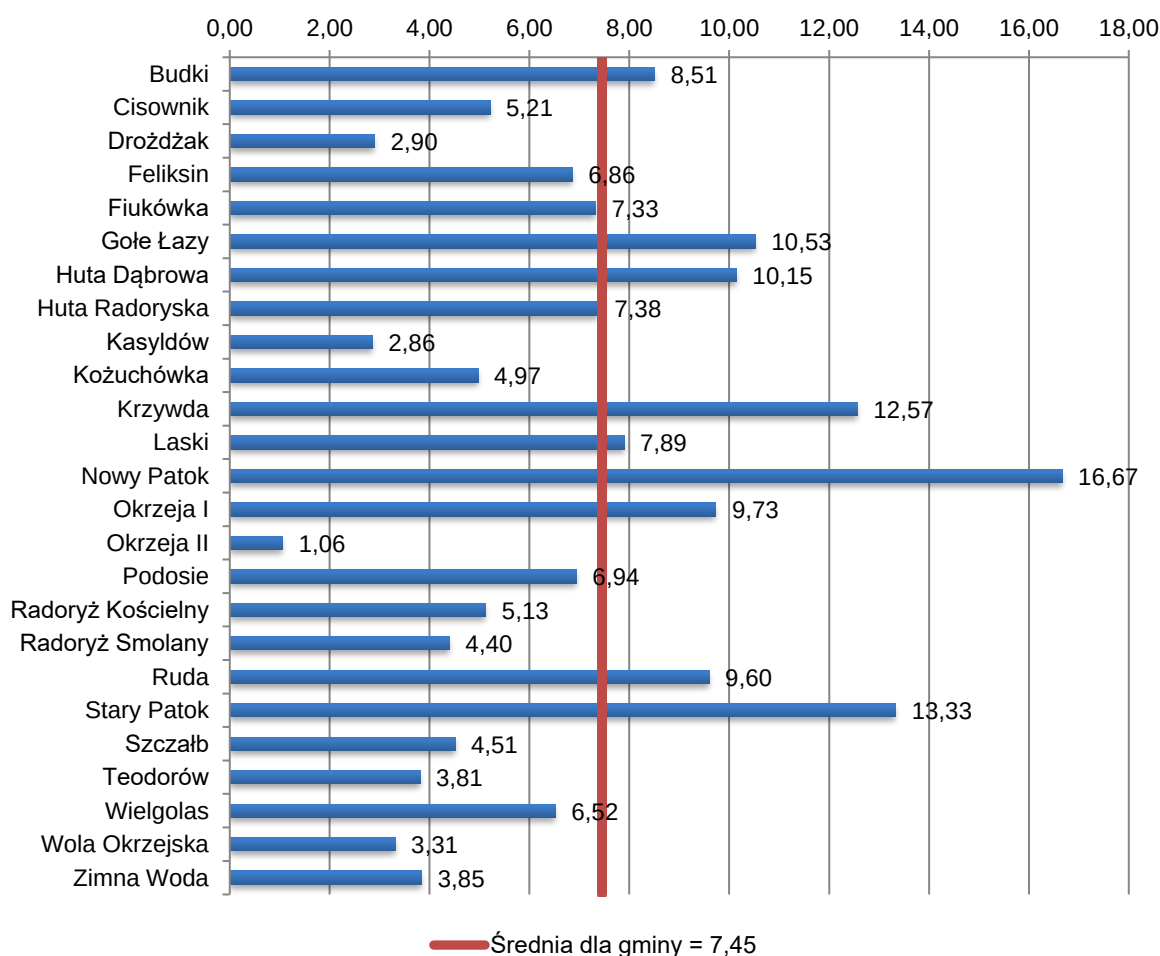
Gmina charakteryzuje się mało sprzyjającymi warunkami zewnętrznymi, które umożliwiałyby rozwój przedsiębiorczości na jej terenie. Aktualnie rozwój przedsiębiorczości opiera się głównie na wykorzystaniu własnego potencjału i zasobów gminy. Analizując dane możemy zauważyć, że w 2016 roku 82,55% podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (pozarolniczą). Przewaga wśród podmiotów prywatnych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, które nie dysponują kapitałem na rozwój i promocję, ani nie posiadają rezerw wystarczających na przetrwanie złej koniunktury gospodarczej, zdecydowanie obniża potencjał gospodarczy gminy Krzywda.

Według danych z lipca 2017 roku na terenie gminy Krzywda działalność gospodarczą prowadziło 312 osób fizycznych. Analiza struktury ww. podmiotów pod kątem przynależności

do sekcji PKD wykazała, że największa liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Krzywdą funkcjonowała w branży: budownictwo (sekcja F; 31%), handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych (sekcja G; 21%), transport i komunikacja (sekcja H; 11%), przetwórstwo przemysłowe (sekcja C; 8%) oraz pozostała działalność usługowa (sekcja S; 7%).

Celem zbadania przedsiębiorczości na terenie gminy Krzywdą przeanalizowano liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (pozarolniczą) w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 roku. Wskaźnik ten dla gminy Krzywdą kształtował się w badanym okresie na poziomie 7,45. Najlepiej analizowany wskaźnik wypada w sołectwie Nowy Patok, gdzie przyjmuje wartość 16,67, czyli o 9,21 punktów procentowych wyższą od średniej gminnej. W sołectwach: Stary Patok (13,33), Krzywdą (12,57), Gołe Łazy (10,53), Huta Dąbrowa (10,15), Okrzeja I (9,73), Ruda (9,60), Budki (8,51) oraz Łaski (7,89) wskaźnik uplasował się na poziomie wyższym od średniej dla gminy Krzywdą. W pozostałych jednostkach referencyjnych analizowany wskaźnik osiągnął w 2016 roku wartości niższe od średniej w gminie Krzywdą. Najgorszą sytuację zaobserwowano w sołectwie Okrzeja II, gdzie liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym była siedmiokrotnie niższa niż średnia dla gminy w 2016 roku.

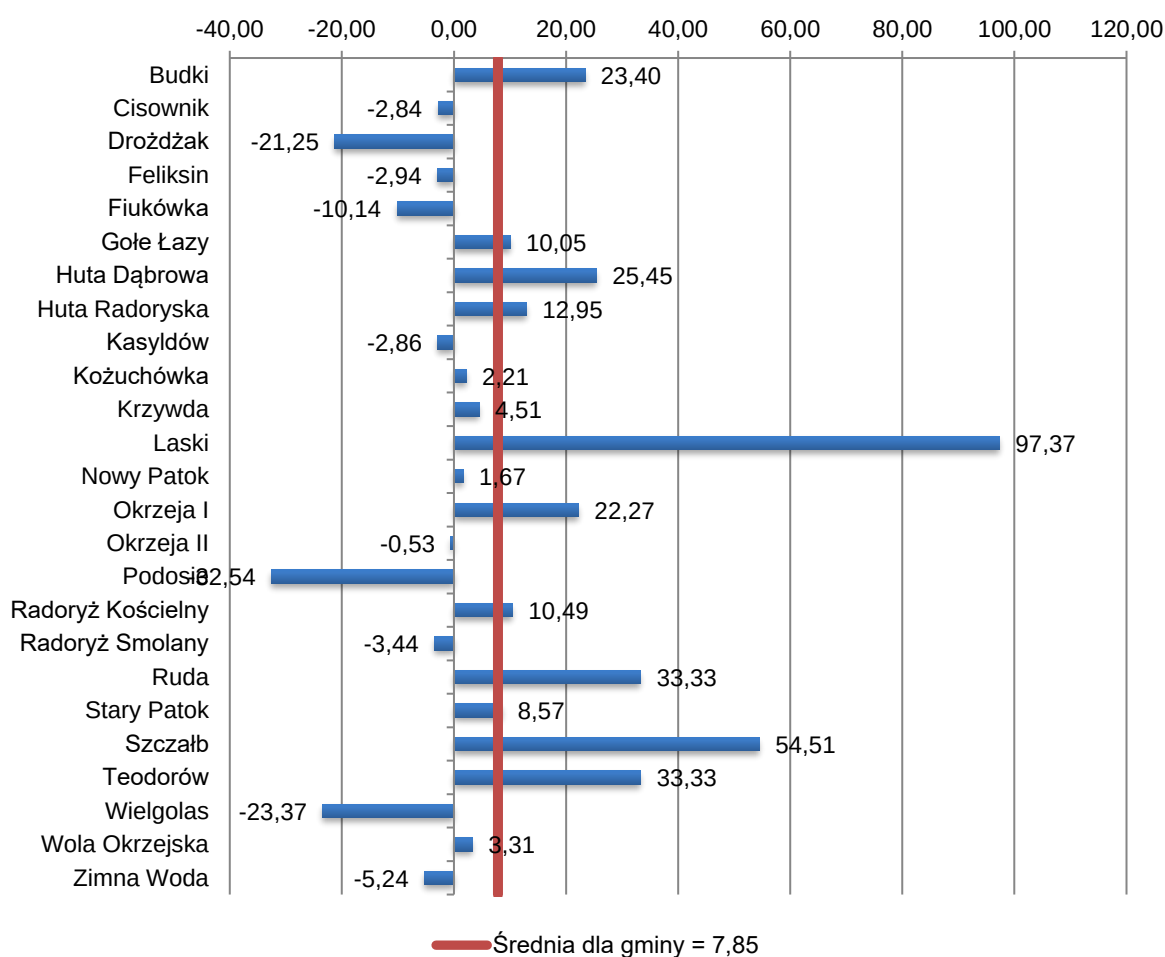
Wykres 44 Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (pozarolniczą) w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni lat 2015-2016 liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym podlegała pozytywnym zmianom. W skali całej gminy Krzywda odnotowano bowiem wzrost tej liczby o 7,85%. W większości jednostek referencyjnych również odnotowano charakterystyczny dla całej gminy trend wzrostowy zjawiska. Najlepsza sytuacja miała miejsce w 2016 roku, w sołectwie Laski, gdzie liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wzrosła o 97,37% (z 3 osób w 2015 roku do 6 osób w 2016 roku, stąd wysoki poziom wskaźnika). Najniższy wzrost zauważono w sołectwie Nowy Patok: 1,67%. W sołectwach: Okrzeja II, Cisownik, Kasyldów, Feliksin, Radoryż Smolany, Zimna Woda, Fiukówka, Drożdżak, Wielgolas oraz Podosie miała miejsce najbardziej niekorzystna sytuacja, gdyż na ich terenie odnotowano w latach 2015-2016 spadek liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Największy spadek zaobserwowano w sołectwie Podosie, o 32,54%.

Wykres 45 Zmiana liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (pozarolniczą) w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

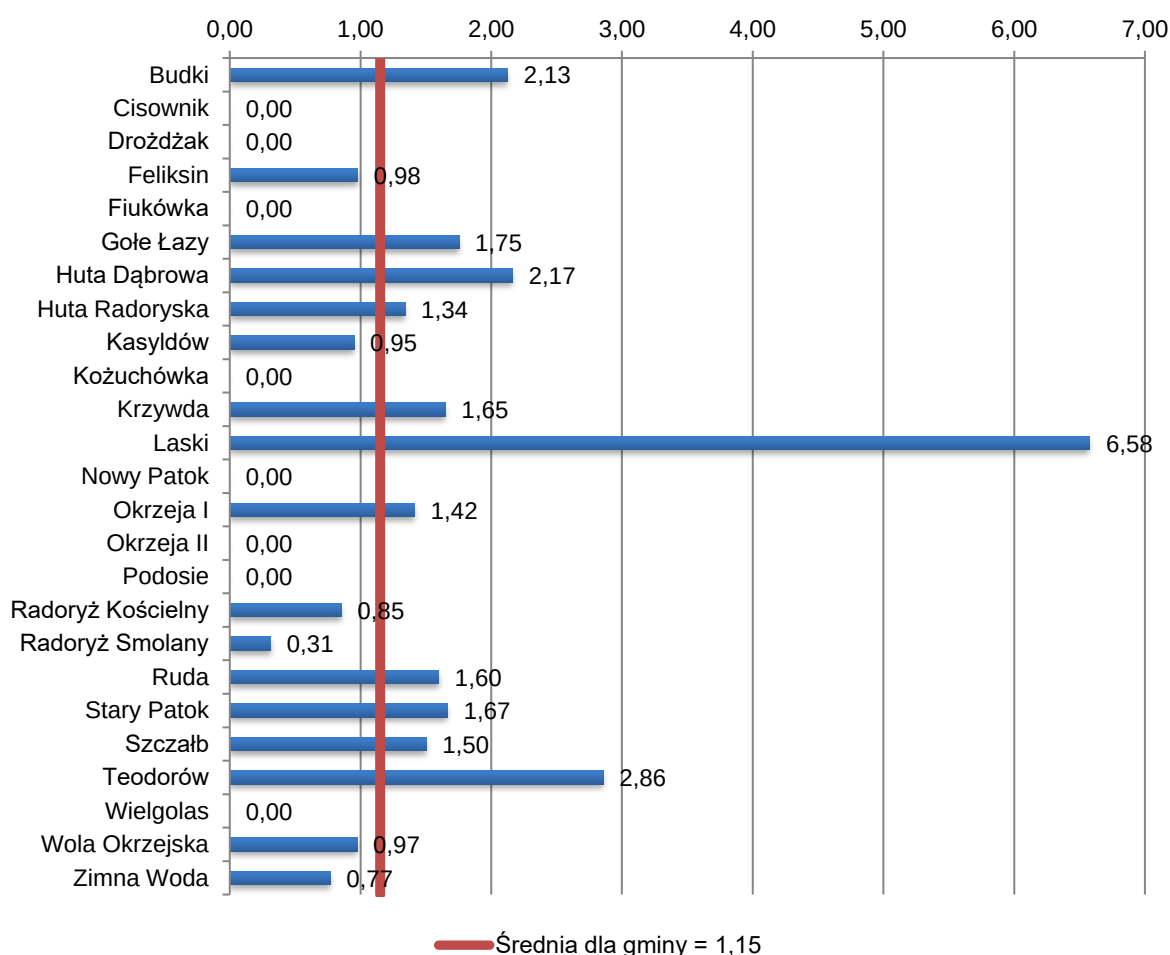

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza kolejnego wskaźnika, czyli liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym, wykazała, że

w 2016 roku sołectwem o najlepszej sytuacji w zakresie badanego wskaźnika również było sołectwo Laski. Wartość wskaźnika wyniosła tutaj 6,58/100, czyli 5,43 punkty procentowe więcej niż średnia w gminie (1,15/100). Wartość badanego wskaźnika uplasowała się powyżej średniej gminnej również w sołectwach: Teodorów, Huta Dąbrowa, Budki, Gołe Łazy, Stary Patok, Krzywda, Ruda, Szczalb, Okrzeja I oraz Huta Radoryska. Najgorzej sytuacja wyglądała w sołectwach: Cisownik, Drożdżak, Fiukówka, Kożuchówka, Nowy Patok, Okrzeja II, Podosie oraz Wielgolas, na terenie których w 2016 roku nie zarejestrowano ani jednego nowego podmiotu gospodarki narodowej. W pozostałych jednostkach liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosiła mniej niż średnia w gminie Krzywda (1,15/100).

Wykres 46 Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne

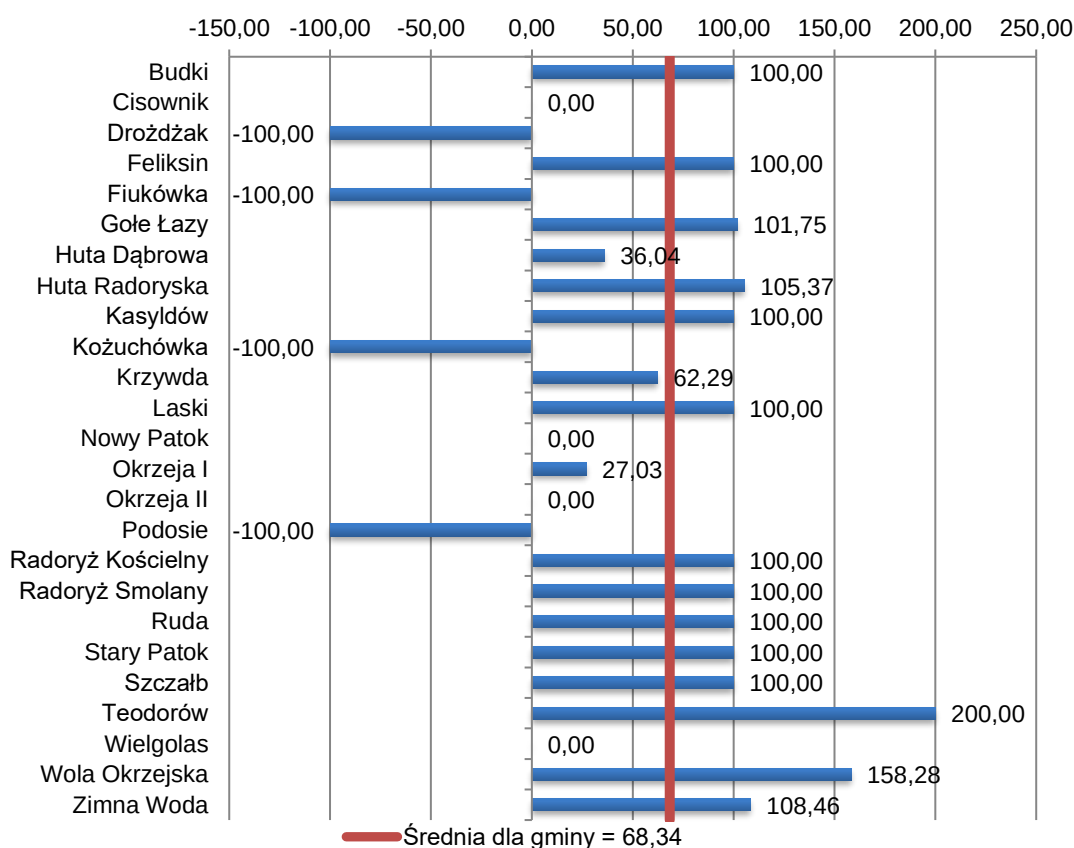

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2015-2016 liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym podlegała pozytywnym zmianom. W skali całej gminy Krzywda odnotowano bowiem wzrost tej liczby o 68,34%.

W ponad połowie jednostek referencyjnych również odnotowano charakterystyczny dla całej gminy trend wzrostowy zjawiska. Najlepsza sytuacja miała miejsce w 2016 roku, w sołectwie Teodorów, gdzie liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wzrosła o 200%. Najniższy wzrost zauważono w sołectwie Okrzeja I: 27,03%. W sołectwach: Drożdżak, Fiukówka, Kożuchówka oraz Podosie miała miejsce najbardziej niekorzystna sytuacja, gdyż na ich terenie odnotowano w latach 2015-2016 spadek liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. W każdym z ww. sołectw odnotowano spadek na poziomie 100%. W sołectwach Cisownik, Nowy Patok, Okrzeja II oraz Wielgolas badany wskaźnik osiągnął wartość 0, gdyż zarówno w 2016 roku, jak i 2013, na tych obszarach nie zarejestrowano ani jednego nowego podmiotu gospodarki narodowej.

Wykres 47 Zmiana liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Jednym z problemów, który w trakcie konsultacji społecznych w zakresie sfery gospodarczej zgłaszali mieszkańcy gminy Krzywda jest niewystarczająca liczba miejsc pracy, skutkująca koniecznością poszukiwania jej poza granicami gminy i zniechęcająca tym samym do osiedlania się na terenie gminy. Mieszkańcy podkreślali, że emigracja w celach zarobkowych dotyczy coraz większej liczby osób (w szczególności młodych i wykształconych) i powoduje szereg niekorzystnych zjawisk społecznych, takich jak na przykład rozluźnianie się więzi rodzinnych, rozbieganie rodzin, pozostawienie bez opieki najstarszych członków rodziny czy problem „eurosierot” – dzieci ponoszących negatywne, psychologiczne konsekwencje emigracji rodziców w celach zarobkowych. Dużym problemem we wskazanej sferze jest również postawa znacznej grupy mieszkańców charakteryzująca się brakiem wiary we własne możliwości, strachem przed przepisami i procedurami, co znacząco ogranicza ich inicjatywę w zakresie prowadzenia własnego biznesu. Wskazane jest zatem podjęcie działań skierowanych do mieszkańców, które miałyby na celu zwiększenie ich wiedzy na temat prowadzenia własnej działalności gospodarczej, promocję postaw przedsiębiorczych oraz dobrych praktyk biznesowych.

1.8 SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA

Kolejną grupą problemów wymagających przeprowadzenia analizy na potrzeby niniejszego opracowania są negatywne zjawiska przestrzenno-funkcjonalne, czyli w szczególności: niewystarczający poziom wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną lub jej zły stan techniczny, niska jakość podstawowych usług lub brak dostępu do nich, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niska jakość terenów publicznych, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru.

Analizując negatywne zjawiska w przedmiotowej sferze oraz definiując stan kryzysowy należy wziąć pod uwagę specyfikę obszaru gminy Krzywda. W związku z tym, że jest to gmina wiejska niektóre z aspektów wskazywanych przy definiowaniu stanu kryzysowego nie znajdują uzasadnienia przy delimitacji obszarów zdegradowanych (np. poziom skanalizowania poszczególnych jednostek referencyjnych, w przypadku gdy na obszarze znacznej części z nich budowa sieci kanalizacji nie jest uzasadniona ekonomicznie). Obszary wiejskie charakteryzuje bowiem „niedorozwój” pewnych aspektów życia społeczno-gospodarczego, co jest ściśle powiązane z hierarchicznością ośrodków (za którą idzie zależność niektórych obszarów niedostatecznie wyposażonych od obszarów sąsiednich lepiej wyposażonych). Rzeczą naturalną jest to, że obsługa różnych aspektów życia mieszkańców odbywa się w sąsiednich ośrodkach wyższego rzędu. W związku z tym, nie zawsze brak określonego rodzaju usług traktuje się na obszarach wiejskich jako sytuację niewłaściwą. Wskazany brak nie musi zawsze być przejawem sytuacji kryzysowej.

W obrębie gminy Krzywda wyposażonych w instalacje wodociągowe jest 76,42% wszystkich budynków mieszkalnych. Znacznie gorzej sytuacja prezentuje się w odniesieniu do sieci

kanalizacji sanitarnej – na terenie gminy Krzywda zaledwie 18,87% budynków mieszkalnych jest podłączonych do gminnej sieci kanalizacyjnej. Rzadko stosowanym rozwiązaniem są przydomowe oczyszczalnie ścieków. Na chwilę obecną w takie oczyszczalnie wyposażonych jest ogółem 7 budynków mieszkalnych (czyli około 0,19% wszystkich budynków). W większości gospodarstw ścieki są gromadzone w zbiornikach bezodpływowych, a następnie odwożone przez wozy asenizacyjne do oczyszczalni ścieków.

Analiza rozmieszczenia podstawowych usług świadczonych przez instytucje publiczne, tj. placówki oświatowe czy instytucje kultury, nie wskazuje na brak dostępu do tych obiektów.

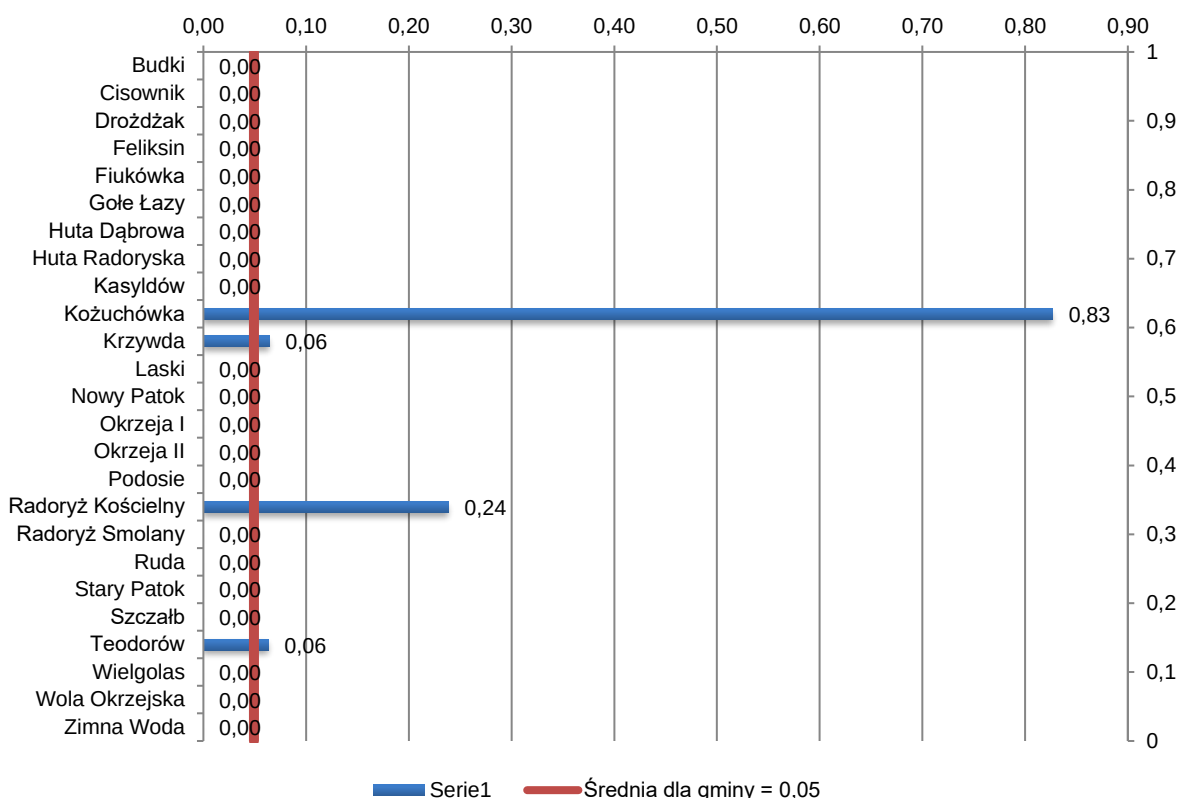
Analiza dostępności do terenów zielonych na terenie gminy Krzywda okazała się niemiarodajna ze względu na fakt, że na terenach wiejskich ta dostępność do urządzonych terenów zielonych nie jest wymagana. Jest to związane z tym, że zabudowa wiejska charakteryzuje się występowaniem jednej lub kilku linii zabudowy wzdłuż dróg otoczonych zielonymi terenami rolnymi i leśnymi.

Na sytuację kryzysową w sferze przestrzenno – funkcjonalnej może wskazywać niska jakość terenów publicznych, z których na co dzień korzystają mieszkańcy gminy. Na potrzeby niniejszego dokumentu przeanalizowano zatem udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni badanego obszaru. Analiza tych danych pokazuje, że obszarami wymagającymi w szczególności podjęcia interwencji są tereny zlokalizowane w sołectwach:

- Kożuchówka – udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki wyniósł w 2016 roku 0,83%;
- Radoryż Kościelny – udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki wyniósł w 2016 roku 0,24%;
- Krzywda – udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki wyniósł w 2016 roku 0,06%;
- Teodorów - udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki wyniósł w 2016 roku 0,06%.

W pozostałych jednostkach referencyjnych nie odnotowano w analizowanym okresie terenów publicznych, które z racji na niską jakość wymagałyby przeprowadzenia interwencji.

Wykres 48 Udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni danego obszaru w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

W trakcie konsultacji społecznych z mieszkańcami oraz wywiadów z przedstawicielami władz gminy Krzywda i pracownikami Urzędu Gminy wskazano, że obszarami użyteczności publicznej, które wymagają interwencji naprawczej są następujące miejsca:

- *w sołectwie Kożuchówka:*
 - modernizacji i remontu wymaga piętro budynku w miejscowości Anielin;
- *w sołectwie Krzywda:*
 - zagospodarowania wymaga teren „Morskie Oko”, Miasteczko ruchu drogowego i bawimy się jak za dawnych lat;
- *w sołectwie Radoryż Kościelny:*
 - zagospodarowania wymaga teren przy świetlicy (modernizacja ogrodzenia, placu zabaw, remont nawierzchni, odnowa terenu zielonego),
 - modernizacji wymaga plac zabaw zlokalizowany przy Szkole Podstawowej;
- *w sołectwie Teodorów:*
 - zagospodarowania wymaga teren przy świetlicy (m. in. adaptacja budynku gospodarczego na miejsce do grillowania).

1.9 SFERA TECHNICZNA

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020 wskazują, że obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej dodatkowego, jednego negatywnego zjawiska. W katalogu tych zjawisk znalazły się także zagadnienia techniczne, w szczególności: degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Uwzględniając powyższe informacje, charakteryzujące zjawisko degradacji technicznej, wybrano, na potrzeby przedmiotowej analizy, dwa wskaźniki, które dokładnie oddadzą zasięg obszaru kryzysowego w obrębie sfery technicznej. Przeanalizowano zatem:

- udział budynków mieszkalnych wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2016 roku (%);
- udział budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i/lub wymagających termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków użyteczności publicznej w 2016 roku.

Na obszarze gminy Krzywdza przydomowe oczyszczalnie ścieków posiadało w 2016 roku 7 budynków mieszkalnych, czyli 0,19% wszystkich budynków mieszkalnych na terenie gminy (średnia gminna). Uwzględniając ogólną liczbę budynków mieszkalnych w poszczególnych jednostkach referencyjnych, najgorszą sytuację dotyczącą rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów mieszkalnych w zakresie ochrony środowiska, zaobserwowano w sołectwach: Budki, Cisownik, Drożdżak, Feliksin, Fiukówka, Gołe Łazy, Huta Dąbrowa, Huta Radoryska, Kasyldów, Kożuchówka, Laski, Nowy Patok, Okrzeja II, Radoryż Kościelny, Radoryż Smolany, Stary Patok, Teodorów, Wielgolas oraz Zimna Woda. W obrębie tych jednostek ani jeden budynek mieszkalny nie został wyposażony w przydomową oczyszczalnię ścieków.

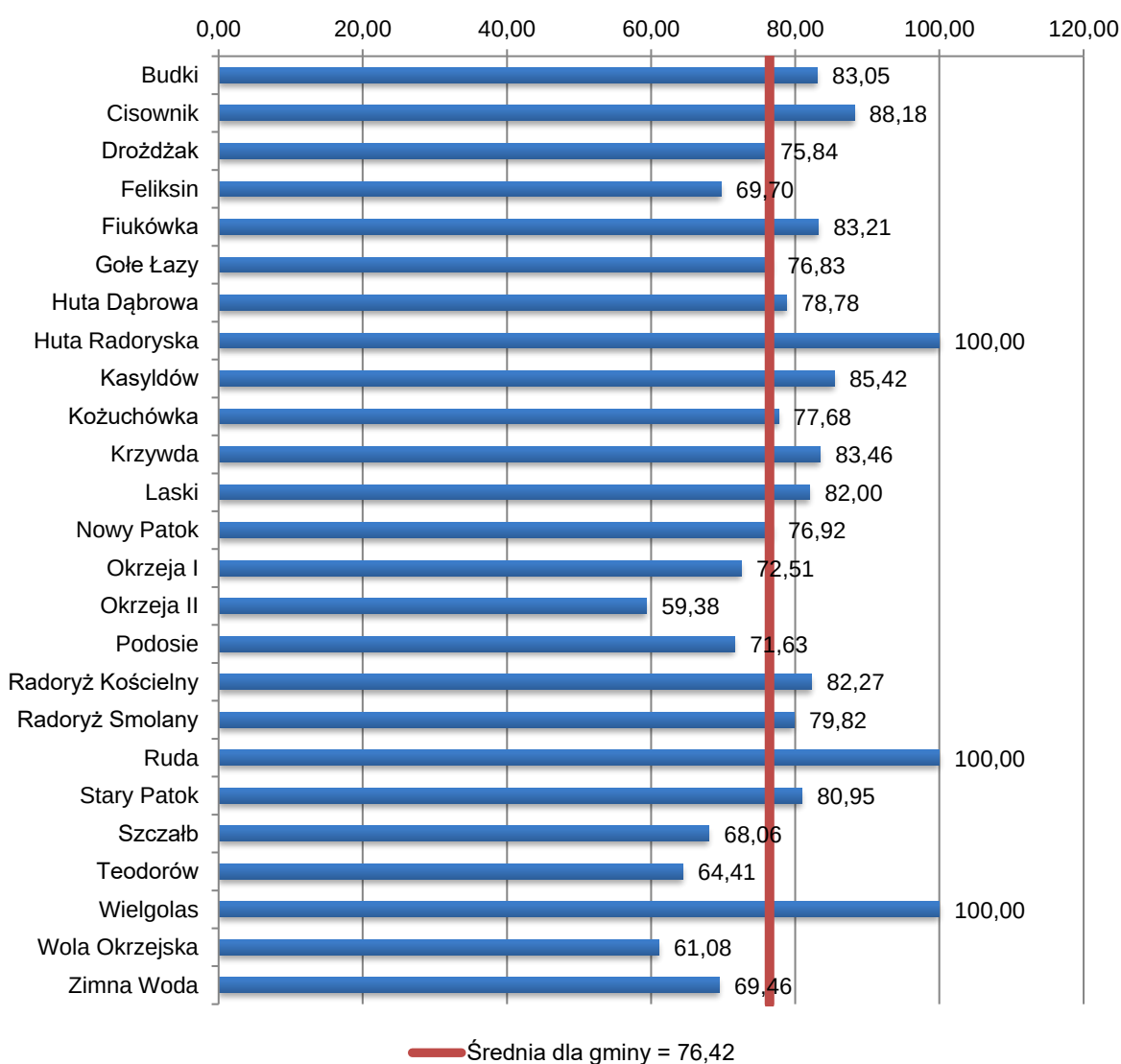
W pozostałych sołectwach udział budynków mieszkalnych wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w danej jednostce kształtował się na poziomie: Krzywdza – 0,29%, Okrzeja I – 0,26%, Podosie – 0,71%, Ruda – 2,86%, Szczalb – 1,39% oraz Wola Okrzejska – 0,27%.

Zgodnie z danymi Urzędu Gminy w Krzywdzie w 2016 roku z sieci kanalizacyjnej korzystało w sumie 706 budynków mieszkalnych, co stanowi około 18,87% wszystkich budynków mieszkalnych w gminie. Budynki mieszkalne podłączone do sieci kanalizacyjnej zlokalizowane były w następujących sołectwach: Huta Dąbrowa (199 budynków, czyli 52,79% wszystkich budynków z terenu sołectwa), Krzywdza (317 budynków, czyli 46,41% wszystkich budynków z terenu sołectwa), Okrzeja I (114 budynków, czyli 29,84% wszystkich budynków z terenu sołectwa) oraz Podosie (76 budynków, czyli 53,90% wszystkich budynków z terenu sołectwa).

Analiza danych dotyczących podłączenia budynków mieszkalnych zlokalizowanych na obszarze gminy Krzywdza do sieci wodociągowej pokazuje, że gmina dysponuje dość dobrze rozwiniętą siecią wodociągową. Jak pokazują dane za 2016 rok 76,42% (średnia gminna)

spośród wszystkich budynków mieszkalnych było podłączonych do wodociągu. Najlepszą sytuację odnotowano w 2016 roku na terenie trzech sołectw: Huta Radoryska, Ruda oraz Wielgolas, gdzie wszystkie budynki mieszkalne były podłączone do wodociągu. Najgorzej sytuacja prezentowała się w 2016 roku w sołectwie Okrzeja II, gdzie zaledwie 59,38% budynków mieszkalnych było podłączonych do sieci wodociągowej.

Wykres 49 Udział budynków mieszkalnych podłączonych do wodociągu ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne

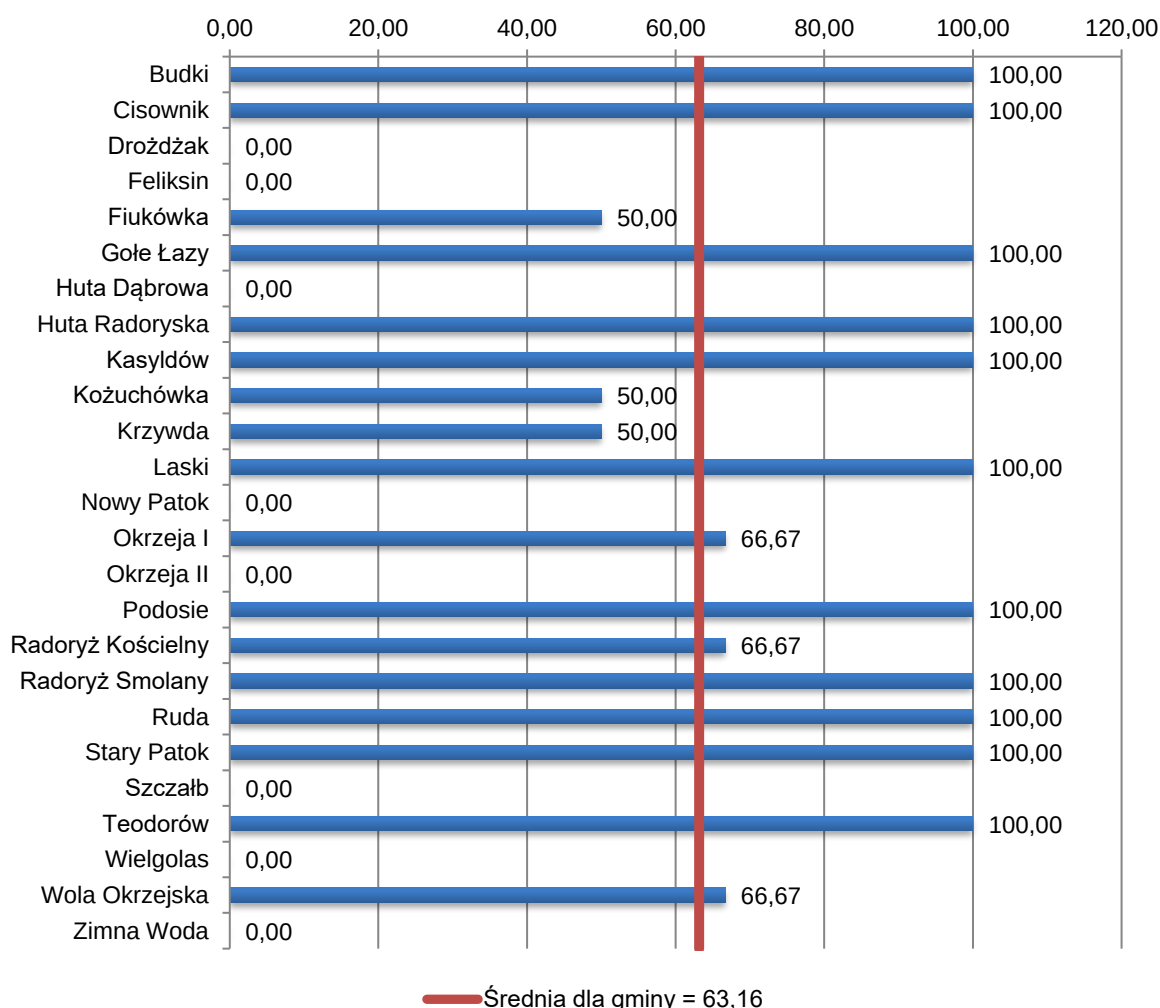

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

Ogólna liczba budynków usług publicznych, które wymagają przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych i/lub dostosowania do potrzeb niepełnosprawnych wyniosła w 2016 roku 24. Stanowi to 63,16% wszystkich budynków użyteczności publicznej będących w tym okresie czasu w zasobie gminy (średnia dla gminy Krzywda). Badany wskaźnik osiągnął najwyższe wartości w sołectwach: Budki, Cisownik, Gołe Łazy, Huta Radoryska, Kasyldów, Laski, Podosie, Radoryż Smolany, Ruda, Stary Patok oraz Teodorów. W tych sołectwach wszystkie budynki użyteczności publicznej powinny zostać poddane pracom

termomodernizacyjnym i/lub remontom mającym na celu ich dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych (wskaźnik na poziomie 100%). Należy jednak zwrócić uwagę na to, że wysoka wartość jaką osiągnął w tych sołectwach badany wskaźnik jest związana z tym, że liczba budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na terenie tych sołectw jest niewielka. Stosunkowo duży udział budynków użyteczności publicznej wymagających dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych i/lub przeprowadzenia niezbędnych prac termomodernizacyjnych w stosunku do wszystkich budynków publicznych odnotowano w sołectwach: Okrzeja I, Radoryż Kościelny oraz Wola Okrzejska (po 66,67% budynków). W sołectwach Nowy Patok oraz Okrzeja II wskaźnik osiągnął wartość 0, gdyż na tym obszarze nie ma żadnych budynków użyteczności publicznej. W pozostałych jednostkach referencyjnych, w których wskaźnik wyniósł 0, taka sytuacja jest spowodowana tym, że wszystkie budynki użyteczności publicznej zostały przed niniejszą analizą poddane termomodernizacji.

Wykres 50 Udział budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i/lub wymagających termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków użyteczności publicznej w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Krzywda

2. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

2.1 METODOLOGIA DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

Celem zidentyfikowania obszarów zdegradowanych przyjęto analizę wielokryterialną, opartą na zestawie wskaźników. Pozwoliła ona na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych obszarów gminy Krzywda.

Na potrzeby delimitacji obszarów zdegradowanych wykorzystano podział gminy Krzywda na 25 jednostek referencyjnych (sołectwa). Dane zebrane na ich poziomie stanowiły podstawę do analizy wskaźnikowej przeprowadzonej dla pięciu obowiązkowych sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Należy jednocześnie dodać, że wyniki otrzymane podczas badania metodą wskaźnikową zostały uzupełnione danymi z analizy jakościowej, uwzględniającej oczekiwania i potrzeby lokalnej społeczności, przeprowadzonej podczas konsultacji społecznych prowadzonych w gminie.

Podstawę delimitacji obszarów zdegradowanych stanowią zgromadzone i przeanalizowane dane udostępnione przez następujące instytucje: Urząd Gminy w Krzywdzie oraz jednostki organizacyjne (m. in. GOPS, placówki oświatowe), Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie, Samorządowy Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krzywdzie, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, GUS w Lublinie.

Zastosowana w niniejszym badaniu metoda wielokryterialna zakłada użycie wybranych wskaźników dla ustalenia listy rankingowej oraz wyboru obszaru charakteryzującego się największym nasileniem cech kryzysowych (łącznie 37 wskaźników, w pięciu grupach). Duża liczba wskaźników rodzi pytanie o ich wagę w wyniku końcowym. Celem optymalizacji procesu wyboru, jak i uwzględnienia preferencji wynikających z „Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020”, założono, że łączna wartość wskaźników społecznych wyniesie 60%, natomiast łączna wartość wskaźników w pozostałych 4 sferach wyniesie łącznie 40%. Przedmiotowe założenie wynika z konieczności oddania kierunku interwencji zapisanej w umowie partnerstwa zakładającej m.in.: konieczności wyznaczenia obszarów deficytowych z naciskiem na problemy społeczne.

Poniżej zaprezentowano listę wskaźników delimitacyjnych oraz przyjęte wagi dla grupy czynników i poszczególnych wskaźników.

Tabela 4 Wskaźniki delimitacyjne

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
1.	SPOŁECZNA	0,6	0,04	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w 2016 r. (%)	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje zachodzące na obszarze gminy Krzywda niekorzystne tendencje demograficzne- "starzenie się społeczeństwa".
2.			0,03	Zmiana udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 (%)	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje zachodzące na obszarze gminy Krzywda niekorzystne tendencje demograficzne- "starzenie się społeczeństwa".
3.			0,02	Udział ludności powyżej 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w 2016 r. (%)	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje zachodzące na obszarze gminy Krzywda niekorzystne tendencje demograficzne- "starzenie się społeczeństwa".
4.			0,01	Zmiana udziału ludności powyżej 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 (%)	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje zachodzące na obszarze gminy Krzywda niekorzystne tendencje demograficzne- "starzenie się społeczeństwa".
5.			0,04	Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2016 r. (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pokazuje skalę występowania na terenie gminy niekorzystnego zjawiska jakim jest bezrobocie.
6.			0,03	Zmiana udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2013-2016 (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zobrazowanie obszarów, w obrębie których zjawisko bezrobocia ma charakter utrwalony.
7.			0,02	Udział osób bezrobotnych powyżej 50 r.ż. (włącznie) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pokazuje skalę występowania na terenie gminy zjawiska bezrobocia osób, którzy mogą mieć trudności w znalezieniu pracy związane z wiekiem.

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
8.	SPOŁECZNA	0,6	0,02	Zmiana udziału osób bezrobotnych powyżej 50 r. ż. (włącznie) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pokazuje skalę występowania na terenie gminy zjawiska bezrobocia osób, którzy mogą mieć trudności w znalezieniu pracy związane z wiekiem.
9.			0,02	Udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pokazuje skalę występowania na terenie gminy zjawiska bezrobocia osób, które trudno zaktywizować zawodowo z powodu braku odpowiednich kwalifikacji zawodowych.
10.			0,02	Zmiana udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pokazuje skalę występowania na terenie gminy zjawiska bezrobocia osób, które trudno zaktywizować zawodowo z powodu braku odpowiednich kwalifikacji zawodowych.
11.			0,03	Udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zobrazowanie obszarów, w obrębie których zjawisko bezrobocia ma charakter utrwalaony.
12.			0,02	Zmiana udziału osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) zarejestrowanych w PUP w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 (%)	Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zobrazowanie obszarów, w obrębie których zjawisko bezrobocia ma charakter utrwalaony.

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
13.	SPOŁECZNA	0,6	0,01	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Proponowany wskaźnik w sposób adekwatny obrazuje liczbę osób korzystających z pomocy społecznej udzielanej przez GOPS w Krzywdzie bez względu na formę (pieniężna, niepieniężna, łącznie obie formy) oraz powód przyznanych świadczeń. Przyjęcie w ramach wskaźnika jako jednostki "osób" pozwoliło na ukazanie rzeczywistej skali problemu.
14.			0,01	Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, gdzie mieszkańcy są najbardziej narażeni na wykluczenie społeczne i ubóstwo.
15.			0,04	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje liczbę osób korzystających z pomocy społecznej udzielanej przez GOPS z tytułu niepełnosprawności. Pozwala na zidentyfikowanie obszarów narażonych najbardziej na ten problem.
16.			0,02	Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, gdzie zjawisko niepełnosprawności ma charakter utrwalony.

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
17.	SPOŁECZNA	0,6	0,01	Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, w obrębie których rodziny borykają się z problemem uzależnień.
18.			0,01	Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, gdzie problem uzależnień ma charakter utrwalony.
19.			0,01	Udział dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 r.ż. (włącznie) w 2016 r. (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na określenie obszarów, na których dzieci i młodzież są najbardziej narażone na ubóstwo i wykluczenie społeczne.
20.			0,01	Zmiana udziału dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 r.ż. (włącznie) w latach 2013-2016 (%)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, gdzie przedmiotowy problem ma charakter utrwalony.
21.			0,02	Udział mieszkańców niepełnosprawnych w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%).	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje liczbę osób niepełnosprawnych zamieszkujących teren gminy. Pozwala na zidentyfikowanie obszarów narażonych najbardziej na ten problem.
22.			0,02	Zmiana udziału mieszkańców niepełnosprawnych w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 r. (%).	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, gdzie zjawisko niepełnosprawności ma charakter utrwalony.

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
23.	SPOŁECZNA	0,6	0,02	Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów o największej intensywności problemów społecznych.
24.			0,02	Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, gdzie problemy społeczne mają charakter utrwalony.
25.			0,02	Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów o największej intensywności problemów społecznych
26.			0,02	Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w 2016 r. (zł)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pozwala na zidentyfikowanie obszarów, gdzie problemy społeczne mają charakter utrwalony.
27.			0,01	Liczba organizacji pozarządowych przypadająca na 100 mieszkańców w 2016 r.	Urząd Gminy w Krzywdzie	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik pokazuje aktywność mieszkańców w zakresie organizowania się w grupy prowadzące działalność na rzecz lokalnej społeczności bez względu na cel.
28.			0,02	Średni wynik sprawdzianu szóstoklasisty w latach 2012-2014 (%)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje problem niskiej edukacji będącej wynikiem niewystarczających warunków do nauki.
29.			0,03	Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 roku - RADA GMINY (%)	Państwowa Komisja Wyborcza	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje problem małej aktywności mieszkańców w zakresie spraw publicznych.

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
30.	GOSPODARCZA	0,1	0,01	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 r.	Urząd Statystyczny w Lublinie	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje poziom aktywności gospodarczej na obszarze gminy Krzywda oraz potencjał lokalnego rynku pracy.
31.			0,02	Zmiana liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016 (%)	Urząd Statystyczny w Lublinie	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje gdzie niski poziom aktywności gospodarczej na obszarze gminy Krzywda ma charakter utrwalony
32.			0,03	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 r.	Urząd Statystyczny w Lublinie	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje poziom aktywności gospodarczej na obszarze gminy Krzywda oraz potencjał lokalnego rynku pracy.
33.			0,04	Zmiana liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016	Urząd Statystyczny w Lublinie	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje gdzie niski poziom aktywności gospodarczej na obszarze gminy Krzywda ma charakter utrwalony

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
34.	TECHNICZNA	0,1	0,02	Udział budynków mieszkalnych wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2016 r. (%)	Urząd Gminy w Krzywdzie	Destymulanta	Odchylenie poniżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje problem braku rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych mieszkalnych, w szczególności w zakresie ochrony środowiska.
35.			0,08	Udział budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i/lub wymagających termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków użyteczności publ. w 2016 r. (%)	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje problem braku rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów użyteczności publicznej, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.
36.	PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	0,1	0,1	Udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki w 2016 r.	Urząd Gminy w Krzywdzie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje problem terenów publicznych o niskiej jakości oraz niedostosowanych do obecnych funkcji, które pełnią te obiekty.

Lp.	Sfera	Waga grupy wskaźników	Waga wskaźnika	Proponowany wskaźnik	Źródło danych	Charakter wskaźnika	Wymagana wartość dla obszarów objętych wsparciem	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
37.	ŚRODOWISKOWA	0,1	0,1	Udział obszarów, w obrębie których odnotowano w 2015 roku przekroczenie jakości powietrza w ogólnej powierzchni jednostki(%)	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie	Stymulanta	Odchylenie powyżej wartości średniej dla gminy	Wskaźnik obrazuje zdiagnozowane problemy w zakresie środowiska naturalnego - przekroczenie dopuszczalnych norm stężenia benzo/a/pirenu w pyłe PM10.

Źródło: Opracowanie własne

Z uwagi na różne jednostki miary poszczególnych wskaźników oraz szerokie spektrum obszarów problemowych przeprowadzono standaryzację zmiennych, w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, tzw. skali niemianowanej, czyli niezwiązanej z jednostką miary. Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danego obszaru średniej wartości dla wszystkich obszarów i podzieleniu przez odchylenie standardowe. Jest to zabieg konieczny z punktu widzenia poprawności obliczeń. W wyniku tej procedury wszystkie wystandaryzowane wskaźniki mają rozkład charakteryzujący się jednakową średnią i odchyleniem standardowym, co umożliwia ich logiczną interpretację. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla gminy i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które obszary odznaczają się wskaźnikiem kryzysowym wyższym od średniej dla gminy. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują obszary o najlepszej sytuacji, w których negatywne zjawiska w porównaniu ze średnią dla gminy odznaczają się mniejszym natężeniem.

W trakcie standaryzacji zmiennych oznaczono również odpowiednio destymulanta i stymulanta. Jako stymulanta, na potrzeby wskazania obszarów zdegradowanych, przyjęte zostały zmienne, których wyższa wartość występowała w obszarach gminy kwalifikujących się jako obszary zdegradowane (np. udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców). Natomiast destymulantami były zmienne, których niższa wartość oznaczała bardziej problemowy obszar (np. liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym).

Zestawionym i zestandaryzowanym dla każdego obszaru wskaźnikom, nadano odpowiednią liczbę punktów według następującego schematu:

- uzyskane wartości wskaźników ujednoliconych (po standaryzacji) podzielone zostały na kwartyle: które dzielą zbiorowość na 4 części: do 25% przypadków, do 50%, do 75% i do 100%,
- przyjęto następujące stopniowanie wskaźników ujednoliconych: dla wskaźników, których wartość mieściła się w 4 kwartyli przyznano 3 punkty; tych w 3 kwartyli przyznano 2 punkty; dla tych w 2 kwartyli przyznano 1 punkt, dla tych w pierwszym kwartyli przyznano 0 punktów;
- warstwy reprezentujące analizowane zjawiska (np. ubóstwo, bezrobocie) sklasyfikowano wartościami binarnymi 0 jeżeli nie spełnia wymogów wytycznych – nie przekracza wartości referencyjnej (średniej dla gminy); 1 jeżeli spełnia wymóg wytycznych – przekracza średnią referencyjną (średnia dla gminy);
- wartości otrzymane dla poszczególnych wskaźników we wszystkich obszarach referencyjnych przemnożono przez ustalone wcześniej wagi wskaźników.

W poniżej tabelach zaprezentowano wyniki poszczególnych elementów przeprowadzonej analizy wskaźnikowej.

Tabela 5 Wskaźniki delimitacyjne po normalizacji

Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 1	W 2	W 3	W 4	W 5	W 6	W 7	W 8	W 9	W 10	W 11	W 12	W 13	W 14	W 15	W 16	W 17	W 18	W 19	W 20	W 21	W 22	W 23	W 24
Budki	1,11	0,31	0,25	1,35	1,57	1,91	1,11	0,45	1,81	2,17	2,26	1,47	0,58	2,92	0,42	0,48	0,65	0,31	0,45	3,45	0,03	0,55	0,82	0,66
Cisownik	0,34	0,20	0,01	0,23	0,93	0,37	0,25	0,43	0,03	0,32	0,17	0,15	0,34	1,11	0,03	0,21	0,65	1,23	0,66	0,48	0,74	0,65	0,52	0,13
Drożdżak	0,15	0,41	0,15	0,72	0,42	0,39	0,63	0,99	0,46	0,82	0,14	0,28	0,65	1,08	0,80	0,61	0,65	1,23	0,46	0,09	0,35	0,22	0,31	0,42
Feliksin	0,15	0,71	0,89	0,57	0,55	0,32	1,11	0,45	0,73	1,22	1,50	0,29	1,99	0,56	0,21	0,32	0,44	1,84	2,67	0,37	0,05	0,57	0,28	0,43
Fiukówka	1,07	1,43	0,12	0,22	0,05	0,22	0,51	0,43	0,18	0,58	0,06	0,32	1,00	1,00	0,72	0,90	0,28	1,84	0,95	0,15	0,74	0,02	1,57	0,73
Gołe Łazy	1,86	0,79	2,25	0,22	1,01	0,24	1,11	0,45	0,37	0,99	1,50	1,28	0,24	0,71	0,35	0,06	0,65	0,31	0,21	0,75	0,39	1,89	0,82	0,07
Huta Dąbrowa	1,04	1,49	1,92	0,26	0,03	0,31	0,17	0,56	0,02	0,01	0,33	0,39	0,12	0,38	0,69	0,58	0,55	0,63	0,43	0,60	0,94	0,61	1,32	0,04
Huta Radoryska	0,82	0,01	0,46	0,94	0,99	0,88	0,82	1,30	1,43	1,24	0,38	0,37	1,26	0,68	0,69	0,46	3,23	0,13	0,07	0,42	2,58	0,45	0,53	0,49
Kasyldów	1,09	0,65	0,65	1,88	0,43	1,02	1,10	0,33	1,28	1,44	0,11	0,63	0,05	0,55	0,44	0,76	0,65	0,31	0,30	0,50	0,99	1,25	0,66	0,34
Kożuchówka	0,97	0,09	0,24	0,70	1,80	1,43	0,52	0,56	0,01	0,49	0,12	0,01	2,10	0,20	1,20	0,99	0,65	1,23	2,08	0,39	1,43	1,21	0,96	0,72
Krzywda	0,91	1,19	1,62	0,59	0,34	0,62	0,63	0,02	0,23	0,35	0,12	0,24	1,10	0,44	0,87	0,58	0,30	0,24	0,80	0,43	1,22	1,30	0,63	0,11
Laski	0,07	1,01	0,14	1,14	2,75	2,32	1,21	0,43	0,08	0,15	0,75	0,46	1,84	0,36	1,93	0,33	0,75	1,84	0,92	0,43	0,73	0,57	0,63	0,09
Nowy Patok	2,06	0,33	1,90	0,80	1,95	2,28	1,11	1,33	1,81	2,17	2,26	1,47	1,10	0,58	1,29	0,19	0,65	0,31	0,62	0,02	1,96	1,84	0,12	4,55
Okrzeja I	0,31	0,13	0,64	1,06	0,26	0,11	0,67	0,26	0,33	0,14	0,32	0,40	0,09	0,01	0,12	0,18	1,31	0,98	0,42	0,91	0,06	0,63	0,96	0,10
Okrzeja II	0,13	0,19	0,16	0,00	0,23	0,19	0,44	0,31	0,31	0,19	0,30	0,35	0,12	0,07	0,12	0,20	1,43	0,96	0,58	1,07	0,13	0,61	0,97	0,10
Podosie	0,02	0,13	0,07	1,27	0,46	0,05	0,61	0,75	0,59	0,19	1,08	1,47	0,57	0,01	0,10	0,07	0,14	0,46	0,46	0,39	1,14	0,44	0,82	0,25
Radoryż Kościelny	0,76	0,25	0,66	0,44	0,34	0,26	1,11	1,33	0,37	0,48	0,00	0,34	1,04	0,29	0,18	3,92	0,65	1,23	0,86	1,02	0,59	1,79	1,00	0,14
Radoryż Smolany	2,32	0,03	1,36	0,37	0,15	0,11	0,14	0,51	0,35	0,02	0,09	0,38	0,13	0,23	0,09	1,03	0,65	1,23	0,76	0,59	0,46	1,32	0,80	0,33

Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 1	W 2	W 3	W 4	W 5	W 6	W 7	W 8	W 9	W 10	W 11	W 12	W 13	W 14	W 15	W 16	W 17	W 18	W 19	W 20	W 21	W 22	W 23	W 24
Ruda	0,65	0,04	0,34	0,28	0,34	0,38	0,82	2,18	1,43	0,68	0,56	0,45	0,49	1,18	0,19	0,70	0,65	1,23	0,07	0,64	0,39	1,09	0,87	0,38
Stary Patok	1,05	0,79	1,13	1,95	1,35	0,51	1,11	0,45	2,51	1,62	2,26	0,73	0,04	1,42	2,00	0,18	0,65	0,31	1,60	1,33	1,46	0,59	1,20	0,16
Szczałb	0,67	1,10	0,37	0,34	0,20	0,63	0,82	3,06	0,35	1,62	1,03	0,94	0,92	1,64	0,91	1,06	0,65	0,31	1,10	0,97	0,91	1,25	0,46	0,41
Teodorów	0,08	1,81	0,17	0,67	0,59	0,41	2,75	0,01	0,35	0,68	0,56	3,49	0,01	0,51	0,96	0,94	0,65	1,23	0,04	0,85	0,05	0,71	1,75	0,34
Wielgolas	0,94	0,08	1,62	2,31	0,38	1,89	1,11	0,45	1,81	0,27	0,25	0,37	0,67	1,15	2,66	0,40	0,65	0,31	0,62	1,28	0,07	0,65	1,27	0,33
Wola Okrzejska	0,27	0,22	0,71	1,05	0,56	0,21	0,04	0,53	0,11	0,07	0,25	0,38	1,45	1,35	0,14	0,06	1,52	0,14	1,22	0,80	0,70	0,17	1,98	0,38
Zimna Woda	0,26	3,16	0,01	0,05	0,25	0,46	0,82	0,25	0,19	0,66	0,33	0,23	1,12	0,03	0,90	0,83	0,65	0,31	0,96	0,46	0,84	0,57	0,63	0,36

Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 25	W 26	W 27	W 28	W 29	W 30	W 31	W 32	W 33	W 34	W 35	W 36	W 37
Budki	1,47	0,04	0,91	1,02	0,37	0,40	0,52	0,67	0,58	0,37	0,95	0,28	0,20
Cisownik	0,76	0,31	0,71	1,02	0,37	0,49	0,47	0,84	0,62	0,37	0,95	0,28	0,20
Drożdżak	0,11	0,22	0,37	1,39	0,24	1,11	1,16	0,84	1,82	0,37	1,31	0,28	0,20
Feliksin	1,02	0,39	1,23	0,89	0,53	0,05	0,47	0,14	0,58	0,37	1,31	0,28	0,20
Fiukówka	1,51	0,90	0,53	0,27	0,05	0,08	0,74	0,84	1,82	0,37	0,18	0,28	0,20
Gołe Łazy	0,80	0,09	2,14	0,89	0,53	0,94	0,02	0,41	0,60	0,37	0,95	0,28	0,20
Huta Dąbrowa	1,04	0,13	0,19	0,89	0,53	0,84	0,60	0,70	0,19	0,37	1,31	0,28	0,20
Huta Radoryska	0,35	0,46	1,23	1,02	0,37	0,09	0,13	0,12	0,64	0,37	0,95	0,28	0,20

Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 25	W 26	W 27	W 28	W 29	W 30	W 31	W 32	W 33	W 34	W 35	W 36	W 37
Kasyldów	0,77	0,26	0,86	0,27	0,05	1,13	0,47	0,16	0,58	0,37	0,95	0,28	0,20
Koźuchówka	1,39	0,87	0,09	1,39	1,86	0,56	0,28	0,84	1,82	0,37	0,18	4,59	0,20
Krzywda	0,20	0,02	0,17	1,39	1,86	1,49	0,19	0,34	0,12	0,10	0,18	0,10	4,80
Laski	0,49	0,17	1,42	0,27	0,05	0,23	3,32	3,85	0,58	0,37	0,95	0,28	0,20
Nowy Patok	1,53	4,60	1,23	0,27	0,05	2,59	0,30	0,84	0,62	0,37	1,31	0,28	0,20
Okrzeja I	0,72	0,14	0,63	0,99	1,29	0,72	0,48	0,17	0,30	0,05	0,20	0,28	0,20
Okrzeja II	0,71	0,12	1,23	0,99	1,29	1,61	0,38	0,84	0,62	0,37	1,31	0,28	0,20
Podosie	0,62	0,28	0,68	0,89	0,53	0,03	1,59	0,84	1,82	0,76	0,95	0,28	0,20
Radoryż Kościelny	0,54	0,07	1,52	1,02	0,24	0,51	0,04	0,23	0,58	0,37	0,20	1,13	0,20
Radoryż Smolany	0,84	0,43	0,59	1,02	0,37	0,71	0,49	0,62	0,58	0,37	0,95	0,28	0,20
Ruda	0,31	0,12	0,46	1,39	1,86	0,69	0,90	0,30	0,58	4,18	0,95	0,28	0,20
Stary Patok	1,26	0,16	1,23	0,27	0,05	1,69	0,04	0,35	0,58	0,37	0,95	0,28	0,20
Szczałb	1,65	0,05	0,32	1,39	0,83	0,68	1,70	0,23	0,58	1,84	1,31	0,28	0,20
Teodorów	1,58	0,27	1,23	0,89	0,53	0,87	0,90	1,19	1,78	0,37	0,95	0,09	0,20
Wielgolas	1,16	0,04	1,23	0,27	0,05	0,14	1,24	0,84	0,62	0,37	1,31	0,28	0,20
Wola Okrzejska	0,46	0,05	0,41	0,88	2,61	1,00	0,23	0,15	1,28	0,06	0,20	0,28	0,20
Zimna Woda	0,22	0,41	0,43	1,39	0,83	0,86	0,56	0,29	0,68	0,37	1,31	0,28	0,20

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 6 Punkty przyznane poszczególnym jednostkom referencyjnym wg wskaźników delimitacyjnych

Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 1	W 2	W 3	W 4	W 5	W 6	W 7	W 8	W 9	W 10	W 11	W 12	W 13	W 14	W 15	W 16	W 17	W 18	W 19	W 20	W 21	W 22	W 23	W 24
Budki	0,12	0,00	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,04	0,02	0,01	0,02	0,01	0,03	0,04	0,04	0,04	0,06
Cisownik	0,04	0,06	0,02	0,01	0,12	0,06	0,04	0,04	0,02	0,02	0,06	0,04	0,01	0,00	0,08	0,02	0,01	0,00	0,00	0,01	0,06	0,06	0,04	0,04
Drożdżak	0,04	0,06	0,02	0,00	0,12	0,09	0,02	0,02	0,00	0,00	0,03	0,04	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,00
Feliksin	0,08	0,09	0,06	0,00	0,00	0,03	0,00	0,02	0,00	0,00	0,09	0,06	0,03	0,00	0,08	0,04	0,02	0,03	0,03	0,02	0,04	0,04	0,02	0,00
Fiukówka	0,12	0,09	0,04	0,01	0,04	0,06	0,02	0,04	0,04	0,04	0,03	0,02	0,00	0,03	0,04	0,06	0,02	0,03	0,00	0,02	0,00	0,02	0,00	0,00
Gołe Łazy	0,12	0,00	0,06	0,02	0,00	0,06	0,00	0,02	0,00	0,06	0,09	0,06	0,01	0,03	0,12	0,04	0,01	0,02	0,02	0,00	0,04	0,06	0,00	0,04
Huta Dąbrowa	0,00	0,09	0,00	0,01	0,04	0,03	0,02	0,00	0,04	0,02	0,00	0,00	0,02	0,02	0,12	0,06	0,03	0,01	0,01	0,00	0,06	0,06	0,06	0,04
Huta Radoryska	0,00	0,03	0,02	0,03	0,00	0,00	0,04	0,06	0,06	0,06	0,00	0,02	0,03	0,00	0,12	0,02	0,03	0,01	0,02	0,01	0,06	0,04	0,04	0,00
Kasyldów	0,00	0,09	0,00	0,03	0,12	0,09	0,06	0,02	0,06	0,06	0,03	0,00	0,02	0,01	0,04	0,00	0,01	0,02	0,02	0,03	0,00	0,00	0,02	0,02
Kożuchówka	0,00	0,03	0,02	0,03	0,12	0,09	0,04	0,00	0,04	0,00	0,03	0,04	0,03	0,02	0,00	0,00	0,01	0,00	0,03	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Krzywda	0,00	0,09	0,00	0,02	0,04	0,00	0,04	0,04	0,02	0,02	0,03	0,04	0,00	0,01	0,00	0,00	0,02	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00	0,02	0,04
Laski	0,08	0,00	0,04	0,00	0,12	0,09	0,06	0,04	0,02	0,02	0,09	0,00	0,03	0,02	0,12	0,06	0,03	0,03	0,03	0,02	0,00	0,04	0,04	0,04
Nowy Patok	0,12	0,00	0,06	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02	0,00	0,00	0,04	0,06
Okrzeja I	0,08	0,03	0,00	0,00	0,08	0,03	0,02	0,04	0,02	0,04	0,00	0,00	0,02	0,02	0,08	0,04	0,03	0,03	0,02	0,00	0,02	0,02	0,06	0,06
Okrzeja II	0,04	0,06	0,04	0,02	0,08	0,03	0,02	0,04	0,02	0,04	0,00	0,02	0,02	0,02	0,00	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02	0,02	0,06	0,06
Podosie	0,08	0,03	0,04	0,03	0,04	0,06	0,04	0,00	0,04	0,02	0,09	0,06	0,01	0,01	0,08	0,04	0,02	0,01	0,01	0,01	0,06	0,02	0,00	0,02
Radoryż Kościelny	0,00	0,06	0,00	0,01	0,08	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,02	0,00	0,01	0,04	0,06	0,01	0,00	0,00	0,00	0,04	0,06	0,00	0,04
Radoryż Smolany	0,00	0,03	0,00	0,01	0,04	0,03	0,02	0,00	0,04	0,04	0,03	0,02	0,01	0,02	0,04	0,06	0,01	0,00	0,00	0,01	0,02	0,06	0,02	0,02

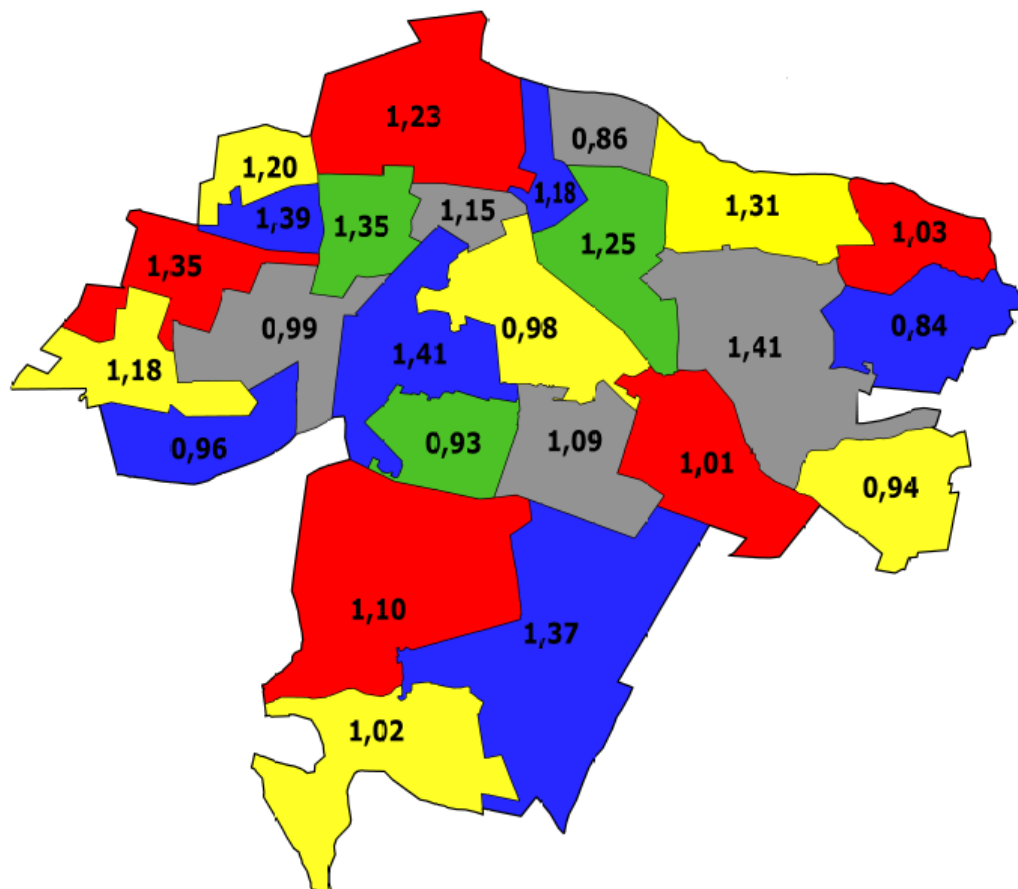
Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 1	W 2	W 3	W 4	W 5	W 6	W 7	W 8	W 9	W 10	W 11	W 12	W 13	W 14	W 15	W 16	W 17	W 18	W 19	W 20	W 21	W 22	W 23	W 24
Ruda	0,04	0,03	0,02	0,02	0,08	0,03	0,04	0,06	0,06	0,04	0,06	0,00	0,03	0,00	0,04	0,00	0,01	0,00	0,02	0,00	0,02	0,00	0,06	0,00
Stary Patok	0,12	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,06	0,06	0,00	0,06	0,02	0,03	0,12	0,04	0,01	0,02	0,03	0,03	0,06	0,04	0,00	0,06
Szczałb	0,08	0,09	0,06	0,01	0,04	0,00	0,04	0,06	0,04	0,06	0,09	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,02	0,00	0,00	0,06	0,00	0,04	0,00
Teodorów	0,04	0,00	0,02	0,02	0,00	0,09	0,04	0,04	0,04	0,04	0,06	0,06	0,02	0,01	0,00	0,00	0,01	0,00	0,02	0,03	0,04	0,06	0,06	0,02
Wielgolas	0,12	0,03	0,06	0,03	0,08	0,09	0,00	0,02	0,00	0,02	0,06	0,02	0,00	0,00	0,12	0,02	0,01	0,02	0,01	0,00	0,02	0,00	0,00	0,02
Wola Okrzejska	0,04	0,06	0,00	0,00	0,12	0,06	0,04	0,04	0,04	0,04	0,06	0,02	0,03	0,03	0,08	0,04	0,03	0,01	0,03	0,03	0,04	0,02	0,06	0,06
Zimna Woda	0,08	0,00	0,02	0,02	0,08	0,00	0,04	0,04	0,02	0,00	0,06	0,04	0,00	0,01	0,00	0,06	0,01	0,02	0,00	0,01	0,00	0,04	0,02	0,02

Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 25	W 26	W 27	W 28	W 29	W 30	W 31	W 32	W 33	W 34	W 35	W 36	W 37
Budki	0,06	0,04	0,00	0,06	0,03	0,01	0,00	0,00	0,00	0,04	0,16	0,00	0,00
Cisownik	0,06	0,00	0,00	0,06	0,03	0,02	0,04	0,06	0,08	0,04	0,16	0,00	0,00
Drożdżak	0,02	0,02	0,02	0,00	0,09	0,03	0,06	0,06	0,12	0,04	0,00	0,00	0,00
Feliksin	0,00	0,00	0,02	0,04	0,00	0,01	0,04	0,03	0,00	0,04	0,00	0,00	0,00
Fiukówka	0,00	0,00	0,01	0,02	0,06	0,01	0,06	0,06	0,12	0,04	0,08	0,00	0,00
Gołe Łazy	0,00	0,04	0,00	0,04	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	0,04	0,16	0,00	0,00
Huta Dąbrowa	0,06	0,02	0,01	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,08	0,04	0,00	0,00	0,00
Huta Radoryska	0,02	0,00	0,02	0,06	0,03	0,01	0,02	0,03	0,00	0,04	0,16	0,00	0,00

Wskaźniki delimitacyjne/ jednostka referencyjna	W 25	W 26	W 27	W 28	W 29	W 30	W 31	W 32	W 33	W 34	W 35	W 36	W 37
Kasyldów	0,02	0,02	0,00	0,02	0,06	0,03	0,04	0,06	0,00	0,04	0,16	0,00	0,00
Koźuchówka	0,00	0,00	0,02	0,00	0,09	0,02	0,04	0,06	0,12	0,04	0,08	0,30	0,00
Krzywda	0,04	0,04	0,01	0,00	0,09	0,00	0,02	0,00	0,08	0,00	0,08	0,30	0,30
Laski	0,02	0,02	0,00	0,02	0,06	0,01	0,00	0,00	0,00	0,04	0,16	0,00	0,00
Nowy Patok	0,06	0,06	0,02	0,02	0,06	0,00	0,04	0,06	0,08	0,04	0,00	0,00	0,00
Okrzeja I	0,04	0,04	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,08	0,00	0,08	0,00	0,00
Okrzeja II	0,04	0,04	0,02	0,00	0,00	0,03	0,04	0,06	0,08	0,04	0,00	0,00	0,00
Podosie	0,02	0,02	0,00	0,04	0,00	0,01	0,06	0,06	0,12	0,00	0,16	0,00	0,00
Radoryż Kościelny	0,02	0,04	0,00	0,06	0,09	0,02	0,02	0,06	0,00	0,04	0,08	0,30	0,00
Radoryż Smolany	0,00	0,00	0,02	0,06	0,03	0,02	0,06	0,06	0,00	0,04	0,16	0,00	0,00
Ruda	0,04	0,04	0,01	0,00	0,09	0,00	0,00	0,03	0,00	0,00	0,16	0,00	0,00
Stary Patok	0,00	0,02	0,02	0,02	0,06	0,00	0,02	0,00	0,00	0,04	0,16	0,00	0,00
Szczałb	0,06	0,06	0,01	0,00	0,00	0,02	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Teodorów	0,06	0,02	0,02	0,04	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,04	0,16	0,30	0,00
Wielgolas	0,00	0,04	0,02	0,02	0,06	0,02	0,06	0,06	0,08	0,04	0,00	0,00	0,00
Wola Okrzejska	0,04	0,06	0,02	0,02	0,09	0,03	0,02	0,03	0,00	0,00	0,08	0,00	0,00
Zimna Woda	0,04	0,00	0,02	0,00	0,00	0,03	0,06	0,06	0,00	0,04	0,00	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne

Mapa 6 Suma punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne

Sołectwo	Punkty
Budki	0,93
Cisownik	1,41
Drożdżak	1,01
Feliksin	0,96
Fiukówka	1,23
Gołe Łazy	1,18
Huta Dąbrowa	0,99
Huta Radoryska	1,09
Kasyldów	1,20
Kożuchówka	1,31
Krzywda	1,41
Laski	1,35
Nowy Patok	0,86
Okrzeja I	1,02
Okrzeja II	1,10
Podosie	1,31
Radoryż Kościelny	1,25
Radoryż Smolany	0,98
Ruda	1,03
Stary Patok	1,18
Szczałb	0,94
Teodorów	1,39
Wielgolas	1,15
Wola Okrzejska	1,37
Zimna Woda	0,84

Źródło: Opracowanie własne

2.2 WYBÓR OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Po przeprowadzeniu analizy wskaźnikowej dla wszystkich obowiązkowych sfer za pomocą przyjętych miar (największa liczba punktów), dokonano wstępnego wyboru obszarów zdegradowanych. W dalszej kolejności wybrane wstępnie jednostki referencyjne poddano analizie jakościowej w zakresie dodatkowo zidentyfikowanych problemów. Wzięto również pod uwagę liczbę mieszkańców oraz wielkość powierzchni poszczególnych jednostek referencyjnych.

Trzeba również pamiętać o tym, że w świetle wytycznych, w przypadku gdy na terenie gminy występują obszary, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska w sferze społecznej, należy zbadać czy równocześnie występują negatywne zjawiska z zakresu sfery: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Obszary, gdzie zdiagnozowano tylko problemy społeczne nie powinny być objęte działaniami rewitalizacyjnymi, a działaniami sektorowymi w sferze polityki społecznej. Właśnie z tego powodu, pomimo występowania w niektórych jednostkach referencyjnych koncentracji problemów społecznych, nie wskazano tych miejsc jako obszarów zdegradowanych. Jednocześnie należy podkreślić, że na wyznaczenie obszaru zdegradowanego niezwykle istotny wpływ miały również oczekiwania lokalnej społeczności, która w sposób naturalny dokonała hierarchizacji potrzeb i problemów.

Jako próg punktów dających podstawę do zakwalifikowania danego obszaru referencyjnego do obszaru zdegradowano przyjęto wartość 1,40. Obszarami, w obrębie których koncentrują się zarówno negatywne zjawiska w sferze społecznej, jak i zjawiska kryzysowe w innych sferach, są sołectwa: Cisownik (łącznie 1,41 punktów) oraz Krzywda (łącznie 1,41 punktów). W związku z powyższym tereny tych sołectw wyznaczono jako obszar zdegradowany.

Biorąc pod uwagę ograniczenia wynikające z „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” związane z maksymalną liczbą ludności zamieszkującą obszar rewitalizacji (maksymalnie 30% ludności gminy) oraz wielkością tegoż obszaru (maksymalnie 20% powierzchni całej gminy) cały obszar zdegradowany, wyznaczony na terenie gminy Krzywda na podstawie przeprowadzonej analizy uznano za obszar rewitalizacji.

W celu prawidłowego określenia obszaru rewitalizacji posłużono się dodatkowymi kryteriami. Wzięto pod uwagę liczbę mieszkańców poszczególnych podobszarów zdegradowanych. Przeanalizowano również infrastrukturę (zdegradowane obiekty lub obszary), której przebudowa lub adaptacja, ukierunkowana na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych przyczyni się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów. Uwzględniono także obiekty, które same w sobie nie muszą być zdegradowane, ale w oparciu o ich infrastrukturę można prowadzić szereg działań i projektów służących celowi rewitalizacji. Niezwykle istotną kwestią były również potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności wyrażone podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych.

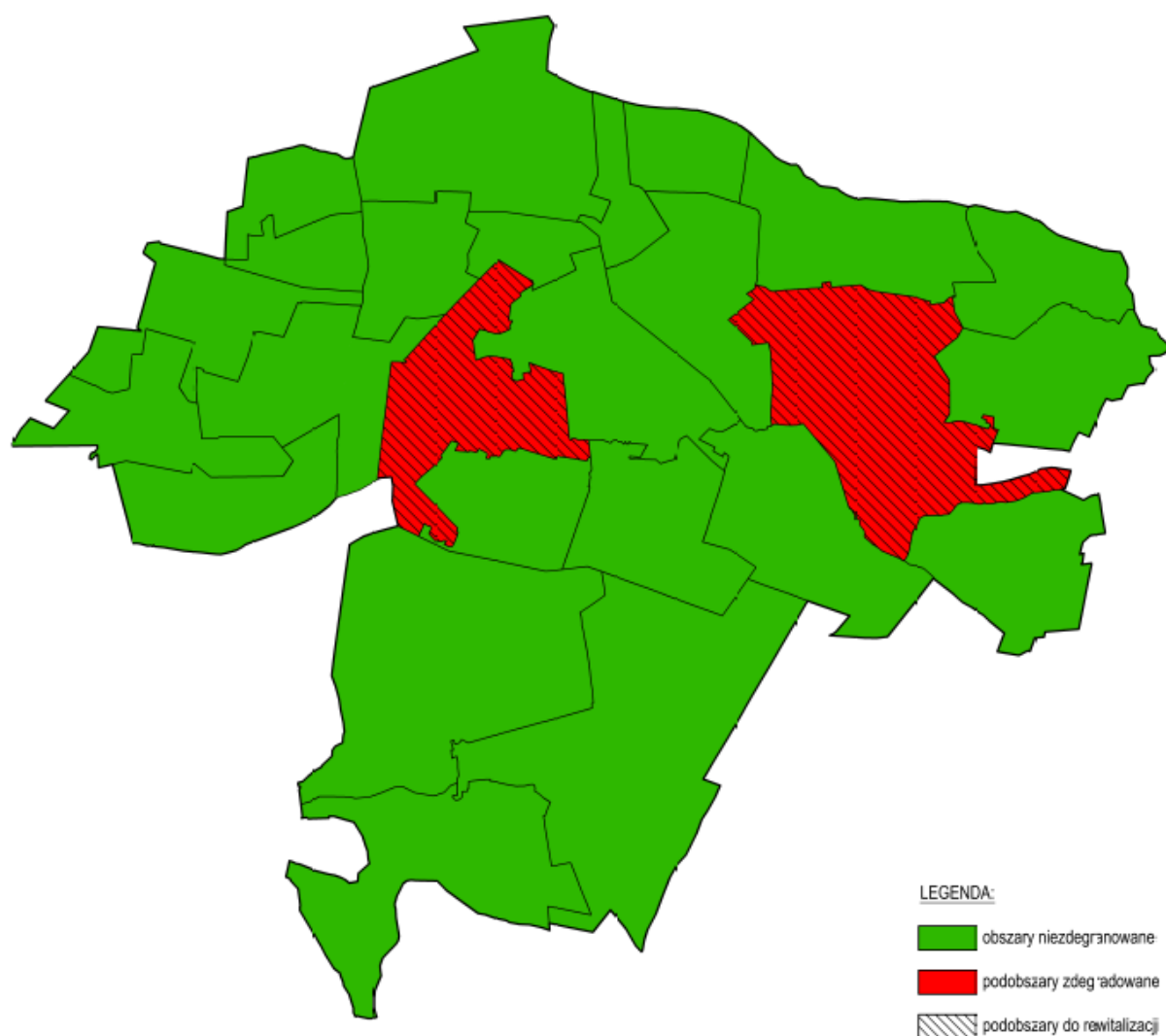
Synteza wyżej wymienionych zagadnień doprowadziła do wyodrębnienia na obszarze gminy Krzywda obszaru rewitalizacji, który został podzielony na 2 podobszary:

1. sołectwo Cisownik;

2. sołectwo Krzywda.

Wyznaczony obszar rewitalizacji nie przekracza wymogów określonych co do jego powierzchni (nie więcej niż 20% powierzchni całej gminy) oraz liczby mieszkańców (nie więcej niż 30% ogólnej liczby mieszkańców gminy). Łączna powierzchnia wyznaczonego obszaru rewitalizacji wynosi 1935,00 ha co stanowi 12,02% powierzchni całej gminy Krzywda. Obszar ten jest zamieszkiwany przez 2155 osób, co stanowi 19,87% ogólnej liczby mieszkańców gminy Krzywda.

Mapa 7 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

3. MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W PROCES DELIMITACJI OSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Partycypacja społeczna stanowi filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rewitalizacji, odbywającego się na terenie gminy Krzywda. Podstawowym zamierzeniem włączania szerokiego grona interesariuszy w wyżej wymieniony proces jest chęć skutecznego zdiagnozowania sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, a na późniejszym etapie również podniesienia skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze objętym Lokalnym Programem Rewitalizacji. Niezwykle istotne jest wzbudzenie przeświadczenia społeczności lokalnej o realnej możliwości decydowania o losach wspólnoty samorządowej. Ponadto, włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces rewitalizacji realizuje zasadę partnerstwa wynikającą z art. 5 *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013*, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że stan środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy Krzywda, jak i społecznego odbioru zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw której leży przekonanie o niezbędności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także przedsięwzięć i aktywności, które powinny przyczynić się do poprawy sytuacji na wyznaczonych podczas konsultacji obszarach. Od samego początku autorzy niniejszego dokumentu, tj. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatorzy procesu, kładli szczególny nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych.

Podstawowym wymogiem rzeczowej dyskusji jest świadomość społeczeństwa o procesie rewitalizacji, jej znaczeniu i oczekiwanych efektach. W związku z tym, gro uwagi poświęcono na trafienie do społecznej świadomości mieszkańców gminy i dostarczenie im informacji o zaletach rewitalizacji i procesach towarzyszących wyprowadzaniu poszczególnych miejsc z sytuacji kryzysowej. Szczególnie pomocne w tym zakresie okazały się być narzędzia informatyczne, takie jak: strona internetowa Urzędu Gminy Krzywda. W tym celu na stronie: <http://gminakrzywda.com.pl/utworzona> została zakładka: Program Rewitalizacji, gdzie na bieżąco umieszczano informacje o kolejnych etapach prowadzenia diagnozy.

Podczas prac mających na celu zdiagnozowanie obecnej sytuacji gminy w pierwszym etapie przeprowadzono na zlecenie Wójta Gminy Krzywda w dniach 03-09 lipca 2017 roku anonimowe badanie ankietowe. W ramach badania posłużono się techniką PAPI (klasyczna

metoda popularnie nazywana „papier i ołówek”) i CAWI (realizowane za pośrednictwem Internetu). W badaniu brały udział dwie reprezentatywne grupy respondentów: pierwszą grupę stanowili mieszkańcy gminy, natomiast drugą grupę - przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych. Opracowane specjalnie w tym celu kwestionariusze ankietowe można było wypełniać i składać w wyżej wymienionym terminie w Urzędzie Gminy Krzywdą, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywdą. Poza tym, na stronie internetowej dostępne były również elektroniczne formularze ankiet. Badanie prowadzone było także podczas spotkań sołeckich odbywających się na terenie gminy. O zamiarze przeprowadzenia badania władze gminy informowały na swojej stronie www oraz w sposób zwyczajowo przyjęty.

Rysunek 1 Informacja nt. badania ankietowego

Zaproszenie do udziału w badaniu ankietowym

3 lipca 2017

W związku z prowadzonymi badaniami w ramach przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Krzywdą na lata 2016-2023 Wójt Gminy Informuje, że w dniach 03-09.07.2017 r. na terenie Gminy Krzywdą przeprowadzone zostanie badanie ankietowe w 2 grupach respondentów - 1. grupę stanowią mieszkańcy gminy, 2. grupę stanowią przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych.

Badanie prowadzone będzie techniką PAPI (klasyczna metoda popularnie nazywana „papier i ołówek”) i CAWI (wywiady realizowane za pośrednictwem Internetu). Opracowane specjalnie w tym celu kwestionariusze ankietowe zostaną rozdysponowane wśród 2 wyżej wymienionych grup oraz dostępne będą w siedzibie Urzędu Gminy, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywdą. Wypełnione ankiety należy składać w wyżej wymienionym terminie w Urzędzie Gminy w pokoju nr 14. Ponadto formularze ankiet umożliwiające ich elektroniczne wypełnienie udostępniony zostaną na głównej stronie internetowej [Urzędu Gminy w zakładce Program Rewitalizacji](#).

Wyniki badań posłużą opracowaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji, który ma na celu poprawę jakości życia mieszkańców, wizerunku gminy, odbudowę więzi lokalnych, a także przywrócenie ładui przestrzennego oraz ożywienie gospodarcze gminy. Zmiany zachodzące w efekcie realizacji programu będą polegać przede wszystkim na rozwiązaniu zaistniałych problemów społecznych i gospodarczych koncentrujących się na określonym terenie. Chcemy, aby zmiany te w największym stopniu odpowiadały potrzebom i oczekiwaniom lokalnej społeczności.

Prosimy o życzliwe przyjęcie i zachęcamy wszystkich mieszkańców gminy oraz przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorców, członków organizacji społecznych do czynnego udziału w badaniu ankietowym. Będziemy wdzięczni, jeśli zechcecie podzielić się Państwo swoją opinią.

Ankieta będzie również dostępna na stronie internetowej - link do ankiety:
[Ankieta dla mieszkańców](#)
[Ankieta dla przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorców, członków organizacji społecznych](#)

Licząc na współpracę zapewniamy jednocześnie, że ankieta jest anonimowa, a wyniki będą podawane wyłącznie w formie zbiorczej.

Pliki do pobrania

- ▶ Głównie informacje o procesie rewitalizacji (214.48 KB)
- ▶ Ankieta dla mieszkańców w wersji pdf (337.65 KB)
- ▶ Ankieta dla mieszkańców w wersji docx (198.60 KB)
- ▶ Ankieta przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych w wersji pdf (300.42 KB)
- ▶ Ankieta przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych w wersji docx (79.92 KB)

PDF

e-URZĄD

Aktualności	>
Program Rewitalizacji	>
Oświata	>
Parafie	>
Światowe Dni Młodzieży 2016	>
Wybory	>
Rodzina 500 plus	>
Projekty	>
WOŚP	>
PPWOW	>
GKRPA	>
SKKW "Szansa"	>
Co warto zobaczyć?	>
Gmina w obiektywie	>

Źródło: <http://gminakrzywda.com.pl/>

Badanie miało na celu zdiagnozowanie oraz wskazanie lokalizacji, koncentracji, charakteru i skali problemów występujących na obszarze gminy Krzywdą i wymagających rozwiązania poprzez realizację różnego rodzaju działań rewitalizacyjnych. Dzięki niemu możliwe było również poznanie preferencji i oczekiwań społeczności lokalnej w zakresie efektów planowanej rewitalizacji. Pytano w niej m.in. o ocenę jakości życia w gminie, sytuację na rynku pracy, problemy w serze techniczno-funkcjonalnej, o możliwość planowania przyszłości w gminie oraz o sołectwa charakteryzujące się największym natężeniem zjawisk kryzysowych, które powinny zostać poddane rewitalizacji. Co najważniejsze – pytania były skonstruowane w taki sposób, aby dawały obraz sytuacji nie na obszarze całej gminy, ale danej jednostki

pomocniczej. Mieszkańców zapytano również o priorytetowe działania lokalne, które należy podjąć, aby poprawić jakość i komfort życia najmniejszych społeczności.

Każdy z respondentów otrzymał ankietę, która zawierała 8 (mieszkańcy) lub 8 (przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych) pytania związane z sytuacją społeczno-gospodarczo-przestrzenną na terenie gminy Krzywda.

Pytania w ankiecie skierowanej do mieszkańców dotyczyły problemów technicznych oraz gospodarczo-społecznych na obszarze, który został wskazany przez poszczególnych respondentów jako wymagający podjęcia interwencji i przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. Dzięki niemu możliwe było również poznanie preferencji i oczekiwań społeczności lokalnej w zakresie efektów planowanej rewitalizacji. Odpowiadający ponadto mogli wskazać, który obszar rozwoju powinien stanowić ich zdaniem priorytet działań gminy. Co najważniejsze – pytania były skonstruowane w taki sposób, aby dawały obraz sytuacji nie na obszarze całej gminy, ale danej jednostki pomocniczej. Było to badanie ukierunkowane na zgromadzenie danych o subiektywnych odczuciach mieszkańców, z tym, że nie w znaczeniu indywidualnych potrzeb, a w formie opinii społeczeństwa gminy Krzywda.

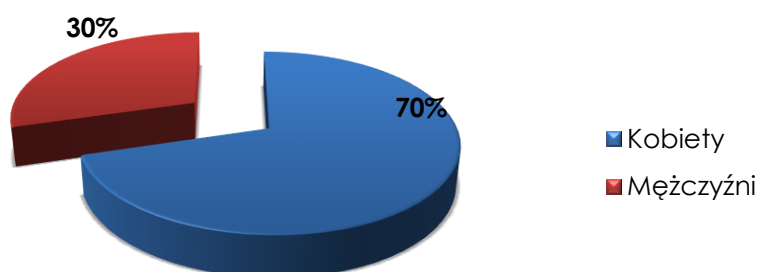
Ankieta dedykowana przedsiębiorcom oraz przedstawicielom organizacji pozarządowych i instytucji publicznych była skonstruowana w taki sposób, aby zidentyfikować przede wszystkim potencjały wybranych przez respondentów jednostek analitycznych. Przedmiotowa grupa respondentów była również pytana o priorytetowe efekty prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

W celu włączenia szerokiego grona interesariuszy ankiety były dystrybuowane różnymi „kanałami”. Dostarczane były mieszkańcom i przedstawicielom instytucji przez pracowników Urzędu Gminy Krzywda. Korzystano również ze zwyczajowo przyjętych metod komunikacji z mieszkańcami - informacje oraz dystrybuowanie ankiet przez sołtysów.

W badaniu uzyskano 27 ankiet wypełnionych przez mieszkańców gminy i 27 odpowiedzi przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorców oraz członków organizacji społecznych. Dane zebrane z wypełnionych kwestionariuszy zostały wprowadzone do arkusza kalkulacyjnego, następnie dokładnie przeanalizowane.

Ankieta przeznaczona dla mieszkańców gminy została wypełniona przez 27 osób z gminy Krzywda w tym 8 mężczyzn i 19 kobiet.

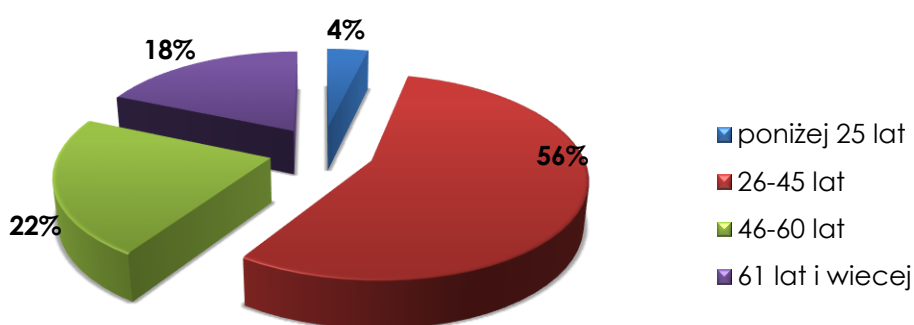
Wykres 51 Struktura płci respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Wśród ankietowanych najczęściej było osób w wieku produkcyjnym, czyli w przedziale wiekowym 26-45 – 56 % (15 ankiet). Drugą licznie reprezentowaną grupą były osoby w przedziale wiekowym od 46 do 60 lat. Stanowiły one 22 % wszystkich respondentów (6 ankiet). Najmniej swoich przedstawicieli miały grupy: do 25 lat (1 ankiet) oraz 61 lat i więcej (również 5 ankiet). Powyższe dane świadczą także o pewnych trendach w zakresie aktywności obywatelskiej mieszkańców gminy i mogą stanowić istotną wskazówkę dla zakresu projektowanych działań rewitalizacyjnych. Należy jednocześnie podkreślić, że niewielka aktywność wyżej wymienionych grup nie jest wyłącznie charakterystyczna dla analizowanej gminy, lecz jest trendem ogólnopolskim. Badania prowadzone przez Instytut Spraw Publicznych na temat społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego wykazały, że grupy wiekowe poniżej 25 oraz powyżej 61 lat charakteryzuje najmniejsze zaangażowanie w sprawy otaczającego je środowiska i spraw publicznych.

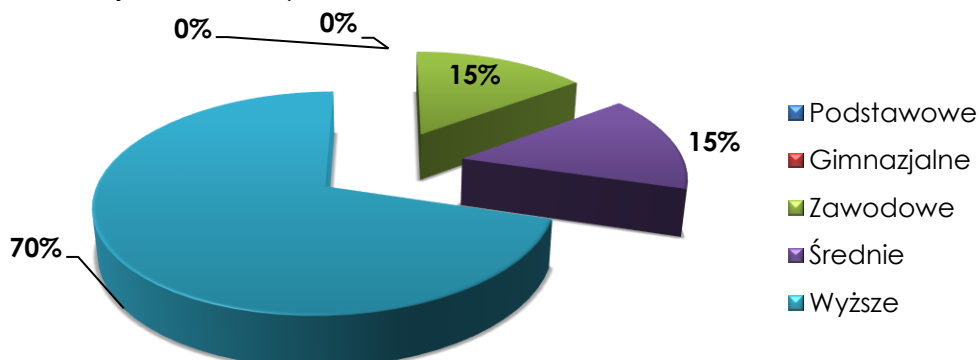
Wykres 52 Struktura wieku respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Najliczniej reprezentowaną grupą wśród respondentów były osoby z wykształceniem wyższym. W tej grupie znalazło się aż 19 z 27 osób, czyli 70 %. Posiadanie wykształcenia zawodowego i średniego deklarowało po 4 osoby, czyli po 15 %. Ze struktury wykształcenia wynika, że nikt nie wskazał na wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne.

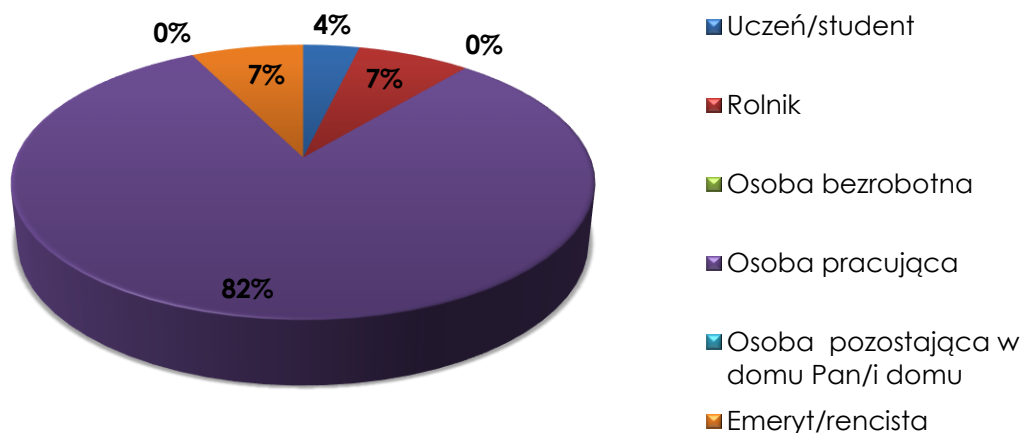
Wykres 53 Struktura wykształcenia respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Grupę respondentów w znacznym stopniu zdominowały osoby pracujące 82 % (22 osoby). Wśród ankietowanych było także po 7 % (2 osoby) rolników i emerytów. Jedna osoba wykazała że w dalszym ciągu pobiera naukę.

Wykres 54 Status zawodowy respondentów

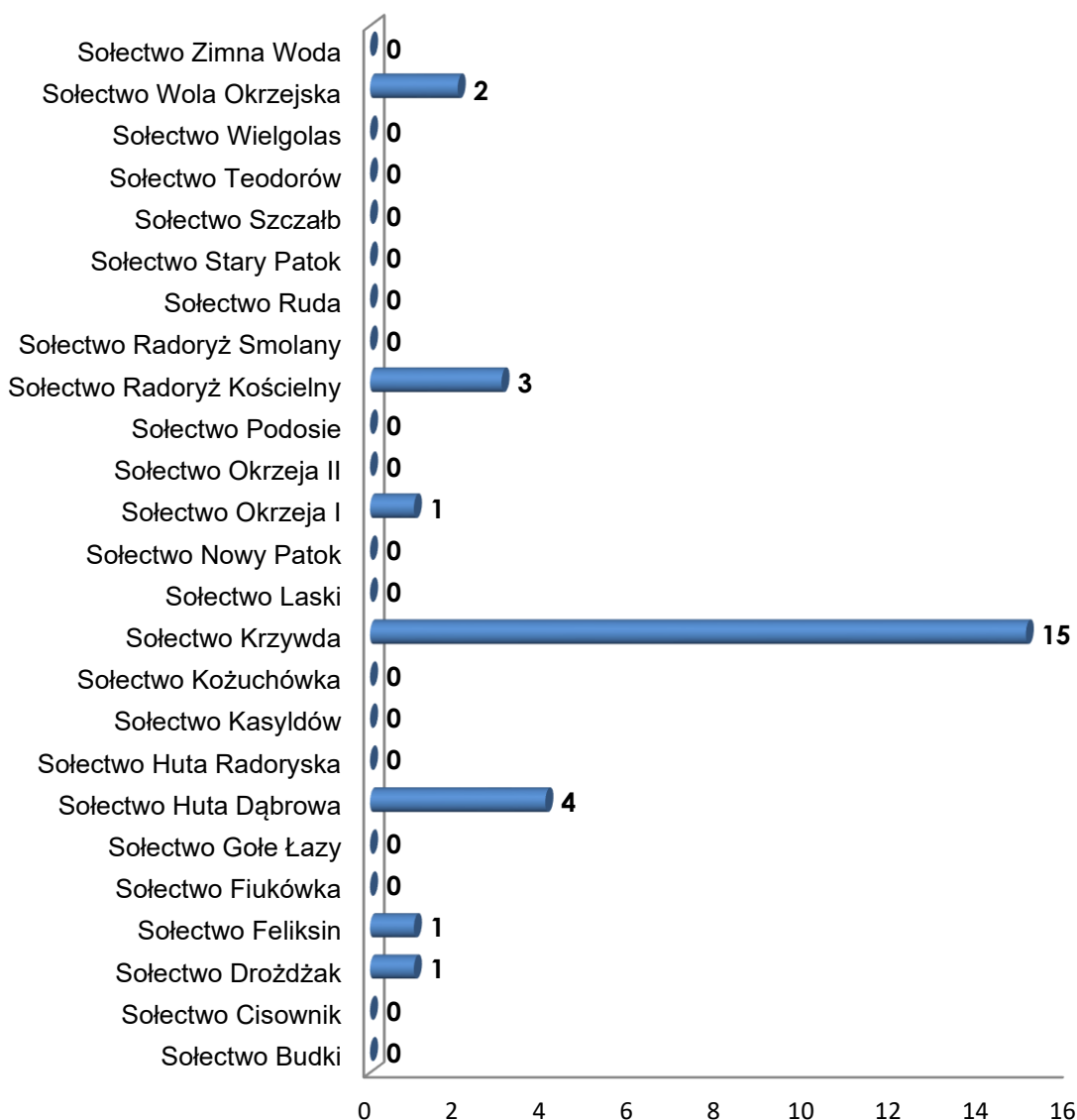

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Ostatnie pytanie w części „Metryczka” dotyczyło chęci zaangażowania się w proces rewitalizacji, który będzie prowadzony na terenie gminy Krzywda. Pocieszający jest fakt, że 93 % wszystkich respondentów uczestniczących w badaniu ankietowym udzieliło pozytywnej odpowiedzi i zadeklarowało gotowość zaangażowania się w wyżej wymieniony proces.

W pierwszej kolejności ankietowani zostali zapytani, które z sołectw wymaga przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. W wyniku badania najwięcej głosów, czyli 15 (56 %) otrzymało sołectwo Krzywda. To właśnie tutaj, według ankietowanych, występuje szereg negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczo-przestrzennych, wobec których należy podjąć interwencję. Drugim z kolei obszarem potrzebującym kompleksowych działań naprawczych jest sołectwo: Huta Dąbrowa z liczbą wskazań wynoszącą 4 (15 %) oraz Radoryż Kościelny 3 wskazania (11 %).

Wykres 55 Odpowiedzi udzielone na pytanie nr 2 - Który z niżej wymienionych obszarów, znajdujących się na terenie Gminy Krzywda, charakteryzuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, przestrzennych, technicznych, środowiskowych i powinien zostać poddany rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Wśród podstawowych problemów sfery społeczno-gospodarczej sołectwa Krzywda ankietowani wskazali: niewystarczająco rozwiniętą ofertę spędzania czasu wolnego -oferta kulturalna, sportowa, rekreacyjna (100% ankietowanych wskazało jako bardzo duży problem); małą innowacyjność i inicjatywę mieszkańców w zakresie prowadzenia własnego biznesu, małe wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw, odpływ ludzi młodych i dobrze wykształconych, patologie społeczne (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie), małą współpracę między instytucjami publicznymi a mieszkańcami, problemy na lokalnym rynku pracy (bezrobocie, niskie wynagrodzenia, ograniczona liczba miejsc pracy, mało atrakcyjne miejsca pracy), problemy zdrowotne i dysfunkcje dzieci i młodzieży (90% ankietowanych wskazało jako bardzo duży problem); utrudniony dostęp do dobrej jakości kształcenia (oferta

edukacyjna szkół niedostosowana do oczekiwań i potrzeb rynku pracy, braki w wyposażeniu), mała oferta spędzania czasu wolnego skierowana do osób starszych (80% ankietowanych wskazało jako bardzo duży problem). Równie problematyczna w obrębie sołectwa Krzywda jest: mała oferta usług publicznych skierowanych do osób starszych (opiekuńczych, rehabilitacyjnych, pielęgnacyjnych), problemy związane z opieką nad dziećmi do lat 6, mała aktywność obywatelską mieszkańców i brak przeświadczenia o ich wpływie na sytuację w gminie (70% ankietowanych wskazało jako bardzo duży problem).

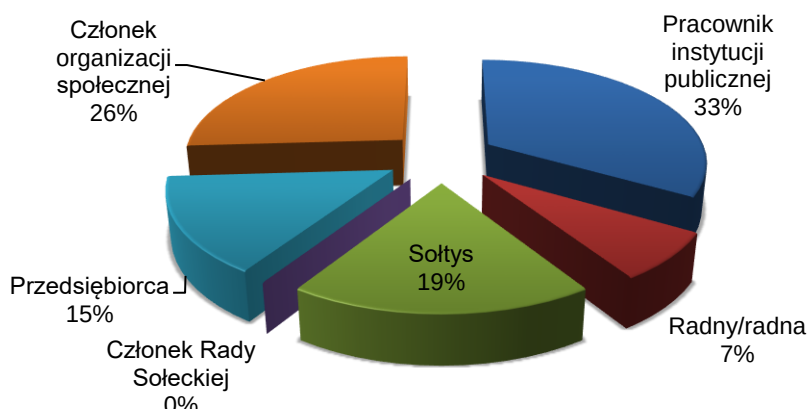
W zakresie problemów sfery technicznej, przestrzennej i funkcjonalnej respondenci wskazali w zakresie wszystkich sołectwa Krzywda na: niewystarczającą infrastrukturę techniczną i komunikacyjną (drogi, chodniki), dużą liczbę obiektów mieszkalnych wykorzystujących przestarzałe systemy grzewcze powodujące zanieczyszczenie środowiska, negatywne przyzwyczajenia mieszkańców wpływające na zanieczyszczenie środowiska (100% ankietowanych wskazało jako bardzo duży problem). Ankietowani wskazywali również na braki w infrastrukturze rekreacyjnej (pace zabaw, boisk) -80% ankietowanych.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące działań/przedsięwzięć, które w ramach Programu Rewitalizacji powinna podjąć gminy, aby zaradzić priorytetowym problemom ankietowani wskazywali najczęściej:

- ✓ modernizację/rozbudowę infrastruktury technicznej (np. drogowej, wodno-kanalizacyjnej, chodniki, ścieżki rowerowe, oświetlenie),
- ✓ polepszenie ładu przestrzeni publicznych (np. place zbaw, skwery),
- ✓ rozbudowę infrastruktury wpływającej na poprawę stanu środowiska naturalnego gminy (np. instalacje odnawialnych źródeł energii),
- ✓ rozwój oferty edukacyjnej (np. doposażenie placówek oświatowych)
- ✓ wsparcie dzieci i młodzieży w wszechstronnym rozwoju (np. organizacja zajęć pozalekcyjnych i różnych form aktywności pozaszkolnej),
- ✓ zwiększenie liczby inicjatyw mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (np. domy pomocy społecznej, mieszkania chronione, środowiskowe dla osób starszych i młodzieży),
- ✓ realizację programów aktywizacji i integracji, programów aktywności lokalnej.

W ankiecie dla przedstawicieli instytucji publicznych, organizacji społecznych i przedsiębiorców wzięło udział łącznie 27 respondentów. Największą grupę stanowili pracownicy instytucji publicznych - 9 osób (co stanowi 33 %). Na drugim miejscu pod względem liczby reprezentantów znaleźli się członkowie organizacji społecznych 7 osób (26 %) oraz sołtysi 5 osób (19 %), następnie uplasowała się grupa reprezentująca przedsiębiorców 4 osoby (15% wszystkich respondentów). W badaniu brało również udział 2 radnych.

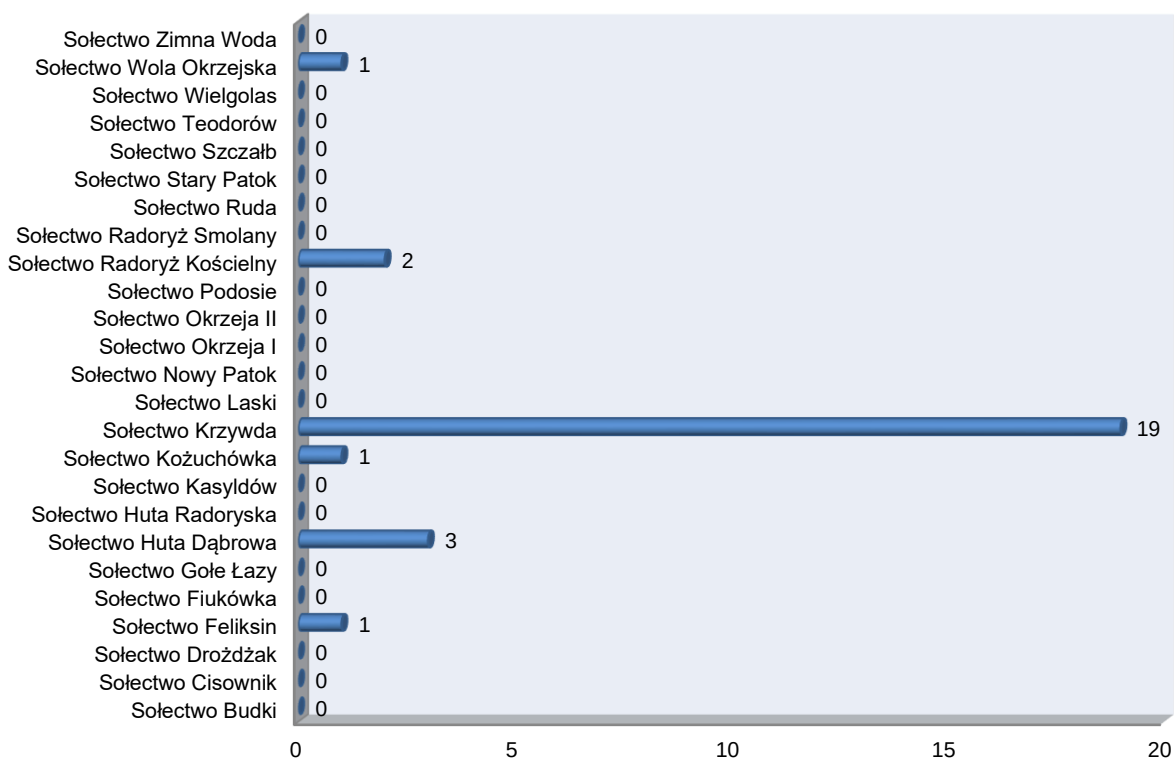
Wykres 56 Status respondenta

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W ramach analizowanej grupy 100% z respondentów biorących udział w badaniu dostrzegło konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na obszarze gminy Krzywda. Anketowani zapytani o to, które z jednostek pomocniczych, tj. sołectw najpilniej wymagają przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych ze względu na kumulację negatywnych zjawisk, wskazali (podobnie jak mieszkańcy) na sołectwo Krzywda. Aż 19 spośród 27 osób (co stanowi 70 %) wskazało na właśnie tą jednostkę. Poza wyżej wymienionym sołectwem, w analizowanym zakresie, największym natężeniem negatywnych zjawisk anketowani wykazali również sołectwo: Huta Dąbrowa 11 %.

Wykres 57 Odpowiedzi udzielone na pytanie nr 2 - Który z niżej wymienionych obszarów, znajdujących się na terenie gminy Krzywda, charakteryzuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, przestrzennych, technicznych, środowiskowych i powinien zostać poddany rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

90% respondentów wskazało, że jest niezadowolonych ze stanu estetyki i zagospodarowania wybranych sołectw. Natomiast 80% respondentów wskazało, że jest niezadowolonych ze stanu bezpieczeństwa wybranych sołectw.

Według ankietowanych najbardziej oczekiwanymi efektami procesu rewitalizacji winny być:

- ✓ podniesienie jakości życia mieszkańców gminy w efekcie rozbudowy/modernizacji infrastruktury technicznej (np. drogowej, wodno-kanalizacyjnej, chodniki, ścieżki rowerowe, oświetlenie) – 24 wskazania,
- ✓ polepszenie ładu przestrzeni publicznych (np. place zbaw, skwery) – 20 wskazań,
- ✓ integracja mieszkańców (w efekcie organizowania miejsc spotkań mieszkańców, rozwoju oferty spędzania wolnego czasu) – 8 wskazań,
- ✓ Poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy (w efekcie promocji zdrowego trybu życia, realizacji programów profilaktycznych dla mieszkańców w różnym wieku, tworzeniu miejsc aktywności ruchowej, stworzenie systemu opieki psychologicznej) – 12 wskazań.

Kolejnym elementem włączania interesariuszy w proces diagnozowania gminy Krzywda było zorganizowanie **w dniu 31 lipca 2017 r. otwartego spotkania informacyjno-warsztatowego dla mieszkańców gminy oraz wszystkich interesariuszy procesu rewitalizacji**. W jego trakcie mieszkańcy zostali poinformowani o podstawowych zagadnieniach dotyczących procesu rewitalizacji oraz źródłach finansowania. Zaprezentowana została również koncepcja wyznaczonego obszaru zdegradowanego. Wspólnie pracowano nad wyborem wyznaczeniem obszaru do rewitalizacji.

Rysunek 2 Informacja nt. spotkania informacyjno-warsztatowego

Szanowni mieszkańcy Gminy Krzywda

 PDF

27 lipca 2017

Uprzejmie informuję, że w dniu 31.07.2017 roku (poniedziałek) o godz. 12:00 w Centrum Kultury i Integracji Społecznej w Krzywdzie, ul. Łukowska 20 odbędzie się spotkanie informacyjno – warsztatowe w sprawie opracowania diagnozy obszaru gminy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Celem konsultacji jest zapoznanie przedstawicieli społeczności lokalnej ze stanem przygotowań do opracowania programu rewitalizacji w szczególności z diagnozą gminy oraz zgłoszenie uwag do zaprezentowanego dokumentu.

Spotkanie poprowadzi Pan Michał Flis – ekspert, który czuwa nad poprawnością merytoryczną i metodologią projektu „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Krzywda na lata 2017-2023”.

e-URZĄD	>
Aktualności	>
Program Rewitalizacji	>
Oświata	>
Parafie	>

Źródło: <http://gminakrywda.com.pl/>

Zdjęcie 1, Zdjęcie 2, Zdjęcie 3, Zdjęcie 4 Spotkanie informacyjno-warsztatowe w dniu 13.07.2017 r.

Źródło: DRAFT Consulting

Projekt niniejszej diagnozy zostanie podany do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie go na stronie internetowej Urzędu Gminy Krzywda (<http://gminakrzywda.com.pl/>). Konsultacje społeczne prowadzone będą w dniach 31.07- 07.08.2017 r. w formie zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Przedmiotowy formularz zostanie umieszczony na wyżej wymienionej stronie. Wypełnione czytelnie formularze będzie można dostarczyć również:

- a) drogą elektroniczną na adres e-mail: inwestycje@gminakrzywda.pl wpisując w tytule „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- b) drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, z dopiskiem: „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”;
- c) bezpośrednio w budynku Urzędu Gminy Krzywda, ul. Żelechowska 24B, 21-470 Krzywda, w godzinach pracy Urzędu.

SPIS MAP

Mapa 1 Położenie gminy Krzywda na tle województwa lubelskiego	5
Mapa 2 Usytuowanie poszczególnych miejscowości w gminie Krzywda	6
Mapa 3 Sołectwa gminy Krzywda	13
Mapa 4 Obszary przekroczeń benzo/a/pirenu w województwie lubelskim w 2015 roku	91
Mapa 5 Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Krzywda w 2016 roku	92
Mapa 6 Suma punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne.....	121
Mapa 7 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji	123

SPIS TABEL

Tabela 1 Podział gminy Krzywda na jednostki referencyjne	11
Tabela 2 Liczba ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne	15
Tabela 3 Liczba osób mieszkających na terenie gminy Krzywda, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni lat 2013-2015 wg podziału na jednostki referencyjne	50
Tabela 4 Wskaźniki delimitacyjne	106
Tabela 5 Wskaźniki delimitacyjne po normalizacji.....	115
Tabela 6 Punkty przyznane poszczególnym jednostkom referencyjnym wg wskaźników delimitacyjnych.....	118

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Gęstość zaludnienia w poszczególnych jednostkach referencyjnych gminy Krzywda w 2016 roku.....	14
Wykres 2 Zmiana liczby ludności gminy Krzywda w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	17
Wykres 3 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywda w 2006 roku	18
Wykres 4 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Krzywda w 2016 roku	18
Wykres 5 Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	21
Wykres 6 Zmiana udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	23
Wykres 7 Udział ludności po 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	24

Wykres 8 Zmiana udziału ludności po 75 roku życia w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	25
Wykres 9 Udział mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie ludności w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	29
Wykres 10 Zmiana udziału mieszkańców z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	31
Wykres 11 Bezrobotni w gminie Krzywdą na przestrzeni lat 2013-2016	34
Wykres 12 Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2016 r. wg podziału na jednostki referencyjne (%)	36
Wykres 13 Zmiana udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	37
Wykres 14 Udział osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 r. wg podziału na jednostki referencyjne (%)	38
Wykres 15 Zmiana udziału osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	39
Wykres 16 Udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	42
Wykres 17 Zmiana udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	43
Wykres 18 Udział osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	45
Wykres 19 Zmiana udziału osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łukowie w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	47
Wykres 20 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	53
Wykres 21 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	55
Wykres 22 Powody przyznania świadczeń pomocy społecznej wśród mieszkańców gminy Krzywdą korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2016	56
Wykres 23 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	58
Wykres 24 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	60

Wykres 25 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	62
Wykres 26 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	63
Wykres 27 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	64
Wykres 28 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	65
Wykres 29 Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	66
Wykres 30 Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	68
Wykres 31 Udział dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 roku życia w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	69
Wykres 32 Zmiana udziału dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 roku życia (włącznie) w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%)	71
Wykres 33 Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (PLN)	73
Wykres 34 Zmiana kwoty świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2013-2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	75
Wykres 35 Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 beneficjenta GOPS w Krzywdzie w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (PLN) 76	
Wykres 36 Zmiana kwoty świadczeń przyznanych z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 beneficjenta GOPS w Krzywdzie w latach 2013-2016 wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	77
Wykres 37 Średnie wyniki z egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego w 2016 roku (%) 81	
Wykres 38 Średni wynik sprawdzianu szóstoklasisty w latach 2014-2016 wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne (%)	82
Wykres 39 Średnie wyniki poszczególnych części sprawdzianu przeprowadzonego w VI klasie szkoły podstawowej w 2016 roku %	83
Wykres 40 Rozkład przestrzenny frekwencji wyborczej w wyborach do Sejmu RP i Senatu RP w 2015 roku (%)	86
Wykres 41 Rozkład przestrzenny frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych do Rady Gminy w 2014 roku (%)	87
Wykres 42 Liczba organizacji pozarządowych przypadających na 100 mieszkańców w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne.....	89

Wykres 43 Użytkowanie gruntów w gminie Krzywda	94
Wykres 44 Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (pozarolniczą) w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne	95
Wykres 45 Zmiana liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (pozarolniczą) w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	96
Wykres 46 Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne	97
Wykres 47 Zmiana liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2015-2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne.....	98
Wykres 48 Udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni danego obszaru w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%)	101
Wykres 49 Udział budynków mieszkalnych podłączonych do wodociągu ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne	103
Wykres 50 Udział budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i/lub wymagających termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków użyteczności publicznej w 2016 roku wg podziału na jednostki referencyjne (%).....	104
Wykres 51 Struktura płci respondentów.....	126
Wykres 52 Struktura wieku respondentów	127
Wykres 53 Struktura wykształcenia respondentów	127
Wykres 54 Status zawodowy respondentów.....	128
Wykres 55 Odpowiedzi udzielone na pytanie nr 2 - Który z niżej wymienionych obszarów, znajdujących się na terenie Gminy Krzywda, charakteryzuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, przestrzennych, technicznych, środowiskowych i powinien zostać poddany rewitalizacji?	129
Wykres 56 Status respondenta	131
Wykres 57 Odpowiedzi udzielone na pytanie nr 2 - Który z niżej wymienionych obszarów, znajdujących się na terenie gminy Krzywda, charakteryzuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, przestrzennych, technicznych, środowiskowych i powinien zostać poddany rewitalizacji?	131